ב״ה

אין ליכט פון תורה

מקראות גדולות – נביאים

מלכים ב׳

עם ח״י פירושים

בלשון הקודש

עם פירוש עברי טייטש

860

הוצאת אמונה

ברוקלין נוא יארק,

שנת תשם״א לפ״ק

מקראות גדולות

מלכים

מן עשרים וארבעה

כתבי קודש

רפוס והוצאת
אברהם יצחק פריעדמאן
ניו-יארק ג. י.

מקראות גדולות

ספר

מלכים

מן עשרים וארבעה

באותיות גדולות, ובכל פאר ויופי אשר עוד לא היה לעולמים

מוגה, ומדויק היטב על פי המסורה, עם ח"י פירושים

חדשים גם ישנים, מגדולי המפורשים הראשונים והאחרונים ואלה הם:

א) תרגום יונתן בן עוזיאל, על כל הנ"ך.
ב) תרגום רב יוסף, על דברי הימים.
ג) פי' רש"י, שלם. כאשר בספרים ישנים.
ד) פי' אבן עזרא, על נביאים האחרונים ועל כתובים.
ה) פי' אבן עזרא, על ישעיה.
ו) פי' מהר"י קרא, הועתק מכ"י ישן כתוב על קלף לפני שש מאות ושלשים שנה.
ז) פי' רבינו סעדיה גאון, על דניאל.
ח) פי' הרד"ק
ט) פי' הרלב"ג
מוגהים מכל השגיאות אשר נפלו בם בדפוסים אחרים.
י) מנחת שי, מנוקר היטב עם הערות רבות.
יא) מצודת דוד
יב) מצודת ציון
מוגהים ומתוקנים היטב מאוד.
יג) הגהות הגרי"ב, מהגאון ר' ישעי' ברלין זצ"ל.
יד) תולדות אדרן, מסומן בסימנים מדויקים.
טו) ציוני המסורה, כולם, לא יחסר דבר.

ולמען לא יהיו ספרי הע"א האלה תהומים לאלה אשר לא יבינו בטוב הפירושים האלה, וחפצים גם הם להתחכם באורן של חכמים, ולהנות מטובם. הוספנו עליהם עוד פירושים אחדים יקרים בשפת יהודית-המדוברת. מועתקים מספרי רבותינו הראשונים והאחרונים, למען יהיו כבאר מים חיים, לשתות מהם כל צמא לדבר ה'. והם:

טז) פי' ע"ט על כל הנ"ך, מתוקן היטב מאוד ביהר שאת מן הע"ט הנדפס בכל ספרי הנ"ך.
יז) משלי חכמים, פי' יקר חדש, מפרש כל פסוק ע"פ משל ערב ומתוק לחיך מאוד.
יח) לקוטי יקרים, מפרש כל פסוק בדרך דרוש, כלוקט מגדולי המפורשים הראשונים והאחרונים, הלא המה:

ס) אלשיך הקדוש. ב) אברבנאל. ג) אבן עזרא. ד) אפיקי יהודה. ה) אבן משה. ו) אמרות טהורות. ז) ארץ החיים. ח) אמרי בינה. ט) אוהל יעקב. י) אהבת יונתן. יא) אדרת אליהו. יב) אור עולם. יג) באר שבע. יד) בינה לעתים. טו) גלי רזיא. טז) דרכי יוסף. יז) דבר שמואל. יח) דברי שאול. יט) זוהר הקדוש. כ) זקן אהרן. כא) זרע ברך. כב) חזון למועד. כג) חזה ציון. כד) ילקוט הראובני. כה) ילקוט השמעוני. כו) ילקוט חבקוק. כז) ילקוט חדש. כח) כלי יקר. כט) כלי חפץ. ל) כנף רננים. לא) כפלים לתרוּשיה. לב) מדרש רבה. לג) מדרש הנעלם. לד) מדרש שמואל. לה) מדרש משלי. לו) מגדל דוד. לז) מדרש תלפיות. לח) מהר"י ספורני. לט) מלבי"ם. מ) ספר חרדים. מא) ערבי נחל. מב) פני יהושע. מג) פרקי דר"א. מד) פרשת דרכים. מה) פי צדיק. מו) קב בשמים. מז) רמב"ם. מח) רמב"ן. מט) רד"ק. נ) רלב"ג. נא) ראש אמנה. נב) רביד הזהב. נג) ריקאנטי. נד) שמן המור. נה) שוחר טוב. נו) שמן הטוב. נז) תנא דבי אליהו. נח) תנחומא. נט) תיקוני זוהר. ס) תולדות נח. סא) תאומי צביה.

לובלין

שמות המלכים

קורותיהם . שנות מלכם . בירות מלכותם . ושבטי תולדותם .

שאול המלך המלך הראשון אחר שפוט השופטים . היה משבט בנימין . ושתי שנים מלך על ישראל (במספר הזה רבו הדעות) . בגבעת שאול . בארץ בנימין . ויכת בהלחמו את פלשתים . בהר הגלבוע .

איש בושת בן שאול . מלך שתי שנים על ישראל כולו (מלבד שבט יהודה) בעיר מחנים . בארץ הגלעד . ויתיהוהו שני שרי גדודים מבני בנימין . והסב המלוכה לדוד בן ישי .

דוד המלך משבט יהודה . מלך ארבעים שנה . שבע שנים בחברון . ואחר לכדו את ירושלים מיד היבוסי . הסב את ביתו שמה . ומן הוא והלאה . היתה ירושלים . בירת ממלכת ישראל .

שלמה המלך בן דוד . מלך ארבעים שנה . ובתחלת מלכותו בנה את בית ה' הראשון אשר עמד ארבע מאות שנה . והחריבו מלך בבל .

אחרי מות המלך שלמה . נחלקה מלכות ישראל לשנים . שני השבטים לבד . ועשרת השבטים לבד . מלכי שני השבטים . נקראו **מלכי יהודה** או **בית דוד** . ומלכי עשרת השבטים . **מלכי ישראל** או **מלכות אפרים** .

מלכי יהודה

רחבעם . בן שלמה . מלך על שבטי יהודה ובנימין . שבע עשרה שנה .

אביה . או **אבים** . בנו . מלך אחריו שלש שנים .

אסא בנו . ארבעים ואחת שנה .

יהושפט . בנו . חמש ועשרים שנה .

יהורם . בנו . שמונה שנים .

אחזיהו . בנו . מלך שנה אחת . וירד להתראות עם יהורם מלך ישראל . ויומצאהו יהוא בן נמשי . ויומיתהו .

עתליה . בת אחאב מלך ישראל . אם אחזיהו . אחרי מות בנה . מלכה שש שנים . והיא הומתה בפקודת יהוידע הכהן . למען הסב המלוכה ליואש בן אחזיהו .

יואש . בן אחזיהו . מלך מ' שנה ויקשרו עליו עבדיו ויומיתוהו .

אמציה . בנו . מלך עשרים ותשע שנה . ויקשרו עליו קשר בירושלים . וינס לכישה . ויומיתוהו שם .

עזריהו . בנו . מלך חמשים ושתים שנה .

יותם . בנו . שש עשרה שנה .

אחז . בנו . שש עשרה שנה .

חזקיהו . בנו . עשרים ותשע שנה .

מנשה . בנו . חמשים וחמש שנה .

אמון . בנו . שתי שנים . ויקשרו עליו עבדיו ויומיתוהו .

יאשיהו . בנו . מלך שלשים ואחת שנה . ויומיתהו מלך מצרים בצאתו להלחם עמו .

יהואחז . בנו . מלך שלשה חדשים . ויסירהו מלך מצרים . וימלך תחתיו את אליקים אחיו ויסב את שמו יהויקים .

יהויקים . בן יאשיהו . מלך אחת עשרה שנה . ויאסרהו מלך בבל . להוליכו בבלה . ויכת בדרך .

יהויכין . בנו . מלך שלשה חדשים . ויגלהו מלך בבל מירושלים בבלה . יחד עם כל שרי יהודה . וימלך תחתיו את מתניה דודי . ויסב את שמו צדקיהו .

צדקיהו . בן יאשיהו . מלך אחת עשרה שנה . ויאסרהו מלך בבל בנחושתים . ואת עיניו עור . ויביאהו בבלה .

ונבוזראדן עבד מלך בבל שרף את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלים . ואת חומות ירושלים נתץ . ואת העם הגלה בבלה עם כל כלי בית ה' הנדולים והקטנים . והיתה ירושלים חרבה עד שנת אחת לכורש מלך פרס .

מלכי ישראל

ירבעם . בן נבט . משבט אפרים . מלך על עשרת שבטי ישראל . עשרים ושתים שנה . בתרצה .

נדב . בנו . מלך שתי שנים . ויקשר עליו בעשא בן אחיה לבית יששכר . ויומיתהו וימלך תחתיו .

בעשא . בן אחיה . משבט יששכר . מלך עשרים וארבע שנה .

אלה . בנו . מלך שתי שנים . ויקשר עליו עבדו זמרי שר מחצית הרכב . ויומיתהו וימלך תחתיו .

זמרי . מלך שבעת ימים . ויעל עליו עמרי שר הצבא . ויכראות זמרי כי נלכדה העיר . ויבא אל ארמון בית המלך וישרף עליו את בית המלך באש ויומת . וימלך עמרי תחתיו .

עמרי . משבט אפרים . מלך שתים עשרה שנה . שש שנים בתרצה . ואחרי כן בנה את העיר שומרון ויסב את ביתו שמה . ומאז היתה שומרון לבירת ממלכת עשרת שבטי ישראל .

אחאב . בנו . מלך עשרים ושתים שנה . ויומת בהלחמו עם מלך ארם ברמת גלעד .

אחזיה . בנו . מלך שתי שנים . ויפול בעד השבכה אשר בעליתו ויחל ויומת . וימלך יהורם אחיו תחתיו .

יהורם . בן אחאב . מלך שתים עשרה שנה . ויקשר עליו יהוא בן נמשי ויומיתהו וימלך תחתיו .

יהוא . בן נמשי . משבט מנשה . מלך עשרים ושמנה שנה .

יהואחז . בנו . שבע עשרה שנה .

יהואש . בנו . שש עשרה שנה .

ירבעם . בנו . ארבעים ואחת שנה .

זכריה . בנו . מלך ששה חדשים . ויקשר עליו שלום בן יבש . ויומיתהו וימלך תחתיו .

שלום . בן יבש . מלך ירח ימים . ויעל מנחם בן גדי . ויך את שלום ויומיתהו וימלך תחתיו .

מנחם . בן גדי . מלך עשר שנים .

פקחיה . בנו . מלך שתי שנים . ויקשר עליו פקח בן רמליהו שלישו . ויומיתהו וימלך תחתיו .

פקח . בן רמליהו . מלך עשרים שנה . בימי עלה מלך אשור ויקח את ארץ זבולן ונפתלי . ואת העם הגלה אשורה . ויקשר עליו הושע בן אלה ויומיתהו וימלך תחתיו .

הושע . בן אלה . משבט ראובן . מלך תשע עשרה שנה . בשנת שמנה למלכו עלה מלך אשור ויגלה את ארץ הראובני והגדי וחצי המנשי . בשנת התשע עשרה . לכד מלך אשור שומרון . וינלה את ישראל אשורה . וישב אותם בחלח וחבור וכו' . ויגל את ישראל מעל אדמתו .

בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס

א וַיִּפְשַׁע מוֹאָב בְּיִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי מוֹת אַחְאָב: ב וַיִּפֹּל אֲחַזְיָה בְּעַד הַשְּׂבָכָה בַּעֲלִיָּתוֹ אֲשֶׁר בְּשֹׁמְרוֹן וַיֵּחַל וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לְכוּ דִרְשׁוּ בְּבַעַל זְבוּב אֱלֹהֵי עֶקְרוֹן אִם־אֶחְיֶה מֵחֳלִי זֶה: ג וּמַלְאַךְ יְהוָה דִּבֶּר אֶל־אֵלִיָּה הַתִּשְׁבִּי קוּם עֲלֵה לִקְרַאת מַלְאֲכֵי מֶלֶךְ־שֹׁמְרוֹן וְדַבֵּר אֲלֵהֶם הֲמִבְּלִי אֵין־אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל אַתֶּם הֹלְכִים לִדְרוֹשׁ בְּבַעַל זְבוּב אֱלֹהֵי עֶקְרוֹן: ד וְלָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה הַמִּטָּה אֲשֶׁר־עָלִיתָ שָּׁם לֹא־תֵרֵד מִמֶּנָּה כִּי מוֹת תָּמוּת וַיֵּלֶךְ אֵלִיָּה: ה וַיָּשׁוּבוּ

א ומרדו מואבאי בישראל בתר דמית אחאב: ב ונפל אחזיה מן סרנותא בעיליתיה די בשמרון ואתמרע ושלח אינדרין ואמר להון אזילו תבעו בבעל זבוב מעות עקרון אם אחי מתרעי דין: ג ומלאכא דיי מליל עם אליהו דמן תושב קום סק לקדמות אונדרי מלכא דשמרון ותמליל עמהון הלא אלהא קים דשכינתיה שרייא בישראל אתון אזלין למתבע בבעל זבוב מעות עקרון: ד ובכן כדנן אמר יי ערסא דסליקתא תמן לא תיחות מנה ארי מקטת תיחות ואול אלוה: ה ותבו אונדריא לותיה

ת"א ממלי. עקידה שער ק:

רש"י

א (ב) בעד השבכה. גרמד"ה כלע"ז. תומר לטי טרגיליס לאורגו שתי וערב כנסריס תרוכים וקלריס שקורין (לטס) קנטינל"א כלע"ז ושופין נקבים נקבים כעין שבכה וקרוי פרדוג"א כלע"ז. ואני שמעתי שבכה ווי"ן כלע"ז וכלשון תשכבו שוויגלד שטיג כמו שפירשתי וכולופים יעלו (מלכים ג' י' ח'): ויחל. לשון חולי:

רלב"ג

(ו) ויפשע מואב כיבשהו מאחרי מות אחאב. שכך זה לפניו שיומר כשות היו פעלים מאזיר מפעלים שתחב כי מאחב שב קלת מכוע מעשיו שכל זה היה מאזיר כבל תוכן הפעלים הראשון בעשו שכיו ושמו וכפילו היה זה שכם שפעם מואב כיבשהו ולא נתנו למלך ישראל פעם אחת נותנים לו מקודם: (ב) בעד השבכה. הוא מעשה רשת שעשו על המרומה שיכנס לתוך דרך הנקבים שמך בשבכה כלים שמתם הפלייה: (ד) וילך פלים. כ"ל שבכך הלך לקרשם מלשמי מלך שומרון ושמר להם מה שלומו שם"י:

מצודת דוד

א (ו) ויפשע מואב. כי מאז היו עבדים ליהושפט ואחרי מות אחאב מרדו: (ב) בעד השבכה. מרוקה היתה בלשון הפעלים ובימה פתומה מעלים דקים עשוים כעין שבכה ובשבכו דרך עליה בשבכה ויפול דרך בה: ויחל. נעשה חולה: (ג) המבלי אין. המלה כפול לחומקם ביותר וכ"ל וכי בשביל שאין מלהים בישראל אתה ילך לדרוש בעל זבוב אלהי עקרון: (ד) וילך. הלך לדרכו:

מצורת ציון

א (ב) השבכה. מעשה רשת וכן שבכים מעשה שבכה (מ"ב ז): בעבל זבוב. כן שם עכ"ג: (ג) כלאבי. שלומי:

פירוש ע"ט

א (א) וַיִּפְשַׁע מוֹאָב בְּיִשְׂרָאֵל אֵינוּ מוֹאָב הָאָת מְמֻרָּד גְּרִעָת צוּ אֵלָיהוּ הַתִּשְׁבִּי גְּוֹעָן אֵין דִּי יִשְׂרָאֵל נָאָךְ דָּעָם מוֹט קוּם עֲלֵה שָׁמֵיי אוֹף אוֹג נַיֵּיא צוּ אַקְעָנָן דִּי שְׁלוּחִים: ב וַיִּפֹּל אֲחַזְיָה אוֹג אֲחַזְיָה אִיז אַרָאפ פּוּן דָּעָם מֶלֶךְ שׁוֹמְרוֹן וַדַּבֵּר אֲלֵיהֶם אוֹג רַייד צוּ זַיֵּיא גַּפְאלֶן דּוּרְךְ דֶּר גְּרַאטֶע בַּעֲלִיָּתוֹ וָוָם אִיז גְּוֹעָן אוֹף זַיִן בּוֹדֶם אִין שׁוֹמְרוֹן וְיֶחִי אוֹג אִיז קְרַאנְק גְּוָארֶן וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים עֶר הָט גְּשִׁיקְט שְׁלוּחִים אוֹג הָט גְּוָאגְט צוּ זַיי לְכוּ דִרְשׁוּ בְּבַעַל זְבוּב דִּיא אֶפּ נָאט פּוּן עֶקְרוֹן: (ד) וְלָכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה אוֹג דְרוּם הָאט צוּ נָאט גְּוָאגְט הַמִּטָּה דָם בֶּעט וָואם דוּ בִיסְט אוֹף וְועל לֶעבֶּן בְּלֵייבֶן פּוּן דָּעָר דָאזִיגֶר קְרַעְנְק: (ג) וּמַלְאַךְ יְהוָה אוֹג

המות

הַמַּלְאָכִים אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מַדּוּעַ
זֶה שַׁבְתֶּם: י וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אִישׁ עָלָה
לִקְרָאתֵנוּ וַיֹּאמֶר אֲלֵינוּ לָכוּ שׁוּבוּ אֶל־
הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־שְׁלָחַ אֶתְכֶם וְדִבַּרְתֶּם
אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה הֲמִבְּלִי אֵין אֱלֹהִים
בְּיִשְׂרָאֵל אַתָּה שֹׁלֵחַ לִדְרֹשׁ בְּבַעַל
זְבוּב אֱלֹהֵי עֶקְרוֹן לָכֵן הַמִּטָּה אֲשֶׁר־
עָלִיתָ שָׁם לֹא־תֵרֵד מִמֶּנָּה כִּי־מוֹת
תָּמוּת: יז וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם מָה מִשְׁפַּט
הָאִישׁ אֲשֶׁר עָלָה לִקְרַאתְכֶם וַיְדַבְּרוּ
אֲלֵיכֶם אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: יח וַיֹּאמְרוּ
אֵלָיו אִישׁ בַּעַל שֵׂעָר וְאֵזוֹר עוֹר אָזוּר

וַאֲמַר לְהֹון מָא דִין
תַּבְהוֹן: ו וַאֲמָרוּ לֵיהּ
גַּבְרָא סְלִיק לְקֳדָמוֹתָנָא
וַאֲמַר לָנָא אָזִילוּ תּוּבוּ
לְוָת מַלְכָּא דְּשַׁלַּח יַתְכוֹן
וּתְמַלְלוֹן עִמֵּיהּ כִּדְנָן
אֲמַר יְיָ הֲלָא אֱלָהָא קָיְמִ
דְּשָׁכִנְתֵּיהּ שַׁרְיָא
בְּיִשְׂרָאֵל אַתְּ שְׁלַח
לְמִתְבַּע בְּבַעַל זְבוּב
מַעֲוַת עֶקְרוֹן בְּבֵן עַרְסָא
דְּסַלֵּיקְתָּא תַּמָּן לָא
תֵּיחוּת כֵּינָהּ אֲרֵי מְמַת
תְּמוּת: ז וּמַלֵּיל עִמְּהוֹן
מָא נְמוּסָא דְּגַבְרָא
דְּסַלֵּיק לְקֳדָמוֹתְכוֹן
וּמַלֵּיל עִמְּכוֹן יַת
פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין:
ח וַאֲמָרוּ לֵיהּ גְּבַר בְּעִיל
סְעָרָן וְזַנְיָא דְּמִשְׁעָא
אסיר

ת"א ותורג' עזר. עקידה שער פד:

רד"ק

שעשה שבכה שהוא הרשת: ויחל. מן חלה על משקל ויעל מן
גלה וגקמצ' היו"ד מפני ההפסק: (ז) מה משפט האיש. מה

תארו ותרגומו מה נמיסא דגברא ונראה כי אלישע לא היה אז עמו כי פעמים היה מניחו באחת המקומות והיה הולך יחידי

רלב"ג

(ז) מה משפט האיש. כ"ל מה מנהג האיש וכן וכה משפטו כל הימים:

מצודת ציון

(ז) משפט. כ"ל מנהג:

מצודת דוד

(ז) מה משפט האיש. מה תאמרו ומלכותו: (ח) בעל שער.

לקוטי יקרים

(ח) וְאֵזוֹר עוֹר אָזוּר בְּמָתְנָיו. דַּעַר פַּרְקִי דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר
שְׁרִיבֻם רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא וְאָמְרִי לָהּ וָם אִיז בַּשַּׁאפִּין
נִיעוּאירִין עֶרֶב שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁבָּשׁוֹת וְצִוִּישֶׁען מָאנ אוּנ נַאכְט) אוּנ
אַבְרָהָם אָבִינוּ הָם אִים נִישְׁאכְטִין וְוִען עֶר הָם גְעִבְּרֶעְנְגְט זַיין זוּהְן
יִצְחָק צוּ דִי עֲקֵדָה. זָעְנְע זַיינֶע אֶלְטֶע פְּרִי בֶּרֶעְנְגְט נִיעוּאירִין
אוֹיף דֶּם כִּיזְבַּח. אוּנ דִיא אִיבְּרִיגֶע וַאכְטִין זַיינֶע הָאט סָען אַלְע
בָּעְנוּמְט צוּ אַמְצִיָּה. דִי אַשׁ פוּן דֶּם אַיל אִיז דֶער פּוּרְצַאמְעְנְט
פוּן דֶּם נָאלְדֶעְנֶעם מִזְבֵּחַ וָם אִיז נִיעְרִען אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. דִיא
אֲדֶערִין פוּן דֶּם הָט סָען פוּן זַיי נִיכְאכְט עֶצְהָן סְטְרָאנִים צוּ
דִי פִּידוּל פוּן דָּוִד הַמֶּלֶךְ. אוּנ דִי פִּידוּל אִיז גְעהַאנְגְען לָעבִּין דִי
בָּעְט פוּן דָּוִד אוּנ וִיי עֶם אִיז נִיעוּאירִין הַאלְבָּע נַאכְט הָאט אוֹיף
אִיר נִיכְלָאזִין אֲווִינֶם אִין פוּן וִוינֶם הָם זִיא אֲנְגְעהוֹיבְען שְׁפִּילְען
הָם דָּוִד זִיךְ אוֹיף נִיעוּאכְט פוּן שְׁלָאף אוּנ הָאט נִילָּעדוּנְט הוֹדָה
בִּיז עֶם אִיז נִיעוּאירִין מָאנ. פוּן דִי פְּעל הָם אֱלֹהִים הַנְּבִיא נִיכְאכְט
אֲנַארְטִיל פַּאר זִיךְ. וִוי עֶם שְׁטֵיִים אִין פְּסוּק אֲנַארְטִיל פוּן פְּעל
הָם עֶר אַרוּם נִיבְלָאזִין שׁוֹפָר אוֹף דֶּם בַּארְג סִינַי וְוָען עֶר הָאט
נִיעְבִּין דִי תּוֹרָה צוּ דִי יִידְן. מִיט דֶּם רִיכְטִין הָארִין וָואס אִיז
נֶרְעסִיר פוּן דֶּם לִינְקִין וְוָעט הקב"ה בְּלָאזִין שׁוֹפָר וְוָען מָשִׁיחַ
צְעט קוּמֶען. וִוי עֶם שְׁטֵיִים אִין פְּסוּק אִין דֶּם מָאנ וָואס מָשִׁיחַ
וָועט קוּמֶען וָועט נִיבְלָאזִין וָערִין מִיט אַנְדוֹסִין שׁוֹפָר:

יז דָּאזִיגִי רַייר: (ח) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הָאִבְּן זַייא נִזָּאכְט צוּ אִים אִישׁ בַּעַל שֵׂעָר אַיין הָעֲרֶקְעֶר מַאן אִיז עֶר אוּנ

בְּמָתְנָיו וַיֹּאמֶר אֵלִיָּה הַתִּשְׁבִּי הוּא׃
ט וַיִּשְׁלַח אֵלָיו שַׂר חֲמִשִּׁים וַחֲמִשָּׁיו
וַיַּעַל אֵלָיו וְהִנֵּה יֹשֵׁב עַל־רֹאשׁ הָהָר
וַיְדַבֵּר אֵלָיו אִישׁ הָאֱלֹהִים הַמֶּלֶךְ׃
דִּבֶּר יֵרֶד: י וַיַּעַן אֵלִיָּהוּ וַיְדַבֵּר אֶל־
שַׂר הַחֲמִשִּׁים וְאִם־אִישׁ אֱלֹהִים אָנִי
תֵּרֶד אֵשׁ מִן־הַשָּׁמַיִם וְתֹאכַל אֹתְךָ
וְאֶת־חֲמִשֶּׁיךָ וַתֵּרֶד אֵשׁ מִן־הַשָּׁמַיִם
וַתֹּאכַל אֹתוֹ וְאֶת־חֲמִשָּׁיו׃ יא וַיָּשָׁב
וַיִּשְׁלַח אֵלָיו שַׂר־חֲמִשִּׁים אַחֵר וַחֲמִשָּׁיו
וַיַּעַן וַיְדַבֵּר אֵלָיו אִישׁ הָאֱלֹהִים כֹּה־
אָמַר הַמֶּלֶךְ מְהֵרָה רְדָה: יב וַיַּעַן אֵלִיָּהוּ
וַיְדַבֵּר אֲלֵיהֶם אִם־אִישׁ הָאֱלֹהִים אָנִי

אסיר בְּחַרְצֵיהּ וַאֲמַר
אֵלִיָּה דְּמָן הוֹשֶׁב הוּא׃
ט וּשְׁלַח לְוָתֵיהּ רַב
חַמְשִׁין וַחֲמָשִׁין דְּעִמֵּיהּ
וּסְלִיק לְוָתֵיהּ וְהוּא יָתִיב
עַל רֵישׁ טוּרָא וּמַלֵּיל
עִמֵּיהּ נְבִיָא דְיָ מַלְּכָא׃
מַלֵּיל חוּת׃ י וַאֲתֵיב
אֵלִיָּה וּמַלֵּיל עִם רַב
חַמְשִׁין אִם נְבִיָא דְיָ
אֲנָא תֵּיחוּת אֶשְׁתָּא מִן
שְׁמַיָּא וְתֵיכוֹל יָתָךְ וְיָת
חַמְשִׁין דְּעִמָּךְ וּנְחָתַת
אֶשְׁתָּא מִן שְׁמַיָּא וַאֲכָלַת
יָתֵיהּ וְיָת חַמְשִׁין דְּעִמֵּיהּ׃
יא וְתָב וּשְׁלַח לְוָתֵיהּ רַב
חַמְשִׁין אוֹחָרָנִין וְחַמְשִׁין
דְּעִמֵּיהּ וַאֲתֵיב וּמַלֵּיל
עִמֵּיהּ נְבִיָא דְיָ כְּדֵנָן
אֲמַר מַלְכָּא אוֹחֵי חוּת׃
יב וַאֲתֵיב אֵלִיָּה וּמַלֵּיל
עִמְּהוֹן אִם נְבִיָא דְיָ
אנא

רד"ק

חי לאליהו שלא היה בשטרון מפני איזבל שאמר להרגו שתרי במלחמת בן הדד ראינו שלא ה' שם ולא במלחמת רמוה גלעד כי מיכיהו בן יטלא חי להם אז הנביא להז' אישר בשמרון: (יב)ויען אליה וידבר אליהם.ויקן ככתו ויען איוב הראשון ועניתה ואסרת לשון צעקה בדבור:

על תהרים לחתבודד בנבואה: (ח) אליהו התשבי. כי יודע היה כי מנהגו לאזור אזור עור והיה ידוע כי בעל שער היה והיו' הוא היאך לא היו מכירים אותו מלאכי מלך ישראל והלא היא היה רגיל עם אחאב ובשמרון ואפשר כי אלו האנשים ששלח מלך ישראל לא היו אז בשכרון כשהיה אליהו רגיל שם ומזמן רב

רש"ב"ג

(ט)ויכלכ חמיו סר חמשים וחמשיו. כ"ל בכלת למליהו לכבודו לקבוע סר גדול שיהי מנכבדים סיס סולכים לפניו והלכו עמו המנכבדים סיס כהסס: סיס המלכים המלך דבר הדה. ידעת מנדבריהם סהם סיו יודעים להכיאו עמהם בכבודם מלך מלות המלך ולזה אמרו לו שיבא במלות המלך והכניס מליהו מנכניסים בהם לפ' יפכיס ללכת מעלמו יקהוהו

מצורת דוד

מגורל כסמר הכהם והגור סוף מקנוסה של עוד: (מ) וחמשיו. סם המנכבדים המלכים מסר סוא סר מליהם. למומר כל

פירוש ע"ט

אוֹג וְאֶל פַּר בְּרֶעֶנְן דִּיךְ אוֹג דַיִּינָע פּוּפְצִיג מַאן
נַיְדֶרְט אֶש הָט אַרַאפּ גְנַיְדֶרְט אֵיין פַּיְיעֶר פּוּן דֶעם
הִימֶל אוֹג הָט פַּאר בְּרֶעֶנְט אִים אוֹג נַיְינָע פּוּפְצִיג
מַאן: (יא) נַיְשָׁב נַיְשָׁלַח אוֹג עֶר הָט זִיךְ אוֹם גְקֶעֶרְט
אוֹג הָט נִשִׁיקְט צוּ אִים אֵיין אַנְדֶעֶר הֶעֶר אִיבֶּעֶר
פּוּפְצִיג אוֹג נַיְינָע פּוּפְצִיג מַאן נַיְשׁ אוֹג עֶר הָאט
גְעַנְפֶּרְט אוֹג הָאט גְרֶעט צוּא אִים אִישׁ הָאֱלֹהִים דוּ
רֶעמְלִיכֶר מַאן אַוּ הָט דֶר מֶלֶךְ גְאַזְגְט מְהֵרָה רֶדֶת
גֶעךְ נִידֶעֶר אַרַאפּ: (יב) נַיְשׁ אֱלִיָּהוּ הָאט אֲלֵיהֶם
גְעַנְפֶּרְט אוֹג הָאט גְרֶעט צוּ נַיְי אִם אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲנִי
אוֹב אִיךְ בִּין יוֹא אַיִין גֶעמְלִיכֶר מַאן תֵּרֶד אֵשׁ וגו׳
וְאֶל אַרַאפּ נִידֶרְן אַיִין פַּיְיעֶר פּוּן דֶעם הִימֶל אוֹג וְאֶל

תֵּרֶד אֵשׁ מִן־הַשָּׁמַיִם וְתֹאכַל אֹתְךָ
וְאֶת־חֲמִשֶּׁיךָ וַתֵּרֶד אֵשׁ־אֱלֹהִים מִן־
הַשָּׁמַיִם וַתֹּאכַל אֹתוֹ וְאֶת־חֲמִשָּׁיו׃
יג וַיָּשָׁב וַיִּשְׁלַח שַׂר־חֲמִשִּׁים שְׁלִשִׁים
וַחֲמִשָּׁיו וַיַּעַל וַיָּבֹא שַׂר־הַחֲמִשִּׁים
הַשְּׁלִישִׁי וַיִּכְרַע עַל־בִּרְכָּיו לְנֶגֶד אֵלִיָּהוּ
וַיִּתְחַנֶּן אֵלָיו וַיְדַבֶּר אֵלָיו אִישׁ הָאֱלֹהִים
תִּיקַר־נָא נַפְשִׁי וְנֶפֶשׁ עֲבָדֶיךָ אֵלֶּה
חֲמִשִּׁים בְּעֵינֶיךָ׃ יד הִנֵּה יָרְדָה אֵשׁ
מִן־הַשָּׁמַיִם וַתֹּאכַל אֶת־שְׁנֵי שָׂרֵי
הַחֲמִשִּׁים הָרִאשֹׁנִים וְאֶת־חֲמִשֵּׁיהֶם
וְעַתָּה תִּיקַר נַפְשִׁי בְּעֵינֶיךָ׃ טו וַיְדַבֵּר
מַלְאַךְ יְהוָה אֶל־אֵלִיָּהוּ רֵד אוֹתוֹ אַל־
תִּירָא מִפָּנָיו וַיָּקָם וַיֵּרֶד אוֹתוֹ אֶל־
הַמֶּלֶךְ׃ טז וַיְדַבֵּר אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה

אֲנָא תֵּיחוֹת אֶשְׁתָּא מִן
שְׁמַיָּא וְתֵיכוֹל יָתָךְ וְיָת
חַמְשִׁין דְּעִמָּךְ וּנְחָתַת
אֶשְׁתָּא מִן שְׁמַיָּא וַאֲכָלַת
יָתֵיהּ וְיָת חַמְשִׁין
דְּעִמֵּיהּ׃ יג וְתָב וּשְׁלַח
רַב חַמְשִׁין תְּלִיתָאֵי
וְחַמְשִׁין דְּעִמֵּיהּ וְסָלִיק
וַאֲתָא רַב חַמְשִׁין
תְּלִיתָאֵי וּכְרַע עַל
בִּרְפּוֹהִי קֳבֵל אֵלְיָהוּ
וּבְעָא מִן קֳדָמוֹהִי וּמְלֵיל
עִמֵּיהּ נְבִיָּא דְיָ תִּיקַר
כְּעַן נַפְשִׁי וְנַפְשָׁא
דְּעַבְדָךְ אִלֵּין חַמְשִׁין
בְּעֵינָךְ׃ יד הָא נְחָתַת
אֶשְׁתָּא מִן שְׁמַיָּא וַאֲכָלַת
יָת תְּרֵין רַבְּנֵי חַמְשִׁין
קַדְמָאִין וְיָת חַמְשִׁין
דְּעִמְּהוֹן וּכְעַן תִּיקַר
נַפְשִׁי בְּעֵינָךְ׃ טו וּמַלְיָא
מַלְאָכָא דְיָ עִם אֵלְיָהוּ
חוֹת עִמֵּיהּ לָא תְּדַחַל מִן
קֳדָמוֹהִי וְקָם וּנְחַת
עִמֵּיהּ לְוָת מַלְכָּא׃
טז וּמַלֵּיל עִמֵּיהּ פִּדְנָן
אֲמַר

ת"א ארי כתמצים. פקידיה שפר קצ:

רד"ק

(טו)רד אותו.פי' עמו וכן וירד אתו אל המלך ירד עמו והלך אל המלך כי חשר עלת אל קצת חתר ואליהו היה בראש ההר:אל תירא מפניו.

מנחת שי

(יג) תיקר נפשי. תיקר ב' חד מלעיל וחד מלרע וכענין . ועיין פ"ב כמתירין כמתירין תקיפים רתשובה: (יד) הנה ירדה אש מן השמים . כנוכ בפרי הדשום וכ"י סופר כפוך ביו"ד וכלו טעם תחר כדל"ם:

מצודת ציון

(ת)שר חמשים שלשים וחמשיו.סוף הפסוק כמו שר חמשים וחמשיו שלשיו:
שדכנו בזדון : ועתה . כהויל ומי כמוני כהכנעה : (טו) רד אותו . כל עמו : וירד אותו . ויכל עמו :

רלב"ג

לפ סלפס טיכפ פלין בכמ פכל כפ פלין בחמטוים ולפס לפ עפס פלין דכל כענדו וגפ לפ היס מסכיס לכפ עס הכר סהוס פל כמלך

מצודת דוד

כמלות המלך כי מקמך עם מכמי : (יג) תיקר נא נפשי. מפס נפשי יקלס ומהוכס כעיניך לכל ממים לומי : (יד) ותאכל וגו' . פל (טו) רד אותו . כל עמו : וירד אותו . ויכל עמו :

פירוש ע"ט

פֿאר בְּרֶענְן דִיךְ אוּנ דַיינֶע פוּפְּצִיג מאַן וועֶרְט אֵש
אֱלֹהִים הָט גְנַידִיגְרְט אַיין פַּיינֶר פּוּן נָאט פּוּן דֶעם
הִימֶל אוּנ הָט פַּר בְּרֶענְט אִים אוּנ זַיינֶע פוּפְּצִיג
מאַן׃ (יג) וַיָּשָׁב וַיִּשְׁלַח שַׂר חֲמִשִּׁים שְׁלִשִׁים וַחֲמִשָּׁיו אוּנ
עֶר הָט זִיךְ אוּם גֶקֶעְרְט אוּנ הָט גְשִׁיקְט אַיין הֶער
אִיבֶּר פוּפְּצִיג אֲיין דְרִיטֶן אוּנ זַיינֶי פוּפְּצִיג מאַן
נַיעֶל וַיָּבֹא אוּנ עֶר אִיז אוֹף גְנַאנְגֶן אוּנ אִיז גְקוּמֶן דֶר
דְרִיטֶר הֶער פּוּן פוּפְּצִיג וַיִּכְרַע אוּנ הָט גְקְנִיט אוֹף
זַיינֶי קְנִיא צוּ אַקְעֶגֶן אֵלִיָּהוּ וַיִּתְחַנֵּן אֵלָיו אוּנ הָאט
גֶבֶעטֶן צוּ אִים אוּנ הָט גֶרֶעט צוּ אִים אִישׁ הָאֱלֹהִים וגו'
דִיא נֶעפְלִיכְּרְ מאַן וָאז טִיעֶר זַיין אִין דַיינֶי אוֹגֶן

הָט גֶרֶעט צוּ אִים כֹּה אָמַר ה' אַזוֹ הָאט נָאט גְנַאנְט

אֲשֶׁר יֵשׁ חֲלַף דִּשְׁלַחְתָּא אוֹנַדִין לְמִשְׁאַל בְּבַעַל זְבוּב מֶעוֹת עֶקְרוֹן הֲלֹא אֱלָהָא קָיֵם דִּשְׁכִנְתֵּיהּ שַׁרְיָא בְּיִשְׂרָאֵל לְמִשְׁאַל בְּפִתְנָמֵיהּ בְּבֵן עַרְקָא דְּמֵיקוּקָא תַּמָּן לָא תַּתְיָהוּת מָנָה אֲרֵי מֵיתָת תְּמוּת: וּמֵימִיא כְּפִתְנָמָא דֵּין דְּמַלֵּיל אֵלִיָּהוּ וּמָלַךְ יְהוֹרָם תְּחוֹתוֹהִי בְּשָׁנַת תְּרֵתֵין לְיְהוֹרָם בַּר יְהוֹשָׁפָט מַלְכָּא דְּבֵית יְהוּדָה אֲרֵי לָא הֲוָה לֵיהּ בַּר:

יַעַן אֲשֶׁר־שָׁלַחְתָּ מַלְאָכִים לִדְרוֹשׁ בְּבַעַל זְבוּב אֱלֹהֵי עֶקְרוֹן הֲמִבְּלִי אֵין־ אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל לִדְרוֹשׁ בִּדְבָרוֹ לָכֵן הַמִּטָּה אֲשֶׁר־עָלִיתָ שָּׁם לֹא־תֵרֵד מִמֶּנָּה כִּי־מוֹת תָּמוּת: וַיֵּלֶךְ אֵלִיָּהוּ וַיְהוֹרָם בֶּן־ יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה כִּי לֹא־הָיָה לוֹ

רש"י

(ז) ויסלוך יהורם החתיו. לחיו היה: בשנת שתים ליהורם בן יהושפט. לפסר לומר כן והלא מלך בשנת י"ח ליהושפט שהרי לחזיהו מלך כי"ז ומלך שנתים וכשמוך נמי כתיב בשנת י"ח ליהושפט מלך יהורם ויהושפט מלך עשרים וחמש שנים קודם שמלך יהורם כנו אלא רחוי היה יהושפט ליהרג כרמות גלעד וכשכר שזעק תלה לו שבע שנים ומחותה שעה הוא מוכה לבנו:

שנלך בחיי אביו מלך יהורם בן אחאב על ישראל: כי לא היה לו בן. לא היה לאחזיהו בן לשיכך מלך יהורם אחיו תחתיו. ובשדר עולם בשנת שתים ליהורם בן יהושפט אשר לומר כן והלא הוא מלך משנת שמונה עשרה ליהושפט אלא לענין שנאמר ויעזור יהושפט וה' עזרו ויסירם אלהים ממנו ראו היה יהושפט ליהרג באותו שעה לפי שהי' עזור לרשע ובשכר שזעק

רלב"ג

(ז) ויסלוך מהמלך הסוס ומהזכל ממו: (ז) בשנת שתים ליהורם בן יהושפט מלך יהודה. יש בכאן ספק חזק וסוא שלא יתכן שימיח מחזיהו עד שנת שתים ליהורם בן יהושפט וזה שכבר מלך בשנת שבע עשרה ליהושפט ולא מלך כי אם שתים עשרה כמו שקדם וכבר מלך יהושפט עשרים וחמש שנה ולזה לא יתכן שנאמר שהתמיל למלוך יהורם בן מחזיה בשנת שתים ליהורם בן יהושפט ושם מחזיה שהתמיל למלוך בשנת שתים ליהורם בן יהושפט כי חייו ומה שנאמר שמת מות חמאב כמה לא יתכן מה שנאמר ושם המלכה ואין ליהורם כי הוא הבכור שהיה כמיוחד כמו שיתבאר ומה שנאמר מלך יהודה ויהושפט מלך יהודה ויהורם בן יהושפט מלך יהודה וזה כמו שקדם שנאמר שהתמיל למלוך יהורם בן יהושפט ושם מלך יהודה עמו ושם מעשה מיוסף מוד ספק על זה ועוד שנאמר זה כאב כי בשנת חמת עשרה ליורם בן מחזיה מלך יהודה ומקום אחר כתב כי בשנת שתים עשרה ליורם בן מחזיה מלך יהודה וזה ראוי לאמת כי כשיתאר בשנת כן למלך לא שהמלך יהורם הנה עשרה שנים למלך עשרים ושתים שנים ולזה שהמליך בשנה השנית למלכו בשנת שתים עשרה ליורם בן מחזיה מלך יהודה ושיה בשנת שתים עשרה ומלכו בשנת שתים עשרה הוא שכבר שיה בשנה השנית. והנראה שעיני כי מפני שחתחון שיה ליהושפט עם מחזיה בן יהושפט מלך מחזיה מום מחזיה עם מלך ישראל כל ימיו כי היו מולקים לו כאוב כי מחזיה מפני היותו זקן ושחתחון למחזיה

מצודת דוד

(ז) ויסלוך יהורם. ממי מחזיה בן מחזיה: בשנת שתים ליהורם בן יהושפט. מלינ"ל מעת שהלך יהושפט אל כמות גלעד לעזור למחזיה מוכן המלחמה גם בכאן אל כי היה ראוי ליהרג אז על שעזר למחזיה הרשע ועל כן נהרג מחזיה ומיד מלך כמו מחזיה ימיו מלכו שנתים ומת ומיד מלך יהורם מחיו: כי לא הנ' שימלך מחחיו ולזה מלך מחיו:

פירוש ע"מ

יַעַן אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּ דְּרוֹם וָם דּוּ הָאסְטָ גְּשִׁיקְטָ שְׁלוּחִים וְעָסְטוּ נִיט אַראָפּ נִידָּרָן פּוּן אִיר נַיִיעֶרְט דּוּ וָעָסְטָ צוּ פָאדְרֹשְׁטָן אִין דֶּר אִפְּ נָאט בָּעַל זְבוּב דִּי אִפְּ נָאט נָוָם עֶקְרוֹן הֲמִבְּלִי אֵין אֱלֹהִים אוֹב פּוּן וָועֶנֶן וַוייל עָם גִּשְׂטָאדְטָן אִין נָאט יִשְׂרָאֵל דִּי פָאדְרֹשְׁטָן אִין נָאט צוּוישֶׁן דִּי נַיִיעֶרְט דּוּ וָעָסְטָ גְּרֵיטִיגְט אוּנ זַיינֶע רַייזֶד הָאסְטוּ גְּשִׂיקְט אַהִין לֶכוּ דְּרוֹם דָּאם דָּעָם וָואם דּוּ בִּיסְט אוֹף גְּנָאנְגֶן דָּארְטָן לֹא תֵרֵד מִמֶּנָּה כִּי מִתְיָרֵא הִי' שיוליכנו למלך והי' ירא מן המלך מפני שהתנבא עליו רע שימות או היה ירא כפני איובל אמו: (ז) בשנת ב' ליהורם בן יהושפט. היאך הי' זה והלא אמר למטה כי מלך בשנת י"ה ליהושפט ויהושפט הלך עמו למלחמת מואב והנה הי' מלך בימי יהושפט שבע שנים כי יהושפט מלך כ"ה שנים אלא שיהושפט המליך את יהורם בנו בחייו מפני מחלוקת אחיו כמו שאומר בדברי הימים ואת הממלכה נתן ליהורם כי הוא הבכור ומה הי' צריך לומר זה ידוע הוא כי המלוכה היא לבכור אלא שנראה כי היה מחלוקת בין בניו לפיכך נתן לו המלוכה בחייו ומלך בחיי אביו שבע שנים ובשנת שתים למלכות יהורם זו

רד"ק

(ז) ויסלוך מהמלך הסוס ומהזכל ממו: (ז) בשנת שתים ליהורם בן יהושפט מלך יהודה. יש בכאן ספק חזק וסוא שלא יתכן שימיח מחזיהו עד שנת שתים ליהורם בן יהושפט וזה שכבר מלך בשנת שבע עשרה ליהושפט ולא מלך כי אם שתים עשרה כמו שקדם וכבר מלך יהושפט עשרים וחמש שנה ולזה לא יתכן שנאמר שהתמיל למלוך יהורם בן מחזיה בשנת שתים ליהורם בן יהושפט ושם מחזיה שהתמיל למלוך בשנת שתים ליהורם בן יהושפט כי חייו ומה שנאמר שמת מות חמאב כמה לא יתכן מה שנאמר ושם המלכה ואין ליהורם כי הוא הבכור שהיה כמיוחד כמו שיתבאר ומה שנאמר מלך יהודה ויהושפט מלך יהודה ויהורם בן יהושפט מלך יהודה וזה כמו שקדם שנאמר שהתמיל למלוך יהורם בן יהושפט ושם מלך יהודה עמו ושם מעשה מיוסף מוד ספק על זה ועוד שנאמר זה כאב כי בשנת חמת עשרה ליורם בן מחזיה מלך יהודה ומקום אחר כתב כי בשנת שתים עשרה ליורם בן מחזיה מלך יהודה וזה ראוי לאמת כי כשיתאר בשנת כן למלך לא שהמלך יהורם הנה עשרה שנים למלך עשרים ושתים שנים ולזה שהמליך בשנה השנית למלכו בשנת שתים עשרה ליורם בן מחזיה מלך יהודה ושיה בשנת שתים עשרה ומלכו בשנת שתים עשרה הוא שכבר שיה בשנה השנית. והנראה שעיני כי מפני שחתחון שיה ליהושפט עם מחזיה בן יהושפט מלך מחזיה מום מחזיה עם מלך ישראל כל ימיו כי היו מולקים לו כאוב כי מחזיה מפני היותו זקן ושחתחון למחזיה

בֵּן׃ יח וְיֶתֶר דִּבְרֵי אֲחַזְיָהוּ אֲשֶׁר עָשָׂה
הֲלוֹא־הֵמָּה כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי
הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃ ב א וַיְהִי
בְּהַעֲלוֹת יְהוָה אֶת־אֵלִיָּהוּ בַּסְּעָרָה
הַשָּׁמַיְמָה וַיֵּלֶךְ אֵלִיָּהוּ וֶאֱלִישָׁע מִן־
הַגִּלְגָּל׃ ב וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ אֶל־אֱלִישָׁע
שֶׁב־נָא פֹה כִּי יְהוָה שְׁלָחַנִי עַד־בֵּית־
אֵל וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע חַי־יְהוָה וְחֵי־נַפְשְׁךָ
אִם־אֶעֱזָבֶךָ וַיֵּרְדוּ בֵּית־אֵל׃ ג וַיֵּצְאוּ

בֵּר׃ יח וּשְׁאָר פִּתְגָמֵי
אַחַזְיָה דַּעֲבַד הֲלָא אִנּוּן
כְּתִיבִין עַל סִפְרָא דְּפִתְגָמֵי
יוֹמַיָּא לְמַלְכָּא דְּיִשְׂרָאֵל׃
א וַהֲוָה בְּאַסָּקוּת יְיָ יָת
אֵלִיָּהוּ בְּעֻלְעוֹלָא לְצִית
שְׁמַיָּא וַאֲזַל אֵלִיָּהוּ
וֶאֱלִישָׁע מִן גִּלְגָּלָא׃
ב וַאֲמַר אֵלִיָּהוּ לֶאֱלִישָׁע
תּוּב כְּעַן הָכָא אֲרֵי יְיָ
שְׁלָחַנִי עַד בֵּית אֵל
וַאֲמַר אֱלִישָׁע קָיֵם הוּא
יְיָ וְחַי נַפְשָׁךְ אִם
אֶשְׁבְּקִנָּךְ וּנְחָתוּ לְבֵית
אֵל׃ ג וּנְפָקוּ תַּלְמִידַי

נביא

רד"ק

תלת לי' חאל ז' שנים ועלו לבנו ועוד נפתבנו׃ (ג) בסערה. בקמץ חטף הסמ"ך אמר בסערה ולא אמר כן למטה אלא רכב אש וסוסי אש רוח סערה היה עמהם כמו שאמר ויעל אליהו בסערה אלא הנראה לאלישע אמר רכב אש וסוסי אש אבל תרוח הסערה העלתה אותו בן הארץ אל מאויר כמי שמעלה הדברים הקלים כן העלתה אותו ברצון האל על גלגל האש ושם נשרפו בגדיו זולתי האדרת וכלה בשרו ועצמו והרוח שבה אל האלהים אשר נתנה ומה שנראה רכב אש וסוסי אש לאלישע להגדיע בו כי בהעלותו עלה מישראל רכבו ופרשיו כמו שאמר אלישע אבי אבי רכב ישראל ופרשיו ודעת המונינו גם חכמינו כי הכסיהו האל בגן עדן עם גופו כמי שהיה אדם הראשון קודם שחטא וכן הכנים חנוך שם. וברש"י עשרה הם שנבנסו חיים לגן עדן: ויאלך אליהו. ואילו נאמר לו ברוח הנבואה כי באותו היום ילקח ולא גלה הדבר לאלישע אבל אלישע נאמר לו גם כן ברוח נבואה שהרי אמר גם אני ידעתי החשו ושאר הנביאים נאמרה להם כל שכן הוא ומה שהיו הולכים מעבר הירדן נראה כי כן נאמרה לו לאליהו בנבואה כי מעבר לירדן ילקח אולי היה הלקחו במקום אשר נאסף משה רבינו לכבודו כי מעלתי היתה קרובה למעלת משה רבינו יכן הראה לו הכבוד בהר חורב כמו שהראה לו למשה רבינו וצם מ' יום ומ' לילה כמו שצם משה רבינו: (ב) חי ה' וחי נפשך מה שאמר וחי נפשך אחר שאמר חי ה' לא אמר כן אלא להגדיל כי השבועה הראשונה גדולה אלא נשבע בנפשו

רלב"ג

מנחת שי

ב (ג) לת מליכו בסערה. רבו המיתופים שעליו בספרים על מלא זו ותציתה שבעניין כי מקלקם הכ"ף במקרא הכי"ת והסמ"ך רפה ובגוון נכד. ובמקלקם עלה מהריך בכי"ת והסמ"ך דגושה ובגוון נכדו ודר"ק בפ' ובמכלול דף רי"ז ופרשים כתב שבסמ"ך בחט"ף קמץ והכי"ת מפעמת בגעיה ולא דבר מתומה מדגושות לו ריפות בסמ"ך. ואמנם מפה שבסך במכלול דף ל"ת מפעמת כהדיה שבסמ"ך רפה יען ומנה זה עם מלין לחברין שבסך מבן קרנא וחות שבמזמור בגעיה:

יכמכל ולא סלקם לו זה עד כח שבסמ"ך בסמים ליסוסים מלך יהודה ובסמ"ך בסמים ליסוסים בסערה בסמים. לי לפסבר שיזכן שבסלמה שבסמים כי לא יעלו שם שבסמ"ך בסמים ומגדל ובלמה בשבסמים ובסמ"ך בסמים ובסמ"ך בסמים ובסמ"ך ב

בְּנֵי־הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר־בֵּית־אֵל אֶל־
אֱלִישָׁע וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הֲיָדַעְתָּ כִּי הַיּוֹם
יְהוָה לֹקֵחַ אֶת־אֲדֹנֶיךָ מֵעַל רֹאשֶׁךָ
וַיֹּאמֶר גַּם־אֲנִי יָדַעְתִּי הַחֲשׁוּ: ד וַיֹּאמֶר
לוֹ אֵלִיָּהוּ אֱלִישָׁע | שֶׁב־נָא פֹּה כִּי יְהוָה
שְׁלָחַנִי יְרִיחוֹ וַיֹּאמֶר חַי־יְהוָה וְחֵי־
נַפְשְׁךָ אִם־אֶעֶזָבֶךָ וַיָּבֹאוּ יְרִיחוֹ:
ה וַיִּגְּשׁוּ בְּנֵי־הַנְּבִיאִים | אֲשֶׁר בִּירִיחוֹ
אֶל־אֱלִישָׁע וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הֲיָדַעְתָּ כִּי
הַיּוֹם יְהוָה לֹקֵחַ אֶת־אֲדֹנֶיךָ מֵעַל
רֹאשֶׁךָ וַיֹּאמֶר גַּם־אֲנִי יָדַעְתִּי הַחֲשׁוּ:
ו וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלִיָּהוּ שֶׁב־נָא פֹּה כִּי יְהוָה

בְּנֵי נְבִיָּא דִּי בְבֵית אֵל לְוָת
אֱלִישָׁע וַאֲמַרוּ לֵיהּ
הֲיַדַעְתָּא אֲרֵי יוֹמָא דֵין
יְיָ דְּבַר יַת רִבּוֹנָךְ מֵעַל
רֵישָׁךְ וַאֲמַר אַף אֲנָא
יָדַעְנָא שְׁתּוֹקוּ: ד וַאֲמַר
לֵיהּ אֵלִיָּהוּ אֱלִישָׁע תּוּב
כְּעַן הָכָא אֲרֵי יְיָ שְׁלְחַנִי
לִירֵיחוֹ וַאֲמַר קָיֵם הוּא
יְיָ וְחֵי נַפְשָׁךְ אִם
אֶשְׁבְּקִנָּךְ וַאֲתוֹ לִירֵיחוֹ:
ה וְקָרִיבוּ תַּלְמִידֵי נְבִיָּא
דִּי בִירֵיחוֹ לְוָת אֱלִישָׁע
וַאֲמַרוּ לֵיהּ הֲיַדַעְתָּא
אֲרֵי יוֹמָא דֵין יְיָ דְּבַר יַת
רִבּוֹנָךְ מִנָּךְ וַאֲמַר אַף
אֲנָא יְדַעְנָא שְׁתּוֹקוּ:
ו וַאֲמַר לֵיהּ אֵלִיָּהוּ תּוּב
כְּעַן הָכָא אֲרֵי יְיָ שְׁלְחַנִי
עַד

ת"א שלחני . כירחו שפר לת :

רש"י

(ג) את אדוניך. ולא תדונימו מלמד שהיו מקוטים כתליהו:

להראות כי גדלה נפשו בעיניו והקדים חי ה' לכבוד: (ג) בני הנביאים. כתרגומו תלמידי נביא: אשר בית אל. כמו בבית אל וכמה שהיו בני הנביאים בבית אל וביריחו כן היו בערים אחרות אלא זכר אלה לפי שהיה דרכם עליהם ומה שהיו בריב ערי ישראל כדי להוכיח את ישראל בכל עיר ועיר ובבואתם היתה לשעה לפיכך לא נכתבה נבואתם: החשו. פירשו כו צווי כמו בפתח ההי"א וכן ת"י שהיקו ואדותי אבי ז"ל פירש כמשמעו כשאבר הוא להם גם אני ידעתי החשו הם ולא דברו

מנחת שי

(ג) לבד בית אל . ר' מלשנות מצירין בנים מסורת כלן ובפרשת ואלה:

רלב"ג

(ג) היום ה' לוקח מן אדוניך ממל למלך . הנה כמרו כזה שלא ילקח ממנו מצל למטו וכן ממל מליהו נמליכם כשלש מלקח ממלך וזה עדה שלא לקחו מליהו נמליכם כמוחלט כשל מכל לקחו ממט מליהם : הגמו .

מצודת דוד

מעדל השמה מכן לדמיהו לכל ימלה כהלקחו הכמים : (ג) אשר בית אל . מכר בנים לל : הידעת . כלשון בלשה ממרו כלם ידעת וגו' : מעל ראשך . כלומר ממרו הכה היה לך לעשות ויוסר הפעולה מעל ראשך כי כלה כלומר שלין לקוסמי יקרים

(ג) הֲיָדַעְתָּ כִּי הַיּוֹם ה' לֹקֵחַ אֶת אֲדֹנֶיךָ מֵעַל רֹאשֶׁךָ וגו' , דֵּיא תַּלְכִידִים מִן אֱלָהָא הַנָּבִיא וָאוֹם וְנָעָן גִּיוְעָן אִין עִם אוֹךְ הֶחֱשׁוּ הָאבֵן גִּיוְאֹנְט צוּא אֱלִישָׁע דִּי וַיִּיסְט אַז הַיִּינֶם וְעִם הַקְּבִיה צִי נַעֲמֶכֶן דִּיין הֶשֶׁר אֱלָהוּ מִן דִּיר. הֶם אֱלִישָׁע גִּינַעֲפֶּתֶרֶם אִיךְ וַיִּיס. אוּנְדִי הַתַּלְמִידִים מִן אֱלָהוּ וָם זְנַעֲנֶן גִּיוָעָן אִין יְרִיחוֹ הָאבֶן אוֹךְ אַזוּי גִּיפַּרְעֶנֶם בַּי אֱלִישָׁע , דְּאַרְפָּן טִיר וִיסֶן אֶלָּא תַּלְמִידִים פִּין אֵלָהוּ הָאבֶן גִּיוּאוֹסְט אַז הַיִּינֶם וְעִם אֱלָהוּ צוּ גְּנוּסֶן וְשֶׁרִין אוּנְ אַז זַיי הָאבֶן גִּיוּאוֹסְט אַז הַיִּינֶם וְעִם אֱלָהוּ צוּ גְּנוּסֶן וְשֶׁרִין פִּין אֱלִישָׁע . דַּאֲרָף דָּאךְ דֶּם אֱלִישָׁע גְּנוּוִיס וְוִיסֶן , צוּ וָם הָאבֶן זַיי גִּיסְעֶנֶם בַּיי אֱלִישָׁע אוֹיב שֶׁר וַיִּיסְט אַז אֱלָהוּ וְעִם הַיִּינֶם צוּ גְּנוּסֶן וְזֶהֶן וְזֶרֶן דֶּשֶׁר מֶעֶנְסֶש לֶעבֶט לֶעבֶן גִּיגֶע אֶלָּא גְּלִידֶער. אוּנְ גְּלִידֶער גְּלִיד מוּהֶם דֶּם גִּיגִינֶע וָם צוּ אִים גִּיקֶער צוּ פָּאהֶן. דִּי הֶעֶנֶם פִּרְהֶעֶן פְּרֶשִׁידֶנֶע אֲרֶבֶעט וָם דֶּר שֶׁכֶל לֶעֲרִינֶם זַיי . דִּי פִּים גִּיזֶען אִין פֶּרְשִׁידֶנֶע אֲרְטֶען וואוּ דֶּער שֶׁכֶל שִׁיקֶט זַיי , אוּנְ אָזוּי אֶלָּא גְּלִידֶער . אוּ־דֶּר מֶנֶּר לֶעבֶן פִּין מֶעֶנֶשׁ אִיז אִין הָאבֶן,

רד"ק

מצודת ציון

ב (ג) החשו. סמקו וגם סדכרו מזה עד כי כלה כמליהו סמין מעל רמשך : החשו. סתקו וגם תדכרו מזה עד כי כלה כמליהו סמין

(ג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו וְיִדַּעַר גְּזָאנְט צוּ אִים שֶׁב נָא פֹּה זִיז נוּן דָּא דֶּן נָאט הָאט מִיךְ גִּשִׂיקְט צוּם יְרְדֵּן יֹאמַר

שְׁלַח־נָא הַיַּרְדֵּנָה וַיֹּאמֶר חַי־יְהוָה וְחֵי־
נַפְשְׁךָ אִם־אֶעֱזָבֶךָ וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם׃
ז וַחֲמִשִּׁים אִישׁ מִבְּנֵי הַנְּבִיאִים הָלְכוּ
וַיַּעַמְדוּ מִנֶּגֶד מֵרָחוֹק וּשְׁנֵיהֶם עָמְדוּ עַל־
הַיַּרְדֵּן׃ ח וַיִּקַּח אֵלִיָּהוּ אֶת־אַדַּרְתּוֹ
וַיִּגְלֹם וַיַּךְ אֶת־הַמַּיִם וַיֵּחָצוּ הֵנָּה
וְהֵנָּה וַיַּעַבְרוּ שְׁנֵיהֶם בֶּחָרָבָה׃ ט וַיְהִי
כְּעָבְרָם וְאֵלִיָּהוּ אָמַר אֶל־אֱלִישָׁע
שְׁאַל מָה אֶעֱשֶׂה־לָּךְ׃ בְּטֶרֶם אֶלָּקַח
מֵעִמָּךְ וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע וִיהִי־נָא פִּי־

עַד יַרְדְּנָא וַאֲמַר קָיֵם
הוּא יְיָ וְחֵי נַפְשָׁךְ אִם
אֶשְׁבְּקִינָךְ וַאֲזַלוּ
תַּרְוֵיהוֹן׃ ז וְחַמְשִׁין
גַּבְרָא מִתַּלְמִידֵי נְבִיָּא
אֲזַלוּ וְקָמוּ מְקַבֵּיל
מֵרָחִיק וְתַרְוֵיהוֹן קָמוּ עַל
יַרְדְּנָא׃ ח וּנְטִיב אֵלִיָּהוּ
יָת שׁוּשְׁפֵיהּ וְאַחֲוַר
וּמְחָא יָת מַיָּא וְאִתְפְּלִיגוּ
לָכָא וּלְכָא וַעֲבָרוּ
תַּרְוֵיהוֹן בְּיַבָּשְׁתָּא׃
ט וַהֲוָה כְּמֶעְבְּרֵהוֹן
וְאֵלִיָּהוּ אֲמַר לֶאֱלִישָׁע
שְׁאַל מָה אֵעֲבִיד לָךְ
עַד דְּלָא אִיתַּבַּר מִלְּוָתָךְ
וַאֲמַר אֱלִישָׁע וִיהֵי כְּנָן
עֲלַי תְּרֵין בְּרוֹהִי

ת״א וחליטו תמר . עקירים פ׳ יט :
פי סנים . סנהדרין מח עקי
מולין ז עקידה שער קד :

רד״ק

יד עוד : (מ) ויגלום . כרכה והכה בה את המים וכן בגלומי תלכת פי׳ לכרכי בבדים : (ע) פי׳ שנים ברוחך אלי . פירשו רז״ל כפלים ממה שהיה באליהו והוא שהחזיה שני מתים אחד בחייו ואחד במותו ולמי שאמר על רגליו עבד ולביתו לא הלך שרפא צרעת נעמן שהמצורע חשוב כמת שנאמר אל נא תהי כמת . ואדוני אבי ז״ל פירש פי שנים שני חלקים שאל שיהיה לו מרוח אליהו וכן הוא אומר פי שנים בכל אשר ימצא לו שני

מנחת שי

(ע) ויהי כעברם ואליהו . יש מי שנוקפקף לם כתוב כשברם כ״ף ולו כבי״ת ונוירון פשיטא לן דכתוב כב״ף ע״פ המדוייקים והמכותם דהוה חד מן מלין דמכתין ב״ף כריתיה ולית דכוותה ושימהון במכרתא דבתר חות ב״ף :

מצודת ציון

(מ) אדרתו . מלכוש יקר המיוחד לכיהוה וכן וישלך מדכתו (שם י״ט) : ויגלום . ככלו כלתת וכן כגלומי תכלת (יחזקאל כז) ופי׳ ככריכה כגדי תכלת : בחרבת . כיבשה . (ע) פי׳ . עליון מלך וכן פי שנים בכל משר ימלא לו (דכריס כ״ג) :

לקוטי יקרים

אוג פון דאָרץ גַיים דָם עָבוּנג אין אַלַי גְלִידֶער . אוג וָעַן דָער סָמְנוּשׁ דאָרף שֶׁאַרְבִּין . שֶׁאַרְבִּין פִּרְשֶׁר דִי גְלִידֶער וָם וָעַנָען יַיִים פון דאָרץ , דִי פִּיס , דִי אֶנְגֶער פון דִיא הֶענְט , אוג וָאם שׁוֹאכְער דִי דאָרץ וָערט שֶׁאַרְבִּין דִי עֶנְטֶשֶׁרֶע גְלִידֶער . אוג דִי לֶעְצְטֶע פון שַׁאַרְבִּין דִיא אַלְיָשׁע אוג אַלַי זַיינֶע תַּלְמִידִים . אֱלִיָּהוּ הָאט נִיטְגֶעבִּין זַיין כֹּחַ פון נְבוּאָה אויף אֱלִישָׁע וָם עָר אִיז גִיוָוָרן זַיין נָאכְפֹּלְגֶער תַּלְמִיד , אוג דָער חִיוֹת (לֶעבֶּאפֶּס) פון אֱלִיָּהוּ אִיז גִיוָוָרן אִין אֱלִישָׁע . אִיז אֱלִיָּהוּ גִיוָוָרן דִי דאָרץ פון אֱלִישָׁע . אוג אֲבֶּער אַבְּרֶעכְט תַּלְמִידִים זָעָנֶן גִיוָוָרן דָער וַוייסֶערְם פון אֱלִיָּהוּ יָעדֶער נָאךְ זַיין מַדְרֵגָה אִין דִי קְדוּשָׁה . דְּרִיבֶּער בַּאלָד וִוי אֱלִיָּהוּ הָאט זִיךְ אֶנְגֶהוֹיבִין אֶם צוּ שִׁידִין פון דִיא וָעלְט הָאט זִיךְ אֶם גְּיצוֹגֶן דָּר כֹּחַ נְבוּאָה פון דִי תַּלְמִידִים אוג וִוי דִי תַּלְמִידִים הָאבֶּן גְיזָעהֶן אַז וַוייל הָאבֶּן קִיין נְבוּאָה הָאבֶּן וַוייא שׁוֹין נָעוּאוֹרֶם אַז אֱלִיָּהוּ גַיים אַוָּעק פון דִי וַוייל אֱלִישָׁע . אוג וַוייל זַי הָאבֶּן נָעוּאוֹרֶם אַז אֱלִישָׁע אִיז דָער נָעכְּטֶעכְטֶער צוּא אֱלִיָּהוּ אוג פון אִים וָעם נִים אֶנְדֶערֶם גִיין דִי נְבוּאָה פון אֱלִיָּהוּ בִּיז דִיא לֶעְצְטֶע רֶגֶע וָם אֱלִיָּהוּ וָעט אַוָּעק גַיין פון דָּר וָעלְט . נָר אַלַי מְנוֹם דַּיזֶרְף זִיא שְׁטַארְכֶער וָערֶען בַּיי אֱלִישָׁע . דְּרִיבֶּער הָאבֶּן דִיא תַּלְמִידִים גִיוָאכְט צוּ נֶענוּמֶען וָערֶען פון דִיר . פון אוֹגְו אִיז עָר שׁוֹין צוּא נֶענוּמֶען גִיוָוארֶן מִיר הָאבֶּן שׁוֹין קִין נְבוּאָה פון אִים . נָאר מִיר וָעלֶען וַוייסֶען אוֹיב דִיא הָאכְּמֶת נָאךְ פַּאקְם נְבוּאָה פון אֱלִיָּהוּ , הָאט אֱלִישָׁע גִיטָאנְפֶּערְם אִיךְ וַוייס שׁוֹין אוֹיךְ . בַּיי מִיר אִיז שׁוֹין אוֹיךְ נְבוּאָה וַוייגִיגֶער גִיוָוארֶן אוג אֱלִישָׁע הָאט לֶעְבֶּאפֶּס פון אֱלִישָׁע אִיז גִיוָוארֶן אֱלִיָּהוּ דְּרִיבֶּער אִיז עָר נִיטְגֶענוּמֶען מִים אֱלִיָּהוּ בִּיז דִי לֶעְצְטֶע רֶגֶע וָם עָר אִיז פון אִים צוּא נֶענוּמֶען גִיוָוארֶן :

רש״י

(ח) ויגלום. כרכה כדי שתהא נוחה להכות בה : ויגלום . ולא כריכה ממש אלא קולע שקורין פייגד״ן בלע״ז :

רלב״ג

שמקו : (מ) ויגלם . כ״ל שכפכך כרך מדכתו והכה בה כמים : (ע) ויהי לו פי שנים ברוחך אלי . כ״ל כמה שהשלמת מדוקך על כל כני הנביאים יהיה השלמל לי מרוחך פי שנים על כל אחד מהם

מצודת דוד

מפני עגום הדבר וגודל הענוד : (ז) מנגד מרחוק . כפי הענין לשון כפפים ביחוד : (מ) ויגלום . כרך מדכתו שתהא נוחה להכות בה שם כמים : ויחצו הנה והנה . נכקעו המים ונעוה שלכו לשם ומזה כשמרו המקום ולא ידעו למעה : (ע) שאל וגו' . כ״ל שאל בענין

פירוש ע״מ

וַיֹּאמֶר הָט אֱלִישָׁע גְּנָאנְט חַי ה׳ אָזוֹ וִוי נָאט לֶעְבְּט אוג אָזוֹ וִוי דַיין לֵייב לֶעְבְּט אוּב אִיךְ וֶועל דִיךְ פַּר לָאזֶן וַיֵּלְכוּ וִויי שְׁנֵיהֶם אוג זִיי זָעָנֶן גְּנַאנְגֶן בִּיידֶע : (ז) וַחֲמִשִּׁים אִישׁ אוג פּוּפְצִיג מַאן פון דִי נְבִיאִים זָעָנֶן גְּנַאנְגֶן אוג הָאבֶּן זִיךְ גֶשְׁטֶעלְט אֲקֶעגֶן פון וַוייטֶן וּשְׁנֵיהֶם אוג זִיי בִּיידִי זָעָנֶן גֶשְׁטַאנְגֶן בִּיידֶע דָּעם יַרְדֵּן : (ח) וַיִּקַּח אֵלִיָּהוּ הָט אֱלִיָּהוּ גְנוּמֶן זַיין מַאנְטֶעל אוג הָאט אִים צוּ אֲנַנְדֶער גְוִוינִקִילְט בְּדֵי עָר זָאל זַיין גְרִינְגֶער צוּא שְׁלָאגֶן מִיט אִים וַיַּכֶּה אוג הָאט גֶשְׁלָאגֶן דִיא וָואסֶר וַיֵּחָצוּ אוג זִיי וָעָנֶן צוּ מַיילְט גְוָוארֶן הִין אוג הֶער בֶּעבְּרוּ אוג זִיי וָעָנֶן אִיבֶּער גְפָארֶן בַּיידִי אִין דָּר טְרִיקֶענִישׁ : (ט) וַיְהִי כְּעָבְרָם אוג עָם אִיז גְוָוארֶן אַז זִיי וָעָנֶן אִיבֶּר גְפָארֶן וְאֵלִיָּהוּ אָמַר הָט אֱלִיָּהוּ גְּנָאנְט צוּ אֱלִישָׁע שְׁאַל מָה אֶעֱשֶׂה לָךְ

גְּבוּאָתָךְ עָמִי׃ י וַאֲמַר אֲקַשִּׁיתָא לְמִשְׁאַל אִם תָּחֲזֵי יָתִי דַּאֲנָא מְתַדַּבַּר מִלְוָתָךְ יְהֵי לָךְ כֵּן וְאִם לָאו לָא יְהֵי׃ יא וַהֲוָה עַד דְּאִנּוּן אָזְלִין מֵיזַל וּמְמַלְלִין וְהָא רְתִיכִין דְּאֶשָׁתָא וְסוּסְוָן דְּאֶשְׁתָּא וְאַפְרִישׁוּ בֵּין תַּרְוֵיהוֹן וּסְלִיק אֵלִיָּהוּ בְּעֲלְעוּלָא לְצִית שְׁמַיָּא׃ יב וְאֶלִישָׁע חָזֵי וְהוּא מְצַוַּח רַבִּי רַבִּי דַּטְבָ֫ן לְהוֹן לְיִשְׂרָאֵל ת״א אם תיחה . פקידה שם זוכר ויסב : ובוה רכב חיל מלאכים י .

שְׁנַיִם בְּרוּחֶךָ אֵלָי׃ ט וַיֹּאמֶר הִקְשִׁיתָ לִשְׁאוֹל אִם־תִּרְאֶה אֹתִי לֻקַּח מֵאִתָּךְ יְהִי־לְךָ כֵּן וְאִם־אַיִן לֹא יִהְיֶה׃ י וַיְהִי הֵמָּה הֹלְכִים הָלוֹךְ וְדַבֵּר וְהִנֵּה רֶכֶב־ אֵשׁ וְסוּסֵי אֵשׁ וַיַּפְרִדוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם וַיַּעַל אֵלִיָּהוּ בַּסְּעָרָה הַשָּׁמָיִם׃ יא וְאֱלִישָׁע רֹאֶה וְהוּא מְצַעֵק אָבִי ו אָבִי רֶכֶב

פוסיה מע (כרכוח ת) : ויעל אליהו . פוסיה ס : ואלישע ראה . מופר קטן כו מהנדרין ס פע פקידה שער קד (מופר קטן יג) : הס׳ בח״ק

רש״י

(י) הקשית לשאול . ח״ת לתת לך יותר ממה שיש לי בידי: אם תראה אותי לוקח מאתך . אז לוכל לעשות לך יותר ויותר : יהי לך כן ואם אין לא יהיה . סימן היכולת בידי : (יב) אבי אבי רכב ישראל . רבי רבי דעב להון

רד״ק

חלקי נבואותיכו הבבור נושל שני חלקים מן הנכסים והפשוט נושל כמו הללו את ה׳ מן השמים ואליהו נעשה רוחני והנוף כלה באש העליוני ושב כל יסוד אל יסודו ואלישע ראה העלותו מן הארץ ובהיותו לאויר ראה דמיון רכב אש וסוסי אש שהפריד בין שניהם כלומר בראותו כי נפרד ממנו בעת אשר הועלה וכן בנדיו כלי באש וזולתי האפרה שנפלה כעליו כדי שיקחנו אלישע להכות בה המים ואם כדברי רז״ל שחזה לו כפלים ברוח ממה שהיה לאליהו תימה הוא מה צורך היה לו אדרת לחצות בה המים והנה אפי׳ עם האדרת לא נחצת המי׳ עד שאמר איה ה׳ אלהי אליהו ואם האמר לא נפלה האדרת לצורך אלישע אלא כיון שנעשה רוחני נפלה האדרת מעליו אם כן שאר בגדיו למה לא נפלו גם כן : (יב) ואלישע ראה . ראה העלותו מן הארץ ולא ראתו עוד כי רכב אש וסוסי אש הפרידו בין שניהם : אבי אבי .

רלב״ג

והוא מעניז מה שאמר כי לא הבבוד הן הממלה יביא לתת לו פי שניש בכל אשר יעלה לו : (י) סם תלחה מוחי לוקח מאתך . אמר לו זה על דרך המופתים המתחדשים בלילו יאמר אשם יבלחה מוחו בעת הלקחו מעמו בהעלותו בסערה השמים אז יתחדש לו על לד המופת שיחלל מן הכוחות אשר על אליהו מה שיבלם בו מה שבקש אלישע ומה עוד אליהו אדרתו כדי שיזחיק בה אלישע וחשיב לי מה שהשלים זה המופת הלא תלשם כי אלישע היה מלוה גחזי שיקח משענת אלישע בידו להחיות בו הבן השונמית וכן השלים בעל כך המופת בחדת אליהו מה שבוד אלישע בעשייתו המופתים וככר אמרנו שאמנו השלים אם תלשם מוחי לוקח מאתך יהי לך באורים אחרים ואשר אמרנו מאמר הוא מהלך הבחירה והוא שאחר שבקש אליהו מה שבקש אלישע ואם לא בקשו לא היה נותן לו כלום לנשון ונאמרו וזה כי לשתי אדרתו כפולה ואמר לו אם תלשם מוחי לוקח מאתך אחשביל מלאות השכל הנפרד והוא

מצודת דוד

שלקח מה שוכה לעשה לך : פי שנים . אחשבה עלי רוח הנכונה כאשר בשלה בל מה שבבחה עליך : (י) הקשית לשאול . לך אם תראה . לך אם תלשה מוחי בעת שלקח ממך יהיה לך כן כי אז יתחשבו מעלם עליכם מגזה שהיתם מקודם ויוכל להשפיע לזולתו כל הדבוק בו אז : (יא) והנה רכב אש . והנה בא לבבי אש וגו' : (יב) ואלישע רואה . בעת שלקח : אבי אבי . לבי לבי סוסי ליפרעל לעזוב מול הפויב כמו רכב ופרשים בת״י : לשנים קרעים . כ״ל לשני חלוקות :

פירוש ע״ט

לָךְ בָּעֵט וָם אִיךְ זָאל מָאן צוּ דִיר אֵייבָר אִיךְ וָעֵר זַיין צוּ דִיר דֵּיר אָזוּ וְויא דוּ וְויִלְסְט וָוארוּם אִיךְ קָאן דִיר אַוועק גְנוּמֶן פּוּן דִיר זַיאטְ אֶלִישָׁע הָאטְ אֶלִישָׁע גְנוּמֶן וָוערָן פּוּן דִיר גְנָאגְטְ וִיהִי נָא פִּי שְׁנַיִם לָאז נוּן זַיין צְוַויי מָאל אָזוּ פִּיל וְויא דַיין רוּחַ בְּנִיאָה צוּ מִיר : (י) זַיאטְ הָאטְ אֵלִיָּהוּ גְנָאגְטְ הִקְשִׁיתָ לִשְׁאוֹל דוּ הָאסְט אַיין שְׁוָוערָע זָאךְ גְבָעטֶן דָאן וְוי קָען אִיךְ דִיר גָעבֶּן מָער וְויא אִיךְ הָאב אֲבֶּיין נִיעֶרְט אִם תִּרְאֶה אוֹב דוּ וָועסְט מִיךְ זָעהֶן וְוי אִיךְ וָועל אַוועק גְנוּמֶן וָוערֶן פּוּן דִיר זַיין צוּ דִיר דֵּיר אָזוּ וְויא דוּ וְויִלְסְט וָוארוּם אִיךְ קָאן דִיר דָעְנְסְט מָאל וָועל אִיךְ עָם דִיר קֶעֶנֶן טוּן וְאִם אַיִן אוּן אוֹב דוּ וָועסְט מִיךְ נִיט זֶעהֶן וָועסְט נִיט

וועגז

יִשְׂרָאֵל וּפָרָשָׁיו וְלֹא רָאָהוּ עוֹד וַיֶּחֱזַק
בִּבְגָדָיו וַיִּקְרָעֵם לִשְׁנַיִם קְרָעִים: יג וַיָּרֶם
אֶת־אַדֶּרֶת אֵלִיָּהוּ אֲשֶׁר נָפְלָה מֵעָלָיו
וַיָּשָׁב וַיַּעֲמֹד עַל־שְׂפַת הַיַּרְדֵּן: יד וַיִּקַּח
אֶת־אַדֶּרֶת אֵלִיָּהוּ אֲשֶׁר־נָפְלָה מֵעָלָיו
וַיַּכֶּה אֶת־הַמַּיִם וַיֹּאמַר אַיֵּה יְהוָה אֱלֹהֵי
אֵלִיָּהוּ אַף־הוּא וַיַּכֶּה אֶת־הַמַּיִם וַיֵּחָצוּ
הֵנָּה וָהֵנָּה וַיַּעֲבֹר אֱלִישָׁע: טו וַיִּרְאֵהוּ
בְנֵי־הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר־בִּירִיחוֹ מִנֶּגֶד
וַיֹּאמְרוּ נָחָה רוּחַ אֵלִיָּהוּ עַל־אֱלִישָׁע
וַיָּבֹאוּ לִקְרָאתוֹ וַיִּשְׁתַּחֲווּ־לוֹ אָרְצָה:

בְּצַלּוֹתֵיהּ מְרָתִּיכִין
וּפָרְשִׁין וְלָא חֲזָהִי עוֹד
עוֹד וְאַתְקֵף בְּלִבּוֹשֵׁיהּ
וְסַדְקִינוּן לְתַרְעִין סְדִירִין:
יג וְאָרִים יָת שׁוּשִׁפְא
דְּאֵלִיָּהוּ דִּי נְפָלַת מִנֵּיהּ
וְתָב וְקָם עַל כֵּיף יַרְדְּנָא:
יד וּנְסִיב יָת שׁוּשִׁיפְא
דְּאֵלִיָּהוּ דִּנְפָלַת מִגֵּיהּ
וּמְחָא יָת מַיָּא וְאָמַר
קֳבֵיל דְּעוּתִי יְיָ אֱלָהֵיהּ
דְּאֵלִיָּהוּ אַף הוּא וּמְחָא
יָת מַיָּא וְאִתְפְּלִיגוּ לָהָא
וּלְהָא וַעֲבַר אֱלִישָׁע:
טו וַחֲווֹהִי תַּלְמִידֵי נְבִיֵּיא
דְּבִירִיחוֹ מִקְבֵּיל וְאָמְרוּ
נְחַת רוּחֵיהּ דְּאֵלִיָּהוּ עַל
אֱלִישָׁע וַאֲתוֹ לְקַדְמוּתֵיהּ
וּסְגִידוּ

ה״א ולא ראהו עוד . מיומד קמן
סם : ויחזק בבגדיו . סב כב
טו : לקף כוונ. עקדים פ׳ יח :

רד״ק

כהדגומו רבי רבי וכן תלמידי הנביאים נקראו בני הנביאים :
רבב ישראל ופרשיו . כהרגומי דמב להון לישראל בצלותיה
מרתיכין ופרשין : ויקרעם לשנים קרעים . ככאן סמכו רז״ל
שחייב אדם לקרוע על רבו שלמדו חכמה ואותו הקרע אינו
כתאחה לעולם לפי שנאמר לשנים מתשבע שנא׳ ויקרעם איני
יודע שהוא לשנים א״כ מה ת״ל לשנים שיראה בהן הקרע לעולם : (יד) איה ה׳ אלהי אליהו . ת״י כן ואמר קבל בעותיה׳
אלהיה דאליהו ולפי פשוטו איה הוא שאינו מראה כח האות לי כמו שעשה לאליהו בחצות הנהרות : אף הוא ויכה את המים .
אף הוא נעשה לו גם והכה המים פעם שניה אחר שאמר איה ה׳ אלהי ונחצו הנה והנה וי״מ אף הוא על אליהו שבא כמו
שהיה רוחני והכה את המים ויחצו ויעבר אלישע. ובדרש אף הוא מלמד שנעשו נסים לאלישע בקריעת הירדן יותר באליהו
שבפעם ראשונה היתה זכות שניהם עומדת ופעם שנייה של אלישע היתה זכות צדיק אחד עומדת וכן הוא אומר ויהי נא
פי שנים ברוחך אלי בכאן אתה דורש שכנגד מופתים באליהו שש עשרת לאלישע : (טו) נחה רוח אליהו . כיון שראוהו שחצה

רש״י

ליסראל בגלותיה מרתיכין ופרסין : (יד) איה ה׳ אלהי
אליהו . שהוכחתני שתשרה בי פי שנים ברוחו אלי : אף
הוא ויכה את המים . לף הוא . בפרקי ר׳ אליעזר כתו

רלב״ג

שמר בסם יגבהו במלחמה : (יד) אף הוא ויכה את המים ויחלו
גם והכה . כ״ל אף הוא כחלך הכה את המים הנה אחלו תלך הנה
והכה . ואחשב כי לא הכה פחם אלא פעם אחת וכפעם הזה״ל אמר

מצודת ציון

(יג) וירם . מל׳ כמשא וכגבהה : (טו) נחה . ענין מניח :

כשתה ודומתו אתה יהיו תזמתיה וכיו (יהזקאל כ״ג) וכ״ל עדיין הוא כהוייתה כשהיתה מאז . או מוסב הוא על ויכה וכו׳ וכ״ל אף
אליהו עשה כמעשה אליהו וכשהכה המים נלקחו הנה והנה וכו׳,(ומעשה הוא לך ומונה יחד כל הנפלאות שעשה אלישע) : (טו) וירואהו.

מצודת דוד

(יד) איה ה׳ . כלומר עם שנלקח אליהו הנה איה ה׳ הלא השנאתו
ויכלתו לא כלה : אף הוא . כ״ל אף הוא בהוייתו ככל עם ולא

פירוש ע״ט

וְעִנְיָן אֵין רַיְיטֶעֶר וְלֹא רָאָהוּ אוֹנ עֶר הָט אִים שׁוּן נִיט
בְּעָהֶן נָאךְ בִּיחֶק בִּבְגָדָיו אוֹנ עֶר הָאט אֶן גִינוּמֶן אוֹנ
זַיְיעֶ קְלִיידֶער אִין הָאט צוּ רִיסֶען אוֹף צְוַויי רִיס:
(יג) וַיָּרֶם אֶת אַדֶּרֶת אֵלִיָּהוּ וְאם אִיז אֶרָאפּ גְפָאלֶן פּוּן אִים
מֵאנְטָל פּוּן אַלִּיָּהוּ וְאם אִיז אֶרָאפּ גְפָאלֶן פּוּן אִים
הָאט עֶר זִיךְ אוֹם גֶעקֶערְט אוֹנ הָט זִיךְ גְשִׁטַעלְט אוֹף
דָּעם אָרְטֶן פּוּן דֶעם יַרְדֵּן: (יד) וַיִּקַּח אֶת אַדֶּרֶת אֵלִיָּהוּ
אוֹנ הָט גְנוּמֶן דָּעם מֵאנְטָל פּוּן אַלִּיָּהוּ וְום אִיז אֶרָאפּ
גְפָאלֶן פּוּן אִים וַיַּכֶּה אוֹנ הָט גְשְׁלָאגֶן דוּ וַואסֶר וַיֹּאמֶר
אוֹנ הָט גְנוּמֶן אַיֵּה יְהוָה אֱלֹהֵי אֵלִיָּהוּ וְוִי אִיז נָאמֶט דֶר נָאמֶט
גְרוּהֶט דֶר רוּחַ נְבִיאָה פּוּן אַלִּיָּהוּ אוֹף אֱלִישָׁע וַיַּכּוּ
לְקָרְאתוֹ אִין זִיי זָעמֶן גְקוּמֶן אֲקָעגֶן אִים אִין הָאבֶן זִיךְ

גבוקט

טז וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הִנֵּה־נָא יֵשׁ־אֶת־עֲבָדֶיךָ חֲמִשִּׁים אֲנָשִׁים בְּנֵי־חַיִל יֵלְכוּ־נָא וִיבַקְשׁוּ אֶת־אֲדֹנֶיךָ פֶּן־נְשָׂאוֹ רוּחַ יְהוָה וַיַּשְׁלְכֵהוּ בְּאַחַד הֶהָרִים אוֹ בְּאַחַת הַגָּיְאוֹת וַיֹּאמֶר לֹא תִשְׁלָחוּ: יז וַיִּפְצְרוּ בוֹ עַד־בֹּשׁ וַיֹּאמֶר שִׁלָּחוּ וַיִּשְׁלְחוּ חֲמִשִּׁים אִישׁ וַיְבַקְשׁוּ שְׁלֹשָׁה יָמִים וְלֹא מְצָאֻהוּ: יח וַיָּשֻׁבוּ אֵלָיו וְהוּא יוֹשֵׁב בִּירִיחוֹ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הֲלוֹא־ אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם אַל תֵּלֵכוּ: יט וַיֹּאמְרוּ

טז ואמרו אליו הנה נא יש את עבדיך חמשים אנשים בני חיל ילכו נא ויבקשו את אדניך פן נשאו רוח יהוה וישלכהו באחד ההרים או באחת הגיאות ויאמר לא תשלחו: יז ויפצרו בו עד בוש ויאמר שלחו וישלחו חמשים איש ויבקשו שלשה ימים ולא מצאהו: יח וישבו אליו והוא יושב בירחו ויאמר אלהם הלוא־ אמרתי אליכם אל תלכו: יט ויאמרו

רש"י

על רבי יוסי הגלילי גדולה הגיית לויכוח כפליס של תלמיהו שכתהלה זכות שמיהם ועכשיו זכותו יהודי: (טז) פן נשאו רוח ה'. לפשר תמך ממרו לו הידעת כי היום ה' לוקח את רוחך ועכשיו נעלם מהם היכן הוא מלמד מיום שנגנז תלמיהו הלכה ונכתלקה רוח הקודש מן הנכיאים ומוב לא היתה רוח הקודש מרוכה כישראל: (יז) עד בוש. מתביים מהם בלא יאמרו לימו רוצה להקביל פני רבו לפי שעטל גדולתו לימו רוצה ביוש. כל זה ראיתי בתוספתא דסוטה:

רלב"ג

לויכוח בדעיון המופתים שעשה לויכוח ואמר מלכו לו שבור כי ובשתהמו לו תלמה: (טז) ויבקשהו כלומר שהמר ההרים או לתוך הנעיות. כ"ל שהתחלת שכחכי היה רגיל לויהו בכך כמו שעשה מועדים ומוח ה' יסלח לו שכר לא מצא: (יז) ויפצרו בו עד בוש. כ"ל הרבו בו עשם מלחלוק תמיד על דבריהם ואמר להם שלהו מלך המושר להרים לעבות לומם לך דבריו היו לחוש ביותר ממנו שלא יכלמו מלך דמוכו כי פעמים יש הן בשום כללו ואמר אמר הלא תמלכי לויכוח על מלכו כי ידע לויכוח נלמד לויהו שזה עשם כי כשמיהו ס':

מצודת דוד

כשהוא בוקע מי הירדן: (טז) בני חיל. אנשי חיל ובני כח לילכת עד בוש. עד אשר יתבייש מו שתם לשלוח: (יז) עד בוש. עד אשר נתבייש מו שתם לשלוח:

מצודת ציון

(טז) הנגיאות. מלי גיא ומקו: (יז) ויפצרו. עניו רבוי הדברים להמציא הדמר מלבו כמו ויפלר בו ויקח(בראשית ל"ג):בוש. עניו לימוד כמו עם הנוש ומגודל הבושה לא תמר להם מה שלמה: (יז) עד בוש. עד אשר נתמהמה זמן רב בהמליכו מו שתם לבוש לשלוח:

פירוש ע"ט

(טז) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אֵין וַיי זיך גשטארקט אוג אים ביז דעם פּר זאמינג כּלומר האבן נואגט צוּ אים הִנֵּה נָא וגו' נון עם איז דא כּיט דיין קנעכט פּופּציג מאן שטארקי חלות לייט לאזן זיי נון ניין אוג לאזן זיכען דיין הער פּן נשׂאוֹ רוּחַ ה' וואהרום טאקט הט אים אוועק גטראגן איין רוּחַ פּון נאט וישׁלכהוּ אוג הט אים אוועק גטוואָרפֶן אוף איינעם פּון די בּערג אודר אוג איינעם פּון דיא גרייבר וַיֹּאמֶר הט אלישׁע גנואגט לא תשׁלחוּ איהר זאלט ניט שיקען (רש"י שרייבט פּון דר צייט וום אליהו איז צו גנומען גנוארן הט זיך דער רוּחַ הקודשׁ אפּ גטאן פּון דיא גביאים דען איז אליהו איז צו גנומען גנוארן האבן זיי ניט גנוסט נוי אליהו איז): (יז) וַיִּפְצְרוּ בוֹ אין זיי האבן

רד"ק

הימים ועבר הירדן ידעו כי נחת עליו רוח אליהו:(טז) ג' אנשים בני חיל. למה היו צריכים בני חיל וכי היה להם לעשות מלחמה אלא שיהוש בני חיל בני כח שהיה להם כח ללכת הנה והנה בפעם זמן ואיך אמרו לו שיבקשוהו והלא הם אמרו לו כי היום ה' לוקח אדוניך מעל ראשך אלא חשבו שמא לא ילה השמים אלא נשאו רוח ה' והשליכו מבני אדם כמי שראו שנפרד מבני אדם מ' יום ום' לילה ואולי בעמים רבות היה לו זה שהיה נפרד מבני אדם ולא היו מוצאים אותו שהרי עובדיה אמר לי ורוח ה' ישאך על אשר לא אדע: (יז) ויפצרו בו. הרבו לו דברים עד ששבע אליהם: עד בוש. עד אשר בושש הרבה

מנחת שי

(טז) הגיאות. הגאיות ק' והפסרים מתחלפים במילות אלו תיכוך יו"ד בשני' נ"ל: (יז) עד בש. כ"ל עד אשר נתבייש מהר ולא"ו: (יז) ויפצרו בו. כ"ל הלח תמהו אליהם. פתוח פסרים תפר ולא"ו לפל בחוכן מלא וכן הוא במקומות מנין כ"ל מלאים

אַנְשֵׁי הָעִיר אֶל־אֱלִישָׁע הִנֵּה־נָא
מוֹשַׁב הָעִיר טוֹב כַּאֲשֶׁר אֲדֹנִי רֹאֶה
וְהַמַּיִם רָעִים וְהָאָרֶץ מְשַׁכֶּלֶת: כ וַיֹּאמֶר
קְחוּ־לִי צְלֹחִית חֲדָשָׁה וְשִׂימוּ שָׁם מֶלַח
וַיִּקְחוּ אֵלָיו: כא וַיֵּצֵא אֶל־מוֹצָא הַמַּיִם
וַיַּשְׁלֵךְ־שָׁם מֶלַח וַיֹּאמֶר כֹּה־אָמַר יְהוָה
רָפָאתִי לַמַּיִם הָאֵלֶּה לֹא־יִהְיֶה מִשָּׁם
עוֹד מָוֶת וּמְשַׁכֶּלֶת: כב וַיֵּרָפוּ הַמַּיִם עַד
הַיּוֹם הַזֶּה כִּדְבַר אֱלִישָׁע אֲשֶׁר דִּבֵּר:
כג וַיַּעַל מִשָּׁם בֵּית־אֵל וְהוּא עֹלֶה בַּדֶּרֶךְ

לְאֵלִישָׁע הָא כְעַן מוֹשַׁב
קַרְתָּא שַׁפִּיר כְּמָא
דְּרִבּוֹנִי חָזֵי וּמַיָא בִּישִׁין
וְאַרְעָא מְתַכְּלָא: כ וַאֲמַר
אַיְתוּ לִי צְלוֹחִיתָא
חַדְתָּא וְשַׂוּוּ תַּמָן מִלְחָא
וְאַיְתִיאוּ לְוָתֵיהּ: כא וּנְפַק
לְמַפְּקָנָא דְמַיָא וּרְמָא
תַּמָן מִלְחָא וַאֲמַר כְּדֵין
אֲמַר יְיָ אַסְיֵתִי לְמַיָא
הָאִלֵּין וְלָא יְהֵי מִתַּמָּן
עוֹד מוֹתָא וּמְתַכְּלָא:
כב וְאִתַּסְיוֹ מַיָא עַד
יוֹמָא הָדֵין כְּפִתְגָמָא
דֶּאֱלִישָׁע דְמַלֵּיל:
כג וּסְלִיק מִתַּמָּן לְבֵית
אֵל וְהוּא סָלִיק בְּאוֹרְחָא
וינקין

ת"א מוסב העיר עוב. פוסב מז

רד"ק

כלומר להם שישלחו ותרגומו עד סניא: (יט) הנה נא מושב העיר טוב. עד עתה לא ראינו כי ירחו היו בה מים רעים ולא שהיתה העיר משכלת שא"כ לא היו תומדים אותה ולא היו עוברים על החרם לבנית אוהה ואליהו ג"כ היאך לא רפה אותה ואם היתה משכלת מכמה שנים שישבו בה היו מניחים אותה ולא היו ישבין בה אלא נראה שמקרוב היה זה חרע למים כדעת יושבי בה ומפני רוע המים היתה גם כן הארץ משכלת שהיו האנשים שותים המים והיו מתים ברוב. ובדרש אמר ירחו היתה משכלת ומקוללת ע"ש שארדה יהושע ובא אליהו והוסיף לקללה ע"י מעשה של חיאל כשפתו בניו והלכו שניהם הוא ואחאב ובקרוהו וכל הענין נזכר למעלה. וכדברי רז"ל מושב העיר טוב והמים רעים והארץ משכלת מאי סיבותית אמר ר' יוחנן חן מקום על ירשביו: (כ) מלח. גם בתוך גם היה כי המלח עושה המים רעים וכן ויורהו ה' עץ אמרו עץ סר היה וגם בתוך גם היה: (כא) אל מוצא המים. אל מקור המים המקום שהיו המים יוצאים ממנו: רפאתי. בחיר"ק הפ"א כבעלי הה"א: ומשכלת. ולא תהיה הארץ משכלת כי מן המים היה בה השכול: (כב) וירפו המים. נעלמה האל"ף והיה כבעלי

מנחת שי

בפיוטין וסי' ומפר לפיל סימן כ"ב במ"ג: (יט) משחתי. במיוק בפ"ל: (יט) והמים רעים והארץ משכלת. מפני שמתו שמה אחר זה כשפתי למים הללו ולפי שהיה מפה עוד מות ומשכלת ידענו כי הארץ משכלת מלד המים שהיו רעים. והנה אף על פי שקלל יהושע מי שיבנה את יריחו בבכורו ובצעירו יסדנה ובשגיו יקים דלתיה כמו שנאמר בחיאל בית האלי מבנה את יריחו (יהושע ו') לא מנע שלמה שלא בנה את יריחו ואת שאר הערים שהיו בגבולו ולא היו הכנענים יושבים שם והנה כלון ב"ה הנה מובן לעיר מוב כאשר מדובר בזה לפי שהעיר סמוך לירדן ולזה לפי שהיא עיר מבצר לך כמוה מים הרעים ומזה הלך קרה לאחרן שהמים מפשכלת: (כב) והנה רפא מלישע המים הרעים על דרך המופת כהעלימו על מלת המים מהמלת שמזו מלאות הדמה ותחסור שכאר כאר מלישע שהיה הללות מהדמה כלי שלא יחבאו שיהיה מבוהל בה דבר יחבר המלת כמו ויהיה לו לוסף על דרך הרפואה בתקון המים לך כאר לחקקם כמה שפין בו לוסף לתקנם כי אמנו רומים שבמים המלוחים הם

מצודת ציון

וימלו עד גוש (טופטים ג'):(יט) מושב. מלשון ישיבה: משכלת. כוכנת מחשים כמו ומכלת נוף (יחזקאל ל"ז): (כ) צלוחית. מרגוס של לגלגת (במוק ס"ז) כיון ללוחים: (כא) מוצא. מקום כהציעה: מות ומשכלת. היו היו וכפל הדבר כמ"ש: (כב) וירפו.

מצודת דוד

(יט) מוב. כמדות וכלמים וכו': והארץ משכלת. כסיבת המים מכשלת ומכשיה: (כא) אל מוצא המים. אל המקום שהמים מוציאים מהם: רפאתי למים. למען לא יהיה משם. לא יהוה עוד מכשלת מפיבת המים:

רש"י

(יט) והמים רעים. ומחמת המים הארץ משכלת את יושביה לקברה אם כן מהו ומושב העיר טוב מלכלל לומרו ן מקום על יושביו: (כא) אל מוצא המים. שהיו מוציעים משם: וישלך שם מלח. והלח מלח דבר המקלקל את

ע"ט

פירוש

זענן שלעבט אוג דרום והארץ משכלת טוט דם לאנד
פר ווארפן די זיצר בלומר זיי שטארבן איבר דעם
וואסר: (כ) זיאמר הט אלישע גזאגט קחו לי צלוחית
חדשה נעמט צו מיר איין ניי גלאז אין טוט דארטן
מאג כדבר אלישע אזו ווי די רייד פון אלישע ום ער
האט גירעט: (כג) ויעל משם אוג גניטן צו אים: (כא) ויצא
אל מוצא המים איז ער ארום גנאנגן צום אום נאגנ פון
דעם וואסר בלומר צוא דעם אורט ויא דיא וואסר
קוועלט פון דארטן וישלך אוג האט דארטן ארין
גוואלפן זאלץ ויאמר אוג הט גזאגט כה אמר ה' אזו הט
גאט גזאגט רפאתי איך האב גהיילט צו די דאזיגע
גאלר

וְנַעֲרִים קְטַנִּים יָצְאוּ מִן־הָעִיר וַיִּתְקַלְּסוּ בּוֹ וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲלֵה קָרֵחַ עֲלֵה קָרֵחַ׃ כד וַיִּפֶן אַחֲרָיו וַיִּרְאֵם וַיְקַלְלֵם בְּשֵׁם יְהוָה וַתֵּצֶאנָה שְׁתַּיִם דֻּבִּים מִן־הַיַּעַר וַתְּבַקַּעְנָה מֵהֶם אַרְבָּעִים וּשְׁנֵי יְלָדִים׃ כה וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם אֶל־הַר הַכַּרְמֶל וּמִשָּׁם שָׁב שֹׁמְרוֹן׃ ג א וִיהוֹרָם בֶּן־אַחְאָב מָלַךְ עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁמְרוֹן בִּשְׁנַת שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה לִיהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ׃

ונגדין זעירין נפקו מן קרתא ואתלעבו ביה ואמרו ליה סק קרחא סק קרחא׃ כד ואתפני לאחוריה וחזינון ולמינון בשמא דיי ונפקו תרתין דובין מן חורשא ובזעו מנהון ארבעין ותרין ינקין׃ כה ואזל מהתמן לטור כרמלא ומהתמן תב לשומרון׃ א ויהורם בר אחאב מלך על ישראל בשומרון בשנת תמני עסרי ליהושפט מלך שבטא דבית יהודה

ה״א עלה קרח.כתוב מן שהר מקודי: ויקללם . כתוב עם : שמים דובים . עם :

רש״י

המים הוא אלישע עם כתוך עם : (כג) ונערים קטנים . המתגדלין מן המלות : עלה קרח . עלה מכאן שהקרחת עליו את המקום שעד עכשיו היימו מתכחכין להכיח מים מתוקים מרחוק ומתפרנסין ככך ומשהמתיקו מכדו פרנסתן כך מפורש בסוטה : (כד) ויראם . רואה אותן עתה ועתה בזרוע לתלותיות של טוכה :

ג (א) ויהורם בן אחאב . לפי פרשה זו נכאיכל להגיד גם של מיטע מלך מואב שנאמר ע״י אלישע ונכתכה כאן שמגה כתליהו שמואב נסים וכאלישע ע״י לקיים פי שניס ברוקך אלי וכתכן כולם זו כלד זו . כך ראיתי כל״ב מדו׳ דר״מ כגו דר׳ יוסי הגלילי ומציית ירדן של אלישע

רד״ק

הה״א : (כג) ונערים קטנים . כי יש גדולים ויקראו נערים אשר כי אלה הנערים היו קטנים וכן ונער קטן עמו ורז״ל דרשו נערים שהיו מנוערין מן המצות קטנים שהיו מקטני אמנה: ויתקלסר בו . לענו בו וכזוהו כדבריהם שהיו אומרים לו בעלותו בדרך עלה קרח עלה קרח וקרח היה אלישע . ובדרש קרח אחת שהקרחות עליו את המקום : (כד) וירא . ראה אותן ועתה ועתה כזרוע לתלותיות של טוכה : (כה) ויבא . רז״ל בזה כי קשה אליהם היאך גרם מיתה עליהם על דבר זה מהם אמרו ע״ש שבזוהו נתן עיניו בהן ונעשו כמו שאברו כל כקום שנתנו עיניהם חכמים או מיתה או עוני ומהם אמרו ראת שלכם נתעברו אמותיהם ביום הכפורים כלומר ראה כי כעבירה באו וראוין היו למיתה ולכך הסקירו עצמם לבזוהו ולכך קללם ולא כבני שבזוהו ומהם אמרו בלורית ראה להם כע״ג ומהם אברו שלא ראה בהם לחלותיות ציצית ולא עתידה להיות לא כהם ולא בזרעם לפיכך ארדם לפלגם מן העולם ואמר כי נעגש על דבר זה שגרם מיתה לאלה הנערים ואמרו שלשה חלאים חלה אלישע אחד על שגרה דובים בהינוקות ואחת על שדחפו לגחזי בשתי ידיו ואחת אשר את בו ומסכו זה לפסוק שאמר ואלישע חלה את חליו אשר ימות כו . חלה . הנה אחר . חליו . שנים . אשר ימות בו . ג׳ : שתים דובים . נקבות היו ואימר חריבי בס״ם כמו גמלים מניקות ובדברי רז״ל מהם אמרו כי מעשה נם היה כי כאותו יער לא היו רגילים חיות רעות ומהם אמרו נם כתוך נם היה כי לא היה שם לא יער ולא דובים ואמרו בשביל ארבעים ושתים קרבנות שהקריב בלק מלך מואב הינקשר

רלב״ג

כעיס לבחיה עם מלי מסכר כמעם מלא ביתן כוסם כמולח מים סבר לא יכזבו מימיו מם לא היה זה על דרך המופת : (כג) ויתקלסו בו . כ״ל נענו בו וכזוהו : (כד) ויפן מחליו ויקלם . מסם לא קללם עד שהלה מוסם וידע ולמה על דרך נמוסה בסם לחוייס לקללה מלך לוט מעשיסם : (ה) ויהורם בן מחאב מלך על ישראל כשומרון בשנת שמונה עשרה ליהושפט . זה יוסף מלחויה לא מלך שתי שנים שלשום

מנחת שי

(כד) ויקללם . לון דבר נלמ״ד :

מצודת דוד

(כג) עלה קרח . לפי שמלויהו דבר היה בעל שער ומלינצע היה קרח מצודת ציון והטול עליה קרא המשורה כהליטו כך ומלו מאדו לוינ כמעלה כמוהו כי הוא היה בעל שער ומשם קרא : (כד) ויראם . מאדו דבותיו ז״ל שהיה כוהה הקודם שלון בסם לחלותים טובה ולכן קללם : ג (ה) בשנת שמונה עשרה . כ״ל כאב עכר כשומה ליהושפט כי מחזיה בן מחאב מלך מחר שעבר י״ז ליהושפט בתחילת י״ח וכאחזיה מלך ושם מקדש הי״ח מיהושפט ומקדש הי״ט ומלך מחר כך מחזיו יהורם בתחלת הי״ט מיד מחר בעבר קצת י״ח : שתים עשרה

פירוש ע״ט

נָאלָר דָם דוּ הָאסָט אָפּ גָנָאלָט דָם אוֹרט פּוּן אִינְזֶר פְּרָנָקָה דָען בִּיז אֶהָער פָּלֶעגָן מִיר טָרָאגָן גִיסָט וָואסָר פּוּן וַוייט אִין פָּלֶעגָן זִיךְ דָר מִים מְפַּרְנֶס זַיין אוֹנ הַיינְט אַז דָם וָואסָר אִיז גִיט גָוואכָן הָאבָן מִיר גָנָאנְגָן פּוּן דָאנָען צוּ דָעם בָּארג כַּרְמֶל וּמִשָּׁם אוֹנ אָן גוּואכָן אִינְזֶר פְּרָנָקָה: (כב) וַיֵּצֵא אַחֲרָיו וַיַּרְא אוֹנ עָר הָט זִיךְ אוֹם גָקֶעהְרט אַהוּנְטֶר זִיךְ אוֹנ הָט וַיי גָוֶעהָן אז עָם נִיט דָא אִין וַיי אִין וַיי גָשְׁלָאגָן מִיט הָעם נִיטָס וַיְקַלְלֵם בְּשֵׁם ה׳ אִין הָט וַיי גָשְׁלָאגָן מִיט הָעם

ג (א) וִיהוֹרָם בֶּן אַחְאָב אוֹנ הָט וַיי גָוֶעהָן גְקִינְגִינְט אוֹבֶר דִי יִשְׂרָאֵל אוֹנ שׁוֹמְרוֹן בִּשְׁנַת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אוֹנ אַכְצִיטָן יָאר צוּ יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה

וימלוך

שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה שָׁנָה׃ ב וַיַּעַשׂ הָרַע
בְּעֵינֵי יְהוָה רַק לֹא כְאָבִיו וְכְאִמּוֹ
וַיָּסַר אֶת־מַצֵּבַת הַבַּעַל אֲשֶׁר עָשָׂה
אָבִיו׃ ג רַק בְּחַטֹּאוֹת יָרָבְעָם בֶּן נְבָט
אֲשֶׁר־הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל דָּבֵק לֹא־
סָר מִמֶּנָּה׃ ד וּמֵישַׁע מֶלֶךְ־מוֹאָב הָיָה
נֹקֵד וְהֵשִׁיב לְמֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל מֵאָה־אֶלֶף
כָּרִים וּמְאָה אֶלֶף אֵילִים צָמֶר׃ ה וַיְהִי
כְּמוֹת אַחְאָב וַיִּפְשַׁע מֶלֶךְ־מוֹאָב בְּמֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל׃ ו וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ יְהוֹרָם בַּיּוֹם
הַהוּא מִשֹּׁמְרוֹן וַיִּפְקֹד אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל׃
ז וַיֵּלֶךְ וַיִּשְׁלַח אֶל־יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ־יְהוּדָה

טלא ואו

רד"ק

מישראל ארבעים ושנים ילדים: (כ) ויסר את מצבת הבעל. אבל האשרה לא הסיר. מפני אמו שהיתה עובדת ע"א שהרי בזביאי האשרה היו אוהבי שלחנו אבל הוא לא עבד הבעל יהואשרה אלא העגלים שעשת ירבעם: (ד) היה נוקד. כתרגומו כרי ניתין ינקרא בעל המקנה נוקד שהצאן נקודים ברוב והיה כנהגו שהיה משיב מנחה למלך ישראל מאה אלף כרים ומאה אלף אילים צמר כלומר עם צמרם שלא היה נוזזם ולא אמר הכתוב אם היה משיב לו מנחה זו בכל שנה או לזמן אחד ידוע ביניהם: (ה) ויהי כמות אחאב. בכ"ף ויכאשר מת אחאב פשע

כנגחה שי

ג (ד) חלף אלים למר. ליח ובפיוט ניב: (ה) ויהי כמות. בכ"ף רד"ק ובס נ

נע"ף ע"ב המסורת:

מצודת ציון

ג (ב) מצבת. מלמון מלכה:

מצודת דוד

שנה. ומקומעות היו: (ג) בחטאות ירבעם. בעגלי זהב: (ד) היה נוקד. כ"ל בעל מקנה כמו שכותב ועל שכותב נקודים יקרא כמו שפירש בס' נקוד. כ"ל בעל מקנה כמו שכותב ועל שכותב נקודים יקרא כ"ל כתן ומזר וכן: צמר. עם למרט לה גזזוס: (ו) ביום ההוא. כעת שבא לפעמים כמו שפירש לעיל ע"ג: (ז) כמותי כמוך. כמו שפירש לעיל

פירוש ע"ט

בַּיְמֵיךְ אוֹג עֲר הָט גְּקִינְגְט צְוָעלֶף יָאר׃ (ב) וַיַּעַשׂ
הָרַע בְּעֵינֵי ה׳ אוֹג עֲר הָט נְטָאן דָם וּם בֵּייו אִיז אִין דִי
אוּרֶען פּוּן נָאט רַק לֹא כְאָבִיו יַיעֲרְט נִיט אַזוֹ וִוי זַיין
פָּאטֶר אוֹג זַיין מִיטֶר דָם זַיי הָאבֶּן גְּמַעֲרְט צוּ דִיזֶן
דָעם בַּעַל וַיְסַר אוֹג עֲר הָט אֶפּ נְטָאן דִי בְּאשְׁטָאנְד
פּוּן דֶר אֶפּ נָאט בְּעַל וּם זַיין פָּאטֶר הָט גְּמַאכְט׃
(ג) רַק בְּחַטֹּאוֹת יָרָבְעָם אוֹג דִי זִינְד פּוּן יָרָבְעָם
בֶּן נְבָט וּם עֲר הָט גְּמַאכְט זִינְדִיגֶן דִי יִשְׂרָאֵל הָט
הָט עֲר זִיךְ בֶּהֱעפְט לֹא פֶּר עֲר הָט נִיט אֶפּ גְּקֶעֲרְט פּוּן
אִיר׃ (ד) וּמֵישַׁע מֶלֶךְ מוֹאָב אוֹג מֵישַׁע מֶלֶךְ מוֹאָב אִיז
גֶּוֶעזֶן אַיין מַאן וָם הָט גְּהַאט פִּיל שָׁאף וְהֵשִׁיב אוֹג

האלטן

וּמְלַךְ הַרְתָּא עַסְרֵי שְׁנִין:
ב וַעֲבַד דְּבִישׁ קֳדָם יְיָ
לְחוֹד לָא כַאֲבוֹהִי
וּכְאִמֵּיהּ וְאַעְדִּי יַת קָמַת
בְּעָלָא דַּעֲבַד אֲבוּהִי:
ג לְחוֹד בְּחוֹבֵי יָרָבְעָם
בַּר נְבָט דְּחַיֵּב יַת
יִשְׂרָאֵל אִתְרָעֵי לָא סְטָא
מִנַּהּ: ד וּמֵישַׁע מַלְכָּא
דְּמוֹאָב הֲוָה מָרֵי גֵּיתִין
וּמְתִיב תּוּקְרָבָא לְמַלְכָּא
דְּיִשְׂרָאֵל שְׁנָא בְּשְׁנָא
מְאָה אַלְפִין תּוֹרִין
דְּפַטְמָא וּמְאָה אַלְפִין
דִּכְרִין דְּרַעְיָא: ה וַהֲוָה
כַּד מִית אַחְאָב וּמְרִיד
מַלְכָּא דְּמוֹאָב בְּמַלְכָּא
דְּיִשְׂרָאֵל: ו וּנְפַק מַלְכָּא
יְהוֹרָם בְּיוֹמָא הַהוּא
מִשְּׁמְרוֹן וּמְנָא יַת כָּל
יִשְׂרָאֵל: ז וַאֲזַל וּשְׁלַח
לְוָת יְהוֹשָׁפָט מַלְכָּא

רבית

ת"א ומיפע (כלמיס לה):

רש"י

כמתי' דמל מליהו: (ב) רק לא כאביו וכאמו. שהוסיפו לת הבעל להכעיס: (ג) רק בחטאות ירבעם וגו' רבק. וכן כל מלכי ישרחל מלחמה בלח תסוב הממלכה לבית דוד לם יעלו לרגל לכך עבדו לת העגלים: (ד) נוקד. מרי גיתין: אילים צמר. דיכרין דרעיא. עם למרט:

לֵאמֹר מֶלֶךְ מוֹאָב פָּשַׁע בִּי הֵתֵלֶךְ
אִתִּי אֶל־מוֹאָב לַמִּלְחָמָה וַיֹּאמֶר אֶעֱלֶה
כָּמֹנִי כָּמוֹךָ כְּעַמִּי כְעַמֶּךָ כְּסוּסַי
כְּסוּסֶיךָ׃ ח וַיֹּאמֶר אֵי־זֶה הַדֶּרֶךְ נַעֲלֶה
וַיֹּאמֶר דֶּרֶךְ מִדְבַּר אֱדוֹם׃ ט וַיֵּלֶךְ
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וּמֶלֶךְ יְהוּדָה וּמֶלֶךְ אֱדוֹם
וַיָּסֹבּוּ דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא־הָיָה מַיִם
לַמַּחֲנֶה וְלַבְּהֵמָה אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם׃
י וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֲהָהּ כִּי־קָרָא
יְהוָה לִשְׁלֹשֶׁת הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה לָתֵת
אוֹתָם בְּיַד־מוֹאָב׃ יא וַיֹּאמֶר יְהוֹשָׁפָט
הַאֵין פֹּה נָבִיא לַיהוָה וְנִדְרְשָׁה אֶת־
יְהוָה מֵאוֹתוֹ וַיַּעַן אֶחָד מֵעַבְדֵי מֶלֶךְ־
יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר פֹּה אֱלִישָׁע בֶּן־שָׁפָט

דְּבִית יְהוּדָה לְמֵימַר
מַלְכָּא דְמוֹאָב מְרִיד בִּי
הֲתֵיזֵיל עִמִּי לְוָת מוֹאָב
בְּקְרָבָא וַאֲמַר אֵסֵק אֲנָא
כְּוָתָךְ עַמִּי כְּעַמָּךְ סוּסָנִי
כְּסוּסָךְ׃ ח וַאֲמַר בְּאֵידָא
אוֹרְחָא נֵיסַק וַאֲמַר אוֹרַח
מַדְבְּרָא דֶאֱדוֹם׃ ט וַאֲזַל
מַלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל וּמַלְכָּא
שִׁבְטָא דְבֵית יְהוּדָה
וּמַלְכָּא דֶאֱדוֹם וְאִסְתָּרוּ
מַהֲלַךְ שִׁבְעָא יוֹמִין וְלָא
הֲוָה מַיָּא לְמַשְׁרְיָתָא
וְלִבְעִירָא דְעִמְּהוֹן׃
י וַאֲמַר מַלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל
יְ אֲרֵי זִמֵּן יְיָ לְהָתָלָתָא
מַלְכַיָּא הָאִלֵּין לְמִמְסַר
יַהֲוֹן בִּידָא דְמוֹאָב׃
יא וַאֲמַר יְהוֹשָׁפָט הַלֵּית
פָּא נְבִיָּא דַיְיָ וְנִשְׁאַל יָת
פִּתְגָמָא דַיְיָ מִנֵּיהּ וַאֲתַב
חַד מֵעַבְדֵי מַלְכָּא
דְיִשְׂרָאֵל וַאֲמַר הָכָא
אֱלִישָׁע

ת"א מן מואב עסק כי . יומת ל
שבועות יב : פס אלישע .
ברכות ח פסחים סח (עבודין כב) :

רש"י

(ח) דרך מדבר אדום. כי גס מלך לדום ילך עמנו :
(י) להת אותם וגו'. שימותו בצמא :(יא) אשר יצק מים
על ידי אליהו . כהר הכרמל וכיליקתו ועשו מלכבותיו

רד"ק

מלך מואב באחזיתו בנו כמו שכתוב למעלה וכן ביורם אחיו
ולא השיב לו : (ח) דרך מדבר אדום. לפי שמלך אדום היה לו
ללכת עמהם : (י) להת אותם ביד מואב . שאם לא נמצא מים
יפוצו חייליותינו אילך ואילך למצוא מים ויבואו מואב ולא נוכל
להלחם מידם : (יא) פה אלישע . אלישע הלך עמהם על פי

רל"ב

(ח) דרך מדבר אדום. יתכן שבחר בדרך הזה כדי
שלא יכניסו בארצו מלך יהודה עם מלך אדום כי היה מתחתיו
וזה הגליל עשה מלך יהודה : (יא) פה אלישע בן שפט מאד

מצודת דוד

מעלה בן גס אני : (ט) ומלך אדום . הוא היה נגד מלך ממזרח
יד מלך יהודה : ויסבו דרך וגו' . כ"ל שלכו שבעת ימים ולא מצאו
מים . (י) כי קרא ה' . כ"ל גזר ה' להפילם ביד מואב כי בעבור
שלמון לא יתנכלו להלחם : (יא) האין פה . הפס מן פה :

הנבואה להראותם זה הנס הגדול אולי ישוב מלך ישראל מדרכו הרעה והם לא ידעו כי הוא הולך עכחם אבל בא לו בתוך הנס :

מצודת ציון

(ט) ברגליהם . הסוסים עמהם ומחמיהם כמו לעס מאכ כרגלי
(סופטים מ'): (י) אוהה . ענין נסון לעקת וללה : (יא) יצק . שפך:

פירוש ע"ט

הַאלְמָן וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע יְהוֹשָׁפָט גָּאנָטָא אִיךְ וְוֶעל
אוֹף גַּיין כְּמוֹנִי כְּמוֹךְ אִיךְ אַזוֹ וְוִי דוּ מַיין פֶּאלְק אַזוֹ וְוִי
דַיין פֶּאלְק מַיינֶע פֶּערֶד אַזוֹ וְוִיא דַיינֶע פֶּערֶד׃
(ח) וַיֹּאמֶר הָאט יְהוֹשָׁפָט גִּיגָאנָט אוּנ וָועלְכִין וָועג
וָועלָן מִיר אוֹף גַּיין וַיֹּאמֶר הָט דֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל גָּאנָטָא
אוּנ וָועג פוּן דֶר מִדְבָּר פוּן אֱדוֹם דָּעֶן דֶר מֶלֶךְ אֱדוֹם
וָועט אוֹיךְ גַּיין מִיט אִינָו׃ (ט) וַיֵּלֶךְ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
גָּאנְגָן דֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אוּנ דֶר מֶלֶךְ יְהוּדָה אוּנ דֶר
מֶלֶךְ אֱדוֹם וַיָּסֹבּוּ גְּרִינְגִילְט אַיין
גָּאנָטָא הַיין פּוּן נְבִיא לַה׳ אִיז דָּעֶן דָּא גִיט אַיין נְבִיא צוּ
גָּאט

אֲשֶׁר־יָצַק מַיִם עַל־יְדֵי אֵלִיָּהוּ׃ ב וַיֹּאמֶר
יְהוֹשָׁפָט יֵשׁ אִתּוֹ דְּבַר־יְהוָה וַיֵּרְדוּ
אֵלָיו מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וִיהוֹשָׁפָט וּמֶלֶךְ
אֱדוֹם׃ ג וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע אֶל־מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל מַה־לִּי וָלָךְ לֵךְ אֶל־נְבִיאֵי אָבִיךָ
וְאֶל־נְבִיאֵי אִמֶּךָ וַיֹּאמֶר לוֹ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל
אַל כִּי־קָרָא יְהוָה לִשְׁלֹשֶׁת הַמְּלָכִים
הָאֵלֶּה לָתֵת אוֹתָם בְּיַד מוֹאָב׃ ד וַיֹּאמֶר
אֱלִישָׁע חֵי־יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר עָמַדְתִּי
לְפָנָיו כִּי לוּלֵי פְּנֵי־יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ־יְהוּדָה
אֲנִי נֹשֵׂא אִם־אַבִּיט אֵלֶיךָ וְאִם־אֶרְאֶךָ׃

ת"א נוֹלַח . פסחים סו מגלה כח :

ועתה

רד"ק

אשר יצק מים . ר"ל ששרת אותו ובדברי רז"ל למד לא נאמר אלא יצק מלמד ששמוש' גדול מלמוד',ובדרש אמר עוד אשר יצק מים ע"י אליהו בהר הכרמל כשמלא המזבח והתעלה מים אלישע היה יוצק כים ע"י אליהו ונעשה נם ונעשו י' אצבעותיו כמעינו' מים עד שנתמלאה התעלה מים שנאמר ויצקו וכמו ששם נעשה נס על ידו במים לפיכך אמר אשר יצק מים ולא אמר אשר שמש או אשר למד ועוד בדרש אשר יצק מים ע"י אליהו אמרו אפילו חי' מבקש מים לפניו היה נותן לו : (יב) יש אותו דבר ה' . שהרי הוא לא בא לעשות מלחמה למה בא לא בא אלא ע"י נבואה באמת יש אותו דבר ה' : וירדו . ירדו ממרכבתם לכבודו לדבר עמו ולא קראו לו שיבא אצלו לפי שהיו בצרה גדולה חשו לכבוד הבורא ולכבוד נביאו : מלך ישראל ויהושפט ומלך אדום . לפי שדבר יהושפט בשמו לא נאמר בו מלך ומלך אדום הוא הנציב שהיו משימי' עלהם מלכי יהודה והיא היה להם מלך , ויש בו דרש למה לא נאמר ביהושפט מלך לחודיע ענוותניותו של אותו צדיק שלא רצה לירד לפני הנביא בבגדי מלכות אלא כחבר הדיוט וי"א שנגזרה גזרה שיהרג עם אחאב והיה הכתוב מונה לבנו מן אותה שעה לפיכך לא נקרא מלך ובשכר שירדו לפני הנביא זכו לראות כל אלו הנסים : (יג) אל כי קרא ה' . אל תאמר עתה לנו דברים אלו אמת הוא כי קרא ה' לשלשת המלכים הבאים הנה להתם ביד מואב וי"ת אל לשון בקשה בבעו לא תידבר עלנא חובין רשעתא דהיא בעי עלנא רחמין ארי זמין ה' לתלתא מלכיא

רש"י

כמעייניות מים עד שנתמלאה התעלה ורחוי הוא ליעשות לנו נס לא ידו כמים : (יג) אל כי קרא ה' וגו' . נכנעו לו

רלב"ג

יותר ונוסף בשם יהושפט שים חן בעיניכם דבר ס' מלוכף לזה כי בשם שנכתב ממנו שמלמה ולפי פי בלא שים שים מלחמה

מצודת ציון

(יב) אותו . עמו : (יד) לולי . אם לא :

מצודת דוד

(יב) יש אותו דבר ה'. כי בוודאי לא בא אל המקום להלחם כי אם כדי לדבר ס':(יג) מה לי ולך.כ"ל מה הוא הסכסוך והקונכס שאתה מדבר עמי ולך אל נביאי אביך וגו' . הם נביאי הבעל : אל וגו' . כ"ל אל תעמוד עמה כדכתיב בסלה כי אנו בסכסוך ואל תעזוב הדין בסוכסך החטאים : (יד) אשר עמדתי לפניו . שאני רגיל לעמוד לפניו כשאלה : כי לולא וגו' . כ"ל אם לא היה שם הדבר הזה מה שאני עושה פני יהושפט : אם אביט וגו' . כ"ל אם הייתי מביט אליך

פירוש ע"מ

נָאַט דָּם מִיר זָאלָן פְאַרשְׁטָן נָאַט פוּן אִים יֵינֶן אֶחָד
הָט גִיעֶנְגְסְטֶעְרט אֵיינֶר פוּן דִי קֶנֶעכְט פוּן דָעם מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אוֹג נָאט גְנָאגְט זה אֱלִישָׁע דָא אִיז דָא
אֱלִישָׁע בֶּן שָׁפָט וָוָס עֶר הָט גְנָאסְן וַאסֶר אוֹף דִיא
הֶענְט פוּן אֵלִיָּהוּ אוֹף דָעם בַּארְג כַּרְמֶל : (יב) וַיֹּאמֶר
יְהוֹשָׁפָט הָט יְהוֹשָׁפָט גְנָאגְט יֵשׁ אוֹתוֹ דְּבַר ה' עִם אִיז דָא
מִיט אִים דִיא רַייד פוּן נָאט וַיֵּרְדוּ אֵלָיו אִין זַיי הָאבֶּן
גְנִידֶערְט צוּ אִים דָר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אוֹג יְהוֹשָׁפָט אוֹג
מֶלֶךְ אֱדוֹם : (יג) וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע הָט אֱלִישָׁע גְנָאגְט צוּ
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וָוָם אִיז צוּ מִיר אוֹג צוּ דִיר לָךְ אֶל נְבִיאֵי
אָבִיךָ וְאֶל נְבִיאֵי אִמֶּךָ וַיֹּאמֶר לוֹ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
נֵין אַל כִּי קָרָא יְהוָה לִשְׁלֹשֶׁת הַמְּלָכִים
הָאֵלֶּה לָתֵת אוֹתָם בְּיַד מוֹאָב׃ (יד) וַיֹּאמֶר
אֱלִישָׁע חַי יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר עָמַדְתִּי לְפָנָיו
אִיבֶּר אֲלֵי חַיּוֹת וָואם אִיךְ בִּין גִשְׁטַאנֶן אוֹג הָאב
גְדִינְגְט פַּר אִים כִּי לוּלֵי אֲנִי נָעֶן גִיט אִיךְ נָאל פַּר טְרָאגֶן
דָם פָּנִים פוּן יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה אִם אַבִּיט אוֹב אִיךְ

וואלט

אַחֲזִינָךְ׃ טו וּכְעַן אַיְתִי לִי נַבְּרָא דְּיַדַּע לְנַגָּנָא בְּכִנּוֹרָא וַהֲוָה כַּד נַגֵּן דְּמַנְגַּן וְשַׁרְיָא עֲלוֹהִי רוּחַ נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ׃ טז וְאָמַר כְּדֵין אֲמַר יְיָ יְתַעֲבִיד נַחֲלָא הָדֵין פְּצִידִין פְּצִידִין׃ יז אֲרֵי כְּדֵין אֲמַר יְיָ לָא תֶחֱזוֹן רוּחָא וְלָא תֶחֱזוֹן מְטַר וַנַחֲלָא הָהוּא יִתְמְלֵי מַיָא וְתִשְׁתּוֹן אַתּוּן וְגַיְתֵיכוֹן וּבְעִירְכוֹן׃ יח וְקַלְּילָא דָּא קֳדָם יְיָ וְיִמְסַר יַת מוֹאָבָאֵי בְּיֶדְכוֹן׃ יט וְתֵימְחוֹן כָּל כָּרְכָּא תַּקִּיף וְכָל קִרְוִין בָּרְיָין וְכָל אִילָן דְּיָאֵי תְּעַקְּרִין וְכָל

טו וְעַתָּה קְחוּ־לִי מְנַגֵּן וְהָיָה כְּנַגֵּן הַמְנַגֵּן וַתְּהִי עָלָיו יַד יְהוָה׃ טז וַיֹּאמֶר כֹּה אָמַר יְהוָה עֲשֹׂה הַנַּחַל הַזֶּה גֻּבִים גֻּבִים׃ יז כִּי כֹה אָמַר יְהוָה לֹא תִרְאוּ רוּחַ וְלֹא תִרְאוּ גֶּשֶׁם וְהַנַּחַל הַהוּא יִמָּלֵא מָיִם וּשְׁתִיתֶם אַתֶּם וּמִקְנֵיכֶם וּבְהֶמְתְּכֶם׃ יח וְנָקֵל זֹאת בְּעֵינֵי יְהוָה וְנָתַן אֶת־מוֹאָב בְּיֶדְכֶם׃ יט וְהִכִּיתֶם כָּל־עִיר מִבְצָר וְכָל־עִיר מִבְחוֹר וְכָל־עֵץ טוֹב תַּפִּילוּ וְכָל־

מבועי ת"א קמו לי מנגן . שבח ל פסחים סו קיז עקיבים פג פ' י : וכיה כנגן . (בדכוח ג) סוכה נה :

רש"י

תדכר מוכן רשעתה היה כעי עלנו רחמין מרי זמין ה' וכו' : (טו) קחו לי מנגן . מפני הכעס נסתלק שכינה ממנו : (טז) גבים גבים . כורות מלאים מים : (יח) ונקל זאת. ועוד כם זה נקל ומועט בעיני ה' והוסיף להפליא לתכם כם תחר ונתן לת מואב בידכם : (יט) וכל עץ טוב תפילו . תע"פ שנאמר (דכריס כ' י"ט) לא תשחית לת עלה כלן התיר לכם שהיא לומה בזויה ונקלית לפניו וכן הוא לומר עד שיעשה לכם נס גדול יותר ונתן מואב בידכם : (יט) וכל עץ טוב תפילו . כי הכתוב לא אמר לא תשחית את עצה אלא בשיצורו על עיר כם"ש המשם כי ממנו תאכל ואע"פ שרו"ל קבלו כי בכל מקום ובכל זמן אמור להשחית עץ מאכל פשט

רד"ק

וכן תרגם אונקלוס אל נא אדני בבער כעס רבוני : (טו) קחו לי מנגן. אמרו כי מים שנסתלק אליהו רבו לא שרתה עליו רוח נבואה עדיין כי אבל היה ורוח הקדש אינה שורה אלא מתוך שמחה וי"א בשבי הכעס שכעס על מלך ישראל היה עצב ואמרו כל הכועס אם נביא נבואתו מסתלקת מכנו מנא לן מאלישע ולשמחתו אמר קחו לי מנגן : (טז) עשה הנחל הזה גבים . מקום במקור צווי : גבים . חפירות כמו באו על גבים והרגום בור גדול אמר להם שיעשו הנחל חפירות שיבלאוהו כן הכים שיבואו ותרגומו פצידין פצידין וכן תרגם אשיקיו פצידוהי : (יח) ונקל זאת בעיני ה' . נקל זאת בעיניו לעשות לכם זה הנס

רלב"ג

ולזה יזמיר העשה זה עשה ילמדכו שכחלל לדבר ה' ימלמלהו עם וכשה לכבודו יכלו מלו עשה המלכים ולכבוד עשה יפכבך : (טו) ועתה קחו לי מנגן . ידוע כי הכעס מונע ההתבודדות לשכל כעת הנעשה הנכוחה אשר יהיה בעת הכעס ולפי שכעס מאוד שלשע על יהורם עפי שדבק בחשלת לדבר יפיל כעסו ויכעיב לבו ואז שכחה עליו רוח הקדש : (טז) עשה גחל גבים גבים . כ"ל שיעשו המיטור הזה חפירות חפירות ועזולת רוח ועשה עשה ה"י על דרך המוסר שיעללו החפירות עשה במיטור הזה מים יספיקו לכם לשתות הם ומקניכם שהביאו למחל במנו ובהמתם עשה יכבכו עליהם : (יח) ונקל זאת בעיני ה' . כ"ל בעשה הזה יספיק לע"י עשיית זה החסד לכם כי הוא קל בעיניו כיחם לל החסד שהוא רולה לעשות והוא שכבר יתן את מואב בידכם : (יט) והכיתם כל עיר מבלר וגו' . כ"ל שאמר לכם בחלום הם"י שיכו כל עיר בלולר' וכל עיר נכחרת ויפילו כל אילן טוב על פי

מצודת ציון

(טו) מנגן . יודע לנגן : (עז) הנחל . הטעמק : גבים . כוכות כמו

מצודת דוד

כוללם יכוכעם יהיה עלי עוכם הכעוכה : (טו) קחו לי מנגן . לשמחני בנגונו כי בעבור שכעם על יהורם לם חלה עליו הנבוחה כי אין הכוכה שוכה חלה אלא מתוך שמחה וכן בלישע : והיה כנגן . כלשכ המנגן החחיל לנגן שרחה עליו רוח הנבוחה : (עז) גבים גבים . להחלסף בכה המים כחלים : (יז) לא תראו רוח . כ"ל לא יבואו המים בדרך עבעי על ידי סרוח וכגשם כי אם יבואו על פי כם : ומקניכם . אם שהביאו למחלכה : ובהמתכם . אם שהיו רוכבים עליהם : (יח) ונקל זאת . החסד הזה הוא נקל בעיני ה' כי עוד יעשה חסד גדול מזה בעם לא מוכח בידכם : (יט) מבחור . טוכה וכחלכה : תבאיבו . חעמיחו לוחם בעם

פירוש ע"ט

וְאֹכֵל גְּקוּקָתָא אוֹף דִּיר אוּג וְאֹכֵל דִיךְ אֵן גְּעָהָן׃ (טו) וְעַתָּה אוּג הַיִינְט קְחוּ לִי מֻנְגֶן גָעמְט צוּ מִיר אַיִן שְׁפִּילֶעֶר נוּם קָאן שְׁפִּילֶן אוֹף אַיִין כְּלֵי זֶמֶר וְדָעַן וַיְיל עֶר אִיז גְּוָוען אוּג בַּעַם הָט זִיךְ דִי שְׁכִינָה אֶפּ גְּיטוּהָן פּוּן אֶפּ אִים) וְהָיָה כְּנַגֵּן אוּג עֶם אִיז גְּוָוענֶן אַז דֶּר שְׁפִּילֶעֶר הָט גְּשְׁפִּילְט אִיז אוֹף אִים גְּוָוענֶן דוּ גְּבוֹאָה פּוּן גָאט׃ (טז) וַיֹּאמֶר אוּג עֶר הָט גְּזָאגְט כּה אָמַר ה' אַזוֹ הָט גָאט גְּזָאגְט עֲשֵׂה הַנַּחַל מָען זָאל מַאכֶן דָעם דָאזִיגֶן טָאל גְּרִיבֶּר כְּדֵי דָם וַאסֶר זָאל קֶעמֶן אֲרֵיין לוֹקֶן אִין זַיי (יז) כִּי כֹה אָמַר ה' וְוָארוּם אַזוֹ הָט

מַעְיְנֵי־מַיִם תִּסְתְּמוּ וְכָל חֶלְקַת הַטּוֹבָה תַּכְאִבוּ בָּאֲבָנִים: יט וַיְהִי בַבֹּקֶר כַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה וְהִנֵּה־מַיִם בָּאִים מִדֶּרֶךְ אֱדוֹם וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֶת־הַמָּיִם: כ וְכָל־מוֹאָב שָׁמְעוּ כִּי־עָלוּ הַמְּלָכִים לְהִלָּחֶם בָּם וַיִּצָּעֲקוּ מִכֹּל חֲגֹר חֲגָרָה וָמַעְלָה וַיַּעַמְדוּ עַל־הַגְּבוּל: כא וַיַּשְׁכִּימוּ בַבֹּקֶר וְהַשֶּׁמֶשׁ זָרְחָה עַל־הַמָּיִם וַיַּרְא מוֹאָב מִנֶּגֶד אֶת־הַמַּיִם אֲדֻמִּים כַּדָּם:

מבוּעֵי מַיָא תִּתְקְמוּן וְכָל אַחְסַנְתָּא שַׁפְיָרְתָּא תְּטוּמוּן בְּאַבְנַיָא: כ וְהָוָה בְּצַפְרָא כְּמֵיסַק מִנְחָתָא וְהָא מַיָא אָתְן בְּאוֹרַח אֱדוֹם וְאִתְמְלִיאַת אַרְעָא יַת מַיָא: כא וְכָל מוֹאֲבָאֵי שְׁמָעוּ אֲרֵי סְלִיקוּ מַלְכַיָא לְאַגָחָא קְרָבָא בְּהוֹן וְאִתְכְּנִישׁוּ מִכֹּל אֲסִירֵי סַיְפָא וּלְעֵילָא וְקָמוּ עַל תְּחוּמָא: כב וְאַקְדִימוּ בְּצַפְרָא וְשִׁמְשָׁא נָחַת עַל מַיָא וַחֲזוֹ מוֹאֲבָאֵי מִקַבֵל יַת מַיָא סוּמְקִין כְּדָמָא

ת"א המיס לתדומים . שבמ קמ"ם יט:

רד"ק

תכתוב הוא שלא אמר אלא בעת המצור ואפשר שהיתה מצוה לשעה כאליהו בה"ר הכרמל שהקריב עולת בחוץ בשעת איסור הבמות.ובדרש כשאמר להם הנביא וכל עץ טוב תשילו אמרו לו הרי הוא אומר לא תשחית את עצה ואתה אומר כן אמר להם על שאר האומות נאמרה זה אבל אומה זו נקלה ונבזה לפני ה' שנאמר ונקל זאת בעיני ה' ונאמר לא תדרוש שלומם וטובתם אלו אילנות טובות שלהם: תכאבו באבנים . על דרך השאלה וכן היחיו את האבנים וירפא את מזבח ה' ההרוס. ותרגומו תתמלון: (כ) ויהי בבקר כעלות המנחה . כעלות בכ"ף ופירוש בבקר בעת עלות מנחת הבקר והמים האלה אפשר שהיו נגשמים שהיו רחוקים מהם בארץ אדום אבל המחנה הזה לא ראה לא רוח ולא גשם או נפרץ אחד מנחרות בארץ אדום ברצון הבורא ונברו המים עד הנחל הזה . ובדרש או בבקר או בעלות המנחה מהו בבקר כעלות המנחה אמר רבי תנחומא שפקח של נשמים ירד בארדום בבקר ובאו להם כעלות המנחה: (כא) על הגבול . על ארצם להלחם אם יבואו עליהם המלכים:

מנחת שי

(כ) ויהי כבקר כעלות המנחה . כעלות בכ"ף . וכפ"ל כ"י מלחמי כתוב ויהי

רלב"ג

כמעיין מים ולכסות כמכניס על חלקה טובה כדי שיסתימו תבואתה: (כ) ויהי כבקר כעלות המנחה . כלומר שהמים הנה בעת שהיו מקריבים המנחה בבקר ולא היה כן ג"כ שהמים ירדו בארדום בבקר ובאו להם כעלות המנחה: (כא) על הגבול . על ארצם להלחם אם יבואו עליהם המלכים:

מצודת ציון

ולחשוף מים מגבע (יחזקאל ל'): (יט) החלקה . הכדה כמו כלו חלקת יוסף (שמואל ב' י"ז): (כא) ויצעקו . נתאספו על ידי לעקת המלחמה:

מצודת דוד

שתסלילו בם מכניס ושוב לשון מוסלל מן וכעני מיס הכלכלים בהסתתם: (כ) כעלות המנחה . כמאמר בא זמן העלות מעכת תעיל הכוכב: (כא) שמעו . כשמעו שעלו למלחמה נתאספו גם הנשים מכל חוגר . מכל היודע לחגור כתרכז: ומעלה . והמעולים מכם שהם ראשי החיל: על הגבול . הכלים על הגבול כדכתי ס': אדומים כדם . על ידי זריחת השמש

פירוש ע"ט

נְאֻם יְהוָה מַאֲכָן עַיִן פַּאֲלָן וְכָל מַעְיְנֵי מַיִם אֵין אֲלָע קְנוּאל בְּרִיכָן פּוּן וַאסְר זָאלְט אִיר פַּר זַארְבָּן מִיט שְׁטָאפְּן וְכָל הַחֲלָקָה אִין אַלֶע גִיטֶע פֶּלֶעץ בְּלוּמָר אִלְי פַּאר זַייֶעט : פָּעלְדָר הַבְּאבּוּ זָאלְט אִידֶר פַּר דַארְבָּן מִיט שְׁטֵיינֶר (כ) וַיְהִי בַבֹּקֶר אוּם עֶם אִיז גְוָועזֶן אִין דֶר פְרִיא בַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה אוּם דֶער צִייט וָם מְעַן פְלֶעגְט אוּף בְּרֶענְגֶן דוּ מְנָחָה פּוּן דֶעם קָרְבָּן הְמִיד וְהִנֵּה מַיִם בָּאִים אוּם נוּן וַאסְעֶרֶן וָענֶען גְקוּמֶן צוּ לוֹפִין פּוּן דֶעם וָועג פּוּן אֱדוֹם וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אוּם דוּא עֶרְד פּוּן דֶעם טָאל אִיז וָואסֶר דֶר פִילְט מִיט דֶעם וַאסֶר: (כא) וְכָל מוֹאָב שָׁמְעוּ אוּם זָאר דָם פָאלְק פּוּן מוֹאָב הָאבֶן גֶהֶערְט אז דִי

כג וַיֹּאמְרוּ דָּם־זֶה הַחֶרֶב נֶחֱרְבוּ הַמְּלָכִים
וַיַּכּוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְעַתָּה לַשָּׁלָל מוֹאָב׃
כד וַיָּבֹאוּ אֶל־מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיָּקֻמוּ
יִשְׂרָאֵל וַיַּכּוּ אֶת־מוֹאָב וַיָּנֻסוּ מִפְּנֵיהֶם
וַיָּבוֹא־בָהּ וְהַכּוֹת אֶת־מוֹאָב׃ כה וְהָעָרִים
יְהָרְסוּ וְכָל־חֶלְקָה טוֹבָה יַשְׁלִיכוּ אִישׁ־
אַבְנוֹ וּמִלְאוּהָ וְכָל־מַעְיַן־מַיִם יְסַתֹּמוּ
וְכָל־עֵץ טוֹב יַפִּילוּ עַד־הַשְּׁאִיר אַבְנֶיהָ

פַּדְמָא׃ כג וַאֲמַרוּ דַם דֵּין
אִתְגָּרָאָה אִתְגְּרִיאוּ
מַלְכַיָּא וּקְטָלוּ גְּבַר יָת
חַבְרֵיהּ וּכְעַן פּוּקוּ
לְבִיזָתָא מוֹאָבָאֵי׃
כד וַאֲתוּ לְמַשְׁרִיתָא
דְּיִשְׂרָאֵל וְקָמוּ יִשְׂרָאֵל
וּמְחוֹ יָת מוֹאָבָאֵי וַאֲפָקוּ
מִן קֳדָמֵיהוֹן וּמְחוֹ בָּהּוֹן
וּקְטָלוּ יָת מוֹאָבָאֵי׃
כה וְקַרְוָיָא פָּגְרוּ וְכָל
אַחֲסַנְתָּא שַׁפִּירָא רְמוֹ
גְּבַר אַבְנֵיהּ וּמַלְאוּהָ
וְכָל מַבּוּעֵי מַיָּא סְתָמוּ
וְכָל אִילָן דְּיָאֵי עֲקַרוּ עַד
דְּלָא אִשְׁתְּאַרַת אַבְנָא

רש"י

מרחוק והם לא רצו בתוותו הנהל מים מעולם לפיכך היו
סבורין שהוא דם׃ (כה) והערים יהרוסו . היו סוברין׃
ישליכו איש אבנו . שהיו מוטלין הלכנים מן החומות עד
שהיה כל הכיכר הקירות מקיר לעמוד על מרכזית שלהן היו
הגיע כלומר שלא היתה עיר לכן בחומה ותחרי זאת ויסוכו
הקלעים ויכו את הכיכר בחלקה שלא נשברה החומה

ישראל בא בה ופי׳ בה בעיר כלומר בבל עיר ועיר שהיו נסים אלה להכלים שם מפני ישראל והוא במסרה והוא אחר מתרין
שקורין בה ובבירין בם והאחר הוא ותירוש יבחש בה׃ (כה) עד השאיר אבניה בקיר חרשת . קיר חרשת שם עיר גדולה בערי
מואב וזכר אותה בבל בפלת מואב ולפי שהיתה בעלת שם זכר אותה ולא זכר הערים האחרות שהרסו ופירוש עד השאיר
הכל הרסו והשליכו עד השאיר קיר חרשת שהיתה עיר בצורה ובה לא השאירו אלא אבני החומה והו אבניה אבני
חיזר הואת כי כל מה שהיה כותלין לעיר הרסו והשילו העצים וכל האבנים היו משליכים בחלקות המובות ונשארה חומת
העיר הואת׃ ויסבו הקלעים ויכוהו . חכי בהיכיה עד שהרסוה ידמה כי לשאר הערים לא היו צריכים להם קלעים אלא היו
כובשים העיר ואחר כך היו הורסים אותם ולזאת שהיתה עיר בצורה הוצרכו חקלעים והקלעים האלה לא היו קלעים ביר אלא
קלעים שמשליכים אבנים גדולות בדיק וכיוצא בו שבאבן אחת משא ככד ומשליכין באותן הכלים האבן לחומה עד שישברו

רד"ק

(כג) דם זה . לפי שראו האדמימית ומים לא היו נובעים כי
אתה באו המים שם שהרי לא היו שם מהמטל שלשום התחזק
בלבם כי דם הוא וחשבו כי נפלה קפסה בין הכלכים והרגו
אלו לאלו׃ החרב נחרבו . מענין חרב כלומר נחרגו ביניהם .
החרב מבנין הפעל׃ (כד) ויבואו . באו כאנשים בוסחים ולא
כנלחמים וישראל ואשר עמהם קמו עליהם והכום׃ ויבו בה .
כן כתיב בבי״ת וקרי בכ״ף והכתוב לא מצאתי לו טעם אלא
אם נאמר שהי״ו המורות אל״ף ויהיה כמו ויבא בה כלומר

מנחת שי

נשפך כזב מ ם ם ושפוך הוא׃ (כד) ויבו . ויכו ק׳ והוא לה מן מלין דמתיבין
כי״ת וקריין כ״ף : ויכו בה . ג׳ פסוקין בה ואינון כתיבין יתיר בה (הושע ט׳) :

רלב"ג

לשמול שלא יכזבו בה לוביכים׃ (כג) ויאמרו דם זה וגו׳ . לפי שלא
היה ממנהג המיבול ההוא להיות בו מים הכפו ביניהו דם ולא נתנו
לבם הלשון המשם במים׃ החרב נחרבו . ר״ל הכו זה את זה בחרב והכרגו זה את זה׃ (כד) ויבואו אל מחנה ישראל . כתב הכתוב
שבאו אלם בלי כדרך האנשים היולאים למלחמה לך כדרך האנשי היולאים לשלל ולזה כתוב ישראל ולא נאמר בלשון
מואב . כתב הכתוב ויכו בבי״ת וקרי ויכו בכ״ף והכוונה בהם שבאו בתחבולה ולא בגלוי׃ (כה) והעריס יהרסו וגו׳ . עד השאיר אבניה
נקרא על דרך משה שלי מקנה ואתה זה השלישי להבות אם מואב במקומותיהם׃ (כה) והכלים יהרסו וגו׳ . עד השאיר אבניה
קיר חרשת . ר״ל בשעיר הזה נשבה הכאיר אבניה כי היה חיתה חזקה מאד וחכר היו סובבים הקלעים ומיכים אותו׳ והכה היה שם
מלך מואב וחלוחתו כי חזק ממנו דכר המלחמה נקח לתו שבע מאות איש שלף הרב להתקיע על מלך אדום ולא יכולו אז נקח
ממנה מלך אדום בזו הכבוד של מלך אדום שבר ימלוך מחתיו ושעלהו עולה על החומה כ״ל שכבר אותו בחמרו על ביתו אם

מצודת דוד

על כמים נראים הם אדומים׃ (כג) דם זה . היות כי מעולם לא
היה שם מים להשוב שנראים אדומים מזרימת הדם כי לא ידעו שבא
שמה מים מדרך נס׃ החרב נחרבו . מלשון הרס׃ (כה) ויבואו . ועיתה . הוסיף וקן הכי הם מוכנים
לשלל מואב ולא יפטרכו מעתה להלחם׃ והכה . (כה) ויבואו . בהסוללים בכעטון מכלי הכין למלחמה׃ ויכו בה והכות וגו׳ . ר״ל הכו
ומזחו והכו׃ (כה) איש אבנו . כל אחד כשליך האבן אשר היה עליו להשליך׃ עד השאיר אבניה וגו׳ . ר״ל לא השאירו כי ק׳ הרסוה

מצודת ציון

(כג) החרב נחרבו . מלשון הרס׃ (כה) הקלעים . משליכי אבני

פירוש ע"ט

מֵאל גִּיט גִּזְעָהֶן קִיין וַאסָעֶר אוּג דָעם מֶאל דְּרוֹם
הָאבֶּן זַיי גְּמַיינֶט אַז דָם אִיז בְּלִיט): (כג) וַיֹּאמְרוּ אִין
זַיי הָאבֶּן נִיזאנְט דָם זֶה דָם בְּלִיט אִיז הֶחֱרִיב נֶחֱרְבוּ דִיא
מְלָכִים זֶענֶן חֲרוֹב גְּיוואָרֶן דֶען זַיי הָאבֶּן גְּווֹרִים
מִלְחָמָה גֶהאלְטֶן אַיינֶר מִיט דֶעם אַנְדֶערֶן אִין הָאבֶּן
דֶר שָׁלָאנְג אַיינֶר דֶעם אַנְדֶערֶן וְעֶה אִין הַיינְט זֶענֶן
זַיי צוּ רוּיב פַּר מוֹאָב: (כד) וַיָּבֹאוּ אִין זַיי זֶענֶן גְּקוֹמֶן
צוּ דֶר מַחֲנֶה פּוּן יִשְׂרָאֵל וַיָּקוּמוּ זֶענֶן דִי יִשְׂרָאֵל אוֹף
נָשְׂאנֶן אִין הָאבֶּן נָשְׂלָאנְג דֶעם מוֹאָב וַיָּנוּסוּ אִין זַיי
זֶענֶן אַנְטְלָאפְן גְּוואָרֶן פּוּן פַּר זַיי וַיַּכּוּ בָּהּ אִין זַיי הָאבֶּן
קִיר חֲרֶשֶׁת צוּ שְׁטֵיין אוֹף אִידֶר אוּרְט וַיַּסּוּבּוּ הַקַּלָּעִים
הָאבֶּן דִי שְׁלַיידֶר וּוָארֶפֶּר אֲרוּם גְּרִינְגְּעלְט אִין הָאבֶּן

בַּקִּיר חֲרֶשֶׁת וַיִּסָּבּוּ הַקַּלָּעִים וַיַּכּוּהָ׃
כי וַיַּרְא מֶלֶךְ מוֹאָב כִּי־חָזַק מִמֶּנּוּ
הַמִּלְחָמָה וַיִּקַּח אִתּוֹ שְׁבַע־מֵאוֹת
אִישׁ שֹׁלֵף חֶרֶב לְהַבְקִיעַ אֶל־מֶלֶךְ
אֱדוֹם וְלֹא יָכְלוּ׃ כז וַיִּקַּח אֶת־בְּנוֹ הַבְּכוֹר
אֲשֶׁר־יִמְלֹךְ תַּחְתָּיו וַיַּעֲלֵהוּ עֹלָה עַל־
הַחוֹמָה וַיְהִי־קֶצֶף גָּדוֹל עַל־יִשְׂרָאֵל

בצ"ל

ה"א ויקח פת כמו. תפניח ד כסהדרין לט: ויהי קלף. שם פב:

בצירא תרשת ויסבו קלעיא ואסתחרו: כי וחמוהא: כי ותחא מלכא דמואב ארי תקיפו מניה עבדי קרבא ודבר עמיה שבע מאה גברא שלפי סיפא לאפנאה לות מלכא דאדום ולא יכילו: כי ונסיב ית בריה בוכרא דעתיד דימלוך תחותוהי ואסקיה עלתא על שורא והוה רגז רב על ישראל ואסתלקו מניה ותבו

רד"ק

חחומה וכן עשו לקיר חרשת וחכוה ויי"ת עד דלא אשתארת אבנא בקרתא דלא פרוה ואסתחרו קלציא ובחומתא: (כו) ויירא מלך מואב. מלך מואב היה בתוך העיר חוצת כמו שאמר למעלה כי נסו מפניהם וחשבו להישגב בעיר הזאת וברואתו כי הזק ממנו דבר המלחמה הזאת לקח עמו שבע מאות איש להבקיע אל מלך אדום לצאת מן העיר כי אפשר כי מלך אדום היה קרוב לעיר יותר משני המלכים: הזק ממנו המלחמה. פירוש דבר המלחמה וחזק פועל עבר כי חציו קמץ וחציו פתוח: (כז) ויקח את בנו הבכור. פי' אדוני אבי ז"ל כי בן מלך אדום הראוי למלוך תחתיו היה ברשות מלך מואב וכפני זה בא עם שני המלכים כי חשב להוציא בעזרתם בנו מתחת יד מלך מואב וכשחשב מלך מואב להבקיע אל מלך אדום ולא יכול לקח בקצפו את בן מלך אדום והעלהו על החומה וישרפו לעיני אביו וזהו ויעלהו עולה ששרפו כמו ששורפין חטולה: ויהי קצף גדול על ישראל. ממלך אדום כי חשב כי בעזרתם יוציא בנו מתחת יד מלך מואב וזהו שאמר הכתוב על שרפו את עצמות מלך אדום לשיד. וריבי אחי ר' משה ז"ל פי' כי כאשר חשב להבקיע מלך מואב אל מלך אדום או לקח בנו בארתה המלחמה חפפו מהם והעלהו על החומה וישרפו לעיני אביו ויהי קצף

מנחת שי

(כז) על החומה. חסר וח"ו וכן דרכו בכ"מ ולמדנו מכאן כי הגם כי החומה בנויה מאבנים מסותתות לחומה ובכתבתין כפוף ס' לחת דיני ממונות פ"ב ד' ומשנה ה"ד ממ"ק ד"ה ומ"ש בגמ' ומ"ש בגם שמים: ויהי קצף גדול. כ"מ פירוש דנפיל אמר ר' חנינא כך שמע לוחה שעה ירמיו שומעים על ישראל למדנהו החסחוני ופ' כ"ג מלחמ כתיב כאן ומלחמתם בי' ומלחמתם בי' ודר"ק מפיק לה להפי דרשת מדכתיב ויסבו מסבר ות"ו כלומר יסבו להרן. כמו ויסבו אתו להרן. יסבו להרן ירמו קהני כת ניון:

מצודת ציון

קלע: (כו) אותו. עמו: להבקיע. מלשון בקיעה וכ"ל להפריד המחנה ולעבור דרך בה:

עמו ולא יכלו לבוא עד מקומו: (כז) ויקח את בנו. כי כח למקום בנו ולקחו עמו ובכאן כלול בכולם על המקום מגל מכיו מלך אדום: ויהי קצף. מלך אדום קלף על ישראל כי בעבורם הפיל בם זה הרעה ולא רצו להלילו. וכתרגומו ז"ל ממנו שמלך מואב בעלם כמו לעולם מכם תמרו לשמים ומהם תמרו לעבודת כוכבים ובעבור זה קלף ה' על ישראל וכו':

לקוטי יקרים

(כו) וַיַּרְא מֶלֶךְ מוֹאָב כִּי חָזַק הַמִּלְחָמָה. וּוי דָּעַר מֶלֶךְ פּוֹן מוֹאָב הָט זִיךְ גִּיזֶעהֶן אַז דִּי מִלְחָמָה פּוֹן דִּי יוּדֶן אִיז שְׁוָאכֶער פּוּן אִים. הָט עֶר מְקֻרֵיב גִּיוֶוען זַיין אֶלְטֶעסְטֶן זוּהֶן פַּר אֶקְרְבָּן. דֶּעָר פְּסִיקְתָא שְׁרַיבְּט רַבִּי אַבָּא בַּר כָּהֲנָא זָאגְט. דָּר מֶלֶךְ פּוֹן מוֹאָב הָט גִּישִׂיקְט רוּפֶן זַיינֶע אֶלֶע שְׁטֶערְן זֶעהֶר אוֹג הָאט בַּייא זַיינֶע בִּיסְרֵעם זַיי זָאלֶן אִים זָאגֶן פַּאר וָאוּם סִיט וַיעלְכֶע מְדִינָה אִיךְ הָאב אֲמַלְחָמָה כֵּיט אִיךְ דִּיא מְרִינָה. נָאר אַז אִיךְ הָאב זָעהֶר גִּיזָאגְט כֵּיט דִּי יוּדֶן נֶעמֶען זַיי מִיךְ אַיין. הָאבֶּן דִּיא שְׁטֶערְן גִּיזָאגְט צוּם מֶלֶךְ. דִּי יוּדֶן הָאבֶּן אַזְכּוּת פּוּן אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וָוָאס אִיז גִּיוֶוען דָּא אוֹג אִיז אַלְטֶסְטֶער גִּיוֶוען אִין דֶּר וֶועלְט. הָאבֶּן זַיי גִּיזָאגְט אִים זַיי זְכוּת אֲבוֹת. הָט דֶּר מֶלֶךְ גִּיזֶעהֶן כֵּיט וָאוּם אִיז גְּרוֹיס. וָאוּם הָט עֶר דֶּעָן גִּיסָאהֶן. הָאבֶּן דִּי שְׁטֶערְן זֶעהֶר גִּיזָאגְט צוּם מֶלֶךְ דֶּר אַבְרָהָם הָט גִּיטָאהֶן אֵיינְצִיגֶן זוּהֶן וָוָס עֶר אִיז צוּא אִים גִּיבְּרַאכְט פַּר אַיין עוֹלָה אוֹף דֶּעָר מוֹעֵר. אוֹג עֶר הָט עֶרְהֶם פַּר בָּרֶעְנְט. דְּרוּם זַייֶ הִקְּדִּישׁ אִיז גָּוָוען

רש"י

והפילוה: (כז) ויקח את בנו הבכור. כפסיקתא דפרשת שקלים נדרש שמגל את עבדיו מה עיטה על חומה זו מעשה להם נסים כילה חמרו לו לחביהם לחברהם כן יהיד היה לו ת"ל הקב"ה הקריבהו לפני ולכה להקריבו להקב"ה תמר להם לף חני כן בכור ים לי חלך ותקריבו לע"ג: על החמה. חסר וח"ו שהיה עובד לחמה: ויהי קצף גדול. שמזכרו עוונותיהם שלף הם עובדין לעבודת כוכבים ואין רחויין לנם:

מצודת דוד

כי מה שבכי המואב עם שהיתה מצטרפין על מואב: ויסובו. שמך זה הפילו גם המואב עם שבכי הקיר: (כו) המלחמה. עם המלחמה הנה עליו: להבקיע. כ"ל לעבור בתוך המחנ' אל מלך אדום להלח':

מצודת דוד

כי מה שבכי המואב עם שהיתה מצטרפין על מואב: ויסובו. שמך זה הפילו גם המואב עם שבכי הקיר: (כו) המלחמה. עם המלחמה הנה עליו: להבקיע. כ"ל לעבור בתוך המחנ' אל מלך אדום להלח':

פירוש ע"ט

זִי צוּ נְשַׁלְאָגֶן אוֹג אַיין גְּוָואלְדְּקָן: (כו) וַיַּרְא מֶלֶךְ מוֹאָב אוֹג דֶּעָר מֶלֶךְ מוֹאָב הָט נִיזֶעהֶן אַז דִּי בַּעֲלֵי מִלְחָמָה הָאבֶּן זִיךְ גְּשִׁמָּארְקְט מֵיין פּוּן אִים וַיקח אוֹתו הָט עֶר גְּנוּמֶן מִיט זִיךְ זִיבֶן הֵירֶעְרְט מַאן וָוָס הָאבֶּן נְקֶעְנְט אוֹיס צִיהֶן אַיין שְׁוֶוערֶד לְהַבְקִיעַ בְּדֵי עֶר זָאל זִיךְ מִיט זַייא אוֹס שְׁפַּאלְטֶן בְּלוֹמֶר דּוֹרְךְ שְׁלָאגֶן דּוּרְךְ דֶּעָר מַחֲנֶה צוּ דֶעם מֶלֶךְ אֱדוֹם וְלֹא יְכוֹלוּ אִין זַיי הָאבֶּן נִיט גְּקֶעְנְט זִיךְ דּוּרְךְ שְׁלָאגֶן: (כז) וַיִּקַּח אֶת בְּנוֹ הַבְּכוֹר אוֹג מוֹאָב הָט גְּנוּמֶן דֶּעם עֶלְצְטֶן זוּן פּוּן מֶלֶךְ אֱדוֹם וָוָס הָט וָזאלְט קִינְגִין אוֹף זַיין אוֹרְט וַיַּעֲלֵהוּ עוֹלָה אוֹג הָט אִים אוֹף גִּיבְּרַאכְט פַּר אַיין עוֹלָה אוֹף דֶּעָר מוֹעֵר. אוֹג עֶר הָט עֶרְהֶם פַּר בָּרֶעְנְט. דְּרוּם זַייֶ הִקְּצִף אִיז גָּוָוען

זיין

וַהֲבוּ לַאֲרָעָא: א וְאִתְּתָא חֲדָא מִנְּשֵׁי תַלְמִידַיָּא נְבִיָּא מְצַוְּחָא קֳדָם אֱלִישָׁע לְמֵימַר עַבְדָּךְ עוֹבְדְיָה בַּעֲלִי מִית וְאַתְּ יְדַעְתָּ אֲרֵי עַבְדָּךְ הֲוָה דָּחֵיל מִן קֳדָם יְיָ כְּד קַטְלַת אִיזֶבֶל יָת נְבִיָּא דְיָ וְדַבַּר מְהֵימָן מְאָה נְבִיִּין וְאַטְמַרִינוּן חַמְשִׁין חַמְשִׁין נְבִיִּין בְּמַעֲרְתָּא וַהֲוָה יָזִיף וּמוֹכֵל לְהוֹן בְּדֵיל דְּלָא לְאוֹכְלָא

אעשה

יַתְהוֹן מִנְּכְסוֹהִי דְּאִתְאֲבִד מִן קֳדָם דְּאִינּוּן אוֹנְקָא וּכְעַן רְשִׁיעָא אֲתָא לְמִדְבַּר יָת תְּרֵין בְּנַי לֵיהּ לְעַבְדִין: ב וַאֲמַר לָהּ אֱלִישָׁע מָה אֶעֱבִיד לָךְ חֲוִי לִי מָא אִית לִיךְ בְּבֵיתָא וַאֲמָרַת לֵית

רש"י רד"ק לאמתך

ד (א) מנשי בני הנביאים. מפת עובדיה היתה כל כני הנביאים שבמקרא תרגומו תלמידי נביאי: והנושה. הוא יהורם בן אחאב שהיה מלווהו ברבית מה שזן את הנביאים כימי אחיו. כמדרש רבי תנחומא לכך נאמר (לקמן ח' כ"ז) גדול על ישראל שמלך אדום שלא עזרהו להצילו מידם. ובדרש ויעלהו עולה שאל מלך מואב בשבי מה אומה זו ראויה לנסים האלת אמר לו אברהם אביהם העלה את בנו עולה אמר לחם אף אני אעשה כן והעלת את בנו עולה. ולקרבן בדבר זה מהם אמרו לשם שמים העלה אותו וחס שאמר ויהי קצף גדול על ישראל שנתקצף הקדוש ברוך הוא עליהם כי מלך כיואב לא חטל על בנו כשחשב לעשות בו רצון האל וישראל היו מקציפים אותו בכל יום הוא חשב לעשות רצון האל ואינו כמו שאמרו אשר לא צויתי זה יפתה שהעלה את בתו ולא עלתה על לבי זה מישע מלך מיאב שהעלה את בנו מהם אמרו כי לע"ג העלה ומפני זה חסר וי"ו החמה כי היה עובד לחמה והעלה את בנו לחמה ומה שאמר ויהי קצף גדול שנוכרו עונותיהן של ישראל באותה שעה שגם הם היו שורפים את בניהם לע"ג ולאשרת ואמר הכתוב וכמששפכי הנרים לא עשיתם ואמרו רז"ל ככהוקים שבהם לא עשיתם כמקולקלים שבהם עשיתם: וישבו לארץ. כל אחד מהמלכים שב לארצו. ובדרש באותה שעה ירדו ישראל למדרגה התחתונה: וישבו. כתיב חסר כלומר ישבו לארץ כמו וישבו אתו לארץ: (ו) ואשה אחת. אמרו שהיתה אשת עובדיה: עבדך אישי מת. י"ת עבדך עובדיה בעלי מית ואת ידעת ארי עבדך הוה דחיל מן קדם ה' כד קטילת איזבל רשיעתא וגו' כבעמוד. ובהרגים של הוספתא עוד מאהן ושתין וחמשא זמנין צוחת אחת עובדיה כהאי גונא ולא הוה משנח ולא ידעה מה למעבד עד דאזלא לבי קיבריה וצוחא דחלא דה' דחלא דה' ואשתכע לה קלא מביני מיתיא מאן הדין דחלא דה' דקא בעית ארבעה איקרי דחלא דה' אברהם ויוסף ואיוב ועובדיה אותיבה ואמרת לא בעינא אלא האי דכתיב ביה דחלא דה' לחדוא ובד אודעוה קבריה חדת קא מתפלשא בקבריה וקא צוחא ואמרה מרי מרי היכא רוחצניך לי בשעתא די דמכתא ודמותא כד אמרית לך למאן את שביק לי ויית תרין בני ואתיבתני דרבון דעלמא רחצן לי ואמרת לי שבוק יתכך ואנא אקיימינון וארמלתך עלי תתרחץ ובדו לא נחשכת משויב ויתמי נמי צוחי ואמרי קבלן אבא קבלן אבא אתיב עובדיה ואמר לה זילי לנבי אלישע בפורתא דאשתאיך בניך ולברכיך ביה דאנא כי אסתרתינהו למאה נביאיא ונחתיהו במערתא בלחמא ובמיא לא איספיין ברוניות דמשחא מינייהו לא ביממא ולא בליליא לידכר ליה נבייא מילי דידי לקודשא בריך הוא וישלים לכו מאן דאוזפיניה דחכי אמר קרא דמחיף למרי עלמא ח' כל מאן דרחים על עניא ועל מסכינא ובכון אזלת ואודעתיה לאלישע כולי האי: ותנשה בא לקחת. בדרש מי היה זה זת יתרום בן

רלב"ג

כי בסכסה קרס לו זס: (ו) ומסה מחת מכני כני הנכיאים. ידוע כי כני הנכיאים היו כלם ילמים כ' ולזה למר' כי מכדך היס ילס

מצודת דוד

ד (ו) ואשה וגו'. למרו כבומיו שסיסה מפת עובדיה וכמסה היס יכוסס בן מחאב וכחיי מחאב כלסה לו ממנו פרכים לכלכל

פירוש ע"ט

אַיִן גְּרוֹסֵר צָאֲרָן אוֹף־דִי יִשְׂרָאֵל וֻם דֶּר מֶלֶךְ אֲדוֹם הַט גָּעֲרֶנְקְט אוֹף דִי יִשְׂרָאֵל וֻם זַי הָאבֶּן נִיט מַצְיל גִיוֶוען זַיִן זוּהֶן: וַיַּסְעוּ מֶעלֶיר הָאבֶּן וַיְיא אַוֶועק גִיצוֹגֶן פּוּן אִיהֶם אִין הָאבִּין זִיךְ אוּם גִיקֶעֶרְט צוּרִיק צוּא מִיֶּעֶר לַאנְד:

ד (א) וְאִשָּׁה אַחַת אוּנ אַיִן אִשָּׁה פּוּן דִי וַוייבֶּר פּוּן דִי תַּלְמִידִים פּוּן דִי נְבִיאִים וְדָם אִיז גְוועזֶן דָאם וַוייב פּוּן עוֹבַדְיָה) צָעַקה אֶל אֱלִישָׁע הַט זִי גֶשְׁרִיגֶן צוּ אֱלִישָׁע צוּא זָאגֶן עַבְדְּךָ אִישִׁי מֵת דַּיין קְנֶעכְט מַיין מַאן אִז גְשְׁטאַרְבֶּן וְאַתָּה יָדַעְתָּ אוּנ דוּ וַוייסְט וואוֹל אַז דַיין קְנֶעכְט הַט מוֹרָא גֶהַאט פַּר גָאט וְהַנּוֹשֶׁה בָּא אוּנ דָר אַנְטְלַייעֶר וֻם הַט אִים אַנְטְלִינְן גֶעלְט אִיז נְקוֹמֶן צוּ נְעמֶן מַיינֶע קִינְדֶער צוּ זִיךְ צוּ קְנֶעכְט פַּאר זַיין גֶעלְט: (ב) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֱלִישָׁע הָאט אֶלִישָׁע גָאגֶט צוּ אִיר מָה אֶעֱשֶׂה לָךְ וֻם זָאג מִיר וֻם אִיז דָא צוּ דִיר אִין הוּיז וַיֹּאמֶר הַט זִיא גָאגֶט

אין

אֲעֲשֶׂה־לָּךְ הַגִּידִי לִי מַה־יֶּשׁ־לָכִי בַּבָּיִת
וַתֹּאמֶר אֵין לְשִׁפְחָתְךָ כֹל בַּבַּיִת כִּי
אִם־אָסוּךְ שָׁמֶן׃ ג וַיֹּאמֶר לְכִי שַׁאֲלִי־
לָךְ כֵּלִים מִן־הַחוּץ מֵאֵת כָּל־שְׁכֵנָיִךְ
כֵּלִים רֵקִים אַל־תַּמְעִיטִי׃ ד וּבָאת
וְסָגַרְתְּ הַדֶּלֶת בַּעֲדֵךְ וּבְעַד־בָּנַיִךְ
וְיָצַקְתְּ עַל כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה וְהַמָּלֵא
תַּסִּיעִי׃ ה וַתֵּלֶךְ מֵאִתּוֹ וַתִּסְגֹּר הַדֶּלֶת
בַּעֲדָהּ וּבְעַד בָּנֶיהָ הֵם מַגִּישִׁים אֵלֶיהָ

לַאֲמָתָךְ כָּל מִדְעַם
בְּבֵיתָא אֱלָהִין מָנָא
דְּמִשְׁחָא׃ ג וַאֲמַר אֲזִילִי
שְׁאֵילִי לִיךְ מָנִין מִן בָּרָא
מִן כָּל שְׁבַבְכִי מָנִין
רֵיקָנִין לָא תַזְעִירִין׃
ד וְתֵהֵבִין וְתַגִּיפִין דָּשָׁא
בָּאַפֵּיךְ וּבְאַפֵּי בְּנָךְ
וְתָרִיקִין עַל כָּל מָנָיָא
הָאִלֵּין וּמָנָא דְּאִתְמְלִי
הְסַלְּקִין׃ ה וַאֲזָלַת
מִלָּוָתֵיהּ וַאֲגָפַת דָּשָׁא
בְּאַפָּהָא וּבְאַפֵּי בְּנָהָא
אִינוּן מְקָרְבִין לָהּ מָנָיָא
וְהִיא

תולדות אהרן

לין בשפחתך . שזכר יתרו ולך לך ולו׃

רד״ק

אחאב עובדיה קיים כספו לא נתן בנשך ויהורם שנתן ברבית אמר לו הקדוש ברוך הוא עד עבשיו הוא חי יבוא יהוא ויהרגהו שנאמר בנשך נתן ותרבית לקח לא יחיה וכהיב ויהוא בלא ידו בקשת ויך את יהורם בין זרועותיו ויצא החצי מלבו על שהקשה לבו ויפשם זרועותיו ליטול רבית : (ב) מה יש לכי . כתיב לכי וקרי לך וכן שכניכי נשיכי ובניכי כתובין ביו״ד באחרונה כמו הסולח לכל עוניכי תהלואיכי חייכי והקרי אחר הרוב : אסוך שמן . לגרן שיש בו שמן והאל״ף נוספת והוא מן סוך לא אכחי לפי שסכין ממנו נקרא כן : (ד) והמלא תסיעי . כתרגומו תסלקי כלומר שתסלקי אותו ממקומו ושימי כלי תחתיו תחתיו וכן לכל כלי וכלי ובאמר לה והמלא תסיעי הודיעה שלא תזוז היא ממקומה והאסוך בידה כי מעשה נס לא יהיה אלא במקום שהתחיל בו : (ה) מיצקת . כתוב ביו״ד על דרך הכתובין ביו״ד מבנין הפעיל מאין תמורה כמו ממיבים את לבם וקרי בו״ו על דרך הרוב בבנין הפעיל מנחי הפ״א שמיטרת בהם

רש״י

ויך לת יהורס בין זרועיו שפעטו ליעול רבית : (ב) אסוך שמן . כלי מיכת שמן והאל״ף בתיבה מן היסוד כמו אל״ף של ואחותי בחזיכם (חיוב י״ג ז׳) והאל״ף של תכאי מרב (יחזקאל כ״ח כ׳) : (ד) וסגרת הדלת . כבוד הכם הוא לבת בהצנע : והמלא תסיעי . מלפניך ותתני כלי אחר במקומו למלאותו ולשתית השמן לת תזוזי ממקומו לפי שהקב״ה עושהו כמעין ואין דרך מעין לזוז ממקומו. מדרש חגדה שמעתי : (ה) הם מגישים אליה . הכלים :

רלב״נ

מנחת שי

ד (ב) מה יש לכי . לך קרי : (ג) שכניכי . שכיניך קרי וכספים מדוייקים אין כתב יו״ד אחר כ״ף רלתצוה: (ה) מגישים. מלת גם יו״ד קדמלה בספרים מדוייקים וכן ראוי על פי המסורת שנמצא כתן ואף במלכים ח׳ ה׳ : מיצקת . מוקף קדי והוא כתולם כי הוא כימוי מהספעיל כמו שכתוב במכלול דף קכ״ט

מחק לבד ונזה לוה מוסף שהשלל מחלה כלים רקים מאת כל שכניה כל מה שהשכר לה מדי שיהיה לה מהשכון ויהיה היפה מוקף על הכלי וכשיוסו מלא כניה מסיעים הכלי המלא ושמים הכלי הריק בתוכן ממלאה כל הכלים זה אחר זה :

מצודת ציון

(ב) אסוך . שם כלי הסמן ויקרא כן על שם שסכין ומזסחין ממנו : (ד) בעדך . כנגדך : תסיעי . תעקור ממקומו :

מצודת דוד

שם הכהיתים : לעבדים . כמעט מוב הממון : (ב) מה יש לך . לשיהלה הכהיתם שהיה כו : כל בבית . כלל לא : (ג) מן החוץ . מן השכנים שהיו לכיתך ולמוספות ביתוך אמר מהם כל שכניך :

אל תמעיטי. אל תחלי מעט כי אם הרבה כלים: (ד) והמלא תסיעי. הכלי תאכר תמלא תסיע ממקומה להעמיד במקומה תאכר תחזיק ולא תזוז מהסוך ממקומה על כי הסוך נעשה בשעה ומעין מדרך המעין לזוז : (ה) הם מגישים . אל הכלים הקריבה כי היה לא זה אחר ממקומה עם

פירוש ע״מ

אֵין לְשִׁפְחָתְךָ עֶם אֵין גִּים דָּא צוּ דַּיִן דִּינְטָם קַיִן שׁוּם
זַאֲךָ אֵין הוּיו נַיְעֶרְת אֵיין פְּעֶשִׂיל מִיט בּוּיטֶל ׃
(ג) וַיֹּאמֶר הָם עֶר גְּוָאגְט לְכִי שַׁאֲלִי גִּי אַנְטֶלֵיא צוּ דִיר
כֵּלִים פּוּן דֶּר נָאס פּוּן אַלֶּי שְׁכֵנִים בַּיִים רַקִים לַיידִינְע
כֵּלִים דוּ זָאלְטְ גִיט וְוִינִיגֶן צוּ אַנְטֶלֵיאן׃ (ד) וּבָאת
וְסָגַרְתְּ הַדֶּלֶת אוּנ דוּ זָאלְטְ קוּמֶן אוּנ דוּ זָאלְטְ צוּא
שֶׁלֶיסֶן דוּ מִיהֶר פַּאר דִיר אוּנ פַּר דַיינֶע קִינְדֶר (דען
דֶּר כָּבוֹד פּוּן דֶעם נָם אִיז צוּ קוּמֶן שְׁטִילְעֶר הַיירַ)
וְיָצַקְתְּ אוּנ דוּ זָאלְטְ גִיסֶען אוּף אַלֶי דִי רַאזִינֶע כֵּלִים
הָהֵמָּלֵא תַּסִּיעִי אוּנ דוּ פִילֶע כֵּלִי זָאלְטְ אַזוֹ אוּעק רִיקֶען
פּוּן דִיר אוּנ זָאלְטְ גָעבֶּן אַיין לַיידֶעגֶע כֵּלִי אוּף
דֶּעם אוֹרְט צוּ דֶּר פִילֶן זִי : (ה) וַתֵּלֶךְ מֵאִתּוֹ אִיז זִיא אַוֶעק גִיגַאנְגֶן פּוּן אִים וַתִּסְגֹּר הַדֶּלֶת אוּנ דִיא טִיר פַּאר

שלאסן

וְהִיא מְרִיקָא מִשְׁחָא :
י וַהֲוָה כְּמִשְׁלַם מָנְיָא
וַאֲמַרַת לְבָרָהּ קְרִיב לִי
עוֹד מָנָא וַאֲמַר לָהּ לַיְת
עוֹד מָנָא וּפְסַק מִשְׁחָא :
יא וַאֲתַת וְחַוְיַאת לְנַבְיָא
דַיְי וַאֲמַר אֱזִילִי זַבְּנִי יָת
מִשְׁחָא וְשַׁלְּמִי לְמָרֵי
חוֹבָתִיךְ וְאַתְּ וּבְנַיִךְ
תְּהַפְּרְנְסִין מִדִּישְׁהָאַר :
יב וַהֲוָה יוֹמָא וַעֲבַר
אֱלִישָׁע לְשׁוּנֵם וְתַמָּן
אִתְּתָא דַחֲטַת חֶמְאִין
וַאֲתַקִּיפַת בֵּיהּ לְמִיכַל
לְחֶמָא

ה"א לה: שוכר בעלת :

רש"י
מוציקת קרי נשיך קרי ובניך קרי

רד"ק

(ו) ויעמוד השמן. מלכך עוד. ומדרש אגדה כך"ר הוקיר פער השמן: (ז) והבא והגד וגו'. כאת ליעול עלה חס למיכור חס להמתין עד שיוכר עוד חמר לה לכי מכרי כי ים די לכל נסייך ולמיות מת וכניך כמותר עד צימיו המתיים: (ח) ושם אשה גדולה. השוכה. ורמיתי כפ' לך' חליעזר

חיבותיך. ובהוספתא וכך אתרחיש לה והוא ניסא אמרת ליה לנביא דה' אית עלי עשיר מהאי מישתא או לא אמר לה בעליך זן נביאיא דה' במילתא דליבא עליה עשורא ואף את לית על מישחך עשור דמן ניסא הוא הדרה ואמרה ליה מה נעביר מבני דאחאב אי שבעי אלי ואנסי לי מיהב ואמרה לה דסגר שובא דכלבי דמצרים ועתיד למיסגר שום אריותא דדניאל יממטם עיניהי דבני אחאב ויסגר ארניהון דלא לבאשו לך יהבית אודיתא ואולת: (ח) אשה גדולה. חשובה בעלת נכסים

רלב"ג

(ו) והבא ותגד לאיש האלהים. הנה לא ילחה לעשות מזה השמן דבר אם לא בעלת הנסיון כי לא היתה יודעת מה לעון הנסיות הזה: ובאמי אם כסיר. ר"ל פרטי את הכיור בשעת לוב ולא יפלט: (ח) ושם אשה גדולה. ר"ל אשה השובה וככבדת: ותחזק בו לאכל לחם. לחשב שהשהדלה כלל עוד ביום ההוא כי מן בכרים, ושיכל שם בכל את ביתה בעיר שונם ולחשוב שלא יפקדם לה עדיין מעלת מלכות לך היה לכבד להביא לביתה מה שהוכל מהשולחנים הבאים בעיר וזה כי זה היה בתחלת ענין מלכות אחאב קודם מה שחמר אליהו אל אחאב מחר בחם סלח בשקל וסחתים בעולים בשקל שומרון וזה שבכר בשתה הנעלים אחר זה ולקח שם משת לו שלשת ילדים בן ובגד הבן הבוגר עד שבכר ילך אל הקולרים ואמר לאביו לאבי ואחר זה אמר לה שחלך לגול

מנחת שי

ובן לריך להביא בשרשים : (ז) בשיבי . בעיר קרי : בעיבי . ובניך קרי :

מצודת דוד

בחסון : (ו) הבלים . אשר שחלה : הנישה וגו'. כי לא ידעה אשר בכר ובמלא כולם : ויעמוד השמן . לא היה נפסק עוד :
(ז) בנותר . כדמי השמן על דמי החוב : (ח) ויהי היום . כ"ל בא היום אשר אלישע על שונם : אשה גדולה . אשה מפוכה :

מצודת ציון

(ז) נשיך . הלוותך : (ח) מדי . מתי . כ"ל בכל זמן :

פירוש ע"ט

שְׁלָאקַן דוּ טִיר פַּר אִיר אוּנ פַּר אִירְע קְנֶדֶר זַיי הָאבֶּן גְנֶעהֶנְט צוּ אִיהְר דִי לַיירְעְנֶע בֶּלַיִם אוּנ זִי הָאט אֵין גְנָאמֶן : (ו) וַיְהִי כְּמִלֹּאת הַכֵּלִים אוּנ עָם אִיז גְוָוען אַז דִי כֶּלַיִם זָענֶן דָעָר פִּילְט גְוָוארֶן הָאט עָר אֶל בְּנוֹ הָאט זַיא גְנָאנְט צוּ אִיר זוֹן גִיבְּעהְ מִיר נָאךְ אַיין כֶּלִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֵין עוֹד כֶּלִי אֵלֶיהָ הָט עָר גְנָאנְט עָם אִיז נִיט דָא נָאךְ אַיין כֶּלִי וַיַּעֲמֹד הַשָּׁמֶן : (ז) וַתָּבֹא וַתַּגֶּד לְאִישׁ הָאֱלֹהִים הָט עָם גְנָאנְט צוּ דָעם גֶעטְלִיכֶן מַאן וַיֹּאמֶר הָט עָר גְנָאנְט לְכִי מִכְרִי אֶת הַשֶּׁמֶן וְשַׁלְּמִי אֶת נִשְׁיכִי וְאַתְּ וּבָנַיִךְ תִּחְיִי בַּנּוֹתָר : (ח) וַיְהִי הַיּוֹם וַיַּעֲבֹר אֱלִישָׁע אֶל שׁוּנֵם וְשָׁם אִשָּׁה גְדוֹלָה וַתַּחֲזֶק בּוֹ לֶאֱכָל

ז"ן

אוּנ זִי הָט אִים שְׁטֶארְק גְבְּעטֶן עָר זָאל זַיי אִיר עָמָן בְּרוֹט וַיְהִי מִדֵּי עָבְרוֹ אוּנ עָם אִז גְוָוען וָוען עָר

פלענט

לָהֶם וַיְהִי מְדֵי עָבְרוֹ יָסֹר שָׁמָּה לֶאֱכָל־
לָחֶם: ט וַתֹּאמֶר אֶל־אִישָׁהּ הִנֵּה־נָא
יָדַעְתִּי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא
עֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד: י נַעֲשֶׂה־נָּא עֲלִיַּת־
קִיר קָטַנָּה וְנָשִׂים לּוֹ שָׁם מִטָּה וְשֻׁלְחָן
וְכִסֵּא וּמְנוֹרָה וְהָיָה בְּבֹאוֹ אֵלֵינוּ יָסוּר
שָׁמָּה: יא וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹא שָׁמָּה וַיָּסַר
אֶל־הָעֲלִיָּה וַיִּשְׁכַּב־שָׁמָּה: יב וַיֹּאמֶר
אֶל־גֵּיחֲזִי נַעֲרוֹ קְרָא לַשּׁוּנַמִּית הַזֹּאת
וַיִּקְרָא־לָהּ וַתַּעֲמֹד לְפָנָיו: יג וַיֹּאמֶר
לוֹ אֱמָר־נָא אֵלֶיהָ הִנֵּה חָרַדְתְּ עָלֵינוּ

ת"א קדום כוח. עקידם עיר מס עסר תקומה (סנהדרין כט יומא ג): עלים קיר. ברכות יח (ברכות ח) סוטה דין כט: סמס תרדם. עקידם עיר מס:

לַחְמָא וַהֲוָה בְּזִמְנָן מְעַדִּיהִי מִתְפָּנֵי לְתַמָּן לְמֵיכַל לַחְמָא: ט וַאֲמַרַת לְבַעֲלָהּ הָא כְעַן יָדַעְנָא אֲרֵי נְבִיָּא דַיְיָ קַדִּישָׁא הוּא מִתְפָּנֵי לְוָתָנָא תְּדִירָא: י נַעֲבֵיד כְּעַן עֲלִיַּת כָּתְלָא וְיָרָא וּנְתַקֵּן לֵיהּ תַּמָּן אֲתַר עַרְקָא וּפָתוֹרָא וְכוּרְסָיָא וּמְנָרְתָּא וִיהֵי בְּמֵיתֵיהִי לְוָתָנָא יְתִפְּנֵי לְתַמָּן: יא וַהֲוָה יוֹמָא וְעָל לְתַמָּן וְעָר לְעִילְוָתָא וּשְׁכִיב תַּמָּן: יב וַאֲמַר לְגֵיחֲזִי עוּלֵימֵיהּ קְרִי לְשׁוּנַמִּיתָא הָדָא וּקְרָא לָהּ וְקָמַת קֳדָמוֹהִי: יג וַאֲמַר לֵיהּ אֱמַר כְּעַן לָהּ הָא

רד"ק

ובעלת השם. ובדרש כי אחותה של אבישג השונמית היתה אבו של עדוא הנביא וי"ת דחלת חמאן: (ט) הנה נא ידעתי. כי היה ידוע אלישע בישראל כי איש אלהים הוא וקדוש ואע"פ שאשתרת נא אינו אומר כי עתה ידעה ולא קודם זה אלא מלת נא ר"ל עתה צריך לנו לעשות לו דבר כיון שהוא רגיל אצלינו ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא וצריך שנעשה לו כבוד וניחוד לו מקום בביתינו וכבוהו הנה נא העיר הזאת קרובה אינו אומר כי עתה תהיה קרובה ולא קודם זה אלא עתה צריך אני להמלט בה כיון שהיא קרובה ורז"ל דקדקו מלת נא ר"ל שעתה ידעת כי קדוש הוא ולא קודם זה ואמרו בנא ידעה ואמרה שלא ראתה לו קודי במשתו: (י) עלית קיר. עלית בניה בקירות אבנים או לבנים לא במסיפוס: (יג) חרדת אלינו. לשון תנועה והשתדלות על חדבר וכן ויחרדו זקני העיר לקראתו יחרדו

רלב"ג

כמאכר תגור כי קלת כ' לנעצ וגם נח לל המלן שכע שנים ומחר שבע שנים סר לרעב וכשתחקור זה תמלא שזה היה לפני תקופת צמיחת נפולתו שלוכש ולזה לילו מן הסבלה שם היה מפורסם לם שיהיה נביא ויתכן שתקרה מעשיהו כשלשתם עברו פלגה תעיד מפני לחותה כל מנסגיו כהלנת מהשלוחות וזו מתבאר לה שהוא לם שהוא לים פלגים קדוש: (י) נעשה נא עלית קיר קטנה. להשוב שמסקיר בעניו

מצודת ציון

(ט) אישה. בעלה: (י) קיר. כותל: ונשים. מלשון שימה: יחד ומאמרו רז"ל שהשה מכרה בשורתים יותר מן השים: עובר. לף הוא עוכר תמיד עם בולו שם ואין יכר עמנו יהד שעניעה לכות: (י) עלית קיר. עליה קטנה בעניה בקיר לשכים בקיר שלא יפלו שם השים: (יג) אמר הנו'. לף כלם לדבר עם השמה שם לא שם: הנה חרדת הנו'. כ"ל בעבור כח היום שמר לחי שעם שהחי עשותה לת השליה: (יג) אמר הנו'. לף כלם לדבר עם השמה שם לא שם: הנה חרדת הנו'. כ"ל בעבור

מצודת דוד

ויהי מדי עברו. מיום שהוא והלאה מדי עברו וכו': (ט) הנה נא ידעתי. מכירה אני כי שהוא איש קדוש ואין מכלאו לבבה להנו

פירוש ע"ט

פְּלֶעְנְט דָארְטֶן דוּרְךְ פָארִין פְּלֶעְנְט עֶר אָפְּ קֶערִין אַהִין אוּנ אִיר הוֹז אֲרֶיין צוּ עָסְקֶן בְּרוּט: (ט) זַאגְט טָאג אִיז עֶר גְקוּמֶן אַהִין וַיְסֶר אִי הֶעֲלִיָּה אוּנ הָט אָפְּ גֶקֶערְט אוֹף דֶעם אוֹבֶּר שְׁטוּבֶּל אִין הָט זִיךְ דָארְטֶן אֶל אִישָׁהּ הֶט זִיא גְזָאגְט צוּ אִיר מַאן הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי נוּן אִיךְ וַויִים הַיינְט אַז דֶער עֶלְטְלִיכֶער מַאן אִיז אֵין הֵיילִיגֶער מַאן שׁוֹבֶּר עֲלֵינוּ עֶר פָּארְט אִיבֶּר בֵּייא אִינְז תָּמִיד: (י) נַעֲשֶׂה נָא לְאָמֶר נוּן מַאכֶן פּוּן זַיינִיט וָוענְט אֵיין קְלֵיין גְמָאווֶירְט אוֹבֶּר שְׁטוּבִּיל וְנָשִׂים לוֹ שָׁם אֵין לָאמֶר דָארְטֶן טָאן צוּ אִים אֵיין בֶּעט אוּנ אֵין טִישׁ אוּנ אֵיין שְׁטוּל אוּנ אֵין לֵייכְטֶער וְהָיָה בְּבוֹאוֹ אוּנ עָם אֵיז גְוועְט זַיין אַז עֶר וָועט קוּמֶן צוּ אִינְז וָועט עֶר אָפְּ

פאר

אֶת־כָּל־הַחֲרָדָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת לָךְ הֲיֵשׁ לְדַבֶּר־לָךְ אֶל־הַמֶּלֶךְ אוֹ אֶל־
שַׂר הַצָּבָא וַתֹּאמֶר בְּתוֹךְ עַמִּי אָנֹכִי
יֹשֶׁבֶת׃ יד וַיֹּאמֶר וּמֶה לַּעֲשׂוֹת לָהּ
וַיֹּאמֶר גֵּיחֲזִי אֲבָל בֵּן אֵין־לָהּ וְאִישָׁהּ
זָקֵן׃ טו וַיֹּאמֶר קְרָא־לָהּ וַיִּקְרָא־לָהּ
וַתַּעֲמֹד בַּפָּתַח׃ טז וַיֹּאמֶר לַמּוֹעֵד הַזֶּה
כָּעֵת חַיָּה אַתְּ חֹבֶקֶת בֵּן וַתֹּאמֶר אַל־

עַסְקָא לָנָא יַת כָּל עַסְקָא הָדָא מָה לְמֶעְבַּד לִיךְ הֲפַתְגָם אִית לִיךְ לְמִלָּא עִם מַלְכָּא אוֹ עִם רַב חֵילָא וַאֲמַרַת בְּגוֹ עַמִּי אֲנָא מְסוּבָרָא׃ יד וַאֲמַר וּמָה לְמֶעְבַּד לָהּ וַאֲמַר גֵּיחֲזִי בְּקוּשְׁטָא בַּר לֵית לָהּ וּבַעֲלָהּ סָיב׃ טו וַאֲמַר קְרֵי לָהּ וּקְרָא לָהּ וְקָמַת בְּתַרְעָא׃ טז וַאֲמַר לְזִמְנָא הָדֵין כְּעִדָּן דְּאִתְּחַן קַיְמִין הֲהָא מְחַבְּקָא בְּרָא וַאֲמַרַת בְּבָעוֹ

רש"י

את קרי

לעסוק אל לבך את העסק הזה כמו ואחרד על דברי (יחזקאל ס"ו) כ') זכור על הדבר שיהא עסוק ועותו אל לבו: מה לעשות לך. מה את לריכה שנעשה לך שכשכילנו עסקת כל זה: בתוך עמי. כתוך קרובי אין לחם מזיקני מיני לריכה למלך ולא לשר הלבא: (יד) ויאמר. אלישע לגחזי: ומה לעשות לה. נגד הטובה הזאת: (טז) למועד הזה כעת חיה. כמו אחת קיימת היום ולכלום כך תהי קיימת למועד הזה וחובקת בן: אל אדוני. אל תאמר מוכקת בן מה לי הבוקו אם סופי לקוברו וזה שאמרה לו כשמת הלמ

(טז) ויאמר למועד הזה. אפשר שנאמר לו באותה העת בנבואה או אמר מלבו ובמה באל יתברך שיקיים דברו ככו שכתוב בארם הצדיק ותגור אומר ויקם לך וכן כתיב בשמואל הנביא ולא השיל מכל דבריו ארצה וכן אמר בדרש רצון יראיו יעשה עשה הקב"ה רצונו של נביא ותרתה וילדה: כעת חיה. למועד הזה כעת שתהיה ראויה שתהיה יולדת לשבעה הדשים או להשעה והיולדת תקרא חיה בדברי רז"ל ותחיה הנעול את הסנדל: חובקת בן. שתשלי אותו בחיקך: אל אדוני. אמרה

מנחת שי

(טז) לתי מחבק בן. לתם קדי:

רלב"ג

שתעמד בפתח כי לא היה רולן שילשב לדבר עמה מבל שתעמד כמוך לפני גחזי כי' גחזי כמוך קרוי כשלישב או היה סמוך לפתח כעלייה:

הנה תחרד עליו את כל התחדה הזאת. כ"ל כמה שהי' שלא תוכלו לו לעשות כלשון מהכתוב כל הפחד הזה עד שתכשילך זה לעשות כל מה שעשים לי מהכבוד: מה לעשות לך. להשיב גמול על הטובה הזאת היש לדבר בעבורך אל המלך או אל שר הלבא ותדבר שילשב בעבורך ותאמר בתוך עמי ומשפחתי אנכי יושבת ואם אין לי עסק עם אדם יפרנסני לי בעבורו לדבר אל המלך או אל שר הלבא: (יד) ויאמר. אלישע לגחזי: ומה לעשות לה. מהטובות לאת גמול ע"ז. ויאמר גחזי לאחת בן אין לה ואישה זקן ולזה אינו מזכן אליו מאד אל ההולך עם אלילה אפשר ג"כ שיאמינו אלי בעבן לטובה עלינו: (טו) ויקרא לה ותעמד בפתח. פ"ה זה שהאמר מפני שהוא בטוח בלה אלישע בעלמו לאמרו לה: (טז) כעת חיה. כ"ל בעת הזה הטוענד וקרוב שעת היולדה חיה להיות זה החלך מהזמן לבדו נמלא כי

מצודת דוד

שאת מתרחת עלמך השלחה הזאת בעבורנו ומה הגמול לעשות לך האם יש לך דבר מה לדבר בעבורך אל המלך וגו': בתוך עמי. כ"ל לבי יושבת בתוך בני משפחתי ואין מי מהם עושה למה עמדי לשאתך בתוך בני משפחתי ולהתרעם על מי: (יד) ומה לעשות לה. אתה שהלכה מפניו שאל גיחזי ואמר ע"כ הגמול שאעשה לה: אבל. בחאת יש מקום לעשות לה גמול כי אין לה בן ואישה זקן ודרך הטבעים לא תלד עוד ואם תלד ע"י בן יקבב לגמול רב: (טו) בפתח. בלשונה שלישע מדבר אם אל סוף הוסיפה להתרחק ועמדה בפתח: (טז) למועד הזה כעת חיה. כ"ל לזמן הבא בעת הלשוה להיות חיה כ"ל יולדת ושיש בלות תשעה חדשים שהם ימי הריון: את הובקת בן. כ"ל תשמשע עלמך עם בנך לחבקו ואף כי בתחלה לא

מצודת ציון

(יג) הדרדת. ענין הטורח מהקה ואם מלבי אתה כמו ויחרדו זקני העיר לקראתו (שמואל ב' ו'): (טז) חיה. כן יקראם היולדת

פירוש ע"ט

פאר איין טובה באראפֿטע האבן מיר זאלן דיר
טוהן דם איבר דעם האסט נאטאן צו אינז די דאזיגע
זאלן דיך אויף לאזן פון אלין רייך פון
דיינעם וועגן צום מלך אדער צום הובט מאן
איר מאן איז אלט: (טו) ויאמר
קרא לה ויקרא לה ותעמד בפתח: (טז) ויאמר
אליו כעת חיה אתי חבקת בן ותאמר

כצפור ממצרים ובענין זה ת"י הא עסקת לנא ית כל עסקא הדא: חיש לדבר לך. ר"ל שידבר בעבורה אם תצטרך והיא השיבה בתוך עמי אנכי יושבת בתוך עמי ובשפחתהי והם ידברו בעבורי אם אצטרך ואמר אלישע לגחזי כי היא הלכה מלפניו אחר שענתה לו לפיכך שאל אלישע לגיחזי: (יד) ומה לעשות. כלומר במה נוכל לגמלה טובה למובה שעשתה עמנו אמר גיחזי אבל בן אין לה כלומר לזה ששאלת אינה לריכה ולא לשום דבר אבל לזה הדבר לריכה כי בן אין לה ואישה זקן כלומר אם תאמר אין לה עתה יהיה לה בן לזמן שיבא אישה זקן ולא ידע יום מותו כי קרוב לפרקו הוא ואם תוכל שיהיה לה בן ממנו זן ההיה לה טובה גדולה וי"ת בתוך עמי אנכי יושבת בנו עסקי עמי אנא מסוברא: (טו) קרא לה. כי כבר הלכה מלפניו:

(טז) ויאמר למועד הזה. אפשר שנאמר לו באותה העת בנבואה או אמר מלבו ובמה באל יתברך שיקיים דברו ככו שכתוב בארם הצדיק ותגור אומר ויקם לך וכן כתיב בשמואל הנביא ולא השיל מכל דבריו ארצה וכן אמר בדרש רצון יראיו יעשה עשה הקב"ה רצונו של נביא ותרתה וילדה: כעת חיה. למועד הזה כעת שתהיה ראויה שתהיה יולדת לשבעה הדשים או להשעה והיולדת תקרא חיה בדברי רז"ל ותחיה הנעול את הסנדל: חובקת בן. שתשלי אותו בחיקך: אל אדוני. אמרה

רד"ק

אֲדֹנִי אִישׁ הָאֱלֹהִים אַל־תְּכַזֵּב
בְּשִׁפְחָתֶךָ: יז וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֵּן
לַמּוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת חַיָּה אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלֶיהָ
אֱלִישָׁע: יח וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיְהִי הַיּוֹם
וַיֵּצֵא אֶל־אָבִיו אֶל־הַקֹּצְרִים: יט וַיֹּאמֶר
אֶל־אָבִיו רֹאשִׁי ׀ רֹאשִׁי וַיֹּאמֶר אֶל־
הַנַּעַר שָׂאֵהוּ אֶל־אִמּוֹ: כ וַיִּשָּׂאֵהוּ וַיְבִאֵהוּ
אֶל־אִמּוֹ וַיֵּשֶׁב עַל־בִּרְכֶּיהָ עַד־הַצָּהֳרַיִם
וַיָּמֹת: כא וַתַּעַל וַתַּשְׁכִּבֵהוּ עַל־מִטַּת
אִישׁ הָאֱלֹהִים וַתִּסְגֹּר בְּעָדוֹ וַתֵּצֵא:
כב וַתִּקְרָא אֶל־אִישָׁהּ וַתֹּאמֶר שִׁלְחָה

בְּבָעוּ רִבּוֹנִי נְבִיָּא דְּיָ
לָא יְהַבְּדֵיב פִּתְגָמָךְ
בְּאַמְתָךְ: יז וְעַדִּיאַת
אִתְּתָא וְיָלִידַת בְּר
לְיוֹמָנָא הָדֵין כְּעִדָּן דְּהִיא
קָיְמָא דִּי מַלֵּיל עִמָּהּ
אֱלִישָׁע: יח וּרְבָא רַבְיָא
וַהֲוָה יוֹמָא וּנְפַק לְוָת
אֲבוּהִי לְוָת חַצָּדַיָּא:
יט וַאֲמַר לַאֲבוּהִי רֵישִׁי
רֵישִׁי וַאֲמַר לְעוּלֵימָא
סַבְּהִי אוּבִילֵיהּ לְאִמֵּיהּ:
כ וְנַסְבֵיהּ וְאוּבִילֵיהּ
לְאִמֵּיהּ וְיָתִיב עַל
בִּרְכָּהָא עַד עִדָּן מְהַדְּרָא
וּמִית: כא וּסְלֵיקַת
וְאַשְׁכְּבָתֵיהּ עַל עַרְסָא
דְּנָבְיָא דֵּיוְ וְאַנְפֵּת
בְּאַפּוֹהִי וּנְפָקַת:
כב וּקְרַת לְבַעְלָהּ וַאֲמַרַת
שַׁדַּר בְּעַן לִי חַד מִן

ת"א אִישׁ הָאֱלֹהִים. עַקְדֵּיהּ סִפְרֵי נ:
עַל הַקְּצִירִים. (יְרוּשָׁלְמִי יז):

רד"ק

שני פעמים אל לחוק הדבר לבקש ממנו שלא יכזב בה שיהיה הדבר על כל פנים אחר שיחל אותה עליו ושיהיה בן של קיימא כי מה יועיל לה אם לא יהיה בן של קיימא ופי' אל תכזב בשפחתך כמו אשר לא יכזבו מימיו וי"ת אל אדוני בבעו רבוני והרגם אל תכזב לא יתכדיב פתגמך באמתך: (יז) בעת חיה. כעדן דהוא קיימא: (יט) ראשי ראשי. היה לו כאב הראש וררך

רש"י

תמרתי לך תשלה לותי: אל תכזב. אל תרמני דכר שיפסוק לי כיוצא לבקש רחמים ויתן לי בן לך בבקשה ממך אל תתן לי אלא בן של קיימא: אל תכזב. כמו לא יכזבו מימיו (ישעיה י"ח י"ז): (יז) כעת חיה. כעת הזאת שהיתה בחיי' וכשלום ולכך נקוד כעת: (יט) ראשי ראשי.

הגני חולה כרחמי: ויאמר. אביו אל יחמד מן הנערים שחזו אל אמו:

רלב"ג

שמעתם לו לא תשלח לומר כי"ל כל מתן לי טובה כשלוח אלא תשיב אלא לנפש לי שלוח לשיגיע לי מעולם תשובתי אל שיסיח לי בן כי לימני הפלגה כזה מזה אלא לא יתקיים שילד: (יט) לאבי לאמי. שפר פיה מילה אל תאמר לאבי שכבר סיפר לו לאמו ולזה אמר למעשהו שסיפר כך שיסיח הנער אל אמו: (כא) ותסגור בעדו. כפי שנהג דבר. כפי שנהג דבר אלישע: (כב) ראשי ראשי. יש לי כאב בראש וכפל המלה

מצודת ציון

וכדכ"ל והחיה תכשול שם כשכבל (יומא עג): תכזב. שיגיע דבר כשפסקן כמו שנהג לא יכזבו מימיו (ישעיה כ"מ):

מצודת דוד

דבר עמה שם אל שבל אחר שלחה לשיעורה שעמדה בשתה חזר לדבר עמה: אל אדוני. אל תדבר כדבריה הלזה: אל תכזב. אל תאמר דבר כשפסק בעבור לשמה לא בשפחתך ועל כי שמר חיבקת

כן המורה לשפשוע מה ולא הבשיחה שיקריים גוף לשמה אל תשמתי בדבר שאיט מתקיים: (יז) אשר דבר. כפי שנהג דבר אלישע: (יח) ויהי היום. גם היום שנה יגדל אל שביו כשפיל עומד על הקולטים: (יט) ראשי ראשי. יש לי כאב בראש וכפל המלה

פירוש ע"ט

אַיִן זוֹן דַּאֲמַר הָט זִי נָזְאנְט אַל אֲדֹנִי גִיט אַזוֹ מַיִן הַאר
אִישׁ הָאֱלֹהִים דִּי עָסְטְלִיכֶר מַאן דוּ אָלְסָט גִיט לַיְיקִינְן
אוּנ בֶּיזֶן דִּינְסְט (כְּלוּמַר אִיךְ וַיִּיס אַז דוּא קֶעְנְסְט
נָאט בֶּעסֶן עֶר זָאל מִיר נִיט נֶעבֶּן אַיִן זוֹן נָאר אִיךְ בֶּעט
דִיךְ דוּ זָאלְסְט מִיר נִיט נֶעבֶּן אַיִן זוֹן וּם זָאל בַּאלְד
שְׁטָאבְּין נִיעֶרְט אַז אַיִן זוֹן וָואס זָאל לֶעבְּין:
(יז) וַתַּהַר הָאִשָּׁה אִין דוּ אִשָּׁה אִיז מְרָאנֶעדִיג גְוָארְן
אִין הָט גְוִוינֶען אַיִן זוֹן לַמּוֹעֵד הַזֶּה צוּ דֶעֶר רֶאוִינֶעֶר
צַייט אִיבֶּר אַיָאר וָום זִי הָטְדֶר לֶעבְּט בְּשָׁלוֹם אֲשֶׁר
דִּבֶּר וָום אֱלִישָׁע הָט גְרֶעט צוּ אִיר: (יח) וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד
אִין דֶם קִינְד אִיז דֶר וָואקְסֶן גְוָארְן וַיְהִי הַיּוֹם אוּנ עֶם

נָא לִי אֶחָד מִן־הַנְּעָרִים וְאַחַת הָאֲתֹנוֹת
וְאָרוּצָה עַד־אִישׁ הָאֱלֹהִים וְאָשׁוּבָה׃
כג וַיֹּאמֶר מַדּוּעַ אַתְּ הֹלֶכֶת אֵלָיו הַיּוֹם
לֹא־חֹדֶשׁ וְלֹא שַׁבָּת וַתֹּאמֶר שָׁלוֹם׃
כד וַתַּחְבֹּשׁ הָאָתוֹן וַתֹּאמֶר אֶל־נַעֲרָהּ
נְהַג וָלֵךְ אַל־תַּעְצָר־לִי לְרֹכֶב כִּי אִם־
אָמַרְתִּי לָךְ׃ כה וַתֵּלֶךְ וַתָּבֹא אֶל־אִישׁ
הָאֱלֹהִים אֶל־הַר הַכַּרְמֶל וַיְהִי כִּרְאוֹת
אִישׁ־הָאֱלֹהִים אֹתָהּ מִנֶּגֶד וַיֹּאמֶר אֶל־
גֵּיחֲזִי נַעֲרוֹ הִנֵּה הַשּׁוּנַמִּית הַלָּז׃ כו עַתָּה
רֻץ־נָא לִקְרָאתָהּ וְאֱמַר־לָהּ הֲשָׁלוֹם לָךְ׃

עוּבַיְמָא וַחֲדָא מִן
אִתְנַיָּא וְאִתְמְטֵי לְנַת
נְבִיָּא דֵּיי וְאָתוּב׃
כג וַאֲמַר מָא דֵּין אַתּ
אָזְלָא לְוָתֵיהּ יוֹמָא דֵּין
לָא יַרְחָ וְלָא שַׁבְּתָא
וַאֲמַרַת שְׁלָם׃ כד וְרָיְזַת
אִתְנָא וַאֲמַרַת לָעוּלֵמָהּ
דְּבַר וְאָזֵיל לָא תְרַחֵק
עֲלַי לְמִרְכַּב אֶלָּהֵין כַּד
אֵמַר לָךְ׃ כה וַאֲזָלַת
וַאֲתַת לְוָת נְבִיָּא דֵּיי
לְטוּר כַּרְמְלָא וַהֲוָה כַּד
חֲזָא נְבִיָּא דֵּיי יְתָהּ
מֻקְבֵּיל וַאֲמַר לְגֵיחֲזִי
עוּלֵימֵיהּ הָא שׁוּנַמִּית
דַּיְכִי׃ כו כְּעַן רְהוֹט כְּעַן
לְקַדְמוּתָהּ וַאֲמַר לָהּ
הַשְׁלָם

תולדות אהרן

פרוש הת"ל לא חודש ולא שבת . כוסה כ"ד וכ"ו כ"ה ע"ז וי"ו

רש"י — את קרי הולכת קרי

(כד) נהג ולך . מהר : אל תעצר לי . אל תעכב על ידי הכואבים או הנוהים לבטל דבריהם וכן מעי מעי אוחילה : (כג) אתי . כתיב ביו"ד וכן הולכתי כתיב ביו"ד כמו שנמצאו יודי"ן נוספות כמו אהבתי לדוש בלאתי משפט והקרי הולך אחר הכתב : לא חדש ולא שבת . למדי רז"ל מזה כי חייב אדם להקביל פני רבו בשבת וברגל שנאמר לא חדש ולא שבת מכלל דבחדש ושבת היה לה ללכת אליו. ואחריו אבי ז"ל פירש לא עבר לא חדש ולא שבת שראית אותו מה לך ללכת אליו עתה : ותאמר שלום . לא רצתה לגלות לאדם עד שתראה הנביא : (כד) נהג ולך . י"ם כי היא היתה רוכבת ואמרה לנער שינהג בהמה כלופר שיכה האתון במתג למהר ללכת . ופי' אל תעצור לי להטוב אל תעצור האתון ללכת בנחת בעבור רכיבתי אלא אם אומר לך נהג לך בנחת וי"ס כי היתה הולכת ברגל בשר נפשה ואמרת לנער שינהג האתון וילך לו אחרי האתון ולא יעצור האתון כדי שתרכב היא אם לא תאמר לו ועל הדרך הזה ת"י אלא שתרכב אל העצור על האשה שתרגם לא תדחוק עלי למירכב אלהין כד אומר לך :

רלב"ג

(כג) היום לא חדש ולא שבת . יתמה שכיוצים המלו היו בימים נפלאים סגדולים כשמוע דכריכם ושם יהיו מוחם לא כדרך ילכו בה ולמה כשעשה לפני יאשיהו (כד) ותחבוש המתון . כ"ל שחשבה מחשבה לו ביהוא המתון וילך לפניה ולא יעלוד בעכוסה שהמתון מלוכה כדי שתרכב על המתון שם לא תאמר לו שתלך לרכוב בעבור כעיפי : (כה) כנגד ההוא הנמצאת הלז . כ"ל הנה זאת בשמו רוחים היו

מנחת שי

(כג) תמי הלבמי . לא קרי . תולכת קרי :

מצודת דוד

כדרך הנוהג מכלה כמו מעי מעי תוחילה (ירמיה ד') : (כג) לא חדש ולא שבת . כי בכלם חודש ושבת היתה כניכה לנקבל פניו : ותאמר שלום . כ"ל אין דבר רע שתלך בעבורו אל הנביא ולא ירעך :

מצודת ציון

(כב) וארוצה . פנין מהירות ההליכה : (כד) תעצר . תעכב כמו נעלה לא תוחך (בראשית י"ג) : (כה) הלז . הזאת :

פירוש ע"מ

נרוף צו איר מאן אוג הט גזאגט צו אים שלחה נא
שיק נון צו מיר איינם פון די יונגן אוג איין איינעל
פון די איזעלן ואריצה אוג איך וועל לויפן ביז דעם
נעטלינן מאן אוג ווען אום קערן : (כג) ויאמר
הט ער גזאגט ווייסטו היינט צו אים
עם איז ניט ראש חודש אין ניט שבת (פון דאנן
לערנען די חכמים אפ אז איין מעניטש איז מחויב
מקבל פנים זיין זיין רבי אום ראש חודש אוג אום
שבת אוג אום יום טוב) ותאמר שלום הט זי גזאגט עם
איז שלום : (כד) ותחבוש האתון אוג זי הט אן גיגורט
אוג גזאטילט דעם אייזעל ותאמר אוג הט גזאגט צו

האט

הֲשָׁלוֹם לְאִישֵׁךְ הֲשָׁלוֹם לַיֶּלֶד וַתֹּאמֶר
שָׁלוֹם: כּג וַתָּבֹא אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל־
הָהָר וַתֶּחֱזַק בְּרַגְלָיו וַיִּגַּשׁ גֵּיחֲזִי לְהָדְפָּהּ
וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים הַרְפֶּה־לָהּ כִּי־
נַפְשָׁהּ מָרָה־לָהּ וַיהוָה הֶעְלִים מִמֶּנִּי
וְלֹא הִגִּיד לִי: כח וַתֹּאמֶר הֲשָׁאַלְתִּי בֵן
מֵאֵת אֲדֹנִי הֲלוֹא אָמַרְתִּי לֹא תַשְׁלֶה
אֹתִי: כט וַיֹּאמֶר לְגֵיחֲזִי חֲגֹר מָתְנֶיךָ וְקַח
מִשְׁעַנְתִּי בְיָדְךָ וָלֵךְ כִּי תִמְצָא־אִישׁ
לֹא תְבָרְכֶנּוּ וְכִי־יְבָרֶכְךָ אִישׁ לֹא תַעֲנֶנּוּ

תרגום

הֲשָׁלָם לֵיהּ הֲשָׁלָם
לְבַעֲלַהּ הֲשָׁלָם לְרִבְיָא
וַאֲמַרַת שְׁלָם: גו וַאֲתַת
לְוָת גְּבִיָא דְיָ לְטוּרָא
וְאִתְקִיפַת בְּרִגְלוֹהִי
וּקְרִיב גֵּיחֲזִי לְמִדְחָהּ
וַאֲמַר גְּבִיָא דְיָ שְׁבוֹק
מִנַּהּ אֲרֵי נַפְשָׁא מְרִירָא
לַהּ וּמִן קֳדָם יְיָ אַהְפְּיָא
מִנִּי וְלָא אוֹדְעָנַהּ לִי:
כח וַאֲמַרַת הֲשָׁאֵילִית
בְּרָא מִן רִבּוֹנִי הֲלָא
אֲמָרִית לָךְ אִם מְהֵימְנָא
לִי בְּרִ קָיֵם אִם לָא לָא
תְּנַסֵּיס יָתִי: כט וַאֲמַר
לְגֵיחֲזִי זְרִיז חַרְצָךְ וְסַב
חוּטְרִי בִידָךְ וְתֵיזֵיל אֲבִי
תַּשְׁפַּח גְּבַר לָא תְשָׁאֲלִנֵּהּ
בִּשְׁלָמֵיהּ וַאֲרֵי יְשָׁאֲלִנָּךְ
בִּשְׁלָמָךְ גַּבְרָא לָא

תתביניה

ר"ש"י

ת"א ויבא גחזי . כרכום יח (סנהדרין כט) : תבלה לתי . פקידה בשר ג :

רד"ק

(כז) להדפה . בעבור כבודה שלא תשק רגלי הנביא או לכבוד הנביא שלא תחזק ברגליו : העלים ממני . עד עתה כי באותה שעה שנפלה לרגליו נאמר לו בנבואה : (כח) לא תשלה אותי, כמו שאמרה אל תכזב בשפחתך ותשלה כמו תשגה תרגום שגגה שלו כלומר שלא הפעה אותי ומה לי לבן אם לא יחיה ות"י הלא אמרית לך אם מהיהיב לי בר קיים אם לא לא תנסים יתי : (כט) חגור מתניך . אמר לו זה לפי שילך במהרה בזריזות: כי תמצא איש לא תברכנו . זה אמר לו כדי שלא יתעכב בדרך ותהיה כוונתו בשליחותו ולא יפנה לבו לדבר אחר לא במעשה ולא בדבור . ובדרש שהיה כשחוק בעיניו וכל האדם שהיה פוגע בו היה אומר לו התאמן שחמשה הזה מחיה את המת לפיכך לא

רל"ב"ג

מנחת שי

(כז) בעלים ממני. הע"ן בשו"ת נכדו מהגאל רפ פ"ב וכן הוא בספרים כתובי יד מדוייקים וכלא מהירין כה"ג ועיין מה שכתוב בפיהש על פסוק לא ידע ולא תשמע : (כח) הלא אמרתי . בספרים מדוייקים כלא ואי"ו אחיהו מן י"ו מלעיל כסיפורו : (כט) חגר מתניך . בספרים מדוייקים חסר ואי"ו :

(כט) חגור מתניך וקח מקלי בידך. לומר למגוד מתניו בדרך יחוק כי המהרוכה תמצא בדרך שיוכל לרוץ בו ומקלו בידו לסמוך עליו בהליכתו ולפחד מבהמים ואנשים שיעמדו לו בדרך ולא יכלך לדבר עמהם ומכל מקום אם ישאלוהו לשלום לא יענה להם כלום ואם יברכוהו לא יענה להם כלום כדי שלא יעכב דרכו וידמה שלא במכוון נגזר מכל מ"ע לו מלשפ ולזה לא הוטיל לכתוב מצוה מלוים על פני הכתוב וידמה ג"כ שלא היה נגזר לחזי שיעשה זה הענין על ידו וזה יתבאר ממה שחתוא כו בדבר

מצודת ציון

(כז) להדפה . לדחפה כמו תדפנו רוח (תהלים ס) : (כח) תשלה . ענין בוגדה וכהכה כמו על הסל (שמואל ב' ו') וכ"ל המעלה : (כט) משענתי . המטה שהכ נשען בו : תענגו .

מצודת דוד

כי ה' העלים ממני כעה נהית, וגם עתה לא הגיד לי : (כח) השאלתי . וכי שאלתי מאת אדוני לא אמרתי . בעת שהכאתה ממכתי על מעמה אותי להכעיסני לי דבר הפתאי שיהיו מתקיים: הלא אמרתי : (כט) חגור מתניך . לעמוד על הכן עד שבא"כ הכעמתני לי דבר הפתאי שיהיו מתקיים: וזכרתי : לא

פירוש ע"ש

הָט יְ גַּחֲזִי גְּפַרְעָטְ וַתֹּאמֶר שָׁלוֹם הָט וְיא בְּנָאגְטְ עָם
אִיז שָׁלוֹם:(כז)וַתָּבֹא אֶל אִישׁ הָאֱלֹהִים אוֹנ זִי אִיז גְּקוֹמֶן צוּ
דָעם גְּעטְלֵיכֶן מַאן צוּ דָעם בָּארְג וַתַּחֲזֵק אוֹנ הָט אִים
אָן גְּנוֹמֶן אוֹנ זַיינְע פִּיס וַיִּגַּשׁ גֵּחֲזִי הָט גֶּחָזִי גְּיֶנְעהָנָט
צוּ אַוועק שְׁטוֹיסֶן וְיא זַיאמְר אִישׁ הָאֱלֹהִים הָאטְ דָער
גְּעטְלֵיכְר מַאן נְגָאגְטְ צוּ אִים תַּרְפֶּה לָהּ לָאז אִירְר צוּ
רִיהִ דֶען אִיר לַייבְ אִיז פַּר בִּיטֶערְט צוּ אִירְ וַה' הֶעְלִים
כִּינְדִי אוֹנ הָטְ עָם פַּר הוֹיל פוֹן מִיר אוֹנ הָטְ עָם
מִיר נִיט גְּנָאגְטְ: (כח) וַתֹּאמֶר הָאטְ זִי גְּנָאגְטְ הֲשָׁאֲלְתִּי
הָאב אִיךְ דָען גִיבְּעטֶן אַיין זוֹן פוֹן מַיין הַאר הֲלוֹא

דעם

תרגום

לית הרהיכו : (כו) ותאמר שלום . הרי זה מקרא קצר שהרי היה לו לכתוב ויאמר לה ותאמר שלום : (כח) הלא אמרתי . לך לא תכזב כשפחתך: לא תשלה. לא תשגה לותי על דבר טעות : (כט) לא תברכנו . לא תשאל לשלום וכל זה שלא ירבה בדריס ויעלולו להיכן תחה הולך והוא לומר להמיות את המת ולין זה כבוד הגם להתהלל

וְשָׁמַתָּ מִשְׁעַנְתִּי עַל־פְּנֵי הַנָּעַר׃ יט וַתֹּאמֶר אֵם הַנַּעַר חַי־יְהוָה וְחֵי־נַפְשֶׁךָ אִם־ אֶעֱזָבֶךָ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֶיהָ׃ כא וְגֵיחֲזִי עָבַר לִפְנֵיהֶם וַיָּשֶׂם אֶת־הַמִּשְׁעֶנֶת עַל־פְּנֵי הַנַּעַר וְאֵין קוֹל וְאֵין קָשֶׁב וַיָּשָׁב לִקְרָאתוֹ וַיַּגֶּד־לוֹ לֵאמֹר לֹא הֵקִיץ הַנָּעַר׃ כב וַיָּבֹא אֱלִישָׁע הַבַּיְתָה וְהִנֵּה הַנַּעַר מֵת מֻשְׁכָּב עַל־מִטָּתוֹ׃ כג וַיָּבֹא וַיִּסְגֹּר הַדֶּלֶת בְּעַד שְׁנֵיהֶם וַיִּתְפַּלֵּל אֶל־ יְהוָה׃ כד וַיַּעַל וַיִּשְׁכַּב עַל־הַיֶּלֶד וַיָּשֶׂם פִּיו עַל־פִּיו וְעֵינָיו עַל־עֵינָיו וְכַפָּיו עַל־ כַּפָּיו וַיִּגְהַר עָלָיו וַיֵּחַם בְּשַׂר הַיֶּלֶד׃

ותחביניה ותשוי חוטרי על אפי רביא׃ ל ואמרת אמיה דרביא קיים הוא יי ודאי נפשה אם אשתבקינה ואקם ואזל בתרה׃ לא וגיחזי עבר קדמיהון ושוי ית חוטרא על אפי רביא ולית קל ולית דמצית ותב לקדמותיה ואחוי ליה למימר לא אתער רביא׃ לב ואתא אלישע לביתא והא רביא מית רמי על ערסיה׃ לג ועל ואגף דשא באפי תרויהון וצלי קדם יי׃ לד וסליק ושכיב על רביא ושוי פומיה על פומיה ועינוהי על עינוהי וידוהי על ידוהי ואלהי עלוהי וחם ביסריה

ת״א ופסחים פתי׳ ויקר תתיבי. כדכתי׳ פת׳ : מפענחי. ערוכין יח׳:

רש״י כפיו כנגד כפיו. כדי שיחמו בשרו כנגד בשרו: עלתה בידו: (לה) ואין קול. לענות: ואין קשב. לשמוע כי אילו היה שומע ולא היה יכול לענות היה מתרגש או רומז בעיניו או בידיו אבל זה לא היה בו לא זה ולא זה: לא הקיץ הנער. מצאנו הקיצת למת כמו הקיצו ורננו שוכני עפר והסברא אשר אמרנו בילד שהחזיה אליהו היא הסברא עצמה בזה הנער שהחזיה אלישע ומצאנו לוסמך בדברי רז״ל ששאלו: בן השונמית

בו מי שכח על ידו והוא לא עשה כן מלא לכל המוטלו הוא חומר רבי שלמני להחיות לת המת: (לד) ויגהר עליו. ת״י ואלהי עלוהי. הוא לשון עייפו׳. ים דוגמתו בכרייתת להחזיקו ובספרי. ומנחם פתר ויגהר פתרון המלה כפי

מתו שיסמא ותיתת התשובה מת מסמא ואינו מסמא חי: (לד) וישם פיו על פיו. כמו שפירשנו באליהו שאסר ויתמודד על הנער והכל לכוון לשון התפלה על מי שמתפלל עליו כמו שאסר ביצחק לנסך אשתו ואפשר ג״כ להנשים על הנער לחסמו

רלב״ג

נשמע: (לה) ואין קול ואין קשב. כ״ל שלא היה מדבר ולא שומע כשדברו אליו: (לג) ויסגור הדלת כמו שיסיס. כ״ל שלא היו בבית כי אם שניהם כי לא הלכה שיהיה שם שום אדם כדי שתסיה שם תפלתו יותר שלימה וכדי שלא ילחה אדם מה שיעשה: (לד) ויסם פיו על פיו. כלומר לשם שיספג חיות נעמר מאברי אליהו וכמו שעשה זה אחר שתפלל: ויגהר עליו. כ״ל שעשה להתפלל אחר זה והיה טורח בזה ומתעמל בקול

מצודת דוד

תברכנו. ככדי שלא תעכה בדרך: (ל) אם אעזוב. לכל הנך דעלמך ממני: (לא) עבר לפניהם. הקדים להם: ואין קול. ממלו לכוותיו ז״ל כי גיחזי לא שמע לדברי הנביא והיה עוד מלנגב בדרך כומר שהולך להחיות את המת: ואין קשב. היה היה כי כשהיו קול אין שם להקשיב וכפל הדבר במ״ש: (לד) ויעל. על המטה: פיו על פיו. כלומר ישפיע מן החיות שבאליהו על מיכאי המת:

פירוש ע״ט

דָעם יונְג: (ל) וַיֹּאמֶר אֵם הַנַּעַר הָט נְזאָגְט דִי מוּטָער אַקְעָנְען אִים אִין הָט נְזאָגְט צוּ אִים צוּ נָאנְן לֹא הֵקִיץ פּוּן דָעם יונְג חַי ה׳ אָזוֹ ווִי נָאט לֶעבְט אוּנ אָזוֹ ווִיא דָר יונְג הָט זִיךְ נִיט אוֹף גִיחַאפְּט: (לב) וַיָּבֹא אֱלִישָׁע דִיין לֶייבּ לֶעבְט אוּיבּ אִיךְ וֶועל דִיךְ אָבּ לָאזְען דָאס אִיז אֱלִישָׁע גֶעקוּמְען אוּנ הוֹז אַרַיין וְחִנֵּה הַנַּעַר אוּנ נוּן דִיא אַלַיין מוּזט גַיין מִיט מִיר וַיֵּלֶךְ וַיֵּלֶךְ אִיז עָר אוֹף נִשְׁטָאנְגן אִין אִיז גִינַאנְגן נָאזְ אִירְהָר: (לא) וְגֵיחֲזִי עָבַר לִפְנֵיהֶם אוּנ גֵחֲזִי אִיז אִיבּר גְפָארְן פָאר וַיי אוּנ הָט גְטָאן דָעם שְׁטֶעקְן אוֹף דָעם פָּנִים פּוּן דָעם יונְג וַיָּשֶׂם אִיז קוֹל אוּנ עָם אִיז נִיט גִינוּעְט אַיין קוֹל אִין אַפֶּר נָעמוּנְג וַיָּשָׁב וַיַּגֶּד לְקָרָאתוֹ אוּנ עָר הָט זִיךְ אוּם גְקֶעהְרְט צוּ

לה וַיָּשָׁב וַיֵּלֶךְ בַּבַּיִת אַחַת הֵנָּה וְאַחַת
הֵנָּה וַיַּעַל וַיִּגְהַר עָלָיו וַיְזוֹרֶר הַנַּעַר עַד־
שֶׁבַע פְּעָמִים וַיִּפְקַח הַנַּעַר אֶת־עֵינָיו:
לו וַיִּקְרָא אֶל־גֵּיחֲזִי וַיֹּאמֶר קְרָא אֶל־
הַשֻּׁנַמִּית הַזֹּאת וַיִּקְרָאֶהָ וַתָּבֹא אֵלָיו
וַיֹּאמֶר שְׂאִי בִנֵךְ: לזוַתָּבֹא וַתִּפֹּל עַל־
רַגְלָיו וַתִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה וַתִּשָּׂא אֶת־
בְּנָהּ וַתֵּצֵא: לח וֶאֱלִישָׁע שָׁב הַגִּלְגָּלָה
וְהָרָעָב בָּאָרֶץ וּבְנֵי הַנְּבִיאִים יֹשְׁבִים
לְפָנָיו וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ שְׁפֹת הַסִּיר
הַגְּדוֹלָה וּבַשֵּׁל נָזִיד לִבְנֵי הַנְּבִיאִים:

בֵּיסַרְיֵהּ דְּרַבְיָא: לה וְתָב
וַהֲלַיִךְ בְּבֵיתָא וְמִנָּא
חֲדָא לְכָא וְזִמְנָא חֲדָא
לְכָא וּסְלִיק וְאִתְּהֵי
עֲלוֹהִי וְאִתְמוֹרַךְ רַבְיָא
עַד שְׁבַע זִמְנִין וּפְקַח
רַבְיָא יַת עֵינוֹהִי:
לו וּקְרָא לְגֵיחֲזִי וַאֲמַר
קְרֵי לְשֻׁנַמִּיתָא הָדָא
וּקְרָא לָהּ וַאֲתַת
לָקֳדָמוֹהִי וַאֲמַר סָבִי
בְּרִיךְ: לז וַאֲתַת וּנְפָלַת
קֳדָם רַגְלוֹהִי וּסְגִידַת
עַל אַרְעָא וּנְסִיבַת יַת
בְּרָהּ וּנְפָקַת: לח וֶאֱלִישָׁע
תָּב לְגִלְגָּלָא וְכַפְנָא
בְּאַרְעָא וְתַלְמִידֵי נְבִיֵּיא
יָתְבִין קֳדָמוֹהִי וַאֲמַר
לְעַוְלֵימֵיהּ תְּפֵי דּוּדָּא
רַבָּא וּבַשֵּׁיל תַּבְשִׁילָא
לְתַלְמִידַי

רד"ק

בתוס התבעי היוצא בפיו ומעיניו כי רוב הנסים נעשים עם
מעט תחבולה מדרך העולם: ויגהר עליו. התנפל והשתטח
עליו כמו ויגהר ארצה אבל זה ת"י ואלהי עלוהי: (לה) וישב.
וילך בבית אחת הנה ואחת הנה. וישב לארץ להתפלל כי כבר עלה על המטה אשר הנער שם וישכב עליו והתנפל עליו עד
שחם בשרו ואחר כך שב לארץ והתפלל ועוד ומה שהלך אחת הנה ואחת הנה לכוין לבו יותר וכן אמר דוד
אתהלך בתום לבבי בקרב ביתי: ויזורר הנער. נתעטש ותרגום עפישותיו תהל אור זריחותי: (לז) ותצא. מעלית אלישע:
(לח) שפות הסיר. ערוך כלומר שים אותה על השפתים: נזיד. תבשיל כמו ויזד יעקב נזיד:

מנחה שי

בפיו לקרי. (לה) קרא אל השמים כזאת. כספר אחד מטעויות נכתב נכדו
בפתח לחריטה קרא ל ב נ מ ת וגם בספר אחד מפעניח בכתב יד היה כתוב
צרלשטוה אל השמים ואחר כך שב אל הנכד ודומה עלמה טובה בלע"ז
שהגיסו ל ב נ מ ת וטעה סופר בעיניו:

רלב"ג

סיר התעטע בממולים וזה מצומלך מן המוס כמו שיקשב מחסכות
תתעטע נפשו בשם פעם כה ופעם כה שהוא תמוטע ללכת בתמיכות
כעת תשבו המחסכות יזכר שמחר התפילה היה טולה וכוכבי על סילה:
(לה) וכאה זכר הנעשר לאחר זה. כ"ל שהתעטש וכן עשה אליהו כאשר
הגדולה. כ"ל הכן סיר הגדולה לבשל בה תבשיל ובשל בה תבשיל לבני הנביאים וכה תבשיל לבני הנביאים הנכיחים:

מצודת ציון

(לה) ויזורר. עיין עטוש כמו עטישותיו תסל סור (איוב מ"ח) תרגומו זכיכוסי: ויפקח. פתח כמו פיהו פקח (שם כ"ו):
(לח) שפות. עיין בעמדת הסיר במקום מוסבה כמו שפות הסיר
שפות(יחזקאל כ"ד): הסיר. הקדרה: נזיד. תבשיל כמו ויזד יעקב

מצודת דוד

(לה) וישב. חזר לכדת מעל המטה: אחת הנה. פעם להעבר מזה
ופעם להעבר מזה עד שבע פעמים (התעטש ז' פעמים ופתח תמ"ך
תת עיניו: (לח) שפות הסיר. ערוך סביב על מקום מוסבה וכאל
כה תבשיל:

פירוש

זַיְנָע הֶעְנָט אוֹף דֶעם קִינְדֶם הֶעְנָט וַיְגַהַר עָלָיו אוֹג
הָאט זִיךְ פֹאר שְׁפָּרַיִיט אוֹף אִים וַיָּחָם אוֹג עָם אִיז
וַוארוּם גַּוואהְרן דָם קְפַלַיִיש פּוּן דֶעם קִינְד: (לה) וַיָּשָׁב
אוֹג עָר הָאט זִיךְ אוּם גֶּקֶעהְרְט אוֹג אִיז גִיגַאנְגַן אוֹג
דֶעם הוּיז אַיין מָאל אַהִין אוֹג אַיין מָאל אַהֶער וַיַּעַל
וַיְגַהַר עָלָיו אוֹג אִיז אוֹף גַּגַאנְגַן אוֹג הָט זִיךְ וַוידֶער פֹּר
שְׁפָּרַיִיט אוֹף דֶעם קִינְד וַיְזוֹרֵר הַנַּעַר אוֹג דֶר יוּנְג הָט
גַּנַאסְן בִּיז זִיבֶן מָאל וַיִּפְקַח אוֹג דֶר יוּנְג הָט גֶעפִינְט
זַיְנָע אוֹיגֶן: (לו) וַיִּקְרָא אֶל גֵּחֲזִי הָט אֶלִישָׁע גַּרִיפֶן צוּ
גַּחֲזִי אוֹג הָט גַּגַאנְגַן צוּ אִים קְרָא אֶל הַשּׁוּנַמִּית דִּיזֶע צוּא
דֶער דַאזִיגֶער שׁוּנַמִּית וַיִּקְרָאֶהָ הָט עָר זִי גַּרוּפֶן וַתָּבֹא
אֲזִי אוֹג זִי אִיז גִּקוּמֶן צוּ אִים וַיֹּאמֶר הָט עָר גַּזַאגְט

ר"ש"י

עגינה כמתטה עליו: (לה) ויזורר. נתעטש: (לח) שפות
הסיר. הומיכה על הסירה: נזיד. תבשיל: לבני

לט וַיֵּצֵא אֶחָד אֶל־הַשָּׂדֶה לְלַקֵּט אֹרֹת
וַיִּמְצָא גֶּפֶן שָׂדֶה וַיְלַקֵּט מִמֶּנּוּ פַּקֻּעֹת
שָׂדֶה מְלֹא בִגְדּוֹ וַיָּבֹא וַיְפַלַּח אֶל־סִיר
הַנָּזִיד כִּי־לֹא יָדָעוּ: מ וַיִּצְקוּ לָאֲנָשִׁים
לֶאֱכֹל וַיְהִי כְּאָכְלָם מֵהַנָּזִיד וְהֵמָּה
צָעֲקוּ וַיֹּאמְרוּ מָוֶת בַּסִּיר אִישׁ הָאֱלֹהִים
וְלֹא יָכְלוּ לֶאֱכֹל: מא וַיֹּאמֶר וְקִחוּ־קֶמַח
וַיִּשְׁלֵךְ אֶל־הַסִּיר וַיֹּאמֶר צַק לָעָם וְיֹאכֵלוּ
וְלֹא הָיָה דָבָר רָע בַּסִּיר: מב וְאִישׁ בָּא

ת"א לקט לתת . יומא יח : (שם יח . מדרש מ"ש) ופיש נת מעשל . תענית כ קע מהדרין יג מנחות סו :

דרומא

הנביאים . לתלמידי נביותיה : (לט) ללקט אורות . גרניר עקורין מורגע שמזיר את העיניים . ויש שפותרין אורות ירקות כמו כהם לא עלי אור (ישעיה יח ד) : ויצא גפן שדה . גופנא בתקלף : וילקט ממנו פקועות שדה . למהו ממנו פקועות שדה . הוא (כולי"ן כלע"ז) סס המות.

הנפן ומצאנו בפי' הנאונים ז"ל פקועות שדה בעין אבטיחים קטנים והם מרים ועושין מזרע שלהם שמן הוא שאמרו רז"ל בשמן פקועות והוא הנקרא בלשון ישמעאל חנד"ל אם כן לזה הפירוש ירצה לומר גפן שדה שתקנה ההוא שנדלין בו אלה הפקועות הוא בעין גפן ונקרא גפן שדה : וילקט ממנו . נמצא גפן זכר ונקבה ברוב וחזר כמו זה שאמר ממנו וכו' גפן בוקק ובעל המטרת חשבו עם הששה שקורין סטנו וספרירון ממנה : ויפלח . כמו ליבקע מן בפלח תרמון כמו פולח ובוקע בארץ : כי לא ידעו . שהם מרים : (מ) ויצקו לאנשים . היו"ד מיצעדת בנציא לחסרון היו"ד פ"א הפעל מהמכתב ועניני שיצקו התבשיל בקערות לאנשים לאכול : כאכלם . בכ"ף : מות בסיר . לפי שהיו מרים : (מא) וקחו קמח . הויי באיתן היודין שבתבנו שהם בראש ענין ואינם להוספת ענין כמו וישא אברהם את עיניו והרומים לו או תור' מלה נסתרת עכו ופי' לכו וקחו : וישלך אל הסיר . והלא כבר יצקו התבשיל בקערות אלא נראה שצוה להחזיר התבשיל בסיר ואחר כך השליך הקמח בסיר שלא תצטרך לתת הקמח

רש"י

(לט) ללקוט אורות . גרניר"ש בלע"ז : ויצא גפן שדה . גופנא בתקלף : וילקט ממנו . נמצא גפן זכר ונקבה ברוב וחזר כמו זה שאמר ממנו וכו' גפן בוקק ובעל המטרת חשבו עם הששה שקורין סטנו וספרירון ממנה : ויפלח . כמו ליבקע מן בפלח תרמון כמו פולח ובוקע בארץ : כי לא ידעו . שהם מרים : (מ) ויצקו לאנשים . היו"ד מיצעדת בנציא לחסרון היו"ד פ"א הפעל מהמכתב ועניני שיצקו התבשיל בקערות לאנשים לאכול : כאכלם . בכ"ף : מות בסיר . לפי שהיו מרים : (מא) וקחו קמח . הויי באיתן היודין שבתבנו שהם בראש ענין ואינם להוספת ענין כמו וישא אברהם את עיניו והרומים לו או תור' מלה נסתרת עכו ופי' לכו וקחו : וישלך אל הסיר . והלא כבר יצקו התבשיל בקערות אלא נראה שצוה להחזיר התבשיל בסיר ואחר כך השליך הקמח בסיר שלא תצטרך לתת הקמח

רד"ק

(לט) ללקוט אורת. ללקט ירקות לאכול וכת"י ללקוט ירוקנין וכן כי של אורת שלך של הראוי לירקות ובדברי רז"ל מאי אורות תנא משמיה דרבי מאיר זה גרניר אמר ר' יוחנן למה נקרא שמו אורות שמאירות את העינים והוא הנקרא אירוש"א בלע"ז והעלי' יצא ללקט לא הורש: ויוצא גפן שדה. ת"י ואשכח גופנא בחקלא ולקיט מניה פקעי חקלא וי"ט גפן כשישתנו ומפרישים פקועות פסריוה תידוע בדברי רבותינו ז"ל ונדלו הפסריות הדם אצל

מנחת שי

(לט) ללקוט אורת. אין שלקו מלשון אורן : ממנו . ז' סכירון ממנה וקרין ממנו פסירים ריש ע' ולי נראין ריש פ' אחרונה : (מ) ויצקו לאנשים . ירוש' ויצקו לאנשים ריש ע' ונעשית להסרון היו"ד פ"א הפועל מהמכתב ד"ק וכן הוא בספרים מדוייקים :

רלב"ג

(לט) ללקט אורות . כ"ל ללקט ירקות : ויוצא גפן שדה וילקט ממנו פקיעות שדה. פיכסו קלת כמפכ"ר בהם קסוסין(מריקנומ"ל בלע"ז) והם בהכלית הדוע והכהכה לאוכל מהם וקלחם פיכסו סהם הנקרים קיקלוניטרלי"ש והם ג' מינים סס הנוות : ויפלח על סיר הנזיד . כ"ל שכהת התבשיט ההם ובשם בסיר הנזיד כי לא ידעו שיהיה בהם מות : (מ) ויצקו לאנשים לאכול . כ"ל שיצקו מהסיר על הקערה וכשאר אכלו ממנו לעקו שיש שם סס המות בסיר ועל כך הנופלת

מצודת דוד

(לט) גפן שדה . מין גפנים הגדלים בשדה והפירות הם דקר מרכי ומעוית : ויפלח . בקע לחתיכות ונתנה על הסיר כי לא כסיר כו שהוא הבר מרסי : (מ) ויצקו . שפכו הנזיד על הקערה לאכלה : מות בסיר ונו' . שחה שים שהאכלים הנה בסיר ים דבר המעים כי הכניסו בתוכו : (מא) ויאמר . אלישע אמר להזיכו הנזיד על הסיר וקחו קמה לתת בסיר ואז יוסר המרס : צק לעם . עמה שפוך על הקערות ויאכלו : ולא היה . כ"ל וכן היה כי לא

מצודת ציון

מיד (כרשעים כ"ה) : (לט) אורות . עניני למחי שדה כמו על חומות עלך (ישעיה כ"ו) : פקועות שדה . הם הנדלים על גפן שדה והמה מריס ועושים מהם שמן ובדברי"ל נקרא שמן פקועות (שבת כ"ד): ויפלח. ענין בקיעה כמו כפלח הרמון (שיר השירים ד):

פירוש ע"ט

אֵין הָאֹכֶל גְּנַאנְט מָוֶת בַּסִּיר אִישׁ הָאֱלֹהִים גֶּעטָלִיכֶר מַאן
סם הַמָּוֶת אִיז אוֹג דָעם טָאפּ וּלֹא יָכְלוּ אִין זִיי הָאכֶן
עֶם נִיט נְקאנְט עֶסֶן : (מא) וַיֹּאמֶר הַט דָּר נָבִיא גְּנַאנְט
נִיטְט קְרִיג דָם גְּקעכְט אוֹג טָאפּ אַרַיין וְקִחוּ קֶמַח אִין
נֶעטְט מֶעהַל וַיַּשְׁלֵךְ אוֹג עֶר הָאט עֶם אַרַיין גְּוואָרְפֶן
אוֹג טָאפּ אַרַיין וַיֹּאמֶר אוֹג הַם גְּנַאנְט צַק לָעָם גִיב עֶם
צוֹם פָּאלְק אִין דִי שִׁיסְלֶן אַרַיין אִין זִיי נָאלֶן עֶם עֶסֶן
וְלֹא הָיָה אוֹג עֶם אִיז שׁוּן מִיין נִיט גְּוועֶן אַיין שְׁלֶעכְטֶע
נַאךְ אוֹג דָעם טָאפּ : (מב) וְאִישׁ בָּא אוֹג אִיז מַאן אִיז
גְּקוֹמֶן פוֹן דָעם בַּעַל שְׁלִישָׁה אוֹדֶר פוֹן דָעם פְּלֶאץ

שְׁלִישָׁה

מִבַּעַל שָׁלִשָׁה וַיָּבֵא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים
לֶחֶם בִּכּוּרִים עֶשְׂרִים־לֶחֶם שְׂעֹרִים
וְכַרְמֶל בְּצִקְלֹנוֹ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ׃
מג וַיֹּאמֶר מְשָׁרְתוֹ מָה אֶתֵּן זֶה לִפְנֵי
מֵאָה אִישׁ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ כִּי
כֹה אָמַר יְהוָה אָכוֹל וְהוֹתֵר׃ מד וַיִּתֵּן
לִפְנֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיּוֹתִרוּ כִּדְבַר יְהוָה׃
ה א וְנַעֲמָן שַׂר־צְבָא מֶלֶךְ־אֲרָם הָיָה
אִישׁ גָּדוֹל לִפְנֵי אֲדֹנָיו וְנִשֵּׂא פָנִים
כִּי־בוֹ נָתַן יְהוָה תְּשׁוּעָה לַאֲרָם וְהָאִישׁ

דְּרוֹמָא וְאַיְתֵי לְנְבִיָּא דַיָּי
לְחֵם בְּכוּרִין עַסְרִין
טוֹלְמִין דְּלֶחֶם סְעוֹרִין
וּפֵירוּכִין בִּלְבוּשֵׁיהּ וְאָמַר
הַב לְעַמָּא וְיֵיכְלוּן׃
מג וַאֲמַר מְשַׁמְּשָׁנֵיהּ מָא
אֶתֵּן דֵּין קֳדָם מְאָה
גַּבְרָא וַאֲמַר הַב לְעַמָּא
וְיֵיכְלוּן אֲרֵי כְדֵין אֲמַר יְיָ
יֵיכְלוּן וְיוֹתְרוּן׃ מד וְיָהַב
קֳדָמֵיהוֹן וַיֵּכְלוּ וְאוֹתִירוּ
כְּפִתְגָמָא דַיָּי׃ א וְנַעֲמָן
רַב חֵילָא דְמַלְכָּא דַּאֲרָם
הֲוָה גְּבַר רַב קֳדָם
רִבּוֹנֵיהּ וּנְסִיב אַפַּיִן אֲרֵי
עַל יְדֵיהּ עֲבַד יְיָ פֻּרְקָנָא
לַאֲנַשׁ אֲרָם וְגִבָּרָא הֲוָה
גִּבַּר חֵילָא וְהוּא סָגֵי

ת"א תן לעם . פנחדרין יג : ויאמר מעדתו . כתובות קו : לפני פתח חיים כתובות קו :

רד"ק

בכל קערת וקערה : (מג) מבעל שלשה . שם מקום הנזכר בספר שמואל ויעבר בארץ שלישה וי"ת זה הוה ארע דרומא : לחם בכורים . מן השעורים הראשונים שקצרו כי זמן קציר שעורים היה : וכרמל בצקלונו . בקליפתו כתרגומו ופיריהן בלבושיה : (ה) כי בו . כתרגומו ארי על ידיה עבד ה' נצחנא לאנש ארם.ובדרש היה מרשך את הקשת להומו והרג את אחאב ויעד בדרש בשעה שנגמלו חסד עם יעקב כמו שכתוב ויאסוף לבן את כל אנשי המקום ויעש משתה אמר להם הקדוש ברוך הוא גמלתם חסד עם יעקב אני אתן שכרכם לבניכם בשביל שלא יהיה שכר לרשעים בעולם הבא שנאמר כי בו נתן ה' תשועה

מנחת שי

בצקלנו . בכ"ף רד"ק : (מג) לחם בכורים שעורים לחם שעורים . תד מתלע"ז ביחס בן ג' ג' לג' ובכורן ול"י ביכים תיכומה ומטעין בהון ושיטין במסרת רבקה : ה (ה) היה איש גדול . כל ספרים שלפני מלפנו ומכלל יופי הוקב בת מלכא שלח למנכב ומקלקם ספרים מלעיל וכן מדברי המכלול בדף ו' :

והוא הקבץ ככתוב ומעד שהוא בצקלונו כ"ל בכלי שהיה לו לשלם כו שלו סדבכים : (ה) כי בו נתן ה' תשועה לארם . ידמה שהתשועה הזאת היא סגירת לחמאר שלחם שני פעמים והכה התשועה היא כי בלי מחכוין מכך בקשת לחמו והמים מחחאר :

מצודת ציון

(מג) מבעל שלשה . שם מקום : בכורים . מלשון בכור וכ"ל דבר שנלקט לחמון : וכרמל . כן יקרא שבלים רכיות : בצקלונו . מגזר יוצאן בקליפותיהן :

מצודת דוד

היה מעשה דבר מרפי ומעלת : (מג) לחם בכורים . להם העשוי מהקליק הנקלף שם בשנה וכן בעשבר עשרים ועמיך השעורים : וכרמל בצקלונו . שבלים רכיה ומלאים כשהם עדיין בקליפותיהן : (מג) מה אתן זה . כ"ל הלא מעט הוא : אכול והותר . כהם יהיה לו לאכול ועוד יהיה מוכר : ה (ה) איש גדול . כ"ל משוב לפניו וגו' : ונושא פנים . כ"ל היה מפלים לו פנים לכבדו כי ע"י בשם תשועה לארם ומכ"ל שהוא מבך הקשת לחומו וכרג את אחאב : גבור חיל מצורע . כלומר שהם בהיותו גבור חיל מחק לבדם בכל עת אל

פירוש ע"ט

שָׁלִישָׁה וַיָּבֵא אִישׁ הָאֱלֹהִים אֵין הֶם נִבְרָעְנֶט צוּ דֶם
נָעְטֶלְיֶכֶן מִאן בְּרוּיט פּוּן דֶעֶר עֶרְשְׁטֶער צַייטֶעגִי
תְּבוּאָה עֶשְׂרִים לֶחֶם צָוָואנְצִיג בְּרוּיט פּוּן גֶעֶרְשְׁטֶן
מֶעל וְכַרְמֶל בְּצִקְלוֹנוֹ אִין פַּאכְטֶע זַאכֶן אִין דִי שָׁאלֶן
וַיֹּאמֶר הֶם אֶלִישָׁע גִּוָאנְט צוּ זַיין יוּנְג תֵּן לָעָם גִיב דֶם
צוּם פַּאלְק דָאם זָעכֶן דִיא תַּלְמִידִים וּוָם עֶר הָאט
נִשְׁפַּיְיזְט) וַיֹּאכְלוּ אִין זַיי זָאלֶן עָם עָסֶען : (מג) וַיֹּאמֶר
מְשָׁרְתוֹ מָה אֶתֵּן זֶה זַיין דִינֶער גִוָאנְט מָה אֶתֵּן וָם זָאל אִיהּ
נָעבֶן דֶם דָאזִיגִי פַּר הוּנְדֶערְט מַאן וַיֹּאמֶר הֶם אֱלִישָׁע
גִּוָאנְט גִיב דֶם צוּם פַּאלְק אִין זַיי זָאלֶן עָם עָסֶן כִּי כֹה

אָמַר יְהוָה אָכוֹל וְהוֹתֵר זַיי זָעלֶן עָסֶען אִבּר לָאזֶן : (מד) וַיִּתֵּן
לִפְנֵיהֶם הֶט עֶר עָסֶען אִין וָועלֶן אִיבּר לָאזֶן : (מד) וַיִּתֵּן
עָסֶען אִין וָועלֶן אִיבּר לָאזֶן : (מד) וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם הֶט עֶר
גֶעגֶעבֶן פַּר זַיי וַיֹּאכְלוּ אִין זַיי הָאבֶן גֶעגֶעסֶען אִין הָאבֶן
אִיבּר גֶלָאזְט וַוי דִי בַייד פּוּן נָאזְט :
ה (א) וְנַעֲמָן שַׂר צְבָא אוּנ גֶעמָן דֶר הֶער פּוּן דֶעם חֵיל
פּוּן דֶעם מֶלֶךְ אֲרָם אִיז גְרוֹיסְ מַאן
פַּר זַיין הֶער כְּלוֹמֶר אִין חִשּׁוּב וּנְשׂוּא פָּנִים אִין אַלֵי
לַיְיט פּוּן אֲרָם הָאבֶן אִים כָּבוֹד אִן גֶמָאכְט כִּי בוֹ נָתַן ה'
דֶעם דּוֹרֶךְ אִים הֶט נָאזְט גִיגֶעבֶן אִיין הִילְף צוּ אֲרָם
(דֶעם עֶר הָאזְט גִישָׁאפֶן דֶעם אַהֲאב אוּם גֶעריכְט)

והאיש

הָיָה גִּבּוֹר חַיִל מְצֹרָע׃ ב וַאֲרָם יָצְאוּ
גְדוּדִים וַיִּשְׁבּוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נַעֲרָה
קְטַנָּה וַתְּהִי לִפְנֵי אֵשֶׁת נַעֲמָן׃ ג וַתֹּאמֶר
אֶל־גְּבִרְתָּהּ אֲחַלַי אֲדֹנִי לִפְנֵי הַנָּבִיא
אֲשֶׁר בְּשֹׁמְרוֹן אָז יֶאֱסֹף אֹתוֹ מִצָּרַעְתּוֹ׃
ד וַיָּבֹא וַיַּגֶּד לַאדֹנָיו לֵאמֹר כָּזֹאת וְכָזֹאת
דִּבְּרָה הַנַּעֲרָה אֲשֶׁר מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל׃
ה וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־אֲרָם לֵךְ בֹּא וְאֶשְׁלְחָה
סֵפֶר אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ

ת"א וחרס יגלו . פוסק מו חולין ס :

תרגום

גִּבָּרַיָּתָא : בְּוַאֲנָשׁ אֲרַם
נָפְקוּ בְּמִשְׁרְיָן וּשְׁבוּ
מֵאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל
עוֹלֲמָתָא וְעָרְתָא וַהֲוַת
מְשַׁמְּשָׁא קֳדָם אִנְתַּת
נַעֲמָן : ג וַאֲמָרַת
לְמָרְתַהּ טוּבֵי רְבוֹנִי אִם
יְזַיֵּל קֳדָם נְבִיָּא דִי
בְשֹׁמְרוֹן כְּבַן יוֹמֵי יְהֵיךְ
מְכַנֵּישׁוּתֵיהּ : ד וַאֲתָא
וְחַוִי לְרְבוֹנֵיהּ לְמֵימַר
כְּדֵין וּכְדֵין מַלִּלַת
עוֹלֲמְתָא דִי מֵאַרְעָא
דְיִשְׂרָאֵל : ה וַאֲמַר מַלְכָּא
דַּאֲרָם אֵיתָא אֱזֵיל
וַאֲשַׁדַּר אֶגְרְתָּא לְוָת
מַלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל וַאֲזַל
וּנְסִיב בִּידֵיהּ עֲסַר כִּכְּרִין
דִּכְסַף

רש"י

בקטת לתומו והרג לת מחמצ : (ב) יצאו גדודים. כשהולכין מלה לו מלחים משמין לשלול כשאר ימצלון הוא קרלוי גדוד : נערה קטנה. ריבה קטנה משר לערון : והיה לפני. והוה משמשת קדם לתת נעמן : (ג) אחלי אדוני לפני הנביא. לשון ויחל משה (שמות לב יל) בקשות כל המתפללים עליו יהיו ביכח הם לפני הנכיא : אחלי. (שהיידמ"ם בלע"ז) כלומר זו היא בקשה שהוא לריך לה : (ד) ויבא. נעמן : ויגד לאדוניו. מלך לרם : (ה) ויקח

רד"ק

לארם : גבור חיל מצורע. כי היה גבור חיל והיה מצורע : (ב) נערה קטנה. מן השבי ששבו היתה זאת הנערה ואמר קטנה כי יש נערה גדולה. וברברי רבותינו ז"ל קרי לה נערה וקרי לה קטנה אלא קטנה היתה יהיתה במקום ששמו נערון : והתי לפני. היתה משמשת לפניה : (ג) אחלי ארני. תחנות אדוני ובקשותיו יהיו לפני הנביא אשר בשמרון : או יאסוף אותו מלרעתו. כי הבורא יתברך עושה נסים על ידו. ואחלי שם בפלם אשרי וה"ו שובי רבוני : יאסוף אותו מלרעתו. כתרגומו יסי יהיה מסגירותיה ונקראת רפואת הלרעת אסיפה כפני שהמצורע ישב בדד ובהרפאו יאסף בין בני אדם : (ד) ויבא

רלב"ג

(ב) ואדם יולאו גדודים . ל"ל שמצאו מדם יולאו גדודים : נערה קטנה . הנה יקרא נער הקטן ממך בשמואל והנער נער ולא היו לו כי אם שתי בנים ולזה ממך ונער קטן נוסג גם ולזולת בסבמה ג"כ בזה המקום נערה קטנה : ותהי לפני משמ נעמן . כולה

מצודת דוד

בגבורה: ומשכי לדעתו מעט ובזה מילך בעבור זה : (ב) יצאו גדודים. כשהולכין מעלימין מתי מסבר לשלול כאשר ימלאו קרוי גדוד: נערה קטנה. גם קטנה הקרלי נערה וכן ונער קטן ונסג גם (ישעיה י"מ): ותהי וגו'. היתה משמשת לפני משה נעמן :(ג) אחלי אדוני. אם בקשת אדוני ובקשתו תהיה לפני הנכיא מז מכלי ספק יכפאו מלרעתו ובקרלי רפואת המלרוע בלשון אסיפה לפי שכשודו מלרעתו ממנו למחנה מוסבו ולסבר יתכפא ויכפה אל המחנה וכן ואסף עד אסופך מרים (במדבר י"ב) : (ד) ויבא וגו' . נעמן ספר סדבר לפני מעבדו : (ה) לך בא . אל הנכיא : אל מלך ישראל . שהוא יולא את הנכיא על זמת :

פירוש ע"ט

וְהָאִישׁ אִין דָּעַר מַאן אִיז גִּבּוֹר חַיִל אַיין שְׁטַארְק חַיִלֹת
מַאן אוּן אִיז גְּוָעֶזֶן מְצוֹרָע : (ב) וַאֲרָם יָצְאוּ אוּן דָּאם
פְּאלְק פּוּן אֲרָם זָעֶנֶן אֲרוּם גֶיגַאנְגֶן מַחֲנוֹת וַיִּים צוּ
רוּבִּין וַיֹּשְׁבוּ זִיי הֶאבֶּין גֶפַאנְגֶן פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַיין
קְלֵיין מֵיידֶל וַתְּהִי אוּן זִי הָט בְּדִינְט פַּר דָּעם וַוייב
פּוּן נַעֲמָן : (ג) וַתֹּאמֶר הָט זִי גְּנַאגְט צוּ אִיר הֵארְנָטָע
אֲחַי אֲדוֹנִי דָּם גְּנָבִיא פּוּן מִיין הֵאר וָאל קוּמֶן פַּר דֶּעם
נָבִיא וָוס אִיז שׁוֹמְרוֹן אָז יֶאֱסוֹף דֶּעֶנְסְט מָאל וְוֶעט
עֶר אִים גְּווִיס הֵיילֶן פּוּן זַיין צָרַעַת : (ד) וַיָּבֹא אִיז דָּר
נַעֲמָן גְּקוֹמֶן־אוּן הָט עֶם גְּנַאגְט צוּ זַיין הֶער דָּר מָלֶךְ
פּוּן אֲרָם לַאסְט צוּ זָאגֶן דִּינְאט אוּן אוּן אַזוֹ הָאט
גֶּרֶעט דָּם מֵיידֶל וָוס אִיז פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל׃ (ה) וַיֹּאמֶר
מֶלֶךְ אֲרָם הָאט גְּנַאגְט דָּעֶר מֶלֶךְ אֲרָם לֶךְ בֹּא גֶיי
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ אִיז עֶר גֶיגַאנְגֶן וַיִּקַּח בְּיָדוֹ אוּן דָּאם
גִּינוּמֶען אוּן זַיין הָאנְט יַאיין מַהֲנָה צוֹם נָבִיא) עֶשֶׂר

עֲשֶׂר כִּכְּרֵי־כֶסֶף וְשֵׁשֶׁת אֲלָפִים זָהָב
וְעֶשֶׂר חֲלִיפוֹת בְּגָדִים: ו וַיָּבֵא הַסֵּפֶר
אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר וְעַתָּה כְּבוֹא
הַסֵּפֶר הַזֶּה אֵלֶיךָ הִנֵּה שִׁלַּחְתִּי אֵלֶיךָ
אֶת־נַעֲמָן עַבְדִּי וַאֲסַפְתּוֹ מִצָּרַעְתּוֹ:
ז וַיְהִי כִּקְרֹא מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַסֵּפֶר
וַיִּקְרַע בְּגָדָיו וַיֹּאמֶר הַאֱלֹהִים אֲנִי
לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת כִּי־זֶה שֹׁלֵחַ אֵלַי
לֶאֱסֹף אִישׁ מִצָּרַעְתּוֹ כִּי אַךְ־דְּעוּ־נָא
וּרְאוּ כִּי־מִתְאַנֶּה הוּא לִי: ח וַיְהִי כְּשָׁמְעֲךָ

ת"א כתם אלפתי . כל ענין נעמן פקידם שער פח :

דכסף ושתא אלפין
דינרין דדהב ועסרא
אצטלין דלבושא :
ו ואיתי אגרתא למלכא
דישראל למימר וכן
כתיב בה וכען כמיתי
אגרתא הדא לותך הא
שדרית לך ית נעמן
עבדי ותסיגיה
מסגירותיה : ז והוה כד
קרא מלכא דישראל ית
אגרתא ובזע ית
לבושוהי ואמר הצרוך
את בי מן קדם ייי
למקטל ולאחאה ארי
דין שלח לי לאסאה
גברא מסגירותיה ארי
בתם דעו וחזו ארי
תומקפא דין בעי
לאתגראה בי : ח והוה

כד

רש"י

בידו. ממה לנכות: וששת אלפים זהב. זהובים: (ו) לאמר ועתה כבוא הספר הזה וגו'. הספר לומר לו ועתה כבוא הספר הזה וגו': ואספתו מצרעתו. תסיפה במקורא היא לומן רפואתו כי בהתרפאתו הוא נתפס על תוך כדי מדם וכחלין הכל כדילין היתמו: (ז) האלהים אני. ה"ג נקוד פת"ח ללמד שהוא בלשון תמיהה: מתאנה. מבקש עלילות עלי עלילות ומבקש ממני דבר שלא אוכל לעשותו כדי

רלב"ג

(ו) ואספתו מצרעתו. כ"ל שתלפתהו מצרעתו ונקרא הכפופה מהצרעת תסיפה כי הצרעת תעשה מהמת כיוס כי מעני תגזרות המוס העפוסי יתלם מלד המוס הקוסר לריכי הכ"ח ומעוס

מצודת ציון

יקראו הכנדיס כי בסביל הסמת יתלוף לחר תחתיס: (ז)מתאנה, מבקש עלילה כמו מוקם הוא מבקש (סופטים יד):

מלרעתו כך דבריו היו שהוא יודע שהוא לא הכניא לאספו מלרעתו: (ז) ויקרע בגדיו. ממחת מלדס: האלהים אני. וכי אני ממיס ומחיים כי זה וכו' כי אין מי יוכל לרפאות מצרעת אלא מי שביד ומחיית ומגדל בעצמו לא שפוין בהכניא ומשב שאר שלא שהוא בעלמו ירפאו: כי אך דעו נא. כלומר הלא לא בעצם ממנו אלא מוכל לה אחר שכוונם למנוח עלינו

משלי חכמים

תַּאֲוַת אוֹג וְאַלְמֶסְ דֵּיידִין שֶׁפֶל אוֹג לִיבּ הָאבִּין אֶלָּע מֶעֲנֶשְׁשִׁין. וְאַלְמֶסְ נִים זוֹכֶן צוֹא מָאן אַ נָקְמָה דַיין שׁוֹנָא. אוֹג נָאךְ אַזַּיְיכָע גוּטָע מִדּוֹת אוֹג אִיז אַוּועק גִיגַאנְגֶן. אַיינֶר אִיז גִיוּוּעֶן בַּייא דֶעם קְרַאנְקִין אִין שְׁטוּב אוֹג הָט זִיךְ גֶיהִילְפֶט אֶלָּע וָוָם דֶר דָאקְטֹאר הָאט גִיזָאגְט אוֹג עֶר הָט זִיךְ גֶיזוּואוּנְדֶערְט. פּוּן אֲדָאקְטֹאר אִיז גִיוֶוֹרֶן אֲמֵנְיר. עֶר אִיז אֲהֶער גִיקוּמֶן וַאֲנִין דֶעם קְרַאנְקִין מוּסֶר. הָאט אִים אַ קְלֵיגֶער מֶענְטש גִיעֶנְטֶפֶרְט דֶער דָאקְטֹאר הָט נִיט גִמַיינְט אִין דֶעם זְכוּת פּוּן דִי גוּטָע מִדּוֹת וְוָעם דֶר קְרַאנְקֶר צַאנְג לֶעבְּן. נָאר דִי כּוֹשֶׁ מִדּוֹת פּוּן דֶר נָאטוּר כַּאטְשׁ גִיזוּנְד דֶעם מֶענְטש עֶר זָאל לֶענְגֶר צַאנְג לֶעבְּן. אוֹג דִי שְׁלֶעכְטֶע מִדּוֹת פּוּן דֶער נָאטוּר מַאכְּן קְרַאנְק דֶעם מֶענְטש. וּוִי דֶר חֲנָא זָאגְט הַקְּנָאה וְהַתַּאֲוָה וְהַכָּבוֹד מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם. וָוָם דֶר מֶענְטש אִיז מְקַנֵּא אוֹג מִתְּאַוֶּה אַלֶּע וָואס זַיין הַאֲרֶץ גְלוּסְט אוֹג עֶר וִויל הָאבִּין בֶּאבּוֹד.

מַאכְּן וָום דֶר דָאזִיגֶר שִׁיקְט צוּ מִיר אִיךְ זָאל הַיְיסְן אִיין מַאן פּוּן זַיין צַוֶּעלְף אוֹף מִיר כְּדֵי גוּן אוֹג זָעהֶם אַז עֶר זִיכְט אַיין בִּיסְלְבֶּעל אוֹף מִיר כְּדֵי עֶר זָאל קֶענֶן מִיטְן מִיט מִיר: (ח) וַיְהִי

כשמוע

אֱלִישָׁע אִישׁ־הָאֱלֹהִים כִּי־קָרַע מַלְכֵּי
יִשְׂרָאֵל אֶת־בְּגָדָיו וַיִּשְׁלַח אֵלָיו־הַמֶּלֶךְ
לֵאמֹר לָמָּה קָרַעְתָּ בְּגָדֶיךָ יָבֹא־נָא
אֵלַי וְיֵדַע כִּי יֵשׁ נָבִיא בְּיִשְׂרָאֵל׃ ט וַיָּבֹא
נַעֲמָן בְּסוּסוֹ וּבְרִכְבּוֹ וַיַּעֲמֹד פֶּתַח־
הַבַּיִת לֶאֱלִישָׁע׃ י וַיִּשְׁלַח אֵלָיו אֱלִישָׁע
מַלְאָךְ לֵאמֹר הָלוֹךְ וְרָחַצְתָּ שֶׁבַע־
פְּעָמִים בַּיַּרְדֵּן וְיָשֹׁב בְּשָׂרְךָ לְךָ וּטְהָר׃
יא וַיִּקְצֹף נַעֲמָן וַיֵּלֶךְ וַיֹּאמֶר הִנֵּה אָמַרְתִּי
אֵלַי יֵצֵא יָצוֹא וְעָמַד וְקָרָא בְּשֵׁם־יְהוָה
אֱלֹהָיו וְהֵנִיף יָדוֹ אֶל־הַמָּקוֹם וְאָסַף

כַּד שְׁמַע אֱלִישָׁע נְבִיָּא
דְּיָי אֲרֵי בְּזַע מַלְכָּא
דְּיִשְׂרָאֵל יָת לְבוּשׁוֹהִי
וּשְׁלַח לְוָת מַלְכָּא
לְמֵימַר לְמָא בְּזַעְתָּא
לְבוּשָׁךְ וֵיתֵי כְּעַן לְוָתִי
וְיֵדַע דְּאִית נְבִיָּא
בְּיִשְׂרָאֵל׃ ס וַאֲתָא נַעֲמָן
בְּסוּסְוָתֵהּ וּבְרָתִיכוּתֵהּ
וְקָם בְּתְרַע בֵּיתָא
דֶּאֱלִישָׁע׃ וּשְׁלַח לְוָתֵיהּ
אֱלִישָׁע אוֹגַדָּא לְמֵימַר
אֲזִיל וּסְבוֹל שְׁבַע זִמְנִין
בְּיַרְדְּנָא וְיִתוּב בְּסָרְךָ
לָךְ וְאִתְּסֵי׃ יא וּרְגִיז
נַעֲמָן וַאֲזַל וַאֲמַר הָא
הֲוֵיתִי אֲמַר דִּלְוָתִי יִפּוֹק
מְפַּק וְיקוּם וְיִצְלֵי בִּשְׁמָא
דְּיָי אֱלָהֵיהּ וִירִים יְדֵיהּ
עַל אֲתַר בֵּית מָחֲתָא
וְיִתְסֵי

רש"י

מנקם תוקמה להתגרות בי: מהאנה. לשון עלילות (לעיל כג יז): (יא) הנה אמרתי. סבור הייתי לו יצא הנביא ויזכר עמי וירפא את המוכי: והניף ידו אל המקום.

רלב"ג

הוא לי. כ"ל מנקם תוקמה כדי שילחם עמי: (יא) והניף ידו על

מצודת דוד

להלחם בי: (ה) וידע. לפי שמענך לכפלו כ"פ למען קדושת השם: (י) וישוב בשרך לך. כי ע"י הלכעת הזה משמן הכסף ומעפר יהוד לך הכסף ופף מהיה טהור מן הלכעת: (יא) אלי יצא וגו'. הנאמרי כי לכבודי ילפ מלי ויעמוד לפני רגליו כדרך הכבוד שעושים כני מלכ לכבים הגדולים וכדכר הלפרוש מהנאתי שיקבל הכסף כ' ויוסיף ידו על מקום הלכעת להכפיע עם הכפוש ע"פ כם וכאופן זה יתפף

מצודת ציון

(י) מלאך. שלים: (יא) והניף. עלי הכסף והכוונה:

רד"ק

בסוסיו קרי

שילחם עמי כי בשלום היה אז עמו: (ט) בסוסו. כן כתיב וקרי בסוסיו לשון רבים הכתוב אומר על עצמו שהיה הוא רוכב בסוסו והקרי הוא על הבאים עמו: (יא) והניף ידו אל המקום. ת"י וירים ידיה על אתר בית כחהא ותיתסי סגירותיה ופלי

מנחת שי

(ט) בסוסו. בסוסיו קדי וכתי תיתא ניירוסלמי פרק הלק בפנין גמחי:

מצודת ציון

(י) מלאך. שלים: (יא) והניף.

פירוש ע"ט

כְּשָׁמַע אֱלִישָׁע אִישׁ הָאֱלֹהִים אוֹג עָם אִיז גְּוִוען אַז אֱלִישָׁע
דָּר גֶּעמֶלְיבֶּער מַאן הָט גְּהערְט אַז דֶּר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
הָט זוֹ רִיסְן זַיְינֶע קְלַיידֶר הָט עֶר גִּשׁוּקְט זוֹ
דָּעם מֶלֶךְ זוֹ זָאגֶן לְמָה קָרַעְתָּ וְואורוּם הָאסְטָע זוֹ רִיסְן
דַּיינֶע קְלַיידֶר בָּא נָא לָאז עֶר נוּן קוּמְן זוֹא מִיר אִין
לָאז עֶר וּוִילְן אַז עֶם אִיז דָּא אַיין נְבִיא צְווישֶׁן דִּי
יִשְׂרָאֵל׃ (ט) וַיָּבֹא נַעֲמָן אִיז נַעֲמָן גִּיקוּמְן מִיט זַיינֶע
פֶּערְד אוֹג מִיט זַיינֶע רַייטֶר וְועגֶן זַיינֶע אוֹג הָט זִיךְ
גִּשְׁטַעלְט פַּר דֶּר טִיהֶר פוּן דֶּעם הוּז וְום זוֹ אֱלִישָׁע׃
(י) וַיִּשְׁלַח אֵלָיו אֱלִישָׁע הָט אֱלִישָׁע גִּשִׁיקְט זוֹ אִים אַיין
שְׁלִיחַ זוֹ זָאגֶן הָלוֹךְ וְרָחַצְתָּ זָאלְסְט זַיין אוֹג זִיךְ וַואשֶׁן
אוֹג בָּאדֶן זִיבֶּן מָאל אוֹג יַרְדֵּן וְועט זִיךְ אוֹם קֶערֶן
דַּיין פְּלֵיישׁ זוֹ דִיר אוֹג דוּא וְועסְט זַיין רֵיין פוּן דֶּעם צָרַעַת׃ (יא) וַיִּקְצֹף נַעֲמָן אִיז נַעֲמָן גְּרוֹגֶן אוֹג
אִיז אַוועק גְּנַאנְגֶן וַיֹּאמֶר אוֹג הָאט גְּזָאגְט הִנֵּה אָמַרְתִּי נוּן אִיךְ הָאב מִיר גֶּעטְרַאכְט אַז עֶר וְועט גְּווִיס אַרוֹס
זַיין זוֹא מִיר וְעַמֵּד וְקָרָא אוֹג וְועט שְׁטֶיין אוֹג וְועט רִיפֶּען אוֹג דֶּעם נָאמֶן פוּן גָּאט וְהֵנִיף יָדוֹ אוֹג וְועט
אויף הֵייבֶּן זַיין הַאנְט אויף דֶּעם אוֹרְט פוּן דֶּעם צָרַעַת אוֹג דֶּער מִיט וְועט עֶר הֵיילֶען דֶּעם מְצוֹרָע׃
(יב) הֲלֹא טוֹב וגו׳ פַּר וְואר עֶם אִיז בֶּעסֶער אֱמֶת אוֹג בֶּרֶכֶּר דִּי מַיִים פוּן דַּמֶּשֶׂק מֶער פוּן אַלֶע וואסֶערְן

הַמְצוֹרָע׃ יג וַיִּגְּשׁוּ עֲבָדָיו וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו
וַיֹּאמְרוּ אָבִי דָּבָר גָּדוֹל הַנָּבִיא דִּבֶּר
אֵלֶיךָ הֲלוֹא תַעֲשֶׂה וְאַף כִּי־אָמַר אֵלֶיךָ
רְחַץ וּטְהָר׃ יד וַיֵּרֶד וַיִּטְבֹּל בַּיַּרְדֵּן שֶׁבַע
פְּעָמִים כִּדְבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיָּשָׁב
בְּשָׂרוֹ כִּבְשַׂר נַעַר קָטֹן וַיִּטְהָר׃ טו וַיָּשָׁב
אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים הוּא וְכָל־מַחֲנֵהוּ
וַיָּבֹא וַיַּעֲמֹד לְפָנָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא
יָדַעְתִּי כִּי אֵין אֱלֹהִים בְּכָל־הָאָרֶץ

וְתַפְסִי קְנִירוּתָא׃
יג הֲלָא מְכִין אֲמָנָא
וּפַרְפַּר נַהֲרֵי דַּמָּשֶׂק מִכֹּל מֵימֵי יִשְׂרָאֵל
הֲלֹא אֶטְבּוֹל בְּהוֹן
וְאִתְּכֵי וְאִתְפְּנִי וַאֲזַל
בִּרְנָז׃ יג וּקְרִיבוּ עַבְדְּרוֹהִי
וּמַלִּילוּ עִמֵּיהּ וַאֲמַרוּ מָרִי
אִלּוּ פִּתְגָמָא רַבָּא נְבִיָּא
מַלֵּיל עִמָּךְ הֲלָא תַּעֲבִיד
וְאַף אֱלָהִין דַּאֲמַר לָךְ
טְבוֹל וְאִתְּכֵי׃ יד וּנְחַת
וּטְבַל בְּיַרְדְּנָא שְׁבַע
זִמְנִין כְּפִתְגָמָא נְבִיָּא
דַּיְיָ וְתָב בְּסָרֵיהּ כִּבְסַר
יַנִּיק זְעִיר וְאִתְּכֵי׃
טו וְתָב לְוָת נְבִיָּא דַיְיָ
הוּא וְכָל מַשְׁרְיָתֵיהּ
וַאֲתָא וְקָם קֳדָמוֹהִי
וַאֲמַר הָא כְעַן יְדָעִית
אֲרֵי לֵית אֱלָהָא קָיֵם
בְּכָל

ת"א כי אין אלהים. עקידה שער פח

רד"ק — אמנה קרי

ראמנה ממצורע בשר המצורע כלומר מקום הצרעת׃ (יב) אבנה ופרפר. כתוב בבי"ת וקרי במ"ם והיה הנהר נקרא אבנה ואמנה עם ב"ת ועם מ"ם׃ הלא ארחץ בהם וטהרתי. אם בסבילה אשתחר ארחץ בהם ואשתהר. וארוני אבי ז"ל פירש הלא בכל יום אני רוחץ׃ וטהרתי. בהמיה וכי אני מטהר בעבור זה וכן פי' ר' יונה המדקדק׃ (יג) אבי. כמו אדוני וכת"י מרי וכן אבי ראה גם ראה׃ דבר גדול אליך. אם דבר גדול דבר אליך הנביא לעשות כדי שהרפא הלא תעשה כל שכן שדבר קטן דבר אליך שיש לך לעשותו שאמר אליך רחץ וטהר וכת"י אילו פתגמא רבא נביא טליל עמך׃ וטהר. ת"י ואתסי ר"ל כי רפואתו היא מטהרתו׃ (טו) ברכה. מנחה וכן קח נא את ברכתי׃

מנחת שי — רלב"ג

(יב) הנאמ. תמנה קרי׃

המקום. כ"ל אל המקום אשר הוא עובד השי"ת׃ (יג) אבי. הנה אמרו כן מרוב אהבתם אליו׃ דבר גדול. כ"ל אילו דבר גדול היה היית עושה אותו בשמחה ובטוב לב ואיך לא תעשה זה הדבר הקל׃ רחץ וטהר. כ"ל אם כן הוא הדבר הקל בעיניך עשה אותו ואל תמאן׃ (טו) ברכה. מתנה׃

מפני רחילתי כסה׃ (יג) אבי דבר גדול הנביא דבר אליך. כ"ל לולי דבר אליך הנביא לעשות דבר גדול הלא תעשה כדי שתרפא אף כי עתה אליך שתרפא בדבר קל כזה וכיון שהוא כיולדן שכא פעמים שיש לך לעשות דבר׃ (טו) קח נא ברכה מאת עבדך. כ"ל מנחה׃

מצודת ציון

(יג) אבי. כ"ל סר וקלין כהאב על הבן: ואף כי. הוא כעניין כל שכן׃

מצודת דוד

המלוכע׃ (יב) הלא טוב. כ"ל אבל בתמרו כתן ומסר נכסה ס"ב שתשר מדרך רפואתם טבעית וכלא בוודאי אין ממנו בדבריו כי כהרות דמשק כן לא יועיל מי הירדן׃ (יג) דבר גדול. פס הנביא היה אומר לך דבר טוב אבי בתמיה ס"ב כמו הלא לא יועיל לי ומ"ם שתשר לך דבר קל כתן וכזה תעשה ומדוע ס"ב תמנע לעשות׃ (יד) כדבשר נער קטן. כ"ל לחה ומזהירה׃ ויטהר. נעשה פסול מן הלכלוכ׃ (טו) ויעמוד לפניו. כעבד לפני האדון׃ ויאמר. כעבד הלפופלם והסודלפם הזאת קח ממני מנחה׃

פירוש ע"ט

פון דִי יִשְׂרָאֵל חֲלָא אֶרְחַץ פַּאר וָאר אִיךְ וָעל מִיךְ גְּטוֹבָלְת אין יַרְדֵּן זִיבֶן מָאל כִּדְבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים אַזוֹ וִוי
וַאשֶׁן אִין זִיי אִין וָעל זַיִן רַיין וַיֶּשׁ אוּנ עֶר הָט זִיךְ דִיא רַייד פוּן דֶעם נָעמָלַיכֶן מַאן וַיָּשָׁב בְּשָׂרוֹ אוּנ עֶם
גְּקֶעְרְט אוּנ אִיז אַוועק גְּגַאנְגֶן מִיט צָארְן׃ (יג) וַיִּגְּשׁוּ הָאט זִיךְ אוּם גְּקֶעְרְט זַיִן פְּלַייש אַזוֹ וִוי דָם אִיךְ וְיִשְׁבְּ
צֶבְרָיו הָאבֶּן גְּנָעהָט זַייֶע קְנֶעכְט אִין הָאבֶּן גְּרָעט פוּן אַיִן קְלֵיין קִינְד אוּנ אִיז וָאכֶן רַיין פוּן דֶעם
צוּ אִים אִין הָאבֶּן גְּוואגְט פָּאטִיר מַיין הֶער וָעין דָאר צוֹ אִים אִין הָאבֶּן גְּרָעט וָאלְט גְּרָעט צוּ דִיר אַיִן גְּרוֹסְע וַאךְ וָאלְקְטוּ
נָבִיא וָאלְט גְּרָעט צוּ דִיר אַיִן גְּרוֹסְע וַאךְ וָאלְקְטוּ עַם נָטְאן וַאךְ כִּי אוּנ מִכָּל שֶׁבַּח דָם עֶר הָט וַזְגָאגְט צוּ
דִיר אַיִן גְּרַיינְגְע וַאךְ וַאשׁ זִיךְ אוּנ יְרֵדֵן אוּנ דוּא וָעלְט זַיִן רַיין (יד) יֵרֶד וַיִּטְבֹּל הָט עֶר גְּנָעדְעְרְט אוּנ הָט זִיךְ
טָאן): (יד) יֵרֶד וַיִּטְבֹּל הָט עֶר גְּנָעדְעְרְט אוּנ הָט זִיךְ

רש"י

הַצָּרַעַת: (יג) אבי. כמו מדוני: הלא תעשה. וכי לא תעשהו לפילו לומר לך דבר טורח: ואף כי. קל ומומר

כִּי אִם־בְּיִשְׂרָאֵל וְעַתָּה קַח־נָא בְרָכָה
מֵאֵת עַבְדֶּךָ׃ טז וַיֹּאמֶר חַי־יְהוָה אֲשֶׁר־
עָמַדְתִּי לְפָנָיו אִם־אֶקָּח וַיִּפְצַר־בּוֹ
לָקַחַת וַיְמָאֵן׃ יז וַיֹּאמֶר נַעֲמָן וְלֹא יִתַּן
נָא לְעַבְדְּךָ מַשָּׂא צֶמֶד־פְּרָדִים אֲדָמָה
כִּי לוֹא־יַעֲשֶׂה עוֹד עַבְדְּךָ עֹלָה וָזֶבַח
לֵאלֹהִים אֲחֵרִים כִּי אִם־לַיהוָה׃
יח לַדָּבָר הַזֶּה יִסְלַח יְהוָה לְעַבְדֶּךָ בְּבוֹא
אֲדֹנִי בֵּית־רִמּוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת שָׁמָּה
וְהוּא נִשָּׁעַן עַל־יָדִי וְהִשְׁתַּחֲוֵיתִי בֵּית
רִמֹּן בְּהִשְׁתַּחֲוֹתִי בֵּית רִמֹּן יִסְלַח־נָא

בְּכָל אַרְעָא אֱלָהִין
בְּיִשְׂרָאֵל וּכְעַן קַבֵּל כְּעַן
תִּקְרוּבְתָּא מִן עַבְדָּךְ׃
טז וַאֲמַר קַיָּם הוּא יְיָ דִּי
מְשַׁמְּשְׁנָא קֳדָמוֹהִי אִם
אֶקַבֵּל וְאִתְקֵיף בֵּיהּ
לְקַבָּלָא וְלָא אָבָא׃
יז וַאֲמַר נַעֲמָן וְלָא
יְתְיְהִיב כְּעַן לְעַבְדָּךְ
טְעוּן חֲזַ כּוּדְנָיוָן מֵעַפְרָ
אַרְעָתָא אֲרֵי לָא יַעֲבֵד
עוֹד עַבְדָּךְ עֲלָתָא וּדְבָח
לְטַעֲוָת עַמְמַיָּא אֱלָהִין
לְשָׁמָא דַיְיָ׃ יח לְפִתְגָמָא
הָדֵין יִשְׁבּוֹק יְיָ לְעַבְדָּךְ
בְּמֵיעַל רַבּוֹנִי לְבֵית
רִמּוֹן לְמִסְגַּד תַּמָּן וְהוּא
סָמִיךְ עַל יְדִי וְאֶסְגּוֹד
בֵּית רִמּוֹן בְּמִסְגְּדִי בֵּית
רִמּוֹן

ה״א לדכר כאה . (שמואל לב) : בית רמון . מדרש לו סנהדרין מד :

כתיב ולא קרי

רש״י

(טז) ברכה . מנחת שלום שמואל הקטן פנים שמואל תלמיד לו עבד כשלום הרב(שולח״ן ערוך״): (טז) אם אקח . שמעי עכשיו גלוים מעורכין כו : (יז) ולא . לשון הקשה לשון הלוחי : יהתן נא . מחלמה זו מחרן ישראל שהיה קדושה משא שני פרדים ואחשלה לעיירי ואעשה אותה מזבח : (יח) בית רמון . שם עכשיו גלוים : והשתחויתי . על כרחי כשאוחז בזרועו של רבי :

רלב״ג

(יז) ולא יתן לו לעבדך שמד פרדים מאדמה . רוצה לומר שיתן זה אחר שיתן לו המלך שיתן לו רשות לקחת גמול על זה שעשית לי מן הטוב לך שאשא ממך שתתן לי דרך חוכל לעבוד כו כשם שיכך שעשה לי זאת העוכה ונזה שאל מאלישע שיתן לו מדיומו מה שיוכל לשאת שני פרדים מאדמה לבנות בה מזבח לה׳ כי לא יעבוד עוד אלהים אחרים כי אם ה״ו לבדו וזקק לאלישע שיתפלל לה״ש שיסלח לו בדבר הזה והוא השתחויתו בית רמון אחר הוא מוכרח כה מפני היות מדוגיו נשען עליו בעמו

מצודת דוד

(טז) עמדתי לפניו . שאני רגיל לעמוד לפניו כחפלה : אם אקח . ל״ל מיום שכופה יהיה עלי שם אקח : (יז) ולא יותן . כשאלה אמר לחת לו אדמה מעמד ג׳׳י פשיטו משא שני פרדים לשאתם לארצו למלוות מסס מזבח לזכוח עליו לה׳ ולא לשם אלילי לשום פכיכיל : כי לא יעגר . כי מעתה לא אעשה עוד עולה : (יח) לדבר הזה . שאל מהגידו שיתפלל בעבורו לה׳ לסלוח לו על הדבר החמור בעיני : והוא נשען על ידי . בעת בוחי להשתחות וכ״כ משתחוה גם

מנחת שי

(טז) אשר עמדתי לפניו . שאני רגיל לעמוד ולהתפלל לפניו ולעברו בלבי ושבועה זו למד מרבו אליהו ויש מפרשים אשר עמדתי לפניו על אליהו חי ה׳ וחי אליהו אשר עמדתי לפניו : (יז) ולא יתן נא לעבדך. שאלה וכן ולא ילך אתנו אחנו אחיי : אדמה . לעשות מזבח בארצו וכי לא היה יכול הוא לקחתה בלא רשות אלא אמר שלא יעשה הנזבח לה׳ בגולת אם לא מרצון הנביא והמלך : (יח) בהשתחויתי . כלעיל בשני משמען והוא שם יאמר טבנו השתחויה ובכשנה שלש עשרת השתחויות היו במקדש : יסלח ה׳ לעבדך . נא כתיב ולא קרי

רד״ק

(טז) אשר עמדתי לפניו . ממנחת שלום שמואל הקטן פנים שמואל תלמיד לו עבד כשלום הרב(שולח״ן ערוך״): (טז) אם אקח . שמעי עכשיו גלוים מעורכין כו : (יז) ולא . לשון הקשה לשון הלוחי : יהתן נא . מחלמה זו מחרן ישראל שהיה קדושה משא שני פרדים ואחשלה לעיירי ואעשה אותה מזבח : (יח) בית רמון . שם עכשיו גלוים : והשתחויתי . על כרחי כשאוחז בזרועו של רבי :

יְהוָה לְעַבְדְּךָ בַּדָּבָר הַזֶּה׃ יט וַיֹּאמֶר לוֹ
לֵךְ לְשָׁלוֹם וַיֵּלֶךְ מֵאִתּוֹ כִּבְרַת אָרֶץ׃
כ וַיֹּאמֶר גֵּיחֲזִי נַעַר אֱלִישָׁע אִישׁ־
הָאֱלֹהִים הִנֵּה חָשַׂךְ אֲדֹנִי אֶת נַעֲמָן
הָאֲרַמִּי הַזֶּה מִקַּחַת מִיָּדוֹ אֵת אֲשֶׁר־
הֵבִיא חַי־יְהוָה כִּי־אִם־רַצְתִּי אַחֲרָיו
וְלָקַחְתִּי מֵאִתּוֹ מְאוּמָה׃ כא וַיִּרְדֹּף
גֵּיחֲזִי אַחֲרֵי נַעֲמָן וַיַּרְא נַעֲמָן רָץ
אַחֲרָיו וַיִּפֹּל מֵעַל הַמֶּרְכָּבָה לִקְרָאתוֹ
וַיֹּאמֶר הֲשָׁלוֹם׃ כב וַיֹּאמֶר שָׁלוֹם אֲדֹנִי
שְׁלָחַנִי לֵאמֹר הִנֵּה עַתָּה זֶה בָּאוּ אֵלַי

רמון וְשָׁבוּק יְיָ לְעַבְדָּךְ
בְּפִתְגָמָא הָדֵין׃ יט וַאֲמַר
לֵיהּ אֲזֵיל לְשָׁלָם וַאֲזַל
מִלְוָתֵיהּ פְּרוּד אַרְעָא׃
כ וַאֲמַר גֵּיחֲזִי תַּלְמִידָא
דֶּאֱלִישָׁע נְבִיָּא דַיְיָ הָא
מְנַע רִבּוֹנִי יָת נַעֲמָן
אֲרַמָּאָה הָדֵין מִלְקַבָּלָא
מִנֵּיהּ יָת דַּאֲתֵי קֳדָמֵיהּ הוּא
יְיָ אֱלָהַיִן אֲרָהוּט
בַּתְרוֹהִי וַאֲסַב מִנֵּיהּ
מִדְּעָם׃ כא וּרְדַף גֵּיחֲזִי
בָּתַר נַעֲמָן וַחֲזָא נַעֲמָן
נָבְרָא רָהִיט בַּתְרוֹהִי
וְאִתְרְכִין מִן רְתִיכָא
לְקָדָמוֹהִי וַאֲמַר
הַשְׁלָם׃ כב וַאֲמַר שְׁלָם
רִבּוֹנִי שְׁלָחַנִי לְמֵימָר הָא
כְּעַן דִּין אֲתוֹ לְוָתִי תְּרֵין
עוּלֵימִין

ת"א כי הם לפני. (סנהדרין כט):

רד"ק נ"א מומה

כמו כן יסלח ה' לעבדך וחכתוב רוצה לומר מעתה יסלח ה' לעבדך כלומר שאל באל שיסלח לי: (יט) כברת ארץ. הוא שיעור טיל: (כ) ויאמר גיחזי. ויאמר בלבו:

מנחת שי

בין כמובר ועל פי כמכתוב ובימין ומכר כדוב: (כ) ולקחתי מאתו מאומה. במקבלת גדולה כתוב ס ומ"ם חסר לה"ק והוא בפירוש רש"י ז"ל בכתב מומה חסר הלי"ף ומי שכתבה לקיחה זו לשום עכ"ל. וכל הספרים שבלו לידי כתיב מאומה בחל"ף גם ' הים במדקדק בהגהת ברכים שהם הבח לשון רש"י וחל"י שלתר ודומיהם עד כאן דבריו. והע"פ שתין היהי מוכחת לדברי רש"י ז"ל שפר דברין מלחתי ממדעם ומאומה וזה מומתו חי ה' כי אם לתי לתתי ולקחתי מידו מאומה חיך תומו חתה נוטל שכאתר וגרעת נעמן מדבק בך. עוד מלחתי בעיקרת רבה כדך מלוגע פרק ו"ז עין ' דברים נגעיב בחיב וכו' פך ואל חילול ה' מניחני ויאתר נעמי נער מלוגע וגו' מכו מאומה מן מומת הים כיה פירש נעמן מומת הים ומאומה מן מומת הים כיה פירש זה גיחזי בלן יאתר נעמן ליטול ממנו ממון שנאתר וירדף גיחזי אתרי נעמן וגו' ולוכש קידם שמו של הקדוש ברוך הוא שלא ילוכ לישול מנעמן כלום וגיחזי דתך אתריו ומבקש לו לעקר שנלח שיטלה לו ממון ונפלה זה מחלל שם שמים מה שקידש מלוכש לאתר לו הקדוש ברוך הוא לגיחזי בעבור שהיה אחיקה מתחו מאומה וקחתי מתחו מאומה ולא יכלה לו ממנו כדי לחלל חייך מאומה לאתרם ומומו אחה נוטל ולגרעת נעמן מדבק בך ע"כ. ואתון כל מתאמרים לאו אמרתי לכון דכתיב מאומה וכתיב מומה ליכא מאומה ומכתיב מומה ליכא שנם תמיגון ז"ל דכתיב וכן כן ראיתי לנעל כלי יקר שכתב ז"ל דכתיב מאומה וכתיב מומה ליכא מומה ע"כ. הלי יאי דעתי לין זה מומת כדכתי רבותינו ז"ל דכתיב מאומה לגיי מום כמו שכתבו גם כן בע"ב פ' כי כל פסוק לה תעשה לו מאומה לה תעשה לו מומה ובטיקרת רבה פ' ל"ב בענין כלקוח ל"ל הקב"ה לה דייך שלה נתת לו מעלך מאומה הלה מאה מנה שנתתי לו אתה מכניס לו עין רעה לפיכך והיליך בן ואין בידו מאומה מן כל מה שהוה ניח לה יבכוך לבניה ומסוף מומת למסוים ויש לפס ז"ל על מה שימתוכו מהני קלקלי ובמתיבתי מ"ם למתרגמו וקרי ומיתפרשן מום ולהו בן ואתר עיני הלך לבי ובכפי דבק מ"ם (הושע ל"ה) ואתרו יליפי אבר אין בפס כל מ"ם פרים

מצורת ציון

גלוים בכמה כמון: (יט) כברת. הוא מיל וכן כברת מרן (בראשית
מה): (כ) חשך. מנע כמו ולא השכת (שם כב): (כא) ויפול.
ענין הניח כמו ונפול מעל הגמל (שם כד): השלום. בס"פ השלום:

מצורת דוד

מני עמו: בהשתחויתי. וכדבר הכתוב השתחוה להוך ליי ס':
(כ) ויאמר. משל בלבו: הנה חשך. כ"ל מנע ממ נעמן מליתן
לגיחזי ומנע עלמו מקבת מידו: חי ה'. כלומר סריני בשבע בלי

פירוש ע"ט

בַּיקֶן אוּב דָּעֶם הוּז פּוּן דֶּר אָפְּ גְּאט רְמוֹן בְּהִשְׁתַּחֲוָיָתִי
אוּב מֵיין בִּיקֶן זִיךְ אוּב דָּעם הוּז פּוּן דֶּר אָפְּ נָאט רְמוֹן
יְסַלַּח ה' נָאט פַּאר דָּעֶבֶּן צוּ מִיר דַיין קְנֶעכְט אוּב
דַּר דָּאזִיגֶּר נָאךְ: (יט) וַיֹּאמֶר לוֹ הֵט אֱלִישָׁע גְּנָאנְט צוּ
אִים גֶּיי צוּ שָׁלוֹם וַיֵּלֶךְ בְּאהוּ אוּב עֶר אִיז אַוֶּועק גְּנַאנְגֶּן
פּוּן אִים אֵיין אֶקְעֶר לַאנְג עֶרד: (כ) וַיֹּאמֶר גֵּחֲזִי הָאט
זִיךְ גְּטְרַאכְט גֵּחֲזִי דֶּר יונְג פּוּן אֱלִישָׁע דֶּר גָּעטְלִיכֶר
מַאן הִנֵּה חָשַׂךְ אֲדֹנִי גּוּן מֵיין הָאר הֵט פַּר מִיטְעֶן דָּעם
דָּאזִיגֶּן נַעֲמָן הָאמִי פּוּן צוּ נָעמָן פּוּן זַיין הָאנְט דָּס
גְּשִׁיקְט צוּ זָאגֶן דִּיר הִנֵּה עַתָּה זֶה גּוּן הַיינְט יֵרֵד בֵּ וְעֶנְן

גקומן

רש"י

(יט) כברת ארץ. סס מדה של קרקע כמו למדי כרס
(תרפיע"ט בלע"ז): (כ) מומה. חסר ל"ם לפי שהיתה
לקיחה זו לשום: (כא) ויפול. ותתרכין:

רלב"ג

בית רמון להשתחוות: (יט) ויאמר לו לך לשלום. קלר הכתוב לך
כמובן מזה שנתן לו בקשתו כמה שבקש לו לעבוד שם השם יתברך:
וילך ממנו כברת ארץ. היה סלכן של לעגבדם משל קביב הטיר וכלולן
כו שלש הרכוים מן הטיר כי לש היה ביתו וכין הטיר כי שם מדוש

שְׁנֵי־נְעָרִים מֵהַר אֶפְרַיִם מִבְּנֵי
הַנְּבִיאִים תְּנָה־נָּא לָהֶם כִּכַּר־כֶּסֶף
וּשְׁתֵּי חֲלִפוֹת בְּגָדִים׃ כג וַיֹּאמֶר נַעֲמָן
הוֹאֵל קַח כִּכָּרַיִם וַיִּפְרָץ־בּוֹ וַיָּצַר
כִּכָּרַיִם כֶּסֶף בִּשְׁנֵי חֲרִטִים וּשְׁתֵּי
חֲלִפוֹת בְּגָדִים וַיִּתֵּן אֶל־שְׁנֵי נְעָרָיו
וַיִּשְׂאוּ לְפָנָיו׃ כד וַיָּבֹא אֶל־הָעֹפֶל וַיִּקַּח
מִיָּדָם וַיִּפְקֹד בַּבָּיִת וַיְשַׁלַּח אֶת־
הָאֲנָשִׁים וַיֵּלֵכוּ׃ כה וְהוּא־בָא וַיַּעֲמֹד
אֶל־אֲדֹנָיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֱלִישָׁע מֵאַ֫ן

עוּלֵימִין מְטוּרָא דְּבֵית אֶפְרַיִם מִתַּלְמִידֵי נְבִיָּא הַב כְּעַן לְהוֹן כִּכָּרָא דְּכַסְפָּא וּתְרֵין אַצְטְלָנִן דִּלְבוּשָׁא׃ כג וַאֲמַר נַעֲמָן שְׁרֵי סַב תַּרְתֵּין כִּכָּרִין וְאִתְקֵיף בֵּיהּ וְצַר תַּרְתֵּין כִּכָּרִין דְּכַסְפָּא בְּתַרְתֵּין פְּלָדְסִין וּתְרֵין אַצְטְלָנִן דִּלְבוּשִׁין וְיָהַב לְתַרְתֵּין עוּלֵימוֹהִי וּנְסִיבוּ קֳדָמוֹהִי׃ כד וְעַל לַאֲתַר כְּסִי וּנְסִיב מִידֵּהוֹן וּפַקֵּיד בְּבֵיתָא וְשַׁלַּח יָת גַּבְרַיָּא וַאֲזָלוּ׃ כה וְהוּא

ת"א הואל קח ככרים . סוסה מז פונהדרין קג מכילתין ט׃

רש"י

(כג) הואל . הכבד שלקח: בשני חרטים. מיני כגליס וסודרין כמו המטפחות והחריטים (ישעיה ג כב) כך תרגמו מנחם לכל יונתן תרגם זה פלדסין ואת שבספר ישעיה תרגם מחכית. והפותרין לומרין בשני חריטי' כשני כיסין מרוקמים (פירוש"ם בלע"ז):אל שני נערין. של נעמן: וישאו לפניו. לפני גחזי: (כד) ויבא אל העופל. תרגם יונתן למחר כסי: ויקח מידם. מיד שני נערי נעמן: וישלח את האנשי'.

רלב"ג

הטיל וכיוצא וגעים: (כג) ויאל ככרים כסף בשני חריטים. כולם לומר שלקח שני ככרים של כסף בשני חריטים זו אחרי מאחת כתוב בהוא (כד) ויבא אל העופל ויקח מידם. הכה העופל הוא מקום גבוה ויהיה שם בית חזק ולזה שם בספו כדי שיהיה יותר בטוח: ויפקד בבית. למשוך שהשלוח הזה שכבר מיה בהיותו בבית של העופל מן המחיצים כלומו שלקח שני ככרים מידם כדי שיכניסו לו השלושה המחיצים זו אחרי זו עד שיכניסו לו הכסף ויפקידו בביתו זו יהיה מעניין פקידות והשלוח זו אמנה שם היה לו מחיצים יקחו לו ככסף הזה בגדים וזיתים וכרמים וגפן ובקר וצאן ועבדים ושפחות ולזה אמר לו מישע העת לקחת את הכסף ולקחת הכגדים וזיתים וכרמים וגפן ובקר ועבדים ושפחות: (כה) מאן גחזי . כתוב ובקי מאין והשלוח זו מאין בא ולספר כי אם לא היה עמהם לא היה יודע לו היה לוקח בהשלוח שהשלח דרך מחיצת כגלו תאמר שיניח לו אז שלקח בעופל ויקח מידם את הכסף ואת הבגדים ושפחות: (כה) מאין . כי היה יודע שהיה עמהם ולא היה עמהם כי אם לא היה עמהם:

מצודת דוד

(כג) הואל . לשון כמו הוסכו לא לך (לקמן ו) : ויפרוץ בו . לשון פצוי מן ויפלוץ והוא לשון חרטים : ויצר . וקבל כמו לוקי מעמודה (ישעיה מ) : חרטים . מין כיסים וכן והמטפחות והחריטים (שם ג) : (כה) אנה ואנה . לפה ולפה :

מצודת ציון

(כג) הואל . לשון כמו הוסכו לא לך (לקמן ו) : ויפרוץ . לשון פצוי מן ויפלוץ והוא לשון חרטים . מין כיסים וכן והמטפחות והחריטים (שם ג) : (כה) אנה ואנה . לפה ולפה :

מאיר עיני רד"ק

(כג) ככרים כסף . חשוא אשר בכ"ף הוא סי' הסמיכות : בשני חרטים . קשר בשני כיסים ויונתן תרגם פלדסין וכן תרגם סדינים פלדסין : (כד) אל העופל . מקום גבוה שהיה בית כמו עופל ובתן שהוא מקום גבוה וי"ת לאחר כסי תרגם אותו מן עפולים שפירשו תתחוניות שהוא מקום נסתר : ויפקד בבית . השקיד הכסף והבגדים שם שרצה להעלים מאלישע וזה לברר בענין פקדתן מן הקל : (כה) מאן גחזי . מאן כתיב בלא יו"ד והקרי מאין ושניהם ענין אחד כי מאין כמו אן תלכתם אנה ואנה אילך ואילך :

מנחת שי

דניאל ואיזון מן מ"ת מלין דנסבין חלף כמלעזות מיכולת ולת קריין ומימנהן כאכסת רבתא יפתיאלי המקרא אבין מפנבתי למדמתי כתוב בחותו על חיוב לתרגומי מלומה כתיב מום קרי . אחר כל לחם הכהנים מלאתי סיום לרש"י מהיכולתי דעבד חלק לתתרגום הכא חסר ניחוי ואמר מי ס' כי אם לפי חתניו ולקחתי מחתו מלומה מומה כתיב ס"ת . אך כשל יפה מרחם כתב מומה כתיב לא מלאתי כן בכוש סער וכחה שהוא כמו קרי כיה מומה דמשום ק"ל שלא מלאו נשען מלומה על מלאתו דכר לוה על הכלול לא תהן לו מלומה . ולא ידע מלו מלומה . כי לא מלאתם בידי מלומה . לפני קאמר דס"ל כלולו כתיב מומה אגיד ביקח מומו דהויהו לנלעד : (כג) קח ככרים . חד מתל"ת ביח"ת מן כ' כי לא נסבין ול"ו כרים סיאוחא ומשעון בהון ומיהן במפרש רבתא : ככרים כסף . כ"ף בגוה מפני הסמיכות : (כה) מאין . מלין קרי : תכה ותנה . בתקלה שפני הדפוס הוין כקמ"ן בשני המלות ושטות הוא כי בכל מקומות המדוייקים

פירוש ע"ט

נְקוּמָן צוּ מִיר צְוָויי יוּנָן פּוּן דֶעם בָּאַרְג אֶפְרַיִם פּוּן דִי תַּלְמִידִים פּוּן דִי נְבִיאִים תֵּנֶה נָא לָהֶם גִיב נוּן צוּא זַיי אַיין עֶצְהֶנְטֵער זִילְבֶּער אִין צְוָויי פֶּאר קְלֵיידֶר׃ (כג) וַיֹּאמֶר נַעֲמָן הָט נֶעמֶן גִיאוּנְט הֵיאל וְוִיל אִין נֶעם צְוָויי עֶצְהֶנְטֶר וַיִּפְרָץ בּוֹ אוּנ עֶר הָט שְׁטאַרְק גֶּבְעמֶן אוּנ אִים וַיצַר אוּנ עֶר הָט אַיין גְּבִינְדֶן צְוָויי עֶצְהֶנְטֶר זִילְבֶּר אִין צְוָויי טִיכֶער וּשְׁתֵּי חֲלִיפֹת אִין צְוָויי פָּאר קְלֵיידֶר וַיִּתֵּן הָט עֶם בַּהַאלְטֶן אוּנ דֶעם הוּז וַיְשַׁלַּח אִין הָט אַוְועק גִישִׁיקְטֶר דִי מַאנֶן פּוּן גֶעמֶן אִין זַיי זָאנֶן אַוְועק גֶגַאנְגֶן׃ (כה) וְהוּא בָּא אוּנ עֶר שְׁטֶעלְט פֶּר זַיין הֵאר אֱלִישָׁע אִין צְוָויי פָּאר קְלֵיידֶר וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֱלִישָׁע הָט אֱלִישָׁע גְּזָאגְט צוּ אִים מֵאַיִן גֶּחָזִי פּוּן נוֹאנֶן קִימְסְטָע

גֵּחֲזִי וַיֹּאמֶר לֹא הָלַךְ עַבְדְּךָ אָנָה וָאָנָה׃
כה וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא־לִבִּי הָלַךְ כַּאֲשֶׁר
הָפַךְ־אִישׁ מֵעַל מֶרְכַּבְתּוֹ לִקְרָאתֶךָ
הַעֵת לָקַחַת אֶת־הַכֶּסֶף וְלָקַחַת בְּגָדִים
וְזֵתִים וּכְרָמִים וְצֹאן וּבָקָר וַעֲבָדִים
וּשְׁפָחוֹת׃ כו וְצָרַעַת נַעֲמָן תִּדְבַּק־בְּךָ
וּבְזַרְעֲךָ לְעוֹלָם וַיֵּצֵא מִלְּפָנָיו מְצֹרָע
כַּשָּׁלֶג׃ ו א וַיֹּאמְרוּ בְנֵי־הַנְּבִיאִים אֶל־
אֱלִישָׁע הִנֵּה־נָא הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ
יֹשְׁבִים שָׁם לְפָנֶיךָ צַר מִמֶּנּוּ׃ ב נֵלְכָה
נָּא עַד־הַיַּרְדֵּן וְנִקְחָה מִשָּׁם אִישׁ קוֹרָה

אַתְּ אָתֵי גֵיחֲזִי וַאֲמַר לָא
אֲזַל עַבְדָּךְ לְכָא וּלְכָא׃
כו וַאֲמַר לֵיהּ בְּרִוחַ
נְבוּאָה אִתְחֲזֵא לִי כַּד
אִתְהַפִּיךְ גַּבְרָא מֵעַל
רְתִיכְיֵהּ לָקֳדָמוּתָךְ
הַשָּׁעָה הַיְא לָךְ
דְּנָסִיבְתָּא כַסְפָּא
וּנְסִיבְתָּא לְבוּשִׁין
וְחַשְׁבָתָא לְבִלְבָּךְ לְמִקְנֵי
זֵיתִין וּכְרְמִין וְעָאן
וְתוֹרִין וְעַבְדִּין וְאַמְהָן׃
כז וּסְגִירוּת נַעֲמָן תִּדְבַּק
בָּךְ וּבְבָנָךְ לָעָלַם וּנְפַק
מִן קֳדָמוֹהִי חִוַּר כְּתַלְגָּא׃
א וַאֲמַרוּ תַּלְמִידֵי נְבִיָּא
לֶאֱלִישָׁע הָא כְעַן אַתְרָא
דִּי אֲנַחְנָא יָתְבִין תַּמָּן
קֳדָמָךְ עִק לָנָא׃ ב נֵיזַל
כְּעַן עַד יַרְדְּנָא וְנִסַּב
מִתַּמָּן גְּבַר כְּשׁוּרָא חֲדָא

ונעביד

ת"א לח לבי הלך . שם . פוסיט מז : ולעמת נעמן . שם שם ערכין מח שוהר מזויט (סנהדרין כט) : ויאמרו בני הנביאים . כוסא שם (סנהדרין שם) :

רד"ק

(כו) לא לבי הלך . בתמיה כלומר כי לבי ומחשבתי היה עמך בלכתך וידעתי מה שהלכת ועשית : העת . פתח הה"א והיא לתמיה כלומר אם עת שהלכת לקחת לא ידעתי : וזיתים וכרמים . כתרגומו וחשבתא בלבך למקני זיתין וכרמין ושאן ותורין וגו' כלומר חשבת מן הכסף לקנות לך כל זה : (כז) וצרעת נעמן . הרי"ו כמו הוי"ן הנוספים שפירשנו או יהיה דבר נסתר עמו ופירושו הכסף נתון לך והצרעת : ובזרעך לעולם . לא אמר בכל הבנים שיצאו ממנו עד עולם אלא באותן בנים שיהיו לו שתדבק הצרעת בו ובהם לעולם שלא ירפאו ממנה ואם נחזי חפא בניו מה חפאו אלא מלמד שבניו ידעו בדבר וכבר הרחיבנו בזה הענין בספר שמואל בקללה שקלל דוד ליואב : (ו) צר ממנו . שהיו יושבים שם ברוחק כ"כ חיו רבים התלמידים ואמרו רז"ל כי כאשר גורש גחזי מלפני אלישע אז רבו התלמידים כי גחזי היה רע לחם והיו רבי יראי' לבא לפני אלישע מפני רעת גחזי שהיה דיחה אותם וכשנפרד גחזי ממנו

מנחת שי

אָנָה הלשון הזה נ"ן בסוף וכן לֹא הָלַךְ עַבְדְּךָ אָנָה וְלֹא זֶה וְהֹלֵכֶת אָנָה וְהֹלֵכֶת (מלכים ג' כ') וְהֵם הֹלְכִים אָנָה (משלי ז' כ') : מדקדק בך . הס"י בתהלים : וזמרתי . כוס"ו בתהלים במזמורים : ו (ב) נלכה נא . מתרגם נמ"ן בנסתחות כתובי יד ודפוסים ישנים :

נעמן כי כוזבי לכי יודע כל זה ולכן נתן עכשו ע"ז שתדבק בו לרעת נעמן וזכרנו לעולם כ"ל כל ימיכם לו עד היובל על דרך ועבדו לעולם : (ו) לך ממנו . כ"ל דמוך ממנו וידמה כי מפני זה בלבד גחזי לפני' כי לרוב תכוני' לכם מעבד

מצודת ציון

ו (כ) קורה . עץ עב כמו קורות בתינו מרזים (שה"ש א') :

הכסף הלא בשם היה בדבר הנה וכי לקוח נתן הנה בשעה זו לקבל ממנו את כסף הכסף הים וגו' : העת . וכי בעת הזאת ראוי לקבל ממנו את היה לך לקחת עת כזאת עסוק בכך : (כז) וצרעת . יהפוך לשון הדבר ואמר לשון ציווי כמו ולמשוך הכסף הזה ולקחת בגדים . ואפי' עם היה מותר לך בגדים וזיתים וגו' לא לבעת הים וכמ"ש ומה בעת הזאת (ויקרא י"ג) : ו (ו) המקום . הים מדבשם : צר ממנו . דמוך הוא להמזיק עם כולנו : (ב) משם .

ע"מ

פירוש

גֵּחֲזִי וַיֹּאמֶר הֵאָם עֵר גְּזַאנְט לֹא חֲלַךְ דַּיִין קֶנֶעכְט אִיז
גִּיט גִּינַאנְגֶן הוּן אוּג אֲהֶעֶר׃ (כו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֵאָם
אֲלִישָׁע גְּזַאנְט צוּא אִים לֹא לִבִּי חָלַךְ מִיין הֵאֶרְץ אִיז
גִּיט אַוֶּעק גִּינַאנְגֶן פּוּן מִיר כַּאֲשֶׁר חָפַךְ אַז דָּעָר מַאן
נַעֲמָן חָם זִיךְ אוּם גֶּקֶעהְרְט פּוּן זַיין רַיידְ וְוַאגֶן אֲקֶעגֶן
דִּיר הַעֵת לָקַחַת אִיז דֶּען הַיינְט דוּ צַייט צוּ נֶעמֶן דֵּאס
זִילְבֶּר וְלָקַחַת אִין צוּ קוֹמֶן דָּר פַּר בְּגָדִים וְזֵיתִים קְלֵייְדֶר
אוּג אֵייל בִּירְטֶן אוּג וַויין גָּעְרְטְנֶער אוּג שָׁאף אוּג
רִינְדֶר אוּג קְנֶעכְט אוּג דִינְסְטֶן׃ (כז) אוּג דְּרוּם וְצָרַעַת

וְנַעֲבִיד לָךְ הַמָּן אַתְרָא לְמִתַּב תַּמָּן וַאֲמַר אֱזִילוּ: ג וַאֲמַר חַד שְׁרֵי כְּעַן וַאֲזֵיל עִם עַבְדָךְ וַאֲמַר אֲנָא אֵזֵיל: ד וַאֲזַל עִמְּהוֹן וַאֲתוֹ לְיַרְדְּנָא וְקָצוֹ אֲעָיָא: ה וְהָוָה חַד כַּמְנֵי בְּשָׁרְיָהָא וְאִשְׁתְּלִיף בַּרְזְלָא וּנְפַל לְמַיָּא וְצַוַח וַאֲמַר רִבּוֹנִי וְהוּא מִשְׁאַל שְׁאֵילְתֵּיהּ: ו וַאֲמַר נְבִיָּא דְיָי אָן נְפַל וְאַחֲוֵיהּ יָת אַתְרָא וְקַץ אֲעָא וּרְמָא לְתַמָּן וּקְפָא בַּרְזְלָא: ז וַאֲמַר טוֹל לָךְ וְאוֹשִׁיט יְדֵיהּ וְנַסְבֵּיהּ: ומלכא

ת"א מפיל הקורה . פוסק יג :

רש"י

המקום ממנו : (ג) הואל . התרצה : (ה) ואת הברזל . הגסורת : והוא שאול . שאלתיו ואתן לי ממנו למלא : (ו) ויצף . לף על המים :

רד"ק

רבו התלמידים עד שצר המקום להם שהיו יושבין בו מתחלת : (ה) ואת הברזל נפל אל המים . אין מלת את נופלת על הפועל כאשר חשבו רבו ופירושו ואת הברזל ועם הברזל הקורה עם הברזל נפל במים : והוא שאול . אם היה שלי לא הייתי חוששׁ כ"כ אלא שאלתיו ואלי לשלמו : (ו) ויקצב עץ . למה לא השליך שם עץ שהיה יד הברזל מתחלה למה הוצרך לקצוב עץ ונראה כי הנסים בדבר חדש יעשו וכן צלוחית חדשה . ויקצוב עץ להיותו יד הברזל שנפל ונכנם העץ בנקב הברזל שנכנם בו היד וצף הברזל עם ידו לפיכך אמר ויקצב שפירושו כריתת העץ בבדה שצריך כמו מדה אחת וקצב אחת : ויצף . פועל עומד אשר הציף את מי ים סוף פועל יוצא ויש לפרש ויצף פועל יוצא

רלב"ג

כך כשאר נפלד גחזי מלישע מז רבו התלמידים : (ב) ונעשה לנו שם מקום לבנות שם . כ"ל ביבנו מהקורות שהלנו היום ולו מהלך כמיטעו מקלתם מעודים ולו יבנו הכותלים ממנן ויקרו כבית מלו קהלות : (ג) הואל נא ולך עם עבדיך . אמר זה כדי שיהיה לשם לעזר במתחדש להם שם : (ה) ויהי האחד מפיל עץ הקורה והכרזל נפל אל המים . כ"ל שבעת הקורו בנהרן לבנין לשיל הקורה כשל הכרזל מיד הנהרן וכפל כמי הירדן ועשה ותמר משה מזה הנהרן לא היה שלי אך שאלתיהו ממ' : (ו) ויקלם עץ וישלך שמה ויצף הכרזל . כ"ל שבשר אחד ותקנו במדה ביולל להכנם בנקב הכרזל ויהיה לו כמו יד והנה היה המופת הזה שבשאר עשה נכנם בנקב הכרזל ומתקייים לו הכרזל ולפי שבשר הוצרם המופתים אלד העיון ומלד דבכי רז"ל כמו שבארנו בשאי מפסר מלממות ה' אלא יתחדש להם דבר חדש כאילו תמיד עליהם הכרזל למעלה מהים והוא כדרל לו כלם העץ למעה מהים והוא עץ אלחי שילעול במים והנם הרואין בממהו ויפלא בשה שבשר השליך שם העץ בשה כדי שירד מפני זאת המופת השבשרים והנם היה העץ בשיעור שהיה יכול לנשא קלות שבשר הכרזל וליפסו עמו על המים ולזה הולרך שיהיה העץ גדול ולא קטן' לו גודל יד הכרזל להבליטו שם ומחך מפני זה עץ גדול לך המופת היה כמו שזכרנו היותו נכנס בנקב הכרזל בהבליטו לחוצו במים :

מנחת שי

(ו) הרם לך . כרי"ם בפעול והמלה מלשיל כמו שבת במסורת פ"בעם בשלח על פסוק ותפח הרם את מטך והוא ג"כ בשבת תמת דשל תר וחד מלשיל נלים דכותיה וסימן

מצודת דוד

מן היער הסמוך לכל הירדן : (ה) מפיל הקורה . מל היכדן להשיטה מל מקום שכלם : ואת הברזל . הקולה נפל מל המים ופם הכרזל הוה הגרזן : אהה . הוה ענין ל' למקת ילנה : והוא שאול . הגרזן שאולה בידי ואין לי לכלם שמילו : (ו) אנה נפל . היה המקום שנפל בה : ויקצב . מתוך תחיכת עץ : (ז) הרם לך . הגבה לך מת הכרזל :

מצודת ציון

(ג) הואל . לשה : (ד) וינזרו . ענין מחוך כמו גזרו מת היער (מלכים ב ג) : (ו) ויקצב . ענין כריתה ומחוך וכן כשדד הקלוחות (שה"ש ד) : ויצף . שם למעלה כמו מסר כניף (דברים יג) ;

פירוש ע"ט

מַאכֶן צוּ אוּנְז דְאַרְטֶן אַיין אוֹרְט צוּ זִיצְען דָארְטֶן: ג וַיֹּאמֶר כִּכִי הָאט אֶלִישָׁע גְּנָאנְט גֵייט: (ג) וַיֹּאמֶר הָאדְנ אִיז אַנְטְלִיגֶן פּוּן אַיין אַנְדֶערְן (אוּנ אִיךְ הָט אַיְנֶער פּוּן זַיי גְּנָאנְט הוֹאלְנָא וויל נוּן גַיי מִיט אִינְז: הָאבּ גִיט צוּוא צָאלֶן פַּר אִיר): (ו) וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים דַיינֶע קְנֶעכְט וַיֹּאמֶר הָאט עֶר גְּנָאנְט אִיךְ וועל גַיין: הָט גְּנָאנְט דֶר נָעטְלִיכֶר מַאן אַנְדָה נְפַל וַוי הוֹן אִיז דוּ (ד) וַיֵּלֶךְ אִתָּם וַיָּבֹאוּ הַיַּרְדֵּנָה וַיִּגְזְרוּ הָעֵצִים: ה וַיְהִי הָאֶחָד מַפִּיל הַקּוֹרָה וְאֶת הַבַּרְזֶל נָפַל אֶל הַמָּיִם וַיִּצְעַק וַיֹּאמֶר אֲהָהּ אֲדֹנָי וְהוּא שָׁאוּל: ו וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים אָנָה נָפָל וַיַּרְאֵהוּ אֶת הַמָּקוֹם וַיְקַצֵּב עֵץ וַיַּשְׁלֵךְ שָׁמָּה וַיָּצֶף הַבַּרְזֶל: ז וַיֹּאמֶר הָרֵם לָךְ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ

גְּנָאנְט אִיז דִיר וַיִּשְׁלַח יָדוֹ הָט עֶר אוֹס גְּשְׁטְרָעקְט זַיין הָאנְט

וַיִּקָּחֻהוּ׃ ח וּמֶלֶךְ אֲרָם הָיָה נִלְחָם
בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּוָּעַץ אֶל־עֲבָדָיו לֵאמֹר אֶל־
מְקוֹם פְּלֹנִי אַלְמֹנִי תַּחֲנֹתִי׃ ט וַיִּשְׁלַח
אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
הִשָּׁמֶר מֵעֲבֹר הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי־שָׁמָּה
אֲרָם נֹחֲתִים׃ י וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר־לוֹ אִישׁ־
הָאֱלֹהִים וְהִזְהִירֵהוּ וְנִשְׁמַר־שָׁם לֹא־
אַחַת וְלֹא שְׁתָּיִם׃ יא וַיִּסָּעֵר לֵב מֶלֶךְ־
אֲרָם עַל־הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּקְרָא אֶל־עֲבָדָיו

ח ומַלְכָּא דַאֲרָם הֲוָה
מְגִיחַ קְרָבָא בְּיִשְׂרָאֵל
וְאִתְמְלִךְ בְּעַבְדּוֹהִי
לְמֵימַר לַאֲתַר פְּסִי מְטִיר
יְהֵי בֵּית מִשְׁרִי׃ ט וּשְׁלַח
נְבִיָא דְיָ לְוָת מַלְכָּא
דְיִשְׂרָאֵל לְמֵימַר
אִתְמַטַר מִלְאֲבַר
אֲתְרָא הָדֵין אֲרֵי תַמָּן
אֱנַשׁ אֲרָם כְּכָן׃ י וּשְׁלַח
מַלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל לְאַתְרָא
דִי אֲמַר לֵיהּ גְּבִיָא דְיָ
וְאַזְהָרֵיהּ וְאִסְתְּמַר תַּמָּן
לָא חָדָא זִמְנָא וְלָא
תַרְתֵּין זִמְנִין׃ יא וְאִסְתְּעַר
לִבָּא דְמַלְכָּא דַאֲרָם עַל
פִּתְגָמָא הָדֵין וּקְרָא
לְעַבְדּוֹהִי וַאֲמַר לְהוֹן
הלא

רד"ק והזהירו קרי רש"י

כלומר הנביא הציפו׃ (ח) אל מקום פלני אלמני תחנותי. כתרגומו לאחר כסי ומטיר יהי בית משרי׃ (ט) נחתים. מן הנחת ה' גבוריך ותרגום וירד ונחת ופירוש יורדים וחונים שם ואמר נחתים כי במקום מורד חנו להסתר שם ורגש תי"ו נתחים מקום הנח בשורדים וי"ת נתחים כסן׃ (י) והזהירה. בה"א כמו אהלה: ונשמר שם. ונשמר משם כמו שהיה מזהירו הנביא: לא אחת ולא שתים. לא פעם אחת לבדה ולא שתים לבדו אלא פעמים רבות וכמוהו והוא איש אחד לא גוע בעוני שפירושו לא גוע לבדו׃ (יא) ויסער. היה מסתער על זה הדבר

רלב"ג

(ח) אל מקום פלני אלמני תחנתי. כ"ל שכבר היה חונה במקום ההוא כדי שלא ישמר מלך ישראל ממקום שם ויקחהו ושם פלוני מעניין פלוני שהוא דבר מכוסה ונעלם ולמנוי הוא ג"כ מענין ההסתר וההעלם והוא גזר מהלמנות כלומי יאמר שלא יודע לשום לו מקום אל זה הדרך: (ט) השמר מעבור המקום הזה כי שם ארם נחתים. כ"ל שהשמור מעבור במקום ההוא כי שם ארם נחתים שהיה בו מלך ארם ומצדיו כי שם ירדים כמודד ולפי שם נהפכה שלא יאמר מפי הנביא ואיך יתכן שיאמר מפי הנביא ויכך ומפת לו יהיה מענין פחד ומפלה התי"ו נקבון כמו שמשלחה התי"ו בשלח נהתכך והלזון בו שפה מועדים שם בעת הדרך שיעשה שיושם שם וכן היה שולח לו מלכי ארם בכל מקום שהיו נפגשים שם מלך ארם ועבדיו לנפשו ולבחון אם היה דבר הנביא אמת שלח שם מלך ישראל אל המקום ההוא שהזהירו מעבור שם ומלת אמתות דברי הנביא תעיד לפי פעם ל' לבד ולפ' כ' פעמים לבד לפי כמן זה פעמים רבות בדרך שלומד לומר שלא ישראל היה המקומות האמר יתכן שם: (יא) ויסער לב מלך ארם. כ"ל למחזו ספר ומכוכב על זה שענין להשבו כי

מצודת ציון

(ח) פלוני. מכוסה: אלמוני. מלשון אלם כי לא ידובר בו וכן ואלם העכבים יודבטי אל מקום פלוני אלמוני (ש"ב כה): (ט) נחתים. ענין ירידה כמו הנחם ה' גבוריך (יואל ד) כי במקום מוכר ילדו שם לדעת שם האמת אמו: ונשמר שם. והיה המלך נשמר משם כלומר לשם שמשם הדבר כ"פ פעמים ומשלם פעמים ומשלם פעמים: (יא) ויסער. לשון לעדה כמרגום סערה תעמוד זאת: כי משלנו

מצודת דוד

(ח) אל מקום פלוני אלמוני תחנותי. כ"ל נהיה חונים במקום מכוסה ונעלם ולא ילכו לגלות בפני כולם וזהו בכדי להלוך על מלך ישראל שלא יבוא לשם. שלא אל המקום שאמר לו הנביא שבעל שלח נשמרים שם והזהירו מלעבור שם ושלח כ"פ פעמים לבוא ומזהירו הנביא ומשלח שמר כלומר שלח שמרו שמשם הדבר: לא אחת. לא פעם אחת לבד וכו׳. ח ומלך ארם היה נלחם בישראל ויועץ אל עבדיו לאמר אל מקום פלוני אלמוני תחנתי׃ ט וישלח איש האלהים אל מלך ישראל לאמר השמר מעבר המקום הזה כי שמה ארם נחתים׃ י וישלח מלך ישראל אל המקום אשר אמר לו איש האלהים והזהירהו ונשמר שם לא אחת ולא שתים׃ יא ויסער לב מלך ארם על הדבר הזה ויקרא אל עבדיו

פירוש ע"ט

אין הט עם גנומן׃ (ח) ומלך ארם אוג דר מלך ארם ישראל צו דעם הט מלחמה גהאלטן מיט די ישראל ווענט אוג ער אורט נואם דער פעטליכר מאן הט גנאמט צו אים הט זיך באראטן מיט זיינע קנעכט צו נאנן אל מקום צודעם פר הוילן אורט ואל זיין מיין ריאונג (כלומר פארן הט (דארטן הט ער אהין גשיקט צו ועהן אוב עם איז אמת) ונשמר שם אוג ניעל לאקערן אוף דעם מלך ישראל אוג אוף זיין חיל׃ (ט) וישלח איש האלהים הט גשיקט דער מלך ישראל צו גביא אזו גמאן׃ (א) ויסער אוג עם הט גשטורמט דם ארץ פון דעם מלך ארם אוף דר דאזיגר זאך ותום מען נאנט אוס זיין סוד) ויקרא אל עבדיו אוג ער האמ

גרופן

כתוב מ"נ׃ (ט) השמר. יש ספרים מדפוסים ד'חומש ספ"ם בלירוי ומכוכבים שם כי פעמים מלעיל ומ"ם בסגול וח' בלבד מלת בלירוי כי הוא מלרע השמר ו ס ש ק (בשעיה ז') : (י) והזהירה. והזהירו קרי :

וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם הֲלוֹא תַּגִּידוּ לִי מִי
מִשְּׁלֵנוּ אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל׃ יב וַיֹּאמֶר
אַחַד מֵעֲבָדָיו לוֹא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ כִּי־
אֱלִישָׁע הַנָּבִיא אֲשֶׁר בְּיִשְׂרָאֵל יַגִּיד
לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
תְּדַבֵּר בַּחֲדַר מִשְׁכָּבֶךָ׃ יג וַיֹּאמֶר לְכוּ
וּרְאוּ אֵיכֹה הוּא וְאֶשְׁלַח וְאֶקָּחֵהוּ וַיַּגֵּד־
לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה בְדֹתָן׃ יד וַיִּשְׁלַח שָׁמָּה
סוּסִים וְרֶכֶב וְחֵיל כָּבֵד וַיָּבֹאוּ לַיְלָה
וַיַּקִּפוּ עַל־הָעִיר׃ טו וַיַּשְׁכֵּם מְשָׁרֵת אִישׁ
הָאֱלֹהִים לָקוּם וַיֵּצֵא וְהִנֵּה־חַיִל סוֹבֵב
אֶת־הָעִיר וְסוּס וָרָכֶב וַיֹּאמֶר נַעֲרוֹ אֶלָיו
אֲהָהּ אֲדֹנִי אֵיכָה נַעֲשֶׂה׃ טז וַיֹּאמֶר אַל־
תִּירָא כִּי רַבִּים אֲשֶׁר אִתָּנוּ מֵאֲשֶׁר

וַיאמֶר אֲלֵיהֶם הֲלָא תְּהֵא כָּאן מִן
מְרִילָנָא גְּלֵי רָזַי לְמַלְכָּא
דְּיִשְׂרָאֵל׃ יב וַאֲמַר חַד
מַעֲבָדוֹהִי לָא רִבּוֹנִי
מַלְכָּא אֱרֵי אֱלִישָׁע נְבִיָּא
דִּי בְיִשְׂרָאֵל יְחֵוֵי לְמַלְכָּא
דְּיִשְׂרָאֵל יָת פִּתְגָמַיָּא
דִּי תְמַלֵּיל בְּאִדְרוֹן בֵּית
מִשְׁכְּבָךְ׃ יג וַאֲמַר אִזִלוּ
וַחֲזוֹ הֵיכָא הוּא וְאֶשְׁלַח
וְאֶדְבְּרִינֵיהּ וְאִתְחַוָּא לֵיהּ
לְמֵימַר הָא בְּדוֹתָן׃
יד וּשְׁלַח תַּמָּן סוּסָוָן
וּרְתִיכִין וּמַשְׁרֵן סַגִּיאִין
וַאֲתוֹ בְּלֵילְיָא וַאֲקִיפוּ
עַל קַרְתָּא׃ טו וַאֲקָדִים
מְשׁוּמְשָׁנֵיהּ דְּגַבְרָא דַיְיָ
לְמֵיקַם וּנְפַק וְהָא מַשְׁרֵן
אַקִּיפָא יָת קַרְתָּא סוּסָוָן
וּרְתִיכִין וַאֲמַר עוּלֵימֵיהּ
לַיְהּ בְּבָעוּ רִבּוֹנִי אֵיכְדֵין
נַעֲבִיד׃ טז וַאֲמַר לָא
תִדְחַל אֲרֵי סַגִּיאִין
דַּעְמָנָא מִדַּעְמְהוֹן׃

וצלי
תולדות אהרן

רש״י

עשה לו כך כ״ף פעמים רכות: (יא) על הדבר הזה. מי הוא מגלה סודי: (יג) איכה. היכן הוא: (טז) אשר אתנו.

איכו קרי

מי היה מגלה מסתריו: (יג) איכה הוא. כמו אנה הוא וכן ענין אנה איבת תרעה אלא שהיא קמץ וזה בחולם:

רד״ק

רלב״ג

במשרתיו לפי יגלה כתריו למלך ישמעאל: (יג) היכה הוא. לוך הוא ולכלון בו לפי הוא כעיר כלוכל ואיל רב עמנו לו לוך הוא עינינו כי לפי שהוא בו יתחכם להציל עליו חיל ולהפסו: (טז) ואמר אל תירא סם כלילה כדי שלא ישמע דבר זה מלבעצ ויקבון מלכים יותר עמנו:

מנחת שי

(יג) היכה. כלי׳ה בחולם.(ומר המציב פת מרחות עיני מרחוקים בחילופים שמלשון ענין הספרים כמלה זו כי ממקרא גדולה מובנים נשמר בעניין לי׳ה קרי ובתחרת לי׳ה קרי . וכן בתפוסי המשכנות לי׳ה קרי ובדמוסי ווינליה קמץ **איכו** וכקמץ **איפה** ואין לי להכריח ממשמוש לשון שכלולים ריש פיעל ל״ה ממסר בכתה הופיעם לפני בכתה מיכה לי׳ה ואילו בכ״ף הד״ק בפירוש הפסוק וכן כתב המכלל יופי כמו לי׳ה הנעשה הלה שכול קמץ וזה בחולם ע״כ : וכן נכתב דעת

מצודת דוד

מי מלכיהו הולך על מלך ישראל ומגלה מסתריו: (יב) לא. אין מי מלכיהו מגלה המסתר: יגיד לכולך. כי יודע הוא בכוונתי: (טו) איכה נעשה. לוך נעשה להמלט: (טז) כי רבים. כלכך

מצודת ציון

להספר: (יג) איכה הוא. לוך הוא כמו איכה תרעה (שיר השירים ו) ומם שהוא בחולם: (יד) כבד. כלכך: ויקיפו. וסבבו:

פירוש ע״ט

גְּרוּפָן צוּא נַיְיעֲ קְנָעְכְט אִין הָאט גְּזָאגְט צוּ זַיי הַלּוֹא
פַּר וָואר אִיר זָאלְט מִיר נִיט זָאגָן וָועֶר פּוּן אוּנְז אִיז
צוּם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל׃ (יב) זַיאגֶט אֶחָד מִעֲבָדָיו הָט גְּזָאגְט
אַיינְעֶר פּוּן זַיינְעֲ קְנֶעְכְט נִיט אֲדֹנִי נִיט מַיין הֵעֶר
קִינִגִ כִּי אֱלִישָׁע הַנָּבִיא נַיְיעֶרְט דֶעֶר נָבִיא וָום
אִיז צָווִישֶׁן דִי יִשְׂרָאֵל עֶר טוּט זָאגָן צוּם מֶלֶךְ דַיא
רֵייד וָואם דוּ טוּסְט רֵיידֶן אִין דֶעם חֲדֶר פּוּן דַיין
גָלָעגֶר׃ (יג) זַיאגֶט הָט דֶעֶר מֶלֶךְ אֲרָם גְּזָאגְט צוּ זַיי
לְכוּ וּרְאוּ גַייט אוּן זֶעהְט וִוי אִיז עֶר וְאֶשְׁלַח וָועֶל אִיךְ
שִׁיקֶען אוּן וָועֶל אִים גָעמָן וַיַּגֶּד וִי אִיז גְּזָאגְט גָווארָן

גזאגט

אוֹתָם׃ יז וַיִּתְפַּלֵּל אֱלִישָׁע וַיֹּאמַר יְהוָה
פְּקַח־נָא אֶת־עֵינָיו וְיִרְאֶה וַיִּפְקַח יְהוָה
אֶת־עֵינֵי הַנַּעַר וַיַּרְא וְהִנֵּה הָהָר מָלֵא
סוּסִים וְרֶכֶב אֵשׁ סָבִיב אֶלִישָׁע׃ יח
וַיֵּרְדוּ אֵלָיו וַיִּתְפַּלֵּל אֱלִישָׁע אֶל־יְהוָה
וַיֹּאמַר הַךְ־נָא אֶת־הַגּוֹי הַזֶּה בַּסַּנְוֵרִים
וַיַּכֵּם בַּסַּנְוֵרִים כִּדְבַר אֱלִישָׁע׃ יט וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם אֱלִישָׁע לֹא־זֶה הַדֶּרֶךְ וְלֹא־זֹה
הָעִיר לְכוּ אַחֲרַי וְאוֹלִיכָה אֶתְכֶם אֶל־
הָאִישׁ אֲשֶׁר תְּבַקְּשׁוּן וַיֹּלֶךְ אוֹתָם
שֹׁמְרוֹנָה׃ כ וַיְהִי כְּבֹאָם שֹׁמְרוֹן וַיֹּאמֶר
אֱלִישָׁע יְהוָה פְּקַח אֶת־עֵינֵי־אֵלֶּה

יז וְצַלִּי אֱלִישָׁע וַאֲמַר יְיָ
גַּלֵּי יָת עֵינוֹהִי וְיֶחֱזֵי
וּגְלָא יְיָ יָת עֵינֵי נַעֲיָנָא
וַחֲזָא וְהָא טוּרָא מְלֵי
סוּסְוָן וּרְתִיכִין דְּאֶשָׁתָּא
סְחָרָנוּת אֱלִישָׁע׃
יח וּנְחָתוּ לְוָתֵיהּ וְצַלִּי
אֱלִישָׁע קֳדָם יְיָ וַאֲמַר
מְחֵי כְּעַן יָת עַמָּא הָדֵין
בְּשַׁבְרִירָיָא בְּפִתְגָמָא
דֶּאֱלִישָׁע׃ יט וַאֲמַר לְהוֹן
אֱלִישָׁע לָא דֵין אוֹרְחָא
וְלָא דָא קַרְתָּא אֵיתוֹ
בָּתְרָי וְאוֹבִיל יָתְכוֹן
לְוָת גְּבַר דִּי אַתּוּן בָּעְן
וְאוֹבִיל יָתְהוֹן לְשֹׁמְרוֹן׃
כ וַהֲוָה כְּמֵיעַלְהוֹן
לְשֹׁמְרוֹן וַאֲמַר אֱלִישָׁע
יְיָ גְּלִי יָת עֵינֵי אִלֵּין
ויחזון

רד"ק

(יז) סביבות אלישע. והלא אלישע בעיר היה והסוסים ורכב אש חוץ לעיר בהר אלא הראה לו לנער כן שהיו סביבות אלישע יראה לו האל כן לחזק לבו שלא יפחד: (כ) כבאם. בכ"ף:

ומינו יודע מה הוא רוחה: (יט) ולא זה העיר. שהכניסה בתוכה ואמת אמר להם שכבר ירע ממנה:

מנחת שי

(כ) כבואם. בכ"ף:

רש"י

כעזרתנו: (יח) ויאמר הך נא וגו'. על הקללה לא הזכיר את הסם אבל על הפקיון' הזכיר את הסם על שתיהן על שלג נער ועל שלג גדול: בסנורים. מולי של שממון רוחה

רלב"ג

(יז) סוסים וכלב אש סביבות אליהע. הנה אע"פ שלא עזר אליהע בסם היה מועלת להרחקתם לנערו לפעמו מבפחד כדי שלא יפעק ויפעלל אליהע. כ"ל כי בעת שהיו יודעים אל אליהע לפעמו אל ה' ביקה קות' לפעמו אל ה' ביקה קות' שהיו מרחוק ודאי שהיו מחוזק להם שהע' שהלכו שם לא היה העיר שהיו מתקבצים ויהיה אפשר מתקבצם כי בלילה הלכו שם ויתכן שבאמת אליהע שמנו לו הסם העיר שבאם הם היו דואגו ועכו לפ' כי עתיד' בדרך ולפ זו העיר אשר אליהע בא כי ככר הלך לעיר אחרת או בלילה או

מצודת ציון

(יז) פקח. פתח: נא. עתה:

כמה שהוכו בסנורים מ"מ סועיל זה להבחיק הנער מלעקבו ולעשות אליהע בו רעה: (יח) וירדו. הסנורים יכלו אל אליהע: בסנורים. הוא הענל הרעים והסכלה המעורית וכן אומר בסדום הכו בסנורים וכו' וילמו גמולו הפעם (כלמעיל י"ט): (יט) לא זה הדרך. כ"ל תעיתם בדרך בעת הלכתם אל דותן ולפ זהו העיר דותן: אל האיש. הוא הנכיא: (כ) פקח. כ"ל יפער מעמ מבת בסנורים:

פירוש ע"ט

נְזָאנְט צוּא אִים אַל תִּירָא דוּ זָאלְסְט קֵיין מוֹרָא נִיט
הָאבֶּן כִּי רַבִּים דֶּען מִיין זֶענֶן דָּא מִיט אוּנְז פּוּן דִּיא
דַּאזִיגֶע וָואס זֶענֶן מִיט זַייא׃ (יז) וַיִּתְפַּלֵּל אֱלִישָׁע אוּנ
אֱלִישָׁע הָט גֶּבֶעטֶן אִין הָט גְּזָאגְט ה' פְּקַח נָא זָאס
עֶפֶּן נוּן דֶּעם יוּנְג מֶענְש אוּיְגֶן עֶר זָאל זֶעהֶן וַיִּפָּקַח ה'
הָאט זָאמֶן גֶּעפִּינְט דִּי אוּיְגֶן פּוּן דֶּעם יוּנְג מֶענְש אוּנ
עֶר הָאט גְּזֶעהֶן וְהִנֵּה הָהָר אוּנ נוּן דֶּר בֶּארְג אִיז פִּיל
מִיט פֶּערְד אִין פֶּייעֶרְדִיגֶע וָועגֶן אֲרוּם אֱלִישָׁע׃
(יח) וַיֵּרְדוּ אֵלָיו אִין זַיי הָאבֶּן גִּינְדֶעכְט צוּ אִים דָּאס
פְּאלְק פּוּן אֲרָם וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה' הָאט אֱלִישָׁע גֶּבֶעטֶן צוּ
גְּזָאגְט ה' פְּקַח נָא זָאס אוּיְגֶן פּוּן דִּיא דָּאזִיגֶע אִין

לאון

וַיִּרְאוּ וַיִּפְקַח יְהוָה אֶת־עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ
וְהִנֵּה בְתוֹךְ שֹׁמְרוֹן׃ כ וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־
יִשְׂרָאֵל אֶל־אֱלִישָׁע כִּרְאֹתוֹ אוֹתָם
הַאַכֶּה אַכֶּה אָבִי׃ כא וַיֹּאמֶר לֹא תַכֶּה
הַאֲשֶׁר שָׁבִיתָ בְחַרְבְּךָ וּבְקַשְׁתֶּךָ
אַתָּה מַכֶּה שִׂים לֶחֶם וָמַיִם לִפְנֵיהֶם
וְיֹאכְלוּ וְיִשְׁתּוּ וְיֵלְכוּ אֶל־אֲדֹנֵיהֶם׃
כב וַיְכָרֶה לָהֶם כְּרָה גְדוֹלָה וַיֹּאכְלוּ
וַיִּשְׁתּוּ וַיְשַׁלְּחֵם וַיֵּלְכוּ אֶל־אֲדֹנֵיהֶם וְלֹא־
יָסְפוּ עוֹד גְּדוּדֵי אֲרָם לָבוֹא בְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל׃ כג וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַיַּקְבֵּץ בֶּן־

תרגום

וְחָזוֹן וְגָלָא יָת עֵינֵיהוֹן
וַחֲזוֹ וְהָא בְּגוֹ שֹׁמְרוֹן׃
כא וַאֲמַר מַלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל
לֶאֱלִישָׁע כַּד חָזָא יָתְהוֹן
הֲמִקְטוֹל אֶקְטוֹל רַבִּי׃
כב וַאֲמַר לָא תִקְטוֹל הָא
דְשַׁבְיְתָא בְּחַרְבָּךְ
וּבְקֶשְׁתָּךְ אַתְּ קָטֵיל שַׁוֵּי
לַחְמָא וּמַיָא קֳדָמֵיהוֹן
וְיֵכְלוּן וְיִשְׁתּוּן וְיֵזְלוּן
לְרִבְוֹנֵיהוֹן׃ כג וְאִתְקֵן
לְהוֹן שֵׁירוּ רַבָּא וַאֲכָלוּ
וּשְׁתִיאוּ וְשַׁלְחִינוּן וַאֲזָלוּ
לְוָת רִבְוֹנֵיהוֹן וְלָא
אוֹסִיפוּ עוֹד מַשְׁרִיַת
אֲרָם לְמֵיעַל בְּתְחוּם
אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל׃
כד וַהֲוָה בָּתַר כֵּן וְכַנַּשׁ
בַּר

תולדות אהרן

ויכוח לסם . נכף כתנית עם נדה לף :

רש"י

(כב) האשר שבית וגו' . וכי דרכך להרוג לותה שתתה מכיח כשבייה (ומשכית לותם) : (כג) ויכרה . לשון תקון

ויכרה יוצא לשלישי ויכרו יוצא לשני : ולא יספו עוד . אינו אומר עוד לעולם שהרי אוסר ויהי אחרי כן ויקבוץ בן הדד אלא פי' עוד באותו הזמן וכן ולא הוסיף עוד מלך מצרים לצאת מארצו ונאמר בירמיה וחיל פרעה יצא ממצרים וישמעו הכשדים

רד"ק

(כא) כראתו . בכ"ף : (כב) האשר שבית . מה דין יש לך בהם שתכה אותם וכי אתה שבית אותם בחרבך ובקשתך:(כג)ויכרה לחם . תקן להם מאכל גדול וכן יכרו עליו חברים אלא כי

מנחת שי

(כא) כראתו . בכ"ף : (כב) ובקשתך . בוח"ו כמתניך כמו"ויקים כ"י :

רלב"ג

ולא זו הטיב היא דוקא וכשיהיה כהשמן הזה יותר גבוה: (כב) השמר שבית שבית בחרבך ובקשתך תחת מכה . כ"ל הנה לנו שביתי והרגתי בכם בגזרת הש"י ולמה תכה לותם תחת המכים תמר מכה בשבי בחרבך ובקשתך וכ"ש בתון לחוי זה כשמר שבה לותם הש"י : (כג) ויכרה לפם כרה גדולה . כ"ל בעבור לפם שעודם גדולה: ולא יספו עוד גדודי ארם . כ"ל שלא יספו עוד לבא עם זה המקום בסיו כלים בתחילה בהעלם כי ילמו ממנה שרצו מהכניע לך כשלמה ושלח מלך ארם כל ממנהו ולא שלח עם

מצורת דוד

(כא) האכה . כשלמה תמר השם מכה לותם : (כב) האשר שבית . השם הם תשר שבית מחם לבתכה כהם הלא כתם הוכלו ושם לך לפם : (כג) ויכרה . עשה לפם סעודה גדולה : ולא יספו וגו' .

לא נלו עוד לחותן זה להכיע עליהם כרשותם כי כהכיע מגלה מעשהו ולזה קבן כל עמו :

מצורת ציון

(כא) אבי . כ"ל רבי: (כב) האשר . כה"ף כתיתה: (כג) ויכרה . עשה סעודה כמו יכנו עליו מכרים (לויב מ) :

פירוש ע"ט

לָאן יְיָ וְעָהָן וַיִּפְקַח ה' הָם נְאָט גִיעֶפִינְט וַיְיעֲרִי אוֹנְן
וַיְרְאוּ אִין וַיְי הָאבְּן גִיעָהָן אִין נוּן וַיְי וֶעְנֶן אוּנְ שׁוֹמְרוֹן׃
(כא) וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אוּנְ דֶער מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הָאט
גְזָאגְט צוּ אֱלִישָׁע אִז עֶר הָט וַיי דֶר וֶעהָן הַאכֶּה צוּא
זָאל אִיךְ וַיי דֶר שָׁלָאגְן מִיין רַבִּי׃ (כב) וַיֹּאמֶר הָט
אֱלִישָׁע גְזָאגְט דוּ זָאלְסְט וַיי נִיט שְׁלָאגְן הַאשֶׁר שְׁבִיתָ
דוּ וָוס דוּ טוּסְט פַאנְגְן מִיט דֵיין שְׁוֶוערְד אִין בּוֹיגֶן
מְעְנְסְטֶע שְׁלָאגְן אוֹבֶּר זָיי זָאלְסְטֶע נִיט שְׁלָאגְן שִׂים
לֶחֶם טוּא בְּרוֹט אִין וָואסֶער פַּר וַיי אִין זָיי זָאלְן עֶסְן
אִין טְרִינְקְן וַיילְכוּ אִין זָאלְן גַיין צִיא זֵיעֶר הָאר׃
(כג) וַיְכָרֶה לָהֶם אוּנְ עֶר הָאט אִין גְבְּרַייט צוּ זַיי אֵיין
גְרוֹסֶע סְעוּדָה וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ אִין זַיי הָאבְּן גְנָעסְן אִין
נְטְרִינְקְן וַיְשַׁלְּחֵם אוּנְ עֶר הָאט זַיי צוֹועק נְשִׁיקְט אִין זַיי וֶעְנֶן גְנָאנְגְן צוּ וַיְיעֲרִי הָאר וְלֹא יָסְפוּ אִין זַיי הָאבְּן
נִיט נְמֶעהְר דִי חֵילוֹת פּוּן אֲרָם צוּ קוּמֶן אוּנְ דָעם פּוּן דִיא יִשְׂרָאֵל׃ (כב) וַיְהִי אַחֲרֵי כֵן אוּנְ עֶם אִיז

הֲדַד מֶלֶךְ־אֲרָם אֶת־כָּל־מַחֲנֵהוּ וַיַּעַל
וַיָּצַר עַל־שֹׁמְרוֹן׃ כה וַיְהִי רָעָב גָּדוֹל
בְּשֹׁמְרוֹן וְהִנֵּה צָרִים עָלֶיהָ עַד הָיוֹת
רֹאשׁ־חֲמוֹר בְּשְׁמֹנִים כֶּסֶף וְרֹבַע הַקַּב
חֲרִיוֹנִים בַּחֲמִשָּׁה כֶסֶף׃ כו וַיְהִי מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל עֹבֵר עַל־הַחֹמָה וְאִשָּׁה צָעֲקָה
אֵלָיו לֵאמֹר הוֹשִׁיעָה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ׃
כז וַיֹּאמֶר אַל־יוֹשִׁעֵךְ יְהוָה מֵאַיִן אוֹשִׁיעַךְ

בַּר הֲדַד מַלְכָּא דַּאֲרָם
יַת כָּל מַשְׁרִיתֵיהּ
וּסְלִיק וְצַר עַל שֹׁמְרוֹן׃
כה וַהֲוָה כַּפְנָא רַבָּא
בְּשֹׁמְרוֹן וְהָא צָיְרִין עֲלָהּ
עַד דַּהֲוָה רֵישָׁא דְחַמְרָא
מְזַבְּנִין בְּתַמָּנִין כְּסַף
וְרִבְעַת קַבָּא דְזֶבֶל
מַסְקָת ו׳ נ״א בְּחַמְשָׁא
סְלְעִין דְכַסְפָּא׃ כו וַהֲוָה
מַלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל עָבַר
עַל שׁוּרָא וְאִתְּתָא קָבְלָא
קֳדָמוֹהִי לְמֵימַר פְּרִיק
רִבּוֹנִי מַלְכָּא׃ כז וַאֲמַר
לָא יְפָרְקִנָךְ יְיָ מִנַּן

דבינוים קרי

ת״א תיוסים . מגלה טס :

רש״י

סעודה:(כה) דביונים. זכל הזב מן היוסים:(כו) הושיעה אדני המלך. כמכור שמולת מזונות:

רד״ק

זכן לא תוסיפו עוד לעלות ובן ובפלו לא יוכר עוד רוצה ליסר כל זמן שהיה בו: (כה) ראש חמור. כמשמעו כי בהכרות המצור והשקצים היו אוכלים מפני הרעב וכן ת״י רישא דחמרא וי״ם כמו מעשר החמר והוא ריחוק: חריונים. כן כתיב וקרי דביונים יפי׳ צואת יונים והכתוב אומר מה שיוצא מחור היונים והקרי לשון נקי׳ יותר מה שזב כן היונים ותרגם זוב ריב וכה״י דובל כפקת יוניא והיו מבערים אש בצואת היונים כי לא היו להם עצים כי מפני המצור לא יכולים לצאת מן העיר לחטוב עצים ביער. וא״א אבי ז״ל פי׳ דביונים מה שבופק היונים שהיונים היו יוצאים ואוכלים התבואה ונכנסים לעיר והיו אנשי העיר לוקחים מה שבופק היונים

מנחת שי

(כה) חרי יונים. דיב יונים קרי כן הוא פ״ם מדוייקים כ״י וגם בדפוס יש לכל גירסה כרי״ף והיא״ז בשקר הקונה לא המגילה עומד. חירי יונים וכן כתב בעל הלכות כי בסתיב חורי יונים והקרי ד כ ו נ י ם על משקל ג ל ו נ י ם. ומשקלת ספרים חדא מלה כתיב ובמני יחדיו וי״ם כיו״ד תחה לכד וכן הוא בכל״ק בפי׳ ובשרשים שרש דב וזו היא גם כן גירסת רבינו יפעיה הלחמן ז״ל משתלחי׳

רל״ב

כמו שהיה סובלה בחמלון: (כד) ויעל ויצר על שמרון. כ״ל שכשם עלה מלוה בדרך כל יוכל לום לצאת מן העיר וידמה שכבר בם במלוה ג״כ עיירות רבות מיבחלל והיו מסתיחים יכול כל ההיה בדרך שהיה הרעב בבר בתחלת וזהו שה בתחר מלבבע לביעתית כי קרה לי לרעב וגם בה לא הלכו ז׳ שנים ומפבר שנתקללו בבעב שנות מחרות כמו שהיה בם בימי אליהו הנביא הענין בשמרון מחוזק מלבד שהיה שם לחם תמוד שוה שנתים כסף והיו מוכלים לומו מפני שלבד כי בחוכים ממלא ומי בסם ולא שיעות בסם: (כה) וכולא חקב מכיוונים. פי׳ בו לוקח יונים כי סיה יולאת מחוכיהם וכמוהו לאכול את חוכיהם ולא מפער מה סיה בהתמסחם בבעב בלוחת יונים ומפבר כי לרוב הבחתת המויבים יבול המלך היו גרגירי הזבעים נמלאים מלא בחוך ובהיו היונים חוכלים מהם לשובע ומובב מבלם מהם היו נמלאים מהזבעים ההם קלת בלוחתם כי לא יוכלו לעבול כל הכמות ההוא: (כז) לא יושיעך ה׳. כ״ל הנה ה׳ הוא מבר תיאו מוביעך כי הוא בבעב שהחזק הזה מבל מבי אין לי מבם ממה שלא יושיעך: המן הגורן או מן היקב. והנה ממר זה לפי שלא היו יכולים להחזק בבם הבוחת

מצודת ציון

(כה) דביונים. לוחם הזב מן היוסים כי מבר יזב (ויקרא טו) הלגומו מבי יזוב וזבם היו מלקיטן בבם מהבחון העלים בעבור המצור: (כז) היקב. הוא גת היין:

מצודת דוד

(כה) והנה צרים. כלומר מלבד הרעב מסיבה מהבחוס בחבוסה מקוסף עוד הרעב בעבור שהיו לריס עליס ולא הניחו להביא מאבל אל העיר: עד היות. כ״ל בחזק הרעב עד שהיס נומב בלם חמור בשמונים שקלי בסף: (כז) אל יושיעך ה׳. מבב מבר שהלחה על

כמזון ומאר לא כ׳ הוא אין מוסיעך ואם בבידו להוסיעך ואפי מאין מוציא לו בין מן סיקב הלא אין ממדי וכלומר לא יקבל אין מוציא כי אם מי שבידו להוסיע ולא זולת:

פירוש ע״ט

גְּוֹעַן דָּר נָאהְ בֵּיקִיוֹן הָט אַיין גְּוַאמְיקְט דָר כָּן הַדַד
מֶלֶךְ אֲרָם נָאר זַיין מַחֲנֶה זַיאל אוּנ אִיז אוֹף גִיאַנְגֶן
אִין הָט בֶּלֶעֲגֶרְט אוֹף שׁוֹמְרוֹן׃ (כה) וַיְהִי רָעָב גָּדוֹל
אוּנ עָם אִיז גְּוֹעֶן אַיין גְּרוֹסֶר הִינְגֶעֶר אוּנ שׁוֹמְרוֹן
וְהִנֵּה אוּנ נוֹן זֵיי הָאבֶּן בֶּלֶעֲגֶרְט אוֹף אִיהְר עַד הַיּוֹת
בִּיז עָם אִיז פַּאר קוֹפְט גְּוֹוארֶן אִיין קאפ פּוֹן אֶזֶל
אַיוִיזֶל פַּר אַכְצִיג זִילְבֶּעֶרְנֶע שֶׁקֶלִים וְרוּבַּע הַקַּב אוּנ
אַיין פֶּערְמִיל קַב טוּיבֶּן צוֹאת פַּר פִּינְף זִילְבֶּעֶרְנֶע
שְׁקָלִים׃ (כו) וַיְהִי מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אוּנ עָם אִיז גְּוֹעֶזֶן דָּעָר
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אִיז אִיבֶּר גִּפָּארֶן אוֹף דָעם מוֹיעֶר וְאִשָּׁה
צָעֲקָה אוּנ אַיין אִשָּׁה הָט גִּשְׁרִיעֶן צוּא אִים צוּא נָאמֶן
הוֹשִׁיעָה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ מֵיין הֵאר קִינְיג הָט עֶר גְּמֵיינְט אַז זִי
בְּעָט פּוֹן אִים עָסְן׃ (כז) וַיֹּאמֶר אַל יוֹשִׁיעֵךְ ה׳ מֵאַיִן אוֹשִׁיעַ עֶר

גְּוֹאנְט אַז נָאט וְוִיל דִיר נִיט הֶעלְפֶן פּוֹן וַאנֶן וָאל אִיךְ דִיר הֶעלְפֶן הֶמֶן הַגּוֹרֶן אוֹיב פּוֹן דָעם שַׁיֶּיעֶר אוֹדֶר

הַמִּן־הַגֹּרֶן אוֹ מִן־הַיֶּקֶב׃ כח וַיֹּאמֶר־לָהּ
הַמֶּלֶךְ מַה־לָּךְ וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הַזֹּאת
אָמְרָה אֵלַי תְּנִי אֶת־בְּנֵךְ וְנֹאכְלֶנּוּ הַיּוֹם
וְאֶת־בְּנִי נֹאכַל מָחָר׃ כט וַנְּבַשֵּׁל אֶת־
בְּנִי וַנֹּאכְלֵהוּ וָאֹמַר אֵלֶיהָ בַּיּוֹם הָאַחֵר
תְּנִי אֶת־בְּנֵךְ וְנֹאכְלֶנּוּ וַתַּחְבֵּא אֶת־
בְּנָהּ׃ ל וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ הַמֶּלֶךְ אֶת־דִּבְרֵי
הָאִשָּׁה וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו וְהוּא עֹבֵר
עַל־הַחֹמָה וַיִּרְאוּ הָעָם וְהִנֵּה הַשַּׂק עַל־
בְּשָׂרוֹ מִבָּיִת׃ לא וַיֹּאמֶר כֹּה־יַעֲשֶׂה־לִּי
אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִף אִם־יַעֲמֹד רֹאשׁ

אֶפְרִקִינָךְ הֵמָן אִדְּרָא אוֹ
מִן מַעְצַרְתָּא׃ כח וַאֲמַר
לָהּ מָךְ בָּא טָה לִיךְ
וַאֲמַרַת אִתְּתָא הָדָא
אֲמַרַת לִי הָבִי יַת בְּרִיךְ
וְנֵיכְלִינֵיהּ יוֹמָא דֵין וְיַת
בְּרִי נֵיכוֹל מָחָר׃
כט וּבַשֵּׁילְנָא יַת בְּרִי
וַאֲכַלְנוּהִי וַאֲמַרִית לָהּ
בְּיוֹמָא אוֹחֳרָנָא הָבִי
יַת בְּרִיךְ וְנֵיכְלִינֵיהּ
וַאֲטָמְרַת יַת בְּרָהּ׃
ל וַהֲוָה כַּד שְׁמַע מַלְכָּא
יַת פִּתְגָמֵי אִתְּתָא
וּבָזַע יַת לְבוּשׁוֹהִי
וְהוּא עָבַר עַל שׁוּרָא
וַחֲזָא עַמָּא וְהָא סַקָּא
אֲסִיר עַל בִּסְרֵיהּ מִלְּגָיו׃
לא וַאֲמַר כְּדֵין יַעְבֵּיד
לִי יְיָ וּכְדֵין יוֹסִיף אִם
יתקים

ת"א ויקרע לם כגדיו . מעיל יד :

רש"י

(כט) ותחבא את בנה . מת ורוצה לאוכלו לכך : (ל) וירא העם . דרך הקרע לת השק תחת בגדיו : (לא) אם יעמוד ראש אלישע . שהיכולת בידו לבקש

רל"ב"ג

גכן ומצותם יקב : (כט) ותחבא לת בנה . כ"ל למעלה מלא יאכלוהו כי מולי תהיה לה כלגה ממקום לחר : (ל) לם לישפא בן שפט עליו היום . ידמה כי מלישפא בהוכיחו לותו למר לו שיהיה לעב ולא הגיד לו שיהיה כעב כמו שלמר מליהו לם יהיה כסיס המלה על ומעל כי לם לפי דכרי ולא הגיד לו גם כן שיסור בעבה המליסים ולוה כעם המלך עליו ולמר להמיתו מפני לשותו כי

מצורת דוד

(כח) ויאמר . מזר המלך למלמה מסו המכוקם לך כי סוב מכב שמע שמלמה כדבר לחר : (ל) מבית . מבפנים לכגדיו ולשותו דרך הקריעה : (לא) כה יעשה וגו' . הוא ענין שכועה וגזם ולא למר : אם יעמוד וגו' . כי בידו לעשות לה' להסיר הרעב

משלי חכמים

עֲמָבִיעָא אִיז גִיזוּעֶן בַּיי דִי יוּדִין הקב"ה הָם זַיי גִיעֲבִין הוֹדָה אוּנ מִצוֹת אוּנ דָאס זַיי גִיבָאמֶען וָום זַיי זָאלֶן נָא מָאהֶן אוּנ וָאס זַיי וָאלֶן נָא עֶסֶן אוּנ וָוס זַיי זָאלֶן נִים פָאהֶן אוּנ זָאלֶן נִים עֶסֶן . אַז דִיא יוּדִין הָאבֶּן נִים גִיפָאלֶגט אוּנ דָאבֶּן נִים גִיפָאהֶן וָואס הקב"ה הָם גִיבָאסֶן . הָם הקב"ה אוֹיף זַיי גֶעשִׁיקְט דָעם מָלָךְ פּוּן אֲרָם אוּנ עֶר הָם זַיי גִישְׁלָאגֶן . בִּיז זַיא יוּדִין הָאבֶּן גִיבָּעטֶן קֶערֶן זוּ הקב"ה . אוּנ הקב"ה הָם דַאכְּאלְט גֶעהָאלְפֶן אֲרָם פַּר אַרוּם זוּ דִי יוּדִין . וָוען זַיי וָועלֶן זִינְדִיגֶן וֶוֶעט אֲרָם זַיי שְׁלָאגֶן . דִרוּבֶּער הָם אֱלִישָׁע גִיזָאגְט צוּם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל דִי זָאלְסְט דִי אַרְמִיר שִׁיקֶען אַהֵיים אוּנ זָאלְסְט זַיי פִּרְיֶער בֶּענֶען עֶסֶן וָאזֶרוּם זַיי זֶענֶען דַיין דָאקְטָאר דִיךְ זוּ הַיילֶן דוּא זָאלְסְט נִים זִינְדִיגֶן זוּ הקב"ה :

(כח) ויאמר לה מה לך . כ"ל למעלה מלא יאכלוהו : (כט) ותחבא לת בנה . שתאכלנו לבדה או רחמה עליו להחייהו : (ל) מבית . מבפנים : (לא) אם יעמוד ראש אלישע . שהיה עליו לבקש רחמים ואיננו מבקש :

מנחת שי

(כט) ויהי כשמע . פליגי בפרי לם כוח דגש לו דפה ועיין מ"ב משפטים י"ג :

ואוכלים כי מפני המצור היה הרעב : (כט) ותחבא את בנה . שתאכלנו לבדה או רחמה עליו להחייהו : (ל) מבית . מבפנים : (לא) אם יעמוד ראש אלישע . שהיה עליו לבקש רחמים ואיננו מבקש :

רד"ק

אֱלִישָׁעַ בֶּן־שָׁפָט עָלָיו הַיּוֹם׃ לב וְאֱלִישָׁע
יֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ וְהַזְּקֵנִים יֹשְׁבִים אִתּוֹ
וַיִּשְׁלַח אִישׁ מִלְּפָנָיו בְּטֶרֶם יָבֹא
הַמַּלְאָךְ אֵלָיו וְהוּא | אָמַר אֶל־הַזְּקֵנִים
הַרְאִיתֶם כִּי־שָׁלַח בֶּן־הַמְרַצֵּחַ הַזֶּה
לְהָסִיר אֶת־רֹאשִׁי רְאוּ | כְּבֹא הַמַּלְאָךְ׃
סִגְרוּ הַדֶּלֶת וּלְחַצְתֶּם אֹתוֹ בַּדֶּלֶת
הֲלוֹא קוֹל רַגְלֵי אֲדֹנָיו אַחֲרָיו׃ לג עוֹדֶנּוּ
מְדַבֵּר עִמָּם וְהִנֵּה הַמַּלְאָךְ יֹרֵד אֵלָיו
וַיֹּאמֶר הִנֵּה־זֹאת הָרָעָה מֵאֵת יְהוָה

יִתְקֹם בִּישָׁא דָּאֱלִישָׁע
בַּר שָׁפָט עֲלוֹהִי יוֹמָא
דֵּין׃ לב וֶאֱלִישָׁע יָתֵיב
בְּבֵיתֵיהּ וְסָבַיָּא יָתְבִין
עִמֵּיהּ וּשְׁלַח גַּבְרָא
קֳדָמוֹהִי עַד לָא יֵתֵי
אִזְגַּדָּא לְוָתֵיהּ וְהוּא
אֲמַר לְסָבַיָּא הַחֲזֵיתוּן
אֲרֵי שְׁלַח בַּר קְטוֹלָא
הָדֵין לְאַעְדָּאָה יָת
רֵישִׁי חֲזוֹ כְּמֵיתֵי
אִזְגַּדָּא אֲחוֹדוּ דַּשָּׁא
וּתְדַחֲקוּן יָתֵיהּ בְּדַשָּׁא
הֲלָא קָל רַגְלֵי רְבוֹנֵיהּ
בָּתְרוֹהִי׃ לג עַד דְּהוּא
מְמַלֵּיל עִמְּהוֹן וְהָא
אִזְגַּדָּא נָחִית לְוָתֵיהּ
וַאֲמַר הָא דָּא בִישְׁתָּא
מִן קֳדָם יְיָ הָא אֶצְלִי
קדם

רד"ק — ריש דנושה

(לב) וישלח איש . המלך שלח איש מלפניו להסיר את ראש אלישע : במרם . חסר וי"ו והוא יתירה בטלת והוא אמר וכן ענין הפסוק המלך שלח איש מלפניו אל אלישע ובמרם יבא המלאך אליו והוא אמר אל הזקנים כי המלך שולח איש להסיר את ראשו כי נאמר לו ברוח הנבואה : הראיתם . בדגש הרי"ש וכן הראיתם אשר בחר בו ה' : בן המרצח . בן אהאב שרצח נבות כן הוא רוצה לרצחני : הלא קול . תשמעו קול רגלי אדוניו שיבא אחריו : (לג) ויאמר . המלך הבא אחרי המלאך אמר הנה זאת הרעה מאת ה' עד שאיכלת הנשים בשר בניהם :

מנחת שי

(לב) הזקינים . הרי"ם בדגש על פי המסורת ומקמץ תף ע"כ ודף ס"ג : כמלמ"ד ס"ם רפויה והכ"ף סמוכה בנעימה מקמץ דף ל' :

רלב"ג

כבר נגיע מחזוק הכעס על שהיו מוכיחים בשר בניהם : (לב) כן המלך הזה . קרא כן למחמת כי הוא המלך הרע שהכעיס את ה' . זאת רעה מן הקלות שקלל ע"י משה ותכלת פרי בשר במצור וכמלוק וגו' (דברים כ"ח י"ג) : מה אוחיל לה' עוד . להושיע הלא לא יועיל :

מצודת ציון

(לב) הראיתם . כה"ג המלה : ולחצתם . ענין דחק : (לג) אוחיל . מקוה כמו על כן אוחיל לו (מיכה ג)

מצודת דוד

ואיעו משם : (לב) וישלח . המלך שלח אל אלישע לפני בואו שמא ישמעו לכל יכרת עד יבא הוא ולהרגו כפיו : בחרם . עד לא בא השליח ממנו אלישע אל הזקנים כהראיתם כי"ל הפך מחם מוסיפין לב לדבר הזה אשר שלח בן המלך להסיר ראשי כי בהכותם בעצמם יוכל לומר להם אשר בחר בן המרצח . שם ממלא מלעג לפי שהם שהרגו את כל הנביאים היה בהסכמתם דעת אחאב : ראו וגו' . הסתכלו עם היות המלך לפם וסגרו אז שם הדלת ותקפוהו עם הדלת על המזוז : הלא קול . עודו מדבר עמהם ישמע בקול רגלי אדוניו שבא בכותם קול רגלי שלוחו המלך אשר שלח המלך אחריו : (לג) יורד אליו . על אלישע שהיתה כי בשמעם שגם המלך יהוא הדלו מלעגוך הדלת מפני כעסו ויאמר בלבו אשר המלך אמר כל גם המלך אשר שלח המלך הנה בעת הכעס בלה היא עד שתכלה גמול הפעלים ואם אוסיף לפשוע לשלוח יד בנביאו ה"ל עד מה היא התקוה אשר אוחיל עוד לה' הלא לא יושיע להם עוד בעבור הטוב הזה ומפני כעוד שהלכו אלה הדברי בעצמו :

פירוש ע"ט

אוּנ בֶּעט נִיט׃ (לב) וֶאֱלִישָׁע יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ אוּנ אֶלִישָׁע הָט גְּשִׁיקְט אֶפּ טָאן מִיין קָאפּ פּוּן מִיר רְאוּ כְּבֹא הַמַּלְאָךְ
אִיז גְּעָהָן אוּנ זַיין הוֹז אִין דִי זְקֵנִים זָענֶן גְּעָהָן מִיט וְזָעהָט אַז דֶר שָׁלִיחַ וָועט קוּמֶן וְאֶלְט אִיר צוּ שְׁלִיסֶן
אִים נִישְׁלַח אוּנ דֶר מַלְךְ הָט גְּשִׁיקְט אַיין מַאן פּוּן פֶּר דִי מִיהֶר וּלְחַצְתֶּם אוֹתוֹ אוּנ אִיר זָאלְט אִים צוּ קְנוֹעְפְּשֶׁן
אִים עֶר זָאל הַאר גֶעבֶּן אֶלִישָׁע בְּמֶרֶם אַיידֶער דֶר אוּנ דֶר מִיהֶר הַלוֹא קוֹל פֶּר וָואר דֶם קוֹל פּוּן דִי פִּים
שְׁלִיחַ אִיז גִיקוּמֶן אִיז אִים גְּזָאגְט גִיוָואהֶרן בְּרוּחַ פּוּן זַיין הַאר קוּמְט נָאהְ אִים׃ (לג) עוֹדֶנּוּ עֶר
הַקּוֹדֶשׁ אַז אַיין שְׁלִיחַ וָועט קוּמֶן צוּא מִיטֶן אִים וְהִנֵּה הַמַּלְאָךְ אוּנ זִין דֶר שְׁלִיחַ
וְהוּא אָמַר אוּנ עֶר הָט גְּזָאגְט צוּ דִי זְקֵנִים הַרְאִיתֶם הָט הָט גִינִידְעֶרְט צוּ אִים וַיֹּאמֶר אוּנ דֶר שְׁלִיחַ הָט גְּזָאגְט
אִיר גְּזָעהָן אַז דֶר זוֹן פּוּן דֶעם דָאזִיגֶן רוֹצֵחַ אַחְאָב הִנֵּה זֹאת הָרָעָה מֵאֵת ה' נוּן דָאם בֵּייז אִיז פּוּן גָאט מָה

מָה־אוֹחִיל לַיהוָה עוֹד׃ ז א וַיֹּאמֶר
אֱלִישָׁע שִׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה כֹּה ו אָמַר
יְהוָה כָּעֵת ו מָחָר סְאָה־סֹלֶת בְּשֶׁקֶל
וְסָאתַיִם שְׂעֹרִים בְּשֶׁקֶל בְּשַׁעַר שֹׁמְרוֹן׃
ב וַיַּעַן הַשָּׁלִישׁ אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ נִשָּׁעַן עַל־
יָדוֹ אֶת־אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר הִנֵּה
יְהוָה עֹשֶׂה אֲרֻבּוֹת בַּשָּׁמַיִם הֲיִהְיֶה
הַדָּבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר הִנְּךָ רֹאֶה בְּעֵינֶיךָ
וּמִשָּׁם לֹא תֹאכַל׃ ג וְאַרְבָּעָה אֲנָשִׁים
הָיוּ מְצֹרָעִים פֶּתַח הַשָּׁעַר וַיֹּאמְרוּ אִישׁ
אֶל־רֵעֵהוּ מָה אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִים פֹּה עַד־

א נַאֲמַר
אֱלִישָׁע קַבִּילוּ פִּתְנָמָא
דַיְיָ כְּדֵין אֲמַר יְיָ
כְּעִדָּנָא הָדֵין מָחָר סְאָה
סוּלְתָא בְּסֶלַע וְסָאתַן
סְעוֹרִין בְּסֶלַע בִּתְרַע
דְּשֹׁמְרוֹן׃ ב וַאֲתֵיב
גַּבְרָא דְּמַלְכָּא דְּסָמִיךְ
עַל יְדוֹהִי יָת גְּבַר דַיְיָ
וַאֲמַר אִילּוּ יְיָ פְּתַח
כַּוִּין וְתֶחֱזֵי טוּבָא מִן
שְׁמַיָּא הֲיֶהֵי פִּתְנָמָא
הָדֵין וַאֲמַר הָא אַתְּ
חָזֵי בְּעֵינָךְ וּמִתַּמָּן לָא
תֵיכוֹל׃ ג וְאַרְבְּעָה
גַּבְרִין מְסָגִירִין מַתְּבִין
בְּמֵעֲלָנָא דְּתַרְעָא
וַאֲמַרוּ גְּבַר לְחַבְרֵיהּ מָא
אֲנַחְנָא יַתְבִין כָּא עַד

דנמות

ת״א שמט. סנהדרין ל: ויכין הנביא. עם פקידה שכר כה: והכעשה לנגיפ. פושה מז סנהדרין קו (נס):

רש״י

ז (ג) וארבעה אנשים. גימוי וכיוו: פתח השער. כמו שנאמר בדד ישב מהון למחמה מושבו (ויקרא

אשר למלך שחיה נשען על ידו: ארובות בשמים. להמטיר או בדרך השלוה להוריד חטים ושעורים על דרך ירידת המן ותרגם יונתן אלו ה׳ פתח כוין ומחית פושא מן שמיא: הנכה. בת״א כתר הנצבת עטרה והדומי לחם: (ג) וארבעה אנשים. ארו״ל

רלב״ג

(ב) השלים לאבד למלך נשען על ידו. ר״ל בעת שהיה המלך נשען על ידו כדרך שנשען המלך דכליו למלכו מכתים נכותם מלישב שם

מצודת דוד

ז (ו) ויאמר וגו׳. כלומר דכלי המלך הממלא לבלום בו יד מפחד ה׳ והמלך הסכים על ידו למד סכה בעת הזאת כיוצ מהר יהיה סלה סולת בשקל וגו׳: בשער. מקום שמוכרין שם התבואה: (ג) אשר למלך נשען. מלא לאבד עומדת במקום שתים כלומר למד לאבד למלך היה נשען על ידו בבואו אל הבית ח״ש למעלה כלום קול רגלי וגו׳: הנה ה׳ עושה. לף אם עושה ס׳ מרובות בשמים להמליך דרך שם על המלך המולם והשמיכים וכי למשל איסיים הדבר הזה להיות כ״כ בזול: רואה. הוזל הסולת: ומשם לא תאכל. כי תמות מיד ושל יעלנו על דבריו למד לו כן: (ג) פתח השער. כיו יושבים בפתח כדאי כדין המלוכא כמ״ש

פירוש ע״מ

אוחיל לה׳ עוד וָאוֹאֵל אֵיךְ נָאךְ הָאִפְּיוֹ צוּ נָאטְ עָם
וְוָעט שׁוֹן נִיט הָעלְפָּן׃

ז (א) וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע הָאט אֱלִישָׁע גָּזָאגְט שִׁמְעוּ דְּבַר ה׳
הָעֶרְט צוּ דִי רַיידְ פּוּן גָּאט כֹּה אָמַר ה׳ אַזוֹ הָט
גָּאט גָּזָאגְט כָּעֵת מָחָר מאַרְגֶן אִין דֶר צַייט וָועט זַיין
אַיין קאָה זְעמִיל מֶעל פַאר אַיין שֶׁקֶל וְאָתַיִם שְׂעֹרִים
אִין צְוַויי קאָה גָערשטֶן פַּר אַיין שֶׁקֶל אוּנ דַר טוֹער
פּוּן שׁוֹמְרוֹן׃ (ב) וַיַּעַן הַשָּׁלִישׁ הָאט גֶיעֶנְפֶּערְט דֶער
שְׁטאַרְקֶר וָום אִיז גָּוָעזָן צוּם מֶלֶךְ וָואם דֶר מֶלֶךְ אִיז
גָּוָעזָן אָן גֶלֶעהְנְט אוֹף זַיין הַאנְט הָט עֶר גֶיעֶנְפֶּערְט
אֶת אִישׁ הָאֱלֹהִים דֶעם גֶעטְלִיכֶן מַאן וַיֹּאמֶר אוּנ הָאט גֶיזָאגְט הִנֵּה ה׳ עוֹשֶׂה וְוִען גָאט וָועט שׁוֹן מַאכֶן
פֶענְסטֶער אִין הִימֶל אוּנ וָועט אַרָאפּ גֶיהֶערֶן פּוּן דָארְטֶן הִבּוֹאָה וְוָעט דֶען קֶענֶן זַיין דִי דָאזִיגֶע וָאהְ
וַיֹּאמֶר הָאט אֱלִישָׁע גָּזָאגְט הִנֵּה רוֹאֶה נון דוּ וָועסְט עֶס זֶעהֶן מִיט דַיינֶע אוֹיגֶן אוּנ פּוּן דָארְטֶן וָועסְטוּ נִיט
עָסִין׃ (ג) וְאַרְבָּעָה אֲנָשִׁים אִין פֶּיהֶר מַאנֶן וְעֶנְן גֶיוֶועזֶן מְצֹרָעִים אִין זַיי זֶעלְבֶּן גָּעסֶן אִין דֶר טִיהֶר פּוּן דֶעם

טוער

מֻתָּנוּ: ד אִם־אָמַרְנוּ נָבוֹא הָעִיר וְהָרָעָב
בָּעִיר וָמַתְנוּ שָׁם וְאִם־יָשְׁבֵנוּ פֹּה וָמָתְנוּ:
וְעַתָּה לְכוּ וְנִפְּלָה אֶל־מַחֲנֵה אֲרָם אִם־
יְחַיֵּנוּ נְחָיֶה וְאִם־יְמִיתֻנוּ וָמָתְנוּ: ה וַיָּקֻמוּ
בַנֶּשֶׁף לָבוֹא אֶל־מַחֲנֵה אֲרָם וַיָּבֹאוּ עַד־
קְצֵה מַחֲנֵה אֲרָם וְהִנֵּה אֵין־שָׁם אִישׁ:
ו וַאדֹנָי הִשְׁמִיעַ | אֶת־מַחֲנֵה אֲרָם קוֹל
רֶכֶב וְקוֹל סוּס קוֹל חַיִל גָּדוֹל וַיֹּאמְרוּ
אִישׁ אֶל־אָחִיו הִנֵּה שָׂכַר־עָלֵינוּ מֶלֶךְ:
יִשְׂרָאֵל אֶת־מַלְכֵי הַחִתִּים וְאֶת־מַלְכֵי
מִצְרַיִם לָבוֹא עָלֵינוּ: ז וַיָּקוּמוּ וַיָּנוּסוּ

ת"א חס תמיהו . ככה קמית ס ע"ב כו עקידה שער סה :

דְּנָמוּת: ד אִם נֵימַר
נֵיעוֹל לְקִרְוְתָא וְכַפְנָא
בְּקִרְוְתָא וְנָמוּת תַּמָּן
וְאִם נִתֵּיב הָכָא וְנָמוּת
וּכְעַן אֱתוֹ וְנִשְׁתְּמַע
לְמַשְׁרִיַת אֲרָם אִם
יְחַיּוּנָנָא וְנֶחֱי אִם
יְקַטְּלוּנָנָא וְנִתְקַטֵּיל:
ה וְקָמוּ בְּקִבְלָא לְמֵיעַל
לְמַשְׁרִיַת אֲרָם וַאֲתוֹ עַד
סְיָפֵי מַשְׁרִיַת אֲרָם
וְהָא לֵית תַּמָּן אֱנָשׁ:
ו וּמִן קֳדָם יְיָ אַשְׁמְעַ
לְמַשְׁרִיַת אֲרָם קַל
רְתִיכִין קַל סוּסְוָן קַל
מַשְׁרִיַן סַגִּיאִין וַאֲמָרוּ
גְּבַר לְחַבְרֵיהּ הָא אֲגַר
עֲלָנָא מַלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל
יָת מַלְכֵי חִתָּאֵי וְיָת
מַלְכֵי מִצְרָאֵי לְמֵיתֵי
עֲלָנָא: ז וְקָמוּ וַעֲרָקוּ

רש"י

י"ג מ"ו): (ו) השמיע את מחנה ארם . לפמה להס

רד"ק

כי אלה הארבעה היו גחזי וג' בניו: פתח השער . כמו שדרך המצורעים לחיות חוץ לעיר כמו שכתוב מחוץ למחנה מושבו: עד מתנו . עד אשר מתנו: (ד) ונפלה . כמו אל הכשדים אתה נופל: (ו) השמיע את מחנה ארם . לפני בא המצורעים באותו לילה כי אם נסר מאתמול ביום החוא היו רואי' ישראל וכן אומר ויקומו בנשף תכף כששמעו הקול נכנס פחד גדול בלבם ונסו:

מנחת שי

ז (ו) קול רכב וקול סוס . כתרגום בל יומין כתוב וקל סופין וכבל ספרים כ"י ודפוסים ישניס קול סוס בלא ות"ו כדלתי במלא וכן הוא במקרא כתיב ואני יעצתי לעמוד מל ביהודו בל דכר עד שמלאתי בחסר בל מכרה משנים עשר פסוקים דמיין מן ג' ג' מלין קדמאה וחליתאה לה נסיב וח"ו ומליעתא נסיב ו' ומיתן נמכר כמכרה גדולה ישעיה מ"ט ופסוק זה לימו נחשב עשתה ומזה נלמד

מצודת ציון

עמכה (ס"ו ל) ומשפטו עמך: (ד) ונפלה . ענין נטיה כמו על ככבדים לסמה נופל (ישעיה לו): (ה) בנשף . בערב כמו מלחמי

שלח מלמו שם שים כי ה' השמיע וגו' כ"ל כהשגחת ה' היה נדמה להם כמילו שומעים: לבוא עלינו . וזהו שקול שמו שומעים

לקוטי יקרים

צוּם אֲנַחְנוּ יוֹשְׁבִים פֹּה עַד מָתְנוּ . וְאִם נַעֲלִין מִיר דָּא זְיָעַן אוּג וַיֹּארְטִין בִּיז דָּעָר טוּיִם וְעָם צוּא אוּנְז קוּמָען . מִיר וָועלִין בֵּיין צוּם טוֹיט . הָאבִּין זַיי נָעזוּכְט אֲעֶצָה אוֹיף וָועלְכִין אָרְם זַיי זָאלֶן גַיין זוּכְען דָעם טוֹיט . אִין שְׁמָאט וָועלִין מִיר דָעם טוֹיט נִיט נָעפִּינְגען נָעשְׁווִינְדְט וויא דָא . אִין שְׁמָאט אִיז אַזוֹי אַהִינְגְעבְּר וִוי דָא . וָועלִין מִיר אוֹיךְ דָארְפִין לַאנְג וַיאַרְטִין אוֹיף דָעם טוֹיט דִי־בֵּי־עֶר וָועלִין מִיר גַיין צוּ דִי מַחֲנֵה אֲרָם . דָארְט וָועט נָעשְׁווִינְט וָועלִין אֵיי־עֶר דָּ בִּיט אוּנְז . אוּיב שְׁמָארְבִּין וָועט בֶּען אוּנְז הַארְבֶּען וָועלִין מִיר בְּאלְד זַיין פְּרֵייא פּוּן דָעם שְׁלֶעכְטִין לֶעבִּין . אוּג אוּיב זַיי וָועלִין אוּנְז לָאזִין לֶעבִּין וָועלִין מִיר שׁוּין לֶעבִּין וָוארוּם מִיר וָועלִין שׁוּין עֶרְגֶּר אַמִיטוּט מִיר זָאלִין הָאבִּין עֶסְן וַיי־יִי דָארְם אִיז דָאךְ קִין הוּנְגֶּער :

וְאִם יְמִיתֻנוּ אִין אוּב זַיי וָועלִין אוּנְז טַיימֶען וָועלִין מִיר בִּיי נָאכְט צוּ קוּמֶען אִין דָער מַחֲנֶה פּוּן אֲרָם וַיַּבֹאוּ אִין דָעם קְצֵה מַחֲנֵה אִין נָעמֶען גָּאר קִין מֶענְשׁ וְהִנֵּה אוּג נוּן עִם אִיז נִיט דָא דָארְטִין אִיין מַאן (ה) וַיָּקוּמוּ בַנֶּשֶׁף אִין זַיי זָענֶען גְּקוּמֶען בִּיז אִין עֶק פּוּן דָער מַחֲנֶה פּוּן אֲרָם (ו) וַאדֹנָי הִשְׁמִיעַ אִין נָאט הָט גְּמַאכְט הָעֶרֶן דָער מַחֲנֶה אֲרָם קוֹל רֶכֶב אִיין קוֹל פּוּן רַיִיט וָועגֶן אוּג אַיין קוֹל פּוּן פֶּערְד אִיין גְּרוֹס חַיִל יַיאְמְרוּ אִין זַיי הָאבֶּן גְּזָאגְט אִיין מַאן צוּם אֲנְדֶערְן הִנֵּה שָׂכַר עָלֵינוּ אוּג נוּן דָר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הָאט גְּדִינְגְט אִין זַיי זָענֶען אוֹיף אוּנְז דִי מְלָכִים פּוּן חִתִּים אִין דִי מְלָכִים פּוּן מִצְרַיִם זַיי זָאלֶן קוּמֶן אוֹיף אוּנְז : (ז) וַיָּקוּמוּ וַיָּנוּסוּ אִין זַיי זָענֶען אוֹיף גְּשְׁטַאנֶען

בַּנֶּשֶׁף וַיַּעַזְבוּ אֶת־אָהֳלֵיהֶם וְאֶת־
סוּסֵיהֶם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר
הִיא וַיָּנֻסוּ אֶל־נַפְשָׁם: וַיָּבֹאוּ הַמְצֹרָעִים
הָאֵלֶּה עַד־קְצֵה הַמַּחֲנֶה וַיָּבֹאוּ אֶל־
אֹהֶל אֶחָד וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם
כֶּסֶף וְזָהָב וּבְגָדִים וַיֵּלְכוּ וַיַּטְמֹנוּ וַיָּשֻׁבוּ
וַיָּבֹאוּ אֶל־אֹהֶל אַחֵר וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם וַיֵּלְכוּ
וַיַּטְמֹנוּ: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ לֹא־כֵן
אֲנַחְנוּ עֹשִׂים הַיּוֹם הַזֶּה יוֹם־בְּשֹׂרָה
הוּא וַאֲנַחְנוּ מַחְשִׁים וְחִכִּינוּ עַד־אוֹר
הַבֹּקֶר וּמְצָאָנוּ עָוֹן וְעַתָּה לְכוּ וְנָבֹאָה
וְנַגִּידָה בֵּית הַמֶּלֶךְ: וַיָּבֹאוּ וַיִּקְרְאוּ אֶל־
שֹׁעֵר הָעִיר וַיַּגִּידוּ לָהֶם לֵאמֹר בָּאנוּ

בקבלא ושבקו ית
משכנין יהון וית
סוסותהון וית חמריהון
כמשריתא כמא דהיא
ערקו לשיזבא
נפשיהון: ח ואתו
סגיניא האלין עד סיפי
משריתא ועלו למשכנא
חד ואכלו ושתיאו
ונסיבו מתמן כספא
ודהבא ולבושין
ואזלו ואטמרו ותבו
ועלו למשכנא אוחרנא
ונסיבו מתמן ואזלו
ואטמרו: ט ואמרו
גבר לחבריה לא כשר
מה דאנחנא עבדין
יומא הדין יום בסורא
הוא ואלו אנחנא
שתקין ומורכין עד
ניהור צפרא
וישרעינא חובא וכען
איתו ונהמטי ונחוי בית
מלכא: י ואתו וקרו
לנטרי תרע קרתא

ת"א יום בשורה. פקידה שער סלע:

רש"י

כחלו שומעין: (ט) ומצאנו עוון. מתהייכין הינו למלכות:

לא כשר מה דאנחנא עברין: מחשים. שותקים מלבשר: וחכינו עד אור הבוקר. אם נתבה עד אור הבוקר מלבשר מצאנו עון בזה: עוון. מלא בשני וויי"ן: (י) אל שוער העיר ויגידו להם. שוער דרך כלל כמו ויולד ביתו הם יאכלו בלחמו

רד"ק

(ז) ויניסו אל נפשם. להצייל נפשם לא חסו על הממון ואפילו הסוסים לא אמרו לרכוב עליהם: (ט) לא כן. לא טוב כתרגומו

מנחת שי

כלחוש קול כלח וח"ו: שכר עליו. כתוב במלואל משקל אפל שהוא מלעיל אלח כמוהב וכתוב מעכיר גדולה ממנה ג"כ בפעמ תניח דבל תר ואחד מלעיל ולית דכותיה: (י) המשמר כתבר כיון. כמיב וקרי כיו"ן בדפוסים ישנים ומפורים נאותני יד: (ח) ויבאו המצורעים. בפפרים מנוויירים הכ"ם רפה והכ"ף מתניד: (ט) ומצאנו עוון. מלא בשני וויי"ן והוא חד מן ד' מלא ע"א בפסוקות ושימן מפסר

מצודת דוד

(ז) חמחנה כאשר היא. הכל כפלימות כמבר סיפה סיף בעוד שהיו עם: אל נפשם. להציל את נפשם: (ט) לא כן. לא טוב ויפר כמו ולא יכין לדבר כן (שופטים י"ב): חיום הזה וגו'. כי ביום יש בו מה לבשר טוב ומחמו שותקים מלבשר ועם נמשיך עד הבוקר הלא יודע למלך ע"י מחשים ונמצא בעיכו ע"מ בלא מהרע לבוא ולבשר: (י) שוער העיר. שומר בעל העיר: אשר. הקול של האיכום כדבכו: כאשר המה. כשהיו מעז כאחר היו עם:

פירוש ע"ט

אוג איין אַנדֶערֶ גְעזעלְטֶ וַיִשְׂאוּ מִשָּׁם אין האבן פון
דארטֶן אוֹך גְטרַאגֶן אין יֶענֶן גנאנֶגן אין האבן עם
בהאלטֶן: (ט) וַיֹּאמְרוּ אין יֶני האבן גוֹנאגט איין מאן
צו יֶין חבר לא כֵּן ניט רעכט טוהֶן מיר היום הזה דר
דאזיגֶר טאג איו איין בְּשׂוֹרה טאג כְּלוֹמר מיר האבן
עפּים גוטֶס מְבַשֵּׂר יֶין צו דִי יִשְׂרָאֵל וַאֲנַחְנוּ מַחְשִׁים אוג
מיר שְׁווייגן והכינו אוג אז מיר ווֹעלֶן וַוארטֶן בְּיו אוג
דר פְּרִיא וּמְצָאנוּ עָוֹן ווֹעט אונו גְרֶייכֶן איין זינד בְּייא
דעם מֶלֶךְ וְעַתָּה לְכוּ אוג הַיינְט גייט אוג לְאָמַר קוּמֶן
אנג לְאָמַר עִם זְאגֶן אוג דעם הויז פון דעם מֶלֶךְ:
(י) וַיָּבֹאוּ וַיִּקְרְאוּ אין יֶני שַׁעַר גקוּמֶן אוג האבן גרופֶן

אֶל־מַחֲנֵה אֲרָם וְהִנֵּה אֵין־שָׁם אִישׁ
וְקוֹל אָדָם כִּי אִם־הַסּוּס אָסוּר וְהַחֲמוֹר
אָסוּר וְאָהֳלִים כַּאֲשֶׁר הֵמָּה׃ יא וַיִּקְרָא
הַשֹּׁעֲרִים וַיַּגִּידוּ בֵּית הַמֶּלֶךְ פְּנִימָה׃
יב וַיָּקָם הַמֶּלֶךְ לַיְלָה וַיֹּאמֶר אֶל־עֲבָדָיו
אַגִּידָה־נָּא לָכֶם אֵת אֲשֶׁר־עָשׂוּ לָנוּ
אֲרָם יָדְעוּ כִּי־רְעֵבִים אֲנָחְנוּ וַיֵּצְאוּ מִן־
הַמַּחֲנֶה לְהֶחָבֵא בַּהַשָּׂדֶה לֵאמֹר כִּי־
יֵצְאוּ מִן־הָעִיר וְנִתְפְּשֵׂם חַיִּים וְאֶל־
הָעִיר נָבֹא׃ יג וַיַּעַן אֶחָד מֵעֲבָדָיו וַיֹּאמֶר
וְיִקְחוּ־נָא חֲמֻשָּׁה מִן־הַסּוּסִים
הַנִּשְׁאָרִים אֲשֶׁר נִשְׁאֲרוּ־בָהּ הִנָּם
כְּכָל־הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִשְׁאֲרוּ־בָהּ

וְחַוִיאוּ לְהוֹן לְמֵימַר
אִתְיָא לְמַשְׁרִיַת אֲרָם
וְהָא לַיְת הָכָן גְּבַר וְקַל
אֱנָשׁ אֱלָהֵין סוּסָוָן
אֲסִירִין וַחֲמָרִין אֲסִירִין
וּמַשְׁכְּנִין כְּמָא דְאִינּוּן׃
יא וּקְרָא נַטְרֵי תַרְעָא
וַחַוִיאוּ בֵּית מַלְכָּא לְגָיו׃
יב וְקָם מַלְכָּא בְּלֵילְיָא
וַאֲמַר לְעַבְדּוֹהִי אֲחַוִי
כְעַן לְכוֹן יַת דַּעֲבָדוּ לָנָא
אֱנָשׁ אֲרָם יָדְעִין אֲרֵי
כְּפָנִין אֲנַחְנָא וּנְפָקוּ מִן
מַשְׁרְיָתָא לְאִטְמָרָא
בְּחַקְלָא לְמֵימַר אֲם
יִפְּקוּן מִן קִרְתָּא
וְנֵיחוּדִנּוּן בְּד חַיִּין
וְלִקְרְתָא נֵיעוֹל׃
יג וַאֲתֵיב חַד מֵעַבְדּוֹהִי
וַאֲמַר וְיִדְבְּרוּן כְּעַן
חַמְשָׁא מִן סוּסְוָתָא מִן
שְׁאָרָא דְאִשְׁתְּאָרוּ בָהּ
הָא אִינּוּן כְּכֹל הֲמוֹנָא
דְיִשְׂרָאֵל דְאִשְׁתְּאָרוּ בָהּ
אֲם

ת"א ויען חד מעבדוי. פם שפר ב:

רד"ק

או פירושו קראו אל שוער אחד מן השוערים וקמו כלם והגידו לתם זה הדבר: הסום אסור והחמור אסור. דרך כלל כמו ויחי לי שור וחמור ופירושו שהיו אסורים על אבוסיהם: (יא) ויקרא השוערים. שוער העיר קרא אל שוערי בית המלך והם הגידו בית המלך פנימה: (יב) להחבה. בה"א: בהשדה. נכתב בה"א הידיעה בכשפט כמו להגדוד אשר בא עליו והדומים לו וקרי בשדה בלא ה"א הידיעה כמנהג ברוב להקל: (יג) ככל המון ישראל אשר נשארו בה. נכתב החתון על הידיעה בסמיכות כמו העם השלחמה האדון הברית והדומים

רש"י

(י) כאשר המה. כמו שהיו מלאים מתחלתם לא הוציאו מה שכתוכם: (יב) כי רעבים אנחנו. ותחכים לעשת על השלל ואל המזון: (יג) אשר נשארו בה. כתוך העיר

מנחת שי

כדכתי׳ בימים ס׳ כ׳׳ו. ועיין שם בפי׳ כ׳׳ו ל׳׳ו: (יב) בהשדה. כשדה קרי ועיין מ׳׳ש בקהלת סימן ו׳ על שהקדים: (יג) הנם ככל כל המון. כ׳׳ף וכן

מצודת ציון

(נקמן ע): (יג) הנם. הנה הם: המון. ענין רבוי הם: תמו.

רלב"ג

שומרים שעל המלך: (יג) הנם ככל כל המון ישראל. הנה ההמון כתוב והטון קרי ואל הכלון בכתבו ההמון המון ישראל כמו שכתוב עודד הנשיא והכלון כזה הם יעלנו הנם ככל המון ישראל שאר כמו כשאמרו הנם בעיר ואין כזה וכן ופסדו הנם ככל המון ישראל

מצודת דוד

(יא) ויקרא השוערי. שומר העיר קרא אל שומרי שערי בית המלך ואמר להם שהבינו שהלהם וזה שנידו בהיכל לבית הפנימי

מקום מושב המלך: (יב) את אשר וגו'. העלמה ושתחבולה שאר עשו: כי יצאו. להשלות מה לאכול כי לגודל הרעבון לא ימתינו עד שיקחו על הדרך: (יג) אשר נשארו בה וגו'. כלומר לף אם שהיו ימים אחדים אין היזק בדבר כי יהיו ככל המון ישראל

פירוש ע"ט

צוּ רוּ טוֹעֶר הִיטָער פּוּן דֶעם שְׁטָאט זַיְינֶען אִין הָאבֶּן
גְּזָאגְט צוּ זַיי צוּ וְאגֶן בְּאגוּ מִיר זָאגֶן גְּקוּמֶן צוּ דֶעם
מַחֲנֶה פּוּן אֲרָם וְהִנֵּה אוֹג נִיט אִיז גִיט דָא דָארְטֶן
אֵיין מַאן אוֹג אֵיין קוֹל פּוּן מֶענְטְשֶׁין כִּי אִם
נַיי־עֶרְט דִי פֶּערְד זָאגֶן אֶן גְּבוּנְדֶן אִין דִי אֵיינְלֶן זָאגֶן
אֶן גְּבִינְדֶן וְאהָלִים אִין דִיא גְּצֶעלְטֶן זָאגֶן אוֹז וִוי זַיי
זָאגֶן גוּוֶען (דָען זַיי הָאבֶּן גִיט אֲרוּים גְּנוּמֶן וּם אִין
דִי גְצֶעלְטֶן אִיז גְּוֶוען): (יא) וַיִּקְרָא הַשֹּׁעֲרִים הָאבֶּן דִי
טוֹעֶר הִיטָער גְּרִיפֶן נַיידִיג אִין הָאבֶּן עֶם גְּזָאגְט אוֹג
דָעם אוּנְטֶוויי־נְגֶטֶן הוּיז פּוּן דֶעם מֶלֶךְ: (יב) וַיָּקָם

בשדה קרי המון קרי

(יב) כשדה. כשדה. בשדה: (יג) בהשדה. בשדה קרי ועיין מ׳׳ש בקהלת סימן ו׳ על שהקדים: (יג) הנם ככל כל המון. כ׳׳ף וכן

רש"י

(יב) כי רעבים אנחנו. ותחכים לעשת על השלל ואל המזון: (יג) אשר נשארו בה. כתוך העיר

נעמן

הֲנֻם כְּכָל־הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־תָּמוּ
וְנִשְׁלְחָה וְנִרְאֶה: יד וַיִּקְחוּ שְׁנֵי רֶכֶב
סוּסִים וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אַחֲרֵי מַחֲנֵה־
אֲרָם לֵאמֹר לְכוּ וּרְאוּ: טו וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵיהֶם
עַד־הַיַּרְדֵּן וְהִנֵּה כָל־הַדֶּרֶךְ מְלֵאָה
בְגָדִים וְכֵלִים אֲשֶׁר־הִשְׁלִיכוּ אֲרָם
בְּהֶחָפְזָם וַיָּשֻׁבוּ הַמַּלְאָכִים וַיַּגִּדוּ לַמֶּלֶךְ:
טז וַיֵּצֵא הָעָם וַיָּבֹזּוּ אֶת מַחֲנֵה אֲרָם וַיְהִי
סְאָה סֹלֶת בְּשֶׁקֶל וְסָאתַיִם שְׂעֹרִים
בְּשֶׁקֶל כִּדְבַר יְהוָה: יז וְהַמֶּלֶךְ הִפְקִיד
אֶת־הַשָּׁלִישׁ אֲשֶׁר נִשָּׁעַן עַל־יָדוֹ עַל־

אם יַבְדּוּן הָא אִינּוּן כְּכָל
הֲמוֹנָא דְיִשְׂרָאֵל דְּסָפוּ
וְנִשְׁלַח וְנֶחֱזֵי: יד וְרַהֲטוּ
תַּרִין רְכָבֵי סוּסִין וּשְׁלַח
מַלְכָּא בְּתַר מַשְׁרִיַת
אֲרָם לְמֵימַר אֱזִילוּ וַחֲזוֹ:
טו וַאֲזָלוּ בָתְרֵיהוֹן עַד
יַרְדְּנָא וְהָא כָּל אוֹרְחָא
מְלֵיָא לְבוּשִׁין וּמָנִין
דְּרַמּוּ אֱנָשׁ אֲרָם
בְּאִתְבְּעוּתְהוֹן דְּמֶעְרַק
וְתָבוּ אוֹנְדָיָא וְחַוְיוּ
לְמַלְכָּא: טז וּנְפַק עַמָּא
וּבָזוּ יַת מַשְׁרִיַת אֲרָם
וַהֲוָה סָאָה סוֹלְתָא
בְּסֶלְעָא וְסָאתָן סְעוֹרִין
בְּסֶלְעָא כְּפִתְגָמָא דְיָ:
יז וּמַלְכָּא מַנִּי יַת גְּבָרָא
דְסָמִיךְ עַל יְדוֹהִי עַל
תַּרְעָא וְדָשׁוּהִי עַמָּא
בְּתָרְעָא וּמִית כְּמָא
דְמַלִּיל

רש"י בחפזם קרי

שלח מתו ברעב: הנם ככל המון אשר נשארו בה. שם ימתרו מסוכנין הן שלח יהרגם ארם הרי הם כעיר הזאת בסכנת הרעב כשאר כל המון ישראל אשר נשארו בה ושם ימותו הנה ככל המון ישראל אשר תמו ברעב: (טו) בחפזם. כמהרה לטוס: (יז) אשר נשען על ידו. שהיה שני רכב סוסים עליהם וכת"י תרין רכבי סוסין אלא מן החמשה שאמרו בחרי חשנים הטובים שבהם: (טו) בהחפזם. הכתוב חוא עם ת"א ויחיה מבנין נפעל אם הת"א נקודה בצר"י וחקרי הוא בלא ת"א מן הקל:

רלב"ג

אשר תמו ולא יוכל שהפסד הזה ביום אל כל מה שהפסד מפני הרעב והכה לא הפסידו לגלוק כי אם שני רכב סוסים כי די בכם לעמוד על ממחת זה: (טו) אשר השליכו אשר בחפזם. כ"ל מפני היותם מחפזים לנוס: (יז) ומלך הפקיד את השלים. כ"ל שהיה הפקיד

מנחת שי

חכרו שהפזם: שהמון ישראל אשר נשארו שם. כמון קרי: (טו) בהחפזם. בחפזם קרי והוא חד מן מלין דקמוצין ה"ק במלעיל מינוחת ולא קריין כמ"ש

מצודת דוד

שנאמרים בעיר כי כולנו ממותדים למות ברעב והלוכבים בלחד ממנו אם ישמרו אם לא למות כמה ביוקדם להם המיחה שלוח יהיו כלל המון ישראל שהיה מתו קודם לכן ולוקח שנאמר ונראה: (יד) שני רכב. כי מ"ז לא רלו להכניס שהיה כ"ף שנים: אחרי מחנה. כ"ל בדרך שלנס: (טו) אשר השליכו. להקל מעליהם בעבור מהירת הדיסה: (יז) הפקיד. מינה מומו אז להיות ממיר שהיה:

פירוש ע"ם

וְעַתָּה פִּינְךָ פוּן דִי אִיבְּרֶעְנְע פָּעֶרְד וָוּם וְעָנְעַן אִיבֶּר
גְּבְּלִיבֶּן אוּנ דָּר שְׁמָאט דָם זַיי וְעָנְעַן גִּיט פֶּר נַאנְגִּין
פֶּר הִינְגֶער הֵנֵם פְּכָל חֲמוֹן נוּן וְעָנְעַן זַיי דָאךְ אַזוֹ וִוי נָאר
דָם בְּרִימוּנְג פוּן יִשְׂרָאֵל וָוּם וְעָנְעַן אִיבֶּר גְּבְּלִיבֶּן אוּנ
אֵיהָר (אִין וָוּעַן זַיי וְוּעֶלְעַן נְמַיְיט וֶוּעֶרֶן דּוֹרְךְ דָעם
פָאלְק פוּן אֲרָם) הֵנֵם נוּן וֶוּעֶלְעַן זַיי גְּלַייךְ זַיין וִוי דָם
נַאנְצֶע בְּרִימוּנְג פוּן יִשְׂרָאֵל וָואם וְעָנְעַן צוּ גָּעַנְצֶט
גָּנוּאךְ אִין נִשְׁטָארְבֶּן אוּנ הִינְגֶער וְנִשְׁחָה אוּנ לְאמֶר
שִׁיקְען אוּנ לָאמֶר וְעֶהֶן: (יד) וַיִּקְחוּ אִין זַייא הָאבֶּן
גְּנוּמֶן צְוַויי רַייטֶער אוֹף פָּעֶרְד וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אוּנ דָּר
מֶלֶךְ הָט נִשִּׁיקְט נָאךְ דֶער מַחֲנֵה אֲרָם לֵאמֹר צוּ זָאגֶן
לְכוּ וּרְאוּ בַּיים אוּנ וְעֶהֶט: (טו) וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵיהֶם אִיז יִיא

הַשַּׁעַר וַיִּרְמְסֵהוּ הָעָם בַּשַּׁעַר וַיָּמֹת
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר דִּבֶּר
בְּרֶדֶת הַמֶּלֶךְ אֵלָיו׃ יח וַיְהִי כְּדַבֶּר אִישׁ
הָאֱלֹהִים אֶל־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר סָאתַיִם
שְׂעֹרִים בְּשֶׁקֶל וְסָאה סֹלֶת בְּשֶׁקֶל
יִהְיֶה כָּעֵת מָחָר בְּשַׁעַר שֹׁמְרוֹן׃ יט וַיַּעַן
הַשָּׁלִישׁ אֶת־אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמַר
וְהִנֵּה יְהוָה עֹשֶׂה אֲרֻבּוֹת בַּשָּׁמַיִם
הֲיִהְיֶה כַּדָּבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר הִנְּךָ רֹאֶה
בְּעֵינֶיךָ וּמִשָּׁם לֹא תֹאכֵל׃ כ וַיְהִי־לוֹ
כֵּן וַיִּרְמְסוּ אֹתוֹ הָעָם בַּשַּׁעַר וַיָּמֹת׃
ח א וֶאֱלִישָׁע דִּבֶּר אֶל־הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־
הֶחֱיָה אֶת־בְּנָהּ לֵאמֹר קוּמִי וְלְכִי אַתְּ

דַּמַּיֵּל נְבִיָא דַּיָּ דַּמַּלִּיל
פַּד נְחַת מַלְכָּא לְבָתֵיהּ׃
יח וַהֲוָה כַּד מַלֵּיל נְבִיָא
דַּיָּ עִם מַלְכָּא לְמֵימָר
חַתִּין תְּעוֹרִין בְּסַלְעָא
וּסְאָה סוּלְתָא בְּסַלְעָא
יְהֵי כְּעִדָּנָא הָדֵין מְחָר
בְּתַרְעָא דְּשֹׁמְרוֹן׃
יט וַאֲתֵיב גִּבְרָא יָת
נְבִיָא דַּיָּ וַאֲמַר וְאִלּוּ
יְיָ פָּתַח כְּוִין וּמְחֵית
טוּבָא מִן שְׁמַיָּא הֲיֵהֵי
כְּפִתְגָמָא הָדֵין וַאֲמַר
הָא אַתְּ חֲזֵי בְּעֵינָךְ
וּמִתַּמָּן לָא תֵיכוּל׃
כ וַהֲוָה לֵיהּ כֵּן וְדָשׁוּ
יָתֵיהּ עַמָּא בְּתַרְעָא
וּמֵית׃ א וֶאֱלִישָׁע מַלֵּיל
עִם אִתְּתָא דְּאַחְיֵי יָת
בְּרָה לְמֵימָר קוּמִי
וֶאֱזִלִי לָךְ אַתְּ וֶאֱנַשׁ
בֵּיתִיךְ וְדִירִי בְּאַתַר
דְּכָשַׁר לְמֵידַר אֲרֵי
זמין

ת״א ויהי לו כן. פוסקין׃

מנחת שי

(יח) כדבר איש האלהים אשר דבר אל המלך לאמר סאתים שעורים בשקל וסאה סלת בשקל יהיה כעת מחר בשער שמרון׃ (יט) ויען השליש את איש האלהים ויאמר והנה יהוה עשה ארבות בשמים היהיה כדבר הזה ויאמר הנך ראה בעיניך ומשם לא תאכל׃ (כ) ויהי לו כן וירמסו אתו העם בשער וימת׃ ח (א) ואלישע דבר אל האשה אשר החיה את בנה לאמר קומי ולכי את ביתך וגר בכל אשר תגורי כי קרא יהוה לרעב וגם בא על הארץ שבע שנים׃

(יח) כדבר איש האלהים וגו׳: ויאמר. ומה אמר לו הכתיב כך וכתב וכו׳: (כ) ויהי לו כן. וכתיב אמר הכתיב כן היה׃ ח (ב) באשר תגורי. במקום שתלכה לגור: וגם בא. כתב ע״מ

פירוש

על השער אוף דעם טויער וירמסוהו העם אין דם פאלק האבן אים צו טרעטן אוג טויער אוג ער איז גשטארבן כאשר דבר איש האלהים אזו ווי דר עמליכר מאן הט גרעט אשר דבר ארד המלך אז דר מלך הט גרעט גנייגרעט צו אים׃ יח (יח) ויהי כדבר איש האלהים אוג עם איז גוועזן ווי ער עמליכר מאן הט גרעט צו דעם כלה צו נאנץ סאתים שעורים צוויי סאה נערשטן פר איין שקל אוג איין סאה זעמיל פר איין שקל נועט מארגן אוג דער צייט זיין אוג דעם טויער פון שומרון׃ (יט) וישן השליש הט גיענפט ערט דר עלישטר דעם נעמליכין מאן אוג הט גזאגט יהוה ה׳ עושה אוג

מצודת דוד

וירמסוהו. מהוד שהמן העם שהולכים לשוק שלו למשוהו שלא לשלם כלום. כדבריו: (יח) ויהי כדבר. תוכן ומעשה למה שכתוב למעלה שיהיו סלים ומחר לפי שהשליש הלעיג על המתיקים וכו׳: (יט) וישן. ומז

פירוש

על השער אוף דעם טויער וירמסוהו העם אין דם פאלק האבן אים צו טרעטן אוג טויער אוג ער איז גשטארבן כאשר דבר איש האלהים אזו ווי דר עמליכר מאן הט גרעט אשר דבר ארד המלך אז דר מלך הט גרעט גנייגרעט צו אים׃ יח (יח) ויהי כדבר איש האלהים אוג עם איז גוועזן ווי ער עמליכר מאן הט גרעט צו דעם כלה צו נאנץ סאתים שעורים צוויי סאה נערשטן פר איין שקל אוג איין סאה זעמיל פר איין שקל נועט מארגן אוג דער צייט זיין אוג דעם טויער פון שומרון׃ (יט) וישן השליש הט גיענפט ערט דר עלישטר דעם נעמליכין מאן אוג הט גזאגט יהוה ה׳ עושה אוג

וּבֵיתֵךְ וְגוּרִי בַּאֲשֶׁר תָּגוּרִי כִּי־קָרָא
יְהוָה לָרָעָב וְגַם־בָּא אֶל־הָאָרֶץ שֶׁבַע
שָׁנִים: ב וַתָּקָם הָאִשָּׁה וַתַּעַשׂ כִּדְבַר
אִישׁ הָאֱלֹהִים וַתֵּלֶךְ הִיא וּבֵיתָהּ וַתָּגָר
בְּאֶרֶץ־פְּלִשְׁתִּים שֶׁבַע שָׁנִים: ג וַיְהִי
מִקְצֵה שֶׁבַע שָׁנִים וַתָּשָׁב הָאִשָּׁה
מֵאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וַתֵּצֵא לְצַעֵק אֶל־
הַמֶּלֶךְ אֶל־בֵּיתָהּ וְאֶל־שָׂדָהּ: ד וְהַמֶּלֶךְ
מְדַבֵּר אֶל־גֵּחֲזִי נַעַר אִישׁ־הָאֱלֹהִים
לֵאמֹר סַפְּרָה־נָּא לִי אֶת כָּל־הַגְּדֹלוֹת
אֲשֶׁר־עָשָׂה אֱלִישָׁע: ה וַיְהִי הוּא־מְסַפֵּר
לַמֶּלֶךְ אֶת־אֲשֶׁר הֶחֱיָה אֶת־הַמֵּת וְהִנֵּה
הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־הֶחֱיָה אֶת־בְּנָהּ צֹעֶקֶת
אֶל־הַמֶּלֶךְ עַל־בֵּיתָהּ וְעַל־שָׂדָהּ וַיֹּאמֶר

זַמִּין יְיָ כַּפְנָא וְאַף
עָתִיד לְמֵיתֵי עַל אַרְעָא
שְׁבַע שְׁנִין: ב וְקָמַת
אִתְּתָא וַעֲבָדַת כְּפִתְגָמָא
דְּנָבִיָא דַיְיָ וַאֲזָלַת הִיא
וְאֵנַשׁ בֵּיתַהּ וְאִתּוֹתְבַת
בְּאַרְעָא פְּלִשְׁתָּאֵי שְׁבַע
שְׁנִין: ג וַהֲוָה מִסּוֹף
שְׁבַע שְׁנִין וְתָבַת אִתְּתָא
מֵאַרְעָא פְּלִשְׁתָּאֵי
וּנְפָקַת לְמִיקְבֵּל קֳדָם
מַלְכָּא עַל בֵּיתַהּ וְעַל
חַקְלַהּ: ד וּמַלְכָּא מַלֵּיל
עִם גֲּחֲזִי תַּלְמִידָא
דְּנָבִיָא דַיְיָ לְמֵימַר
אֶשְׁתָּעִי כְעַן לִי יַת כָּל
רַבְרְבָתָא דַּעֲבַד אֱלִישָׁע:
ה וַהֲוָה הוּא מְשַׁתָּעֵי
לְמַלְכָּא יַת דְּאַחְיֵי יַת
מֵיתָא וְהָא אִתְּתָא
דְּאַחְיֵי יַת בְּרַהּ קָבְלָא
קֳדָם מַלְכָּא עַל בֵּיתַהּ
וְעַל חַקְלַהּ וַאֲמַר
גֲּחֲזִי

תולדות אהרן

כי קרא . כדכתוב ה תפנים ס : כפנים כל . מגלה כו :

רש"י

יושל בן פתוחל: (ג) אל ביתה ואל שדה. שהחזיקו שניה מה שכשדות שלישית בשר בהמה מטהורה רביעית בשר בהמה מטמאה חמשית בשר שקצים ורמשים ששית בשר בניהם ובנותיהם שביעית בשר זרועותיהם לקיים מה שנאמר איש בשר זרועו יאכלו: (ג) לצעוק אל המלך. יש מרז"ל שלמדו מזה הפסיק כי יש חזקה לבורח כיון שהיתה צריכה למלך להחזיר השדה ותתבואות שמע מינה כי אותם שהחזיקו הין להם דין חזקה: אל ביתה ואל שדה. כמו על וכמותו רבים אל בסקום אחר זה צעקה אל המלך על ביתה ועל

רד"ק

נוספת כמו יודי"ן רבות כמו שכתבתי למעלה: שבע שנים. בדברי רז"ל אותן שבע שנים אכלו שנה ראשונה מה שבבתים

רל"ב

מדבר כענד הכניסו: (ג) ואלף לצעק אל המלך אל ביתה ואל שדה. כ"ל שהחזיקו בהם מנשים והיתה מלקחת קרקעותיהם ופירותיהם מיום

מנחת שי

(ה) החיה לת המת . פתי"ם כתוב סגול וכן ה חיה לת נפש . תצר ה חיים תלישע שבשמות ומתחלפים בהוא נכד נכד כמ"ש במעלה : **והה־בנה** . יפה דגש :

מצורת דוד

כתמיה לכוח אל המלך ויתמיד שבע שנים: (ג) אל ביתה . כי החזיקו בם מחניס ביהיתה בשלשתים : (ד) כל הגדולות . כל

ע"ט

פירוש

זון לֵאמר צוּ וְאָנָן קוּמִי וּכִי שְׁמַיָּא אוֹף גַּיִי דוּ אוּג
דִּיין הוּו גְּזִינַד אוּג וּואן וִוי דִיר וֶועט גְּפָעלֶן צוּ וּואנָן
כִּי קָרָא ה׳ דֶעֶן גְּאט הָאט גְּרִיפֶן צוּם הִינְגֶר וְגַם בָּא אוּג
אוּיךְ עֶר וֶועט קוּמֶן אוּג דֶעם לַאנְד זִיבֶּעֶן יָאר:
(ב) וַתָּקָם הָאִשָּׁה אִיהּ דוּ אִשָּׁה אוֹף נָשְׁטַאנָן אִין הָאט
גְּטָאן אַוּו וִוי דִי רֵייד פּוּן דֶעם נָעטְלִיכֶן מַאן וְתֵלֶךְ
אִיהּ זִי גְּנָאנְגֶן אוּג אִירֶהָר הוּיז גְּזִינְד אוּג הָט גְּוואנְט
אוּג דֶעם לַאנְד פּוּן דִי פְּלִשְׁתִּים זִיבֶּן יָאר: (ג) וַיְהִי
מִקְצֵה שֶׁבַע שָׁנִים אוּג עֶס אִיז גְּוואן דוּ אִשָּׁה וּם עֶר הָאט
זִיךְ אוּם גְּקֵעֶרְט דוּא אִשָּׁה פּוּן דֶעם לַאנְד פְּלִשְׁתִּים
וַתֵּצֵא וְצַעֵק אִיהּ זִי קוּמֶט אוֹף אִיר פָּעלָד וַיֹּאמֶר

אדני

גֵּחֲזִי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ זֹאת הָאִשָּׁה וְזֶה־בְּנָהּ
אֲשֶׁר־הֶחֱיָה אֱלִישָׁע: ו וַיִּשְׁאַל הַמֶּלֶךְ
לָאִשָּׁה וַתְּסַפֶּר־לוֹ וַיִּתֶּן־לָהּ הַמֶּלֶךְ
סָרִיס אֶחָד לֵאמֹר הָשֵׁב אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־
לָהּ וְאֶת־כָּל־תְּבוּאֹת הַשָּׂדֶה מִיּוֹם
עָזְבָהּ אֶת־הָאָרֶץ וְעַד־עָתָּה: ז וַיָּבֹא
אֱלִישָׁע דַּמֶּשֶׂק וּבֶן־הֲדַד מֶלֶךְ־אֲרָם
חֹלֶה וַיֻּגַּד־לוֹ לֵאמֹר בָּא אִישׁ הָאֱלֹהִים
עַד־הֵנָּה: ח וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־חֲזָהאֵל
קַח בְּיָדְךָ מִנְחָה וְלֵךְ לִקְרַאת אִישׁ
הָאֱלֹהִים וְדָרַשְׁתָּ אֶת־יְהוָה מֵאוֹתוֹ
לֵאמֹר הַאֶחְיֶה מַחֲלִי זֶה: ט וַיֵּלֶךְ חֲזָאֵל
לִקְרָאתוֹ וַיִּקַּח מִנְחָה בְיָדוֹ וְכָל־טוּב

נְחֲזִי רִבּוֹנִי מַלְכָּא דָּא
אִתְּתָא וְדֵין בְּרַהּ דַּאֲחַיִי
אֱלִישָׁע: ו וּשְׁאֵיל מַלְכָּא
לְאִתְּתָא וְאִשְׁתָּעִיאַת
לֵיהּ וּמַנִּי לָהּ מַלְכָּא גְּוָזָא
חַד לְמֵימַר אֲתֵיב יַת כָּל
דִּילַהּ וְיַת כָּל עֲלַלַת
חַקְלָא מִיּוֹמָא דְּשַׁבְקַת
יַת אַרְעָא וְעַד כְּעַן: ז וַאֲתָא אֱלִישָׁע דַּמֶּשֶׂק
וּבַר הַדַד מַלְכָּא דַּאֲרָם
מְרַע וְאִתְחַוָּא לֵיהּ
לְמֵימַר אִתָּא נְבִיָּא דַיְיָ
עַד הָלָכָא: ח וַאֲמַר
מַלְכָּא לַחֲזָאֵל סַב בִּידָךְ
תֻּקְרְבָּנָא וְאֵיזֵל
לְקֳדָמוֹת נְבִיָּא דַיְיָ
וְתִתְבַּע יַת פִּתְגָמָא דַיְיָ
מִנֵּיהּ לְמֵימַר הֵאֵיחֵי
מֵמַרְעִי דֵין: ט וַאֲזַל
חֲזָאֵל לְקֳדָמוֹתֵיהּ וּנְסֵיב
תֻּקְרוּבְתָּא בִּידֵיהּ וְכָל
טוּב

הולדות אהרן

יפת הלבנה. פוכדרון ק׳ אוקית תליסע. סוסה פו פכדרון ק׳:

רד״ק לא מפיק ה׳

שדה: (ו) סרים אחד. כתרגומו גוזא חד והוא סרים כמ״ש שנברתו ביציו ואע״פ שחמשעשה הזה אסור בישראל היו להם למלכי ישראל סריסים שהיו לוקחים אותם מן הגוים ההם או שהיו סריסים מחמת חולי והם בבתי חמלכים כדי לעמוד בפני הנשים כמו שכתוב סרים המלך שומר הנשים: מיום עזבה. מקור חע״ן נקוד בקמץ חטף והה״א רפה ומשפטה במפיק: (ז) ויבא אלישע דמשק. למשוח את חואל כדבר ה׳ אשר דבר אל אליהו כמו ששיגרתיו למעלה. ובדרש כי אחזי הלך לדמשק ואם הלך שם אופר אני כי הלך אל נעמן שיושיב לו בעבור שנדבק בו צרעתו בקללת אלישע והם אמרו כי יצא מן הדת והלך שם אלישע כדי לתחזירו בתשובה ולא רצה אמר לו כך מקובל אני ממך כל החוטא ומחטיא את חרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה וטוב עשה שהחטיא את חרבים מהם אמרו אבן שואבת תלה לחשאת ירבעם והעמידה בין שמים לארץ ומהם אמרו שם חקק לה בציה והיתה מכרזת ואומרת אנכי ולא יהיה לך: (ס) וכל טוב דמשק. על דרך הפלגת חרבוי כמו

רש״י

כה גזלניס: (ז) ויבא אלישע דמשק. להחזיר את

מנחת שי

(ו) סיום עזבה את הלמד. כ״ל בספרים מדוייקים הה״ל רפה וכ״כ רד״ק נמצ״ל דף ל״ב בציורים ושרטים טהורי מקור הע״ן נקודה בקמץ חטוף והה״א רפה ומשפטה במפיק: כן: ויקן לה המלך סרים אחד. כ״ל סר אחד ולזה מיושב לה מת כל מצר לה מהקלקלות ומת כל תבואת השדה עניש עזבה מת המלך ומלוש

מצורת ציון

ח (ו) סרים. סר: עזבה. הניחה:

מצודת דוד

קרה מקרה שכאשר מת השומרים עם כתר לעמוד על המלך בעבור כיתה: (ו) השיב. למוד להשיב לה הכל ולה תבואות השדה מיום

גדל כה מעת עזבה את השדה עד עתה: (ז) וכל טוב דמשק. כל מיני מאכל עוב הנמצא בדמשק:

פירוש ע״ט

אֲדֹנִי חַמֶּלֶךְ מִין הַאר קִינוג וְאֶת הָאִשָּׁה רִי דַאוּיְנְג אִיז
דִי אִשָּׁה אוּג דָם אִיז אִיר וּזן וְיָם אֱלִישָׁע הָט לֶעְבֶּדִיג
גְמַאכְט: (ו) וַיִּשְׁאַל הַמֶּלֶךְ אוּג דָר מֶלֶךְ הָט גֶּפְרֶעגְט צוּ
דָר אִשָּׁה וַתְּסַפֶּר לוֹ הָט זִי אִים דָר צֵיילְט דוּ מַעֲשֶׂה פּוּן
אִיר הוּז וַיִּתֶּן לָהּ הַמֶּלֶךְ הָט אִיר דָר מֶלֶךְ גֶּגְעבֶּן אַיְן
בֶּדִיֶנֶר אֶסֶר צוּ וְאֶנֶן הַשִּׁיב קֶעֶר אוּם צוּ אִיר אַלֶץ וָוָם
צוּ אִיר אִיז וְאֵת כָּל תְּבוּאוֹת הַשָּׂדֶה אִין אַלֶע תְּבוּאוֹת פּוּן
רָעם פֶּעלְד פּוּן דֶעם טָאג אֶן וָוס זִי הָט פֶּר לָאזְט דָם
לַאנְד אוּג בִּיז הֵיינְט: (ז) וַיָּבֹא אֱלִישָׁע אוּג דָר בֶּן הֲדַד אוּג דָר מֶלֶךְ אֲרָם
גְקוּמֶן קַיין דַּמֶּשֶׂק וַיֻּגַּד אִים וַיְקִי אִין הָט גְּנוּמֶן אַיין מַהֲנָה

אוּז

דְּמָשֵׁק מַשָּׂא אַרְבָּעִים גָּמָל וַיָּבֹא
וַיַּעֲמֹד לְפָנָיו וַיֹּאמֶר בִּנְךָ בֶן־הֲדַד מֶלֶךְ־
אֲרָם שְׁלָחַנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר הַאֶחְיֶה
מֵחֳלִי זֶה׃ יוַיֹּאמֶר אֵלָיו אֱלִישָׁע לֵךְ
אֱמֹר־לֹא חָיֹה תִּחְיֶה וְהֶרְאַנִי יְהוָה כִּי־
מוֹת יָמוּת׃ יאוַיַּעֲמֵד אֶת־פָּנָיו וַיָּשֶׂם עַד־
בֹּשׁ וַיִּבְךְּ אִישׁ הָאֱלֹהִים׃ יבוַיֹּאמֶר
חֲזָאֵל מַדּוּעַ אֲדֹנִי בֹכֶה וַיֹּאמֶר כִּי
יָדַעְתִּי אֵת אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
רָעָה מִבְצְרֵיהֶם תְּשַׁלַּח בָּאֵשׁ
וּבַחוּרֵיהֶם בַּחֶרֶב תַּהֲרֹג וְעֹלְלֵיהֶם

תרגום

טוּב דַּמָּשֵׁק טְעוֹן
אַרְבְּעִין גַּמְלִין וַאֲתָא
וְקָם קֳדָמוֹהִי וַאֲמַר
בְּרֵךְ בַּר הֲדַד מַלְכָּא
דַּאֲרָם שַׁלְּחַנִי לְוָתָךְ
לְמֵימַר הַאֵיתֵי מִמַּרְעֵי
דֵּין׃ יוַאֲמַר לֵיהּ אֱלִישָׁע
אֱזֵל אֱמַר לֵיהּ מֵיתָא
הֵיתֵי וְאַחֲוֵנַנִי יְיָ אֲרֵי
מְמָא יְמוּת׃ יאוַאֲסְחַר
יַת אַפּוֹהִי וְאוֹרִיךְ עַד סָנֵי
וּבְכָא גְּבַר נְבִיָּא דַיְיָ׃
יבוַאֲמַר חֲזָאֵל מָא דֵין
רִבּוֹנִי בָּכֵי וַאֲמַר אֲרֵי
יָדַעְנָא יַת דְּתַעֲבִיד
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בִּישָׁא
קְרָיֵיהוֹן תּוֹקִיד בְּנוּרָא
וְעוּלֵימֵיהוֹן בְּחַרְבָּא
תְּקָטֵיל וְעוּלֵימֵיהוֹן

תטרף

רש"י

לו קרי

ניחמי בתשובה: (י) חיה תחיה. כלפי מחלי אמר תחיה ומת. פנים של תחת כן הדד למלכות: (יא) ויעמד את פניו. פנים של כעס שלא יהיה מבקש לבקשת הטמיד שלח יכה בפני מחלו ויסם לבו לעמוד להתפלל: עד בוש. כמו בושם ולא ימיתוהו ולפיכך כשאמר אלישע לחזאל כי יהיה מלך על ארם אמר לו והראני ה' כי מות ימות הבין חזאל כי רצה לומר לו שהוא ימיתהו אלא שלא אמר לו בפירוש: (יא) ויעמד את פניו וישם עד בוש. פי' העמיד פניו לצד אחר שלא יראה חזאל ושם ידיו על פניו עד זמן שהיה מתאפק מלבכות ולא יכול ליבך רו"ת ואסחר ית אפוהי ואוריך עד סני ובכא נביאה דה'. ובוש פעל עבר מנחי העי"ן בשקל הבקר אור ובושש משה פעל עבר מן חסרונבע בשקל כונן: (יב) ועוולותיהם תרמש.

רלב"ג

מהכיתם כמו לוה נתת לה שכירות וזולת קלת לויט שהלך לויט שהלך כמלך מכרו שלא מדעתו ליהו מייב להשלות לו שכר: (ט) וכל טוב דמשק מבלי מכרים גמל. וסמך לחסוך שומת היה כמנחה בלקח בידו כ"ל תמת לשומו ותהיה ו"ו וכל טוב כמ"ש רפה בלשון יחמלו כי שהיה כלא ידעו כ"ל כי מות ימות לו מיה תמיה וזה דבר למוי לנביאים כי כזה יתמהו יותר ממתות נכותתם: (יא) ויעמד את פניו. כ"ל שכבר הלחסן הכסה יח' כי מות ימות לך כדי שלא יחמלו כי מיה תמיה וזה דבר למוי לנביאים כי כזה ס' נכנסתם כי מות ימות: (יא) ויעמד את פניו. כ"ל שכבר הלחסן להעמיד פניו שלא יכבה ושם ידיו על פניו שלא יכלהו חזאל לכלי רפה המעות עיניו מזלפין: וישם עד בוש. שם פניו כלפי המחנה עד התעכב זמן רב וכשלא יכול עוד להתאפק הכיר קול בכיו והמזיל סניו מעפה הזיל וש"ת עוד להסמיל הבכי: (יב) כי ידעתי וגו'. וזוכר לוי עשה בדבר ונזה שכבה: מבצריהם. עכי מבלריסם מבציר

מצודת דוד

(ט) בנך. כ"ל מכניע לך כבן לאביו: (יא) בוש. עניו לימור כמו ויתולו עד בוש (שופטים ג): (יב) תשלח. שהבעיר קינוי שלוח כי עשם יעשה בלימותו שהולך ממקום למקום ושולח בכל: ועולליהם.

מצודת ציון

(י) אמר לו. כ"ל לומתו ממך כי היתים מכל מחלת הוא אבל הרפוי ס' ינכונותם כי מות ימות: (יא) ויעמד. הטמיד לת פניו לבל יחמר לבלי רפה המעות עיניו מזלפין: וישם עד בוש. שם פניו בלד המחנה עד התעכב זמן רב וכשלא יכול עוד להתאפק הכיר קול בכיו והמזיל סניו מעפה הזיל וש"ת עוד להסמיל הבכי: (יב) כי ידעתי וגו'. וזוכר לוי עשה בדבר ונזה שכבה: מבצריהם. עכי מבלריסם מבציר

פירוש ע"ט

אוֹ פִּיל מַשָּׂא וְנָם פָּעֲרָצִינ קְעָמְלָן הָאבָן עָם גְמוּזְט אוֹף גַהאלְטָן וִיין פָּנִים פּוּן צוּ וִיינָען אַקְעָנָן חֲזָאֵל
מְרָאנָן וַיבָא אוֹג אִיז גְקוֹמָן אוֹג הָט זִיךְ גְשְׁטָעלְט פַּר וַיישֶׁם עַר בּוּש אוֹג עָר הָט עָם גְטָאן בִּיו עָם הָט זִיךְ
אִים וַיאמֶר אוֹג הָט גְנָאגְט צוּ אִים בִּנְךָ בֶן הֲדַד דַיין זוֹן פַּר זוֹימְט אוֹג עָר הָט זִיךְ גִים גְקָעָנְט אוֹף הָאלְטָן
דָּר בֶּן הֲדַד מֶלֶךְ אֲרָם הָט מִיךְ גְשִׁיקְט צוּ דִיר צוּ זַיבְּךְ אִישׁ הָאֱלֹהִים אוֹג עָר הָאט גִיוַוִינְט דָר גָעְטְלִיכָר
זָאגָן הַאֶחְיֶה אוֹב אִיךְ וָועל לֶעבִּן בְּלַיבָּן פּוּן דֶעם מַאן׃ (יב) וַיֹּאמֶר חֲזָאֵל הָט חָאגְט גְנָאגְט טַדִּיג וְוָארוּם
מַחֳלִי זֶה וִויינְט מַיין הַאר וַיֹּאמֶר הָאט עָר גְנָאגְט כִּי יָדַעְתִּי דֶען אִיךְ וִויים אַז דוּ וָועסְט טוּהָן צוּ דִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּיין
מִבְצְרֵיהֶם וַיַּעֲרֵי פִּעסְטִי שְׁטָעט וְוָעסְטָע אִן צִינְדָן אוֹג
פִּיעָר וּבַחוּרֵיהֶם אִין וַיעָרִי יוּנְגָן וָועסְטָע הָארְגָעגָן

תְּרַפֵּשׁ וְהָרַתֵּיהֶם תְּבַקֵּעַ׃ יג וַיֹּאמֶר
חֲזָאֵל כִּי מָה עַבְדְּךָ הַכֶּלֶב כִּי יַעֲשֶׂה
הַדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע
הֶרְאַנִי יְהוָה אֹתְךָ מֶלֶךְ עַל־אֲרָם׃
יד וַיֵּלֶךְ | מֵאֵת אֱלִישָׁע וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו
וַיֹּאמֶר לוֹ מֶה־אָמַר לְךָ אֱלִישָׁע וַיֹּאמֶר
אָמַר לִי חָיֹה תִּחְיֶה׃ טו וַיְהִי מִמָּחֳרָת
וַיִּקַּח הַמַּכְבֵּר וַיִּטְבֹּל בַּמַּיִם וַיִּפְרֹשׂ עַל־
פָּנָיו וַיָּמָת וַיִּמְלֹךְ חֲזָאֵל תַּחְתָּיו׃
טז וּבִשְׁנַת חָמֵשׁ לְיוֹרָם בֶּן־אַחְאָב מֶלֶךְ

יג וַאֲמַר חֲזָאֵל
אֲרֵי מָה עַבְדָּךְ כַּלְבָּא
אֲרֵי יַעֲבֵיד פִּתְגָמָא רַבָּא
הָדֵין וַאֲמַר אֱלִישָׁע
אַחֲזָנַנִי יְיָ יָתָךְ מַלְכָּא עַל
אֲרָם׃ יד וַאֲזַל מִלְּוָת
אֱלִישָׁע וַאֲתָא לְוָת
רַבּוֹנֵיהּ וַאֲמַר לֵיהּ מָה
אֲמַר לָךְ אֱלִישָׁע וַאֲמַר
אֲמַר לִי מְחָא תֵּיחֵי׃
טו וַהֲוָה בְּיוֹמָא דְּבָתְרוֹהִי
וּנְסִיב גוּנְּבָא וּטְבַל
בְּמַיָּא וּפְרַס עַל אַפּוֹהִי
וּמִית וּמְלַךְ חֲזָאֵל
תְּחוֹתוֹהִי׃ טז וּבְשַׁנַת

חֲמֵשׁ לְיוֹרָם בַּר אַחְאָב
מַלְכָּא דְּיִשְׂרָאֵל
ויהושפט

רד"ק

ענין הפלת הגוללים על הקרקע או בקידוד דרך אבוריות ות"י תמרק דומה למה שארז"ל או שמרפה בכותל: והרוהיהם תבקע הנשים ההרות וכן ת"י ובעדתיהון תבזע וזה מדרך אבריות: (טו) ויקח המכבר ויטבול במים. הוא הכר כמו כביר הגזים ישבלהו במים ופרשהו על פניו והיה אומר לו כי לרפואה היה עושה לו הדבר ההוא והוא היה עושה לצננו ולהמיתו: (טז) ובשנת חמש ליורם בן אחאב מלך ישראל ויהושפט. חמש שזכר עומד במקום ב' ופי' חמש ליהושפט ומאיתי מונה לו ליהושפט אלו ה' שנים ממלחמת רמות גלעד חי' ראוי ליהושפט שיהרג שהלך לעזור לרשע כשזעק תלו לו שבע שנים ולבסוף ה' שנים מאותה שעה שהיו ה' שנים ליורם בן אחאב וחזר יהושפט ממלחמת עמון ומואב והר שעיר עם מלך ישראל כאחר שהרגו אותם ואחר המליכו את יורם בן יהושפט על

רלב"ג

סיסים סוס ביסיו לעופ' ועזודים כסיסכת מצותיהם ומשותיהם: וכרותיהם תבקע. רוצה לומר שכשם שהרות הוא דרך אכזריות לו יהיה הרגון בהכותיהם כמנהגים הקשים הכלוכים ואנויים בהרים וענין בקוע הוא בקוע מוסתיהם וכמוהו על בקעם לא תהות הגלעד וכאן זה הפי' הכבי הוא היותר נכון לפי מה שאחכוב: (יג) הילמו ס' תוסף מלך על מלכי. כאן יתה היה מכיתה חזאל למלך בשמר

מצורת ציון

כסיסי הקטנים: תרמש. ענין בקושה כמו טוללים יגועבו (הושע י"ד): (טו) המכבר. ת"י גוכלא והוא מין כגד עב כי ותכסהו

ממיתום סם המלי: וימות. בעבור זה אם כי סם הסוס מן סמון על הפרים: (טז) ובשנת חמש ליורם בן אחאב. כמו כ"ש ויהושפט כמלוך את יהורם בן אחאב כי"ת ליהושפט והוא ממל ובשנת חמש ליורם בן אחאב כ"ש מלך ויהי ויהושפט וכו' וכ"ל וז יהושפט מלך את יהורם בן אחאב וכו' ויהושפט וכו' ויהושפט מלך את יהורם בן אחאב כמו ויהי מלך. אז מלת חמש עומדת במקום בחים וכמילו ממל ותמש ליהושפט וחיבר מזמן מלחמת רמות גלעד שהיה לאות גולה ממלת ה' עליו ובכלו עשהב אז בהיה הלשה ומלך אז מלך ליורם בן אחאב סם חמש סנים מלוכותות וסם קלת שנת י"ב ויהושפט וכ' וכ"ח וקלת

פירוש ע"ט

מיט דר שוועדר וויללייהם אין זייערי קלייגע קינדר
וועסטא צו שפאלטן והרותיהם אין זייערי טראנודיגע
ווייבר וועסטא צואש שפאלטן: (יג) ואמר חזאל הט
מבתרת אונ עם איז גוטען אונ דעם אנדערן מארגן
ונקח המכבר הט ער גנומן דו קול טוך אונ הט זי איין
גיטונקט אונ ואשר ויפרוש אונ הט זיא פר שפרייט
אוף זיין פנים צו קילען זיך דר מיט נעמות אונ ער
איז גישטארבן ויולך חזאל אונ הט גיקונינגט
אוף זין אורט: (טז) ובשנת חמש אונ אין פיפטן יאר
צו יורם בן אחאב מלך ישראל אונ צו יהושפט מלך

יהודה

רש"י

יכול להתאפק ויכך: (יב) תרטש. לשון כיקוע המעי׳ וחב לכולן וקשתות נערים תרטשנה (ישעיה י"ג י"ח): והרותיהם. מעוברות שלהם: (טו) המכבר. תירגם יונתן גוגכא וכן ותכסהו בשמיכה (שופטים ד' ל"ח) תרגום גוגכא והוא כנד: ויפרוש על פניו. להצטנן: (טז) ובשנת חמש וגו'. יהושפט המליך את יורם בחייו

וִיהוֹשָׁפָט מָלַךְ שִׁבְטָא דְּבֵית יְהוּדָה מַלְכָּא יְהוֹרָם בַּר יְהוֹשָׁפָט מַלְכָּא יְהוּדָה : יז בַּר תְּלָתִין וְתַרְתֵּין שְׁנִין הֲוָה כַּד מְלַךְ וְתַמְנֵי שְׁנִין מָלַךְ בִּירוּשְׁלֵם : יח וְאָזַל בְּאוֹרַח מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דַעֲבָדוּ בֵּית אַחְאָב אֲרֵי בַת אַחְאָב הֲוַת לֵיהּ לְאִיהְוָא נַעֲבַד דְּבִישׁ קֳדָם יְיָ : יט וְלָא הֲוָה בָּעֵנָא קֳדָם יְיָ לְחַבָּלָא יָת דְּבֵית יְהוּדָה בְּדִיל דָּוִד עַבְדֵיהּ כְּמָא דַאֲמַר לֵיהּ לְמִתַּן לֵיהּ מְלָכוּ וְלִבְנוֹהִי כָּל יוֹמָא : כ בְּיוֹמוֹהִי מָרְדוּ

וִיהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ תַּחְתָּיו : יז בֶּן שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה הָיָה בְּמָלְכוֹ וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם : יח וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ בֵּית אַחְאָב כִּי בַת אַחְאָב הָיְתָה לוֹ לְאִשָּׁה וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה : יט וְלֹא אָבָה יְהוָה לְהַשְׁחִית אֶת יְהוּדָה לְמַעַן דָּוִד עַבְדּוֹ כַּאֲשֶׁר אָמַר לוֹ לָתֵת לוֹ נִיר לְבָנָיו כָּל הַיָּמִים : כ בְּיָמָיו פָּשַׁע אֱדוֹם

רש"י

שתי שנים כשמזרו מן המלחמה שנלחמו במלך מואב כך שמעתי כשדר טולס בשנת חמש ליהורס ויהושפט בשנת חמשים שנמלוכה נזירה על יהושפט ליהרג כדמות גלעד שלח אחלה לו בשכיל שזעק שבע שנים : (יט) ניר . ממשלה :

שנים קדי

רד"ק

שתי שנים כשמזרו מן המלחמה שנלחמו במלך מואב כך שמעתי בשנת חמש ליהורס ויהושפט בשנת חמשים שנמלוכה נזירה על יהושפט ליהרג כדמות גלעד שלח אחלה לו בשכיל שזעק שבע שנים : (יט) ניר . ממשלה :

רל"ב

עכו ממש שנים ליוסף בן אחאב עם יהושפט מלך יהודה שהיה בשתתף עמו בהכנת מלכות ישכלול מן מלך יהורם בן יהושפט : (יז) שנה . כתיב ושנים קדי : (יט) לתת לו ניר . כמו נר בצדי על דרך ערכתי נר למשיחי וי"ת מלכו וכן תרגם אונקלוס ונירם ובלנו : (כ) בימיו פשע . כי תחת מלכי יהודה היו הזה

מנחת שי

(יז) שנה . שנים קדי : (יט) לתת לו ניר . השמש. כתי"ו : ניר ולנניו . נמקום שמתים כשיכי יד ומכה דומים כמוב לבניו בלא ות"ו כתחנית המלה וכן מכמב יהודה : (יט) כי כח אחאב היתה לו לחמה . ומהם במה שמחל זה קרלה את עמהי ומחמוד כי היתה את אחאב לך פעם יחמה את מלכיה ופעם את מלכי מכיה : (יט) לתת לו ניר לבניו כל הימים . כולה לומר שיהן מלכות לבניו כל הימים : (כ) בימיו פשע אדום מתחת יד

מצודת ציון

כ"ג כי לז המליך את יהורם כמו והם שמי כנים לפני מוחו כי כך"ם את ויהושפט שלמו הם מעם כנים שלימות מומן מלחמת למות נלעד והם מקלת שנת י"ח מתחלת מלכותו וי"ט וכ' וכ"ל וכ"ב ומקלת שנת ל"ג : (יז) שמונה שנים . ומקומעות היו וכמה כלונים שתי הפעים אמר מלך בחיי אחיו : (יט) ולא אבה . עם שהיו לחוים להשחיתה כי יהוה הוכיח ועשו הרע . את יהודה . כ"ל כל ימי המלכות : (כ) ויפליבו . כי עד

משלי חכמים

יב) בְּיָמָיו פָּשַׁע אֱדוֹם מִתַּחַת יַד יְהוּדָה וגו' . דָּר מִדְרָשׁ וְאַף דָּר עִנְיָן פּוּן יַעֲקֹב כִּיוֹם עֲשׂוֹ אִיהוּ לְעֵשָׂו אֲיִינֶער קָם בִּיפַאלְצָט אַוויי נְאַרְטִין מִים וַיְיכֶר מַיְינֶרֶע בּוּיסֶער . אַרוּם דִי בִּיסְעֶר הָאט

פירוש ע"ט

יְהוֹרָם מֶלֶךְ יְהוֹרָם הָאט גִּיקִינְגִט יְהוֹרָם בֶּן יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה : (יז) בֶּן שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם צָוויי אוּן דְרַייסִיג יָאר אִיז עֶר אֶלְט גְּוָוען אוּן זַיין קִינִיגֶען וִישְׁמוֹנֶה שָׁנָה אוּן אַכְט יָאר הָאט עֶר גִּיקִינְוִגְט אִין יְרוּשָׁלַיִם : (יח) וַיֵּלֶךְ וגו' אוּן עֶר אִיז גִּינַאנְגֶן אוּן דֶעם וֶועג פּוּן דִי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל אַזוֹ וִוי דָאם הוּ גִּזִינְד פּוּן אַחְאָב הָאבֶּען גְּטָאן כִּי בַּת אַחְאָב דֶען דוּ טָאכְטֶער פּוּן אַחְאָב אִיז גְּוֶוען צוּ אִים צוּא אֵירִן וַוייב וַיַּרַע בְּעֵינֵי ה' אוּן עֶר הָאט גְּטָאן דָם וָואס בֶּייז אִיז אוּן גָאטְט אוֹיגֶן : (יט) וְלֹא אָבָה ה' אוּן גָאטְ הָט נִיט גְּוואלְט צוּ פֶּאר דֶארְבֶּן דֶעם שֶׁבֶט יְהוּדָה לְמַעַן דָּוִד עַבְדּוֹ פּוּן וֶועגֶן דָוִד

מִתַּחַת יַד־יְהוּדָה וַיַּמְלִכוּ עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ׃
כא וַיַּעֲבֹר יוֹרָם צְעִירָה וְכָל־הָרֶכֶב עִמּוֹ
וַיְהִי־הוּא קָם לַיְלָה וַיַּכֶּה אֶת־אֱדוֹם
הַסֹּבֵב אֵלָיו וְאֵת שָׂרֵי הָרֶכֶב וְהָעָם
הָעָם לְאָהָלָיו׃ כב וַיִּפְשַׁע אֱדוֹם מִתַּחַת
יַד־יְהוּדָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה אָז תִּפְשַׁע
לִבְנָה בָּעֵת הַהִיא׃ כג וְיֶתֶר דִּבְרֵי יְהוֹרָם

מְרַדוּ אֲדוֹמָאֵי מִהֲחוֹת
יַד אֱנָשׁ יְהוּדָה
וְאַמְלִיכוּ עֲלֵיהוֹן מַלְכָּא׃
כא וַעֲבַר יוֹרָם לְצָעִיר
וְכָל רְתִיכֵיא עִמֵּיהּ וַהֲוָה
הוּא קָם בְּלֵילְיָא וּמְחָא
יַת אֱנָשׁ אֲדוֹם דְּמַקְפִּין
לֵיהּ וְיַת רַבָּנֵי רְתִיכֵיא
וְאַפֵּיךְ עַמָּא לְקֵרְוָותֵהּ׃
כב וּמְרַדוּ אֲדוֹמָאֵי
מִהֲחוֹת יַד אֱנָשׁ יְהוּדָה

ת"א לז מפשע. יופי לו שמעות יג:

רש"י

רד"ק יתיר י׳

ולא היה בחם מלך אלא מלכי יהודה היו נותנים עליהם נציב והוא היה להם מלך ומפני עונות יהורם פשעו מתחת ידו׃ (כא) צעירה. עיר מארים ועבר שם יהורם להלחם עם מלך אדום׃ ויהי הוא קם לילה. פ׳ כשהלך יורם צעירה יצא לו חיל אדום וחנו אלא נוכח אלא עד למחר שילחמו אלה עם אלה ובאשר היה בלילה קם יורם עם מהנהו והכה במחנה אדום כל אותם שהיו סובבים אליו והכה שרי הרכב וכשהרגישו היו מבוהלים מחנה אדום כי בפחדום נפלו עליהם וגם עם אדום הנשארים איש לאהליו ואבר אחר כך ויפשע כלומר עם כל זה שעשה יורם לאד״ם מרדו עוד כל הימים מתחת יד יהודה ואיוני אבי ז״ל פירש ויהי הוא קם לילה על מיך אדום שהכה את אדום הסובב למלך ישראל כלומר שהיו בעזרתו שלא מרדו עדיין כי היו באדום עדיין שלא מרדו וקם מלך אדום והכה אותם ואת שרי הרכב אשר ליורם׃ וינס העם. ישראל נפו לאהליהם ואברו לישראל אשר בערים פשע אדום מתחת יד יהודה׃ הסבוב. ביו״ד המשך שלא כמנהג עם הצדי וכמוהו הקוף את העיר ובעל כנפים יגיד דבר והוליד אין׃ (כב) אז תפשע לבנה. אם לבנה זו היא לאדום לבה אמר תפשע הלא כבר אמר ויפשע אדום ואפשר כי היתה לבנה זו סמוכה לארץ ישראל יותר משאר ארץ אדום וכשפשע אדום זאת לא מרדה עדיין ואחרי המלחמה זאת מרדה לפיכך אמר בעת ההיא ורש״י ז״ל כתב כי על לבנה ההיא לישראל אמר שמרדה כשמרד

מנחת שי

מצי׳ ללע״ג. ובמקלת מפרים כ״י מדויקים וגם בדפוס ישן כמוב ו לבני ו כוש״ו וכן הוא בתכוים ובמיוק נחיב וגם חכזו במדמי הימים כ׳ סימן כ״ח כתוב כוש״ו

(כא) והנה עכב יורם לעיכה וכל הרכב עמו להלחם עם אדום הסובב כו ויכה גם אותם המוכב כו ויכה קס אדום המוכב כו ויכה קס אדום המוכב כו ויכה קס אדום

לִבְנָהּ בְּעֵת הַהִיא: כג וְיֶתֶר דִּבְרֵי יוֹרָם
וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־
סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה:
כד וַיִּשְׁכַּב יוֹרָם עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר עִם־
אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד וַיִּמְלֹךְ אֲחַזְיָהוּ בְנוֹ
תַּחְתָּיו: כה בִּשְׁנַת שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה שָׁנָה
לְיוֹרָם בֶּן־אַחְאָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מָלַךְ
אֲחַזְיָהוּ בֶן־יְהוֹרָם מֶלֶךְ יְהוּדָה: כו בֶּן־
עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה אֲחַזְיָהוּ בְמָלְכוֹ
וְשָׁנָה אַחַת מָלַךְ בִּירוּשָׁלִַם וְשֵׁם אִמּוֹ

עַד יוֹקָא הַדִּין בְּבֵן מַרְדּוּ
יַתְבִי לְבָנָה בְּעִדָּנָא
הַהִיא: כג וּשְׁאַר פִּתְגָמֵי
יוֹרָם וְכָל דַּעֲבַד הֲלָא
אִינּוּן כְּתִיבִין עַל סִפְרָא
פִּתְגָמֵי יוֹמַיָּא לְמַלְכֵי
דְּבֵית יְהוּדָה: כד וּשְׁכִיב
יוֹרָם עִם אֲבָהָתּוֹהִי
וְאִתְקְבַר עִם אֲבָהָתּוֹהִי
בְּקִרְוָא דָּוִד וּמַלַּךְ
אֲחַזְיָהוּ בְרֵיהּ תְּחוֹתּוֹהִי:
כה בְּשַׁנַת תְּרֵיסַר עַסְרֵי
שְׁנִין לְיוֹרָם בַּר אַחְאָב
מַלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל מְלַךְ
אֲחַזְיָהוּ בַּר יְהוֹרָם מַלְכָּא
שִׁבְטָא דְבֵית יְהוּדָה:
כו בַּר עַסְרִין וְתַרְתֵּין שְׁנִין
אֲחַזְיָה כַּד מְלַךְ וְשִׁתָּא
חַדָּא מְלַךְ בִּירוּשְׁלֵם
ושום

רש"י

וזומר לכי שהיו מסכנו יהוידה ומרדו במלך: (כד) ויקבר עם אבותיו בעיר דוד. (ובדברי הימים כ' כ"ח כ') זומר בעיר דוד ולא בקברות המלכים:

רד"ק

אדום מרדה גם היא במלך יהו' חה תפירוש רחוק בעיני: (כד) בעיר דוד. אבל לא עם המלכי' וכן כתב בדברי הימים ולא בקבורת המלכים: (כה) בשנת שתים עשרה. ויהורם אביו מלך בשנת חמש ליורם בן אחאב ומלך שמונה שני' הנה י"ג אך לא שלמה שנת י"ב לפיכך לא מנאח לו וכן תמצא בכל

רלב"ג

חמספרים כמו שכתבנו: (כו) בן עשרים ושתים. בדברי הימים בן ארבעים ושתים שנה אחזיהו במלכו היאך היה זה ועוד כי כל ימי אביו לא היו אלא ארבעים שנה שכן כתוב בן ל"ב שנה במלכו ושמונה שנים מלך חדי ארבעי' איך היה הוא בן מ"ב במלכו זה לא יתכן ואמר בסדר עולם כיון שהשיא אמא כתו של עמרי ליהושפט בנו נגזרה גזרה זו על מלכות בית דוד שתכלה עם בית אחאב וכן היה שמת אחזיהו מלך יהודה עם מלך ישראל שהרגם יהוא ויתליהו אם אחזיהו מלך יהודה ראתה כי מת בנה ותאבד כל זרע המלוכה לפיכך מנה מ"ב מיום שנגזרה הגזרה ובשנת ל"א לאסא נשאת שנאכר בשנת שלשים ואחת לאסא מלך עמרי על ישראל והלא קודם לכן ארבעים ושתים שנה מלך אלא ר"ל מיך מלכות שלכה על

מנחת שי

ובמהיה הוצלו כן ממסורת שם: (כה) בשנת שתים עשרה שנה. מנגיליים עם פירוש הריטב"ן ליכל מלת שנה וכן בס"ח מאמר כד"ם מימו לנגידם בספרים הישן: מאחזיהו לך נעלת למיתת מלכות עמרי מבלי חבר בעבור היותו מזלעו קלה לו שנכרת עם מלך ישראל וזה שמלך בלבים ומחד שנה למסת מלך עמרי על כל ישראל ומחד זה מלך שם שנים ומחצה כמו עבדים ושתים ויורם היה בשנת שתי' עשרה הרי מלכעים

מצודת דוד

יהודה: (כה) בשנת שתים עשרה. כי יהורם בן יהושפט מלך בשנת כ' ליורם בן אחאב ומ' כתים מקוטעות מלך הרי לנו כ"ב ליורם בן אחאב ומה מלך אחזיה: (כו) בן עשרים ושתים שנה. כד"ה מאחזיה בן מ' שנה ומה שמנה כמ"ש שם (ויתכן שנשתה שנה אחת לפני מלוך עמרי על כל ישראל ושיה ל"ב מ"ש שנה מקוטעות) ובעבור היות אחזיה אחזיהו מזלעו קרא לו שנכרת עם מלך ישראל ע"י יהוא

פירוש ע"ט

אין דָּער רֵאוּנְעֶר צַייט: (כג) וְיֶתֶר דִּבְרֵי יוֹרָם אֵין דִּיא
אִיבֶּרְגֶעְבֶּע וַאֲכֶן פּוּן יוֹרָם אוּנ אָלֶץ וָוָס עֶר הָט גְטָאן
הֲלֹא הֵם כְּתוּבִים פֶּר וָאר זַיי שְׁטֵייֶן גְשְׁרִיבֶּן אוֹף דֶם
בּוּךְ פּוּן דִי צַייטוּנְג וָוָס אִיז גְוֶעזֶן צוּ דִי מְלָכִים פּוּן
שִׁבְטֵי יְהוּדָה: (כד) וַיִּשְׁכַּב יוֹרָם וְאוּ יוֹרָם הָאט זִיךְ
גְלֵייגְט מִיט זַייגֶע עֶלְטֶערֶן וַיִּקָּבֵר אוּנ אִיז וָואוֹרֶן
בְּאגְרָאבֶן מִיט זַייגֶע עֶלְטֶערֶן אוּנ דֶר שְׁטָאט פּוּן דָּוִד
אֲבָר גִיט צְוֶוישֶׁן דִיא קְבָרִים פּוּן דִי מְלָכִים וַיִּמְלֹךְ
אֲחַזְיָהוּ אוּנ אֲחַזְיָהוּ זַיין זוֹן הָט גְנֶקְרִינְגְט אוֹף זַיין אוֹרְט:
(כה) בִּשְׁנַת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אוּנ צְוֶוועלְפְטֶען יָאר צוּ יוֹרָם
בֶּן אַחְאָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הָאט גְיקְרִינְגְט
אֲחַזְיָהוּ בֶן יְהוֹרָם מֶלֶךְ יְהוּדָה: (כו) בֶּן עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם
צְוַוייא אוּנ צְוַוואנְצִיג יָאר אִיז אֲחַזְיָהוּ אֶלְט גְוֶעזֶן אוּנ זַיין קְרִינְגְן וָאנְט אַיין יָאר הָט עֶר גְקְרִינְגְט

עֲתַלְיָהוּ בַּת־עָמְרִי מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל׃ כֹּז וַיֵּלֶךְ
בְּדֶרֶךְ בֵּית אַחְאָב וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי
יְהוָה כְּבֵית אַחְאָב כִּי חֲתַן בֵּית־אַחְאָב
הוּא׃ כח וַיֵּלֶךְ אֶת־יוֹרָם בֶּן־אַחְאָב
לַמִּלְחָמָה עִם־חֲזָאֵל מֶלֶךְ־אֲרָם בְּרָמֹת
גִּלְעָד וַיכוּ אֲרַמִּים אֶת־יוֹרָם׃ כט וַיָּשָׁב
יוֹרָם הַמֶּלֶךְ לְהִתְרַפֵּא בְיִזְרְעֶאל מִן־
הַמַּכִּים אֲשֶׁר יַכֻּהוּ אֲרַמִּים בָּרָמָה
בְּהִלָּחֲמוֹ אֶת־חֲזָאֵל מֶלֶךְ אֲרָם
וַאֲחַזְיָהוּ בֶּן־יְהוֹרָם מֶלֶךְ יְהוּדָה יָרַד
לִרְאוֹת אֶת־יוֹרָם בֶּן־אַחְאָב בְּיִזְרְעֶאל

וְשׁוּם אִמֵּיהּ עֲתַלְיָהוּ כַּת
עָמְרִי מַלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל׃
כז וְאָזַל בְּאוֹרַח בֵּית
אַחְאָב וַעֲבַד דְּבִישׁ קֳדָם
יְיָ כְּבֵית אַחְאָב אֲרֵי
חַתְנָא דְבֵית אַחְאָב
הוּא׃ כח וַאֲזַל עִם יוֹרָם
בַּר אַחְאָב לְאִתְגָּרָא
עִם חֲזָאֵל מַלְכָּא דַאֲרָם
בְּרָמוֹת גִּלְעָד וּמְחוֹ אֲרָמָאֵי
אֲרָם יַת יוֹרָם׃ כט וְתָב
יוֹרָם מַלְכָּא לְאִתְסָאָה
בְּיִזְרְעֶאל מִן מָחָתָא
דְמָחוּהִי אֲנָשׁ אֲרָם
בְּרָמְתָא כַּד אַגִּיחַ קְרָבָא
עִם חֲזָאֵל מַלְכָּא דַאֲרָם
וַאֲחַזְיָהוּ בַּר יְהוֹרָם מַלְכָּא
שְׁבָקָא דְבֵית יְהוּדָה נָחַת
לְמֶחֱזֵי יַת יוֹרָם בַּר
אַחְאָב בְּיִזְרְעֶאל אֲרֵי
מְרַע

רד"ק

ישראל שנתחתן עם אמא ונתעלה והרגו לתבני ומלך על ישראל וימשנת ל"א לאמא עד שנת אחזיהו מלך יהודה מ"ב שנים ביצד תשע שנים לאמא וכ"ה ליהורשפט הרי ל"ד ושמנה שנים ליהורם הרי מ"ב וזהו רחוק מאד מדרך הפשט והקי' חנכון כי יהורם חיה יותר ממ' שנה ולא מנה מימי מלכותו אלא שבעה שנים שהלך בחוקתו אבל כיצה שנפל ביד הערבים ונפל גם כן בחליו לא מנו לו ימי מלכותו והשליכו והמליכו אחזיהו בחייו מעת שנפל אביו ומלך בלא חסרה וחיו עשרים ושנה וכשהמליכו אחזיהו בחיי אביו היה בן עשרים ושתים שנה כמ"ש הנה ומ"ש ושנה אחת כלך בירושלם אחר מות אביו ובמיתת אביו בעמדו מלכות עמרי : ושם אמו עתליהו בת עמרי . סנה היה מסב זכר כי היא בת אחאב : (כח) ויכו מכניס לח יוכס .

ולזה הלא מלכותו בלמיתת מלכות עמרי : בת עמרי . ולמעלה כתוב סיכוכם מכיו נסא בת אחאב וידמה שעמרי גדלה ונקראת בשו אף כי בני בניס הם בכניס : (כז) כי חתן . כ"ל ע"י המחון כאה לו

מצודת דוד

משלי חכמים

גַּיְוואלְם פַֿארְבַּרְבִּין וָעענין זַיין קְנַעכְט דָוִד . נאר הקב"ה האט אַנְגַעהַיְיצְט אויף זַיי אֲדום זַיי זאלין מַאכין אויף זיך אַמְלָךְ . אוג אֲדום זאל נַיין מַלְכָה הַאלְטין כיש די יודין אֲפִילּו אֲדום הָאט איצט פַֿרְלָארין די מַלְכָה אָבער אַשׁוּגָא איז אֲדום נְעבְּלִיבְּען צוּ יודין אוג הָט חָרוּב נְיצְאכְט דָעם בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ . אוג וָועלן די יודן וָועלין מָאכן תְּשׁוּבָה אוג וָועלין אוֹיסְגַעלַיְיזְט וָועדין פון גָּלוּת . דַאמְאלְט וָועלין אֲבֶל פֶֿעלְקער הָעלְפין דיא יודין צו די וָועלְטְלִיכְע אַרְבָּעט . וַיייל דָער בַּשְׂפִּטְנִינְג פון דיא יודין וָועט דַאמְאלְם זַיין נאר תּוֹרָה אוג מִצְוֹת :

מִיט חֲזָאֵל מֶלֶךְ אֲרָם אוג רָמות גִּלְעָד נִיצְי אֲרַמִּים אוג דו אֲרַמִּים האבן נִשְׁלָאגְען דָעם יורם : (כט) נַיְשָׁב יוֹרָם הַמֶּלֶךְ אוג דָער מֶלֶךְ יורם הָאט זיך אוֹם נְקֶעהְרְט צוּא גְהַיילְט וָועדין אוג יִזְרְעֶאל מִן הַמַּכִּים פון דיא שְׁלָעק נום דו אֲרַמִּים האבן אים נִשְׁלָאגְען אוג רָמה בְּהִלָּחֲמוֹ אוג נין מִלְחָמָה הָאלְטין מִיט חֲזָאֵל מֶלֶךְ אֲרָם וַאֲחַזְיָהוּ בֶּן יְהוֹרָם אוג אֲחַזְיָהוּ בֶּן יְהוֹרָם מֶלֶךְ יְהוּדָה הָאט נִיגִידְעֶרְט צוּ זָעהֶן (צוּ מְבַקֵּר חוֹלֶה נִין) דָעם יורם בֶּן אַחְאָב אוג יִזְרְעֶאל כִּי חוֹלֶה הוּא דָעֶן עֶר אִיז קְרַאנְק-גְּוואן :

ואלישע

כִּי־חַלָּה הוּא׃ ט א וֶאֱלִישָׁע הַנָּבִיא
קָרָא לְאֶחָד מִבְּנֵי הַנְּבִיאִים וַיֹּאמֶר לוֹ
חֲגֹר מָתְנֶיךָ וְקַח פַּךְ הַשֶּׁמֶן הַזֶּה בְּיָדֶךָ
וְלֵךְ רָמֹת גִּלְעָד׃ ב וּבָאתָ שָׁמָּה וּרְאֵה
שָׁם יֵהוּא בֶּן־יְהוֹשָׁפָט בֶּן־נִמְשִׁי וּבָאתָ
וְהַקֵּמֹתוֹ מִתּוֹךְ אֶחָיו וְהֵבֵיאתָ אֹתוֹ
חֶדֶר בְּחֶדֶר׃ ג וְלָקַחְתָּ פַּךְ־הַשֶּׁמֶן
וְיָצַקְתָּ עַל־רֹאשׁוֹ וְאָמַרְתָּ כֹּה־אָמַר
יְהוָה מְשַׁחְתִּיךָ לְמֶלֶךְ אֶל־יִשְׂרָאֵל
וּפָתַחְתָּ הַדֶּלֶת וְנַסְתָּה וְלֹא תְחַכֶּה׃

תרגום

מָרַע הוּא׃ א וֶאֱלִישָׁע
נְבִיָא קְרָא לְחַד
מִתַּלְמִידֵי נְבִיָא וַאֲמַר
לֵיהּ זָרִיז חַרְצָךְ וּנְסִיב
מָנָא דְמִשְׁחָא הָדֵין בִּידָךְ
וְאֵזֵיל לְרָמוֹת גִּלְעָד׃
ב וְתֵיתֵךְ לְתַמָּן וַחֲזֵי תַּמָּן
יָת יֵהוּא בַּר יְהוֹשָׁפָט בַּר
נִמְשִׁי וְתֵיתֵךְ וְתָקֵימִינֵיהּ
מִגּוֹ אֲחוֹהִי וְתָעֵיל יָתֵיהּ
חֻדָּן בְּגוֹ חֻדָּן׃ ג וְתִסַּב
מָנָא דְמִשְׁחָא וּתְרִיק עַל
רֵישֵׁיהּ וְתֵימַר כְּדֵנָן אֲמַר
יְיָ מְשִׁחְתָּךְ לְמֶהֱוֵי מַלְכָּא
עַל יִשְׂרָאֵל וְתִפְתַּח דָּשָׁא
וַתְּעָרוֹק וְלָא תִסְבֵּי׃
ואזל

רש"י

ט (א) ואלישע הנביא קרא וגו'. כאותו הפרק שהיה יהורם חולה ביזרעאל: לאחד מבני הנביאים. יונה בן אמתי היה: חגור מתניך. כל מגורת מתנים לשון זירוז גבורה הוא לפי שהוא עלוה לדבר הסכנה (ירמיה

רד"ק

אמר התרגום מן מתתא: אשר יכהדו. כמו הכוהו עתיד במקום עבר וכמוהו רבי': (ב) לאחד מבני הנביאים. אמרו כי יונה בן אמתי היה: חגור מתניך. אמר לו זה כדי שילך במהרה וישוב במהרה בעוד שאין יהורם שהלך להתרפא ביזרעאל וכן אסר ונסתה ולא תחכה: וקח פך השמן. ולמת צוה למשחו ולהא אין מושחין מלכי ישראל אמרו רז"ל מפני מחלוקתו של יהורם

בן אחאב וזה השמן לא היה שמן המשחה כי לא היו מושחין כי אלא מלכי בית דוד אלא שמן אפרסמון היה ואמרו שאול ויהוא נמשחו בפך לא נמשכה מלכותן דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותן: ולך רמות גלעד. והלא רמות גלעד היתה ביד מלך ארם ואחאב שהלך לקחת אותה מידו כמו במלחמה ההיא ולא ראינו אחר כן שלקחה מלך ישראל מידו וא"ת במחנה היו ישראל לפני רמות גלעד שהיו חושבין לקחתה ומלך ארם היה בעיר וישראל בחוץ ושם תוכה מלך ישראל והלך לו להתרפא ביזרעאל והניח מחנידהו שם ואמר אלישע לזה הנביא שילך שם למחנה ישראל שתי' ברמות גלעד וימשח שם את יהוא זה לא יתכן כי בתוך העיר היו ישראל שהרי אמר והבאת אותו חדר בחדר ואומר ויבא הביתה ואומר אל נרם המעלי' ואומר אל יצא פלוט מן העיר ללכת להגיד ביזרעאל מכל אלו הפסוקים נראה כי ישראל היו בעיר וארם מבחוץ א"כ נאמר מלך ישראל לקחוה מיד מלך ארם או יהורם תחזאל בא אחר כן להלחם בה והלך שם מלך ישראל עם מחנהו: (ב) יבאת שמה. חדר בחדר. חדר לפני' מחדר: (ג) אל ישראל. כפו על

מנחת שי

ט (ב) ויקח שם יהוא. יש ספרים ויקח משם ויש מפרשים כי מלך ישראל היה מלך דף קיז וכן ויקח משמות כניחת והניחת. כי כתיבי כן וחכמי הלמ"ד כתיבת לו שם עלמך (ישעיה מ"ג). והימת שרשיהם ימין מ"ג במקרא גדולה לא נמצא זה עם תותם שכם מלאים יו"ד כנ"ל בכאה. ועיין עוד מ"ש ביעשיה ל"ז: (ג) ופתחתי למלך אל ישראל. במקלת ספרים כתובי יד יכתיב וגם במקלת דפוסים כתובים כתוב על ישראל ותחכיבי לן דשנה כיה ונירוי לאיתנוי אל ישראל ובכי ליתא במפורש כל מחתיך למלך כתוב אל ישראל כי מן ה' על ישראל ובימין ויאמר מן אל דוד אחה אחה הלוים (שמואל ב' י"ב) פיון מחי כמ"ש פימין ויחי וכן כתב דו"ך אל ישראל כמו על ישראל וכן כתב לקמן אל עם כי אל ישראל כמו על:

מצודת ציון

ט (ה) פך. שם כלי מיוחד למשח: (ב) תחבה. תמצין ותמהר כמו

מצודת דוד

ט (ה) לאחד וגו'. מלת"ל שהיה יונה בן אמתי: חגור מתניך. ליך ולכוש בזריזות כי המנוי במקרא הוא קל לנטת ומזוזו: (ב) והקטותו. ממול לו סיקום מבין רעיו ותביא אותו בחדר לפנים ממדר: (ג) ונפתח. תמים משם ולא תמהר מלכת שלא

פירוש ע"ט

ט (א) וֶאֱלִישָׁע הַנָּבִיא אוֹמֵר דֶּרֶךְ צִיּוּיט וּם דָּעַר יוּנָם אִיז
קְרַאנְק גְּוָעזֶן אוֹן יֶעֱרָאֵל הַט אֶלִישָׁע גְּרִיפֶן
זַאלְסְט אִיינֶעם פּוֹן דִי תַּלְמִידִים פּוֹן דִי נְבִיאִים זַיאגֶן וּי
אוֹן הָאסְט נִיזָאגְט צוּ אִים חֲגוֹר מָתְנֶיךָ גּוּרְט אֵן דַיינֶע
לֶענְדֶן (גַייא גְשׁוּוִינְד) וְקַח פַּךְ הַשֶּׁמֶן אוֹן גֶעם דָאס
דָאזִיגֶע קְרִיגֶל בּוֹמְל אִין דַיינֶע הֶענְט וְלֵךְ אוֹן גַייא
קֶיין רָמוֹת גִּלְעָד׃ (ב) וּבָאתָ שָׁמָּה וּרְאֵה דוֹ זָאלְסְט קוּמֶן
אֲהִין וִיאֵה שָׁם אוֹן דוּ וְוֶעסְט דָארְטֶן זָעהֶן יֵהוּא בֶּן
אִיבָּער דִי יִשְׂרָאֵל וּפָתַחְתָּ הַדֶּלֶת אוֹן דָעָר נָאךְ זָאלְסְטוּ

עפענען

ד וַיֵּלֶךְ הַנַּעַר הַנָּבִיא רָמֹת גִּלְעָד׃
ה וַיָּבֹא וְהִנֵּה שָׂרֵי הַחַיִל יֹשְׁבִים וַיֹּאמֶר דָּבָר לִי אֵלֶיךָ הַשָּׂר וַיֹּאמֶר יֵהוּא אֶל־מִי מִכֻּלָּנוּ וַיֹּאמֶר אֵלֶיךָ הַשָּׂר׃ ו וַיָּקָם וַיָּבֹא הַבַּיְתָה וַיִּצֹק הַשֶּׁמֶן אֶל־רֹאשׁוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מְשַׁחְתִּיךָ לְמֶלֶךְ אֶל־עַם יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל׃ ז וְהִכִּיתָה אֶת־בֵּית אַחְאָב אֲדֹנֶיךָ וְנִקַּמְתִּי דְמֵי ו עַבְדַי הַנְּבִיאִים וְדִמֵי כָּל־עַבְדֵי יְהוָה מִיַּד אִיזֶבֶל׃ ח וְאָבַד כָּל־בֵּית אַחְאָב וְהִכְרַתִּי לְאַחְאָב מַשְׁתִּין בְּקִיר וְעָצוּר וְעָזוּב בְּיִשְׂרָאֵל׃ ט וְנָתַתִּי אֶת־בֵּית אַחְאָב כְּבֵית יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט וּכְבֵית בַּעְשָׁא

ת"א ומכתי לגחלב. כ"כ יפ׃

ד נַאֲזַל עֻלֵּימָא דִּנְבִיָּא לְרָמַת גִּלְעָד׃
ה וַאֲתָא וְהָא רַבָּנֵי חֵילָא יַתְבִין וַאֲמַר פִּתְגָם אִית לִי לְמַלָּא עִמָּךְ רַבָּא וַאֲמַר יֵהוּא לְמַן מִכּוּלָּנָא וַאֲמַר עִמָּךְ רַבָּא׃ ו וְקָם וְעַל לְבֵיתָא וְאָרִיק מִשְׁחָא עַל רֵישֵׁיהּ וַאֲמַר לֵיהּ כִּדְנַן אֲמַר יְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל מְשַׁחְתָּךְ לְמֶהֱוֵי מַלְכָּא עַל עַמָּא דַיְיָ עַל יִשְׂרָאֵל׃ ז וְתִתְמְחֵי יַת בֵּית אַחְאָב רִבּוֹנָךְ וְאִתְפָּרַע פּוּרְעָנוּת דָּם עַבְדַי נְבִיָּא וּדְמֵי כָּל עַבְדַיָּא דְיָ מִידָא דְאִיזֶבֶל׃ ח וְיֵבַד כָּל בֵּית אַחְאָב וְאַשֵּׁיצֵי לְאַחְאָב דָּעֵד מְדַע וַאֲחִיד וּשְׁבִיק בְּיִשְׂרָאֵל׃ ט וְאֶתֵּן יַת בֵּית אַחְאָב כְּבֵית יָרָבְעָם בַּר נְבָט וּכְבֵית בְּעשָׁא

ת"א ומכתי לגחלב. כ"כ יפ׃

רד"ק

ישראל: ולא תחכה. שיאמר לך דבר אלא מיד תצא: (ד) וילך הנער הנער הנביא. אמר בתחלת הנער ואח"כ פירש איזה נער ואמר הנער הנביא ולדעת יונתן הנער הוא קסוך אל הנביא כאילו אמר נער הנביא שתרגם תלמידו דנביא: (ו) אל ראשו. אל עם ה' אל ישראל כמו על: (ז) ודמי כל עבדי ה'. ונבות בכללם: (ח) משתין בקיר. זה מזכר שעושה קלות: עצור. הטומר הכנוס בבית: ועזוב. הממקום העזוב ע"פ הכתוב: בישראל. כ"ל כפילכוס למען יקמו מוסר:

מצודת ציון

זמכיו עד סוף הכתב (לעיל ז'): (י) בחלק. כמלא יקבץ זרוע): (ד) הנער הנביא. נערו של מלמד הנביא כך

מצודת דוד

שמחין כאשר יודע למלך: (ד) וילך הנער. ומזה ומפרש הנער הנביא: (ה) דבר לי. יש לי מה לדבר עמך: (ז) בית אחאב. ונקמתי. על ידיו: (ח) משתין בקיר. זה מזכר שעושה קלות: עצור. הטומר הכנוס בבית: ועזוב. הממקום העזוב

פירוש ע"ט

(ד) וַיֵּלֶךְ הַנַּעַר הַנָּבִיא רָמֹת גִּלְעָד׃ (ה) וַיָּבֹא וְהִנֵּה שָׂרֵי הַחַיִל יֹשְׁבִים וַיֹּאמֶר דָּבָר לִי אֵלֶיךָ הַשָּׂר וַיֹּאמֶר יֵהוּא אֶל־מִי מִכֻּלָּנוּ וַיֹּאמֶר אֵלֶיךָ הַשָּׂר׃ (ו) וַיָּקָם וַיָּבֹא הַבַּיְתָה וַיִּצֹק הַשֶּׁמֶן אֶל־רֹאשׁוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מְשַׁחְתִּיךָ לְמֶלֶךְ אֶל־עַם יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל׃ (ז) וְהִכִּיתָה אֶת־בֵּית אַחְאָב אֲדֹנֶיךָ וְנִקַּמְתִּי דְמֵי עַבְדַי הַנְּבִיאִים וְדִמֵי כָּל־עַבְדֵי יְהוָה מִיַּד אִיזֶבֶל׃ (ח) וְאָבַד כָּל־בֵּית אַחְאָב וְהִכְרַתִּי לְאַחְאָב מַשְׁתִּין בְּקִיר וְעָצוּר וְעָזוּב בְּיִשְׂרָאֵל׃ (ט) וְנָתַתִּי אֶת־בֵּית אַחְאָב כְּבֵית יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט וּכְבֵית בַּעְשָׁא

(ד) וַיֵּלֶךְ הַנַּעַר הַנָּבִיא רָמֹת גִּלְעָד׃ (ה) וַיָּבֹא וְהִנֵּה שָׂרֵי הַחַיִל יֹשְׁבִים וַיֹּאמֶר דָּבָר לִי אֵלֶיךָ הַשָּׂר וַיֹּאמֶר יֵהוּא אֶל־מִי מִכֻּלָּנוּ וַיֹּאמֶר אֵלֶיךָ הַשָּׂר׃ (ו) וַיָּקָם וַיָּבֹא הַבַּיְתָה וַיִּצֹק הַשֶּׁמֶן אֶל־רֹאשׁוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מְשַׁחְתִּיךָ לְמֶלֶךְ אֶל־עַם יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל׃ (ז) וְהִכִּיתָה אֶת־בֵּית אַחְאָב אֲדֹנֶיךָ וְנִקַּמְתִּי דְמֵי עַבְדַי הַנְּבִיאִים וְדִמֵי כָּל־עַבְדֵי יְהוָה מִיַּד אִיזֶבֶל׃ (ח) וְאָבַד כָּל־בֵּית אַחְאָב וְהִכְרַתִּי לְאַחְאָב מַשְׁתִּין בְּקִיר וְעָצוּר וְעָזוּב בְּיִשְׂרָאֵל׃ (ט) וְנָתַתִּי אֶת־בֵּית אַחְאָב כְּבֵית יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט וּכְבֵית בַּעְשָׁא

(ד) וַיֵּלֶךְ הַנַּעַר הַנָּבִיא רָמֹת גִּלְעָד׃ (ה) וַיָּבֹא וְהִנֵּה שָׂרֵי הַחַיִל יֹשְׁבִים וַיֹּאמֶר דָּבָר לִי אֵלֶיךָ הַשָּׂר וַיֹּאמֶר יֵהוּא אֶל־מִי מִכֻּלָּנוּ וַיֹּאמֶר אֵלֶיךָ הַשָּׂר׃ (ו) וַיָּקָם וַיָּבֹא הַבַּיְתָה וַיִּצֹק הַשֶּׁמֶן אֶל־רֹאשׁוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מְשַׁחְתִּיךָ לְמֶלֶךְ אֶל־עַם יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל׃ (ז) וְהִכִּיתָה אֶת־בֵּית אַחְאָב אֲדֹנֶיךָ וְנִקַּמְתִּי דְמֵי עַבְדַי הַנְּבִיאִים וְדִמֵי כָּל־עַבְדֵי יְהוָה מִיַּד אִיזֶבֶל׃ (ח) וְאָבַד כָּל־בֵּית אַחְאָב וְהִכְרַתִּי לְאַחְאָב מַשְׁתִּין בְּקִיר וְעָצוּר וְעָזוּב בְּיִשְׂרָאֵל׃ (ט) וְנָתַתִּי אֶת־בֵּית אַחְאָב כְּבֵית יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט וּכְבֵית בַּעְשָׁא

בְּעָשָׂא בֶּן אֲחִיָּה: יוַיַּת
אִיזֶבֶל בְּלִגְיוֹן בַּלְבָּיא
בְּאַחְסָנַת יִזְרְעֶאל וְלִית
דְּקָבִיר וּפָתַח דָּשָׁא
וַעֲרַק: יאוְיָהוּא נְפַק לְוָת
עַבְדֵי רִבּוֹנֵיהּ וַאֲמַר לַיְהּ
הַשְׁלָם מָה דֵּין אֲתָא
שָׁטְיָא הָדֵין לְוָתָךְ וַאֲמַר
לְהוֹן אַתּוּן יַדָּעְתּוּן יָת
גַּבְרָא וְיָת שׁוּעְיָתֵיהּ:
יבוַאֲמָרוּ שְׁקָרָא אִתָּ
אֲמַר חֲוִי כְּעַן לָנָא וַאֲמַר
כְּדֵין וּכְדֵין אֲמַר לִי
לְמֵימַר כְּדֵין אֲמַר יְיָ
מְשַׁחְתָּךְ לְמֶהֱוֵי מַלְכָּא
עַל יִשְׂרָאֵל: יגוְאוֹחְיוּ
וּנְסִיבוּ גְּבַר לְבוּשׁוֹהִי
וְשַׁוְיוּ תְּחוֹתוֹהִי לְדַרְגָּ
שְׁעִיָּא

בֶּן־אֲחִיָּה: יוְאֶת־אִיזֶבֶל יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים
בְּחֶלְקַת יִזְרְעֶאל וְאֵין קֹבֵר וַיִּפְתַּח הַדֶּלֶת
וַיָּנָס: יאוְיֵהוּא יָצָא אֶל־עַבְדֵי אֲדֹנָיו
וַיֹּאמֶר לוֹ הֲשָׁלוֹם מַדּוּעַ בָּא הַמְשֻׁגָּע
הַזֶּה אֵלֶיךָ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אַתֶּם יְדַעְתֶּם
אֶת־הָאִישׁ וְאֶת־שִׂיחוֹ: יבוַיֹּאמְרוּ שֶׁקֶר
הַגֶּד־נָא לָנוּ וַיֹּאמֶר כָּזֹאת וְכָזֹאת אָמַר
אֵלַי לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה מָשַׁחְתִּיךָ
לְמֶלֶךְ אֶל־יִשְׂרָאֵל: יגוַיְמַהֲרוּ וַיִּקְחוּ
אִישׁ בִּגְדּוֹ וַיָּשִׂימוּ תַחְתָּיו אֶל־גֶּרֶם

רש"י

תרגם יונתן ומזל עוליתא תלמידא דכתיב: (יא) אתם ידעתם את האיש. אתם מכירים את כחות האיש ומזגו: (יב) ויאמרו שקר. אתה חומר מעלים אתה מה שאמר לך: (יג) אל גרם המעלות. על דרג שעיה כמין מעלות עשויה למול שעות היום לדעת על כל שעה ושעה כשהלל יורד שעה אחת. גרס. (חולין ו' כלע"ז) לשון פנס. והגרמה שבהלכות שחיטה מן הלשון הזה הוא שמורט והולך לך: (יג) אל גרם המעלות. אל המעלה העליונה שבמעלות וי"ת לדרג שעיא והוא האבן שמסמנין אותה לדעת השעות:

רד"ק

(י) ואין קובר. כי כשהלכו לקברה לא מצאו בה אלא הגלגלת וכפות הידים ולא קברו הנצמות: (יא) ויאמר לו חשלום. הגדול שבשרים שאל כמנהג השלום: המשוגע הזה. היו קוראים לנביא משוגע לפי שעמים בעת הנבואה היה מנהגם כמו המשוגע ושיצא מדעתו כמו שאמר וישפט גם הוא בנדיו לפי שיש להם בטול ההרגשות והכחות הנפשיות ובני ישראל הרעים שהיה דעתם ולבם אחר הבעל היו קוראים לנביא ח' משוגע דרך בזיון: אתם ידעתם. אתם ידעתם את האיש ואת דבריו כי אני לא ידעתי טה דבריו ולא אמר לי דבר עיקר: (יב) שקר. כי אתה מעלים ממנו מה שאמר לך ודבר סור אמר

מנחת שי

(יא) ויאמר לו השלום. י"ב דפנקירין ויאמרו ועיין מ"ש בפוף פסוק: המשוגע הזה. כבפרים תלוקים מקלקים הב"ח במתניין והמ"ם בפוליס ובמקלקס במתניין ודבש ויש ספרים בלא מתיקין ובלח דבש ורד"ק בספר מכלול דף ג' מגלח עם חומס שהם נדבש ובלא מתיקין ב"ח:

רלב"ג

(יא) ויאמר לו השלום. כ"ל שכבר אמר לו זה אחד מהשרים אשר שם ומקר עמו שם הדבר שדבר אליו הוא שלום או ספק כי רגילים היו שיעיד לע שיעשה והנה קראו הנביא משוגע לפי שעשוה כמתנדדו שכלם בס"י היו שונים כשאר הפעיים: אתם ידעתם את האיש ואת דבריו. ל"ל אתם מכירים את האיש ואת דבריו שאין בהם ממש ולזה אין לכם להקשב על דבריו כי לא אמר דבר שיהי' לו סוף ואת שימו. כ"ל אתם מכירים את האיש ואת דבריו שאין בהם ממש ולזה אין לכם להקשב על דבריו כי לא אמר דבר שיהי' לו סוף: (יב) ויאמרו שקר הגד נא לנו. כ"ל כמה דבריך סם שקר הגד נא לנו מה אמר לך כי דבר סוד אמר לך: (יג) וימהרו ויקחו איש בגדו. כ"ל שכל אחד מהשרים אשר שם לקח בגדו ושמחו אתם יהיה לעולם המעלות אשר בעולמו שם כדי שיהיה גבוה מאד על כל כמשמש המלך:

מצודת דוד

(יא) יצא. מן החדר: ויאמר. אחד מהם שלום השלום כ"ל שם שגיעת היכא טוב ושלום מדוע מ"ש כה אליך ולא אחר אמר לנו: המשוגע. כן קראו את הנביא לפי שבעת שהיה מתנבא כאומה היה נדמה להם כמשוגע על כי לא פיהו לו כשניהי העולם: אתם ידעתם. כלומר הלא אתם מכירים אותו ואת דבריו שאתה על פי כך לא שלום ולא למלאכה והיה מהן להטעים הדבר עד עת ילמד כי יש נגלו ידו: (יב) שקר. אתה מדבר שקר כי לא דברי הוא ולזה אתם הגד נא לנו: כזאת וכזאת. ומזל ומפרש כה אמר ה' וגו': (יג) תחתיו. אתה יהיה לבסת למעלה מעולם שכולם בדרך המלך:

פירוש ע"ט

אִיזֶבֶל וְיִעֲלֶן דִּי הוּכַת אוֹף עֲבַן דְּעַם אוֹף דֶּעַם פְּלַאיִץ פּוּן יִזְרְעֶאל וְאֵין קוֹבֵר אוֹנְ עֶם וְוָעט נִיט זַיין קֵייסֶער וָואם זָאל זִיא בַּאגְרַאבֶּען וַיְפַתַּח הַדֶּלֶת אוּנְ הָט גֶיעפִינְט דִּי מִידָּר אוּנְ אִיז אַנְטְלַאפֶּן גְוָואהְרְן: (יא) וַיֵּהוּא יָצָא אוּנְ יֵהוּא אִיז אֲרוֹם גֶגַאנְגֶן צוּ דִי קְנֶעכְט פּוּן זַיין הֵאר וַיֹּאמֶר לוֹ הָט אֵיינֶר פּוּן זַיי גְּזָאגְט צוּ אִים הַשָּׁלוֹם אוֹב עֶם אִיז שָׁלוֹם פַּרְוַס בָּא וְוָארוּם אִיז גְקוּמֶן דֶּר דָאזִיגֶר מְשֻׁגָּע צוּ דִיר וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם הָט יֵהוּא גְּזָאגְט צוּ זַיי אַתֶּם יְדַעְתֶּם אִיר וַייסְט דָאךְ דֶעם מַאן אִין זַיינֶע רַייד

בשופר

הַמַּעֲלוֹת וַיִּתְקָעוּ בַּשּׁוֹפָר וַיֹּאמְרוּ מָלַךְ
יֵהוּא: יד וַיִּתְקַשֶּׁר יֵהוּא בֶּן־יְהוֹשָׁפָט בֶּן
נִמְשִׁי אֶל־יוֹרָם וְיוֹרָם הָיָה שֹׁמֵר בְּרָמֹת
גִּלְעָד הוּא וְכָל־יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי חֲזָאֵל מֶלֶךְ
אֲרָם: טו וְהַמֶּלֶךְ יְהוֹרָם שָׁב לְהִתְרַפֵּא
בְיִזְרְעֶאל מִן־הַמַּכִּים אֲשֶׁר יַכֻּהוּ אֲרַמִּים
בְּהִלָּחֲמוֹ אֶת־חֲזָאֵל מֶלֶךְ אֲרָם וַיֹּאמֶר
יֵהוּא אִם־יֵשׁ נַפְשְׁכֶם אַל־יֵצֵא פָלִיט
מִן־הָעִיר לָלֶכֶת לְ*הַגִּיד בְּיִזְרְעֶאל: טז וַיִּרְכַּב יֵהוּא וַיֵּלֶךְ יִזְרְעֶאלָה כִּי יוֹרָם
שֹׁכֵב שָׁמָּה וַאֲחַזְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה יָרַד
לִרְאוֹת אֶת־יוֹרָם: יז וְהַצֹּפֶה עֹמֵד עַל־

שַׁעַיָא וּתְקָעוּ בְּשׁוֹפָר וַאֲמָרוּ מַלְכָּא יְהוּא:
יד וּמְרִיד יְהוּא בַּר יְהוֹשָׁפָט בַּר נִמְשִׁי עַל
יוֹרָם וְיוֹרָם הֲוָה נָטֵיר בְּרָמוֹת גִּלְעָד הוּא וְכָל
יִשְׂרָאֵל מִן קֳדָם חֲזָאֵל מַלְכָּא דַּאֲרָם: טו וְתַב
יְהוֹרָם מַלְכָּא לְאִתַּסָּאָה בְּיִזְרְעֶאל מִן מָחֲתָא
דִּמְחוֹהִי אֲנָשׁ אֲרָם כַּד אֲגִיחַ קְרָבָא עִם חֲזָאֵל
מַלְכָּא דַּאֲרָם וַאֲמַר יְהוּא אִם בְּעָנַת נַפְשָׁכוֹן לָא
יִפּוֹק מְשֵׁיזְבָא מִן קַרְתָּא לְמֵיזַל לְחַוָּאָה בְּיִזְרְעֶאל:
טז וּרְכַב יְהוּא וַאֲזַל לְיִזְרְעֶאל אֲרֵי יוֹרָם
שְׁכִיב תַּמָּן וַאֲחַזְיָה מַלְכָּא שְׁבָטָא דְבֵית
יְהוּדָה נְחַת לְמִסְעַד עַת
יוֹרָם: יז וְסַכְיָא קָאֵים
עַל

רד"ק להגיד קדי רש"י

(יד) ויתקשר. חבדר יקרא קשר לפי שחבדר הוא בהתקשר זה עם זה להיות בלב אחד ובהסכבה אחת: ויורם היה שומר. עתה ספר הראך היה הקשר הזק כי אם היה יורם שם לא היה חקשר אז כי היו שרי החיל אשר שם יראים מיורם ולא היו נסכמים עם יהוא למרוד בו אלא שיורם שחיה שם ברמות גלעד שימר העיר בשבי הואל היה מקרהו שהובה שם והוצרך לו לשוב להתרפא ביזרעאל ובין כך בא הנביא אל יהוא ומשחו והתקשרו עמו שרי החיל אשר שם: (טו) מן המכים. שם כתו מן המכות יאמ' האחת מכה בסנול וכן אמר התרגום מן כתחא: אשר יכוהו. כתו הכוהו עתיד במקום עבר וכהוהו רבים: אם יש נפשכם. אם רצונכם אתי להמליכני כאשר אתם מראים עזרוני בזה הדבר שלא יצא פליט מן העיר ללכת להגיד ביזרעאל ליהורם כי טוב הוא שנבא עליו פתאום ולא ישמר ממנו: להגיד. כן כתיב וקרי להגיד ושניהם נכונים כי מצאנו המקור בחסרון הה"א רבים כתו לשמוע בקול תורת

מנחת שי רלב"ג

(טו) להגיד קדי ונראה בכן לדיק להיות בחילופים למעלתי: (יד) ויתקשר יהוא בן יהושפט. כ"ל שהתקשר עם הכעים מאבי כעגד יורם וזכר כי סבת זה הקשר היה יורם מוכה בכמות גלעד כי לולי זה לך קשה שיכיח עם ויכולתו מפני זה לנקח ביזרעאל וזה עזה שיכיח הדרך אל זה הקשר: (טו) אם יש נפשכם. כ"ל אם רצונכם להמלך בקשר הזה לא יצא פוש מן העיר ביכלו להגיד זה ביזרעאל כי זה יסיה סבה אל שיזוק יורם לעגדי ולא יוכל לעשות

מצודת ציון מצודת דוד

(יד) ויתקשר. בן נקרא בעבד כי כעים יתקשרו בעגודם אמת: (טו) נפשכם. לשונכם כמו ותכלת עיכים בעפרך (דברים כ"ג): פליט. פוש סמיית וכן שריד ופליט (ירמיה מ"ב): (יז) והצופה. פוש ביעומד במקום גבוה לסכיח למלחמה: שפעת.

פירוש ע"ט

בְּשׁוֹפָר אִין נֵייא הָאבָן גְּבָלָאוֹן מִיט אַיין שׁוֹפָר אִין
הָאבָן גְּזָאגְט כָּלַּה יֵהוּא הָט גְּקִינוֹגְ: (יד) וַיִּתְקַשֵּׁר
יֵהוּא אוֹג יֵהוּא בֶּן יְהוֹשָׁפָט בֶּן נִמְשִׁי הָט זִיךְ גְּמַאכְט
אַיין בּונְד אוֹף יוֹרָם וְיוֹרָם הָיָה שׁוֹמֵר אוֹג יוֹרָם הָט גְּהִיט
אוֹג רָמוֹת גִּלְעָד הוּא וְכָל יִשְׂרָאֵל עֶר אִין כָּל יִשְׂרָאֵל
פּוֹן פַּר חֲזָאֵל מֶלֶךְ אֲרָם: (טו) וַיָּשָׁב יְהוֹרָם אוֹג עֶר
מֶלֶךְ יְהוֹרָם הָט זִיךְ אוֹם גְּקֶעֶרְט צוּ גִיהַיילְט וְוֶעֶרֶן
אוֹג יִזְרְעֶאל פּוֹן דִי שְׁלֶעָק וָוָם דִי אֲרַמִּים הָאבֶּן אִים
גְּשְׁלָאגֶן בְּהִלָּחֲמוֹ אִין זַיין מִלְחָמָה מִיט חֲזָאֵל
מֶלֶךְ אֲרָם וַיֹּאמֶר יֵהוּא הָט יֵהוּא גְּזָאגְט אִם יֵשׁ נַפְשְׁכֶם

יהורם

הַמֻּגְדָּל בְּיִזְרְעֶאל וַיִּרְא אֶת־שִׁפְעַת
יְהוּא בְּבֹאוֹ וַיֹּאמֶר שִׁפְעַת אֲנִי רֹאֶה
וַיֹּאמֶר יְהוֹרָם קַח־רַכֶּב וּשְׁלַח לִקְרָאתָם
וַיֹּאמֶר הֲשָׁלוֹם: יח וַיֵּלֶךְ רֹכֵב הַסּוּס
לִקְרָאתוֹ וַיֹּאמֶר כֹּה־אָמַר הַמֶּלֶךְ
הֲשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר יֵהוּא מַה־לְּךָ וּלְשָׁלוֹם
סֹב אֲלֹ־אַחֲרָי וַיַּגֶּד הַצֹּפֶה לֵאמֹר בָּא־
הַמַּלְאָךְ עַד־הֵם וְלֹא־שָׁב: יט וַיִּשְׁלַח
רֹכֵב סוּס שֵׁנִי וַיָּבֹא אֲלֵהֶם וַיֹּאמֶר כֹּה־
אָמַר הַמֶּלֶךְ הֲשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר יֵהוּא מַה־
לְּךָ וּלְשָׁלוֹם סֹב אֲלֹ־אַחֲרָי: כ וַיַּגֶּד
הַצֹּפֶה לֵאמֹר בָּא עַד־אֲלֵיהֶם וְלֹא־שָׁב
וְהַמִּנְהָג כְּמִנַהַג יֵהוּא בֶן־נִמְשִׁי כִּי

תרגום יונתן בן עזיאל

עַל מִגְדָּלָא בְּיִזְרְעֶאל
וַחֲזָא יַת מַשְׁרְיַת יֵהוּא
כְּמֵיתוֹהִי וַאֲמַר מַשְׁרְיַת
אֲנָא חָזֵי וַאֲמַר יְהוֹרָם
דְּכַר רַכָּבָא וּשְׁלַח
לְקֳדָמוֹתְהוֹן וְיֵימַר
הֲשָׁלָם: יח וַאֲזַל רָכִיב
סוּסְיָא לָקֳדָמוֹתֵיהּ וַאֲמַר
כִּדְנַן אֲמַר מַלְכָּא הֲשָׁלָם
וַאֲמַר יֵהוּא מָה לָךְ
וְלִשְׁלָם אִסְתְּחַר לָאֲחוֹרָי
וְחַזִּי סַרְנָיָה לְמֵימַר אֲתָא
אִזְנְדָא עַד לְוָתְהוֹן וְלָא
תָב: יט וּשְׁלַח רָכִיב
סוּסְיָא תִּנְיָנָא וַאֲתָא
לְוָתְהוֹן וַאֲמַר כִּדְנַן אֲמַר
מַלְכָּא הֲשָׁלָם וַאֲמַר
יֵהוּא מָה לָךְ וְלִשְׁלָם
אִסְתְּחַר לָאֲחוֹרָי: כ וְחַזִּי
סַרְנָיָה לְמֵימַר אֲתָא עַד
לְוָתְהוֹן וְלָא תָב וְדַבָּרָא
כְּדַבָּרָא דְּיֵהוּא בַּר נַמְשִׁי
אֲרֵי

רש"י

כצ"ל בלא ה'

לגיד. כמו להגיד: (יז) שפעת. גדוד:

רד"ק

שהיא בכוח להשמיע לראותכם כבר להראותכם והדומים להם:
(יז) את שפעת יהוא. רבוי עם שהיה בא עם יהוא ובן שפעת נמלי' שפע ימים ינקו: שפעת אני רואה. התי"ו כמו הה"א כי אינני סכוך וכמוהו חכמת ודעת אם אתן שנת לעיני כשמחת בקציר והדומה לו שכתבנו בספר מכלל: רכב. משרת רוכב הסוס יקראו רכב ועתה רכב על סוס ארוניו ללכת לקראת יהוא: (ים) עד הם. הראשון וכן השני עד אליהם שלא במנהג כי המנהג עדיהם מלה אחת ועד אליהם היא תוספת ביאור כי היה מספיק אם יאמר אליהם או עדיהם לבדו: (כ) והמנהג כמנהג יהוא. מנהג הרכב כמנהג יהוא שהוא

רל"ג

הדומם ממנו: (י) ויכל לת שפעת יהוא. כ"ל בעצם עם סוסים קל עם יהוא: קח רכב ושלח לקראתם. כ"ל כיוצא סוס: (ים) מה לך ולשלום סוב אל אחרי. עשה זאת כדי שלא ידע המלך דבר כזה כדי שיוכל לו יותר להנציחו: (כ) והמנהג כמנהג יהוא. כ"ל מנהג המלך מבר כיס רוכב בו והוא כיס עבה מנהג המלך כי סוס רכבו כשגעון

מנחת שי

(י) ויכל לקראתם. בפסיקתא רבתי יש קולין מפלייך ויש מהם כשגיין בגוף ובפה: (יז) ויכל לקראתם. סוס בני ויעל לקראתם ויתמר בה לפני המלך שלום. עין מ"ש בשמואל ב' י"ח:

מצודת דוד

לכוונם שמלוך אחי אמרו לכל יולא מי מן העיר כי אין לך ויגיד ויזדעזע המלך ממנו: (יז) בבואו. בעת בוא לבדו העם מבר עם יהוא ולא חוסף לוסף אחר עליון לא הכיר אם כל יהוא העם: וייאמר השלום. ככוכב אמר להם השלום כ"ל אם בוסף עבודה השלום לו למלחמה: (יח) מה לך ולשלום. מה לך שתשאל השלום כאם מוגע לך בדבר: סוב אל אחרי. ללכת עם אחרי ולא תשוב אל המלך: (כ) והמנהג. כנגי מלאה הנסגת העם ובא יהוא בתגעגעו מבלי סדר הנסגתו כבגעון

מצודת ציון

מל' סבוב: (ים) עד הם. עד אליהם:

פירוש ע"ט

יְהוֹרָם נָזְאַגְט קַח רַכָּב נָעָם אַיין רַייטָער אִין שִׁיק צוּ
אַקְעָגָן זַיי וַיאָגְט הֲשָׁלוֹם אוּנ לָאז דָּר רַייטָער זָאגָן אוּנ
פָּרָעגָן זַיי אוּב עָם אִיז שָׁלוֹם: (יח) וַיֵּלֶךְ רוֹכֵב אִיז
גִיגַאנגָן דָּר פָּערְד רַייטָער צוּ אַקְעָגָן אִים וַיאָגְט אוּנ
הָט גִיזָאגְט כֹּה אָמַר אָזוֹ הָט דָּער מֶלֶךְ נָזָאגְט הֲשָׁלוֹם
אוּב עָם אִיז שָׁלוֹם וַיֹּאמֶר יֵהוּא הָט יֵהוּא נָזָאגְט צוּ אִים
מָה לְךָ וּם הָאסְטָע צוּ פָּרָעגָן נָאךְ שָׁלוֹם סוֹב רִינְגִיל צוּ
הִינְטֶר מִיר וַיַּגֶּד הַצֹּפֶה הָט דָּר זָעהֶר גָזָאגְט צוּ זָאגָן
בָּא הַמַּלְאָךְ דָּר שָׁלִיחַ אִיז גִקוֹמָן בִּיז זַיי אוּנ הָט זִיךְ נִיט
אָזוֹ וִוי דָם פִּירוּנְג פוּן יֵהוּא בֶּן נִמְשִׁי כִּי בְּשִׁגָּעוֹן דָּעָן

בְּשִׁגָּעוֹן יְנַהֵג׃ כא וַיֹּאמֶר יְהוֹרָם אֱסֹר
וַיֶּאְסֹר רִכְבּוֹ וַיֵּצֵא יְהוֹרָם מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל
וַאֲחַזְיָהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה אִישׁ בְּרִכְבּוֹ וַיֵּצְאוּ
לִקְרַאת יֵהוּא וַיִּמְצָאֵהוּ בְּחֶלְקַת נָבוֹת
הַיִּזְרְעֵאלִי׃ כב וַיְהִי כִּרְאוֹת יְהוֹרָם אֶת־
יֵהוּא וַיֹּאמֶר הֲשָׁלוֹם יֵהוּא וַיֹּאמֶר מָה
הַשָּׁלוֹם עַד־זְנוּנֵי אִיזֶבֶל אִמֶּךָ וְכִשְׁפֶּיהָ
הָרַבִּים׃ כג וַיַּהֲפֹךְ יְהוֹרָם יָדָיו וַיָּנָס
וַיֹּאמֶר אֶל־אֲחַזְיָהוּ מִרְמָה אֲחַזְיָה׃
כד וַיהוּא מִלֵּא יָדוֹ בַּקֶּשֶׁת וַיַּךְ אֶת־
יְהוֹרָם בֵּין זְרֹעָיו וַיֵּצֵא הַחֵצִי מִלִּבּוֹ
וַיִּכְרַע בְּרִכְבּוֹ׃ כה וַיֹּאמֶר אֶל־בִּדְקַר
שָׁלִשָׁה שָׂא הַשְׁלִכֵהוּ בְּחֶלְקַת שְׂדֵה

אֲרֵי בְּנֵיהּ מְבַזְּרִין׃
כא וַאֲמַר יְהוֹרָם אִזְדְּרוּ
וְסַקִּים רְתִיבְיֵהּ וּנְפַק
יְהוֹרָם מַלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל
וַאֲחַזְיָהוּ מַלְכָּא שְׁבִטָא
דְבֵית יְהוּדָה גְּבַר
בְּרְתִיבְיֵהּ וּנְפַקוּ
לְקֳדָם מוּת יֵהוּא
וְאַשְׁכְּחוּהִי בְּאַחֲסָנַת
חֶקֶל נָבוֹת יִזְרְעֵאלָה׃
כב וַהֲוָה כַּד חֲזָא יְהוֹרָם
יָת יֵהוּא וַאֲמַר הֲשָׁלָם
יֵהוּא וַאֲמַר מָה הֲשָׁלָם
עַד מְעָנַת אִיזֶבֶל אִמֵּךְ
וְחָרְשָׁהָא סַגְיָאין׃
כג וְאִתְחַזַּר יְהוֹרָם
לְאֲחוֹרוֹהִי וְאָפֵךְ וַאֲמַר
לַאֲחַזְיָהוּ גֵּיכָא אֲחַזְיָה׃
כד וַיֵּהוּא מְלָא יְדֵיהּ
בְּקֶשְׁתָּא וּמְחָא יָת יְהוֹרָם
בֵּין דְּרָעוֹהִי וּנְפַק גֵּירָא
מִלְּבֵיהּ וּכְרַע בְּרִתְבֵיהּ׃
כה וַאֲמַר לְבִדְקַר גַּבְרֵיהּ
סַב רְמֵיהִי בַּאֲחַסָנַת
חֶקֶל

שלשו קרי

רד"ק

נוהג רכבו בשגעון רי"ת בשנעון ינהג בניח מדבר : (כב) השלום עד זנוני . מה ענין השלום שיגיע עד זנוני אמך לא יאות לח ילך שלום : (כג) ויהפוך יהורם ידיו . האוחזות ברסן הסכם להסב פניו ולנוס : (כד) מלא ידו בקשת . משך הקשת בכל

מנחת שי

(כה) נדקר שלשה . סס"ג במקום וח"ו :

מלאו ומע לשעתו וכבע בכבכו ומתר יהוע לבדקר שסים שלים שלו שיסע בכלע יוכס ושעליכסו בחלקת שדה כמו היזכעתלי כ"ל במקום

מצודת ציון

(כה) בחלקת . בגנות שדה : (כה) שלשה . עניו שר כמו ומכתר שליטיו (שמות טו) : שא . סבבה מותו : צמדים .

מצורת דוד

ידיו סמוזגות ברכבי הסוסים להסבם לאחור ולנוס : מרמה . כ"ל הכס קשר ומכך ומכמכם היו מלפים עלמם כלוסבים : (כד) מלא ידו . שם כל ידו כמלופה בקשת ליכות בכח כ : ויכרע . כלע על כרכיו : (כה) כי זכר . תן דעתך לזכור כי אני ואתה לח בשכ סייע

פירוש ע"ט

מִיט שְׁעוֹן פִּירֵט עֵר דָּם פָּאלְק׃ (כא) זַיאמֶר יְהוֹרָם
הָט יְהוֹרָם גְּזָאנְט צוּ זַיין בְּרִידֶיגָער שְׁפַּאן אַיין דָּעם
רַייט וָואגֶן וַיֶּאסֹר הָאט עֶר אַיין גֶּשְׁפַּאנְט זַיין רַייט
וָואגֶן וַיֵּצֵא יְהוֹרָם אִיז אֲרוֹם גֶּגַאנְגֶן יְהוֹרָם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
אוּן אֲחַזְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה אִיטְלֶעבֶּר מַאן אוּן זַיין רַייט
וָואגֶן וַיֵּצְאוּ אִין זַיי עֶנְגֶן אֲרוֹם גֶּגַאנְגֶן צוּ אֶנְקֶעגֶן יֵהוּא
וַיִּמְצָאֵהוּ אִין זַיי הָאבֶּן אִים גְּפִינְגֶן אוּן פְּלֶאץ פּוּן נָבוֹת
הַיִּזְרְעֵאלִי׃ (כב) וַיְהִי כִּרְאוֹת יְהוֹרָם אוּן עֶם אִיז גְּוָועֶן
אַז יְהוֹרָם הָט רֶד עֶנְקֶן דֶעם יֵהוּא זַיאגְט הֲשָׁלוֹם יֵהוּא
הָט עֶר גְּזָאגְט אוּב עֶם אִיז שָׁלוֹם יֵהוּא זַיאגְט הָט
יֵהוּא גְּזָאגְט מָה הֲשָׁלוֹם עַד זְנוּנֵי אִיזֶבֶל בֵּיו עֶמֶנוֹעט בֶּאצַאלְט וָועֶרֶן דָּם שְׁלֶעכְט פּוּן

נְבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי כִּי זָכֹר אֲנִי וְאַתָּה אֵת
רֹכְבִים צְמָדִים אַחֲרֵי אַחְאָב אָבִיו
יְהוָה נָשָׂא עָלָיו אֶת־הַמַּשָּׂא הַזֶּה׃
כִּי אִם־לֹא אֶת־דְּמֵי נְבוֹת וְאֶת־דְּמֵי בָנָיו
רָאִיתִי אֶמֶשׁ נְאֻם־יְהוָה וְשִׁלַּמְתִּי לְךָ
בַּחֶלְקָה הַזֹּאת נְאֻם־יְהוָה וְעַתָּה שָׂא
הַשְׁלִכֵהוּ בַּחֶלְקַת כִּדְבַר יְהוָה׃
וַאֲחַזְיָהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה רָאָה וַיָּנָס דֶּרֶךְ
בֵּית הַגָּן וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו יֵהוּא וַיֹּאמֶר גַּם־

חַקֵּל נְבוֹת יִזְרְעֵאלָה
אֲרֵי דְּכִיר אֲנָא וְאַתְּ כַּד
הֲוֵינָא רְכִיבִין זוּגָא חַד
אֲזַלִּין בָּתַר אַחְאָב אֲבוּהִי
יְמֵן קֳדָם יְיָ אִתְנַטַּל
עֲלוֹהִי יַת מַטַּל נְבוֹאָתָא
הָדֵין׃ כִּי אִם לָא יַת דְּמֵי
נָבוֹת וְיַת דְּמֵי בְנוֹהִי
גְּלַן קֳדָמַי בְּקָרִיב אֲמַר
יְיָ וַאֲשַׁלֵּם לָךְ בְּאַחֲסָנְתָּא
הָדָא אֲמַר יְיָ וּכְעַן כַּב
רְמִיהִי בְּאַחְסָנְתָּא
כְּפִתְגָמָא דְיָ׃ כֵּן וַאֲחַזְיָה
מַלְכָּא שִׁבְטָא דְּבֵית
יְהוּדָה חֲזָא וַאֲפֵךְ בְּאוֹרַח
בֵּית גִּנְיָא וּרְדַף בָּתְרוֹהִי
יֵהוּא

ת"א דמי נבות . סנהד' מח׃

רש"י

(כה) את רוכבים צמדים. מת אחר מני ואחת היינו רוכבי׳ צמדים (פ"ת מלומדים) לחר להלך ביום שהרג את נבות : וה' נשא עליו . כיד תלויה הנבית המשל הזה ותמהו בניו שנגל כהם נחלתם : ראיתי אמש . ת"י גלן קדמי בקריב וי"ל אמש כמשמעו הלילה שעבר ונאמר לאליהו מבחרת שמת נבות הנבואה הזאת כי ביום שמת נבות שלחו אל איזבל ולא ירד לכרמו לרשתו עד למחרתו ונבואה באה אל אחאב בו ביום שהיה אחאב בכרם ואמר לא ראיתי הלילה דמי נבות ודמי בניו על דרך קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה : (כו) וינס דרך בית הגן . ובדברי הימים הוא אומר והוא מתחבא בשמרון ויביאוהו אל יהוא ויביתוהו נראה כי בדרך הכוהו כמו שאמר להם הכוהו אל המרכבה והם הורו לו חצים והכוהו והוא נס מובה אל מגדו וימת שם ולא מת ממש אלא נשתתק מחמת

רד"ק

עמך ואתה עבי היינו רוכבים צמדים וי"ת אחר דכיר אנא ואת כך תורגמ רכיבין זוגא חד אזלין : וה' נשא עליו . ומן קדם ה' אתנטל עלוהי ית ממל נבואתא הדין : (כו) את דמי נבות ואת דמי בניו . נחלקו רז"ל בדבר זה יש שאומרים בניו נהרגו עמו ויש אומרו בנים התידים לצאת כמנו וא"א ז"ל ש' ואת דמי בניו שנגל כהם נחלתם : ראיתי אמש . ת"י גלן קדמי בקריב וי"ל אמש כמשמעו הלילה שעבר ונאמר לאליהו מבחרת שמת נבות הנבואה הזאת כי ביום שמת נבות שלחו אל איזבל ולא ירד לכרמו לרשתו עד למחרתו ונבואה באה אל אחאב בו ביום שהיה אחאב בכרם ואמר לא ראיתי הלילה דמי נבות ודמי בניו על דרך קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה : (כו) וינס דרך בית הגן . ובדברי הימים הוא אומר והוא מתחבא בשמרון ויביאוהו אל יהוא ויביתוהו נראה כי בדרך הכוהו כמו שאמר להם הכוהו אל המרכבה והם הורו לו חצים והכוהו והוא נס מובה אל מגדו וימת שם ולא מת ממש אלא נשתתק מחמת

רלב"ג

מאמר סוקל שם נבות : (כה) מני ואתה שם רוכבים למדים ממחי אחאב אביו . ר"ל שמני ואתה הייתם יחד שתי רוכבים אחריו מתוכבים והולכים אחרי אחאב אביו : (כו) אם לא את דמי נבות ואת דמי בניו . ר"ל שמת נבות בעוון אביו ובניו לא מתו בעוון אביהם אבל מתו בעוון אביהם עצמם . ומאמר דמי בניו הנתידים ללחת ממנו כמו שבארנו כמה מקדם ומאמר אליהו לו בדבר ה' שכבר רמה בליבו שעבר קודם מלחמ

מצודת דוד

רוכבים למדים ומהובדים למחי אחאב ואז נשא ה' עליו את המשא הזה ע"י אליהו : (כו) אם לא ואת דמי בניו . וכ"ל כאם לא את דמי וכו' ולפיכך אמר כי למחרת הכיצת נכנס יהד למחנה לרשת כאמר ואז אמר לו אליהו בדבר ה' אם לא את דמי וכו' ולפיכך אמר כי אם את דמי וכו' : ושאלתיך לך. גם זה דברי אליהו שאמר בשם ה' שיקבל נמולו בחלקת נבות : ויתחת . כוחל ודבר ה' הוא הבליהו על החלקה הנזכרת : (כו) גם אתו הכחו . כי גם הוא מכית אחאב עובד ע"ג כמוהם : אל המרכבה . כעודו

מצודת ציון

מחזיקים יחד כמו למיד אחיל (במדבר יט) : נשא עליו . הטעים עליו : חמשא . סנהדרין: (כו) אמש . ימאר על הלילה שעברכמו

פירוש ע"ט

דַּשְׁלִיכוּ הֱיוֹב אִים אוֹף אוֹג וַאֲרַף אִים אֲרַיִן אוֹג
פְּלַאץ פּוּן דֶּעם פֶּעלְד פּוּן נָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי כִּי זָכוֹר אֲנִי
וְאַתָּה דֶּען נַדְעֶנְק דָּם אִיךְ אִין דִּי זֶעלְבֶּן בְּוָאגֶן
נָאךְ זַיִן פָאטֶר אַחְאָב אוֹג דֶּעם מָאג אֲז עֶר הָאט
גִּיהַרְגִּית נָבוֹת פּוּן יִזְרְעֵאל יְיָ נָשָׂא עָלָיו אוֹג נָאט
הָאט אוֹף גְּהוּבֶּן אוֹף אִים דִּי דָאזִיגֶע דוֹרָךְ
אֱלִיָּהוּ הַגְּבִיא׃ (כו) אִם לֹא וגו' אוֹיב נִיט דָאם בְּלִיט
פּוּן נָבוֹת אוֹג דָם בְּלִיט פּוּן זַיינֶע קִינְדֶּר הָאט אִיךְ
גְּנוֹמֶען נָעכְטֶן טוֹט נָאט זָאגֶן וְשִׁלַּמְתִּי לְךָ הָאט דֶּרוֹם
וֶועל אִיךְ דִּיר בַּצָאלֶן אוֹג דֶּעם דָאזִיגֶן פְּלַאץ נָאם ה'
אוֹ טוֹט נָאט זָאגֶן וְדָם וְעַנְן דִּי רֶייד פּוּן אֵלִיָּהוּ הַגְּבִיא)
וְעַתָּה שָׂא אוֹג הֱיוֹב אִים אוֹף אוֹג וַאֲרַף אִים
אֲרַיִן אוֹג דֶּעם פְּלַאץ כִּדְבַר ה' אוֹ וִוי דִּיא רֶייד פּוּן נָאט: (כז) וַאֲחַזְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה אוֹג אֲחַזְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה הָט עֶם
נְעָהָן וֶינֶם אוֹג אִין אַנְטְלָפֶן גְּוָארֶן דּוּרְךְ דֶּעם הוּז פּוּן דֶּעם וִוינְ פּוּן דֶּעם נָארְטֶען וֶירְדִּיף אַחֲרָיו הָט יֵהוּא

אֹתוֹ הַכֵּהוּ אֶל־הַמֶּרְכָּבָה בְּמַעֲלֵה גּוּר
אֲשֶׁר אֵת־יִבְלְעָם וַיָּנָס מְגִדּוֹ וַיָּמָת שָׁם׃
כח וַיִּרְכְּבוּ אֹתוֹ עֲבָדָיו יְרוּשָׁלַ֫מָה וַיִּקְבְּרוּ
אֹתוֹ בְּקִבְרָתוֹ עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד׃
כט וּבִשְׁנַת אַחַת־עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְיוֹרָם בֶּן
אַחְאָב מָלַךְ אֲחַזְיָה עַל־יְהוּדָה׃ ל וַיָּבוֹא
יֵהוּא יִזְרְעֶאלָה וְאִיזֶבֶל שָׁמְעָה וַתָּשֶׂם

ירושליפה קרי

רד"ק

חטטות כמו שאומר בנבל ויכת לבו בקרבו ולא מת כמש עד עשרה ימים וכך פירושו ויכת שם שנשתתק ואחר כן נשאוהו עבדיו להחבא בשמרון כפני יהוא ועבדי יהוא שרדפו אחריו ומצאוהו מתחבא בשמרון הביאוהו אל יהוא ביזרעאל והמיתוהו שם כי עדיין לא מת ומה שאמר שם ויקברוהו כי אמרו בן יהושפט הוא לא שקברוהו שם אלא שנתנוהו לקבורה והניחו אותו שיוליכוהו עבדיו לירושלם כמו שאמר הנה הרכיבו אותו עבדיו ירושלימה ויקברו אותו בקבורתו וגו' : בבעלת גור. לא אמר להם שיכוהו במעלה גור אלא אמר לעבדיו שהיו רודפים הכוהו אל המרכבה והם לא השיגוהו כי הוא היה נם על המרכבה ולא השיגוהו עד מעלה גור שהשיגוהו בחצים שמת והוא נם עם כל זה עד מגידו ושמה שאמר ויכוהו במעלה גור אשר את יבלעם והפסוק חסר בטלת ויכוהו ולפי שאמר הכוהו סמך על המבין וכבוהר הרבה במקרא : (כט) ובשנת אחת עשרה. ולמעלה אמר בשנת י"ב ולפי החשבון הוא בשנת י"נ כמו שכתב אלא שב' שנים היו בהם מקוטעות כה שאומר זה הנה אף על פי שאמר למעלה תחלת מלכותו וסופה עתה בעת מיתתו ספר ג"כ מלכותו להודיע כי בעונו קצרו ימי מלכותו ומת ולא מלך אחר אביו אלא שנה אחת : (ל) ותשם בפוך עיניה. ותשם פוך בעיניה וכבוהרו שלחו באש בקדשך שלחו אש במקדשך או פי' ותשם והתקן בפוך עיניה והפוך הוא

כשמת י"כ ועל כרחך יהורם מכיו לח מת חלח בשנת י"כ ומהו שאמר כאן בשנת אחד עשר לומר לחי שמלך יהורם מלך בחיי אחזיה שהרי (כדברי הימים ב' כ"ח י"ח) ואחזיה כל זמן שהיו לחין מרפח ויהי לימים מימים ילאו מעיו עם חליו וגו'

רל"ב"ג

וגם מוכח על מגדו ויתמ שם והגם זכה לקבורה מפני סיוחו בן יהושפט שהכ דבש שם ה' ככל לכו כמו שהזכר בספר ד"ה : (ל) ותשם

מצודת דוד

יא במרכבה : בבעלה גור. כלומר ממר והכהו במעלת גור וקלר בכתוב ומסוך על מ"ש גם אותו הכהו : את יבלעם. סמוך ליבלעם : ויגס מגדו. לחחרי שהכה הכהו גם לל מגידו : ויכת שם. כ"ל הומת בדבר הקשל הסוח של יהוח כי בד"ה נלמד ממת בשומרון כי נשם לח ממגידו : (כח) בקבורתו. הנשל כרם לו בחייו : (כט) ובשנת

לקוטי יקרים

איז צוויי עבֿירות. אז אייגער זינדיגט צו אמעגשט ער נעבֿט זיך אים אדער ער נוילֿט אדער ער הרגעט אמעגשט. איין עבֿירה קאם ער ניטאהן צו דעם מענשט אוז איין עבֿירה הט ער ניטאהן. די עבֿירה הקב"ה וועט ער הט ניזינדיגט צו הקב"ה ווערט ער נישטראפט אין היממל. אוז דיא עבֿירה וואס ער הט ניזינדיגט צום מענשט ווערט ער נישטראפט אויף די וועלט. ווי ניל זינקן אחאב איז נעהרגט נעוואָרן אין מיחה וויל ער הט ניטאהן צו נבות היזרעאלי אוז זין וואהן אוז אלע זיינע קינדער ואנשן ניהרגט נעוואָרן אויף די עלטבֿיגע פֿעלד ווס ווינשן איר האט כין ניהרגט

אַחַת עֶשְׂרֵה אוז אין עֲלִיפֶּמָן יאר צו יורם בן אחאב האט אחזיהו נקינינט איבֿער שבֿט יהודה : (ל) ויבוא יהוא אוז יהוא איז נקומען קין יזרעאל ואיזבל שמעה אוז איזבל הט נהערט אז יהוא קומט אן ותשם בפוך

עיניה

שמעו : (כז) הכהו אל המרכבה וגו'. ובדברי הימים (כ"ב ח') הוח חומר ויבקש חת מחזיה וילכדוהו והוח מתחבח בשומרון ויביחוהו חל יהוח ים ליסב המקרחות ויש דרך הנן מיזרעחל לשומרון וירדוף חחריו יהוח כך ים נמנוס כדבר שהרי לח היתה ממלכת יהוח בשומרון עד יוס המחרת כמו שמפורש בענין ויהוח יהוח ספריס ויהלח שומרון וגו' רכוחיו פירטו בחגדת חלק והוח מתחבח בשומרון שהיה קודר חזכרות וכותב עכוש"ו תתהיסים ולפי שבריסים יש לומר שחין החבחה זו מפני יהוח חלח כך פירושו ויבקש חת חרזיהו ולכדוהו כשהיה נם דרך הנן והוח היה מרמיע לעשות מתחלה שהיה כח לשומרון והתחבח מפני בני יהודה לעשות התועבה הזחת לפי שיושבי שומרון עובדי עכוש"ו היו ויביחוהו חל יהוח לחשי יהוח שרדפו אחריו ויחמר הכהו חל המרכבה : במעלה גור. שסס הכיחוהו חליו : ויגס מגדו. מוכה בנכליות : (כח) ובשנת אחת עשרה ליורם בן אחאב מלך אחזיה. למעלה הוח חומר שנה ליורם בן אחאב מלך עשר חומר חני שמלך בחיי חבין שנה ומהו שחמר כחן בשנת חחד עשר חומר חני שמלך בחיי חבין שנה כמו שנחמר (כדברי הימים ב' כ"ח י"ח) ואחרי כל זחת נגפו ה' לחלי לחין מרפח ויהי לימים מימים ילחו מעיו עם חליו וגו'

רש"י

בסוף עיניה. כ"ל שמוך קשסה חת עלמה ושמה פוך בעיניה להיותיך לשוחה חולי עשסה כדי שתשה חן בעיניו ויתמול עליה ולח יהרגנה

פירוש ע"ט

נָאַךְ נְיָאנְט נָאךְ אירֶם וַיאמר אוג הָט נְזָאגְט נַם אותו חַבּוּרוּ דֶר שָׂלָאגְט אִים אוֹךְ אוג דָעם בייט וָואגָן. אין זַיי האָבֶן אִים דֶר שָׂלָאגָן בְּמַעֲלֵה גור אוג דָעם אוֹף נַאגְנ פון גור וָום אִיז בִּיי יִבְלְעָם וְיגם מְגִידו אוג עֶר אִיז אַנְטְלָפֶן וָוגָאגָן קיין מְגִדּוֹ צו שָׂלָאגְעָר הַיידּ אוג אִיז דָאךְטָן נישְׁטָרבָן : (כח) וַיַּרְכִּיבוּ אותו אין וַיְנָע קַנְעָבְט הָאבֶן אירֶם גְמאכְט בייטן קיין יְרוּשָׁלַיִם וַיִּקְבְּרוּ אותו אוג הָאבֶן אִים בַּאגְרָאבֶן אוג זַיין קֶבֶר מִיט זַיינִי עֲלטֶרן אוג דִי שְׁטָאט פון דָוִד : (כט) וּבִשְׁנַת

עִינֶהָ וַתִּקֹּנֵת עַל רֹאשָׁהּ
וַאֲסַתְּכִיאַת מִן חֲבַקָּא׃
יא וַיהוּא עַל בְּהַרְעָא
נַאֲסַרַת הַשָּׁלָם וְזִמְרִי
קָטֵיל רִבּוֹנֵיהּ׃ לב וְזָקַף
אַפּוֹהִי לְחַבַּקָּא וַאֲמַר
מַן הָכָא מַן וְאִסְתְּכִיאוּ
לְוָתַיְהּ תְּרֵין תְּלָתָא
נַוָּאִין׃ לג וַאֲמַר מַגְרוֹהָא
וּמִגְרוֹה

בַּפּוּךְ עֵינֶיהָ וַתֵּיטֶב אֶת־רֹאשָׁהּ
וַתַּשְׁקֵף בְּעַד הַחַלּוֹן׃ יא וַיְהוּא בָּא
בַּשָּׁעַר וַתֹּאמֶר הֲשָׁלוֹם זִמְרִי הֹרֵג
אֲדֹנָיו׃ יב וַיִּשָּׂא פָנָיו אֶל־הַחַלּוֹן וַיֹּאמֶר
מִי אִתִּי מִי וַיִּשְׁקִיפוּ אֵלָיו שְׁנַיִם שְׁלִשָּׁה
סָרִיסִים׃ יג וַיֹּאמֶר שִׁמְטוּהָ וַיִּשְׁמְטוּהָ

רש"י
שמטוה קרי

וימליכו יוסבי ירושלים את מתניהו כאן הוא אומר בן כ"ב שנה מחזיהו במלכו (ובדברי הימים ב' כ"ב ב') בן מ"ב שנה היה במלכו וכל ימי יהורם מלכו מ' שנה היו ולא יותר שנאמר כו ל"ב שנה במלכו וח' שנה מלך ויהילך לחסר לכן להיות גדול מחכיו שתי שנים חלף כ' שנה לפני שנולד שהם כ' שנים קודם שנולד אחיו נגזרה גזירה זו מיוס שנתן יסף את בת עמרי ליהוסף כמו נגזרה גזירה על בית דוד שתלכה עם בית אחאב וכן הוא אומר (בדברי הימים ב' כ"ב ז') ומאלהים היתה תבוסת אחזיה לבוא אל יורם וגו' כך שנויה בסדר עולם ובתוספתא דסומה לך בכל המקרא לא מינו שנתן יהוסף את בת עמרי לך מלאתי (בדברי הימים ב' י"ח ל') ויתחתן ליאחאב ומאז זו היא אחותו שנתן יהוסף את בת אחאב לאחזיה ואחד לאחת כשהוא שנאמר בשנת שלשים ואחת לאסא מלך עמרי (מלכים א' ט"ז כ"ג) ומינו בסדר עולם שמלך מלכות שלימה שהרי שם שנים קודם לכן מלך על חצי העם וכשנתן אסא את כתו ליהוסף נתעלה עמרי והרגו את תבני לא חשוב משנת שלשים ואחת לאסא עד מות אחזיהו ומתאסא מ"ב : (ל) ותיטב את ראשה . ותקנת את ריסה כדי שתהא לחן בעיני יהוא וישלחנה : (לא) ותאמר השלום . תרגה עמי כשלום : זמרי הורג אדניו . לא הרגת את תדויך חין זה דבר חדש שהרי זמרי גם הוא הרג את מלה בן בעשא : (לב) מי אתי . מי ככה לעזרתי : (לג) שמטוה . מן החלון תרגה :

רד"ק
חכחול : ותיטב את ראשה . ותתקן כליטר קשטה את עצמה כדי שתחמצא חן בעיניו ולא יהרגנה : (לא) זמרי הרג אדוניו . לפי שהרג זמרי את אלה בן בעשא אדוניו ויהוא ג"כ הרג אדוניו לפיכך קראה אותו כן : (לב) מי אתי . מי שם בעזרתי : (לג) שמטוה . חסילות מן תחלון לארץ וכתוב בויי"ו שהוא כנוי לוכר וחקרי בקמץ הח"א לנקבת והויי"ו נוספת וחכתיב יש בו דרש רבו לגבות שצותה לשמוט אותו ולסקלו כן צוה הוא לשמטה כי דין סקילה היה לה כי מתה בנפלה ורמסה : ויו מדמה . בחיר"ק היו"ד מבנין הקל וכתב זה לגלות משפט האל ברשעה הזאת כי היה דמה נראה יפים בקיר : וירמסנה .

רלב"ג
לו עשתה זה להתיק המלוכה עדיין והוא יסבר כבון ולזה ממכה בנפשו ליהוא שעשה שמרי הוכיח מדוניו : (לג) שמטוה . כתוב שמטוה קרי והכתוב שב אל גוף מיזבל שהרי שם שנים קודם לכן מלך על חצי העם וכשנתן אסא את כתו ליהוסף נתעלה עמרי והרגו את תבני לא חשוב משנת שלשים ואחת לאסא עד מות אחזיהו ומתאסא מ"ב : (ל) ותיטב את ראשה . תקנה לעיף לאשה וקשטה עלמה למלות מן בעיניו יהוא לבל יהרגנה : (לא) השלום . האם חלה להיות עמי בשלום : זמרי הורג אדניו . לפי שגם זמרי הרג את המלך אלה בן בעשא לזה קראה אותו כשם זמרי וכלומר האם יהיה לי כמו לזמרי שהרג את אדוניו לומר שכבר היה לעולמים וכדי להחזיקו לאחכם קן : (לב) מי אתי . מי כמוני : וישקיפו אליו . למאמרם כמו למעלה : (לג) שמטוה . הזיזו אותה מן החלון להפילה לארץ : וירמסנה . יהוא

מצודת דוד
ותיטב את ראשה . תקנה לעיף לאשה וקשטה עלמה למלות מן בעיניו יהוא לבל יהרגנה : (לא) השלום . האם חלה להיות עמי בשלום : זמרי הורג אדניו . לפי שגם זמרי הרג את המלך אלה בן בעשא לזה קראה אותו כשם זמרי וכלומר האם יהיה לי כמו לזמרי שהרג את אדוניו לומר שכבר היה לעולמים וכדי להחזיקו לאחכם קן : (לב) מי אתי . מי כמוני : וישקיפו אליו . למאמרם כמו למעלה : (לג) שמטוה . הזיזו אותה מן החלון להפילה לארץ : וירמסנה . יהוא

מנחת שי
(לג) שמטוהו . שמטוה קרי :

פירוש ע"ט
עֵינֶיהָ הַט וְיֵא גְּשִׁמִירְתָּ מִיט פָּארְב אִירָע אוּיְן וַתִּיטֶב
אוּנ הַט בַּגִּימִיגְט אִיר קָאפּ בְּלוֹמְר וְיֵא הַט שַׁיִין אוּם
נִיצִירְט אִיר קָאפּ בְּדִי וְ זָאל גְּפִינָעְן חֵן אִין דִי אוּגְן
פּוּן יְהוּא עֶר זָאל וְ בָּעְמָן פַּר אַיְין וַוייב וַתַּשְׁקֵף אוּנ זִי
הַט גְּקוּקְט דוּרְךְ דָעם פֶּענְצְטֶר׃ (לא) וַיְהוּא בָּא אוּנ
יְהוּא אִיז גְּקוּמֶן אוּנ דָעם טוֹער פּוּן דָער שְׁטָאט
הַאשְׁטּ הַשָּׁלוֹם הַט וְ גָאנְט וּוילְסְטוּ שָׁלוֹם הָאבֶּן מִיט
מִיר דָעם דָם וָוס דִי הָאסְט גְּהַרְגְּת דֵיין הֵאר אִיז קֵיין
חִידוּשׁ גִיט זִמְרִי הוֹרֵג אֲדֹנָיו דָעם הַט אוֹךְ גְּיהַרְגְּת
זַיין הֵאר אֵלָה בֶּן בַּעְשָׁא׃ (לב) וַיִּשָּׂא פָנָיו וַיֹּאמֶר הַט
עֶר אוֹף גְּהוּבֶּן זַיין פֶּנְיִם צוּ דָעם פֶּענְצְטֶר אוּנ הַט
גְּוָאנְט מִי אִתִּי וָוער אִיז מִיט מִיר וַיַּשְׁקִיפוּ אֵלָיו הָאבֶּן
אֵרְאפּ גְּקוּקְט צוּ אִים צְוַוויי דְרַיי בְּדִינֶער פּוּן אִיזְּבֶל׃
(לג) וַיֹּאמֶר שִׁמְטוּהָ הַט עֶר גְּוָאנְט וּוֵארְפְּט זִי אֵרָאפּ
פּוּן דָעם פֶּענְצְטֶר אוֹף דֶר עֶרְד וַיִּשְׁמְטוּהָ הָאבֶּן זַיי זִי אֵרָאפּ גְּוָאנְט וּוֵארְפְּט זִי אֵרָאפּ
אוּנ הַט עֶר גְּרִיסְן פֶּרֶד עָם הַאט זִי גְּטְרֶטֶן אוּנ
פּוּן

וַיָּז מִדָּמָהּ אֶל־הַקִּיר וְאֶל־הַסּוּסִים
וַיִּרְמְסֵנָהוּ׃ לד וַיָּבֹא וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ וַיֹּאמֶר
פִּקְדוּ־נָא אֶת־הָאֲרוּרָה הַזֹּאת וְקִבְּרוּהָ
כִּי בַת־מֶלֶךְ הִיא׃ לה וַיֵּלְכוּ לְקָבְרָהּ וְלֹא־
מָצְאוּ בָהּ כִּי אִם־הַגֻּלְגֹּלֶת וְהָרַגְלַיִם
וְכַפּוֹת הַיָּדָיִם׃ לו וַיָּשֻׁבוּ וַיַּגִּידוּ לוֹ
וַיֹּאמֶר דְּבַר־יְהוָה הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד־
עַבְדּוֹ אֵלִיָּהוּ הַתִּשְׁבִּי לֵאמֹר בְּחֶלְקַת
יִזְרְעֶאל יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים אֶת־בְּשַׂר
אִיזֶבֶל׃ לז וְהָיְתָה נִבְלַת אִיזֶבֶל כְּדֹמֶן עַל־
פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּחֶלְקַת יִזְרְעֶאל אֲשֶׁר לֹא־

ומנרוהא ונדא מדמה
על פותלא ועל סוסוהא
ורשושה׃ לד ועל ואזל
ושתי ואמר טעדו כען
ית ארורתא הדא
וקברוהא ארי בת
מלכא היא׃ לה ואזלו
למקברה ולא אשכחו
בה אלהין גולגלתא
ורגליא ופסת ידא׃
לו ואתבו ואחויו ליה
ואמר פתגמא דיי הוא
דמליל ביד עבדיה
אליהו דמן תושב
למימר באחסנת יזרעאל
ייכלון כלבא ית בסרא
דאיזבל׃ לז ותהי
נבילתא איזבל כבוהלא
מבדר על אפי חקלא
באחסנת יזרעאל דלא
ימרון

רד"ק

יהוא רמסה בסוסו׃ (לד) כי בת מלך היא. ואף על פי שהיתה ממלכי אומות העולם צריך לנהוג כבוד בכל נכבד באומתו מדרך המוסר ולא תלה בכבוד בעלה לפי שהיא גדולה מיתתו ואבדון מלכותו׃ (לה) כי אם הגלגלת. כי שאר כל הגוף אכלו הכלבים ולא מצאו בה כי אם הגלגלת והרגלים וכפות הידים ושבו והגידו ליהוא ולא קברו ממנה דבר כיון שהיה רוב גופה נאכל כמו שאמר הנביא ואין קובר. ובדרש למה נשאר בה הגלגלת והרגלים וכפות הידים שלא אכלו הכלבים לזכות שהיתה מרקדת לפני הכלות נשארו בה הרגלים ולפי שחיתה ממשפחות לפניהם נשארו בה כפות הידים ולפי שהיתה מכשכשת בראשה לפניהן נשאר בה הגלגלת ולדעת הדרש הנשאר בה קברו ופת שאמר ואין קובר כי קודם שיבואו לקבר נאכל רוב גופה׃ (לו) בחלק יזרעאל. כי החלק הזה היה פתוח אל כרם נבות כמו שאמר הכתוב כי הכרם היה אצל היכל אחאב׃ (לז) והיית. הכתוב הוא בלא ה"א כמו ועשית את התבואה

מנחת שי

(לה) והיתה קרי. והיתה כתי ובס"ם כתו"ו בנעיא ובספרים מחדשים כתובי יד מלאתי בכ' יודין וסיום ומסור עליו לים כתיב ב' יודין וכן כתוב בתילופי המקרא תליכת דמריאתתי׃

מצודת ציון

ויז. מל' סיום וכיסיה׃ (לה) חגלגלת. כלשון׃ (לז) כדומן. כזבל כמו לדומן על פני השדה (ירמיה מ):

רלב"ג

למה מותה יהוה במכי נפלה להמיתה בשלמות ולקיים מה שנאמר והיתה נבלת איזבל כדומן על פני השדה׃ (לה) בחלק יזרעאל. למה שנאמר ולא מצאו בה כי אם הגלגלת והרגלים וכפות הידים׃ (לו) כי זה דבר ה' הוא. ולפי כמקלה בא׃ (לז) כדומן. כזבל המפוזר בחלקן כן היו מחבריו מפוזרים׃ זאת איזבל. כי כוד הגוף מכלו הכלבים והנשאר לא היה שמה עליהם׃

מצודת דוד

למה מותה כרגליו׃ (לה) פקדו נא. זכרו לה המלוכה הזאת וקברוה כי בת מלך הוא ולפי מדרך שמוסר לגהוג בה כיון מחל המיתה׃ (לה) כי אם הגולגלת וגו׳. ומפני כל הגוף אכלו הכלבים כדבר

פירוש ע"ט

פּוּן אִירְהָר בְּלִיט אוֹף דָּעַר וַואנְט אִין אוֹף דִי פֶּעֶרְד חֲתַגִּים וַבְּלוֹת מִיט דִי הֶעְנְט פְּלָעְגְט זִי פְּלָעְקְרִין
וַיִּרְמְסֵנָה אוֹג עָר הָט זִי צוּ טְרָעְטֶן׃ (לד) וַיָּבֹא אוֹג גְעָר אוֹג דִי פֶּערְד אוֹג מִיט דִי פִּים פְּלָעְגְט זִי טַאנְצִין אוֹג מִיט דָעם
אִיז גְקוּמֶן אוֹג הָאט גְעָעסֶן אוֹג גְטְרִינְקֶן אוֹג גִטְרִינְקֶן וַיֹּאמֶר קָאפּ פְּלָעְגְט זִי שְׁאקְלִין כְּדֵי זִי זָאל נִיט מְשַׁטֶּה נִיין)׃
אוֹג הָט גְזָאגְט פְּקְדוּ נָא גְדֶעְנְקְט נוּן דִי דָאזִיגָע פַּר (לו) וַישׁוּבוּ הָאבֶּן נִיט זִיךְ אוֹם גְקֶעְרְט אוֹג הָאבֶּן עָם
פְּלִיכְטָע אוֹג בְּאגְרָאבְּט זִי דָעָן זִי אִיז אִיין מַאכְטָר אִים גְזָאגְט וַיֹּאמֶר הָט עָר גְזָאגְט דָבָר ה' הוּא דָם אִיז
פּוּן אִיין מֶלֶךְ׃ (לה) וַיֵּלְכוּ לְקָבְרָהּ אִין זִיי זָענֶען גְגאנְגֶן דִי רַייד פּוּן נָאט וָום עָר הָט גֶרֶעְט דּוּרְךְ זַיין קְנֶעְכְט
צוּ בְּאגְרָאבְּן זִי וְלֹא מָצְאוּ אִין זִיי הָאבֶּן נִיט גִיפִּינְען פּוּן אִיר נָאר דָעם שַׁארְבֶּן פּוּן דָעם קָאפּ אִין דִי פִּים
אִין דִי הֶעְנְט אִין דָעם אִיבְּרִיגֶן גּוּף הָאבֶּן דִי הִינְט אַלְיָהוּ הַתִּשְׁבִּי לֵאמֹר צוּ זָאגֶן בְּחֶלְק יִזְרְעֶאל אוֹג דָעם
אוֹף גְּגֶעסֶן/דִי חֲכָמִים זָאגֶן דָרוּם זָענֶן דִי דְרַיי נָאכֶן וְיַעַן דָר טוֹטֶער גּוּף פּוּן אִיזֶבֶל אַוּ וויא מוֹקט
אִיבֶּער גְּבְלִיבֶן נוּיר זִי פְּלָעְגְט מִיט זַיי מְשַׁטֶּה זַיין וְעָם אִיז פֶּאר שְׁפְּרַייט אוֹף דָעם פֶּעלְד אַזוֹי וְועט זִי

יֵימְרוּן דָּא אִיזֶבֶל׃
א וּלְאַחְאָב שַׁבְעִין בְּנִין
בְּשֹׁמְרוֹן וּכְתַב יֵהוּא
אִגְּרָן וְשַׁדַּר לְשֹׁמְרוֹן
לְרַבְרְבֵי יִזְרְעֶאל סָבַיָּא
וּלְתוּרְבָנַיָּא דְּאַחְאָב
לְמֵימַר׃ ב וּכְעַן כְּמֵיתָא
אִגַּרְתָּא הָדֵין לְוָתְכוֹן
וְעִמְכוֹן בְּנֵי רְבוֹנֵיכוֹן
וְעִמְכוֹן רְתִיכִין וְסוּסָוִן
וְקִרְוִין כְּרֵיכָן וּמָאנֵי
זְיָנָא׃ ג וְהָחֱזוֹן דְּתַקִּין
וְדַכְשַׁר מִבְּנֵי רְבוֹנְכוֹן
וּתְשַׁוּוֹן עַל כּוּרְסֵי
מַלְכוּתָא דַּ אָ ב וּ הִ י
וְתַגִּיחוּן קְרָב עַל בֵּית
רְבוֹנְכוֹן׃ ד וּדְחִילוּ
לַחֲדָא וְאָמְרוּ
הָא תְּרִין מַלְכִין לָא
יְכִילוּ לְמֵיקַם קֳדָמוֹהִי
וְאֵכְדֵין נְקוּם אֲנַחְנָא׃
ושלח

רש״י

ו (א) ואל האומנים אחאב . מומנים את כניו׃
(ב) ואתכם הרכב והסוסים . ויש כתס כח
להלחס׃ (ד) שני המלכים . יורס ומהזיהו׃
שאמר גדולי העיר מגדלים אותם׃

רלב״ג

כלם נכוח׃ (ב) והכתב . כ״ל כלי המלחמה׃

מצודת דוד

ו (א) האומנים אחאב . המומנים על אחאב . (ב) ועתה . (ג) הזכיר
ככתוב למעלה הסדרים שהיו ממנהג למוקדם כמלוס ומח״ז
נכתב ועתה וכו׳ : בני אדוניכם , יולמי המלוכה : הרכב וגו׳ .
וס״כ ככתב בילכם להלחם : (ג) על בית . כעבור בית מלוניכם וכבדי בית מלוכתם המלך׃

פירוש ע״ט

זַיִן צוּ שְׁפָרַיִט אוּנְ פֶּלֶאץ פּוּן יִזְרְעֶאל אֲשֶׁר לֹא יֹאמְרוּ
וּאם מֶען זָאל נִיט זָאנְן דָּאם אִיז אִיזֶבֶל׃

ו (א) וּלְאַחְאָב שִׁבְעִים בָּנִים אוּנְ צוּ אַחְאָב וָעָנִין גְּוָעֶן
זִיבְּצִיג זוֹן אוּנְ שׁוֹמְרוֹן בַּיכְתּוּב יְהוּא הָט יֶהוּא
גִּשְׁרִיבֶּן בְּרִיף אוּנְ הָט זַיי גִּשִׁיקְט קִיין שׁוֹמְרוֹן צוּ דִּי
הַאֶרֶן פּוּן יִזְרְעֶאל דִּי עֶלְצְטֶע אוּנְ צוּ דֶּר צִיהֶעֶר
פּוּן אַחְאָבְס קִינְדֶּער לֵאסֶר צְוָא זָאגְן׃ (ב) וְעַתָּה אוּנ
הַייְנְט אַז דֶּער בְּרִיף וָוען קוּמְן צוּ אֱייךְ וְאֶתְכֶם אוּנ
מִיט אֱייךְ זָענֶן דִּי קִינְדֶּר פּוּן אֱייֶער הֶאר וְאֶתְכֶם הָרֶכֶב
אִין מִיט אֱייךְ זָענֶן דִּי רַייטּ וָועֶגֶן אִין דִּי פֶעֶרְד אִין
דִּי פֶעסְטֶע שְׁטֶעט אוּנ דָם כְּלֵי זַיִן׃ (ג) וּרְאִיתֶם הַטּוֹב
וְהַיָּשָׁר אוּנ אֵידֶער וָאלְט זֶעהֶן דֶעם גִּיטֶען אוּנ דֶעם
רֶעכְט פַּארְטִיגֶן פּוּן דִּי קִינְדֶּר פּוּן אֱייֶער הֶאר אוּנ
זָאלְט אִים טָאן אוֹף דֶּר כְּלוּכָּה שְׁטִיל פּוּן זַיין פָּאטֶער
פּוּן אֱייֶער הֶאר . (אוּנ דָם הָאסֶעֶר זַיי נָאר גְּוָאלְט פְּרִיווִין צוּ וִויסֶען וָוס אִין זַיי אֱייֶער הָאר אִיז) : (ד) וַיִּרְאוּ
מְאוֹד הָאבֶן זַיי אֱייֶער מוֹרָא גֶהָאט וַיֵּאמְרוּ אִין הָאבֶן

רד״ק

והקרי בה״א על הרוב : כדומן . כתרגומו כוכל דמבדר על אפי
הקלא : (ו) אל שרי יזרעאל . שרי יזרעאל היו אז בשמרון אולי
הלכו שם כששמעו המרד להתיעץ שם לפי ששמרון היתה
עיר המלוכה : ואל האומנים׳ אחאב . האומנים בני אחאב כמו
(ג) והלחמו , לנשותם כתב להם כן :

מנחת שי

ו (ד) וידעו מאוד מאוד . מסמיכים מדוייקים כאומרי יד וגם דשומם ישנים כיו״ל

מצודת ציון

ו (ה) האומנים . כן יקראו מגדלי הילדים כמו על לך תלמנה (ישעיה
ם) (ג) : והנשק . כלי המלחמה כמו נשק בית הטבל (שם כב) :

לקוטי יקרים

(א) וּלְאַחְאָב שִׁבְעִים בָּנִים בְּשׁוֹמְרוֹן וגו׳ . אַחְאָב הָאִם גִּיהָאם
זִיבְּצִיג זוֹהֶן אִין דִּי שְׁטָאט שׁוֹמְרוֹן . דָּער נָבִיא הַבְּקוּק הָאט
גִּיזָאגְט ח׳ שֶׁמַּעְתִּי שִׁמְעֲךָ יְהוָה . נָאט אִיךְ הָאב גִּיהָערְט דַיין
הַעְרוּגוֹ הָאב אִיךְ מוֹרָא גֶעהָאם . וַוייל אִיךְ פַּארְשְׁטֵייא נִים דַיין
פִּירוּגוֹ אֲבָרְהָם הָאט גִּיטָאהְן דַיין וּוילֶען הָאסְטוּ אִים גִּיגֶעבֶּען
אוֹזֶהֶן צוּ הוּנְדֶּערְט יָאהְר . הָאם עֶר בֶּעֲארְבֶּט וּ אַרְטִין הוּנְדֶּערְט
יָאהְר בִּיז דוּ הָאסְט אִים גִּיגֶעבֶּן אֵיין זוֹהֶן אוּנ אַחְאָב הָאם גִּידְעִנְט
כֶּבוֹדָה וָהָה הָאם עֶר גִּיהָאם זִיבְּצִיג זוֹהֶן . שָׁרָה הָאם גִּיטָאהְן דַיין
וּוילֶען הָאסְטוּ אִיר גֶעגֶעבֶּן אַזוֹהֶן צוּ נַיינְצִיג יָאהְר . זִיא הָאם
גֶעטְוַוארְט נַיינְצִיג יָאהְר בִּיז זִיא הָאם גִּיבָּארֶן אֵיין זוֹהֶן אוּנ אִיזֶבֶל
אִיז גְּיוֶוען גִּיבָּארֶן פּוּן כּוֹתְרִים הָאם זִיא גֶעבָּארֶן זִיבְּצִיג זוֹהֶן .
אוּנ אֲזוֹי וִוי אַחְאָב הָאם גֶעהָאם זִיבְּצִיג זוֹהֶן אִין שׁוֹמְרוֹן אֲזוֹי
הָם עֶר גִּיהָאם זִיבְּצִיג זוֹהֶן אִין יִזְרְעֶאל אוּנְ עֶרְעֶר זוֹהֶן בַּיזוּנְדֶּער
הָאם גִּיהָאם צְוַוייא פַּאלַאצֶן . אִין זוֹהֶר פַּאלַאץ אוּנ אֵיין
וִוינְטֶר פַּאלַאץ׃

אֲנַחְנוּ׃ ה וַיִּשְׁלַח אֲשֶׁר־עַל־הַבַּיִת וַאֲשֶׁר
עַל־הָעִיר וְהַזְּקֵנִים וְהָאֹמְנִים אֶל־יֵהוּא
לֵאמֹר עֲבָדֶיךָ אֲנַחְנוּ וְכֹל אֲשֶׁר־תֹּאמַר
אֵלֵינוּ נַעֲשֶׂה לֹא־נַמְלִיךְ אִישׁ הַטּוֹב
בְּעֵינֶיךָ עֲשֵׂה׃ ו וַיִּכְתֹּב אֲלֵיהֶם סֵפֶר
שֵׁנִית לֵאמֹר אִם־לִי אַתֶּם וְלִקְלִי
אַתֶּם שִׁמְעִים קְחוּ אֶת־רָאשֵׁי אַנְשֵׁי
בְנֵי־אֲדֹנֵיכֶם וּבָאוּ אֵלַי כָּעֵת מָחָר
יִזְרְעֶאלָה וּבְנֵי הַמֶּלֶךְ שִׁבְעִים אִישׁ
אֶת־גְּדֹלֵי הָעִיר מְגַדְּלִים אוֹתָם׃ ז וַיְהִי
כְּבֹא הַסֵּפֶר אֲלֵיהֶם וַיִּקְחוּ אֶת־בְּנֵי
הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁחֲטוּ שִׁבְעִים אִישׁ וַיָּשִׂימוּ
אֶת־רָאשֵׁיהֶם בַּדּוּדִים וַיִּשְׁלְחוּ אֵלָיו

ה וּשְׁלַח דְּמִמְנָא עַל
בֵּיתָא וְדִמְמָנָא עַל
קַרְתָּא וְסָבָיָא וְתוּרְגְּמָנַיָּא
לָוֵת יֵהוּא לְמֵימַר עַבְדָךְ
אֲנַחְנָא וְכֹל דְּתֵימַר לָנָא
נַעְבֵּיד לָא נְמַלִּיךְ גְּבַר
דְּתַקֵּין בְּעֵינָךְ עֲבֵיד׃
ו וּכְתַב לְהוֹן אִגַּרְתָּא
תִּנְיָנוּת לְמֵימַר אִם דִּילִי
אַתּוּן וּמְנֵי אַתּוּן מְקַבְּלִין
סָבוּ יַת רֵישֵׁי גַּבְרֵי בְנֵי
רְבוֹנְכוֹן וְתֵיתוֹן לְוָתִי
כְּעִדְנָא הָדֵין מָחָר
לְיִזְרְעֶאל וּבְנֵי מַלְכָּא
שַׁבְעִין גַּבְרָא יַת רַבְרְבֵי
קַרְתָּא מְרַבְּיָן יַתְהוֹן׃
ז וַהֲוָא כְּמֵיתֵי אִגַּרְתָּא
לְוָתְהוֹן וְדַבָּרוּ יַת בְּנֵי
מַלְכָּא וּנְכִיסוּ שַׁבְעִין
גַּבְרָא וְשַׁוִּיאוּ יַת רֵישֵׁהוֹ
בְּסַלָּנָא וְשַׁדַּרִינוּן לְוָתִיו
לְיִזְרְעֶאל

רד"ק

(ו) את ראשי אנשי בני אדניכם. בני הוא פי' אנשי כי אם היה אומר אנשי אדניכם היו סוברים כי על כל אנשי ביתו אמר ואעפ"י שאינם בניו לפיכך אמר בני אדניכם: ובני המלך. לא היה זה בספר אלא ספור הכתוב הוא שמספר כי בני המלך שצוה יהוא להביא את ראשיהם היו שבעים איש עם גדולי העיר

מנחת שי

במתניך והוא חד מן ד' הפרים יו"ד על פי המסורת מלכד במונחל ומימן במסרה ובמחל פוס יו"ד:

סמיו גדולי העיר כמו שמזכר אחר זה סמס עבדיו וכל אשר יאמר להם יעשו: (ז) ויטימו את ראשיהם בדודים. כ"ל בסלי כדי שילוחם סמכשים:

מצודת דוד

(ה) אשר על הבית. הממונה על בית המלך: (ו) אם לי אתם. אם אתם מבני ומכניעים לי: כעת מחר. לעת הזמן היום ממר: ובני המלך וגו'. גם זה מדברי יהוא שכתב להם שידוע הוא שהעם שבעים ובניהם גדולי העיר ולפי שהיו מוכנו להעלים ממנו את נפשם:

מצודת ציון

(ז) בדודים. לשון קדירות וכן וכסה בכיור לו בדוד (מ"ב ב):

פירוש ע"ט

אוג אַחֲזֶוהוּ זֶעגן נִיט בַּשְׁמַאנֶן פַּר אִים וַאיך אין וויי
אַזוי וועלן מיר בַּאשטַיין: (ה) וַיִּשְׁלַח אֲשֶׁר עַל הַבַּיִת הָמ
גשיקט דָר וָום איז גוועלן מְמוּנֶה אוֹף דֶעם הוז פון
דֶעם מֶלֶךְ אוג דֶעד וָום איז גוועלן מְמוּנֶה אוֹף דֶעד
שְׁמַאט אין די עלְטֶטי אין די דָר צִיהֶרם פון אַחְאָבְם
קִינְדֶר אֶל יֵהוּא צוּ יֵהוּא זַאגן עַבְדֶיךָ אֲנַחְנוּ מִיר
זֶעגן דַיינֶע קְנֶעכְט אוג אַלֶץ וָום דוּ וועסְט זַאגן צוּ
אונז וועלן מִיר טָאן וִיר וועלן נִיט מַאכֶן
קִינֶעֶן אוֹף אונז קֵיין מַאן הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ דָם וָום טוּט
יואל גְּפַעלן אין דַיינֶע אויגן דָם טוּא: (ו) וַיִּכְתֹּב
אֲלֵיהֶם הָמ עֶר גשְׁרִיבן צוּ זַי איין בְּרִיף דָם אַנְדֶערִי
מָאל זַאמֶר צוּ זַאגן אִם לִי אַתֶּם אוֹב אִיר זָעגְט יוא צוּ מִיר

רש"י

(ו) ובני המלך שבעים איש את גדולי העיר וגו'. כל זה כתוב בספר ומי יודע מהכותב שבעים לים ומס עם גדולי העיר המגדלים אותם: (ז) בדודים. סירות:

רלב"ג

(ה) וישלח אשר על הבית. כ"ל שכתב אלם הממונים על בית אחאב והממונה על עיר שמרון וזקני העיר והאומנים ומגדלים בני אחאב

דיא

יזרעאלה : ח וַיָּבֹא הַמַּלְאָךְ וַיַּגֶּד־לוֹ
לֵאמֹר הֵבִיאוּ רָאשֵׁי בְנֵי־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר
שִׁימוּ אֹתָם שְׁנֵי צִבְרִים פֶּתַח הַשַּׁעַר
עַד־הַבֹּקֶר : ט וַיְהִי בַבֹּקֶר וַיֵּצֵא וַיַּעֲמֹד
וַיֹּאמֶר אֶל־כָּל־הָעָם צַדִּקִים אַתֶּם הִנֵּה
אֲנִי קָשַׁרְתִּי עַל־אֲדֹנִי וָאַהַרְגֵהוּ וּמִי
הִכָּה אֶת־כָּל־אֵלֶּה : יד וַיְהוֹאָשׁ אָבִיו כִּי לֹא
יִפֹּל מִדְּבַר יְהוָה אֲרָצָה אֲשֶׁר־דִּבֶּר
יְהוָה עַל־בֵּית אַחְאָב וַיהוָה עָשָׂה אֵת
אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד עַבְדּוֹ אֵלִיָּהוּ : יא וַיַּךְ
יֵהוּא אֵת כָּל־הַנִּשְׁאָרִים לְבֵית־אַחְאָב
בְּיִזְרְעֶאל וְכָל־גְּדֹלָיו וּמְיֻדָּעָיו וְכֹהֲנָיו

ליזרעאל : ח וַאֲתָא
אוֹגָדָא וְחַוִּי לֵיהּ לְמֵימַר
אֵיתָיאוּ רֵישֵׁי בְּנֵי מַלְכָּא
וַאֲמַר שַׁוּוּ יַתְהוֹן תְּרֵין
דָּגוּרִין בְּמַעֲלָנָא דְּתַרְעָא
עַד צַפְרָא : ט וַהֲוָה
בְּצַפְרָא וּנְפַק וְקָם וַאֲמַר
לְכָל עַמָּא זַכָּאִין אַתּוּן
הָא אֲנָא מְרִדִית עַל
רִבּוֹנִי וּקְטַלְתֵּיהּ וּמַן
קְטַל יַת כָּל אִלֵּין : יד דְּעוֹ
כְּעַן אֲרֵי לָא יִבְטַל
מִפִּתְגָמָא דַּיְ דְּמַלֵּיל
יְיָ עַל בֵּית אַחְאָב וַיְיָ
קַיֵּם יַת דְּמַלֵּיל בִּידָ
עַבְדֵּיהּ אֵלִיָּהוּ : יא וּמָחָא
יֵהוּא יַת כָּל דְּאִשְׁתְּאָרוּ
לְבֵית אַחְאָב בְּיִזְרְעֶאל
וְכָל רַבְרְבוֹהִי וְקָרִיבוֹהִי
וְחַבְרוֹהִי עַד דְּלָא
אשתאר

רש"י

(ח) צבורים. ממרינדגורין (מונמי' כלע"ז): (ט) צדיקים אתם. כולכם בעיניכם לדיקים ומזדיקים לותי בחזקת רשע על שהרגתי את המלך ועתה רואה הנה אני קשרתי על אדוני ואהרגהו את כל אלה מי הכה אני לא הרגתים לך מעל תדעו לפוש כי גזרת המלך היא עליהם והקדש"ו יצא הדבר ואני ואתם צדיקים בדם כל בית אחאב: (יא) ומיודעיו. קרוביו כמו ולנעמי מודע לאישה וכת"י

רד"ק

וכבוהו שני דודאי תאנים הדוד האחד: (ה) שני צבורים. כמו גלים לפי שהם נאספים יהד כמו כל אבנים למיכך נקראו צבורים כן ויצבור יוסף את כעפר כסף וי"ת דנורין כמו שת"ג אונקלוס חטרים חמרים: (ט) צדיקים אתם. אינכם חייבים בדם אלה האנשים האמרו כי אני עשיתי רע וקשרתי על אדוני ואהרגהו אלה לא הכיתי אני אלא גדולי חעיר הכו אותם ולא רצו להלחם עליהם תוכלו להכיר ולדעת כי מה' וכמוהו שני דודאי תאנים הדוד האחר: (ה) שני צבורים. כמו גלים לפי שהם נאספים יהד כמו כל אבנים למיכך נקראו צבורים כן ויצבור יוסף את כעפר כסף וי"ת דנורין כמו שת"ג אונקלוס חטרים חמרים: (ט) צדיקים אתם. אינכם חייבים בדם אלה האנשים האמרו כי אני עשיתי רע וקשרתי על אדוני ואהרגהו אלה לא הכיתי אני אלא גדולי חעיר הכו אותם ולא רצו להלחם עליהם תוכלו להכיר ולדעת כי מה'

מנחת שי

(ה) שימו ראשם. כיוצא בשאיר הכתובים וגם בכתובים קדמונים ראשם מסר ות"י וכן נמצא על פי המסורת כי באלפים כ' פיתן ג' ומפר ע' ראשם מלמדים כתיבתו ולא נתפרש זה עמהם: (ט) ויאמר אל כל העם צדיקים אתם. כתב המגלה יותי לא עם ה"ם לבדה בתפוחין ו"ד בכתיבה וכן הבדי בדיק במגלה שמתם צדיקים ממני על כהקמתי את המלך ומי הכה את כל אלה אלא הם ע"כ ועל פסוק ואתכם צדיקים. ובפר הביא עליו דב אלים המדקדק ובאר בהגהותיו לספר מגלה זה שעתה כי מפר בן יו"ד מהמלה וכיה לו לומר ואתכם צדיקים כמה דכתיב ואתכם צדיקים (יחזקאל כ"ג):

מצודת דוד

את גדולי העיר. והם עם גדולי העיר שהיו מגדלים אותם כ"ל שהיו בכית גדולי העיר: (ה) עד הבקר. לשעות מוכתים עד הבקר בכדי שיתמוך העם: (ט) צדיקים אתם. רוצה לומר הנה מתמכו שאתם צדיקים ממני על שהרגתי את המלך ומי הכה את כל אלה אלא אתם ועל כן אתם בטוח יפול דבר ה' אלה לשעות בעל מה שדברו ה"ל יפול על רשע מי הכה כי אם ה' ועשה. כדיבור המלך וכיון בלה בהשגחה מה':

פירוש ע"ט

די קעפ פון די קינדער פון דעם מלך ייאסף הט ער
גיהרגה: (י) ניי ערט דיא אפאר וויסט הייגט כי לא יפול
גאנצט שיבו אותם טוט זיי צוויי הונדערט פאלק פון די רייד פון נאבט
פון דעם טויער פון דר שטאט עד הבוקר בין אין דר
פריש(מ) ויהי בבוקר אוג עם איז גיוועזן אוג דר פרי ייצא
ייעמוד איז ער ארוס גינאנגן אוג הט זיך גישטעלט
ייאסף אוג הט גזאגט צו גאר דעם פאלק צדיקים אתם
איהר ועגט צלי צדיקים אין אייערי אויגן הנה אני
קשרתי גון איך האב גמאכט איין ביקר אוף מיין האר
אוג האב אים גיהרגט ומי הכה אוג ווער האט דער
אין ניינע כהנים ן ם האבן מקריב גוועזן צו דער צפ
שלאגן דיא דאזיגע אלי איך האב דאך ייא נים
גאט יד בזה השיאר בין ער הט נים איבר גלאזט צו

אים

עַד־בִּלְתִּי הִשְׁאִיר־לוֹ שָׂרִיד׃ יב וַיָּקָם
וַיָּבֹא וַיֵּלֶךְ׀ שֹׁמְרוֹן הוּא בֵּית־עֵקֶד
הָרֹעִים בַּדָּרֶךְ׃ יג וְיֵהוּא מָצָא אֶת־אֲחֵי
אֲחַזְיָהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה וַיֹּאמֶר מִי אַתֶּם
וַיֹּאמְרוּ אֲחֵי אֲחַזְיָהוּ אֲנַחְנוּ וַנֵּרֶד לִשְׁלוֹם
בְּנֵי־הַמֶּלֶךְ וּבְנֵי הַגְּבִירָה׃ יד וַיֹּאמֶר
תִּפְשׂוּם חַיִּים וַיִּתְפְּשׂוּם חַיִּים וַיִּשְׁחָטוּם
אֶל־בּוֹר בֵּית־עֵקֶד אַרְבָּעִים וּשְׁנַיִם
אִישׁ וְלֹא־הִשְׁאִיר אִישׁ מֵהֶם׃ טו וַיֵּלֶךְ׃
מִשָּׁם וַיִּמְצָא אֶת־יְהוֹנָדָב בֶּן־רֵכָב
לִקְרָאתוֹ וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲיֵשׁ

אִשְׁתְּאַר לֵיהּ מְשֵׁיזִיב׃
יב וְקָם וַאֲתָא וַאֲזַל
לְשֹׁמְרוֹן הוּא בֵּית
כְּנִישַׁת רַעְיָא בְּאוֹרְחָא׃
יג וַיְהוּא אַשְׁכַּח יַת אֲמֵי
אֲחַזְיָה מַלְכָּה שִׁבְטָא
דְּבֵית יְהוּדָה וַאֲמַר מַן
אַתּוּן וַאֲמָרוּ אֲחֵי
אֲחַזְיָהוּ אֲנַחְנָא וּנְחָתְנָא
לְמִסְעַד שְׁלָם בְּנֵי מַלְכָּא
וּבְנֵי מַלְכְּתָא׃ יד וַאֲמַר
אָחוּדִינוּן כַּד חַיִּין
וְאָחֲדוּנוּן כַּד חַיִּין
וּנְכוֹסוּנוּן לְגוֹ בֵּית
כְּנִשְׁתָּא אַרְבְּעִין וְתַרְתִּין
גַּבְרָא וְלָא אִשְׁתְּאַר
אֱנָשׁ מִנְּהוֹן׃ טו וַאֲזַל
מִתַּמָּן וְאַשְׁכַּח יַת
יְהוֹנָדָב בַּר רֵכָב
לְקֳדָמוֹתֵיהּ וּבָרְכֵיהּ
וּשְׁאֵיל בִּשְׁלָמֵיהּ וַאֲמַר
לֵיהּ

רד"ק

וקריבוהו׃ וכהניו. כהני בפות ור"ת יחברוהי׃ (יב) בית עקד הרועים. ת"י בית כנישת רעיא וכתב א"א ז"ל כי נקרא כן לפי שהיו הרועים גוזזים שם את צאנם ובעת הגזוזה קושרים אותם ברגליהם מקום העקדה׃ (יג) מצא את אחי אחזיהו. בני אחי אחזיהו כמו שאומר בד"ה ויכצא את שרי יהודה ואת בני אחי אחזיהו ובן אחיו קורא אחיו כמו ואת לוט אחיו׃ לשלום בני חלך ובני הגבירה. בני אחאב ובני איזבל וב"ש ובני הגבירה אחר שאמר לשלום בני המלך לפי שהכבוד היה תלוי בה שאף בחיי אחאב היתה היא גבירה ואחאב היה נשמע אליה ועושה על פיה ולא ידעי ענין זה המרד ושהוסותה איזבל ושהיסתה אחזיהו לפיכך לא נסו מיהוא אבל שמעו כי מת יהורם ברמות גלעד לפיכך אמר לשלום בני המלך ובן אמרו שם בדברי הימים משרתים לאחזיהו שהיו באים לעבודת אחזיהו לעזור לבית אחאב כמו שהיה הוא עמהם׃ (יד) תפשום חיים. ומה שצוה כן ובלבבו להרגם כמו שאמר וישחטום להגדיל הנקמה שלא ימיתום דרך מלחמה׃ (טו) ויברכהו. נתן לו

רש"י

לדיק הוא ומקיים את מלות המקום׃ (יב) בית עקד הרועים. בית כניסת רעיו׳: עקד. לשון קבר מקום מסיפת רועים׃ (יג) ובני הגבירה. מיזכל׃ (טו) ויאמר אליו. יהוא׃ היש את לבבך ישר. ומלם מה שלחני

רל"ג

(יב) ויקם ויבא וילך שומרון. כ"ל שכשכר קם יהוא ובא לכיתו לקחת שכרו וכלך לשומרון ובדרכו מצא כיתו בית עקד הלועים הוא הבית שהיו הלועים גוזזים שם את הצאן ולשם

מצורת ציון

לשיטה (הות ג) : וכהניו . כהני הבעל : שריד . שלמים : (יב) בית עקד הרועים . בית שהלועים גוזזים בו הצאן ולפי שהדרך לעקדם ולקושרם בעת הגזיזה קרוי עקד עקד מל' ויעקוד את יצחק(בראשית כב) :

(יד) וישחטום . כי גם כמה היו מבית מלאב : בית עקד . השימוד בבית העקד : (טו) היש את לבבך ישר . השם יש עם לבבך ישר

מצורת דוד

(יב)הוא בית עקד. בשבת נבית עקד הרועי׳ מלא׳ עמד׳ בדרך : (יג) ויהוא מצא . שם מלא יהוא את אחי מחזיהו כ"ל בני מחזיהו וכן נלמד בד"ה כי לא היו לו אחים כי כולם נהרגו מלו כנגם"ם : לשלום . לשלום בשלום בני אחאב ומחזיהו ולא ידעו כי נהרגו : (יד) וישחטום . השם יש את לבבך ישר . השם יש עם לבבך ישר

פירוש

אִם אֵין אִיבָר בָּלְיֵיבוּנְג׃ (יב) וַיָּקָם וַיָּבֹא אוּנְ עָר אִיז
אוּף גְּשָׁטַאנְן אוּנְ אִיז גְּקוֹמֶן אוּנְ אִיז גְּנַאנְגֶן קֵיין
שׁוֹמְרוֹן הוּא בֵּית עֵקֶד עֶר אִיז גְּוֶוען בֵּיי דֶעם הוּז וָוָם
דוּ פַאסְטֶעהְטֶר וַאמְלֶן זִיךְ דָארְטֶן אֵיין וָוָם עֶם אִיז
גְּעֶען בַּדֶּרֶךְ אֵין דֶעם וֶועג׃ (יג) וַיֵּהוּא מְצָא אוּנְ יֵהוּא
הָט גִיפִּינְגֶן דִי בְּרִידֶער פּוּן אֲחַזְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיֹּאמֶר
מִי אַתֶּם אוּנְ הָט גְּוַאנְטְ צוּ זֵיי וֶועֶר זֶענְט אִיר וַיֹּאמְרוּ
הָאבֶּן נֶיא גְּוַאנְטְ מִיר זֶענֶען דִי בְּרִידֶער פּוּן אֲחַזְיָהוּ
וּנֶרֶד לְשָׁלוֹם אוּנְ מִיר נִידֶעֶרֶן צוּ פְּרֶעגֶן אוּנְדֶעם שָׁלוֹם
פּוּן דִי קִינְדֶר פּוּן דֶעם מֶלֶךְ אוּנְ אִין דֶעם שָׁלוֹם פּוּן
דִי קִינְדֶר פּוּן דֶר הַארְעִנְטֶע אִיזָבֶל׃ (יד) וַיֹּאמֶר תִּפְשׂוּם

הארץ

אֶת־לְבָבֶךָ יָשָׁר כַּאֲשֶׁר לְבָבִי עִם־
לְבָבֶךָ וַיֹּאמֶר יְהוֹנָדָב יֵשׁ וַיֵּשׁ תְּנָה
אֶת־יָדֶךָ וַיִּתֵּן יָדוֹ וַיַּעֲלֵהוּ אֵלָיו אֶל־
הַמֶּרְכָּבָה׃ טז וַיֹּאמֶר לְכָה אִתִּי וּרְאֵה
בְּקִנְאָתִי לַיהוָה וַיַּרְכִּבוּ אֹתוֹ בְּרִכְבּוֹ׃
יז וַיָּבֹא שֹׁמְרוֹנָה וַיַּךְ אֶת כָּל־הַנִּשְׁאָרִים
לְאַחְאָב בְּשֹׁמְרוֹן עַד־הִשְׁמִדּוֹ כִּדְבַר
יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר אֶל־אֵלִיָּהוּ׃ יח וַיְקַבֵּץ
יֵהוּא אֶת־כָּל־הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
אַחְאָב עָבַד אֶת־הַבַּעַל מְעַט יֵהוּא
יַעַבְדֶנּוּ הָרָבֵה׃ יט וְעַתָּה כָּל־נְבִיאֵי
הַבַּעַל כָּל־עֹבְדָיו וְכָל־כֹּהֲנָיו קִרְאוּ אֵלַי
אִישׁ אַל־יִפָּקֵד כִּי זֶבַח גָּדוֹל לִי לַבַּעַל
כָּל אֲשֶׁר־יִפָּקֵד לֹא יִחְיֶה וְיֵהוּא עָשָׂה

הרגום

לֵיהּ הַאִית לִבָּךְ כִּשַׁר
כְּמָא דְלִבִּי עִם לִבָּךְ
וַאֲמַר יְהוֹנָדָב אִית וְאִית
הַב יַת יְדָךְ וְיָהַב יְדֵיהּ
וְאַסְקֵיהּ לְוָתֵיהּ לְרָתִיכָא׃
טז וַאֲמַר אֵיתָא עִמִּי וְחֲזֵי
בְּקִנְאָתִי דַאֲנָא מְקַנֵּא
קֳדָם יְיָ וְאַתִיתוּ יָתֵיהּ
בְּרָתֵיכָיהּ׃ יז וַאֲתָא
לְשֹׁמְרוֹן וּמְחָא יַת כָּל
דְּאִשְׁתְּאַרוּ לְאַחְאָב
בְּשֹׁמְרוֹן עַד דִי שֵׁיצֵיהּ
כְּפִתְגָמָא דַיְיָ דְמַלֵּיל עִם
אֵלִיָּהוּ׃ יח וּכְנַשׁ יֵהוּא
יַת כָּל עַמָּא וַאֲמַר לְהוֹן
אַחְאָב פֻּלְחָנָא יַת בַּעְלָא
זְעִיר יֵהוּא יִפְלְחִנֵּיהּ
סַגִּי׃ יט וּכְעַן כָּל נְבִיֵּי
בַּעְלָא וְכָל פֻּלְחוֹהִי וְכָל
כְּמָרוֹהִי זַמִּינוּ לִי אֱנָשׁ
לָא יְשֵׁצֵי אֲרֵי דִבְחָ רַב
לִי לְבַעְלָא כָּל דְיִשְׁצֵי לָא
יִתְקוֹם

תולדות אהרן

יהוא יעבדנו הרבה . כמהדרין קג :

רש"י

עושה כחסד לבבי שלם עם לבבך : ויאמר יהונדב יש
ויש תנה את ידך . ומחו בה והעלני עליך על המרכבה :
שאלה כליכר בן הוא כמו שאהבה אוביר כי יש לבבך עם לבבי א"כ תנה ידך ויתן ידו ויעלהו אליו אל המרכבה : (יז) עד

רד"ק

שלום : ויאמר יהונדב יש ויש תנה את ידך . יהונדב אמר יש
ויש בכל לחזק בי יש לבבו ואחר כן אמר לו יהוא הנה את ידך
להעלותו למרכבה עמו או פירוש: ויש השיבת יהוא דרך

רלב"ג

מקד כהוסיים ומס שמיס מחר סהכנוכ : (יט) מיס על יפקד . כ"ל

מצודת דוד

ותמים עמי למהוב מותי כהסכר נלבבי יכל עם נלבבך : יש ויש .
הכפל למחק : תנה את ידך . כדרך מחכמה נקיוס כניות או להעלותו
על המרכבה : (טז) בקנאתי . כמה כתקנה קנאת ה' להעקם מכניס
מחמת ושובבי הכעל : (יח) אחאב עבד את הבעל מעט . כלומר והנה כעשה על ביחו : (יט) לי לבעל . יסיח לי

ע"מ

פירוש

הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר יְהוֹנָדָב הַט יְהוֹנָדָב גַּוָּאנְט עָם אִיז אוּנ
עָם אִיז אִיךְ בִּין שָׁלוֹם מִיט דִיר תְּנֵה אֶת יָדֶךָ גִיב מִיר
דַיִין הָאנְד וְיִתֵּן יָדוֹ הָאט אִים יְהוֹא גֶעגֶעבֶּן זַיין הָאנְד
אוּנ הָט אִים אוֹף גְּבְּראכְט צוּא זִיךְ אוּנ רָעם רַייט
וָואגֶן׃ (טז) וַיֹּאמֶר אוּנ הָט גַּוָּאנְט צוּ אִים לְכָה אִתִּי גַיי
מִיט מִיר וּרְאֵה בְּקִנְאָתִי לַיהוָה אוּנ זֶעה וִוי אִיךְ וֶועל מִיךְ
נוֹקְם זַיין פּוּן גָאטְס וֶועגֶן וַיַּרְכִּבוּ אוֹתוֹ בְּרִכְבּוֹ אִיז אֵין וַיָּא הָאבֶּן
אִים גְּמַאכְט רַייטֶן אוּנ זַיין רַייט וָואגֶן׃ (יז) וַיָּבֹא שֹׁמְרוֹנָה
אוּנ יֵהוּא אִיז גְּקוֹמֶן קֶרְיֶן שׁוֹמְרוֹן וַיַּךְ אֶת כָּל הָט גְּשְׁלָאגֶן
דִי אַלֵי וִוּם וֶועגֶן אִירֶר גְּבְּלִיבֶּן צוּ אַחְאָב אוּנ שׁוֹמְרוֹן
בִּיז עָר הָט אִים גַּר טִיל עֶנְט דְּרִבְּר ה' אֲשֶׁר דִּבֶּר אֶל אֵלִיָּהוּ׃ אוּנ

בְּעָקְבָה לְמַעַן הַאֲבִיד אֶת־עֹבְדֵי
הַבָּעַל׃ כ וַיֹּאמֶר יֵהוּא קַדְּשׁוּ עֲצָרָה
לַבָּעַל וַיִּקְרָאוּ׃ כא וַיִּשְׁלַח יֵהוּא בְּכָל־
יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ כָּל־עֹבְדֵי הַבַּעַל וְלֹא־
נִשְׁאַר אִישׁ אֲשֶׁר לֹא־בָא וַיָּבֹאוּ בֵּית
הַבַּעַל וַיִּמָּלֵא בֵית־הַבַּעַל פֶּה לָפֶה׃
כב וַיֹּאמֶר לַאֲשֶׁר עַל־הַמֶּלְתָּחָה הוֹצֵא
לְבוּשׁ לְכָל עֹבְדֵי הַבַּעַל וַיֹּצֵא לָהֶם
הַמַּלְבּוּשׁ׃ כג וַיָּבֹא יֵהוּא וְיהוֹנָדָב בֶּן־
רֵכָב בֵּית הַבַּעַל וַיֹּאמֶר לְעֹבְדֵי הַבַּעַל
חַפְּשׁוּ וּרְאוּ פֶּן־יֵשׁ־פֹּה עִמָּכֶם מֵעַבְדֵי
יְהוָה כִּי אִם־עֹבְדֵי הַבַּעַל לְבַדָּם׃
כד וַיָּבֹאוּ לַעֲשׂוֹת זְבָחִים וְעֹלוֹת וַיהוּא

יִתְקְנֵם וַיהוּא עָבַד
בְּחוּכְמָא בְּדִיל לְאַבָּדָא
יַת פָּלְחֵי בָּעֲלָא׃
כ וַאֲמַר יֵהוּא נַמְינוּ
כְּנִשְׁתָּא לְבָעֲלָא וַמְינוּ׃
כא וּשְׁלַח יֵהוּא בְּכָל
יִשְׂרָאֵל וַאֲתוּ כָּל פָּלְחֵי
בָּעֲלָא וְלָא אִשְׁתְּאַר אֱנָשׁ
דְּלָא אֲתָא וְעָלוּ לְבֵית
בָּעֲלָא וְאִתְמְלֵי בֵית
בָּעֲלָא סְפָא בְּסָפָא׃
כב וַאֲמַר לְדַמְמָנָא עַל
קוּמְטָרְיָא אַפֵּיק לְבוּשָׁא
לְכָל פָּלְחֵי בָּעֲלָא וְאַפֵּיק
לְהוֹן לְבוּשָׁא׃ כג וַאֲתָא
יֵהוּא וְיהוֹנָדָב בַּר רֵכָב
לְבֵית בָּעֲלָא וַאֲמַר
לְפָלְחֵי בָּעֲלָא בְּלוּשׁוּ
וְחֲזוּ דִלְמָא אִית פָּא
עִמְּכוֹן מֵעַבְדַיָּא דְיָ
אֱלָהִין פָּלְחֵי בָּעֲלָא
בִּלְחוֹדֵיהוֹן׃ כד וַאֲתוֹ
לְמֶעְבַּד נִכְסַת קוּדְשִׁין
ועלון

ת"א כוונת לבוש. ניסין נפ:

רד"ק

חשמידו. בחיר"ק הה"א כי כן יבוא המקור פעמים: (יט) בעקבה. כתרגומו בחכמה וכן ויעקבני: (כ) קדשו עצרה. זמינו: עצרה. מסיפה וקבון כנו עלרת בונדים (ירמיה ט): (כב) המלתחה. הוא מקום גניזת כריכי מלכיהי כסבי סבעל והיו הפנך מן ומכסל תמלאנו (לעיל נה) וכן ת"י קומטריא ומכסכה כסיו קמטרא טהור (כלים פי"ז): (כג) חפשו. תקרו

רש"י

(יט) בעקבה. כמרמה לשון ויעקבני (כרתשית כ"ז ל"ו): (כ) קדשו עצרה. הכריזו תסיפה להיות נעצרים לבית הבעל: (כב) על המלתחה. תרגם יונתן לממונה על קומטריא תרגזים וקופסתות שכורכין בתוכן ונוזנין תכשיטי

רלב"ג

שלא יחסר איש מהם ויהיו כלם שם: עשה בעקב. כ"ל כמרמה: (כ) קדשו עליה לבעל. זמנו וקראו יום שתהיו נעלים כו כלכם לבעל: (כב) על המלתחה. הוא הממונה על אוצר בגדי הכמרים ישובדי הבעל:

מצודת ציון

בעקבה. ת"י כחוכמה וכן ויעקבני זה פעמים (בראשית כ"ז ל"ו): (כ) קדשו. הזמינו: עצרה. מסיפה וקבון כנו עלרת בונדים (ירמיה ט): (כב) המלתחה. הוא מקום גניזת כריכי מלכיהם כסבי סבעל והיו הפנך מן ומכסל תמלאנו (לעיל נה) וכן ת"י קומטריא ומכסכה כסיו קמטרא טהור (כלים פי"ז): (כג) חפשו. תקרו

מצודת דוד

(כ) קדשו עצרה. הכריזו תסיפה להיות נעצרים לבית הבעל: (כב) על המלתחה. תרגם יונתן לממונה על קומטריא תרגזים וקופסתות שכורכין בתוכן ונוזנין תכשיטי

פירוש ע"ט

(כב) נִיאמֶר לַאֲשֶׁר עַל הַמֶּלְתָּחָה הָם יֵהוּא גְּנָאנְט צוּ דָעם
דָאזִיגֶן וָוס אִיז גְּנוּטֶן מְמוּנֶה אִיבֶּר דָעם קַאסְטֶן פּוּן
דִי קְלֵיידֶר הוֹצֵא לְבוּשׁ צוּ אֹום קְלֵיידֶר צוּ אַלֵי דִינֶער
פּוּן דָעם בַּעַל נִיצֹוג לָהֶם הָט עֶר אוֹם גְּצוֹגֶן צוּ זֵיי דִי
קְלֵיידֶר׃ (כג) וַיָּבֹא יֵהוּא אִיז גְּקוֹמֶן יֵהוּא אוּן יוֹנָדָב
בֶּן רֵכָב אִין דָעם הוּז פּוּן דָעם בַּעַל נִיאמֶר אוּן הָאט
גְּנָאנְט צוּא דִי בִּדִינֶר פּוּן דָעם בַּעַל חַפְּשׁוּ וּרְאוּ זִיכְט
אוּן זֶעהְט טָאמֶר אִיז דָא מִיט אַייךְ פּוּן דִי קְנֶעכְט
פּוּן גָאט כִּי אִם נִיעֶרֶט דִי בִּדִינֶר פּוּן דָעם בַּעַל נָאלֶן
זִיין אַלַיין׃ (כד) וַיָּבֹאוּ אִין זֵיי זָענֶן גְּקוֹמֶן צוּ מַאכֶן
זְבָחִים עוֹלוֹת וַיהוּא שָׁם מִי אוּן יֵהוּא הָט גְּטַאן צוּ זִיךְ

שָׁם־לָו בַּחוּץ שִׁמְנִים אִישׁ וַיֹּאמֶר
הָאִישׁ אֲשֶׁר־יִמְלֹט מִן־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר
אֲנִי מֵבִיא עַל־יְדֵיכֶם נַפְשׁוֹ תַּחַת
נַפְשׁוֹ: כה וַיְהִי כְּכַלֹּתוֹ לַעֲשׂוֹת הָעֹלָה
וַיֹּאמֶר יֵהוּא לָרָצִים וְלַשָּׁלִשִׁים בֹּאוּ
הַכּוּם אִישׁ אַל־יֵצֵא וַיַּכּוּם לְפִי־חָרֶב
וַיַּשְׁלִכוּ הָרָצִים וְהַשָּׁלִשִׁים וַיֵּלְכוּ עַד־
עִיר בֵּית־הַבַּעַל: כו וַיֹּצִיאוּ אֶת־מַצְּבוֹת
בֵּית־הַבַּעַל וַיִּשְׂרְפוּהָ: כז וַיְתֹצוּ אֶת
מַצֶּבֶת הַבַּעַל וַיִּתְצוּ אֶת־בֵּית הַבַּעַל
וַיְשִׂימֻהוּ לְמְחָרָאוֹת עַד־הַיּוֹם: כחוַיַּשְׁמֵד
יֵהוּא אֶת־הַבַּעַל מִיִּשְׂרָאֵל: כט רַק

עַתָּן וַיְהוּא מָנֵי לֵיהּ
בְּבָרָא תַּמְנִין נַבְרָא
וְאָמַר נַבְרָא דְיִשְׁהֵיזֵיב
מִן נַבְרָא דַאֲנָא מַעֵיל
עַל יְדֵיכוֹן נַפְשֵׁיהּ תְּלָף
נַפְשֵׁיהּ: כה וַהֲוָה כַּד
שֵׁצֵי לְמֶעְבַּד עֲלָתָא
וַאֲמַר יֵהוּא לָרָהֲטַיָּא
וּלְגִבְרַיָּא עוֹלוּ מְחוֹנוֹן
אֱנָשׁ לָא יִפּוֹק וּמְחוֹנוֹן
לְפֻתָּנָם דְּחָרֶב וּרְמוֹ
רָהֲטַיָּא וְגִבְרַיָּא קְטִילִין
וַאֲזַלוּ עַד קִרְיַת בֵּית
בַּעְלָא: כו וְאַפֵּיקוּ יַת
קָמַת בֵּית בַּעְלָא
וְאוֹקִידוּהָ: כז וּתְרָעוּ יַת
קָמַת בַּעְלָא וּתְרָעוּ יַת
בֵּית בַּעְלָא וְשַׁוִּיוּהָ
לְבֵית מַפְקָא אֲנָשָׁא עַד
יוֹמָא דֵין: כח וְשֵׁיצִי
יֵהוּא יַת בַּעְלָא מִיִּשְׂרָאֵל:
כט לָחוֹר בְּחוּבֵי יָרָבְעָם
בַּר

רש"י

לבוצאות קרי

עובדי הבעל: (כד) נפשו תחת נפשו. נפש המזמר תחת נפש המלט: (כה) וישלכו. ומהו להניח ונכריח קטילין הכליכו הלים את עובדי הבעל: (כז) למחראות. לשון בית הכסא וכן לחכול את חוריהם (ישעיה ל"ו י"ב): (כט) רק חטאי ירבעם וגו'. מדלגה עלה תמוה הממלכ'

רלב"ג

(כה) ויאמרו הרצים והשלשים. כ"ל הכהנים הלוים והשלישים ככלם הסכימו מבני הבעל בעת הכוסם לזוסם: (כז) למחלקות. כ"ל לבתי הכסאות להשתמש בם לנבזות בם ע"ג:

מצודת דוד

לכלות מה שעשה ויאבד מעשה: כי אם. כ"ל עובדי ה' יגלו מפה ולא ישאלו כ"א עובדי הבעל: (כד) על ידיכם. המסוכים בידכם לשמרם לכל יכלתו: נפשו. נפש המזמר הפוסע בשמירתו תחת נפש המלט בשמירתו: (כה) כאשר הלים יכוה בעבור שמלט על ידיהם כי אחר בעבו העולה התפרסם אחת הדבר שהעבד עובדי הבעל ומעשה לא יתמנו שהרג רבים: וישליכו. אמר כן על דרך ההרחקה אבר מרוב התשוקה כאילו הכליכו מ"ש ללכת עד העיר הניעודת לבית הבעל: (כז) מצבת הבעל. הכסים שעמדם

מצודת ציון

כמו אחפשה דבכיכו (תהלים ג): (כה) לרצים. הלים רגלי לפני מלכתו: ולשלשים. ובכרים: (כו) וישרפוה. כל אחת ואחת: (כז) ויתצו. על כתלה ובכיכה: למוצאות. להפוות בם לנבזות

פירוש ע"ט

אוּן דְּרוֹיכָן אַכְצִיג מַאן וַיאמֶר אִין הָט גִּזָאבְט צוּ זַיי
הָאִישׁ אֲשֶׁר יִמָּלֵט דֶר מַאן וָום וְועט אַנְטְרִינְן וְועֶרְן פּוּן
דִי מַאנֶן וָואם אִיךְ בְּרֶענְג זַיי דָא צוּ אַיירֶע הֶענְט
צוּ הִילְפֶן זַיי נַפְשׁוֹ תַּחַת נַפְשׁוֹ זָאל זַיין דָם נֶפֶשׁ פּוּן דֶעם
שׁוּמֶר אוֹיף דֶעם אוֹרְט פּוּן נֶפֶשׁ פּוּן דֶעם
אַנְטְרִינֶער: (כה) וַיְהִי כְּכַלּוֹתוֹ אוּן עֶם אִיז גְּוֶוען אַז עֶר
הָט פֶר לֶענְט צוּ מַאכֶן דוּ עוֹלָה זַיאגְט יֵהוּא הָט יֵהוּא
גְּזָאגְט צוּ דִיא לוֹפֶער אִין צוּ דִיא גְּבוּרִים בּוּאוּ הֶכּוּם
קוּמְט שְׁלָאגְט זַיי אִישׁ אַל יֵצֵא אִיין מַאן פּוּן זַיי אִיא זָאל
גִּיט אֲרוּם גִּיין וַיַּכּוּם הָאבֶן זַיי גְּשְׁלָאגֶן זַיי מִיט דֶר
שַׁארְף פּוּן דֶר שְׁוֶוערְד וַיַּשְׁלִיכוּ אִין דִי לוֹפֶער אִין דִי

(כט) רַק חַטֹּאת יָרָבְעָם נַיעֶרְט דִיא זִינְד פּוּן יָרָבְעָם בֶּן

נבט

דד"ק

(כד) נפשו תחת נפשו. נפש השומר תחת נפש הנמלט: (כה) וישליכו. הוא על דרך הרחבת הלשון פריב חפזו ובהירותם אותם לשלחם לעיר בית הבעל לנתוץ את המצבות: (כו) ויוציאו. הראשון מצבות לשון רבים והשני מצבת לשון יחיד: וישרפוה. כל אחת בן המצבות: (כז) למחראות. כתיב וקרי למוצאות ושניהם ענין אחד אלא שהקרי לשון נקיה יותר וחננין שהיו

מנחת שי

(כו) ויוציאו לם מלכות בית הבעל. לית תסר דסתר ועיין מה שכתוב בבכרי הימים כ' פימון ל': (כז) וישרפוהו. כתוב המתורגמים בן כתיב אלא יחיד: למחראות. למוצאות קרי ובכי קרינא ביחיד ובקריאת שניהם לם המתרגם אחד ותמהין בהם דר' יהודה בן קרסה היה אומר למחראות בשמה מפני שהוא נבזה ומחמר בה

מצודת ציון

כמו מחפשה דבכיכו (תהלים ג): (כה) לרצים. הלים רגלי לפני מלכתו: ולשלשים. ובכרים: (כו) וישרפוה. כל אחת ואחת: (כז) ויתצו. על כתלה ובכיכה: למוצאות. להפוות בם לנבזות

חַטֹּאתָי יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט אֲשֶׁר הֶחֱטִיא
אֶת־יִשְׂרָאֵל לְאֹסֶר יֵהוּא מֵאַחֲרֵיהֶם
עֶגְלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בֵּית־אֵל וַאֲשֶׁר בְּדָן׃
ל וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יֵהוּא יַעַן אֲשֶׁר־
הֱטִיבֹתָ לַעֲשׂוֹת הַיָּשָׁר בְּעֵינַי כְּכֹל
אֲשֶׁר בִּלְבָבִי עָשִׂיתָ לְבֵית אַחְאָב בְּנֵי
רִבְעִים יֵשְׁבוּ לְךָ עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל׃
לא וְיֵהוּא לֹא שָׁמַר לָלֶכֶת בְּתוֹרַת־יְהוָה
אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־לְבָבוֹ לֹא סָר מֵעַל
חַטֹּאוֹת יָרָבְעָם אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־
יִשְׂרָאֵל׃ לב בַּיָּמִים הָהֵם הֵחֵל יְהוָה
לְקַצּוֹת בְּיִשְׂרָאֵל וַיַּכֵּם חֲזָאֵל בְּכָל־גְּבוּל

כַּד נְבָט דְּחַיֵּב יָת
יִשְׂרָאֵל לָא סְטָא יֱהוּא
מִבָּתְרֵיהוֹן אִשְׁתְּעִיד
לְעֶגְלֵי דַּהֲבָא דִּי בְבֵית
אֵל וְדִי דָּן׃ י וַאֲמַר יְיָ
לְיֵהוּא חֲלַף דְּאִתְקִנְיָתָא
לְמֶעְבַּד דָּכֵי קֳדָמַי
כְּכֹל דְּבָרְעוּתִי עֲבַדְתָּא
לְבֵית אַחְאָב כְּגִין
רְבִיעִין יִתְבִּין לָךְ עַל
כּוּרְסֵי מַלְכוּתָא
דְיִשְׂרָאֵל׃ לא וַיֱהוּא לָא
נְטַר לְמֵהַךְ בְּאוֹרַיְתָא
דַיְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל בְּכָל
לִבֵּיהּ לָא סְטָא מֵעַל
חוֹבֵי יָרָבְעָם דְּחַיֵּב יָת
יִשְׂרָאֵל׃ לב בְּיוֹמָיָא
הָאינוּן שָׁרֵי רוּגְזָא דַיְיָ
לְמִתְקַף בְּיִשְׂרָאֵל וּמְחָנִין
חֲזָאֵל בְּכָל תְּחוּם אַרְעָא
דְיִשְׂרָאֵל

תולדות אהרן

מאד מסיגות . סנהדרי קב :

רד"ק

נפנין שם : (כט) אשר בית אל . כמו בבית אל וכן הנמצא בית ה' : (ל) ויאמר ה' אל יהוא . ע"י נביא ובסדר עולם מי אמר לו יונה בן אמתי : בני רבעים . כמו בנים רבעים יהואחז יהואש ירבעם זכריהו ואמרו בזכות שהשחית בית אחאב שמלכו ארבעה דורות עמרי אחאב אחזיהו יהורם מלכו מבניו ארבעה דורות ויהוא בער הבעל ולא בער העגלים כי אותם נעשו לשם ה' ואע"פ כן היה חטא גדול כמו שכתוב לא תעשון אתי וגו' : (לב) לקצות בישראל . לחכרית כמו מקצה רגלים חמס שותה :

מנחת שי

כמאן כל ליטמהון תפיסין כי וגו' : (כט) חטאי בית אל . ד' דפנירין נכי"ם :

כמקום יפכפך לך שמה שכתוב יהוא מכים מחצב מחצב היה כמלט מחכה חזקל כי בימי בית מחצב . ומחצב . ומחזיקו . ויהורם : (לב) לקצות . כמו קלתי בחוי (ברחשית כ"ו מ"ז) :

רלב"ג

(ל) ויאמר ה' . ע"י נביא : חטיבות לעשות וגו' . היאך בעיני עשית כלי היותר טוב וכפי מחשבתם לבבי עשית וכו' : בני רבעים . ד' דורות מזכנך ומלכו : (לב) החל ה' . התחיל ס' להכריתם ביזחאל : בכל גבול ישראל . לפ כמקום אחד לבד :

פירוש ע"ט

(לא) ויהוא לא שמר ללכת בתורת ה' וגו' . יהוא אחאב ניט בעהים צו גיין כיט די תורה פון נאמ . אבני נאמט ישעיה אשלעכטין פענמש דאכרף זיך היסקן ער זאל ניט ארויס ריידן אשלעכטין וואורט . ויהי יהוא האמ ניזאגט אחאב האמ נעדינט די עבודה זרה אביסול יהוא ועטם די עבודה זרה פיל דינגן איז ניצוגן ער סוף ער האמ נעדינט עבודה זרה :

לקוטי יקרים

אזו אלין ום אוג מיין הארצן איז גוט זיין האמטע נאמן צו דעם הוז גזינד פון אחאב . דר פר בני רבעים וועלן קינדער פון פיהר גיבירד זיצן צו דיר אוף דר מלוכה שמיל פון ישראל : (לא) ויהוא לא שמר אוג יהוא הט ניט גיהיט צו גיין אוג דר תורה פון נאמ דר נאמט פון ישראל מיט יין נאנצן הארצן לא סר וגו' ער הט ניט אפ גקערט פון די זינד פון ירבעם ום ער האמ גמאכט זינדערגן די ישראל : (לב) בימים ההם אין די דאזיגע טעג הט נאמ אן גהובן צו פר מיסען אין די ישראל ויכם חזאל אוג חזאל הט זיי גשלאגן אין אלי גמארקן

יִשְׂרָאֵל׃ לג מִן־הַיַּרְדֵּן מִזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ
אֵת כָּל־אֶרֶץ הַגִּלְעָד הַגָּדִי וְהָרְאוּבֵנִי
וְהַמְנַשִּׁי מֵעֲרוֹעֵר אֲשֶׁר עַל־נַחַל אַרְנֹן
וְהַגִּלְעָד וְהַבָּשָׁן׃ לד וְיֶתֶר דִּבְרֵי יֵהוּא
וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְכָל־גְּבוּרָתוֹ הֲלוֹא־
הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים
לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃ לה וַיִּשְׁכַּב יֵהוּא עִם־
אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּשֹׁמְרוֹן וַיִּמְלֹךְ
יְהוֹאָחָז בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃ לו וְהַיָּמִים אֲשֶׁר
מָלַךְ יֵהוּא עַל־יִשְׂרָאֵל עֶשְׂרִים וּשְׁמֹנֶה
שָׁנָה בְּשֹׁמְרוֹן׃ יא א וַעֲתַלְיָה
אֶחַזְיָהוּ וְרָאֲתָה כִּי מֵת בְּנָהּ וַתָּקָם
וַתְּאַבֵּד אֶת כָּל־זֶרַע הַמַּמְלָכָה׃ ב וַתִּקַּח
יְהוֹשֶׁבַע בַּת־הַמֶּלֶךְ־יוֹרָם אֲחוֹת
אֲחַזְיָהוּ אֶת־יוֹאָשׁ בֶּן־אֲחַזְיָה וַתִּגְנֹב

דְּיִשְׂרָאֵל׃ לג מִן יַרְדְּנָא
מַדְנַח שִׁמְשָׁא יַת כָּל
אַרְעָא גִּלְעָד שִׁבְטָא גַּד
וְשִׁבְטָא רְאוּבֵן וְשִׁבְטָא
דְּמְנַשֶּׁה מֵעֲרוֹעֵר דְּעַל
כֵּיף נַחֲלָא דְּאַרְנוֹן
וְאַרְעָא גִּלְעָד וּמַתְנָן׃
לד וּשְׁאָר פִּתְגָמֵי יְהוּא
וְכָל דַּעֲבַד וּגְבוּרְתֵּיהּ
הֲלָא אִינוּן כְּתִיבִין עַל
סִפְרָ פִּתְגָמֵי יוֹמַיָּא
לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃ לה וּשְׁכִיב יְהוּא עִם
יְהוּא עִם אֲבָהָתוֹהִי
וּקְבָרוּ יָתֵיהּ בְּשֹׁמְרוֹן
וּמְלַךְ יְהוֹאָחָז בְּרֵיהּ
תְּחוֹתוֹהִי׃ לו וְיוֹמַיָּא
דְּמַלַּךְ יְהוּא עַל יִשְׂרָאֵל
עַסְרִין וְתַמְנֵי שְׁנִין
בְּשֹׁמְרוֹן׃ יא א וַעֲתַלְיָה
אִמֵּיהּ דַּאֲחַזְיָה חֲזַת אֲרֵי
מִית בְּרַהּ וְקָמַת וַאֲבַדַת
יַת כָּל זַרְעָא דְּמַלְכוּתָא׃
ב וּנְסִיבַת יְהוֹשֶׁבַע בַּת
מַלְכָּא יוֹרָם אֲחָתֵיהּ
דַּאֲחַזְיָה יַת יוֹאָשׁ בַּר
אֲחַזְיָה וּגְנָבַת יָתֵיהּ מִגּוֹ

בני
ת"א ופתח. סנהדרין נה׃

רד"ק
ראתה קרי
תאבד דוברי כזב: המלכה, פ' ממלכות יהודת וכן אומר בדברי הימים:

מנחת שי
(ד) וכל גבוריו. יוכנו מרגש ובגבוריה דומה שהוא גוסס ובגבורו ולפ מלפני כן נלחם מכסבריס: יא (ג) ונלחה. נלחם קרי:

רלב"ג
(ג) ועתליהו לפ מזויהו לפחם כי מת כנה. כנה זה הי' מלת הם"י כלומ' הוכיח הבל מלת כית ממלת כי המיתה שלפ המים יהוה המיתה עתליה עד שנה יותם כן כנה הולכה יהושבע כת המלך יורם למלטו ולהסתירו מפני עתליהו ולזה נמנה מוחו ומת מיקרו בחדל המטות שהיו שם והסתירו מוחו הוא ומיקרו מפני עתליהו ולפ דומת ולכה הסתירה מותם יהושבע בבית ה' כי שם היתה יושבת כי בשלפ

מצודת דוד
(ג) מזרח השמש. לפ המזכח הכה לת כל מרן הגלעד וכו': מערוער וגו'. מן מכיוצר הכה עד סוף הגבול: והגלעד. היר הגלעד

פירוש ע"ט
פוּן יִשְׂרָאֵל׃ (לג) מִן הַיַּרְדֵּן פּוּן דָּרוֹם וְוֵי דִּי זוֹן
שִׁיְנְט אוֹף הֶם עֶר דָּאךְטֶן גְּשְׁלָאגֶן אֶת כָּל אֶרֶץ הַגִּלְעָד
דֶם נַאנְצֶן לַאנְד גִּלְעָד דַּהַיינוּ שִׁבְט גָּד אוּנ רְאוּבֶן
אוּנ מְנַשֶּׁה מֵעֲרוֹעֵר פּוּן עֶרְוִוים וְוֹם אִיז בֵּי דֶם מַאל
אַרְנוֹן אוּנ בִּיז אוּנ סוֹף גְּבִיל וְהַגִּלְעָד אוּנ גִּלְעָד אוּנ
בָּשָׁן׃ (לד) וְיֶתֶר דִּבְרֵי יֵהוּא אִין דִּיא אִיבְּרֶענִי זַאכֶן פּוּן
יֵהוּא אוּנ אַלֶּץ וָוֹם עֶר הֶט גְּטָאן אוּנ זַיין שְׁטַארְקֵייט
הֲלוֹא הֵם כְּתוּבִים פַּר וָואר זַיי שְׁטֵייעֶן גְּשְׁרִיבֶן אוֹף דֶם
בּוּךְ פּוּן דִּי צַייטוּנְג וָוֹם אִיז גְּוֶוען צוּ דִּי מְלָכִים פּוּן
יִשְׂרָאֵל׃ (לה) וַיִּשְׁכַּב יֵהוּא אוּנ יֵהוּא הֶט זִיךְ גֵילֶיגְט
מִיט יַיגְט עֲלֶטֶערֶן בֵּיקְבְּרוּ אוֹתוֹ אִין וַיִּא הָאבֶּן אִים
בַּאגְרָאבֶּן אוּנ שׁוֹמְרוֹן וַיִּמְלֹךְ יְהוֹאָחָז אוּנ יְהוֹאָחָז זַיין
זוֹן הֶט נָקִינְגְט אוֹף זַיין אוֹרְט׃ (לו) וְהַיָּמִים אֲשֶׁר מָלַךְ
אִין דִּי טָעג וָום יֵהוּא הֶט נָקִינְגְט אִיבֶּר דִּי יִשְׂרָאֵל
אוּנ שׁוֹמְרוֹן זֶעכְצֶן גְּווֶען אַכְט אוּנ צְוואַנְצִיג יָאר׃
יא (א) וַעֲתַלְיָה אֵם אֲחַזְיָהוּ אוּנ עֲתַלְיָה דִּי מִיטֶער פּוּן
אֲחַזְיָהוּ הֶט גְּזֶעהֶן אַז אִיר זוֹן אִיז גְּשְׁטַארְבֶּן
וַתָּקָם וַתְּאַבֵּד אִיז זִי אוֹף גְּשְׁטַאנֶן אִין הֶט פַּר לָאךְ דִּי
אַלֶּע זֶרַע מַלְכוּתָה פּוּן דָּוִד׃ (ב) וַתִּקַּח יְהוֹשֶׁבַע אוּנ זִי הֶט
גְּנוֹמֶען יְהוֹשֶׁבַע דִּי טָאכְטֶר פּוּן דֶעם מֶלֶךְ יוֹרָם דִּי
שְׁוועסְטֶר

אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי־הַמֶּלֶךְ הַמְּמֻתִים אֹתוֹ
וְאֶת־מֵנִקְתּוֹ בַּחֲדַר הַמִּטּוֹת וַיַּסְתִּרוּ
אֹתוֹ מִפְּנֵי עֲתַלְיָהוּ וְלֹא הוּמָת׃ ג וַיְהִי
אִתָּהּ בֵּית יְהוָה מִתְחַבֵּא שֵׁשׁ שָׁנִים
וַעֲתַלְיָה מֹלֶכֶת עַל־הָאָרֶץ׃ ד וּבַשָּׁנָה
הַשְּׁבִיעִית שָׁלַח יְהוֹיָדָע וַיִּקַּח אֶת־
שָׂרֵי הַמֵּאוֹת לַכָּרִי וְלָרָצִים וַיָּבֵא אֹתָם
אֵלָיו בֵּית יְהוָה וַיִּכְרֹת לָהֶם בְּרִית
וַיַּשְׁבַּע אֹתָם בְּבֵית יְהוָה וַיַּרְא אֹתָם

בְּנֵי מַלְכָּא דְּמִתְקַטְּלִין וְאִתְמְרַת יְתֵיהּ וְיָת מֵנִקְתֵּיהּ בְּאֵידְרוֹן בֵּית עַרְסָתָא וְאִטְמְרוּ יְתֵיהּ מִן קֳדָם עֲתַלְיָה וְלָא אִתְקְטֵיל׃ ג וַהֲוָה עִמֵּהּ בְּבֵית מַקְדְּשָׁא תְּלָת שְׁנִין מִמַּלְכוּת שִׁית שְׁנִין וַעֲתַלְיָה מַלְכַת עַל אַרְעָא׃ ד וּבְ שַׁ תָּ א שְׁבִיעָאָה שְׁלַח יְהוֹיְדָע וּדְבַר יָת רַבָּנֵי מְאָתָא לְגַבְרַיָּא וּלְרַהֲטָיָא וְאַעֲיֵל יָתְהוֹן לְוָתֵיהּ לְבֵית מַקְדְּשָׁא דַּיְיָ וְגָזַר לְהוֹן קְיָם וְאוּמֵי יָתְהוֹן בְּבֵית מַקְדְּשָׁא דַּיְיָ וְאַחֲזֵי יתהון

רד"ק — המומתים קרי המאות כתיב — רש"י

(ג) המומתים . כתוב וקרי המומתים והענין אחד אלא שהכתוב הוא תואר כבוד כמותי החלאים והקרי הוא מהשלים מכנין הפעיל : בחדר המטות . חסר ועניני והסתירהו ואת מניקתו בחדר המטות וכת"י ואטמרת יתיה וית מניקתית באידרון בית ערסתא וכן בדברי הימים ותתן אותו ואת מניקתו בחדר המטות ואמר אחר כך ויסתירו אותו ר"ל היא הסתירה אותו לשעה וכסאן ואילך הסתירו אותו ג"כ היודעים שלא נלו הדבר לעתליה כל ששׁ השנים ופי' בחדר המטות שהיה בעזרת הלוים או הכהנים ובדברי רז"ל בחדר המטות כתאים ר' ישמעאל אומר בעליות ביזות החמה שהיו שוכבים שם הכהנים והלוים ויש בו דרש בית המקדש קורא חדר המטות על שם בין שדי ילין ועוד כתיב אף ערישינו דרענה : (ד) שרי המאיות . כתוב ביו"ד וקרי בלא יו"ד המאות וכן כלם אשר בפרשה זאת עד ויכרת יהוידע כן כתוב וכן קרי והכתוב הוא בהראות היו"ד למ"ד הפעל חנסתרת ממלת מאה כי חא"א במאה לנקבה וה"א השרש נעלמת ואלת שרי המאות כהנים ולוים היו כי רבים היו כי דוד מנה מן הלוים ארבעת אלפים שוערים וארבעת אלפים משוררים ומהללים לכרי ולרצים . כמו לכרים ובמוהו הרדד עמי תחתי כמו עמים והדומים להם שכתבנו בספר מכלל ת"י לכרי לנבריא ופי' להקף שרי המאות אשר בלוים וקרא ג"כ לשרים ולרצים לשרים להתיעץ עמהם וכן אומר בדברי הימים וראשי האבות לישראל

מנחת שי

(ג) המומתים . המומתים קרי ומקטלין כתיב בשני מוי"ן . ממנו כתוב סמיכות כשוני יד תהויקים והשופט כמי"ו אחד בלבד וכן מנד"ק כלן וכפי' רבי דכתי הימים ג' כ"ב והוא חד מן מלין דכתיבו מוקדם מאוחר וסימן מסמרה בתני תמ ותו"ו . כתב לריך להבחיר בדבר שמלאתי במלכים ג' י"ט מסמרה מן ז' מלין דכתיבו תרי"ו ולא קריגן . ויתלין מלין לימון מתלמת גוזני תרי מיניהו כתיבו תרי וקריגן ג"כ וסימן בלמ תמ ת מ ק מ ו ם (שמות כ' י"ג) בלתה קרי ותכתיב ויכת ויכה תחת נוכח תמת (ויקרא ג' י"ט) תחב קרי ותכתיב ותקחי כתיבו תרי"ו ולא קריגן כלל ועשרים (ירמיה נ"ב) מעשרים כתוב קרי ותלתא כתיבו תרי"ו ולא קריגן כלל וסימן תכתבם כתוב (ויקרא י"ז) תחבא קרי . ספר הישלעקי (ויקרא ג') המפלגי קרי . המומתים . המסרה כתב אמת בלשונה מהם תלוים בשרש ו כאומר בשני מוי"ן ולריך עיון . ובכתוב קבלת תיכת מנו מסרה לתכריחי תילופת דגת מן ג' מלין דקריגן תרי"ו ולא כתבן ולית בהון מידה תנני . ובמסרה גדולה כתיב שם ותני המלחם קציע לי עוקה וכו' ולריגן לה קציע לן כלל דתומיתים הוה כדתמיגן הכא : (ד) במותיות . במתות קרי :

מצודת ציון

יא (ד) לכרי . כמו לכרים ויקחלו כן מסכים ע"ד מסמלה וכמ"ש היודעים בכתירו אומו לכל יודע לשתליה ולזה נא הומת : (ג) ויהי אתה . כי היה היכה מסח נשמיה והמתירה כמ"ש ג' ותסתירה כמ"ש . (ד) ושלשת מולכת . ושני מלכותה' סנים מקושטות: (ד) ובשנת השביעית . למספר הנסים שהיה מתחבא : יהוידע . ויכן שהוא יוחנן הכוהן כד"ה ה') ועיין בכוף הספר בהסבון הדוכות : שרי המאות . מן הכהנים והלוים : לכרי ולרצים . גם לקח הכלים והלליס : ויכרות .

מצודת דוד

שתמלוך היא מבלי מעלעד : (ב) אותו ואת מנקתו . לת יוחס ומניקתו המכילה במדל המטות סהיה בכה"מ : ויסתרו . לף אתה . כי היה היכה מסח נשמיה והמתירה כמ"ש ג' ותסתירה כמ"ש . (ג) ותשלת מולכת . ושני מלכותה' סנים מקושטות: (ד) ובשנת השביעית . למספר הנסים שהיה מתחבא : יהוידע . ויכן שהוא יוחנן הכוהן כד"ה ה') ועיין בכוף הספר בהסבון הדוכות : שרי המאות . מן הכהנים והלוים : לכרי ולרצים . גם לקח הכלים והלליס : ויכרות .

פירוש ע"ט

שְׁוָעְמָטָר פּוּן אֲחַזְיָהוּ אֶת יוֹאָש דָעם יוֹאָש בֶּן אֲחַזְיָהוּ וְהַגְנוּב אוֹתוֹ אוּן דָּאט אִים אַוֶועק גינַנְגִיבְיט פּוּן צְווִישֶׁן דִי קִינְדֶער פּוּן דָעם מֶלֶךְ וּם זְיֶענֶן נְעטִיט גְוּואָרֶן אוֹתוֹ אִים אוּן זַיין זַיְיגָעֶרִין אִין דָּט זַיי בַּהַאלְטֶן בְּחֶדֶר הַמִּטּוֹת אִין דָעם חֶדֶר דִי בָּעמֶען וַיַּסְתִּירוּ אוֹתוֹ אִין זַיי הָאבֶּן אִים בַּהַאלְטֶן פַּאר עֲתַלְיָהוּ אוּן עֶר אִיז נִיט גְוּואָרֶן גֶטִיט: (ג) וַיְהִי אִתָּהּ בֵּית ה' אוּן עֶר אִיז גְוּואָרֶן

כיגיגו

יַהֲוֹן יַת בַּר מַלְכָּא׃ ה וּפְקֵדִינוּן לְמֵימַר דִּין פִּתְגָמָא דְּתַעְבְּדוּן תְּלָתָא מִנְכוֹן עֲלֵי שַׁבָּא וְנַטְרֵי מַטְרַת בֵּית מַלְכָּא׃ ו וְתִלְתָּא בְּתַרְעָא וְתִלְתָּא בְּתַרְעָא דְּבָתְרוֹהִי תְּרֵע רָהֲטַיָּא וְהַטְרִין יַת מַטְרַת בֵּיתָא מְדַאֲשְׁתְּלֵי׃

את־בן־המלך׃ ה ויצום לאמר זה הדבר אשר תעשון השלישית מכם באי השבת ושמרי משמרת בית המלך׃ ו והשלישית בשער סור והשלישית בשער אחר הרצים ושמרתם את־משמרת הבית מסח׃

רש"י

(ה) השלישית מכם באי השבת. משמרות היו מתחדשות וכאות משמרת כהויה ולויה לחת וכנסת ואחת יולאה ובוה את המשמר הנכנס להתהלך לשלשה חלקים השליטין בבית המלך לשמור שלא יעמוד חים על המלך להרגו. והשליטים בשער סור הוא שער המזרחי שבעזרה שער הסרה. השליטים בשער אחר הרצים. לף הוא מבערי העזרה ויונתן תרג' בתרעא דבתרוהי תרעא ובשער הרצים דרך שם כתין מבית המלך לבית המקדש כמה שאתה אומר בסוף העניין ואותו שער העזרה שנאמר אחריו שער הרצים קרוי (לדברי הימים ב' כ"ג ד') שער הספים:

(ו) ושמרתם את משמרת הבית מסח. שמירה זו שם על החלק הראמור שאמר עליו ושמרו את משמרת בית המלך: מסח. שמרוהו מאד שלא תפיחו דעתכם לעון מוקח (שמואל ח' כ"ז ב') שלא יהא יוקח כדבר ומ"ש על האימר לחרם ולא יוחר. שער האיתון שהוא משמש כניסה ויציאה. שער התוך, שהוא ממוצע בין שני שערים שער זרש ששם תדשי סופרים את ההלכה. שער עליון שהוא למעלה מעזרת ישראל: בשער אחר הרצים, ת"י בתרעא דבתרוחי תרע רהטיא ובדברי הימים לשוערי הספים והוא שער שהיה לדדים העזרה ועליו נאמר בדברי הימים בית האספים ומה שכתוב בשער הרצים לשמרי שהיו רצי המלך שם: מסח. פי' משמרת מסח שתשמרו כשמה והיא הגזיצה וההחריסה כמו

רלב"ג

והשניע לומם כשם ס' לשעות מלוחו להקיש לף בית המלך על כשף מכיו ולמלך זה סכלה לומם לף בן המלך והוא יומם: על כשף מכיו ולמלך זה סכלה לומם לף בן המלך והוא יומם: (ה) ולוא למלך זה הדבר מאר מעטן השליטים. השליטים מהשומרים שאר הוא יכוידע לשמירת המלך מם מבלי השבת ומם שמאמר שנכנס להיום ולנוים ומשלר יכתלמו בשבועה בית המקדש וכבר זכר מהר זה כי בחי בידוע בשמירת מסם הם כל יולאי השבת ומם שמאמר היולאה ולוה יהיו השליטים מסם מלי מלי השבת כי כל יולאי השבת הם שחי בידוע וכבה מהר כי השליטים יעמדו משמירת בית המלך שלא יכנס שם מדם יוכל להזיק למלך והשליטים יעמדו בשער סור והוא השער המזרחי שהיו שמלי מלאי יכולים להכנס שם ולוה היה נקרא שער סור כשהם שהיו שומרי ומלך"ה נקרא שער היסוד כי הוא היסוד המלוכה מהקדושה והשליטים בשער אחר מחר כרלים ובנה משמרת כבית בית מסח ובוה המקום שפרלו בבית בני עתליה המרשעת כמו שזכר בספר ד"ב ולולם שחי בידות בחלו השלשה מלקים שזכר שם כל יולאי השבת ושמרו את משמרת בית ס' כשכול

מצודת דוד

להיות מהכנה בניסה ולהיות יהד עמו להמליך את בן המלך והשניעם על זאת: (ה) השלישית. חלק שלישי: באי השבת. כי משמרות השבתים והלויים היו מתחלפים בכל שבת אלו יולאים ואלו נכנסים כמה מלי השבת ומאי לסם השליטים מכם כ"ל הלק שלישי משומרי המלך יהיו מלכלי מלי השבת: ושומרי משמרת בית המלך שלא יבואו להרגו. הסם יהיו שומרי משמרת בית המלך שלא יבואו בבית המלך מהוכלי מתים והשמירה הזאת תהיה מאר ביוחד המלך על הבית: (ו) והשלישית. חלק שלים השני יעמדו בשער סור שהוא השער המזרחי ויקרא כן ע"ש שמשם היו השמשים מוציאים ע"ש הכתוב סורו מעלי רעים (תהלים ו') ובד"ה נאמר שער היסוד והיה שיש לפי שהיסוד מקום התחלת הקדושה כמו יסוד למקדש: והשלישית. חלק שלים השליטי שומרו בהשער אחר מהיהיו שער הרלים כן ת"י: את משמרת הבית. לפל יכול מי הו להזוז לת המלך: מסח. ת"י מדמסחני ול"ל שיומרו מכלי היסח הדעת:

פירוש ע"ט

קִינִיגְן דֶעם זון פּוּן דֶעם מֶלֶךְ אֲחָזְיָהוּ נַיְשַׁבֵּעַ אוֹתָם בְּבֵית ה׳ אִין הָט זַיי בַּשְׁוּוּעֶרן אִין גְאבֶּט הוּ וַיַּרְא אוֹתָם אִין הָט זַיי גְוַוייזְן דֶעם זון פּוּן דֶעם מֶלֶךְ: (ה) וַיְצַוֵּם לֵאמֹר אִין הָט זַיי גְשַׁאפְט צוּ זָאגְן זֶה הַדָּבָר דָם אִיז דָעֶר שַׁעַר הַמִּזְרָח פּוּן דָעֶר עֲזָרָה וְהַשְּׁלִישִׁית אוּן אַיין דְרִיטֶל אֶלְט הִיטְן אוּן דֶעם טוֹעֶר וּם נָאךְ דֶעם טוֹעֶר אַיינֶיךְ כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם פּוּן דִי וּם קוּמְן אֲרַיין אוּן דָעֶר עֲזָרָה אוּם שַׁבָּת וְדֶעֶן דִי מִשְׁמֶרֶת פּוּן דִי כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם פָּלְעֶנְן זַיךְ בַּייטְן אוּם שַׁבָּת) וְשִׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת אֶל הַיְטֶן יִשְׁמְרֵיהֶם אִין אִידֶר זָאלְט הַיְטְן דָאם הֵיטוּנְג פּוּן דֶעם כֶּלֶךְ בַּיְתָה נִיט אַוועק צוּא רִיקֶען פּוּן דֶעם הֵיטוּנְג׃

ושתי

וקרא לרצים נ"כ להכינם למשמרת המלך: וירא אותם. סבנין השניל בהשלומו ויראה בפתח הוי"ו: (ה) באי השבת ושומרי משמרת. שיהעסקו בעבודתהם וישמרו משמרת הבית ופי' באי השבת כי משמרות קבועות היו בכהנים ובלוים מימי דוד ושמואל שתקנו אותם והיה משמר אחד עובד השבוע ויוצא בשבת אחר הקרבת המוספין ונכנס המשמר האחר ואמר להם יהודע שישמרו המלך ויהיה השלישית מן השומרים מן באי השבת ושתי הידות כל יוצאי השבת כי יוצאי השבת יותר מבוזים מן באי השבת שכל באי השבת עובדה השבוע ויהיה השלישית בבית המלך השלישית בשער סור והשלישית בשער אחר הרצים ולא חלק אילו שלישית יהיה כאן ואילו שלישית יהיה כאן אלא שיחלקו באי השבת עם יוצאי השבת לשלשה חלקים ויהיו על השלש מקומות הנזכרים ויהיו מוכנים לשמור הנכנסים והיוצאים שלא יבואו עוזרי עתליהו להמית המלך:

(ו) בשער סור. ובדברי הימים בשער היסוד ות"י בתרע נבריא ויש נחאות בתרע נסוריא ובדברי רז"ל שהוא שער המזרחי אחר הרצים נקראו לו שער סיר ששם היו מטמאים פורשים הה"ד סורי ממא קראו לפניו שער היסוד ששם היו מיסדים את ההלכה. שער הרסית שהיה מבוין כנגד זריחת החמה הה"ד

ז וּשְׁתֵּי הַיָּדוֹת בָּכֶם כָּל יֹצְאֵי הַשַּׁבָּת
וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת בֵּית־יְהוָה אֶל־
הַמֶּלֶךְ׃ ח וְהַקַּפְתֶּם עַל־הַמֶּלֶךְ סָבִיב
אִישׁ וְכֵלָיו בְּיָדוֹ וְהַבָּא אֶל־הַשְּׂדֵרוֹת
יוּמָת וִהְיוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ בְּצֵאתוֹ וּבְבֹאוֹ׃
ט וַיַּעֲשׂוּ שָׂרֵי הַמֵּאוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה
יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן וַיִּקְחוּ אִישׁ אֶת־אֲנָשָׁיו
בָּאֵי הַשַּׁבָּת עִם יֹצְאֵי הַשַּׁבָּת וַיָּבֹאוּ
אֶל־יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן׃ י וַיִּתֵּן הַכֹּהֵן לְשָׂרֵי

ז ושתי חולקין בכון כל נפקי שבא ותטרון ית מטרת בית מקדשא דיי על מלכא׃ ח ותקפון על מלכא סחור סחור גבר וזיניה בידיה ודייעול לגו מן סדרא יתקטיל והוו עם מלכא במפקיה ובמיעליה׃ ט ועבדו רברבי מאתא ככל דפקיד יהוידע כהנא ודברו גבר ית גברוהי עלי שבתא עם נפקי שבתא ואתו לות יהוידע כהנא׃ י ויהב יהוידע כהנא לרברבי

מאותא

רד"ק

המאות קרי

ונפחתם מעל האדמה ובמקום הזה הוא הריסת המשמרה על דרך מן יהרסו לעלות אל ה' והזהירם שיהיו במשמרה כאחד זה אצל זה שלא יפרד אחד מסדר המשמרה ללכת אל מקום אחר או יהיה מפח מן המיח הדעה שישמרו שלא יסיחו דעתם לענין אחר אלא דעתם יהיה למשמרת לשמור את המלך: (ז) אל המלך. בעבור המלך: (ח) והבא אל השדרות. כתרגום ודייעול לגו מן סדרא כלומר אדם אחר שיכנס תוך סדר משמרותיכם יומת ובדברי הימים והבא אל הבית יומת ואחד הוא כי כל הבית היה משמרתם כמ"ש מכנף הבית הימנית עד כנף הבית השמאלית למזבח ולבית: (ט) ויקחו איש את אנשיו. כל אחד משרי המאות לקח אנשיו עמו: (י) את החנית. שם כלל כי לא נתן להם חנית אחר לבד אלא ר"ל החניתים וכן אומר בדברי הימים את החניתים ואת

מנחת שי

(ח) שרי המאות. המאות קרי: (י) לשרי המאות. המאות קרי:

רלב"ג

המלך שלא יזוק על ידי עוזרי מתליהו והקפתם, מלך המלך סביב פיו כלי מלחמתם בידו והכלכם מהזרים על הסדרים והמעברות ביניהו

מסדרים שומרי המלך יומת כדי לכבוד המלך תכלית הסמיכה ואלו הסומכים יכוין את המלך בלחמו ובכתו כדי שלא יקרהו מקרה: (ט) ויקחו איש את אנשיו כאי השבת עם יוצאי השבת. ואמר לקחו מבאי השבת מתליהו לשמת הסמיכה וכל יוצאי השבת כמו שקדם ולמה לא תעלים יהויודע המעמדו, כתחלת לשמת הסמיכה: (י) ויתן הכהן לשרי המאות את החניתים. ר"ל שהקדים

מצודת ציון

פרשת: (ז) הידות. הסלעים כמו ותכבש הידות(בראשית מ"ז י"ח): (ח) והקפתם. וסבבתם: השדרות. כמו הסדרות בפ"ך והוא מלשון סדוך ועריכה וכמו שכתיב המסודר יקראו מערכת כמו כן

פרשת ה' בעבור המלך: (ח) וכליו. כלי זיינו: והבא. פיי זה הבא אל כל תוך סדר מערכות הסומכים יומת כי פוני הוא מאכזי מתליה ומנקם להכות את המלך: בצאתו ובבואו. בלחמו מן הבית וכניסת פניו: (ט) איש את אנשיו. כל שר מאה מאכזי השבת ויוצאי

פירוש ע"ט

(ז) ושתי הידות אין דיא צייויי חלקים ום צווישן אייך דם איך האב גזאגט ויי ואלן היטן אונ דעם טויער סור אונ אין דעם טויער פון די לויפר. ואל יין מיט זיי כל יוצאי השבת די אלי ליים פון דעם משמר ום גייאן ארום אום שבת דם יזי האבן שוין גטאן דיא עבודה אין יענר ואך ושמרו אין זיי ואלן היטען דם היטונג פון גאטס הוז ארום דעם מלך עם ואל צוא אים גיט קומן קיין שלעכין פון די מענטשן ום זענן אין גאטס הוז: (ח) והקפתם על המלך אונ איהר ואלט ארום רינגלען ארום דעם מלך עם ארום אונ יין איטלעכער מאן אונ יין כלי יין זיין ואל יין אונ יין האלט והבא אל השדרות אין ויער עם ווער ארין קומן

(ט) ויעשו שרי המאות אונ ווי אלין ום יהוידע הכהן האט ויי גשאפט בוכחו אין זייא האבן גינומן איטלעכר מאן זיין גנגע מאנן באי השבת וגו' דיא ואס זענן גקומן צו היטען דעם שבת מיט די ום זענן ארום גגאנגן אונ דעם שבת רדם זיי האבן שון גיהיט יעגע ואך) ויבאו אין זענן גקומן צו יהוידע הכהן:

(י) ויתן הכהן הט יהוידע הכהן גגעבן צו די הארן פון די הונדערטן פון שפיזין אין די פאנצערן ום זענן גמאכט גיואארן צום מלך דויד אשר בבית ה' ום זענן

גיועין

הַמְּאוֹיוֹת אֶת־הַחֲנִית וְאֶת־הַשְּׁלָטִים
אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ דָּוִד אֲשֶׁר בְּבֵית יְהוָה׃
יא וַיַּעַמְדוּ הָרָצִים אִישׁ וְכֵלָיו בְּיָדוֹ
מִכֶּתֶף הַבַּיִת הַיְמָנִית עַד־כֶּתֶף הַבַּיִת
הַשְּׂמְאִלִית לַמִּזְבֵּחַ וְלַבַּיִת עַל־הַמֶּלֶךְ
סָבִיב׃ יב וַיּוֹצֵא אֶת־בֶּן־הַמֶּלֶךְ וַיִּתֵּן עָלָיו
אֶת־הַנֵּזֶר וְאֶת־הָעֵדוּת וַיַּמְלִכוּ אֹתוֹ
וַיִּמְשְׁחֻהוּ וַיַּכּוּ־כָף וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ׃
יג וַתִּשְׁמַע עַתַלְיָה אֶת־קוֹל הָרָצִין הָעָם
וַתָּבֹא אֶל־הָעָם בֵּית יְהוָה׃ יד וַתֵּרֶא
וְהִנֵּה הַמֶּלֶךְ עֹמֵד עַל־הָעַמּוּד כַּמִּשְׁפָּט

תרגום

מַאוְתָא יַת מוּרָנֵיקָאוְיָא
שְׁלָטָא דִי לְמַלְכָּא דָּוִד
רִי בְּבֵית מַקְדְּשָׁא דַיְיָ׃
יא וְקָמוּ רַהֲמַיָּא גְּבַר
וְזֵינֵיהּ בִּידֵיהּ מֵעֵיבַר
בֵּיתָא מֵימִינָא עַד עֵיבַר
בֵּיתָא מִסְכְּלָא לְמַדְבְּחָא
וּלְבֵיתָא כְּפוּרֵי עַל מַלְכָּא
סְחוֹר סְחוֹר׃ יב וְאַפֵּיק
יַת בַּר מַלְכָּא וְיָהַב
עֲלוֹהִי יַת כְּלִילָא וְיָת
סַהֲדוּתָא וְאַמְלִיכוּ יָתֵיהּ
וּמְשָׁחוּהִי וּטְפָחוּ יַד
וַאֲמָרוּ יְצַלַּח מַלְכָּא׃
יג וּשְׁמַעַת עֲתַלְיָה יַת
קַל דַּרְקְדָנִין עַמָּא וַאֲתַת
לְוָת עַמָּא לְבֵית מַקְדְּשָׁא
דְיָ׃ יד וַחֲזַת וְהָא
מַלְכָּא קָאֵים עַל
אַסְטְוָנָא כְּהִלְכְתָא
ורבריא

רש״י

(יב) את הנזר ואת העדות. ספר התורה כמו שכתוב והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו (דכרים י״ז י״ט) ורבותינו תמרו הנזר הוא העדות שכל הרמזי למלכות הולמתו ושמיזו רמזו למלכות חינו הולמתו: (יד) העמוד. הוא מעמד

רד״ק

המאות קרי קמץ בז״ק

המגנות ואת השלשים ופי׳ השלשים בדמות מגינים וכן כל שלשי הגבורים: (יא) אשר למלך דוד. שהיה לוקח דוד בטלחמות היה מקדיש כמו שלמי הזהב אשר לקח מהדרעזר וזולתו והיו נתוני׳ לאוצרות בית ה׳: (יב) את הנזר ואת העדות. בגדי מלכות כן יעדית עדי עדות בשקל נאות וי״ת ית כלילא ית סהדוותא. ובדברי רז״ל כי זה הנזר היה עדות למלכי בית דוד מי שראוי למלכות הולמתו ומי שאינו ראוי למלכות אינה הולמתו ואדניהו בקש להלמו ולא הולמתו; וימשחוהו. יהוידע ובניו וכן כתוב בדברי הימים וימשחוהו יהוידע ובניו ומפני מה כישחוהו והלא אין מושחין מלך בן מלך מפני מהלוקת של עתיהו כפי שמשחו שלמה מפני מחלוקת של אדניהו: יחי המלך. ת״י יצלח מלכא: (יג) את קול הרצין בעם. חסר הנסמך וכישמעו הרצים רצי העם כמו סינים כסף אמרים אבת או הוא כמו חפוך כמו שהוא אומר בדברי הימים את קול העם הרצים או יהיה קול עומד במקום שנים: ותרוש את קול הרצים ואת קול העם ונו״ן הרצין במקום ס״ם וכן לקץ הימין כמו הימים ופ׳ קול הרצין קול השבחה שהיו שבחים והיו אומרים יחי המלך ובדברי הימים את קול העם הרצים מהללים את המלך ות״י את קול הרצים העם ית קל דרקדנין עמא פ׳ שהיו מרקדים וכשמחין כמו שאמר ויכו כף: (יד) עומד על העמוד. פי׳ כסדר לעמוד וכן ובחת עליו כסדוך לו ועליו כתפה בנשה כסדוך לו וי״ת קאים על אסטונא ופי׳ כסיו שהוא

רלב״ג

מוכח המלך דוד: (יא) על המלך סביב. כ״ל מלך המלך סביב: (יב) את הנזר ואת העדות. כ״ל הכתר והמשיב שנתן מלנו המוכח שנקבלת עדות מיקנת כה כל ימי חייו והיתה עמו כמו שנזכר בתורה: וימשחוהו. מפני מחלקות עתליה הולרכו למשחו מלוך ליה שלא יהיה מפוכסם מאד שיהיה בן המלך: (יג) את קול הרצין העם. כ״ל קול הרצין וקול העם. (יד) עומד על העמוד. כ״ל שלג העמוד:

מצודת דוד

כשנכנס לקח את מכסיו: (י) החנית. כ״ל קכולת מהניכות: אשר למלך דוד. שהר עשהם דוד והיו מוכנים עכיו ס׳: (יא) ויעמדו הרצים. מלבד כמי הכשנס ויולאי הכשנס עמדו הלליס ע״פ כוחב הכנים וכ״ל כשוכה: למזבח. לפני המזבח והסיכול: על המלך. כסוך למלך וסכיכו: (יב) ויוצא. ממקום מהכוחו: הנזר. כתר מלכות: העדות. היא התוכיח הנלמלת עדות ומלו לותה שנכוכו וכמ״ש כי׳׳ל שם״ת סיתיכה על מלך. ומו הוא מלמון עדי (קכ״ב וכ״ל קשם מותו כגדי מלוכת מלכני יקר: ויכו כף. היה דרך שמחה: (יג) קול הרצין העם. קול עכולת העם וכלו שמע קול העם הלליו: (יד) על העמוד. כ״ל על מקום מיוחד למלך לעמוד שם וזהו כמשפט כ״ל כמנהג המלך וכן כתוב ד״ה על עמדו וכיו״ת היו:

פירוש ע״ט

גּוֹעֲזָן אוֹג נָאטָם הוּז: (יא) וַיַּעַמְדוּ הָרָצִים אֵין דִי לוֹיפָּר
הָאבֶן זִיךְ גִּשְׁטָעלְט אִיטְלָעבָּר מַאן אוֹג זַיין כְּלֵי זַיִן
אִיז גְּוָעזָן אוֹג זַיין הָאנְט מִכְּף הַבַּיִת פּוּן דֶּר דֶעכְטֶר
זַיִט פּוּן דֶעם הוּז בִּיז אֵין דֶר לֶיגְקֶער זַיט פּוּן דֶעם
הוּז לַמִּזְבֵּחַ פֶּאר דֶעם כְּוָקְבַּח אוֹג פֶּר דֶעם הוּז עַל הַמֶּלֶךְ
בֵּיי דֶעם מֶלֶךְ אַרוּם אוֹג אַרוּם: (יב) וַיּוֹצֵא הָט יְהוֹיָדָע
אוֹם גְּצוֹגֶן דֶעם זוֹן פּוּן דֶעם מֶלֶךְ וַיִּתֵּן עָלָיו וגו׳ אֵין עֶר

וְהַשָּׁרִים וְהַחֲצֹצְרוֹת אֶל־הַמֶּלֶךְ וְכָל־
עַם־הָאָרֶץ שָׂמֵחַ וְתֹקֵעַ בַּחֲצֹצְרוֹת
וַתִּקְרַע עֲתַלְיָהוּ אֶת־בְּגָדֶיהָ וַתִּקְרָא
קֶשֶׁר קָשֶׁר׃ יד וַיֵּצֵא יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן אֶת־
שָׂרֵי הַמֵּאוֹת ו פְּקִדֵי הַחַיִל וַיֹּאמֶר
אֲלֵיהֶם הוֹצִיאוּ אֹתָהּ אֶל־מִבֵּית
לַשְּׂדֵרוֹת וְהַבָּא אַחֲרֶיהָ הָמֵת בֶּחָרֶב כִּי
אָמַר הַכֹּהֵן אַל־תּוּמַת בֵּית יְהוָה׃
טו וַיָּשִׂמוּ לָהּ יָדִים וַתָּבוֹא דֶּרֶךְ־מְבוֹא
הַסּוּסִים בֵּית הַמֶּלֶךְ וַתּוּמַת שָׁם׃
יז וַיִּכְרֹת יְהוֹיָדָע אֶת־הַבְּרִית בֵּין יְהוָה

וְרַבְרְבָיָא עַמְּהּ
נַחֲצוֹצְרָתָא קֳדָם מַלְכָּא
וְכָל עַמָּא דְאַרְעָא חָדָן
וְתָקְעִין בְּחֻצוֹצְרָתָא
וּבְזָעַת עֲתַלְיָה יָת
לְבוּשָׁהָא וּקְרַכַת מֵירָדָא
מֵירָדָא׃ טו וּפַקִּיד
יְהוֹיָדָע כָּהֲנָא יָת רַבָּנֵי
מְאָתָא דְמַנָּן עַל חֵילָא
וַאֲמַר לְהוֹן אַפִּיקוּ יָתָהּ
לְבָרָא מִן כְּרָנָא וּדְיֵיעוֹל
בַּתְרָהָא יִתְקְטֵיל
בְּחַרְבָּא אֲרֵי אֲמַר כָּהֲנָא
לָא תִתְקְטֵיל בְּבֵית
מַקְדְּשָׁא דַיְיָ׃ טו וְשַׁוִיאוּ
לָהּ אַתְרָא וְעָלַת בְּאוּרַח
מֵעֲלָנָא דְסוּסְיָא לְבֵית
מַלְכָּא וְאִתְקְטִילַת תַּמָּן׃
יז וּגְזַר יְהוֹיָדָע יָת קְיָמָא
בֵּין מֵימְרָא דַיְיָ וּבֵין
מַלְכָּא

רד"ק

ספסל שיושבים בו השרים הגדולים ולדעתו יהיה פי' עמוד שהיה באותו המסיו מקום נכבד לעמוד שם המלך לפיכך נקרא עמוד וכן אומר בדברי חימים על עמדו כלומר מקום הראוי לו לעמוד בו: (טו) הוציאו אותה אל מבית לשדרות. הוציאו אותה מבית ה' ותצא דרך מקום השדרות שהוא מערכת השומרים ואם יצא איש אחריה לעזרתה המיתוהו בחרב: המת. מקור: (טז) וישימו לה ידים. נתנו לה מקום שתצא באותו הדרך אשר מבית ה' לבית המלך והוא דרך מבוא הסוסים לבית ושם המיתוה: (יז) בין ה' ובין המלך. מתחלה

מנחת שי

בפרשה ותחתן במקרא גדולה: (טו) אם אבי המיתוה. במקום קרי: פקדי החיל. כל פקודי מלא וחיל כך מן מד חסר ויו יהוידע אם אבי. מסורת היא

ומשם: וכבר מחלים המת בחרב. כ"ל הכתוב מחליט לבא עמה תמיהו בחרב כדי שלא יחפשו לחלים ותתחזק מעט ובהם שמו לה מקום לנוח שאר בחרב ולזה בחם דרך כניסה הסוסים בית המלך ושם לא היה יכולה לנוסה אחרת ומשם והלאה נהרגוה שם כי לא היה יכולה עמוסה בית ה': (יז) ויכרות יהוידע אם הברית. הנה לשעבר כלה ברית בין ה' ובין המלך ובעם ה' ובין בית המלך ובעם

רש"י

המלך בבית ה': קשר קשר. מרד מרד יש כאן: (טו) הוציאו אותה. מבית המקדש לשדרות ובהיותה מחוץ לדרך בית השדרות לבית המלך ולא תמיתוה בעזרת ה' מוטב העזוה על העיר כן תמצא עוזרים ומתמהרים עליה: והבא אחריה. בעזרתה: המת בחרב. להמית בחרב: (טז) וישמו לה ידים. מקום (תפטנל"ח בלע"ז): (יז) בין ה' ובין המלך ובין העם. שיהו המלך והעם

רלב"ג

(טו) הוליכוה מחוץ אל מבית לשדרות. כ"ל הוליכוה מחוץ בדרך שתמיתו תמיד מבפני' לשדרים ומערכות השומרי' אל המלך כדי שלא תמלט

קשר קשר. מרד יש כאן וכפלה דבריה כדרך המכד: (טו) פקודי החיל. הממנוים על החיל: הוציאו אותה אל מבית לשדרות. כ"ל הוליכוה אחורי לחוץ מהמון עבדים אל מבית הלך אל מבית לשדרות

לקוטי יקרים

(יז) וַיִּכְרֹת יְהוֹיָדָע אֶת הַבְּרִית וגו'. אוף הָעִם פְּסוּק שְׁנֵי שֶׁבְּיוֹד
בְּשֶׁנֵי פְּעָמִים וגו'. זָאגְט דֶר מִדְרַש אַז וַיִּ צִוּוִי דִי צְוָוִי בְּרִיסְמָן
פוּן מַאשָׁה גִיבְּען זַיִּינֶן דָאס קִינְד. אַזוֹי זָענֶן דִי צְוָוִי פְּעָנְפְּשֶׁן
מִשָּׁה אוּנ אַהֲרֹן. הָאבֶּן גִיעִבְּען זַיִּינֶן דָאס בְּעֶרֶפְּנִישׁ פוּן

בָּלְאוֹן מִיט מֶרְמִיטֶן וַתִּקְרַע עֲתַלְיָה הָט עֲתַלְיָה צוּוֹא
זַיִּין בּוּנְד בְּלוֹמֶר אַיין מְרִידָה אוּן דָא: (טו) וַיֵּצֵא יְהוֹיָדָע הָט גִישָׁאפְט יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן דִי הוּנְדֶרְטֶן
פְּקוּדֵי הַחַיִל דִי מְמוּנִים פוּן דֶעם חֵיל וַיֹּאמֶר אִין הָאט גְנָאנְט צוּ זֵיי הוֹצִיאוּ אוֹתָהּ צֵיהֶט זִיא אוּס פוּן דֶעם בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ צוּ אִינְווֹיינִיג פוּן דֶעם עֶצֶע פוּן דִיא הֵיסְטֶרֶם וְהַבָּא אַחֲרֶיהָ אִין דֶר נוּם וְועט קוּמֶן הֶעלְפֶן אִיהְר הָמֵת
בָּחֶרֶב זָאלְט אִיר מֵיטֶן מִיט דֶר שְׁוֵוערְד (אוּנ דְרוּם הָאט מָען זִיא נִיט תֵּיכֶף גְמֵיטֶן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ) כִּי
אָמַר הַכֹּהֵן דָען דֶער כֹּהֵן הָט גְנָאנְט זֵי זָאל נִיט גְמֵיטֶן וְועֶרֶן אוּנ גְאטָט הוּ׃ (טז) וַיָּשִׂימוּ לָהּ יָדִים אִין זֵיא
הָאבֶּן אִיר גְמָאכְט אֵיין אוֹרְט זִי זָאל אַרוּם נֵיין עַל־יַד הַבָּא אוּנ זִי אִיז גְקוֹמֶען אוּנ דֶעם וְועג וְוִי דִי פֶּעֶרְד קוֹמֶן אִין
דָאךְ־מָטָן אַרוּם אִין דֶעם הוּז פוּן דֶעם מֶלֶךְ הַסּוּסִים שָׁם אוּנ זִי אִיז דָארְטֶן גְיטֵיטֶט וְועֶרֶן׃ (יז) וַיִּכְרֹת יְהוֹיָדָע

וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם לִהְיוֹת לָעָם
לַיהוָה וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם: יח וַיָּבֹאוּ
כָּל־עַם הָאָרֶץ בֵּית הַבַּעַל וַיִּתְּצֻהוּ אֶת־
מִזְבְּחֹתָיו וְאֶת־צְלָמָיו שִׁבְּרוּ הֵיטֵב וְאֶת
מַתָּן כֹּהֵן הַבַּעַל הָרְגוּ לִפְנֵי הַמִּזְבְּחוֹת
וַיָּשֶׂם הַכֹּהֵן פְּקֻדֹּת עַל־בֵּית יְהוָה:
יט וַיִּקַּח אֶת־שָׂרֵי הַמֵּאוֹת וְאֶת־הַכָּרִי
וְאֶת־הָרָצִים וְאֵת ו כָּל־עַם הָאָרֶץ
וַיֹּרִידוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ מִבֵּית יְהוָה וַיָּבֹאוּ
דֶּרֶךְ שַׁעַר הָרָצִים בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיֵּשֶׁב

ויהיב
מזבחותיו קרי

רש"י

מלכים ב יא

מלכים ב יא

רד"ק

כרת ברית בין ה' והמלך והעם שיהיו כלם לעבודת ה' ולהסיר הבעלים ואחר כך כרת ברית בין המלך והעם: (יח) ואת מתן. כהן הבעל היה שמו מתן: וישם הכהן פקדות. ת"י ומני כהנא משמרות ר"ל חלשמרות אשר היו מתוקנות מתחילה כן הושיבם עתה כי נראה כי מפני שהיו עובדים הבעל תשלכים אשר תיו

מנחת שי

פקדת פקודי: (יח) ויתיצבו וגו' ויתיצבו את מוכתיו. בספרים מוכתים בתיב יד היה כתוב את ותחת כך הוסיפו ות"ו ועשו ו"ת וכן נהפך מהמוכתים וכן מוצאתי בכמי דפוסים ישנים ובמיקר ובמיקר. ומשם נראה שהם כתוב בספרים כתוב את כלה ות"ו: ומוכתמו. מוכתמיהו קרי: (יט) ויקח את שרי המאות. ליתי כתיב כן בעניין:

מצודת דוד

(יח) ויתצהו. מל' נתילה וכתיתה: השיבו. כ"ל במוזן וכן עמון סיוע (שם לג): מתן. קן שמו:

פירוש ע"ט

לקוטי יקרים

עַל־כִּסֵּא הַמְּלָכִים׃ כ וַיִּשְׂמַח כָּל־עַם־ וְיתֵיב עַל כּוּרְסֵי מַלְכַיָּא׃
הָאָרֶץ וְהָעִיר שָׁקָטָה וְאֶת־עֲתַלְיָהוּ כ וְחַדִי כָל עַמָּא דְאַרְעָא
הֵמִיתוּ בַחֶרֶב בֵּית ׀ הַמֶּלֶךְ׃ יב א בֶּן־שֶׁבַע וְקַרְתָּא שְׁרוֹכַת וְיָת
שָׁנִים יְהוֹאָשׁ בְּמָלְכוֹ׃ ב בִּשְׁנַת־שֶׁבַע עֲתַלְיָה קְטָלוּ בְּחַרְבָּא
לְיֵהוּא מָלַךְ יְהוֹאָשׁ וְאַרְבָּעִים שָׁנָה בֵּית מַלְכָּא׃ א בַּר שְׁבַע
מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ צִבְיָה מִבְּאֵר שְׁנִין יְהוֹאָשׁ כַּד מְלָךְ׃
שָׁבַע׃ ג וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ב בִּשְׁנַת שְׁבַע לְיֵהוּא
יְהוָה כָּל־יָמָיו אֲשֶׁר הוֹרָהוּ יְהוֹיָדָע מָלְכָא וַאֲרְבְּעִין שְׁנִין
הַכֹּהֵן׃ ד רַק הַבָּמוֹת לֹא־סָרוּ עוֹד הָעָם מְלָךְ יְהוֹאָשׁ בִּירוּשְׁלֶם
מְזַבְּחִים וּמְקַטְּרִים בַּבָּמוֹת׃ ה וַיֹּאמֶר וְשׁוּם אִמֵּהּ צִבְיָה מִבְּאֵר
יְהוֹאָשׁ אֶל־הַכֹּהֲנִים כֹּל כֶּסֶף הַקֳּדָשִׁים שָׁבַע׃ ג וַעֲבַד יְהוֹאָשׁ
קִדּוּשֵׁי דְמִתְעַל לְבֵית דַּכְשַׁר קֳדָמַי יְיָ כָּל יוֹמוֹהִי
מַקְדְּשָׁא׃ כְּמָא דְאַלְפֵיהּ יְהוֹיָדָע
כָּהֲנָא׃ ד לְחוֹד בָּמָתָא
לָא עֲתָרָא עַד כְּעַן עַמָּא
מְדַבְּחִין וּמַסְּקִין בּוּסְמִין
עַל בָּמָתָא׃ ה וַאֲמַר
יְהוֹאָשׁ לְכָהֲנַיָּא כֹּל כְּסַף
קוּדְשַׁיָּא דְמִתְּעַל לְבֵית

מקדשא

רד"ק

המלך קרי

לפני זה לא נשאר דבר בבית ה' על מכונו ועל סדורו וכן כתוב בדברי הימים וישם יהוידע פקדות בית ה' ביד הכהנים הלוים אשר חלק דוד על בית ה' להעלות עולות וגו' : (כ) בית מלך . כן כתיב וקרי המלך ואחד הוא אלא שבכתוב חפרין הידיעה : (ג) כל ימיו אשר הורהו יהוידע הכהן . לא כל ימיו כי אחרי מות יהוידע עשה הרע בעיני ה' כמו שכתוב בדברי הימים אלא פי' כל הימים אשר הורהו יהוידע הכהן כלומר כ"ז שיהוידע היה חי וכן כתוב בד"ה כל ימי יהוידע הכהן : (ה) כל כסף הקדשים . אומר בדברי הימים ויהי אחר כן היה עם לב

מנחת שי

(כ) בית המלך קרי: **יב** (ד) ומקטרים. בספרים כתובי יד הוי"ו במלריך: (ה) כל כסף הקדשים . במקצת מדוייקים הקו"ף נחתך קמץ וגם בספרים שהיו בקמץ נכתך כדריתה בחתף קמץ כמו שכתוב בפוף פרשת תלוה :

רש"י

יב (ג) כל ימיו אשר הורהו יהוידע . אבל מצמת יהוידע לא נהג שרי יהודה להתחוות למלך ועשתרותו תלוה לומרו לו הכינם לבית קדם הקדשים שעה אחת מסוכן למות ואותה נחבאת בו שם שנים כדאי אתה להיות תלוה לו שמע המלך תליהם (כדברי הימים כ' כ"ד

רל"ג

טיב עקבי כך מימי למצמת כי לו עשה למצמת מעוים והפקידם על מלאכה : (ג) כל ימיו לפי שהיה עוד מי יוכיח דעתו שעתיד למיתו ולא היה עוד מי לעוכיר מלחמתו :

מצודת ציון

(ג) שקטה . נמה : **יב** (ג) הורהו . למדהו כמו לת מי יורה דעה

יב (כ) בשנת שבע . כי כשמלך יהוש הכא לת מחזיה . ועתליה לת מחזיה . התחלת הכציעית ליהוש ולת תלך יהוסף : (ג) אשר הורהו . כ"ל כל הימים שלא למדו יהוידע לושם מחזי מות יהוידע ולא היה כעולם לעמדו הממית ולכן כמ"ש בדכרי הימים . כמות יחיד לעמים ולפוף טוף משמעות הכית : (ה) כסף

מצודת דוד

(ג) והשיר שקטה . לא נתעורר עוד מלחמה בעבור זה כי לא עתליה המיתו ולא היה עוד מי לעורר מלחמה :

פירוש ע"ט

פּוּן דִי הוּנְדֶרְטֶן אִין־דִי גְּבוּרִים אִין דִי לוּפֶּעְרָם אִין גְּוָועֶן אוּנְ זַיין קִינִיגֶן׃ (ב) בִּשְׁנַת שֶׁבַע לְיֵהוּא אוּנְ
דָם נַאנְצִי פָאלְק פּוּן דֶעם לַאנְד וַיירידוּ אִין זַיי הָאבֶּן זִיבֶּטִין יָאר צוּ יֵהוּא הָט גִיקִינִיגְט יְהוֹאָשׁ וְאַרְבְּעִים
גְמַאכְט גִידְעֶרֶן דֶעם מֶלֶךְ פּוּן נָאטָם הוּז וַעֲבוּ אִין שָׁנָה אוּנְ פֶּעְרְצִיג יָאר הָט עֶר גְקִינִיגְט אוּנְ יְרוּשָׁלַיִם
זֶענֶן גְקוּמֶן דוּרְךְ דֶעם וָועג פּוּן דֶעם טוּיעֶר פּוּן דִי יֶשֶׁם אִכְּז אוּנְ דֶר נָאטָן פּוּן זַיין מוּטֶר אִיז גְיוֹעֶן צְבִיָה
לוּפֶּעְרָם אוּנְ דֶעם הוּז פּוּן דֶעם מֶלֶךְ וַיֵּשֶׁב אוּנְ עֶר פּוּן בְּאֵר שָׁבַע׃ (ג) וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ אוּנְ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן
הָאט זִיךְ גְעֶעְצְט אוּף דֶעֶר שְׁטִיל פּוּן דִיא מֶלְכִים׃ גִיטָאן דֶם וָום אִיז רֶעכְט פֶאטְרַיג אוּנְ נָאטָם אוֹיגֶן
(כ) וַיַּשְׁמֵּט אוּנְ עֶם הָט זִיךְ גְפָּרַייט דֶם נַאנְצֶע פָאלְק אֲלֵי זַייגִי טָעג אֲשֶׁר הוֹרָהוּ וָום יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן הָט אִים
פּוּן דֶעם לַאנְד וְהָעִיר שָׁקְטָה וְאֶת־עֲתַלְיָהוּ אוּנְ גְיוֹעֶרְטְ דִי בְּמוֹת הָאבֶּן גִילֶעְרִיגְט׃ (ד) רַק הַבָּמוֹת לֹא סָרוּ
גְשְׁטִילְט פּוּן מְלָחָמָה וְאֶת עֲתַלְיָהוּ אוּנְ עֲתַלְיָה הוּז גִיטֵיט אֶפְּ גִיטָאן אוּנְ דֶם פָאלְק הָאבֶּן
זַייא גְטֶטִיט מִיט דֶעֶר שְׁוֶוערֶרְ אוּנְ דֶעם הוּיז פּוּן נָאךְ גִיקוֹלִילְט אוּנְ גִידֶעמְפְּט אוֹיף דִיא בָּמוֹת׃
דֶעם מֶלֶךְ׃ (ד) נַיאטֶר יְהוֹאָשׁ אוּנְ יְהוֹיָדָע הָט גִיזָאגְט צוּ דִי כֹּהֲנִים
יב (א) בֶּן שֶׁבַע שָׁנִים וגו' זִיבֶּטִין יָאר אִיז יְהוֹאָשׁ אַלְט כֹּל כֶּסֶף הַקָּדָשִׁים נָאר דָאס זִילְבֶּר פּוּן דִי הַיילִיגְקַייט

אֲשֶׁר יוּבָא בֵּית־יְהוָה כֶּסֶף עוֹבֵר אִישׁ
כֶּסֶף נַפְשׁוֹת עֶרְכּוֹ כָּל־כֶּסֶף אֲשֶׁר יַעֲלֶה
עַל לֵב־אִישׁ לְהָבִיא בֵּית יְהוָה׃ יִקְּחוּ
לָהֶם הַכֹּהֲנִים אִישׁ מֵאֵת מַכָּרוֹ וְהֵם
יְחַזְּקוּ אֶת־בֶּדֶק הַבַּיִת לְכֹל אֲשֶׁר־
יִמָּצֵא שָׁם בֶּדֶק׃ ז וַיְהִי בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים
וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה לַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ לֹא־חִזְּקוּ
הַכֹּהֲנִים אֶת־בֶּדֶק הַבָּיִת׃ ח וַיִּקְרָא
הַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ לִיהוֹיָדָע הַכֹּהֵן וְלַכֹּהֲנִים

מְקַדְּשָׁא דַּיְיָ כְּסַף
הֶקְלָיָא דְּעָבַר עַל מְנָיַן
גַּבְרַיָּא כְּסַף פּוּרְקַן
נַפְשָׁתָא דְּמִתַּן גְּבַר
פּוּרְקַן נַפְשֵׁיהּ אַף כָּל
כְּסַף דְּסִתְנַבַּד גְּבַר
בְּלִבֵּיהּ לְאֵיתָאָה לְבֵית
מְקַדְּשָׁא דַּיְיָ׃ ו יַסְבּוּן
לְהוֹן כַּהֲנַיָּא גְּבַר מִן
מַכְרֵיהּ וְאִינּוּן יְתַקְּפוּן
יַת בְּדָקָא דְּבַיְתָא לְכֹל
אֲתַר דִּי יִשְׁתְּכַח תַּמָּן
בְּדָקָא׃ ז וַהֲוָה בְּשַׁתַּ
עֲסַרִין וּתְלַת שְׁנִין
לְמַלְכָּא יְהוֹאָשׁ לָא
תַקִּיפוּ כַּהֲנַיָּא יַת בְּדָקָא
דְּבַיְתָא׃ ח וּקְרָא מַלְכָּא

ת"א נכסוס ערכו . מגלה כ"ע :

רש"י

י"ז : (ה) כסף עובר איש כסף נפשות ערכו . שמי כספים יש כאן כסף עובר הוא כסף הנקלים שנכתל עמה הנאמר בו (שמות ל') י"ג ו"י) כל העובר על הפקודים ושם מיתנגד ערכת ונפשו האומר ערכי עלי : כל כסף אשר יעלה וגו' . כגון האומר הרי עלי מנה לבדק הבית : (ו) יקחו להם הכהנים . יהיה עליהם והם יקבלו עליהם להזק את בדק הבית מעלמם : מאת מכריו . מאת מכירו

רד"ק

יואש לחדש את בית ה' כי היה צריך חזוק כי שם אופר חסעו כי עתליהו המרשעת ובניה פרצו את בית האלהים לפיכך היה צריך חזוק כי לולי זה היה עדיין קיים הבנין כי מיום שנבנה הבית עד שבדקו יואש לא היה אלא מאה וחמשני וחמש שנה ובנין חזק לאות: בנין היה עומד יותר ויותר לולא שפרצוהו עתליהו ובניה הם שהיו לה מאיש אחר ולפי ששמר בו פירצות שם יואש על לבו לתקנם והיה צריך לקבץ קדשי ישראל שיקדישו שקלים או קדשי נדבות והתקדשות שהיו בבית ה' אומר בדברי הימים כי עתליהו ובניו עשו אותם לבעלים הרוב ומה שנשאר לא רצה יהואש להוציאו בבנין כדי

שלא ישאר אוצר ה' ריק וחשב שיעשהו מקדשי החוץ ואמר לכהנים שיקבצו כל כסף המובא בית ה' וגם הכריז על השקלים שיביאו אותם כמו שאומר בדברי הימים ויתנו קול בירושלם ובירושלם להביא ביה"ה' משאת משה עבד האלהים ומשאת כישה הוא כסף שקלים קראו משאה על שם כי תשא את ראש בני ישראל ושלשה כספים זכר הנה כסף עובר הוא בתצית השקל כמו שנאמר כל העובר על הפקודים איש כסף נפשות ערכו הוא האומר ערכי עלי או ערך פלוני עלי כל כסף אשר יעלה על לב איש הוא המיתנדב לבדק הבית וכת"י הפסוק כל כסף קדישיא דמיתעל לבית מקדשא דה' וגו' כבעמוד י"ת כיון שנתנו השקלים לבדק הבית מיד היה להם התמידים באותה שנה שהיו לוקחין אותן בכל שנה מתרומת השקלים ונראה כי נתרשלו מלהביא אותה הרומה אותן השנים שמלכה עתליהו והיה לבם ועבודתם לבעלים ולא לבית ה' ולא היו מעלים עולות התיד כמו שאופר בדברי הימים והיו מעלים עולות התיד בבית ה' כל ימי יהוידע נראה כי קודם לכן לא היו מעלים עולות תמיד ובפני זה היצרך יהואש להחזירם ולהעביר קול ולהביא משאת ה' והטובים שבהם שבו אל ה' בכל לבם חביאו מה שהם חייבין מהשנים שעברו והספיק לזה ולזה : (ו) איש מאת מכרו . כל איש ואיש מאת הכהנים יקח הכסף מאת ישראל המכיר אותו והגריל אצלו שנותן לו מתנותיו ויקחו הכהנים טעם מעם כמו שבא לידם ויהיה עליהם לחזק את בדק

רלב"ג

מבלתי משר עבד המלכים על יכולתו כמדבר כתו שנזכר בספר ד"ב : לב איש להביא בית ה' . והם הנדרים אי זה נדרים שיהיו ומבלעם הכספים ומאי כסף עובר . הוא הכסף שהיו עוברין עליהם ועוברים כל אחד מהם ושנה כאן הנקדשות ובעדכין ביהיה עולה איש כסף נפשות ערכו וכל כסף מכר יעלה על

מצודת דוד

עובר . בתמיהה הכתוב אמר כל כסף וכו' ומזכר ומפרש מה הן הכספים ואמר כסף עובר כלומר כסף שהיו עומד מלפים הנקל שנאמר בו זה יתנו כל העובר על הפקודים (שמות ל') : איש וגו' . גם הכסף הבא מהאיש מסר יערוך עפ בדעתו קלוסים כתורה ולפי רוב הבנים מסר יעלה וכו' גם הכסף המעולה על לב איש להביא בנדבה : (ו) יקחו להם . כל הכספים האלו יקחו הכהנים לעצמם כ"א מאת מכיריו

מצודת ציון

(ישעיה כה): (ו) בדק . מקום הסבר והפעוט יקרא בדק כי מהשוך

פירוש ע"ט

וּם וּוְעט וֻוְערִן גִיבְּראכְט אוּג נָאטְם הוִיז כֶּסֶף שׁוּבר
דָּם זִילְבֶּר פּוּן דִי הַאלְבִּי שֶׁקְלִים וָואם מִיבְּרָעגְנִט
אַלִי יָאר וָום בַּיי זַיי שֶׁטַיִיט (כל הָעובר עַל הַפְּקוּדִים יְהֵי
מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל) אִיטְלִיכֶר וָואם פָּארְט אִיוּף דִיא
גִיצַיילְטִי וְאל נָעבִּין אַיין הַאלְבִּין שֶׁקֶל אִישׁ כֶּסֶף
נַפְשׁוֹת עֶרְכּוֹ אוּג דָם זִילְבֶּר וָום אַיין מַאן וָועט בְּרָענְגִן •
פַּר זַיין לַייב דְּהַיְינוּ וָוען אַיינֶר נָאטְם עֶרְכִּי
עָלַי אוּג וָום אִיטְלִיכֶר מַאן פּוּן זַיין בַּאקַאנְטֶן וְהֵם
יַחֲזְקוּ אוּג זַיי זְאלִין פַּר רָעכְטֶן דִי שְׁפָאלְטִין פּוּן דָעם
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אַלְי עֶרְמֶר וִוי עֶם וָועט וָועֶרְן גִיפּוּנֶן
דְּארְטֶן אֶשֶׁפָאלְטְם : (ז) וַיְהִי בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ אוּג עֶם
אִיז גִיוָוען אוּג דָעם דְּרַיי אוּג צְוואנְצִיגְסְטֶן יָאר צוּם
מֶלֶךְ יְהוֹאָשׁ לֹא חִזְּקוּ הַאבֶּן דִי כֹּהֲנִים נִיט גִישְׁפָארְקְט
דִי שְׁפָאלְטִין פּוּן דָעם הוִיז : (ח) וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ

האט

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מַדּוּעַ אַתֶּם מְחַזְּקִים
אֶת־בֶּדֶק הַבַּיִת וְעַתָּה אַל־תִּקְחוּ כֶסֶף
מֵאֵת מַכָּרֵיכֶם כִּי־לְבֶדֶק הַבַּיִת
תִּתְּנֻהוּ׃ ס וַיֵּאָתוּ הַכֹּהֲנִים לְבִלְתִּי
קַחַת־כֶּסֶף מֵאֵת הָעָם וּלְבִלְתִּי חַזֵּק
אֶת־בֶּדֶק הַבָּיִת׃ יַוַּיִּקַּח יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן
אֲרוֹן אֶחָד וַיִּקֹּב חֹר בִּדַלְתּוֹ וַיִּתֵּן אֹתוֹ
אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ בִּימִין בְּבוֹא־אִישׁ בֵּית
יְהוָה וְנָתְנוּ־שָׁמָּה הַכֹּהֲנִים שֹׁמְרֵי הַסַּף
אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵּית־יְהוָה׃

ת"א ויקב חר . סנהדרין נו לא מגיחום לד׃

מיטין קרי

ויהוֹאָשׁ לֵיהוֹיָדָע כַּהֲנָא
וּלְכָהֲנַיָּא וַאֲמַר לְהוֹן
מָא דֵין לֵיהְכוֹן מְתַקְּפִין
יָת בְּדָקָא דְבַיְתָא וּכְעַן
לָא תְּסְבוּן כַּסְפָּא מִן
מַכָּרֵיכוֹן אֱרֵי לְבְדָקָא
דְבַיְתָא תִּתְּנוּנֵיהּ׃
וְאִיתְפָּסוּ כַהֲנַיָּא בְּדִיל
דְּלָא לְמִסַּב כַּסְפָּא מִן
עַמָּא וּבְדִיל דְּלָא
לְתַקָּפָא יָת בְּדָקָא
דְבַיְתָא׃ וּנְסִיב יְהוֹיָדָע
כַּהֲנָא אֲרוֹנָא חַד וּנְקַב
חוֹרָא בְּדָשֵׁיהּ וְיַהֲב
יָתֵיהּ בְּסְטַר מַדְבְּחָא
מֵימִינָא בְּמֵיעַל גַּבְרָא
לְבֵית מַקְדְּשָׁא דַיְיָ
וְיָהֲבוּן תַּמָּן כַּהֲנַיָּא
אֲמַרְכְּלַיָּא יָת כָּל כַּסְפָּא
דְּמִתְעַל לְבֵית מַקְדְּשָׁא

דיו

רש"י

הרגיל אצלו : בדק . בקיעה וסדק המזמה : (ח) ועתה אל תקחו כסף . עוד ואל תחזקו הבית מאליכם : כי לבדק הבית התנוהו . אם יפחות יפחות ואם יוסיף יוסיף יותר : (י) אצל המזבח . בעזרה : מימין בבוא איש . ממין בעית המקדש : שומרי הסף . סיפי העזרה הממונים על מפתחות העזרה שהרי תרגומו יונתן ממרכלין והממרכלים שבעה היו לשבעה שערי העזרה . כתוספתא

רד"ק

הבית פירוש בדק הבית מקום החשבר והחריסה ונקרא בדק לפי שצריך לבדקו ולעמוד עליו מה יצטרך : (ח) כדרוש אינכם מחזקים נראה שהיו הכהנים שומרים עד שיהיה הכסף רב בידם ואחר יחזקו את בדק הבית והמלך הישר אותם שהיו לוקחים הכסף לעצמם לפיכך אמר להם שלא יקחו הכסף לעצמם אלא מיד שיבא לידם יתנוהו לבדק הבית : (ט) ויאותו הכהנים . בזה וישר בעיניהם שלא יקחוהו בלל כדי שלא יהיו נחשדים בזה הדבר וכיון שלא יקחו הם לא יהיה מושל עליהם לחזק את הבית וזהו שאמר לבלתי חזק את בדק הבית לפיכך לקח יהויד הארון ונתנו במבוא הבית שישימו אותו הכהנים שם הכף שיבא לידם : (י) ארון אחד . ארון איש אחד : ביימין . כתיב ביימין קרי והיא אחד בעניו : שומרי הסף . שומרי כלי הבית וסף הוא שם כלל לכלי השרת וי"ת אמרכליא והם הגזברים הנרשמים אשר ממונים אחרים תחתיהם כמו שתרגם

מנחת שי

(י) ביימין . ביימין קרי :

מצודת ציון

לבדוק ולחפש אחריו כמו מבחירי בדקך (יחזקאל כז) : (ט) ויאותו . נתרצו כמו בזאת נאותה לכם (בראשית נד) : (י) ארון . מכרה ,

ויקב . עשה נקב ולעיל ממר הוא כי מוד הוא נקב : שומרי הסף . פומרי מזוזות הפתחים כי סף הוא מזוזה וכן מ"א ממללין והממרכלים היו שבעה כשבעה שערי העזרה :

סכנים . כ"ל שם לא כלו לנקבל עליהם חזוק בדק הבית ויקבלו על זה הכסף אמת מכריהם לא היה לתת ביניהם אלא יקחו הכסף ולא יוסיפו עליהם לחזק את בדק הבית : (י) ויקב . חור בדלתו , שהיה חור בדלתו מבלעדי שם הכסף והיה נדלק בשביל שלא יגנבו הכסף מהמון כדי שלא

מצודת דוד

ומיודעו ותמוה זה יהוקו מבלעדם את הכ"מ בכל מקום שימלא שם בדק : (ח) אל תקחו כסף . לא תקחו לעצמיכם הלא מיד בבוא לידכם תנו אותו לבדק הבית כ"ל הכניסו בתוכו בית ה' עד יוסיפו שם די לחזק הבדק : (ט) ויאותו הכהנים . יתרלו ויוטב הדבר בעיניהם לבלי קחת הכסף לעצמם ולבלי לחזק מכסלם : (י) ויקב . עשה נקב לכ בדלת הסהרון לזכות דרך בו את הכסף לא הסהרון : בבוא איש וגו' . כ"ל ביימין הכא לא כתיב לא ביימין היולמ: ונתנו שבוה . מיד בבואו לידם יתנו בסהרון דרך המוב שבל לא יוכלו לסלוח מם

פירוש ע"ט

לְבִלְתִּי קַחַת דָּם זֵיאָ זָאלֵין שׁוּן נִיט נָעמֶן קֵיין
זִיךְ בְּעֵר פּוּן דֶעם פָּאלְק וְלִבְלְתִּי חַזֵּק אוּג דָם זַיי זָאלֵין
נִיט שָׁפָּאלְטֶן פּוּן דֶעם הוּיז אוּג פַּר דֶעכְטֶן דִי שְׁפָּאלְטֶן פּוּן דֶעם
הוּיז: (י) וַיִּקַּח יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן אוּג יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן הָט גָּנוּמֶן
אַיין קַאסְטֶן וּבָקַע אוּג הָאט גִּילָעכְרָט אַיין לָאךְ אוּג
זַיין טִיר וַיִּתֵּן אֹתוֹ אוּג הָט אוֹם גִּינָעבֶן בַּיי דֶעם
מִזְבֵּחַ מִיטֶן פּוּן דֶר רֶעכְטֶר זַיט וָען אַיין מַאן קוֹמְט
אָן אוּג נֶאמֶט הוּז וְנָתְנוּ שָׁמָּה אוּג זַיי הָאבֶן גִּינָעבֶן
דָארְטֶן דִי כֹּהֲנִים וָם מָען וֵועט בְּרֶעגֶן:
(ט) וַיֵּאָתוּ הַכֹּהֲנִים זָענֶן דִיא כֹּהֲנִים מְרוּצֶה גִּיוָוארֶן

גוואדן

יא וַיְהִי כִּרְאוֹתָם כִּי־רַב הַכֶּסֶף בָּאָרוֹן וַיַּעַל סֹפֵר הַמֶּלֶךְ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַיָּצְרוּ וַיִּמְנוּ אֶת־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בֵּית־יְהוָה׃
יב וְנָתְנוּ אֶת־הַכֶּסֶף הַמְתֻכָּן עַל־יְדֵי עֹשֵׂי הַמְּלָאכָה הַ*פְּקֻדִים בֵּית יְהוָה וַיּוֹצִיאֻהוּ לְחָרְשֵׁי הָעֵץ וְלַבֹּנִים הָעֹשִׂים בֵּית יְהוָה׃ יג וְלַגֹּדְרִים וְלַחֹצְבֵי הָאֶבֶן

דַּיָּנֵי׃ יא נְהָרָה פַּד חֲזוֹ אֲרֵי סְנִי כַּסְפָּא בְּאַרוֹנָא וְסָלִיק סִפְרָא דְמַלְכָּא וְכָהֲנָא רַבָּא וְצָרוּ וּמְנוֹ יָת כַּסְפָּא דְאִשְׁתְּכַח בֵּית מַקְדְּשָׁא דַיָּי׃ יב וִיהַבִּין יָת כַּסְפָּא דְמִסְתַּקַם עַל יְדֵי עָבְדֵי עֲבִידָא דִי מְמַנִּן עַל בֵּית מַקְדְּשָׁא דַיָּי וּמַפְקִין לְנַגְרֵי אֲעָיָא וּלְאַרְדִיכְלֵיָא וַעֲבָדִין בֵּית מַקְדְּשָׁא דַיָּי׃ יג וְלַאַרְגּוּבְלֵיָא וּלְפַסְלֵי אַבְנַיָּא וּלְמִזְבַּן אֲעִין וְאַבְנִין פְּסִילִין לְתַקָּפָא יָת בְּדָקָא בֵּית מַקְדְּשָׁא דַיָּי וּלְכָל דְּיִפּוֹק עַל

ת"א ויצורו . כנגד ממנן ס :

רש"י ידי קרי המפקדים קרי רד"ק

דמקלים : (יא) ויהי . מיום אל יום (תמיד) : כראותם כי רב הכסף בארון ויעל סופר המלך וגו' : (יב) ונתנו את הכסף המתכן . היו נותנין לותו הכסף הממוני לחתר שהוליחו מן הארון ומקלוהו ומנלוהו היו מתנין לותו על ידי הגזברין הממונים על עושי המלאכה : המתכן . לשון מנין כמו ותוכן לבניס התנו (שמות ה') : י"ח) : המפקדים . הממונים : ויוציאהו . לשון הולאה לשכור חרשי העץ : ולבונים . סס האדריכלין חרשי החכן שהבריהם עושים על פיהם רחבי הלומות : (יג) ולגדרים . לבוני תלמידי האדריכלין :

דאונקלוס ונשיא נשיאי הלוי אליעזר בן אהרן הכהן ואפרבליא דמפנא על רבדבי ליואי : (יא) ויהי כראותם . יום יום כשהיו רואין שהארון מלא היו בערים אותו ובישיבים אותו למקומו וכן כתוב בדברי הימים ויערו את הארון וישאוהו ויביאוהו אל מקומו כה עשו ליום יום : ויצורו ויטנו . היו מונין תחילה ואחר כך היו משימין אותו בצרורות כסף שהיה מסבע צרור לבדו ואשר לא היה מסבע צרור לבדו והיו נותנין הכסף המתוכן והיא שהיה עשר מסבע היו נותנין אותו על ידי עושי המלאכת והיו כוציאין אותו לחרשים ואשר לא היה מסבע היה עושין אותו מסבע או צורפין אותו במסבע כי בהיצאה לא יוציא אדם אלא המסבע לשכר האומנין ולקנות עצים ואבנים ופי' המתוכן מתוקן בצורה שהיה נשלם בצורתו ותבניתי ויש לפרש ויצורו מענין צורה כי הכסף שלא היה מסבע עשו אותו מסבע :

(יב) על יד . כן כתיב וקרי ידי ואחד הוא בענין : המפקדים . כן כתיב וקרי המוסדים והכתוב היא תואר כמו חכם חכמים והקרי הוא מהפעלים ואחד הוא : לחרשי העץ . הם כורתי חטצים בלבנון ועושין אותם בסקצועות : ולבונים . שבונים העצים בבית : (יג) ולגדרים . הבונים קירות האבנים : ולחוצבי האבן . שחוצבין האבנים בהר : ולקנות עצים ואבני מחצב . תיו להם פוסלים בלבנון ובהר והיו קונין גם כן מאחרים שהיו

רלב"ג

יוכל להד לקחת ממנו כזולת מחיית הארון : סומכי כסף . סס סומכי כסף. כלי בית המקדש : (יא) ויהיו ויומנו סס הכסף . ככר לאכלכר בסכסר

ד"ה שכאשר היה הארון מלא היו מעבירים אותו ואח"כ היו מוסיפים אותו ומשימים אותו על מקומו וזכה המקום שלחר שעמדו סס הלויים היו משימים סס הכסף בלבוכות והיו מונים : (יב) ונתנו סס הכסף המתוכן . כ"ל הכסף המוכן . ממנין מחטוכת הלבוכים . והיו מוסרים אותו על ידי עושי המלאכה כמלוכה הממונים ביס כ' . וסס יולילו סס הכסף לאחרי סמן וסס האומנים הכותבים העליס בחמונה שיללו : ולבונים . וסס העושים ביס ס' כמו סהיכל והדביר : (יג) ולגודרים . וסס העושים הקירות והגדר לאלר הגדולה והעזרה : ולאומלי האבן. סס האומלים אותס מן המחלב ואח"כ שהיו מוכיחים אחרי סן ואומלי אבן סנה היו לריכים לקיום הטליס הכרותים ואחרי מחלב אחליס סו

מצודת דוד

זולת פחיחת הדלת : (יא) ויהי כראותם . ככל עת שהיתה סיס כי הכלה כסף : והכהן הגדול . לא בעלמו כ"א פקידו את אחר ממקומו וכן מפורש בד"ה : ויצרורו . עשו כהם לוכת מטבע לכוליא בהוללה ממנו המעטתם : (יב) עושי המלאכה . סס האומנים הגדולים האומנים בבית ס' ומתחת ידם בוכים האומנים הפופלים כפי אשר יוכו לחתם ובדבר"ל נקראים אדריכלין : ויציאהו . סס הולילו את הכסף בשכר האומנים הפופלים : לחרשי העץ . סס כוחני הטליס בחמונה הכלה : ולבונים . הבוכים הטליס בקירות הבית : (יג) ולגדרים . סס הבוכים קירות הבתים : ולחוצבי האבן . המולכים את האבנים מן ההר : ואבני מחצב . לף שאחרי מולדי אבן סולרכו עוד לקנות אבנים מלוכים : ולכל אשר יצא . לכל אשר הלרכים הלאכתם להוליא על הבית לחזק אותו :

מנחת שי

(יב) את הכסף המתכן . כב"ל כמלרין בספרים כתובי יד : ידי . ידי קרי ז

מצורת ציון

(יא) ויצורו . מל' לוכה : ויטנו . מל' מנין ומספר : (יב) המתכן . הממוני כמו מתכוכת הלבנים (שמות ה) : על ידי . אל ידי : לחרשי העץ . לאומני : (יג) ולחוצבי . לכורתי :

פירוש ע"מ

נָוואַרין אוּנ נָאמָם הוּז : (יא) וַיְהִי כִּרְאוֹתָם אוּנ עָם אִיז הָעָנָט פּוּן דִיא וָום מוּעָן דוּ מָלְאָכָה הַמְפֻקָּדִים וָום זַיי נָוָועָן אַז זַיי הָאבָּן גָעזָהָן אַז עָם אִיז פִיל דָם זִילבָּר זָענִין גָעוָועָן מְכוּוָנִים אוּנ נָאמָם הוּז וַיוֹצִיאֻהוּ אוּנ זַיי אוּנ דָעם קָאסטָן וַיידֶל סוֹפֵר הַמֶּלֶךְ אִיז אוּף גָענָאנגָן דָער הָאבָּן עָם אוּים גִיגָעבָּן אוֹף דִי מַיינְסטָרָם פּוּן שְׁרֵייבָּר פּוּן דָעם מֶלֶךְ אוּנ דָער כֹּהֵן גָדוֹל וַיָּצְרוּ וַיִּמְנוּ הָאבָּן גָעצִילְט אוּנ הָאבָּן פִּר גִירֵכְנֶט דָאס זִילבָּר אוּנ דָאס גָאלְט אִיז וָואגִין גִיפוּנְדָן אוּנ נָאמָם הוּז : (יב) וְנָתְנוּ אֶת הַכֶּסֶף אוּנ זַיי הָאבָּן גָענָעמָן דָם גָצִילְטִי זִילבָּר אוּנ דִי שְׁמַיינֶר פּוּן דָעם בָּאנְד גָענָעמָן אוּנ צוּ קוּפִין הָאלְץ מָלָאכוֹת פּוּן מָאווִירִין אוּנ צוּ דִי וָום הָאקָן אוּם וְלַקָּנוֹת עֵצִים

דַּיָּנֵי׃ יא נְהָרָה פַּד חֲזוֹ אֲרֵי סְנִי כַּסְפָּא בְּאַרוֹנָא וְסָלִיק סִפְרָא דְמַלְכָּא וְכָהֲנָא רַבָּא וְצָרוּ וּמְנוֹ יָת כַּסְפָּא דְאִשְׁתְּכַח בֵּית מַקְדְּשָׁא דַיָּי׃ יב וִיהַבִּין יָת כַּסְפָּא דְמִסְתַּקַם עַל יְדֵי עָבְדֵי עֲבִידָא דִי מְמַנִּן עַל בֵּית מַקְדְּשָׁא דַיָּי וּמַפְקִין לְנַגְרֵי אֲעָיָא וּלְאַרְדִיכְלֵיָא וַעֲבָדִין בֵּית מַקְדְּשָׁא דַיָּי׃ יג וְלַאַרְגּוּבְלֵיָא וּלְפַסְלֵי אַבְנַיָּא וּלְמִזְבַּן אֲעִין וְאַבְנִין פְּסִילִין לְתַקָּפָא יָת בְּדָקָא בֵּית מַקְדְּשָׁא דַיָּי וּלְכָל דְּיִפּוֹק עַל

ת"א ויצורו . כנגד ממנן ס :

רש"י ידי קרי המפקדים קרי רד"ק

דמקלים : (יא) ויהי . מיום אל יום (תמיד) : כראותם כי רב הכסף בארון ויעל סופר המלך וגו' : (יב) ונתנו את הכסף המתכן . היו נותנין לותו הכסף הממוני לחתר שהוליחו מן הארון ומקלוהו ומנלוהו היו מתנין לותו על ידי הגזברין הממונים על עושי המלאכה : המתכן . לשון מנין כמו ותוכן לבניס התנו (שמות ה') : י"ח) : המפקדים . הממונים : ויוציאהו . לשון הולאה לשכור חרשי העץ : ולבונים . סס האדריכלין חרשי החכן שהבריהם עושים על פיהם רחבי הלומות : (יג) ולגדרים . לבוני תלמידי האדריכלין :

דאונקלוס ונשיא נשיאי הלוי אליעזר בן אהרן הכהן ואפרבליא דמפנא על רבדבי ליואי : (יא) ויהי כראותם . יום יום כשהיו רואין שהארון מלא היו בערים אותו ובישיבים אותו למקומו וכן כתוב בדברי הימים ויערו את הארון וישאוהו ויביאוהו אל מקומו כה עשו ליום יום : ויצורו ויטנו . היו מונין תחילה ואחר כך היו משימין אותו בצרורות כסף שהיה מסבע צרור לבדו ואשר לא היה מסבע צרור לבדו והיו נותנין הכסף המתוכן והיא שהיה עשר מסבע היו נותנין אותו על ידי עושי המלאכת והיו כוציאין אותו לחרשים ואשר לא היה מסבע היה עושין אותו מסבע או צורפין אותו במסבע כי בהיצאה לא יוציא אדם אלא המסבע לשכר האומנין ולקנות עצים ואבנים ופי' המתוכן מתוקן בצורה שהיה נשלם בצורתו ותבניתי ויש לפרש ויצורו מענין צורה כי הכסף שלא היה מסבע עשו אותו מסבע :

(יב) על יד . כן כתיב וקרי ידי ואחד הוא בענין : המפקדים . כן כתיב וקרי המוסדים והכתוב היא תואר כמו חכם חכמים והקרי הוא מהפעלים ואחד הוא : לחרשי העץ . הם כורתי חטצים בלבנון ועושין אותם בסקצועות : ולבונים . שבונים העצים בבית : (יג) ולגדרים . הבונים קירות האבנים : ולחוצבי האבן . שחוצבין האבנים בהר : ולקנות עצים ואבני מחצב . תיו להם פוסלים בלבנון ובהר והיו קונין גם כן מאחרים שהיו

רלב"ג

יוכל להד לקחת ממנו כזולת מחיית הארון : סומכי כסף . סס סומכי כסף. כלי בית המקדש : (יא) ויהיו ויומנו סס הכסף . ככר לאכלכר בסכסר

ד"ה שכאשר היה הארון מלא היו מעבירים אותו ואח"כ היו מוסיפים אותו ומשימים אותו על מקומו וזכה המקום שלחר שעמדו סס הלויים היו משימים סס הכסף בלבוכות והיו מונים : (יב) ונתנו סס הכסף המתוכן . כ"ל הכסף המוכן . ממנין מחטוכת הלבנים . והיו מוסרים אותו על ידי עושי המלאכה כמלוכה הממונים ביס כ' . וסס יולילו סס הכסף לאחרי סמן וסס האומנים הכותבים העליס בחמונה שיללו : ולבונים . וסס העושים ביס ס' כמו סהיכל והדביר : (יג) ולגודרים . וסס העושים הקירות והגדר לאלר הגדולה והעזרה : ולאומלי האבן. סס האומלים אותס מן המחלב ואח"כ שהיו מוכיחים אחרי סן ואומלי אבן סנה היו לריכים לקיום הטליס הכרותים ואחרי מחלב אחליס סו

מנחת שי

(יב) את הכסף המתכן . כב"ל כמלרין בספרים כתובי יד : ידי . ידי קרי ז

מצודת דוד

זולת פחיחת הדלת : (יא) ויהי כראותם . ככל עת שהיתה סיס כי הכלה כסף : והכהן הגדול . לא בעלמו כ"א פקידו את אחר ממקומו וכן מפורש בד"ה : ויצרורו . עשו כהם לוכת מטבע לכוליא בהוללה ממנו המעטתם : (יב) עושי המלאכה . סס האומנים הגדולים האומנים בבית ס' ומתחת ידם בוכים האומנים הפופלים כפי אשר יוכו לחתם ובדבר"ל נקראים אדריכלין : ויציאהו . סס הולילו את הכסף בשכר האומנים הפופלים : לחרשי העץ . סס כוחני הטליס בחמונה הכלה : ולבונים . הבוכים הטליס בקירות הבית : (יג) ולגדרים . סס הבוכים קירות הבתים : ולחוצבי האבן . המולכים את האבנים מן ההר : ואבני מחצב . לף שאחרי מולדי אבן סולרכו עוד לקנות אבנים מלוכים : ולכל אשר יצא . לכל אשר הלרכים הלאכתם להוליא על הבית לחזק אותו :

פירוש ע"מ

נָוואַרין אוּנ נָאמָם הוּז : (יא) וַיְהִי כִּרְאוֹתָם אוּנ עָם אִיז הָעָנָט פּוּן דִיא וָום מוּעָן דוּ מָלְאָכָה הַמְפֻקָּדִים וָום זַיי נָוָועָן אַז זַיי הָאבָּן גָעזָהָן אַז עָם אִיז פִיל דָם זִילבָּר זָענִין גָעוָועָן מְכוּוָנִים אוּנ נָאמָם הוּז וַיוֹצִיאֻהוּ אוּנ זַיי אוּנ דָעם קָאסטָן וַיידֶל סוֹפֵר הַמֶּלֶךְ אִיז אוּף גָענָאנגָן דָער הָאבָּן עָם אוּים גִיגָעבָּן אוֹף דִי מַיינְסטָרָם פּוּן שְׁרֵייבָּר פּוּן דָעם מֶלֶךְ אוּנ דָער כֹּהֵן גָדוֹל וַיָּצְרוּ וַיִּמְנוּ הָאבָּן גָעצִילְט אוּנ הָאבָּן פִּר גִירֵכְנֶט דָאס זִילבָּר אוּנ דָאס גָאלְט אִיז וָואגִין גִיפוּנְדָן אוּנ נָאמָם הוּז : (יב) וְנָתְנוּ אֶת הַכֶּסֶף אוּנ זַיי הָאבָּן גָענָעמָן דָם גָצִילְטִי זִילבָּר אוּנ דִי שְׁמַיינֶר פּוּן דָעם בָּאנְד גָענָעמָן אוּנ צוּ קוּפִין הָאלְץ מָלָאכוֹת פּוּן מָאווִירִין אוּנ צוּ דִי וָום הָאקָן אוּם וְלַקָּנוֹת עֵצִים

הַבַּיִת לְחָזְקָה׃ ט וַאֲךָ לֹא יֵעָשֶׂה בֵּית
יְהוָה סִפּוֹת כֶּסֶף מְזַמְּרוֹת מִזְרָקוֹת
חֲצֹצְרוֹת כָּל־כְּלִי זָהָב וּכְלִי־כֶסֶף מִן
הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵּית־יְהוָה׃ י כִּי־לְעֹשֵׂי
הַמְּלָאכָה יִתְּנֵהוּ וְחִזְּקוּ־בוֹ אֶת־בֵּית
יְהוָה׃ יא וְלֹא יְחֻשְׁבוּ אֶת־הָאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר יִתְּנוּ אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יָדָם לָתֶת
לְעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה כִּי בֶאֱמֻנָה הֵם עֹשִׂים׃
יב כֶּסֶף אָשָׁם וְכֶסֶף חַטָּאוֹת לֹא יוּבָא

ת"א לך לא יפצה . כתוכות קי (בקלים ג) : כי לעושי . שם : ולא יחשבו . בבא בתרא פ : כסף חטא . שקלים פ :

ביתא לתקפותא׃ ט לחוד לא יתעבד
בית יי ספין כסף מזמרן מזרקן
חצוצרן כל מני דדהב וכני דכסף מן
כספא דאתי לבית יי׃ י ארי לעבדי
עבידתא יתנון ויתקפון ביה
ית בית יי׃ יא ולא מתחשבין עם
גברייא די יהבין ית כספא על ידיהון
למתן לעבדי עבידתא ארי
בהימנותא אינון עבדין׃
יב כספ אשמא וכספ
חטאתא לא מתעל לבית

מקדשא

רש"י

ולחצבי האבן . מן הכר : (יד) ספות ככף מזמרות . והם כלי שיר : (טו) ולא יחשבו את האנשים . לפי היו החמרכלין בהין להתכסן עם התגסים הנזכרין אחר יתנו החמרכלין את הכסף תמיד על ידם לתתו לעושי המלאכה לפי שלא היו חשודים בשויהם כי כתמונה הם עושים : (יז) ככף אשם וכסף חטאות . המפרים מעות להטאתו

רד"ק

להם עצים כרותים ואבני מחצב לכלומר אבנים חצובות מחצב שם בשקל משען וי"ת ולבונים ולארדיכליא והם אומני האבן הגדולים אשר תתהיתם אומנים אחרים ותרגם ולגודרים ולארנוביא הם אומני האבן הנדולים בוני הקירות : (יד) אך לא יעשה בית ה' כלי שרת ורז"ל הקשו אלה השמוקי' ותרצו כאן שגבו והוציאו כאן שגבו ולא הוציאו והוא שאמר ובבלותם תביאו לפני המלך ויהיו"ד כי לפני כלות המלאכה לא היו עושים כלים כבו שאומר הנה אך לא יעשה בית ה' ספות כסף כי לעושי המלאכה יתנוהו שנדיון לא נעשתה המלאכה אך כאשר נעשתה המלאכה כמו שאומר שם ויעמידו בית האלהים על מתכונתו וגו' ובכליהם עשו הנותר כלי שרת : (טו) ולא יחשבו את האנשים . מכאן ארז"ל שאין מחשבין עם גבאי צדקה כי כשממנין אנשים על הצדקה אנשים נאותין ממנין ואין מחשבין עמהם שאין חושדין בכשרין : כי באמונה הם עושים . ידועים היו כי אנשים נאמנים היו : (יז) ככף אשם . פירוש רז"ל

מנחת שי

כ"מפקדים . כמפקדים קרי : (יד) כלי זהב וכלי כסף . שניהם בחיק וכמפורש גדולה נאמנו עם ז' מעטין דסכיזרין בלילי :

רלב"ג

מזמרות . (כלי"ם בלע"ז) : חלולות . סס היו עשוות לתקוע על המזבחות כמו שזכרה התורה ואמר שלא יעשה מזה הכסף הלו הכלים ווזלקח לכל יעמדו לעושי המלאכה לחזק את בית ה' ומלת התבאר בספר ד"ה שלאחר שהזקו את בית ה' שם הותיר היו עוכין מהכסף כלי שרת ולא היו משלימין לעשות מהכסף כלי שרת שם לא כשהר לאחר חזוק הבית : (טז) ולא יחשבו אם האנשים . ר"ל שהאנשים המוכנים הכסף לעושי המלאכה לא יחבטו עמהם שם נתנוהו כולו לעושי מלאכה שם לא כי בודאי בתמונה הם עושים כי הקדש מבדל כדילי מיכאי מיניה : (יז) ככף אשם וככף חטאות . ר"ל בהאנשים המפרישים מעות להביא הנה הותרו המועל

מצורת ציון

(יד) ספות . סס כלים עשויים לזורק כדיש כי מ"י קולין וכן וכדש על שכמה (בראשית כד) ת"י וקולפה : מזמרות . כלי זמר : מזרקות . ספלים לזרוק מהם דם הקרבנות :

מצורת דוד

(יד) אך לא יעשה וגו' . מהכסף הזה לא עבו לזורק בית ה' ספות ככף וגו' וכד"ה נאמר שגם הכלים עבו מן הכסף הזוכר ומאמרו כי ר"ל בתחילת הבנין לא עבו כלי שרת ואחר שהכלימו יהי' מותר עבו כלי שרת : (טז) ולא יחשבו . לא עבו הגבאי עם האנשים מלקחת מהם כסף : (יז) ככף אשם וגו' . מי שהיה מפריש ממון לאשמו או לחטאתו חייב להביא הנה בא

משלי חכמים

(יז) כֶּסֶף אָשָׁם וְכֶסֶף חַטָּאוֹת לֹא יוּבָא בֵּית ה' וגו' . דִּי נְעֶלְמָא פּוּן אַסָּאפְט אוּנ דִי נְעֶלְמָא פּוּן אַסְתָּאת זָאל נִיט גֶּעבְּרַענְגְט וֶערְין אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . אִיז דָאךְ אַקְשָׁאנְ וִוי קוּמְט דִי נְעֶלְמָא פּוּן אַאָשָׁם אוּנ פּוּן אַחֲטָאת אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . צוּם פָּאר דִירְכְּטָען מִיט זַייא דָעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . פַּר דִי נְעֶלְמָא פּוּן אָאָשָׁם דָאךְ פָּון בְּרַענְגָן אַקְרַבָּן

כֶּסֶף זִיכְּרֵנִי קְרִיעָן מִזְרָקוֹת שְׁפָּרֶעגְ בֶּעקֶן מְרוֹמְמִיעָן כָּל כְּלֵי זְהָב אֲלֵי גִילְדָעגִי בֶּלְיִם אוּנ זִילְבֶּרְנִי בֶּלְיִם טז הַכֶּסֶף פּוּן דֶעם זִילְבֶּער וָואס אִיז וָוארִין גֵיבְּראכְט אוּנ נָאטְם הוּיז : (טו) כִּי לְעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה גַייאֶרְט צוּ דִי וָום הָאבָּן גִיטָאן דִי מְלָאכָה הָאבָּען זַיי עָם גֶיגָעבְּען וְיַחְזְקוּ בּוֹ אוּנ זַיי הָאבָּן גִישְׁטַארְקְט דֶער מִיט נָאטְם הוּ : (טז) וְלֹא יְחֻשְׁבוּ אוּנ הָאבָּען זִיךְ נִיט גֶירְעכְּנְט מִיט דִי מַאנְן וָום זַיי הָאבָּן גִיגָעבְּען דָאס זִילְבֶּער דוּרְךְ זַייעֲרֵי הֶעָנְט לָתֵת דָם זַייא נָאלְיִן עָם גָעבְּען צוּ דִי וָום הָאבָּען גִימָאן דִי מְלָאכָה כִּי בֶאֱמוּנָה דָעז זַיי דָאס גִיטָאן עָם גִיטְאן עָרְלִיךְ (מָען הָאט זַייא נָאר נִיט חוֹשֵׁד גִיוֶוען פַּאר גֶנֵיבָה) : (יז) כֶּסֶף אָשָׁם דָאס זילבר

בֵּית יְהוָה לַכֹּהֲנִים יִהְיוּ׃ יח אָז יַעֲלֶה
חֲזָאֵל מֶלֶךְ אֲרָם וַיִּלָּחֶם עַל־גַּת וַיִּלְכְּדָהּ
וַיָּשֶׂם חֲזָאֵל פָּנָיו לַעֲלוֹת עַל־יְרוּשָׁלִָם׃

מִקְדְּשָׁא דַּיְיָ לְכָהֲנַיָּא
יַהֲבִין לֵיהּ׃ יח כְּבֵן סְלִיק
חֲזָאֵל מַלְכָּא דַּאֲרָם
וְאַגִּיחַ קְרָבָא עַל גַּת
וּבְטָשֵׁהּ וְשָׁוִי חֲזָאֵל
אַפּוֹהִי לְמֵיסַק לִירוּשְׁלֵם׃

רש"י

ולחמו ולקח את הבהמה ומותר מן המעות: לא יובא בית ה'. לבדק הבית: לכהנים יהיו. והם לוקחים מהם עולות קין למזבח הכסף לעולה והעופות שלהם כך שנינו בתמורה זה מדרש דרש יהוידע הכהן אשם הוא לה' אשם הוא לכהן להביא כל דבר הבא מטהר חטאת ואשם ילקח בדמיו עולות הבשר לה' ועורות לכהנים: (יח) או יעלה חזאל. בדברי הימים כתיב כי אחרי מות יהוידע עשה יהואש הרע בעיניה' ונם הרגו זכריה בנו במצות המלך לפי שהיה מוכיחם ולתקופת השנה עלה עליו חיל ארם וגו' ושתי מלחמות היו וזו המלחמה שאמר הנה היתה ראשונה ובאמרו או יעלה חזאל פירוש כשעשה הרע בעיני ה' אחרי מות יהוידע והביא עליהם האל מלך ארם ונלחם על גת ולכדה והיא היתה למלכי יהודה כי דוד לקחה מיד פלשתים: ויישם חזאל פניו לעלות לירושלם. ולא עלה כי יהואש לקח קדשי בית ה' הכסף והזהב הנמצא באוצרות בית ה' ואע"פ שאמר כל הזהב לא ר"ל כלי אלא רובו שהרי ביטי אמציה בנו לקח יהואש מלך ישראל הכסף והזהב הנמצאים בבית ה' ובאוצרות המלך אלא הרוב לקח ושלח

רד"ק

המפריש טעות לחטאתו או לאשמו ולקח הבהמה לחטאת או לאשם והותיר מן המעות חמותר לא יובא בית ה' לבדק הבית אלא לכהנים יהיו אותו הכסף והם לוחפין מחם עולות לקיץ המזבח אמרו זה מדרש דרש יהוידע הכהן אשם הוא לה' אשם הוא לכהן להביא כל דבר הבא מטהר חטאת ואשם ילקח בדמיו עולות הבשר לה' ועורות לכהנים: (יח) או יעלה חזאל. בדברי הימים כתיב כי אחרי מות יהוידע עשה יהואש הרע בעיני ה' ונם הרגו זכריה בנו במצות המלך לפי שהיה מוכיחם ולתקופת השנה עלה עליו חיל ארם וגו' ושתי מלחמות היו וזו המלחמה שאמר הנה היתה ראשונה ובאמרו או יעלה חזאל פירוש כשעשה הרע בעיני ה' אחרי מות יהוידע והביא עליהם האל מלך ארם ונלחם על גת ולכדה והיא היתה למלכי יהודה כי דוד לקחה מיד פלשתים: ויישם חזאל פניו לעלות לירושלם. ולא עלה כי יהואש לקח קדשי בית ה' הכסף והזהב הנמצא באוצרות בית ה' ואע"פ שאמר כל הזהב לא ר"ל כלי אלא רובו שהרי ביטי אמציה בנו לקח יהואש מלך ישראל הכסף והזהב הנמצאים בבית ה' ובאוצרות המלך אלא הרוב לקח ושלח

רל"ג

לא יכיתו בית ה' לחזק הבית אך יהיה לכהנים והנה היה הדין שיקח מהם מעותיהם לו עולות ויתכן להקריב מעותם ואשם אך תקנו הכמים שיהיה המותר לעולת הבשר לה' והעור לכהנים: (יח) אז יעלה חזאל מלך ארם. הנה זאת המלחמה היא זולת המלחמה הנזכרת בפסר ד"ה כי בזאת המלחמה לא עלה לירושלם ומלחמה הנזכרת שם בא עליהם יהוידע וידמה שבמחלת המנין בשמואל יום הרע בעיני ה' מחמי מות יהוידע והכהן היתה זאת המלחמה והמלחמה הנזכרת בפסר ד"ה היתה לתקופת השנה מחר שהרג זכריה כן יהוידע ומשם שם כי אז עזבוהו חיל ארם ומהם נדוליים ואז התקבלו עליו עבדיו והכוהו על מטתו ומת והנה זכר זאת המקום שבגל היה אז יואש בעיר שמה בית מלוא ולפי שהיה שם בית מלוא מחר זולת זה זכר כאן היה יכול לא בלא היה שם מושבה על מטתו מפני המכות שהכוהו חיל ארם וזכר בשבר קבריו חוזו עם מלכותו בעיר דוד וזה ממה שלמדנו ממנו שלא קברוהו עם מלוחיו בקברות המלכים וכן בזה זה בדברי הימים וזכר שבשר מלך ארם בנו מחתיו ככה זה נאמר עם שראינו לכתוב בזולת הפרשה שהגלנו בתורה בזה המקום: ואולם החומלות המניעות ממנה: האי והוא כולל הרבה מדברי אלו הפסוקים הוא להודיע כי הפליגה בדברי ה' ושמשו הטובות והפחד למי שסר מאחרי השם יתברך ולמה שסר בימי יואש עם היותו עשה הישר בעיני ה' ובעל יפר הקדש אשר בשמר בימי אשם אשר

מצורת דוד

לבדק הבית כ"ש לכהנים יהיו לקחת מהם עולות והיה הבשר לילך והעורות לכהנים כן דמ"ל: (יח) אז. בימי יהואש עלה חזאל וגו':

פירוש ע"ט

זִיבָּר פּוּן אַיִן אִשָּׁם אוּנ דָם זִילְבָר פּוּן אַיִן חַטָּאת
דַּהֵיזִינוּ וְוֶען אַיְינֶער הָט אָפּ גִישַׁייד נֶעלְט אוֹף אַיִן
אִשָּׁם אוֹדֶר אוֹף אַיִן חַטָּאת אוּנ הָט גִיקוֹיפְט דֶער
פַּר אַיִן בֵּהֶמָה אוּנ עָם אִיז נָאךְ אִיבֶּר גִבְּלִיבֶּן פּוּן
דֶעם נֶעלְט. דָם נֶעלְט לא יוּבָא בֵּית ה' אִיז נִיט וָואֲרֶן
גִיבְּראַכְט אוּנ נָאטָם הוֹיז צוּא פַּאר רֶעכְטִן דִּוא
שְׁפָּאלְטֶן פּוּן דֶעם הוֹיז. נִייעֶרְט כֹּהֲנִים יִהְיוּ צוּ דִי
כֹּהֲנִים אִיז עָם גִיווֶען אוּנ דִיא כֹּהֲנִים הָאבֶּן גִקוֹפְט
דֶר פַּר עוֹלוֹת אוּנ וָועֶן דֶער מִזְבֵּחַ אִיז לַייְדִיג גִיווֶען
פּוּן קְרָבָנוֹת פָּלְעגֶן וַיְיא מְקָרִיב זַיין אוֹיף אִים:
(יח) דֶעמְטָ מָאל (אַז יְהוֹיָדָע אִיז נִישְׁטָארְבֶּן) וַיַּעַל
חֲזָאֵל אִיז אוֹיף גִינַאנְגֶען חֲזָאֵל מֶלֶךְ אֲרָם אוּנ הָאט
מִלְחָמָה גִיהַאלְטֶן אוֹף גַּת אוּנ הָאט זִיא בֶּצָוויגֶען
וַיָּשֶׂם חֲזָאֵל פָּנָיו אוּנ חֲזָאֵל הָט גִיטָאן זַיין פָּנִים צוּ אוֹף

פַּרְעָנֶען יְרוּשָׁלִַם יוּד וָאוּ זַיין נְדָבָה אִיז גִיווֶען דֶרְטְוַויי וְויכְטִ עֶר אוֹיף אִים קוּקְנֶען וָאוּ זַיְיכֶען וָאוּ בַּייא אִים אִין הַאֶרֶץ אִיז גִיווֶען וְוֶען עֶר הָאט גִינֶעבֶּן דִּיא נְדָבָה. נָאר מֹשֶׁה הָאט מִרְמָז גִיהַאט פַּאסְטֶער וֶועלְטֶן דִי יוּדֶן פַּארְשְׁטֶיין וָום עֶר מֵיינְט וֶועלְטֶן וַיי פַּארְשְׁטַעמְט וִוידֶרְן וָום עֶר אִיז יַיי חוּשֵׁד. דֶרְיבֶּער הָט עֶר גִיוֶוען רוֹפֶן צוּ זִיךְ אַלְע יוּדֶן אוּנ וְויכְטִ גִיהַאט

חוזק הרעב שהיה בימי יהורם עד שאכלו בשר בניהם ועשה כל זה
גם שלא מחשבת יכבשם לשכר דבק שהיה שלא מפלגיא יותר ברעב
שהיה מנוס להמית בניה ה' על דבר זה הרעב ולזה גם כן שפר
המשל הזה למלך על מרם שהיה לקוץ מכלאיל ביהורם בעבור
מעשים שהיו בימיו שעשה הש"י למליהו ושפר עם זה שבשר
הנדיבים שהיו שלא יעדו לבניו ובזה שם אחר שהיו בזה שפל יקלה
לחוזו לנוקת מאחז יהי לו כן לימו שיהיה זה העניין שבה שלא מלכו
מן הכלות שהר עניו למליהו שהיה זה בעיבור הנפלא שבו היה לחוזו
ביאוריו שבשבר מתו ב' המשפחה שבשל שלמליהו וזה ממה שלחוזו שיממת
בו שהר הפליד למליהו ממנו ושהמשוב כי שלמליהו היה יודע בלא ישוב
שלמיטע הבחירו שבל עשה זה לנפות בנבו שם שבחרו בל כך שהבחנה
השלמות בלא יתלקה בשום עניין להניח שלמליהו וזכר תמלא עשה
שלמליהו שלמיטע בתחלה בשהבטיחך שהדחתו עליו שלמיטע רולה לידבק
בו שהר הנה שמר בו שלמיטע לשמוח עניינו לך שוב כי מה עשיתי לך
ומפני שלחוזו רב שהבין שהבחנת שלמליהו נודע לו שבשר הסיג שהבחנתו
יותר בהשר ממה שהבטיחו ממנו שהר הלמידיו: הה' הוא המדום והוא
להודיע שלמלך שלמדם שיהיה שהר הלמידיו: הה' הוא המדום והוא שהר הלמידיו
שזכה זה שלמיטע שפני שהבין שהבחנת שלמליהו זה שהבחן שהפלה עד
שלא רלה להפסיד ממנו כלל על שלקחו ה' משלו: התשעיני הוא
להודיע ענין הנפלאות השלומות שבשלו זה שהספוד כי בחלוקת הנפלאו'
יתקיימו הענות החוריות ולזה שפר שבשר שהיה שלמליהו בחלדתו מי
הילדן ושהלו שהר ושבשר עשה זה גם כן שלמיטע ולזה גם כן
שפר שבשר רפא שלמיטע מי ירחנו שהיו רעים ומציקים שבשם במקום
המולה מעט מלה שפר לה היה בשבע המלה שיתקן שהיתה שפר שהר הוא
שלקלל שוהב ולזה ג"כ שפר שהקף שלקלל שלמיטע הנעורים הקטנים
שהרבו קוהב ילחלו שלנים דובים מן היער ושקעו מהנערים הם שהרבעים
ובנים הוא שבשלו שלמיטע לשוהבו שיכירו שהלל זה ושוהבו שלו ה' כי
רובם היו עובדים ע"ג בזמנו ולזאת הסבה גם כן שפר המופת שבשבה
שלמיטע בלבלא היה מים לשלש' המלכים והיו ילחלו' שיתוהו בלמא ושלו
להם המים שלו דרך המופת שבשבה שלמיטע שבלו מים מגלה מהם
הגחל הזהו שלוזו שלו רוח ידחם בם ושלו גשם ושיקחהו ממנו כמו
שיעד להם והיה מעלם המופת הזה בהיה שלו להפיל מלך מוהב ביד
המלכים להם בזה החופן הנפלא שהוב והב שהם רלו שנגד לה המים
שהוזים כדם ושפשו שהחרב שהכדו המלכים וילחלו לדמות שהמים
שהלכים לקחת שלו והיה זה שהם שלו שבשבה למולב כל הבא הנפלא
שיעד שלמיטע ולזה ג"כ זכר מופת המלן שלו היה שם שלמיטע שהב כל
שוד שהיהר שהבה שהלב מלקת היה שתחתם שלו דרך מופת שמן שהסוף
ההוא על שמלאת שלו הכלים שילבה לקבל שליה ולזה ג"כ זכר המופת
שבשבה לשומרים שלו היה לה בן והיה שיהב זקן והיה שפני זה יוהב
בחוק שהחשבה שהב כמו שהוב שלמיטע בשידע יפך שלוהב בזה הסוב שבשבת
היה היה שלוקח בן על לד שבב הגמול לה על הטוב שהשיבה לו
והיה לה בן ולזה שפר שהוא היה בשב שהוא שהם ולזה גם כן שפר
שהבחר שהיה בו מות שפני קלוזות שהבה שבשו בו הבה עשה שלמיטע
על דרך המופת שהבחר הבו שמנו בהשליהו קשה שהר הסיר שבר אין
לו רוהם להבחת זה הרוע ולזה שפר שהלהם בהיה שעשו שלוח שלא לשת
לפני מלה חים שלכו ושבשו שמנו והוהיהו כמו שייעד שלמיטע להם
ולזה שפר שה שהלו לשבת שעמן בשהוב לו בירחן בני הילדן שבו
פעמים ושהוב בשבו שלו ויעבד והיה לו כן ולזאת הסבה גם כן
שפר שהבקה לבשה שעמן בנחזי ובבניו תקף שקללהו הנביא בזאת
הקללה ולזה גם כן שפר שהבחזאל שבשל שן הבן שפר הבלישי לשבת
שלמיטע שן בלוהב יד הגוין במקום שבבים שם ותקף שהשליך שלמיטע
הבן על המים נבנם על דרך המופת בנקר שהבחזאל ולליך הבחזאל על
המקום ולזה גם כן שפר שם שהבלה שלמיטע לשבת שהוב שלו שהוליכם
ומה שהבה בשלילים שהיה מופת הנוי בלו הבה שלו שה שהוליכם
תוך שומרון והם לא הבינו ולזה ג"כ שפר מה שהשמיע הש"י לח
מלה מלם על דרך המופת קול רכב קול סוס קול חיל רב כדי בדרך
שבשו כלם בהלילים ועזבו כל המחנה כלשפר היה ולזה יה שבה שיהיה
כלה שולת בשקל ושלחים בעוזים בשקל בשבר שומרון בעת שייעד
לה שלמיטע ותתניים שם בן מה שתמר לשלים שבר המלך בשבון על
ידי שבבר ילחה בעיניו ושבשה לא יחכל: הי' הוא להודיע שלין
תלמידי חכמים הולכים בלא דבדי מוהה ותחמה ולזה תמר ויהי הם
הולכים הלוך ודבר כי בזודלי לא היו דבריהם דבר הבלי אבל מדוב
השוקת שהלוך בלשמו מלליהו היו מדברים בשורות החורה והחכמה
והנבואה: הי"א הוא להודיע כי חייב אדם לקרוע על רבו כשמת
בלא תמלה כי שלמיטע קרע בגדיו בהלקח שליהו מאתו ואע"פ בלא
מת כי היה עניו לו כלילו מת בלא יכול להסיר ממנו אחר זה בוש
דבר תכמה: הי"ב הוא להודיע שהקורבנות בגדיו של אבל דבו לימו
מאחר לעולם שגר' ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים ולא היה
לריך לומר לשנים קרעים שאחר שיקרעם אפר יקרעם לכל הפחות יהיו
שנים קרעים לף הלשון זו שהמוזר הם שלמים שנים קרעים: הי"ג
הוא להודיע שהוא רחוי שלא לומר לח שלמיטע בשמע ולזה תמלת כי
בני הנביאים לשבר שהלו שלמיטע שלין שם יכלתו שהיו לחם היכולת
לבקר שלו שלמליהו לישב בשלו הוא ה' היה המעשה ממנו שלא יכלתו
ובשבר הפליהו כי מאד ובכיר בלין דעתם להמעט אזה לא הלה לחלוק
על כוונתם ואמר להם שיכלתו בלוד שהיו יכולים להכיר שמנה בלין
דעתו שיכלתו והיה נשם שה התגלות ג"כ בלא שבו מגד מלות

הנביא

ושלעשר מאד שלמיטע אזה ושבשר הלה שהשניע העת שלא יוכל להעלים
הענין ממנו מפני שולם דבקות שלמיטע בחבירתו עד שלא הלה להפריד
ממנו כלל הלה נאת לו אם שיכלתו כדי שיסור לעזרו בהשבידו ממנו
לפי אזה שהשבשר והשה נתן לו הנביא שלמליהו על דרך המופת שבשבקש
מהב"ו שיהיה למליהו כן והוא שאמר הב"ו למליהו ושפר עם זה בשבר
הנביאים שהר לו שהיה לאביו ושבשר אזה שנתן לו האות בזה שאם יהלה
לוחו לנוקת מאחז יהי לו כן לימו שיהיה זה העניין שבה שלא מלכו
מן הכלות שהר עניו למליהו שהיה זה הבעיבור הנפלא שבו היה לחוזו
ביאוריו שבשבר מתו ב' המשפחה שבשל שלמליהו וזה ממה שלחוזו שיממת
בו שהר הפליד למליהו ממנו ושהמשוב כי שלמליהו היה יודע בלא ישוב
שלמיטע הבחירו שבל עשה זה לנפות בנבו שם שבחרו בל כך שהבחנה
השלמות בלא יתלקה בשום עניין להניח שלמליהו וזכר תמלא עשה
שלמליהו שלמיטע בתחלה בשהבטיחך שהדחתו עליו שלמיטע רולה לידבק
בו שהר הנה שמר בו שלמיטע לשמוח עניינו לך שוב כי מה עשיתי לך
ומפני שלחוזו רב שהבין שהבחנת שלמליהו נודע לו שבשר הסיג שהבחנתו
יותר בהשר ממה שהבטיחו ממנו שהר הלמידיו: הה' הוא המדום והוא
להודיע שלמלך שלמדם שיהיה שהר הלמידיו: הה' הוא המדום והוא שהר הלמידיו
שזכה זה שלמיטע שפני שהבין שהבחנת שלמליהו זה שהבחן שהפלה עד
שלא רלה להפסיד ממנו כלל על שלקחו ה' משלו: התשעיני הוא
להודיע ענין הנפלאות השלומות שבשלו זה שהספוד כי בחלוקת הנפלאו'
יתקיימו הענות החוריות ולזה שפר שבשר שהיה שלמליהו בחלדתו מי
הילדן ושהלו שהר ושבשר עשה זה גם כן שלמיטע ולזה גם כן
שפר שבשר רפא שלמיטע מי ירחנו שהיו רעים ומציקים שבשם במקום
המולה מעט מלה שפר לה היה בשבע המלה שיתקן שהיתה שפר שהר הוא
שלקלל שוהב ולזה ג"כ שפר שהקף שלקלל שלמיטע הנעורים הקטנים
שהרבו קוהב ילחלו שלנים דובים מן היער ושקעו מהנערים הם שהרבעים
ובנים הוא שבשלו שלמיטע לשוהבו שיכירו שהלל זה ושוהבו שלו ה' כי
רובם היו עובדים ע"ג בזמנו ולזאת הסבה גם כן שפר המופת שבשבה
שלמיטע בלבלא היה מים לשלש' המלכים והיו ילחלו' שיתוהו בלמא ושלו
להם המים שלו דרך המופת שבשבה שלמיטע שבלו מים מגלה מהם
הגחל הזהו שלוזו שלו רוח ידחם בם ושלו גשם ושיקחהו ממנו כמו
שיעד להם והיה מעלם המופת הזה בהיה שלו להפיל מלך מוהב ביד
המלכים להם בזה החופן הנפלא שהוב והב שהם רלו שנגד לה המים
שהוזים כדם ושפשו שהחרב שהכדו המלכים וילחלו לדמות שהמים
שהלכים לקחת שלו והיה זה שהם שלו שבשבה למולב כל הבא הנפלא
שיעד שלמיטע ולזה ג"כ זכר מופת המלן שלו היה שם שלמיטע שהב כל
שוד שהיהר שהבה שהלב מלקת היה שתחתם שלו דרך מופת שמן שהסוף
ההוא על שמלאת שלו הכלים שילבה לקבל שליה ולזה ג"כ זכר המופת
שבשבה לשומרים שלו היה לה בן והיה שיהב זקן והיה שפני זה יוהב
בחוק שהחשבה שהב כמו שהוב שלמיטע בשידע יפך שלוהב בזה הסוב שבשבת
היה היה שלוקח בן על לד שבב הגמול לה על הטוב שהשיבה לו
והיה לה בן ולזה שפר שהוא היה בשב שהוא שהם ולזה גם כן שפר
שהבחר שהיה בו מות שפני קלוזות שהבה שבשו בו הבה עשה שלמיטע
על דרך המופת שהבחר הבו שמנו בהשליהו קשה שהר הסיר שבר אין
לו רוהם להבחת זה הרוע ולזה שפר שהלהם בהיה שעשו שלוח שלא לשת
לפני מלה חים שלכו ושבשו שמנו והוהיהו כמו שייעד שלמיטע להם
ולזה שפר שה שהלו לשבת שעמן בשהוב לו בירחן בני הילדן שבו
פעמים ושהוב בשבו שלו ויעבד והיה לו כן ולזאת הסבה גם כן
שפר שהבקה לבשה שעמן בנחזי ובבניו תקף שקללהו הנביא בזאת
הקללה ולזה גם כן שפר שהבחזאל שבשל שן הבן שפר הבלישי לשבת
שלמיטע שן בלוהב יד הגוין במקום שבבים שם ותקף שהשליך שלמיטע
הבן על המים נבנם על דרך המופת בנקר שהבחזאל ולליך הבחזאל על
המקום ולזה גם כן שפר שם שהבלה שלמיטע לשבת שהוב שלו שהוליכם
ומה שהבה בשלילים שהיה מופת הנוי בלו הבה שלו שה שהוליכם
תוך שומרון והם לא הבינו ולזה ג"כ שפר מה שהשמיע הש"י לח
מלה מלם על דרך המופת קול רכב קול סוס קול חיל רב כדי בדרך
שבשו כלם בהלילים ועזבו כל המחנה כלשפר היה ולזה יה שבה שיהיה
כלה שולת בשקל ושלחים בעוזים בשקל בשבר שומרון בעת שייעד
לה שלמיטע ותתניים שם בן מה שתמר לשלים שבר המלך בשבון על
ידי שבבר ילחה בעיניו ושבשה לא יחכל: הי' הוא להודיע שלין
תלמידי חכמים הולכים בלא דבדי מוהה ותחמה ולזה תמר ויהי הם
הולכים הלוך ודבר כי בזודלי לא היו דבריהם דבר הבלי אבל מדוב
השוקת שהלוך בלשמו מלליהו היו מדברים בשורות החורה והחכמה
והנבואה: הי"א הוא להודיע כי חייב אדם לקרוע על רבו כשמת
בלא תמלה כי שלמיטע קרע בגדיו בהלקח שליהו מאתו ואע"פ בלא
מת כי היה עניו לו כלילו מת בלא יכול להסיר ממנו אחר זה בוש
דבר תכמה: הי"ב הוא להודיע שהקורבנות בגדיו של אבל דבו לימו
מאחר לעולם שגר' ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים ולא היה
לריך לומר לשנים קרעים שאחר שיקרעם אפר יקרעם לכל הפחות יהיו
שנים קרעים לף הלשון זו שהמוזר הם שלמים שנים קרעים: הי"ג
הוא להודיע שהוא רחוי שלא לומר לח שלמיטע בשמע ולזה תמלת כי
בני הנביאים לשבר שהלו שלמיטע שלין שם יכלתו שהיו לחם היכולת
לבקר שלו שלמליהו לישב בשלו הוא ה' היה המעשה ממנו שלא יכלתו
ובשבר הפליהו כי מאד ובכיר בלין דעתם להמעט אזה לא הלה לחלוק
על כוונתם ואמר להם שיכלתו בלוד שהיו יכולים להכיר שמנה בלין
דעתו שיכלתו והיה נשם שה התגלות ג"כ בלא שבו מגד מלות

הנביא

יח וְנָסַב יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ שִׁבְטָא דְבֵית יְהוּדָה יָת כָּל קוּדְשָׁיָא דִי אַקְדִישׁוּ יְהוֹשָׁפָט וְיוֹרָם וַאֲחַזְיָהוּ אֲבָהָהוֹהִי מַלְכֵיָא דְבֵית יְהוּדָה

יח וַיִּקַּח יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ־יְהוּדָה אֶת כָּל־ הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר־הִקְדִּישׁוּ יְהוֹשָׁפָט יְהוֹרָם וַאֲחַזְיָהוּ אֲבֹתָיו מַלְכֵי יְהוּדָה

רלב״ג

כהניה ולזה אמר להם בסוף הנה ממרמי לכם אל תלמו : הי״ר הוה ממדות והוא לחודיע שאין לחוש להנות הכהנים והבלעתם הלא תלחם מה שקרה להעניים שכתו את מליבע בעתו מהם מרדעים ובנים : המ״י הוה ממדות והוא לחודיע שהחוח לכל חדם ביתחדק לחכמים וישחחם כי בשיחות חוחם יעמד הבית מחכמתן׳ מפני היותו תמיד מלגם ומשנו על הבריות ולזה אמר כי כתוב אחל יהוכבעם היש עם בכיא אל תלמיהו ובשנו היש לחלו שיחלה מהבלעתם אשר לחלמיהו כי מפני שחיות חוחו ובשנו היה לחלו שיחלה מהבלעתם אשר לחלמיהו הכיה ולזה אמר יהוכבעם ג״כ יש לחותו דבר ה׳ : חש״ו הוא לחודיע שלום מבוקה הנביחים לחוחיהם כיחלו עד שבבר המלך שחע״פ שהלכן מן הבבור הבבה מלך יבראל לחלבע בבר שבבר ידו מליו מלך יבראל ויהוכבעם ומיך מהום ולא הסביחו לבנם לקבוח לו הבה עם כל זה עשהו הבלך בבה ואמר לו אילך אל נביחו הבעל והחבבה ולא יאבל אמנו דבר אלהי בבעך מר מלהבתי ה׳ ללבת בחבעלת וילבעם ולל זה היה מהבחית לחועיל ליהוחם בהם יביב אל ה׳ חולי יאחם ה׳ על הבית אשר דבר לעשות לו ולחשב אלה היה לו עת מוכחת כי הם בסבות עליהם בלחה לו אבות חולם לחוחו מפני טוב מעשיו ואמר כי בלה אני אשחבם הוא מבא לה ידעו ולא ידעו לך לבניך יהושפט בשחה היטב בעיני ה׳ יעשה אלחיו וזה כלו להועיל ליהודים כמו בזכרנו : הי״ו הוא ממדות והוא לחודיע שהוא לחודי לכל בלם שיעשה הבריות ויסוד מהבבחם ומהבבחת בליות פעיבה בן יעשהוהו לחיב דבריהם ולזה אמר אולי פני יהוכבעם אבי נוטא לה יהיה לך לנוף אלא לך בדרבים אשר אבוה אשלחך : חי״ח הוא ממדות והוא לחודיע שהוא להבחיל מדת הבעם כי הבעם מבבא חוב הבבל בלא חלחה כי מפני בעם בלעיג על מלך יבראל לא בחתה עליו בביעה עד שהשיב בעמו בהשיב בן בעת אחבון בפיו : חי״ט הוא לחודיע כי הבביאים לא על פי עבם בלעיגם בעביהם הם״י המוסיפים על ידם לא יפחדלו להשיבה בזה לחותן כי לא לביחים ולזה אמלה בהאבבה שבעבה לפניו כי הוטב בו לחקח לת בני יבראל כי לעבדים אמבה לו שבבר ידע כי אבי בילדים היה ילא בת ה׳ כי לא היה אחבר בהרו אחר׳ ה׳ לא היה אחבילה אלישע להשיבה לא בזה החוסן בבלבה : הב׳ הוא ממדות והוא לחודיע ממדות הנדיבות אבוחבת הלא חלחה אה בקנה לבוחות אפני בדיבותיו בהחזיקה בהלישע לחקל לחס ובחלה ממנו סיפור אחה חציה אדני אבחי ואחה בחחבלה לו אחות היה אחבה אל הלישע קדוש הלבה לו מהבבוד יותר בילחו לו כי זה היה בבה אל אחיבה לה בן ובחילו ולישע ועלה יחותו בדבה כי בודיע לה בבוהב הקל הש״י אל הבעב וגם בת אל הארץ אשר בחיב בחים ולזה אמר לה עלה אתך לניל בחבר יחות לה לנוב בם עד עשוב הבעב : הב״א הוא לחודיע שלחוי שיקבל לעבד שבבר אחלי לחעיבה ולזה אמלה בבבר שבבר אחלי אלישע אה בחיבה בעבה אה בחיבה בעבה בן בחות לה אמות דברי הבביאים בהיה ולזה אמר בעבה אחלי אה בחיבה בעבה אה בחיבה בעבה בן בחות לה אמות דברי הבביאים בהיה ולזה לחודיע שבבר בחלב בחיבו בלא מבעתו חיבו בחיבה להבילה לו בבר אלה בבעבה אה בחיבה בעבה בן בחות לה אמות דברי הבביאים בהיה ולזה אמלה בבבר שבבר אחלי אלישע

וְאֶת־קָדְשָׁיו וְאֶת כָּל־הַזָּהָב הַנִּמְצָא
בְּאֹצְרוֹת בֵּית־יְהוָה וּבֵית הַמֶּלֶךְ:
וַיִּשְׁלַח לַחֲזָאֵל מֶלֶךְ אֲרָם וַיַּעַל מֵעַל
יְרוּשָׁלָם: כ וְיֶתֶר דִּבְרֵי יוֹאָשׁ וְכָל־אֲשֶׁר
עָשָׂה הֲלוֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר
דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה: כא וַיָּקֻמוּ
עֲבָדָיו וַיִּקְשְׁרוּ־קֶשֶׁר וַיַּכּוּ אֶת־יוֹאָשׁ
בֵּית מִלֹּא הַיֹּרֵד סִלָּא: כב וְיוֹזָכָר בֶּן־
שִׁמְעָת וִיהוֹזָבָד בְּנוֹ־שֹׁמֵר וַעֲבָדָיו הִכֻּהוּ

יְהוּדָה וְיָת קוּדְשׁוֹהִי וְיָת
כָּל דַּהֲבָא דְּאִשְׁתְּכַח
בְּאוֹצָרֵי בֵּית מַקְדְּשָׁא
דְּיְיָ וּבֵית גִּנְזֵי מַלְכָּא
וּשְׁדַר לְחַזָּאֵל מַלְכָּא
דַּאֲרָם וְאִסְתַּלַק מֵעַל
יְרוּשְׁלֵם: ב וּשְׁאָר
פִּתְגָמֵי יוֹאָשׁ וְכָל דַּעֲבַד
הֲלָא אִינּוּן כְּתִיבִין עַל
סִפְרָא דְּפִתְגָמֵי יוֹמַיָּא
לְמַלְכֵי דָּבִית יְהוּדָה:
כא וְקָמוּ עַבְדּוֹהִי וּמְרַדוּ
מְרִידָא וּמְחוֹ יָת יוֹאָשׁ
בֵּית מְלוֹ דְּנָחֵת לְסִלָּא:
כב וְיוֹזָבָר בַּר שִׁמְעָת
וִיהוֹזָבָד בַּר שֻׁמֵר
עַבְדּוֹהִי מְחוֹהִי וְקַטְלוּהִי
וּקְבָרוּ

רד"ק

לחזאל: (יח) ויעל מעל ירושלם. כלומר נכנע מלעלות ירושלם ואחר כך בשהרגו זכריה שהיה מוכיחם לתקופת השנה עלה חיל ארם ויבואו אל יהודה וירושלם והשחיתו כל השרים ורבים מהעם ואת יואש עשו שפטים ועזבו אותו בתחליאים רבים ואז קשרי עליו עבדיו והרגוהו בעון שהרג זכריה כמו שאומר שם ברבי בני יהודע: (כא) בית מלוא הירוד סלא. בית מלוא שם בירה ומקום ושלא שם מקום ובאמירו הירוד סלא נראה כי בית מלא אחד היה ובד"ה אשר ויהרגוהו על משתו וכן היה כי במלחמה הוכה כמו שאיבר שם ואת יואש עשו שפטים ובלבתם מבנו כי עזבו אותו בתחלואים רבים וגו' וגשאוהו בממה להוליכו לישראל ובדרך הרגוהו עבדיו על משתו: (כב) ויוזכר. בכ"ף ובר"ש ויהוזבד בבי"ת ובדל"ת והרבה נמצא בשנוי הזה בשמות בני אדם ובדברי הימים בן שמעת העמונית ויהוזבד בן שמרית המיאבית ויש בו דרש למה פירש שם אמותם להמדרש שנפרש ממנו הקב"ה ע"י אנשים כיוצא בו אמר יבואו עמונית ומואבית כפויי טובה שכפו בטובתו של אברהם אבינו שעשה ללוט שנלחם עם המלכים להצילו והם שכרו את בלעם לקלל את בניו ויפרע מיואש שכפר בטובתו של יהודע הכהן

רש"י

(כא) בית מלא. כתותו המקום: מלא. שם מקום: סלא. שם מקום: (כב) ויוזבר בן שמעת ויהוזבד בן שמרית. כתוב כד"ה כ' (כ"ל כ"ו) שמעת העמוני ויהוזכד בן שמרית המואבית ולמה פירשו הכתוב ללמד שנפרע ממנו הקב"ה על ידי לחשים כיוצא בו יבואו עמונים ומואבים כפויי טובה שכפו בטובתו של אברהם שנלחם עם המלכים להצילו והם שכרו את בלעם לקלל את בניו ויפרע מיואש שכפר בטובתו של יהודע הכהן כמו שמפרש (בדברי הימים ב' כ"ל כ"ו) ומדרש זה בספרי:

מנחת שי

(כא) ויוכר. כ"ף ובר"ש ושלא כיוצא בו אמר יבואו עמונית ומואבית כפויי טובה שכפו בטובתו של אברהם אבינו שעשה ללוט שנלחם עם המלכים להצילו והם שכרו את בלעם לקלל את בניו ויפרע מיואש שכפר בטובתו של יהודע הכהן כמו שמפרש (בדברי הימים ב' כ"ל כ"ו) ומדרש זה בספרי:

רלב"ג

כפר שנדק הכהן היה קודם שביית הכלים המבחרים שלהם תכוונים בעלמם כמו הכסופ והמזמלות והמזלקות ומה שדומה להם מכלי הכסף והזהב: הלי"ו הוא לידוע בחן מתכונן עם הממונים על ההקדשות והדומה להם כי בתמונה הם עושים להיות דבר ההקדש תמיד להם (לה: תמר) ולא יחסרו להם המלכים אבר יקחו את הכסף על ידם לעשות המלאכה כי בתמונה הם עושים וכן הענין בנפלא לנקה לפי מה שהתבונ: הלי"ו הוא לידוע בתמונה תחלת לחשבה ואחר תסם היה מותרם לחיות דבר שילכו הבעלים לא סיה להבעים ובבר תמיד כסף תסם וכסף תסלה לא יובא בית ה' להכהנים יהיו ולמדנו ממנו להכהנים יהיו פדיוי מלו הכספים מתחלף

מצורת דוד

(כא) היורד סלא. השומעת בדבר היורד על סלא:

משלי חכמים

הָאבֶן דֶּם מֵעֶמֶס פַּאר שֶׁכֶם. דָּאם דָּער גִּיבּר גִּיוָואנְט צום שַׁדְּכָן כִּים הָקְבָּה אִיךְ נֶעֶמְיִיב דִּיר אֶרֶץ וָואם דוּ וָואנְסְט אִיז אֶמֶת, אֲבֶּער פַּאסְיֶיר וועם בִּיז טָאכְטֶער דֶּם הָתָן נִים גִּיפַּעלִין, דְּרִיבֶּער כִּיזְאגְט שְׁרֵיבִּין דָּער הָתָן זָאל קְרִיגִין זֶיהָן דִּי בַּלָּה. אוּנ אִין אֱמֶת הָם דָּער גִּבּוֹר גִּיוָוינְט עֶר זָאל זֶיהָן דֶּעם חָתָן. דָּאם זֶעלְבִּיגֶע אִין גִּיוָואהְן בִּיי מֹשֶׁה עֶר הָט גִּיוָואלְט זֶיהָן דִּי יִרְדֵּן, נִיר אֲזוֹי זַייא הָאבִּין דִּירְבּוּרוֹת גִּיגֶעבִּין, נָאר עֶר זָאל דִּי יִרְדֵּן נִים אֲרִישׁעְפִּין. דְּרִיבֶּער הָם עֶר גִּיוָואלְט צוּ דִּי יִרְדֵּן אִיר הָם פִּיר גִּיגֶעבִּין אַזוֹי פִּיל נָאלְד אוּנ זִילְבֶּער קִינְם בָּאכְט נִים פִּיר אֲרֶעכְטִיגוּנְג יְעדֶּער יוּד זָאל וָאגִין וַויא פִּיל נָאלְד אוּנ זִילְבֶּער עֶר הָאט גִּיגֶעבִּין וועם בֶּיזְן זֶעהֶן וַויא פִּיל צֶעהֶנְפַּעכְטֶער נָאלְד אוּנ וַוי פִּיל צֶעהֶנְפַּעכְטֶער זִילְבֶּער עָם אִיז גִּיוָוינְן אוּנ בֶּיזְן וועם אֲפִּילְגִּינְן דִּי כְּלֵים וום בֶּיזְן הָם פוּן זַיי

אוּנ יְהוֹזָבָד בֶּן שׁוֹמֵר זַיינֶע קְנֶעכְט הָאבֶּן אִים גִּישְׁלָאגֶן אוּנ עֶר אִיז גִּישְׁטָארְבָּען וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ אוּנ

וַיָּמֻת וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר
דָּוִד וַיִּמְלֹךְ אֲמַצְיָה בְנוֹ תַּחְתָּיו׃
יג א בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה לְיוֹאָשׁ
בֶּן־אֲחַזְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ יְהוֹאָחָז
בֶּן־יֵהוּא עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁמְרוֹן שֶׁבַע
עֶשְׂרֵה שָׁנָה׃ ב וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה
וַיֵּלֶךְ אַחַר חַטֹּאת יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט אֲשֶׁר־
הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא־סָר מִמֶּנָּה׃
ג וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנֵם בְּיַד
חֲזָאֵל מֶלֶךְ־אֲרָם וּבְיַד בֶּן־הֲדַד בֶּן־
חֲזָאֵל כָּל־הַיָּמִים׃ ד וַיְחַל יְהוֹאָחָז אֶת־

וּקְבָרוּ יָתֵיהּ עִם
אֲבָהָתוֹהִי בְּקִרְתָּא דָּוִד
וּמְלַךְ אֲמַצְיָה בְּרֵיהּ
תְּחוֹתוֹהִי׃ א בִּשְׁנַת
עֶסְרִין וּתְלַת שְׁנִין
לְיוֹאָשׁ בַּר אֲחַזְיָה מַלְכָּא
שִׁבְטָא דְבֵית יְהוּדָה
מְלַךְ יְהוֹאָחָז בַּר יֵהוּא
עַל יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁמְרוֹן
שְׁבַע עֶסְרֵי שְׁנִין׃
ב וַעֲבַד דְּבִישׁ קֳדָם יְיָ
וַאֲזַל בְּהַר חוֹבֵי יָרָבְעָם
בַּר נְבָט דְּחַיֵּיב יַת
יִשְׂרָאֵל לָא סְטָא מִנְּהוֹן׃
ג וּתְקִיף רוּגְזָא דַייָ
בְּיִשְׂרָאֵל וּמַסְרִינוּן בְּיַד
חֲזָאֵל מַלְכָּא דַּאֲרָם
וּבְיַד בַּר הֲדַד בַּר חֲזָאֵל
כָּל יוֹמַיָּא׃ ד וְצַלִּי
יְהוֹאָחָז

רד״ק

והרג את זכריהו בנו: בעיר דוד. ובדברי הימים ולא קברוהו בקברות המלכים כי שרי יהודה שחזקו את ידו ופתו אותו לעשות הרעות שעשה מתו בבלהמה כמו שאמר שם והכירו העם כי מאת ה׳ היה כל זה שלקח נקמה מן השרים ומן יואש על הרעות שעשו לעבוד ע״ג ולהרוג זכריה ולפיכך עשו לו

רלב״ג

יהוה לא יתקבצו זה עם זה מעתה יהיה כפיהיה מוסר מעם לעמם ומוסר מעתה לתשלח כמו שיעשה מלך אלה עליהם הטמון: (ו) בשנת עבדיהם ובלם שמה ליואש עד סוף הספר. בשנת עבדיהם ושלם. יזכור כי שם שנים מהמלכים יואש ואלו הם שיהוא מלך יהואש ויואש ולזה יתחבר כי בלשם שמו עבדיהם ושלם ליואש מלך אחזיהו: (ד) ויחל יהואחז את פני ה׳. לפי ע״פ שלח היה יהואחז לאלי מעשהו שלפלגו הכתוב בעצם הש״י פלגיו מפני לחולו את לבן ישראל שלהם לחוסה מלך מרום כי לולא שעצמו תפלתו היו כלים עשרת המכתים ומופר בדרי

מצודת דוד

יג (ו) בשנת עשרים ושלש. כי יהואש מלך בתחלת שבע ליהוא ויהוא מת בסוף כ״ח למלכו והוא כ״ב ליהואש ובתחלת כ״ג הכתוב מלך יהואחז ס״ב היה כ״ג ליהואש: שבע עשרה שנה. (ד) כי

משלי חכמים

נעמאכט ווערט איר ווייסען אז איך האב ניט געגעבן דיר צוויי תורות, דריי אזעלכע ווי פאסוק אשר פקוד משה, עם איז געשריבן פון משה. משה האט גיוואלט זיין אלי צייטען, ניט די יודען האבן געוואלט, זיהען מיר אז ביי דעם משכן אוז אלוי ביי דעם מקדש זיט גיגעבן ווערען דיא נדבות ריין אהן אושלעכקייט מראכטיגע אוז ערווים מוז די בעלעך זיין עריכטע ניט געגעבן ניט געזעולת אוז ניט איין אנדער אומעכט, דריבער זאגט דער פסוק אשר פקוד אשם יבשה אשם נעלם האט ניט איין גיוסן וואס איז גיוסן ניט אושלדיגקייט אוז ניט אזעלכע. ווען זיגען ניט גיווען בייעג עריכטע נעלם אושלדיגקייט האט מען ניט געבריינגט אין בית המקדש:

פירוש ע״ט

זַיִיא הָאבֶּן אִים בְּנֶראבֶּן מִיט זַייֶנע עֲלְטֶערן אוּן דֶר שְׁטָאט פּוּן דָוִד וַיְמַלֵּךְ אֲמַצְיָה זַיין זוֹן הָט נִיקִינְגִט אוֹף זַיין אוֹרט׃

יג (א) בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ אוּן דְרַיי אוּן צְוואַנְצִיגְסְטֶן יָאר צוּ יוֹאָש בֶּן אֲחַזְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה יְהוֹאָחָז הָט גִיקִינְגִט יְהוֹאָחָז בֶּן יֵהוּא אִיבֶּער דִיא יִשְׂרָאֵל אִין שׁוֹמְרוֹן זִיבֶּעצִין יָאר׃ (ב) וַיַּעַשׂ הָרַע אוּן עֶר הָט גִיטָאן דֶם וָוס בֵּייז אִיז אוּן נָאכְטֶם אוֹנְן וַיֵּלֶךְ אִין עֶר אִיז גַענַאנְגֶן נָאךְ דֶר זוּנְד פּוּן יָרָבְעָם בֶּן נְבָט וָוס עֶר הָאט גִימַאכְט זִינְדִיגֶן דוּ יִשְׂרָאֵל לֹא סָר עֶר הָאט גִינְרוּמְט דֶער צֶארִין פּוּן נָאט אִין דִיא יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנֵם אוּן דֶער הָאט חֲזָאֵל מֶלֶךְ אֲרָם אוּן אִין דֶער הָאנְט פּוּן בֶּן הֲדַד דֶער זוֹן פּוּן חֲזָאֵל כָּל הַיָּמִים אַלֶע טָעג פּוּן יְהוֹאָחָז: (ד) וַיְחַל יְהוֹאָחָז אֶת פְּנֵי ה׳ הָאט יְהוֹאָחָז גִיבָּעטֶן פַּאר נָאט וַיִּשְׁמַע אֵלָיו ה׳ הָאט נָאט צוּ יְהוֹאָחָז אִים כִּי רָאָה

פְּנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַע אֵלָיו יְהוָה כִּי רָאָה
אֶת־לַחַץ יִשְׂרָאֵל כִּי־לָחַץ אֹתָם מֶלֶךְ
אֲרָם׃ ה וַיִּתֵּן יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעַ
וַיֵּצְאוּ מִתַּחַת יַד־אֲרָם וַיֵּשְׁבוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל בְּאָהֳלֵיהֶם כִּתְמוֹל שִׁלְשׁוֹם׃
ו אַךְ לֹא־סָרוּ מֵחַטֹּאת בֵּית־יָרָבְעָם
אֲשֶׁר־הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל בָּהּ הָלָךְ וְגַם
הָאֲשֵׁרָה עָמְדָה בְּשֹׁמְרוֹן׃ ז כִּי לֹא
הִשְׁאִיר לִיהוֹאָחָז עָם כִּי אִם־חֲמִשִּׁים
פָּרָשִׁים וַעֲשָׂרָה רֶכֶב וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים
רַגְלִי כִּי אִבְּדָם מֶלֶךְ אֲרָם וַיְשִׂמֵם כֶּעָפָר
לָדִישׁ׃ ח וְיֶתֶר דִּבְרֵי יְהוֹאָחָז וְכָל־אֲשֶׁר

יְהוֹאָחָז קֳדָם יְיָ וְקַבֵּיל
צְלוֹתֵיהּ יְיָ אֲרֵי נָגֵי
קָדָמוֹהִי דּוּחֲקָא דְיִשְׂרָאֵל
אֲרֵי דְחַק יַתְהוֹן מַלְכָּא
דַּאֲרָם׃ ה וְיָהַב יְיָ
לְיִשְׂרָאֵל פָּרִיק וּנְפָקוּ
מִתְּחוֹת יַד אֱנָשׁ אֲרָם
וִיתִיבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּקִרְוֵיהוֹן כְּמַאתְמָלֵי
וּמְרַקְדְמוֹהִי׃ ו בְּרַם לָא
סְטוּ מֵחוֹבֵי יָרָבְעָם
דְּחַיֵּיב יַת יִשְׂרָאֵל כְּהוֹן
אַזְלוּ וְאַף אֲשֵׁירְתָא קָכֵמַת
בְּשֹׁמְרוֹן׃ ז אֲרֵי לָא
אַשְׁאַר לִיהוֹאָחָז עַם
אֶלָּהֵין חַמְשִׁין פָּרְשִׁין
וַעֲשַׂר רְתִיכִין וַעֲסַר
אַלְפִין גֻּבַר רַגְלִין אֲרֵי
אֲבָדִינוּן מַלְכָּא דַּאֲרָם
וְשַׁוִּינוּן כְּעַפְרָא לְדָרֵשׁ׃
ח וּשְׁאָר פִּתְגָמֵי יְהוֹאָחָז
וְכָל דַּעֲבַד וּגְבוּרְתֵּיהּ
הֲלָא אִינוּן כְּתִיבִין עַל

ספר

עֲשָׂה וּגְבוּרָתוֹ הֲלוֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־

רד"ק

תחפיא קרי

שבע ובשנת כ"ג ליואש ר"ל בתחילת כ"ג : (ה) ויתן ה' לישראל מושיע . הוא יהואש בן יהואחז כי כל ימי יהואחז לחץ אותם מלך ארם : (ו) אשר החטי את ישראל בה . לך . חסר אל"ף וכמוהו וה' חפץ דכאו החלי : וגם האשרה . כי לא כרת אותה יהוא אלא הבעלים הוא שהשמיד : (ז) כי לא השאיר ליהואחז . אינו סמך לדבק אליו אלא למה שאמר למעלה כי

מנחת שי

יג (ו) אך לא סרו וגו' החטי . חסר אל"ף וכן בירמיה ל"ב : (ז) ועשרה רכב . פלגיל :

מיד מלך ארם והוא יואש שבכולן שכיח לומר מאחר שהוא מזכיר מלכותו של יואש מזכיר גם מלכות ארם ולמה לא הזכיר מלכות ארם בתחלת שלחם עליהם כמו שמזכיר אחר זה וזה כי לא השלים מלכותו של יהואחז עם כי לא ממשים פרשים ומרכבה רכב ומעטת מלכים מים

מצודת ציון

(ה) שלשום . יום השלישי שבעבי היום : (ז) לדוש . מל' דישה וכתישה :

בתחילה יהואחז אחר פני ה' אך לא סרו הוא ועמו מהחטאת בית ירבעם ויכבשו ויכה התפילה עם ממיזת הטון : (ז) כי לא השאיר . כי בעבור זה לא השלים להם ליהואחז עם וגו' : כעפר לדוש . כעפר הנידש בכעלי מדש : (ח) וגבורתו . בהלחמו בימי העמים אולת מהם :

מצודת דוד

ראשי וגו' . ועולי זאת לא היתה מפלתו כדאי להתקבל : (ה) מושיע . יהואש שהיה בן יהואחז עם כמו שזכר למ"ז בימי מלכות יהואחז התפילה בתשובה : (ו) אך לא סרו . מוזר על המקרא שלפניו לומר אף

פירוש ע"ט

דָּעַן עֶר הָט גִיעֶהָן דָם בַּצְוַוינְגֶנְעִים פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל׃
וָוּם דֶר מֶלֶךְ אֲרָם הָט זִיי בֶּצְוַוינְגֶן׃(ה) וַיִּתֵּן ה' לְיִשְׂרָאֵל
אוּנ נָאט הָט גִיגֶעבֶּן צוּא דִיא יִשְׂרָאֵל אַיין הֶעלְפֶּר
דֶעם יוּאָשׁ בֶּן יְהוֹאָחָז וַיֵּצְאוּ אוּנ זַיי וָוֹענְען אֲרוֹם
גִיגַאנְגֶן פּוּן אוּנְטֶער דֶער הַאנְט פּוּן אֲרָם וַיֵּשְׁבוּ
יִשְׂרָאֵל אוּנ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל וָוֹענְען גִיזֶעסֶן אוּנ
זַייעֶרֶי גִיזֶעלְשֶׁן אַזוֹי וִוי נֶעכְטִין אוּנ אַיי נֶעכְטִין׃
(ו)אַךְ לֹא סָרוּ זַיי הָאבֶּן נִיט אֶפּ גִיקֶערְט פּוּן דִי
זִינְד פּוּן דֶעם הוּז גִיזוּנְד פּוּן יָרָבְעָם וָוֹם עֶר הָאט
גִימַאכְט יִזְרַיְדִינְן דִי יִשְׂרָאֵל בְּיי הָלְד אוּנ דֶר זוּנְד אִיז

תחפיא כתיב

יְהוֹאָחָז קֳדָם יְיָ וְקַבֵּיל
צְלוֹתֵיהּ יְיָ אֲרֵי נָגֵי
קָדָמוֹהִי דּוּחֲקָא דְיִשְׂרָאֵל
אֲרֵי דְחַק יַתְהוֹן מַלְכָּא
דַּאֲרָם׃ ה וְיָהַב יְיָ
לְיִשְׂרָאֵל פָּרִיק וּנְפָקוּ
מִתְּחוֹת יַד אֱנָשׁ אֲרָם
וִיתִיבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּקִרְוֵיהוֹן כְּמַאתְמָלֵי
וּמְרַקְדְמוֹהִי׃ ו בְּרַם לָא
סְטוּ מֵחוֹבֵי יָרָבְעָם
דְּחַיֵּיב יַת יִשְׂרָאֵל כְּהוֹן
אַזְלוּ וְאַף אֲשֵׁירְתָא קָכֵמַת
בְּשֹׁמְרוֹן׃ ז אֲרֵי לָא
אַשְׁאַר לִיהוֹאָחָז עַם
אֶלָּהֵין חַמְשִׁין פָּרְשִׁין
וַעֲשַׂר רְתִיכִין וַעֲסַר
אַלְפִין גֻּבַר רַגְלִין אֲרֵי
אֲבָדִינוּן מַלְכָּא דַּאֲרָם
וְשַׁוִּינוּן כְּעַפְרָא לְדָרֵשׁ׃
ח וּשְׁאָר פִּתְגָמֵי יְהוֹאָחָז
וְכָל דַּעֲבַד וּגְבוּרְתֵּיהּ
הֲלָא אִינוּן כְּתִיבִין עַל

ספר

עֲשָׂה וּגְבוּרָתוֹ הֲלוֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־

רש"י

יג (ה) ויתן ה' לישראל מושיע . זה יואש בן יהואחז

סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃ ט וַיִּשְׁכַּב יְהוֹאָחָז עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרֻהוּ
בְּשֹׁמְרוֹן וַיִּמְלֹךְ יוֹאָשׁ בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃ י בִּשְׁנַת שְׁלֹשִׁים וָשֶׁבַע שָׁנָה לְיוֹאָשׁ
מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ יְהוֹאָשׁ בֶּן־יְהוֹאָחָז עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁמְרוֹן שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה׃
יא וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לֹא סָר מִכָּל־
חַטֹּאות יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט אֲשֶׁר־הֶחֱטִיא
אֶת־יִשְׂרָאֵל בָּהֶה הָלָךְ׃ יב וְיֶתֶר דִּבְרֵי
יוֹאָשׁ וְכָל־־־־אֲשֶׁר עָשָׂה וּגְבוּרָתוֹ אֲשֶׁר

סִפְרָא דְּמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃ ט וּשְׁכִיב יְהוֹאָחָז עִם אֲבָהָתוֹהִי וְקָבְרוּהִי בְּשֹׁמְרוֹן וּמְלַךְ יוֹאָשׁ בְּרֵיהּ תְּחוֹתוֹהִי׃ י בְּשַׁנַת תְּלָתִין וּשְׁבַע שְׁנִין לְיוֹאָשׁ מַלְכָּא דְּיִהוּדָה מְלַךְ יְהוֹאָחָז בַּר יְהוֹאָחָז עַל יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁמְרוֹן שֵׁית עַסְרֵי שְׁנִין׃ יא וַעֲבַד דְּבִישׁ קֳדָם יְיָ לָא סְטָא מִכֹּל חוֹבֵי יָרָבְעָם בַּר נְבָט דְּחַיֵּב יָת יִשְׂרָאֵל בְּהוֹן אַזַל׃ יב וּשְׁאָר פִּתְגָמֵי יוֹאָשׁ וְכָל דַּעֲבַד וּגְבוּרְתֵיהּ

תרגום יונתן

מלא ואו

רש"י

רד"ק

מנחת שי

רלב"ג

מצודת דוד

פירוש

ע"ט

נִלְחַם עִם אֲמַצְיָה מֶלֶךְ־יְהוּדָה הֲלֹא־
הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים
לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃ יג וַיִּשְׁכַּב יוֹאָשׁ עִם־
אֲבֹתָיו וַיֵּרָבְעָם יָשַׁב עַל־כִּסְאוֹ וַיִּקָּבֵר
יוֹאָשׁ בְּשֹׁמְרוֹן עִם מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃
יד וֶאֱלִישָׁע חָלָה אֶת־חָלְיוֹ אֲשֶׁר יָמוּת
בּוֹ וַיֵּרֶד אֵלָיו יוֹאָשׁ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וַיִּבְךְּ
עַל־פָּנָיו וַיֹּאמַר אָבִי ׀ אָבִי רֶכֶב יִשְׂרָאֵל
וּפָרָשָׁיו׃ טו וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלִישָׁע קַח קֶשֶׁת
וְחִצִּים וַיִּקַּח אֵלָיו קֶשֶׁת וְחִצִּים׃
טז וַיֹּאמֶר ׀ לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הַרְכֵּב יָדֶךָ
עַל־הַקָּשֶׁת וַיַּרְכֵּב יָדוֹ וַיָּשֶׂם אֱלִישָׁע
יָדָיו עַל־יְדֵי הַמָּלֶךְ׃ יז וַיֹּאמֶר פְּתַח

ת"א לתת חלוי . כותשה מן נכת מליטה ז סנהדי קו :

רד"ק

אביו שנה שנאמר וירבעם ישב על כסאו : (יד) ואלישע חלה . כבר כתבנו למעלה מה שדרשו בפסוק זה כי שלשה חלאים חלה אלישע ומזה החולי השלישי מת : (טז) ידיו על ידי המלך . לחזק לבו להאמין בסימן החצים : (יז) ויאמר פתח החלון .

מצודת דוד

ופירוש כמשמעו ולפעמים יכלה שמוש הכתיב : (יד) מכי ידי רכב ישראל ופרשיו . כי הוא גבורתם וכחם כי יגמו מלחמותיהם כעזותו סימן להם כדבר ה׳ : (טז) ויסם אלישע ידיו על ידי המלך . להעיד כי ידיו מסייעה במלחמותיו על דרך המושפת והסגנקה שפלטים בעבור הכניע והכה היו אלו המושפתים לחב מותו כמו שמשתך מושפת המן גם לחתי מות מסם ימכרך חיים שמעב בעלמות אלישע בעבור כבודו לחב מותו : (יז) ויאמר פתח החלון קדמה . כמה סיה זה כמו להכאת חרם כי סם סיו מזומיים לסם : ויאמר אלישע ירי

מצודת דוד

לחב מותו ומוזר שוב לפרש מעשיו בחמוכה ועד לחב מותו : (יד) אשר ימות בו . לשכר סיה מעופד למות ממולי זה : אבי אבי

פירוש ע"מ

שְׁטַיְיאֶן גִישְׁרַיבֶּן אוֹף דֶעם בֵּיךְ פוּן דִי צַייטוּנְג וָואס
אִיז גֵיוֶוען צוּ דִי יָמִים לְמַלְכֵי פוּן דִי יִשְׂרָאֵל׃ (יג) וַיִּשְׁכַּב
יוֹאָש אוּן יוֹאָש הָט זִיךְ גֵילֵייגְט מִיט זַיינֶע עֲלֶטֶערִין
וַיֵּרָבְעָם יָשַׁב אוּן יָרָבְעָם זַיין זוֹן הָט זִיךְ גֵיזֶעצְט אוֹף
זַיין שְׁטוּהל וַיִּקָּבֵר יוֹאָש אוּן יוֹאָש אִיז וָואלְגֶרן בַּגְרָאבֶּן
אוּן שׁוֹמרוֹן מִיט דִיא מְלָכִים פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל׃
(יד) וֶאֱלִישָׁע חָלָה אוּן אֱלִישָׁע אִיז קְרַאנְק גִיווָארֶן זַיין
קְרַעפְטְן וָום עֶר אִיז גִישְׁטאַרְבִּין וַיֵּרֶד אֵלָיו הָט גֶנִידֶרֶט
צוּ אִים יוֹאָש דֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיִּבְךְּ עַל פָּנָיו אוּן הָט
גֶיוֵוינְט אוֹף זַיין פָּנִים וַיֹּאמֶר אוּן הָט גֶיזָאגְט אָבִי אָבִי

רש"י

(יג) וירבעם ישב על כסאו . כמו היה . ויש לתמוה למה נכתבו כאן שני מקרות הללו שהרי עוד לפניהם הוא מספר והולך כדברי יואש ומוזר וכותב ויתר לדברי יואש וגו' ויכב יואש עם אבותיו וגו' ואומר מי אלא נכתבו אלא להפסיק ויעש הרע וגו' ואלישע חלה וגו' : (יז) פתח החלון למדינחא

רש"י

(יג) וירבעם ישב על כסאו . כמו היה . ויש לתמוה למה נכתבו כאן שני מקרות הללו שהרי עוד לפניהם הוא מספר והולך כדברי יואש ומוזר וכותב ויתר לדברי יואש וגו' ויכב יואש עם אבותיו וגו' ואומר מי אלא נכתבו אלא להפסיק ויעש הרע וגו' ואלישע חלה וגו' : (יז) פתח החלון

רלב"ג

קטופה וגם המלכוה וכזה יפיקל זה המספר וכבל בלכנו בשה קדם שלפעמים יכלה זה שלא הסגים עבדו שלמות למלכותו והכל כדברי יואש ומוזר וכותב ויתר לדברי יואש וגו' ואומר מי אלא נכתבו אלא להפסיק ויעש הרע וגו' ואלישע חלה וגו' : (יז) פתח החלון

מנחת שי

ופירוש נמשר למען סימן ל"ד במ"ג : (יג) וַיֵּרָבְעָם יָשַׁב . כן נקוד :

הַחַלֻּזִ֔ן קַדְמָ֑ה וַיִּפְתָּ֣ח וַיֹּ֔אמֶר אֱלִישָׁ֖ע
יְרֵ֥ה וְיוֹר֙ וַיֹּ֣אמֶר חֵ֔ץ־תְּשׁוּעָ֖ה לַיהוָ֑ה
וְחֵ֥ץ־תְּשׁוּעָ֖ה בַּאֲרָ֑ם וְהִכִּ֣יתָ אֶת־אֲרָ֔ם
בַּאֲפֵ֖ק עַד־כַּלֵּ֥ה: יח וַיֹּ֣אמֶר קַח־הַחִצִּ֗ים
וַיִּקָּ֔ח וַיֹּ֣אמֶר לְמֶלֶךְ֙ יִשְׂרָאֵ֔ל הַךְ־אָ֖רְצָה
וַיַּךְ֙ שָׁלֹ֣שׁ־פְּעָמִ֔ים וַיַּעֲמֹֽד: יט וַיִּקְצֹ֥ף
עָלָ֖יו אִ֣ישׁ הָאֱלֹהִ֑ים וַיֹּ֣אמֶר לְהַכּ֗וֹת
חָמֵ֤שׁ אוֹ־שֵׁשׁ֙ פְּעָמִ֔ים אָ֥ז הִכִּ֖יתָ אֶת־
אֲרָ֑ם עַד־כַּלֵּ֣ה וְעַתָּ֔ה שָׁלֹ֥שׁ פְּעָמִ֖ים
תַּכֶּ֥ה אֶת־אֲרָֽם: כ וַיָּ֥מָת אֱלִישָׁ֖ע

רש"י

קדמה. מול ארץ ארם שהם במזרח כמה שנאמר ארם מקדם (ישעיה ט') (ב"ב): ירה ויור. שדו ונדלו: ויאמר חץ תשועה וגו'. אלישע אמר החץ הזה יהיה סי' תשועה ליזרעל: באפק. שם העיר: (יט) ויאמר להכות חמש או שש פעמים. היה לך: אז. אם כך עמית הכית את ואע"פ שהיה גם כן אפק בנחלה בני אשר וה היה לבני יהודה כמו שפירש למעלה בדבר אחאב והוא המקום שנלחמו בו ישראל עם מלך ארם בימי אחאב והכו בני ישראל את ארם מאה אלף רגלי ביום אחד ונאמר לאלישע בנבואה כי באותו מקום שהיתה או התשועה תהיה עוד התשועה לישראל בבלחמת ארם ואמר לו אלישע עד כלה כי כן נאמר לו בנבואה אם יורה המלך החצים פעמים רבות והיה סבור אלישע כי לא יעמוד מלירות החצים עד שיאמר לו עמוד ומפני זה קצף עליו אלישע כאשר עמד: (יח) להכות חמש. אם עלה בלבך להכו' חמש או שש פעמים או הכית ארם עד כלה: (כ) ויומת אלישע. בסדר עולם היא שנת עשירית ליואש וכאן אתה מחשב כמה שנים פרנס אלישע לישראל משנת י"ם ליהושפט עד עכשיו יותר מששים שנה ולא ידעתי מאין היה לו כי בשנה העשירית ליואש מת אבל נראה כי בתחילת מלכותו מת כי או התחילת

רד"ק

כבר אמר לו טרם שירכיב ידו על הקשת או אמר פתח לאחד מן העומדים שם: קדמה. לפי שארם היה למזרח ארץ ישראל כמו שכתוב ארם בקדם והחץ הראשון הוא שיורת דרך התלון אבל האחרים הכת בהם בארץ ואמר אלישע בתוריותיו החץ זה החץ יהיה תשועה שיושיע ישראל ובאיזה עם יפול החץ שתהיה תשיעה ממנו לישראל בארם יפול החץ והו שאמר חץ תשועה לה' וחץ תשועה בארם: באפק עד כלה. אפק הוא מערי יהודה ויוכל כמו יכיס כמס יוחר מעט מן הזהוב: (יח) קח חלצים. כמה היו אם חלים רבים וחצר הכניסו אינם בכלם למדן כיון שאמר לו קח חלצים ומספרי זה אמר לו אינם אם ארם בחפק עד כלה הכה אתה ואתה היה מכה בחפק כי מכם יכפו לו יוחר לנלחם ובכך זכרנו שכתוב במיומדים יעשה בחופן

מצודת דוד

מקדם כמ"ש ארם מקדם (ישעיה ט'): ירה. שלח החלים מהקשת: ויור. שמע לו ויכה: ויאמר. כעת אילים שאמר הנביא מן תשועה: וכן כ"ל מ"ש יהיה תשועה במיומדים לפ' נצח מלחמו וכחזקה שם יפול שמן: באפק. במקום שפך מכה מוחם עד מלכם: (יח) חך ארצה. שלח עם הקשת אם החלים למדן: ויעמוד. שמח מלהכלילך במכה יפול: (יט) להכות חמש וגו'. היה לך להכות ממש וכו' ולא היית מכלה אם ארם:

פירוש ע"ט

עֲפִ֣ין דְּעִם֮ פְּעַנְסְטֵר֒ קַיִן מִזְרָח֙ נַיִט (אֲקְעַנְין דֶּעִם֮
לְאִגְר אֲרֶם דֶּעַן אֲרָם אִיז אוּג מִזְרָח נַיִט פּוּן אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל) וַיִּפְתַּח הָאַט עֶר גִיעֶפְּנֶט וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע הָאַט
אֱלִישָׁע גְּנָאנְט יֶרֶה בּוּיגֶן דֶּעם בּוּיגֶן וְיוֹר
הָט עֶר גִיוֹוארְפֶן וַיֹּאמֶר הָט אֱלִישָׁע גְּנָאנְט חֵץ תְּשׁוּעָה
דֵּה דוּ פַייל אִיז מִיין פּוּן הֵילְף צוּ דִיר יִשְׂרָאֵל
פּוּן גָאט וְחֵץ תְּשׁוּעָה אוּג דוּא פַייל אִיז אַיין מִיטֶן פּוּן
הֵילְף צוּ דִי יִשְׂרָאֵל אַקְעגֶן אֲרָם וְהִכִּית אוּג דוּ וְועסְט
שְׁלָאגֶן דֶּעם אֲרָם אִין דֶּר שְׁטָאט אֲפֵק בִּיז דוּ וְועסְט
אִים פֶּאר לָעְנְדֶן: (יח) וַיֹּאמֶר הָט אֱלִישָׁע גְּנָאנְט קַח
וועסְטוּ נֶאר דְּרֵיי מָאל שְׁלָאגֶן דֶּעם אֲרָם: (כ) וַיָּמָת

וַיִּקְבְּרֻהוּ וּגְדוּדִי מוֹאָב יָבְאוּ בָאָרֶץ בָּא
שָׁנָה: כא וַיְהִי הֵם מְקַבְּרִים אִישׁ וְהִנֵּה
רָאוּ אֶת־הַגְּדוּד וַיַּשְׁלִיכוּ אֶת־הָאִישׁ
בְּקֶבֶר אֱלִישָׁע וַיֵּלֶךְ וַיִּגַּע הָאִישׁ
בְּעַצְמוֹת אֱלִישָׁע וַיִּחְיְ וַיָּקָם עַל־רַגְלָיו:
כב וַחֲזָאֵל מֶלֶךְ אֲרָם לָחַץ אֶת־יִשְׂרָאֵל
כָּל יְמֵי יְהוֹאָחָז: כג וַיְחָן יְהוָה וַיְרַחֵם
וַיֵּרֶחֶם אֹתָם וַיִּפֶן אֲלֵיהֶם לְמַעַן בְּרִיתוֹ אֶת־

אֱלִישָׁע וּקְבָרוּהִי
וּמַשְׁרָיַת מוֹאָב עָלַת
בְּאַרְעָא בְּמֵיעַל שַׁתָּא:
כא וַהֲוָה עַד דַּאִינוּן
קָבְרִין גַּבְרָא וְהָא חָזוֹ
יָת מַשְׁרְיָתָא וּרְמוֹ יָת
גַּבְרָא בִּקְבָרָא דֶּאֱלִישָׁע
וַאֲזַל וּקְרִיב גַּבְרָא
בְּגַרְמֵי דֶּאֱלִישָׁע וַחֲיָא
וְקָם עַל רַגְלוֹהִי:
כב וַחֲזָאֵל מַלְכָּא דַּאֲרָם
דְּחַק יָת יִשְׂרָאֵל כָּל יוֹמֵי
יְהוֹאָחָז: כג וְחֶם יְיָ
עֲלֵיהוֹן וּרְחֵם עֲלֵיהוֹן
וְאִתְפְּנִי בְּמֵימְרֵיהּ
לְאוֹטָבָא לְהוֹן בְּדֵיל קְיוֹמֵיהּ

ת"א הם קוברים . פעמר׳ מז מוליז׳ : ומואב. שבא כה : ויחן . שם (שמות׳ כז):

רש"י

חרס ממש או שם פעמים שהרי לסוף תשובה הרבתה ידיך על הקסת: (כ) יבאו בארץ. היו רגילין לבא ולגלול בארץ: בא שנה. כמיעל שתא כתשובת השנה כשוב האדון מליחה דשליש ויש מלכל להרחיקה דרך היולת לעת:

רד"ק

התשובה שחרי מעת שחילה יהואחז אביו את פני ה׳ שמיע ה׳ את תפלתה ונדודי טואב. בין שמת אלישע התחיל הפרעונות לבא התחילו גדודי מואב לבא שעל ידו נושעו ישראל מיד מואב ועשו ישראל בהם רעה גדולה כמו שכתוב למעלה ומשמה הוא התחילו לבוא בארץ: בא שנה. כתרגומו במיעל שתא ואפשר שתהיה האל"ף תמורת ה"א הנקבה והוא כמו בה שנה כלומר באותה שנה עצמה שמת אלישע באו גדודי טואב בארץ וכמוהו על כן גבהא קומתו באל"ף במקום ה"א הנקבה וכן בה ביום גלוליו בה"א במקום אל"ף: (כא) וישליכו את האיש. מרוב חפזם מפחד הגדוד השליכוהו בקבר אלישע כלומר בסערת אלישע שנקבר בה ולא היה להם אלא לפחוד פן המערה ולהשליכו בתיכה היתה נקל להם לעשות זה מלהפשר קבר לאיש ופירוש ויהי הם קוברים איש רוצים לקביר מתעסקים בקבורתו וכיון שפתחו פי המערה השליכוהו שם ותנגלו האיש ער שנגע בעצמות אלישע וזהו ויילך ויגע האיש בעצמות אלישע: ויחי ויקם על רגליו. מרז"ל כי חיה ההוליד בנים והשמים שחיה לקיים ברכה אליהו שנתן לו פי שנים ברוחו ואליהו החיה מת אחד והוא החיה שנים אחר בחייו בן השונמית ואחד במותו זה האיש ואמרו כי הוליד בן והאיש הזה שלום בן הקונה והוא מגדולי הדור והיה עושה צדקות

רלב"ג

כמוהו שהיה מתן לו על לחכ: (כ) ונדודי מואב יבאו בארץ כלומר שהיה מנהגם שבכל שנה ושנה היו באים בארץ ישראל לשלול ולבוז אותה ולזה אמר בא שנה כלומר בתחלת השנה שבאו בה היו באים לשלול ולבוז ולא היה מונע אותם מפחד הגדור שהיה עליהם מאלישע ולזה אמר ויהי הם קוברים איש שבעת שהיו קוברים איש מישראל מת היה זה להוליאו מהקבר הזה ולהשליכו בקבר אלישע: (כא) וישליכו את האיש. כלומר בסערה שנקבר בה ולא היה להם אלא לפחוד פן המערה ולהשליכו בתיכה היתה נקל להם לעשות זה מלהפשר קבר לאיש ופירוש ויהי הם קוברים איש רוצים לקבור מתעסקים בקבורתו וכיון שפתחו פי המערה השליכוהו שם ותנגלו האיש ער שנגע בעצמות אלישע וזהו ויילך ויגע האיש בעצמות אלישע: ויחי ויקם על רגליו. מרז"ל כי חיה ההוליד בנים והשמים שחיה לקיים ברכה אליהו שנתן לו פי שנים ברוחו ואליהו החיה מת אחד והוא החיה שנים אחר בחייו בן השונמית ואחד במותו זה האיש ואמרו כי הוליד בן והאיש הזה שלום בן הקונה והוא מגדולי הדור והיה עושה צדקות

מצודת ציון

(כג) ויחן. מל׳ חניה ומחלה: ולא אבח. ולא רלה:

מצודת דוד

(כ) יבואו בארץ. היו רגילין לבוא בארץ לשלול שלו: בא שנה. תכונה יומן כמיעל שתא כ"ל כתחילת השנה בעוד הארץ מלאה דשיפה מסטוה שסיעל יומם ממלך מרם עם כל עבי ישראל מאבי

פירוש ע"ם

אֱלִישָׁע אוֹנ אֲלִישָׁע אִיז גִישְׁטאָרבּין וַיְקַבְּרֻהוּ אִין וַיֶּיא הָאבֶּן אִים בַּאגְרָאבֶּן וּגְדוּדֵי מוֹאָב אִין דִי חַיְלוֹת פּוּן מוֹאָב פֶּלֶענֶן גִוועֶינְט זַיין צוּ קוּמֶן אִין צוּרוּבִּין אִין לַאנְד בָּא שָׁנָה אִין דֶעם אַן הוֹב יָאר: (כא) וַיְהִי הֵם קוֹבְרִים אוֹנ עֶם אִיז גִיוֹוען וויא זַיֶיא הָאבֶּן גְוואלְט בַּאגְרָאבֶּן אִיין מַאן וֶהֶנֶה רְאוּ אוֹנ נוּן זַיי הָאבֶּן דֶעֶר זָעהֶן דֶאם חַיל פּוּן מוֹאָב וַיַּשְׁלִיכוּ הָאבֶּן זַיי אַוועק גְווארְפֶן דֶעם מַאן בַּיי אֱלִישָׁע בֶּעֶר פּוּן אֱלִישָׁע וַיֵּלֶךְ וַיִּגַּע אִיז גִיגַאנְגֶען דֶער מַאן בְּלוֹמֶר עֶר מַאן הָאט זִיךְ צוּא גִיקְאקְילְט אוֹנ הָאט אֶן גִרוּרט אִין דִי בֵּיינֶער פּוּן דֶעם אֱלִישָׁע וַיְחִי וַיָּקָם אִין אִיז לֶעבְּדִיג גְווארְן אוֹנ אִיז אוֹף גִישְׁטאנְען אוֹיף וַיְחִי אַלְעָע פּוּן יְהוֹאָחָז: (כג) וַיְחָן יְהוָה וְרַחֵם וַיֶּיא

אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְלֹא אָבָה
הַשְׁחִיתָם וְלֹא־הִשְׁלִיכָם מֵעַל־פָּנָיו עַד־
עַתָּה: כד וַיָּמָת חֲזָאֵל מֶלֶךְ־אֲרָם וַיִּמְלֹךְ
בֶּן־הֲדַד בְּנוֹ תַּחְתָּיו: כה וַיָּשָׁב יְהוֹאָשׁ
בֶּן־יְהוֹאָחָז וַיִּקַּח אֶת־הֶעָרִים מִיַּד בֶּן־
הֲדַד בֶּן־חֲזָאֵל אֲשֶׁר לָקַח מִיַּד יְהוֹאָחָז
אָבִיו בַּמִּלְחָמָה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים הִכָּהוּ
יוֹאָשׁ וַיָּשָׁב אֶת־עָרֵי יִשְׂרָאֵל:
יד א בִּשְׁנַת שְׁתַּיִם לְיוֹאָשׁ בֶּן־יוֹאָחָז
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מָלַךְ אֲמַצְיָהוּ בֶן־יוֹאָשׁ
מֶלֶךְ יְהוּדָה: ב בֶּן־עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה
הָיָה בְמָלְכוֹ וְעֶשְׂרִים וְתֵשַׁע שָׁנָה מָלַךְ
בִּירוּשָׁלִַם וְשֵׁם אִמּוֹ יְהוֹעַדִּין מִן־

תרגום

קָנְמֵיהּ דְּעַם אַבְרָהָם
יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְלָא אָבָה
לְחַבְּלוּתָהּ ן וְלָא אַגְלִינוּן
מִאַתַר בֵּית שְׁכִינְתֵּיהּ
עַד כְּעַן: כד וּמִית חֲזָאֵל
מַלְכָּא דַּאֲרָם וּמְלַךְ בַּר
הֲדַד בְּרֵיהּ תְּחוֹתוֹהִי:
כה וְתַב יְהוֹאָשׁ בַּר
יְהוֹאָחָז וּנְסִיב יַת
קִרְוָנָיָא מִיַּד בַּר הֲדַד בַּר
חֲזָאֵל דִּי נְסִיב מִן יְהוֹאָחָז
אֲבוּהִי בְּקְרָבָא תְּלַת
זִמְנִין מְחָהִי יוֹאָשׁ
וַאֲתִיב יַת קִרְוָנֵי
יִשְׂרָאֵל: א בְּשַׁתָּא
תְּרֵתִין לְיוֹאָשׁ בַּר
יְהוֹאָחָז מַלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל
מְלַךְ אֲמַצְיָה בַּר יוֹאָשׁ
מַלְכָּא שִׁבְטָא דְבֵית
יְהוּדָה: ב בַּר עֶסְרִין
וְחַמֵּשׁ שְׁנִין הֲוָה כַּד
מְלַךְ וְעֶסְרִין וּתְשַׁע שְׁנִין
מְלַךְ בִּירוּשְׁלֵם וְשׁוּם
אִמֵּיהּ

מנחה שי

יד (ט) יהועדין . יהועדן קרי :

רד"ק

יהועדן קרי

בכל יום וכח צדקות היה עושה היה מפלא את החפת מים והיה יושב על פתח העיר וכל אדם שהיה בא מן הדרך היה משקה אותו ומשיב את נפשו ובזכות הצדקות שעשה שרתה רוח הקדש על אשתו שנאמר אל תילדה הבריאה אשת שלום בן תקות וכשכת נמלו כל ישראל עכו חסר ויצאו עכו לקברו וראו הגדוד והשליכו האיש בקבר אלישע וגע בעצמות אלישע וחיה ואחר כן הוליד את חנמאל שנאמר הנה חנמאל בן דודך וכן אמר בתרגומו של תוספתא דין הוא שלום בן תקוה והוליד ית חנמאל בתריה ומהם אמרו שלא חיה אלא

מצודת דוד

(כג) עד עתה. כ"ל עד עולם כי כל הקולל כמקרה הזה כ"ש כומו שומר עד עתה : (כד) ויבת חוזאל . ככדי לבוא השועה ליסרמל עת חזאל ומלך בן הדד וכימיו מפעמו :

פירוש ע"ט

וְעַלְיוֹנֵט אֵין הֵט זִיךְ דָּר בַּאריכְטֶט אִיבֶּר זַיי וַיְפֶּן אֱלֹהֵיהֶם
אוּנ עָר הֵט זִיךְ נְקֵעֶרְט צוּ זַיי פּוּן וְועֶגֶן זַיין כְּרִיהוֹת
בְּרִית וְוָם עָר הֵט גֶהאט מִיט אַבְרָהָם אוּנ יִצְחָק אוּנ
יַעֲקֹב וְלֹא אָבָה אוּנ עָר הֵט נִיט גְוואלְט צוּ פֶּר דַארְבֶּן
זַיי וְלֹא הִשְׁלִיכֵם אוּנ עָר הֵט זַיי נִיט גְוואוֹרְפִין פּוּן פַּר
זַיין פָּנִים בִּיז הַיינְט: (כד) וַיָּמָת חֲזָאֵל אוּנ חֲזָאֵל מֶלֶךְ
אֲרָם אִיז נִישְׁטאַרְבִּין וַיִּמְלוֹךְ אוּנ בֶּן הֲדַד זַיין זוהן הָאט (כה) וַיָּשָׁב יְהוֹאָשׁ הֵט זִיךְ אוּם
נְקֵעֶרְט יְהוֹאָשׁ בֶּן יְהוֹאָחָז אִין הֵט צוּ נֶעמֶן פּוּן בֶּן הֲדַד זַיין זוהן פּוּן חֲזָאֵל
אֲשֶׁר לָקַח וְום עָר הֵט זַיי צוּ גְנוֹמֶן פּוּן דֶעם הָאנְט פּוּן יְהוֹאָחָז זַיין פָאטֶר אִין דֶר מִלְחָמָה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים הִכָּהוּ
מַאל הֵט אִים יוֹאָשׁ גְשׁלָאגֶן אוּנ הֵט אִים נְקֵעֶרְט דִיא שְׁטֶעט פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל:

יד (א) בִּשְׁנַת שְׁתַּיִם אִין אַנְדֶערְען יָאר צוּ יוֹאָחָז בֶּן דֶעם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מָלַךְ אֲמַצְיָהוּ הָאט נְקֵעֶנִיגְט אֲמַצְיָהוּ
בֶּן יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה: (ב) בֶּן עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ פְּעָנֶ אִין צְוואנְצִיג יאר אִיז עָר אַלְט גְוָעזֶן אִיז זַיין קְרִיגְיגֶן

ועשרים

ירושלם: ג וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה רַק
לֹא כְּדָוִד אָבִיו כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשָׂה יוֹאָשׁ
אָבִיו עָשָׂה: ד רַק הַבָּמוֹת לֹא־סָרוּ עוֹד
הָעָם מְזַבְּחִים וּמְקַטְּרִים בַּבָּמוֹת: ה וַיְהִי
כַּאֲשֶׁר חָזְקָה הַמַּמְלָכָה בְּיָדוֹ וַיַּךְ אֶת־
עֲבָדָיו הַמַּכִּים אֶת־הַמֶּלֶךְ אָבִיו: ו וְאֶת־
בְּנֵי הַמַּכִּים לֹא הֵמִית כַּכָּתוּב בְּסֵפֶר
תּוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר
לֹא־יוּמְתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים וּבָנִים לֹא־
יוּמְתוּ עַל־אָבוֹת כִּי אִם־אִישׁ בְּחֶטְאוֹ
יָמוּתוּ: ז הוּא־הִכָּה אֶת־אֱדוֹם בְּגֵי־הַמֶּלַח
עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים וְתָפַשׂ אֶת־הַסֶּלַע

אמיה: ג ויהועדן מן
ירושלם: ג ועבד דכשר
קדם יי לחוד לא כדויד
אבוהי בכל דעבד יואש
אבוהי עבד: ד לחוד
במתא לא עתרא עד
כען עמא מדבחין
ומסקין בוסמין על
במתא: ה והוה כד
תקיפת מלכותא בידיה
וקטל ית עבדוהי די
קטלו ית מלכא אבוהי:
ו וית בני קטלנא לא
קטל כמא דכתיב
בספר אוריתא דמשה
דפקיד יי למימר לא
יומתו אבהן על פום
בנין ובנין לא יומתון
על פום אבהן אלהין
אינש בחוביה ימות:
ז הוא מחא ית אינש
אדום בגי מלח עשרא
אלפין וכבש ית כרכא
בקרבא

יוסת קרי מלח קרי

רד"ק

יואש מלך יהודה ומלך אמציה בנו באותה שנה הנה בשנת שתים ליואש מלך ישראל מלך אמציהו: (ו) לא יומתו אבות על בנים. כי משבעות הכתוב כן הוא כמו שאמר איש בחטאו יומת אלא שרבותינו ז"ל קבלו כי בכלל לאו זה עדות הקרובים כמו שתרגם אונקלוס על פום בנין ועל פום אבוהן אבל עיקר ההזהרה הוא שלא יומתו האבות בעון הבנים והבנים בעון אבות כמו שהביא ראיה הנה מן הפסוק: יומת. כתיב וקרי יומת והענין אחד: (ז) בני המלח. כתיב וקרי גי מלח והענין אחד: עשרת אלפים. זכר המוכים בני מלח ולא זכר השאר שאומר בדברי הימים עוד עשרת אלפים שבו חיים ויביאום לראש הסלע וישליכום מראש הסלע וכלם חבקעו: ותפש את הסלע במלחמה. ת"י וכבש ית כרכא בקרבא המצודה היתה בסלע: יקתאל. אחר שלקח המצודה שנה את שמה וקרא את

מנחת שי

(ד) ומקטרים. כמצרים מדוייקים כתו"ס במתניתין: (ו) בספר. כספרים מדוייקים בספר"ד בנגינ': תורת משה. כתי"ן במתניתין: לא יומתו. במקצת ספרים ים מתניתין במלא ל"ו ולא במלא יומתו וכן תכתיב בבמדבר: יומת. יומת ע"י: (ז) בני המלח. מלח קרי ומלח ב גי במקצת ספרים מלא יו"ד וחל"ף. חך במסורת נמנה במספר התפרים חנ"ף בקריאתם ופימן נמצר במ"ב ביכוסעג פימן י"ח וחכריס פימן י"ד: יקתאל. עיין מה שכתבתי ביכוסעג ט"ו:

מצודת ציון

יד (ו) על בנים. כמכוך בכיס:

מצודת דוד

ליואש מלך יהודה וגו' מלך ממליכ: (ז) את הסלע. מבלר בנוי

פירוש ע"ט

עֲשָׂרִים וְתֵשַׁע אִין נַיִן אִין צְוַואנְצִיג יָאר הָאט עֶר
גְּקִינִיגְט אִין יְרוּשָׁלַיִם וְשֵׁם אִמּוֹ אוּנ דָר נָאמֶן פּוּן זַיין
מִיטֶר אִיז גּוֹוֶען יְהוֹעַדָּן פּוּן יְרוּשָׁלַיִם: (ג) וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר
אוּנ עֶר הָאט גְּטָאן דָאס וָום אִיז רֶעכְט פֶאר טִיג אִין
נָאמֶם אוֹיגֶן רַק נָאר גִיט אַזוֹ וִוִי אִיר דָוִד זַיין עֶלְטֶער
פֶאטֶר בְּכֹל אַזוֹ וִוִי אֵלֶץ וָום יוֹאָשׁ זַיין פָאטֶר הָט
גְּטָאן אַזוֹ הָט עֶר אוֹךְ גְּטָאן: (ד) רַק הַבָּמוֹת נָאר דִיא
בָּמוֹת הָאבֶּן זַיי גִיט אָפּ גְטָאן עוֹד הָעם מְזַבְּחִים דָאס
פָאלְק הָאבֶּן נָאךְ גְּקוֹלִיט אִין גִידֶעמְפְּט אוֹךְ דוּא
בָּמוֹת: (ה) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר אוּנ עָם אִיז גְּווֹען אַז עָם הָט
זִיךְ גְּשְׁטַארְקְט דָם קִינִגְרַייךְ אוּנ זַיין הָאנְט זִיךְ אֶת
עֲבָדָיו הָמַּכִּים אֶת הַמֶּלֶךְ אָבִיו: (ו) וְאֶת בְּנֵי הַמַּכִּים
לֹא הֵמִית כַּכָּתוּב בְּסֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
לֵאמֹר לֹא יוּמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים וּבָנִים לֹא יוּמְתוּ
עַל אָבוֹת כִּי אִם אִישׁ בְּחֶטְאוֹ יָמוּתוּ: (ז) הוּא הִכָּה
אֶת אֱדוֹם בְּגֵי הַמֶּלַח עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים וְתָפַשׂ אֶת
הַסֶּלַע

רש"י

יד (ז) ויקרא את שמה יקתאל. מהיתה לו לקיהוי
סיוסים כמו שכתוב (כד"ה כ' כ"ה יד) ויחרי כוח ממליהו
מהכות את חדו מיס ויבא את אלהי בני שעיר וגו' (ל"ה כ' כ"ה
ולפניהם ישתחוה וגו' והוכיחו הנביא ואמר לו (ל"ה כ' כ"ה
ט"ו) וידעתי כי יעץ אלהים להשחיתך ומה היה העלה שהשיחו

בַּמֶּלְחָמָה וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמָהּ יָקְתְּאֵל
עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ ח אָז שָׁלַח אֲמַצְיָה
מַלְאָכִים אֶל־יְהוֹאָשׁ בֶּן־יְהוֹאָחָז בֶּן
יֵהוּא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לְכָה נִתְרָאֶה
פָּנִים׃ ט וַיִּשְׁלַח יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל
אֶל־אֲמַצְיָהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה לֵאמֹר הַחוֹחַ
אֲשֶׁר בַּלְּבָנוֹן שָׁלַח אֶל־הָאֶרֶז אֲשֶׁר
בַּלְּבָנוֹן לֵאמֹר תְּנָה אֶת־בִּתְּךָ לִבְנִי
לְאִשָּׁה וַתַּעֲבֹר חַיַּת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר
בַּלְּבָנוֹן וַתִּרְמֹס אֶת־הַחוֹחַ׃ י הִכֵּה הִכִּיתָ
אֶת־אֱדוֹם וְנִשָּׂאֲךָ לִבֶּךָ הִכָּבֵד וְשֵׁב

בְּקָרְבָא וּקְרָא יַת שְׁמַהּ
יָקְתְּאֵל עַד יוֹמָא הָדֵין׃
ח בְּבֵן שְׁלַח אֲמַצְיָה
אוֹגָדִין לְוָת יְהוֹאָשׁ בַּר
יְהוֹאָחָז בַּר יֵהוּא מַלְכָּא
דְיִשְׂרָאֵל לְמֵימַר אֵיתָא
נְקַבֵּיל אַפִּין בְּקְרָבָא׃
ט וּשְׁלַח יְהוֹאָשׁ מַלְכָּא
דְיִשְׂרָאֵל לְוָת אֲמַצְיָה
מַלְכָּא שְׁבָטָא דְבֵית
יְהוּדָה לְמֵימַר חוֹחָא דִי
בְלְבָנֹן שְׁלַח לְאַרְזָא דִי
בְלְבָנֹן לְמֵימַר הַב יַת
בְּרָךְ לְבְרִי לְאִתּוּ
וַעֲבָרַת חֵיוָת בָּרָא דִי
בְלְבָנֹן וְדָשַׁת יַת חוֹחָא׃
י מֵימְחָא מְחֵיתָא יַת
אֱנַשׁ אֱדוֹם וְרָמַיִת עֲלָךְ
לִבָּךְ אִתְיַקַּר וְהֵיכ
בביתך

רש"י

להתגרות כמלך ישראל׃ (ח) אז שלח אמציה מלאכים וגו' נתראה פנים. כמלחמ': (ט) החוח אשר בלבנון. כמשל הזה שמלך ישראל מבקש לשדך את בתו לבנו של מלך יהודה ולשון חוח הוא לשון קוצים ודרדרים כמו (ישעיה ה) חוח וברקן יעלה׃ ותעבור חית השדה. כלומר שבאו חיות השדה ורמסו את החוח ולא נתקיים השידוך׃ הכה הכית את אדום. שהכית את אדום ונשאך לבבך להתגאות עליהם ולומר שאתה יכול לעמוד נגדם׃ שב בביתך. אתה מלך ואני מלך אין לך עסק עמי׃ למה תתגרה ברעה. שלא תתגרה במלחמה שאינה שלך׃ ותפל אתה ויהודה עמך. שאני עומד כנגדך ואתה ויהודה עמך אינכם יכולים לעמוד׃ (יא) ויעל יואש. כשראה שאין לו ברירה׃ ויתראו פנים. הוא ואמציה׃ (יב) ויגף יהודה. נהרגו מהם׃ וינוסו איש לאהליו. מפני שהיו יראים שמא יהרגו אותם׃ (יג) ויתפש יואש. בחיים׃ ויבא ירושלם. שהיתה קרובה לשם׃ ויפרץ בחומת ירושלם. שלא היה להם חומה׃ (יד) ואת כל הזהב. שהיה שם מרובה מאד׃ ואת כל הכלים. שהיו שם הרבה׃ ואת בני התערובות. שהיו מעורבים עם הגוים׃ וישב שומרון. שלא היה יכול לעמוד נגדו׃

רד"ק

שמח יקתאל על ענין ידוע אצלם׃ (ח) לכה נתראה פנים. פי' למלחמה והענין שרצת להלחם עמו אומר בדברי היבים כי בלכת אמציהו להלחם בארום שכר מישראל מאה אלף גבורים שילכו עמו והניחם במצות הנביא ואמר להם שילכו למקומם וחרה אפם ופשטו בערי יהודה והכו מהם ג' אלפים ובזו בזה רבה ומפני זה רצה להלחם אמציה עם מלך ישראל׃ (ט) החוח אשר בלבנון. משלו משל זה וקרא מלך יהודה החוח וקרא עצמו ארז ומשל תגנה את בתך לבני כלומר אפילו רצה להתחבר

מגחת שי

(י) ונסמך. נסמכים מדוייקים הוא"ו נמתריך

רלב"ג

יומתו הכאים בהגוף מכוחיהם׃ (ח) לכה נתראם פנים. כ"ל להתגלות פנים במלחמה׃ (ט) החוח אשר בלבנון. קרא עצמו ארז וקרא מלך יהודה חוח על לד הכוה ואחר שמשל בעצמו שאפי' במל ממנו להתחבר עמו כדי שיהיה בעזרו ויכוה בעיניו ממלכ ומשל' כזה תעשוה הים הבדה אשר בלבנון ומכרמום עם המות כ"ש בכיולה להלחם עמו ואכה היה מבזה חומו כל כך מפני היותו מוגן מהאויבו זאת אשר היה מגיע מחחת בהרגשתו מהמותו והכנו כל היה מחחת ואחת הסכה תמלא זה המקום כשלמה יומם מומם כל החייה וזה תמרו את המלכיו מלך יהודה כן יהוסם מלך ישראל עם זה היפה סכת לנו מומם כי הוא הלך בדרך מחזיקו ועם יומם מבין מחרי מות יהוידע וכבר ספר בד"ה כי מלאים הכין שחיל ולפיכם יאמתו׳ וכספכם זה המלמ כפל בין יומם הוא ויהודה עמו׃ (י) הכבד ושב בביתך. הוא מענין הכבוד וכלומ יאמר שכבודו יהיה שיבה בביתו כי יסיגנו קנון עמם

מצודת דוד

בסנאר: (ח)נתראה פנים. כי כך ר"ת נאמר בלאכי יהוסם פשטו בעבי יהודה וכתו בהם וגם בלאכתלו לאמר לין זה נצוכה לבא בחוסם ולהכות לך בהגוים סביב בהכלה סביב ובדבה הגבולים עם מיו: (ט) החוח. המכיל את ממלים לומר והא עמנו לתרו וכלו ממר לף לם בדבה בשלום לכליתה יחכב לי לשחמכך עמך ומכ"ש לבדם עמך למלחמם: והרמום. על מבר בשמו לכו לבדך בוחת ובמו לו שחמעו יכמבו מותו:(י) חבה. בעבור שבשים עם מדום לחגלם לבך: הכבד ושב בביתך. כ"ל עם הכב בביתך ותחבל מלהלחם כי לו תצמר בכבודך שקנית בלילחן מדום: ולמה תתגרה ברעה. למה מחגלם עמדי בעבור שבים

פירוש ע"ט

מִלְחָמָה דִי שְׁטָעט וָם איז גֶעשַׁאנֶן אוֹף אַיין שְׁטַיין
וַיִּקְרָא אִין הַט גִירוּפֶן איר נָאמֶן יָקְתְּאֵל בּוּז אוֹנ דָעם
צוֹ נָאמֶן תִּנֵּה גִיב דַיין טָאכְטֶר צוּ מַיין זוֹן פַּר אַיין וַייב
הַיינְטִיגֶן טָאג׃ (ח) אָז שָׁלַח אֲמַצְיָה הֶעֶנְסְט מְאל הַט גֶשִׁיקְט
וַתַּעֲבוֹר וגו' אִיז אִיבֶּר גֶפָארֶן דִי חַיָּה וָם אִיז אוֹנ וָאלְד
אִין הָאט צוּ טְרַעטֶן דָעם דָארִין בּוּם (אָזוֹ קִימְסְטוּ
אוֹךְ צוּ גְלַייכֶן זִיךְ צוֹא מִיר אִין צוּ מַלְחָמָה הָאלְטֶן
מִיט מִיר דְסדוּ בּוּסְט גְלַייךְ וִי אִיין דָארֶן בּוּם אוֹנ
אִיךְ בִּין גְלַייךְ וִויא אַיין טָעגִין בּוּם אוֹנ וַייל דוּא
וִויל סְט דִיךְ גְרוֹם הָאלְטֶן וְוָעלִין קוֹמֶן מִיינִי חַיְלוֹת
אִין וְוָעלְטֶן דִיךְ צוֹא טְרַעטִין׃ (י) חַבֵּה הִכִּיתָ שְׁלָאגֶן

האסטו

בְּבֵיתֶךָ וְלָמָּה תִתְגָּרֶה בְּרָעָה וְנָפַלְתָּה אַתָּה וִיהוּדָה עִמָּךְ׃ יא וְלֹא־שָׁמַע אֲמַצְיָהוּ וַיַּעַל יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וַיִּתְרָאוּ פָנִים הוּא וַאֲמַצְיָהוּ מֶלֶךְ־ יְהוּדָה בְּבֵית שֶׁמֶשׁ אֲשֶׁר לִיהוּדָה׃ יב וַיִּנָּגֵף יְהוּדָה לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּנֻסוּ אִישׁ לְאָהֳלָו׃ יג וְאֶת אֲמַצְיָהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה בֶּן־יְהוֹאָשׁ בֶּן־אֲחַזְיָהוּ תָּפַשׂ יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל בְּבֵית שֶׁמֶשׁ וַיָּבֹאוּ יְרוּשָׁלַם וַיִּפְרֹץ בְּחוֹמַת יְרוּשָׁלַם בְּשַׁעַר אֶפְרַיִם עַד־שַׁעַר הַפִּנָּה אַרְבַּע מֵאוֹת

בְּבִיתָךְ וּלְמָא תִתְגְּרֵי בְּבִישְׁתָּא וְתִפֹּל אַתְּ וִיהוּדָה עִמָּךְ׃ יא וְלָא קַבֵּל אֲמַצְיָה וּסְלֵיק יְהוֹאָשׁ מַלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל וְאִתְקְבִיל הוּא וַאֲמַצְיָה מַלְכָּא דִיהוּדָה בְּבֵית שִׁמְשָׁא דְּיִהוּדָה׃ יב וְאִתְבְּרִי אֱנָשׁ יְהוּדָה קֳדָם יִשְׂרָאֵל וַאֲפִיכוּ גְּבַר לְקִרְוָותֵהּ׃ יג וְיָת אֲמַצְיָה מַלְכָּא דִיהוּדָה בַּר אֲחַזְיָה אֲחַר יְהוֹאָשׁ מַלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל בְּבֵית שִׁמְשָׁא וַאֲתוֹ לִירוּשְׁלֵם וּפְרַץ בְּשׁוּרָא דִירוּשְׁלֵם בְּתָרַע שִׁבְטָא דְּאֶפְרַיִם עַד תָּרַע זָוְיְתָא אַרְבַּע

רד"ק

לאוהליו קרי ויבא קרי

עמו דרך שלום היה נבזה בעיניו להתחבר עמו כ"ש דרך מלחמה : (יא) בבית שמש אשר ליהודה . ולמה אמר אשר ליהודה כי ידוע כי בית שמש ליהודה אלא להודיע כי בנבול בני יהודה בא מלך ישראל לחלחם עמו : (יב) וינגף יהודה .

מנחת שי

(יב) נלחנו . לאהליו קרי : (יג) ויבאו ירושלם . ויבא קרי :

בעון שהביא מלך יהודה אלהי בני שעיר ולפניהם ישתחוה כמו שאומר בדברי הימים לפיכך אמר להשחיתו : (יג) בשער אפרים . שער היה בירושלים שהיה נקרא שער אפרים שהיה פתוח נוכח גבול אפרים ודרך אותו השער היו נכנסים בני

רלב"ג

המלחמה : (יה) כבית שמש תסך ליהודה . כמ מכוב כעמון יוסב לנלחם מלך יהודים כלך מליו להלחם כמלכו ולזה ספר כי בבית שמש

סמך ליהודה כיצד המלחמה : (יג) בשער אפרים עד שער הפנה . ידענה שהיא שם שער הפנה . כן היא שהשער הזה היה פונה לירושלם ושער

מצודת דוד

עליך הכעס ותפול אתה ומתך : (יג) בשער אפרים . כן היא שם השער ומשם התחיל לפרוץ ופרץ עד השער שעומד כפנת השיר

פירוש ע"ט

לקוטי יקרים

יג) וַיַּפְרֹץ בְּחוֹמַת יְרוּשָׁלַם וגו' אַרְבַּע מֵאוֹת אַמָּה . יְהוֹאָשׁ דער מֶלֶךְ פון יִשְׂרָאֵל האָט אוים גיבראכין אין דיא מָאהֶר פון יְרוּשָׁלַיִם פיר הונדערט אייליין . דער אברבנאל שרייבט דער מְנַהֵג פון די רוימישע מלכים איז ניטוש אז זיי זענען ניטוען אין אַנדערע מלחמה אוג זיי האבין ניטואלט אריין ניין בענוטען מיט גרום כבוד אוג זיי האבין ניטואלט אריין אין די רעזדענץ שְׁמָם נאר זיי האבין אוים ניבראכין דעם פעסטונג פון שְׁמָם אוג זענען ארויין בענאנגען אין שְׁמָם צו וייטין אז מיט זייער כח האבין זיי איינגענומען די מלחמה אוג דיא שְׁמָם . אוג יְהוֹאָשׁ האט אויך אזוי ניטאהן . נאך דעם וויי ער האט איין בענומען דיא מלחמה אוג ער האם ניטואלט ארויין אין ירושלים צו וייטין זיין גרויסקיים אין ער נים ארויין בענאנגען דורך טויערין פון ירושלים נאר ער האם אויך אוים ניבראכין אין ירושלים מיט זיינע חיל אוג צו ויסען פאר וום אמציהו פון יהואש . זה אין דברי הימים ב קפיטול כה :

גקומן קיין ירושלים ויפרוץ אין הט אין גבראכן אוג דער מאויר ירושלים בשער אפרים אוג דעם טויער פון אפרים בוו אוג ויונקעל טויער פיהר הונדערט אייל׳ען: (יד) ולקח אין הט צו גנומן נאר דם גאלד אין דאם

זילבער

אַמָּה׃ יד וַיִּקַּח אֶת־כָּל־הַזָּהָב וְהַכֶּסֶף
וְאֵת כָּל־הַכֵּלִים הַנִּמְצָאִים בֵּית־יְהוָה
וּבְאוֹצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֶת בְּנֵי
הַתַּעֲרֻבוֹת וַיָּשָׁב שֹׁמְרוֹנָה׃ טו וְיֶתֶר
דִּבְרֵי יְהוֹאָשׁ אֲשֶׁר עָשָׂה וּגְבוּרָתוֹ
וְאֵשֶׁר נִלְחַם עִם אֲמַצְיָהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה
הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי
הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃ טז וַיִּשְׁכַּב
יְהוֹאָשׁ עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר בְּשֹׁמְרוֹן
עִם מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּמְלֹךְ יָרָבְעָם בְּנוֹ
תַּחְתָּיו׃ יז וַיְחִי אֲמַצְיָהוּ בֶן־יוֹאָשׁ מֶלֶךְ
יְהוּדָה אַחֲרֵי מוֹת יְהוֹאָשׁ בֶּן־יְהוֹאָחָז
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה׃

מְאָה אַמִּין׃ יד וּנְסִיב יָת
כָּל דַּהֲבָא וְכַסְפָּא וְיָת
כָּל מָנְיָא דְּאִשְׁתְּכָחוּ
בֵּית מַקְדְּשָׁא דַיְי וּבְגִנְזֵי
בֵּית מַלְכָּא וְיָת בְּנֵי
רַבְרְבַיָּא וְתָב לְשֹׁמְרוֹן׃
טו שְׁאָר פִּתְגָמֵי יְהוֹאָשׁ
דִּי עֲבַד וּגְבוּרְתֵּיהּ
וְדַאֲגִיחַ עִם אֲמַצְיָה
מַלְכָּא שְׁבְטָא דְּבֵית
יְהוּדָה הֲלָא אִינוּן
כְּתִיבִין עַל סִפְרָא
פִּתְגָמֵי יוֹמַיָּא לְמַלְכֵי
יִשְׂרָאֵל׃ טו וּשְׁכִיב
יְהוֹאָשׁ עִם אֲבָהָתּוֹהִי
וְאִתְקְבַר בְּשֹׁמְרוֹן עִם
מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וּמְלַךְ
יָרָבְעָם בְּרֵיהּ תְּחוֹתוֹהִי׃
יז וַחֲיָא אֲמַצְיָהוּ בַּר
יוֹאָשׁ מַלְכָּא דִּבְיַת
יְהוּדָה בָּתַר דְּמָית
יְהוֹאָשׁ בַּר יְהוֹאָחָז
מַלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל חֲמֵשׁ
עֶסְרֵי

רש"י

מתנגזות לף לתת ירמסון גדודי חילותי׃ (יד) ואת בני התערובות. כני הסרים שהיו מתוים בנית המלך לערבן שלא ימרדו מכותם כו וכן ת"י בני רכרכיא׃ (יז) ויחי

ישראל ובא לו אמציה לירושלם ואמת הוא כי מלך ישראל מת בשנת ארבעה עשר לאמציה לפי חשבון השנים אבל לא נתברר לנו בכמה שנים לאמציהו היתה מלחמת אדום ומלחמת ישראל׃ (יז) חמש עשרה שנה. זה החשבון ישר כי אמציהו מלך

מנחת שי

(יד) המצלחים כיס. בינוניים עם פיעול כמו"ל בכ"ף וגם בדגוש אחר נרפה כן כתוב אחל בכל אחר ספרים כתוב כיס ובמכתי כיסים כתוב בכיס הכלים בתחלת הפסוק ובכאחר ספרים שניהם כתוב כיס ובמכתי כיסים כתוב בכיס הכלים בתחלת הפסוק ובכאחר ספרים שניהם כתוב כיס: (טו) ויתר דברי יהואש וגו׳ ואחר נלחם עם אמציהו. כל הספרים כתוב כן אלא מהר"ן חיים כתוב כן ואחר כך עכר עליה קולמוסו. ולפי דעתי נראה כאן שנפלה כאן מאמצעות ויתר דברי יואש ואחר נלחם עם אמציהו ומפני הדומות מסתבר שכאן היתה טעות הסופר ונפל כאן מאמצעות ויתר דברי יואש ומפני קצרי ליה לספוקא דלעיל (י"ג י"ג) ובמקום יואש

רד"ק

אפרים בבואם לירושלם: עד שער הפנה. הוא שער הפנים ונקרא כן לפי שהיה שם פנת החומה: (יד) המצאים בית ה', כמו בבית ה' וכמותהו רבים: ואת בני התערובות. בני השרים שמשימין ערבים למלך שלא ימרדו בו ות"י בני דרכרכיא׃ ויושב שומרונה, אומר בסדר עולם בו בפרק בית יהואש מלך

בשנת ארבעה עשר לאמציה לפי חשבון השנים אבל לא נתברר לנו בכמה שנים לאמציהו היתה מלחמת אדום ומלחמת ישראל: (יז) חמש עשרה שנה. זה החשבון ישר כי אמציהו מלך

רלב"ג

הפנה היה בשער מבר הוא סמוך לבית ה׳ והוא נקרא שער הפנים כי הוא היה פונה והיפוך לקדושת יכמלו: (יד) ואת בני התערובות׳. פי הכתובים שהם לערבות למלך שלא ימרדו בו מכותיהם וכמו זכר כי היה ממליה מחכי יומם ת"ו שהם כחילו זכר להעיד כי מפני שנתגלה כל כך יומם ומעד למחליה ונפלא מהם ויכוזה עמך שהם הוא קודם ממליהו שהי שנים ו"ך שנה והנה היה כן כי בכר מלך יומם קודם

מצודת דוד

היה הפנה כמוכך מ׳ ממה: (יד) בני התערובות. כלי הכלים שהם היו למלך לערבן שלא ימרדו בו מכותיהם: (יז) חמש עשרה שנה. כי ממליה מלך בכ׳ ליומם ויומם מלך ט"ז שנה מלבד שתי שנים שמלך עזריה (ממליה) הלא מלך

פירוש ע"מ

זַיְלְבָּער וְאֶת כָּל הַכֵּלִים וְואָס זָענען
גְּיפֶּינֶען אִין נְאָטָם הוּז אִין דִי אוֹצָרוֹת פּוּן דֶעם הוּז
פּוּן דֶעם מֶלֶךְ וְאֶת בְּנֵי הַתַּעֲרוּבוֹת אִין דִי קֵינְדֶר פּוּן דִי
הָעֶרֶן וָום זֵיי זָענען גֶעבֶּען גָּוואָרֶן אוּן דֶעם הוּז פּוּן
מֶלֶךְ פַּר אֵיין עֲרֶבוּה אוּן פַּר אֵיין מַשְׁפּוּן דָם זַיינֶערִי
פָּעמִיר וְאָלְן נִיט מוֹרֶד זַיין אוּן דֶעם מֶלֶךְ דָם הָט עֶר
אוֹךְ צוּא גְנוּמֶן וַיָּשָׁב אִין הָאט זִיךְ אוּם גֶעקֶערְט קֵין
שֹׁמְרוֹן: (טו) וְיֶתֶר דִּבְרֵי יְהוֹאָשׁ אִין דִי אִיבֶּרְגֶע זַאכֶן פּוּן
יְהוֹאָשׁ וָום עֶר הָט גְּטָאן וּגְבוּרָתוֹ אוּן זַיין שְׁטָארְקֵייט

יְהוּדָה הָאט גֶילֶעגְט נָאךְ דֶעם טוט פּוּן יְהוֹאָשׁ בֶּן
יְהוֹאָחָז

יח וְיֶתֶר דִּבְרֵי אֲמַצְיָהוּ הֲלֹא־הֵם כְּתֻבִים
עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃
יט וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו קֶשֶׁר בִּירוּשָׁלַם וַיָּנָס
לָכִישָׁה וַיִּשְׁלְחוּ אַחֲרָיו לָכִישָׁה וַיְמִתֻהוּ
שָׁם׃ כ וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ עַל־הַסּוּסִים וַיִּקָּבֵר
בִּירוּשָׁלַם עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד׃
כא וַיִּקְחוּ כָּל־עַם יְהוּדָה אֶת־עֲזַרְיָהוּ וְהוּא
בֶּן־שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיַּמְלִכוּ אֹתוֹ תַּחַת
אָבִיו אֲמַצְיָהוּ׃ כב הוּא בָּנָה אֶת־אֵילַת
וַיְשִׁבֶהָ לִיהוּדָה אַחֲרֵי שְׁכַב־הַמֶּלֶךְ׃

עַסְרֵי שְׁנִין׃ יח וּשְׁאָר פִּתְגָמֵי אֲמַצְיָה הֲלָא אִינוּן כְּתִיבִין עַל סִפְרָא דְּפִתְגָמֵי יוֹמַיָּא לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃ יט וְקָטְרוּ דְבֵית יְהוּדָה׃ יט וְקָטְרוּ עֲלוֹהִי מֵירְדָא בִּירוּשְׁלֵם וְאַפֵּיךְ לְלָכִישׁ וּשְׁלָחוּ בָּתְרוֹהִי לְלָכִישׁ וְקַטָּלוּהִי תַּמָּן׃ כ וּנְטָלוּ יָתֵיהּ עַל כֵּיסוֹסָא וְאִתְקְבַר בִּירוּשְׁלֵם עִם אֲבָהָתוֹהִי בְּקַרְתָּא דְּדָוִד׃ כא וְדַבָּרוּ כָּל עַמָּא דִּיהוּדָה יָת עֲזַרְיָה וְהוּא בַּר שִׁית עַסְרֵי שְׁנִין וְאַמְלִיכוּ יָתֵיהּ תְּחוֹת אֲבוֹהִי אֲמַצְיָהוּ׃ כב הוּא בְּנָא יָת אֵילַת וְאַתִיבַהּ לְבֵית יְהוּדָה כְּהַר דְּשָׁכִיב מַלְכָּא

רד"ק

בשנת שתים ליואש ויואש מלך חמשה עשר שנה נמצא כי ארבעה עשר שנה מלך יואש בבני אמציהו ואמציה מלך כ"ט הנה כי ט"ו שנה חיה אמציהו אחרי יואש׃ (כ) על הפוסים. על רכב משני פוסים: (כב) הוא בנה את אילת. ובדברי הימים את אילוט ואחד הוא והיתה למלך אדום כמו שכתוב בתורה מאת אחיהן בני שעיר מאילת ומעציון גבר וכן אמר בדברי הימים או הלך שלמה לעציון גבר ואל אילות על שפת הים בארץ אדום ויאפשר כי דוד לקחה מבלך אדום כי מושל היה בכל ארץ אדום כמו שאומר וישם דוד באדום נציבים וביפי יהורם בן יהושפט פשע אדום מתחת יד יהודה ואילות שלקחה דוד חשיבות אליהם ועתה כשמלך עוזיהו לקח אילת ממלך אדום וישיבה ליהודה ועוזיה בנה אותה אחר שחשיבה ליהודה כי לא בנה אותה והיא ביד אדום אלא לאחר שלקחה מידי אדום ואפשר שנהרסו חומותיה בעת הכבוש עד שהוצרך לבנותה וכמו וי"ו זה הן אתה קצפת ונחמא אחר שחטאנו קצפת ובאמרו אחרי שכב המלך עם אבותיו נראה כי קודם יומת אביו מלך שאם לא כן לא הוצרך לומר אחרי שכב המלך ומתי חיה אלא אחרי אביו אלא שמלך קודם ביון שנם אביו בירושלם מפני הקושרים עליו ולא ידענו מתי היא זה שקשרו עליו ונם לכישה והנה נראה מהפסוק׳ כי תקף שנם שם שלחו אחריו והמיתוהו שם ונשאוהו לירושלם וקברוהו והבליכו את בנו ואפשר כי וישלחו אחריו שאמר לא היה תקף שהיה בלכיש אלא לאחר זמן ולדברי בעל סדר עולם נראה כי בשובו מבלחמת אדום ונלחם עם ישראל קשרו עליו עבדיו ומקרא מסייעו בדברי הימים ומצת אשר קר אמציה מאחרי ה׳ ויקשרו עליו קשר ונו׳ ובשובו מבלחמת אדום היא שפר באחרי ה׳ שהביא אלהי שעיר ובעל סדר עולם אמר כי בשנת שלש עשרה לאמציהו עשה מלחמת אדום וא"כ הוא בשובו מן המלחמה אחרי שנלחם עם ישראל קשרו עליו עבדיו והמיתוהו כל זה היה בשנת שלש עשרה לאמציהו או בשנת ארבעת עשר והנה נשארו משני בלבותו י"ץ שנה או ט"ו שנה כי הכתוב אומר כי עשרים ושמנה שנה מלך בירושלים והיאך היה זה ובסדר עולם אומר ג"כ מה ת"ל אחרי שכב המלך עם אבותיו אלא פירש כמה ועוד אמר בו עם אחר מת

מצודת דוד

כ"ט שנה ס"ב עם הכשב שנת כו יומם מי מחריו ממליה ע"ו שנה׃ (יט) בירושלם. כי לף מתפסו יסופט מ"מ המזיכו למלכותו׃ (כב) הוא בנה את אילת וישיבה ליהודה. יתכן שהיתה פעם ע׳

פירוש ע"ט

יְהוֹאָחָז מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה פּוּפְּעָזְרֵהוּ יָאר׃
(יח) וְיֶתֶר דִּבְרֵי אֲמַצְיָהוּ אִין דִּי אִיבְּרָעְזַאכָן פּוּן אֲמַצְיָהוּ הֲיָא הֵם כְּתוּבִים פַּר וָואר זַיי שְׁטֶייֶן גְּשְׁרִיבֶּן אוּף דֶעם בּוּךְ פּוּן דִּי צַיימוּנְג וָום אִיז גְּוּוען צוּ דִי מַלְכִים פּוּן שֹׁבֶט יְהוּדָה׃ (יט) וַיְקַשְׁרוּ עָלָיו אִין זַיי הָאבֶּן גְּקֶנִיפְּט אוּף אִים אִיין כּוּנְד אוּן יְרוּשָׁלַיִם כְּלוּמֶר אַיין מְרִידָה וַיָּנָס לְכִישָׁה אִיז עֶר אֲנַטְלָאפֶן קֵיין לָכִישׁ וַיִּשְׁלְחוּ אַחֲרָיו הָאבֶּן אִים גְּשׁוּקְט נָאהְ אִים אֵיין לָכִישׁ אִין הָאבֶּן אִים גְּטְרַאגֶּן דָארְטֶן נְסִיִּים׃ (כ) וַיִּשְׂאוּ אוֹתוֹ אִין הָאבֶּן אִים גְּטְרַאגֶּן

רש"י

אמציהו וגו׳. כל המם עכשיו שנה מלך עוזיהו בני בניו שכן כתוב (בד"ה כ׳ כ"ה כ"ח) ומעת חסר סר ממליכו מאחר ה׳: (יט) ויקשרו עליו וגו׳. משמעו מה תאמר הכתיב כי יען ה׳ להשחיתך: וינס לכישה. שם היה כל ע"ו שנה: (כב) אחרי שכב המלך עם אבותיו. אחרי מות המליך אבין מכאן אתה למד שמלך עוזיה בימי אבין ומ"מ לא נתנה לילת בידו עד לאחר מות אבין שהם לא מלך כחיי אבין למה לו לומ׳ לאחרי שכב המלך עם אבותיו וכשמת מוכה יומי הכית ע"פ שנות המלכים שם תיכף מחסר ט"ו שני׳ הללו שמנית למליכה ולעוזיהו תמלא בעמד מרכב מחות

עִם־אֲבֹתָיו׃ כג בִּשְׁנַת חֲמֵשׁ־עֶשְׂרֵה
שָׁנָה לַאֲמַצְיָהוּ בֶן־יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה
מָלַךְ יָרָבְעָם בֶּן־יוֹאָשׁ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל
בְּשֹׁמְרוֹן אַרְבָּעִים וְאַחַת שָׁנָה׃ כד וַיַּעַשׂ
הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לֹא סָר מִכָּל־חַטֹּאות
יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־
יִשְׂרָאֵל׃ כה הוּא הֵשִׁיב אֶת־גְּבוּל
יִשְׂרָאֵל מִלְּבוֹא חֲמָת עַד־יָם הָעֲרָבָה
כִּדְבַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר

עִם אֲבָהָתוֹהִי׃ כג בִּשְׁנַת
חֲמֵשׁ עַסְרֵי שְׁנִין
לַאֲמַצְיָה בַּר יוֹאָשׁ מַלְכָּא
שְׁבָטָא דְּבֵית יְהוּדָה
מְלַךְ יָרָבְעָם בַּר יוֹאָשׁ
מַלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל בְּשֹׁמְרוֹן
אַרְבְּעִין וְחַדָּא שְׁנִין׃
כד וַעֲבַר דְּבִישׁ קֳדָם יְיָ
לָא סְטָא מִכָּל חוֹבֵי
יָרָבְעָם בַּר נְבָט דְּחַיֵּב יַת
יִשְׂרָאֵל׃ כה הוּא אָהֵיב
יַת תְּחוּם יִשְׂרָאֵל
מִמֵּעֳלָא דַּחֲמָת עַד יַמָּא
דְּמֵישְׁרָא כְּמָא דְמַלֵּיל יְיָ
אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל דִּי מַלֵּיל
בְּיַד

ת"א הוא כתיב . יכמוס לח (תלה נח) :

רש"י

ועמריס וחמס׃ (כה) הוא השיב . מיד מלכי ארם יונה בן אמתי . הוא שמשו את יהוא שאמר לו בני רבעים ישבו לך אבל רבותינו דקדקו ויהי דבר ה' אל יונה שנית (יונה ג' א') ולא אלישע לפי שתבע ככוד הבן ולא תבע ככוד האב והוקשה להם זה המקרא ותרצוהו כדבר ה' אשר דבר ביד יונה לגינוה ונהפכה גזרת רעה לטובה כך נהפך ליסראל בימי ירבעם בן יואש מרעה שהיו בה אשר אבדם מלך ארם ויסיפם כעפר לדוש ועכשיו נהפך להם לטובה׃

מלא ואו

רד"ק

שהמליכוהו ועוד היאך אומר הכתוב על אמציהו כי תשעה ועשרים שנה ויאם היה מתחבא בלכיש מ"ו שנה מהמלכות היה זה ועוד כי לבנו אינו טונה אלא שתים וחמשים שנה והם אחר מות אביו כי כן כתוב כי בן ששה עשר היה בשלכו וע"ב שנה מלך ראוהו מ"ו שנה אם תמנה אותן לבנו הרי מלך ס"ו הראיה שהוא מביא מהימים שעמוד הבית אינה ראיה כי ב' חשבונות תמצא בימי הבית כי אם תמנה מתחלת בנין הבית עד ג' ליהויקים שבא עליו נבוכדנצר תמצא ארבע מאות ועשר ושלישה חדשים ואם תמנה עד שחרב הבית מכל וכל ב"א שנה לצדקיהו תמצא ארבע מאות ושע ושישה חדשים ועוד לדבריו כי היה הקשר מ"ו שנה והוא עומד בלכיש היאך היה זה והכתוב אומר כי בנוסו ללכיש שלחו אחריו והמיתוהו שם ואם אחר ט"ו שנה היה לא היה אומר וישלחו אחריו כי אחריו נראה מיד אחר שנס שם שלחו אחריו . אלא הנראה בזה כי מלחמת אמציהו עם ארום ועם ישראל היתה עד י"ד לאמציהו כי מארבעה עשר ואילך לא יכול להיות כי בשנת ארבעה עשר לאמציהו מת מלך ישראל ואם תרצה לומר כי בשנת שלש עשרה לאמציה היתה המלחמה כמו שאומר בסדר עולם אבל הקשר שקשרו עליו לא היה אלא סמוך למיתתו ומה שאמר בד"ה ומעת אשר סר אמציהו מאחרי ה' ויקשרו עליו ר"ל מיעת אשר ס' מאחרי ה' החלה הרעה לבוא עליו שהרי נגף במלחמת ישראל ועוד בכל יום ויום ענינו היה ברע עד סוף ימיו שקשרו עליו עבדיו ואת קשה מכלם שנם מפניהם לכישה וישלחו אחריו והמיתוהו שם והכתוב קצר וסיפר הרעה האחרונה כי דרך הכתוב בהרבה מקומות ום"ש אחרי שכב המלך עם אבותיו לומר כי תכף שמת אביו החלה התצלחה לבא כמו שהיה הפכה בחיי אביו כמו שאומר בד"ה ובימי דרשו את ה' הצליחו האלהים ותחילת הצלחתו הוא שהשיב אילת ליהודה : (כה) הוא השיב את גבול ישראל . והנה יואש אביו השיב ערי ישראל אלא שיואש השיב אותם העירים שלקח ארם וירבעם בנו השיב מלבא חמת עד הים הערבה כיד מלכי הנוים שלקחו אותם ולא ראינו ביד מי היו ויש מחלוקת בדברי רז"ל בזה יש מי שאומר מה שכתב יתרשע כתב זה ויש מי שאומר יותר ממה שכתב יהושע כתב זה ואנחנו רואים כי גבול לבא חמת ים הערבה הוא כארץ

מנחת שי

רלב"ג

(כג) בשנת חמש עשרה שנה למלכיהו . זה מבואר כי ככר מלך י"ד שנה כשנת יואש מלך ישראל׃

(כג) מלך יהואש בן יואש מלך ישראל . כפעמים מלכים בשומרון יד וגם בדמוס יהן מוליליהם ובנביאים עם פירוש מהרי"ל בשנת בן יואש מלך ישראל ובספרים מחסרים כתוב מלך וכן אחריהם יהיהן :

מצודת דוד

שכב המלך . על ממליה יאמר כי אף שהוא לבדה עדיין לא הומוז ליום להמיתו כה עד כי מת ובמיוחד ומשלח עיר מבלר : (כג) בשנת חמש עשרה . כי ממליה מלך בג' ליואש וימי מלכות יואש ט"ו שנים וכלו ס"ב כמ"ו למליה ולא מלך ישראל כשנת מלכיהו ואף ומקומות

פירוש ע"ט

הָט זִיךְ גְּלַיְיגְט מִיט זַיְינֶע עֶלְטֶערן כְּלוֹמַר נָאךְ דֶעם אֲז עֶר אִיז גִישְׁטאָרְבִין : (כג) בִּשְׁנַת חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אוֹנ פּוּפְצִיטֶן יאָר צוּ אֲמַצְיָהוּ בֶּן יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה מֶלֶךְ יָרָבְעָם הָט גִּקְרֶינְגְט יָרָבְעָם בֶּן יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אוֹנ שׁוֹמְרוֹן אַיין אוֹנ פֶערְצִיג יָאר : (כד) וַיַּעַשׂ הָרַע אוֹנ
(כה) הוּא הֵשִׁיב עֶר הָט אוֹם גְּקֶערְט פּוּן אֲרָם דֶעם גְּבוּל פּוּן יִשְׂרָאֵל מִלְּבוֹא חֲמָת פּוּן דֶעם אוֹרְט וּם מָעַן

קומט

בְּיַד עַבְדּוֹ יוֹנָה בֶן־אֲמִתַּי הַנָּבִיא אֲשֶׁר
מִגַּת הַחֵפֶר: כו כִּי־רָאָה יְהוָה אֶת־עֳנִי
יִשְׂרָאֵל מָרָה מְאֹד וְאָפֵס עָצוּר וְאָפֵס
עָזוּב וְאֵין עֹזֵר לְיִשְׂרָאֵל: כז וְלֹא־דִבֶּר
יְהוָה לִמְחוֹת אֶת־שֵׁם יִשְׂרָאֵל מִתַּחַת
הַשָּׁמָיִם וַיּוֹשִׁיעֵם בְּיַד יָרָבְעָם בֶּן־
יוֹאָשׁ: כח וְיֶתֶר דִּבְרֵי יָרָבְעָם וְכָל־
אֲשֶׁר עָשָׂה וּגְבוּרָתוֹ אֲשֶׁר־נִלְחַם
וְאֲשֶׁר הֵשִׁיב אֶת־דַּמֶּשֶׂק וְאֶת־חֲמַת
לִיהוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים
עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל:

ת"א מגת החפר . עם (מואב נט) :

בְּיַד עַבְדֵּיהּ יוֹנָה בַּר
אֲמִתַּי נְבִיָּא דִּי מִנַּת
חֶפֶר: כו כִּי אֲמַר גְּלֵי קֳדָם
יְיָ שִׁעְבּוּדָא דְּיִשְׂרָאֵל
תַּקִּיף לַחֲדָא וְאֵינוֹן
מְטַלְטְלִין וּשְׁבִיקִין וְלֵית
דְּסָעִיד לְיִשְׂרָאֵל: כז וְלָא
דַּוָּה רַעֲוָא קֳדָם יְיָ
לְמֵימְחֵי יַת שְׁמָא
דְּיִשְׂרָאֵל מֵהֲוָות שְׁמַיָּא
וּפְרָקִינוֹן עַל יְדֵי יָרָבְעָם
בַּר יוֹאָשׁ: כח וּשְׁאָר
פִּתְגָמֵי יָרָבְעָם וְכָל
דַּעֲבַד וְגִבּוּרְתֵּיהּ דְּאַגִּיחַ
וּדְאָתִיב יַת דַּמָּשֶׂק וְיַת
חֲמָת לְדָבִית יְהוּדָה
בְּיִשְׂרָאֵל הֲלָא אִינוּן
כְּתִיבִין עַל סִפְרָא דְּפִתְגָמֵי
יוֹמַיָּא לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל:

ושכיב

רד"ק קמץ נו"ן

הנבישת בין משה ויהושע ועוד הכתוב אומר חשיב כלפר שכבר היתה נבשית: אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי. לא נכתבה נבואה זו ויש בדבר זה מחלוקת בדברי רז"ל שהם אמרו יונה הבא בכיד הכן והא כתיד האב ר"ל חשש לכבוד ישראל לפיכך ברח חוצה לארץ שאינה מקום נבואה כדי שלא ישלחהו האל לנינוה שידע שיהיו קרובי׳ התשובה ויהיה בזה עונש לישראל ולא חשש לכבוד האל מה נאמר בו ויהי דבר ה׳ אל יונה בן אמתי שנית שני׳ דבר עמו ולא שלישי׳ והקשו והא כתיב אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי הנביא והרצו על עסקו נינוה לא דבר אלא פעם שנית ולא שלישית ומהם אמרו לא דבר עמו לא בנינוה ולא בדבר אחר אלא פעם שנית ומה שאמר אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי ר"ל כמו שנתהפך להם בנינוה מרעה לטובה כך ביומי ירבעם נתהפך להם מרעה לטובה: (כו) כי ראה ה׳. לא בשביל תשובה שעשו אלא שרחם עליהם כי ראה ענים: מרה מאד. משהגה ומתחלף מרעה אל רעה ו״ת שבגידה דישראל הקיף לחדא: (כז) ואשר השיב. דמשק וחמת לארם היו א״כ איך אמר השיב נאמר כי דוד המלך נלחם בארם והכה בהם מכה גדולה עד שהיו לו עבדים ושם נציבים בדמשק וגם בחמת אע״פ שלא נראה זה בכתוב כי בחמת שם נציבים נראה כי בחמת היתה המלחמה ואם דמשק לקח כ״ש חמת ואומר והתי ארם עבדים לדוד וזה שאמר ליהודה כי מלך ישראל לקחם והשיבם ליהודה כי להם היה המשפט כיון שדוד לקחם ומה שאמר בישראל לומר אע״פ שהוא היה מלך ישראל והשיבם למלך יהודה לא הקפיד בזה

רלב"ג

(כו) כי ראה ה׳ את עני ישראל מורה מאד. כ״ל אע״פ שהיה מורה מאד את עי הם״י כמה שמזכי׳ את בריתו: ואפס עצור ואפס עזוב.

מצודת ציון

(כו) מורה. מל׳ ממרה ומלוך: ואפס. הוא כענין לא: (כז) למחות. מל׳ מחיה ומחוקה:

מצודת דוד

כמלכלה וכ״ל ממרו כמו בס״י יוסף והתך לנינוה מרעה לטובה ך נהפך ל׳שבולת בימי ירבעם: (כו) כי ראה וגו׳. לפ שהיתה כי ראה ענים המכתיבה ומתחלף מרעה אל רעה וכמלכו והמנין: ואפס עצור. לפ שלפי דיוקם הכתוב בפים ולפ המקרא העתיק ע״פ הסדר: (כז) ולא דבר. כ״ל ולא׳ לפ שלא למחות את שמם ולזה הוסיפם ביד ירבעם: (כח) ואשר השיב. כי מלכי יהודה נכנעו מפני ממשק וחמת לפם ולקחום מידם ושתה השיבם הוא ליהודה: בישראל. כ״ל בכח נדודי ישראל לפני עמו ולפ בכח מלכי יהודה:

פירוש ע"י

קוּמָט פּוּן דָארְטָן קִיין חֶלְפֶּת בּוּז אִין דְעָם הָעֶרְבָה
פְּרַבֶּר ה׳ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אַוו וִוי דִי רֵייד פּוּן נָאט דֶר נָאט
פּוּן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר וָואט עֶר הָאט גְרֶעט דּוּרְךְ זַיין
קְנֶעכְט יוֹנָה בֶּן אֲמִתַּי דֶער נָבִיא וָוס אִיז גְוֶוען פּוּן
דֶר שְׁטָאט נַת חֵפֶר: (כו) כִּי רָאָה ה׳ דֶעֶן נָאט הָאט
גְעזֶעהֶן דִי פֵּיין פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל דָאס אִיז זֵייעֶר מְרוּרִיג
וְאֶפֶס עָצוּר אוּן עֶם הָאט זִיךְ אוּיס גִילָאזט דָאס
בֵּייהָאלְטִינְג כְּלוּמָר דָאס עֶשִׂירוּת אִין דָאס פָּאר
נָאזְעִנְג כְּלוּמָר דִי בְּהֵמוֹת וָואס זְענֶען פַּר לָאזט אִין
גְהָאלְטֶן וַאֲשֶׁר הַשִׁיב אוּן וָוס עֶר הָט אוּם גְקֶעהְרט דִי

רש"י

(כו) מורה מאד. מיואר מלך (קינטריליי"ם בלע"ז) כמו תמר ימרה את פיך ממרים היתם. ותהיין מורת רוח (כרתיבת כ"ו ל"ה) ויש פיתרון מורה מלך ירוד מלך לשון ירה ניס:

שטאט

כט וַיִּשְׁכַּב יָרָבְעָם עִם־אֲבֹתָיו עִם מַלְכֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּמְלֹךְ זְכַרְיָה בְנוֹ תַּחְתָּיו׃
טו א בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וָשֶׁבַע שָׁנָה
לְיָרָבְעָם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מָלַךְ עֲזַרְיָה בֶּן
אֲמַצְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה׃ ב בֶּן־שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה
שָׁנָה הָיָה בְמָלְכוֹ וַחֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם
שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ יְכָלְיָהוּ
מִירוּשָׁלִָם׃ ג וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה
כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשָׂה אֲמַצְיָהוּ אָבִיו׃ ד רַק
הַבָּמוֹת לֹא־סָרוּ עוֹד הָעָם מְזַבְּחִים

כט ושכיב ירבעם עם
אבהתוהי עם מלכי
ישראל ומלך זכריה
בריה תחותוהי׃
א בשנת עשרין ושבע
שנין לירבעם מלכא
דישראל מלך עזריה בר
אמציה מלכא שבטא
דבית יהודה׃ ב בר שית
עסרי שנין הוה כד מלך
וחמשין ותרתין שנין
מלך בירושלם ושום
אמיה יכליה מירושלם׃
ג ועבד דכשר קדם יי
ככל דעבד אמציה
אבוהי׃ ד לחוד במהא
לא עתרא עד כען עמא
מדבחין ומסקין בוקמא
על

רש"י

טו (א) **בשנת עשרים ושבע שנים לירבעם וגו'.** תמצר לומר כן והלא עוזיה וירבעם מלכו כאחת כמו שפי' בסמוך אלא מה ת"ל בשנת עשריס וז' לירבעם מלך עוזיה שמלך מלכות מנוגעת למדנו שתתנגע בשנת כ"ז ושבע לירבעם מלך ישראל מלך עוזיה וגו' וכי אפשר לומר כן והלא ירבעם ועוזיה מלכו כאחת אלא שמלך מלכות מנוגעת פי' וכן הוא ב"ז או כ"ו לעצמו אם מלכו כאחת כיוצא שהחלת מלכותם היתה בזמן אחד ומכאן ואילך מלך מלכות מנוגעת א"כ חצי מלכותו מלכות מנוגעת ואם כן לדבריו למה אמר בשנת עשרים ושבע לירבעם היה לו לומר בשנת כ"ז למלכו מלך מלכות מנוגעת למה הלה הרבר בשלכות ירבעם ובדברי רז"ל ג"כ יותם לא היה לעוזיהו אלא ביתי חלושו שהרי בן כ"ה שנה היה במלכו כשמת אביו הנה שנה אחת היה לו לעוזיהו כשנעשרע כשנולד יותם אם כן שמש משתו ביתי חלושו ולמדו מיה כי מותר למצורע לשמש משתו ביתי חלושו ומה שאמר הכתוב וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים ביתי סגרו הוא הנה הסכימה דעתם כדעת בעל סדר עולם כי ירבעם ועוזיהו מלכו כאחת ולא ידעתי מאין היה להם זה ולא יתכן זה לפי הפסוקים אם לא מלך עוזיהו בימי אמציהו אביו י"ד שנה וכבר כתבנו למעלה כי לא יראה זה לפי הפסוקים שאפילו שנה אחת מלך

רד"ק

כיון שהשיבם בישראל׃ (ג) בשנת עשרי' ושבע. והלא בשנת ט"ו שנה לירבעם מלך עזריה שהרי מלך ירבעם בשנת ט"ו לאמציהו ומלכות אמציהו כ"ט נמצא כי בשנת י"ד לירבעם מת אמציהו ומלך עזריה אלא פי' עשרים ושבע לירבעם בסוף מלכותו שהוא י"ד שנה לתחלת מלכותו מלך עזריה כי מ"א מלך ירבעם ו"ד וכ"ז הרי מ"א. ובסדר עולם בשנת עשרים ושבע לירבעם מלך ישראל מלך עזריה וגו' וכי אפשר לומר כן והלא ירבעם ועוזיה מלכו כאחת אלא שמלך מלכות מנוגעת א"כ חצי מלכותו מלכות מנוגעת ואם כן לדבריו למה אמר בשנת עשרים ושבע לירבעם היה לו לומר בשנת כ"ז למלכו מלך מלכות מנוגעת למה הלה הרבר בשלכות ירבעם ובדברי רז"ל ג"כ יותם לא היה לעוזיהו אלא ביתי חלושו שהרי בן כ"ה שנה היה במלכו כשמת אביו הנה שנה אחת היה לו לעוזיהו כשנעשרע כשנולד יותם אם כן שמש משתו ביתי חלושו ולמדו מיה כי מותר למצורע לשמש משתו ביתי חלושו ומה שאמר הכתוב וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים ביתי סגרו הוא הנה הסכימה דעתם כדעת בעל סדר עולם כי ירבעם ועוזיהו מלכו כאחת ולא ידעתי מאין היה להם זה ולא יתכן זה לפי הפסוקים אם לא מלך עוזיהו בימי אמציהו אביו י"ד שנה וכבר כתבנו למעלה כי לא יראה זה לפי הפסוקים שאפילו שנה אחת מלך

רלב"ג

ביכולת. ר"ל בסבה קניניהם העלוים בכית ובעזובים בשדה׃
(ה) בכית עבדים ובכתב שנה לירבעם מלך ישראל מלך עזריה. יתוע
כי בשמת מלאים מלך ירבעם ע"ו שנה ולזה יתכאר בכבר מלך עזריה בשנת י"ו למלכות ירבעם והנראה בעיני שהוא מונה כ"ז שנה שהיו עתידים לגלח ולמה יכלה מלכות בית יהוא וזה כי ירבעם מלך מחר זה כ"ו שנה וכנו מלך שתי מדשים וחס כ"ז שנה מקוטעין׃

מנחת שי

טו (ד) ומקטרים בגמות. בפסוקים הבאים ד מהיכן נתע"ו וכן ומקטרים

מצודת דוד

טו (ו) בשנת עשרים ושבע. שהיה בס"מ שבשנת כ"ז לירבעם נתנגע עזריה ומלך מלכות ממונעת אחל התחלת מלכות עזריה היתה כאחת עם מלכות ירבעם (כ"ל מה שמלך מחר חות יותם ולא התחלת המבון ימי מלכותו כי ירבעם מלך בשתי ימיו ומלך היתה כאחת משבון ימי מלכותו) כי עזריה מלך ט"ו שנים בחיי אביו והוא בעצת מת יותם (ולכך לא תלה מלכותו המונעת במלכות עמו כי לא היו יודעין מס מוסד מבזמן שמלך בחיי אביו מו משמת אביו אחל מלך בעצמו כ"ז למלכותו והוא ט"ו לירבעם ס"כ מוסד מזמן שמלך הוא בחיי אביו והוא מזמן שמלך ירבעם משמת אביו) : (ז) וחמשים ושתים. ס"ו בחיי אביו וכ"ו

מצודת ציון

טו (ו) עזריה. הוא עזיהו המוזכר בדברי הימים ועמוס׃

פירוש ע"ט

שְׁמָאט דַמְשֶׂק אוּן חֲמָת צוּא שֶׁבֶט יְהוּדָה בֶּן אֲמַצְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה׃
מִט דֶעם חֵיל פּוּן יִשְׂרָאֵל הֶלּוּא הֵם בְּתוּבִים פֵּאר וָואר
(ב) בֶּן שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה יָארָן יאר אִיז עֶר אַלְט נוּוּעוּן אוּן זַיין
קִינִיגְן וַחֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם אוּן צְוַויי אוּן פּוּפְצִיג יאר הָט
וָום אִיז גְּרוּעוּן צוּ דִי מַלְכִים פּוּן יִשְׂרָאֵל׃ (כט) וַיִּשְׁכַּב
יָרָבְעָם אוּן יָרָבְעָם הָט זִיךְ גְלֵייגְט מִיט זַיינֶע עֲלְטֶערן
מִיט דִי מַלְכִים פּוּן יִשְׂרָאֵל וַיִּמְלוֹךְ זְכַרְיָה אוּן זַכַרְיָה
זַיין זוּן הָאט נִיקִינִיגְט אוֹיף זַיין אוֹרט׃
טו (א) בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וָשֶׁבַע שָׁנָה לְיָרָבְעָם אוּן זִיבְּעְנִי אוּן
צְוַוואנְצִיגְסְטֶן יאר צוּ יָרָבְעָם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל

וּמְקַטְּרִים בַּבָּמוֹת: ה וַיְנַגַּע יְהוָה אֶת־
הַמֶּלֶךְ וַיְהִי מְצֹרָע עַד־יוֹם מוֹתוֹ וַיֵּשֶׁב
בְּבֵית הַחָפְשִׁית וְיוֹתָם בֶּן־הַמֶּלֶךְ עַל־
הַבַּיִת שֹׁפֵט אֶת־עַם הָאָרֶץ: ו וְיֶתֶר
דִּבְרֵי עֲזַרְיָהוּ וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם
כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי
יְהוּדָה: ז וַיִּשְׁכַּב עֲזַרְיָה עִם־אֲבֹתָיו
וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד
וַיִּמְלֹךְ יוֹתָם בְּנוֹ תַּחְתָּיו: ח בִּשְׁנַת

תלתין
ה"א נגיס מחפשים . כוריות ג

עַל בָּמָה: ח וַאֲחֵי יְיָ
מַכְתִּישׁ עַל מַלְכָּא וַהֲוָה
סָגִיר עַד יוֹם מוֹתֵיהּ
וִיתֵיב בֵּר מִן יְרוּשְׁלֵם
וְיוֹתָם בַּר מַלְכָּא מְמָנָא
עַל בֵּיתָא דָאַיִן וַת עַמָּא
דְאַרְעָא: ו וּשְׁאַר פִּתְגָמֵי
עֻזִּיָּהוּ וְכָל דִּי עֲבַד
הָלָא אִינוּן כְּתִיבִין עַל
סִפַּר פִּתְגָמֵי יוֹמַיָּא
לְמַלְכֵי דְבֵית יְהוּדָה:
ז וּשְׁכִיב עֻזִּיָּה עִם
אֲבָהָתוֹהִי וְקָבְרוּ יָתֵיהּ
עִם אֲבָהָתוֹהִי בְּקִבְרְתָּא
דְדָוִד וּמַלְכָּא יוֹתָם בְּרֵיהּ
תְּחוֹתוֹהִי: ח בְּשַׁתָּא

רד"ק

בחייו: (ה) ויגע ה' את המלך. בדברי הימים אומר למה נגעהו לפי שנכנס להיכל להקטיר קטורת וחרשו כי למשה רמז בזה הדבר והוא שאמר כמחלוקת קרח כאשר דבר ה' ביד משה לו בשלקחה יד משה בצרעת רמז לו כי כל החולק על הכהונה ילקה בצרעת לפיכך לקה עזויהו בצרעת: וישב בבית החפשית. אמרו רז"ל כי המלכות היא עבודה שהרי צריך לשאת כל משא העם עליו ולשמוע אליהם ולשפוט משפטיהם בין ברצונו בין שלא ברצונו אם כן המלכות היא עבודת כוכבים עזויהו וישב לו בבית אחד לבדו חנה הוא חפשי מן העבודה שהיה בה לפיכך נקראת בית החפשית ועוד אמרו שעשה לו בית בבית הקברות כד"א במתים חפשי וי"ת ויחב מבראי לירושלם: שופט את עם הארץ. לדברינו כל הימים שאביו היה מצורע הוא היה שופט את עם הארץ וכן הוא משמעות הכתוב ולדברי רז"ל כי בשנה שנצטרע נולד ולא שפט את עם הארץ אלא אחר שגדל והיה בן דעת וקורדם לבן היו הזקנים והשרים שופטים את עם הארץ: (ח) בשנת ל'

מנחת שי

בנוסף הכיתוב הזה: (ה) ויגע ה' וגו' בחפשית. סימן מלכים בבית החפשית דברי הימים בית החפשית ול' פסוק ובימיו מלכים הללות אחר פסח ה' בשנת ל

שופט את עם הארץ כתיב וכתיב כאן שופט את עם הארץ יש בבית החפשית שהיה מצורע ואינו יכול לצאת ולבוא בעיר ולכך היה שופט את עם הארץ בבית החפשית לפי שהיה מצורע ולא יכול לצאת ולבוא בעיר ולכך היה שופט את עם הארץ בבית החפשית ועוד יהודה. לפי שכבר מלך ידעתם כתיב בעבדים ובמס בית הכא יסיר זה בשנת ס"ז לעזריהו ולזה ידעתם שמלך מזדיים כתיב הכא ס"ח שנה כי קדמו

רלב"ג

(ה) ויגע ה' את המלך ויהי מצורע. כבר נאמר בד"ה כי זה קדם לו מפני חסכו להקטיר במזבח הקטורת והנה היה לו יותם בן המלך להיות שופט מעשה העם תחת המלך: (ח) בשנת שלשים ושמנה. כי ידענו מלך שלש עשרים בחיי אביו ולמ"מ מחי מות אביו וכן כולם מ"מ ולו מ"ל בן ס"ח לעזריה כי כשחלה מלכוה עזריה עשרה בחיי אביו והחתלת מלכות ידענום מעשה אביו היו כזמן מהד שם בן

מצודת דוד

ובכעשה מחי מות אביו: (ה) ויגע ה' וגו'. ודו"א נאמר שכח לו בזעפו עכ הכהניה כעשה בת להקטיר ומיתה בו: בבית החפשית. כ"ל עזר הכהנת המלכות והיה חפשי מזה ובכ"מ נקרא בית החפשית. על הבית. היה ממונה על בית המלך לעבדות לפי כוב העבד: על העם. היה ממונה על בית המלך

לקוטי יקרים

(ה) וַיְנַגַּע ה' אֶת הַמֶּלֶךְ וַיְהִי מְצֹרָע וגו'. פֵּרַשׁ רַשִׁ"י עֻזִּיָּהוּ (עוזיהו) אִיהוּ גִּיהוּאזִי מְצֹרָע שֶׁפִּיֵּס אֶת פִּי דִּבְרֵי הַיָּמִים ב כִּי שְׁנֵיהֶם כו. דֶּרֶךְ סִפְרֵי שֶׁרַיִּבֵּם כַּאֲשֶׁר דֶּרֶךְ כָּל עוּזִּיָּהוּ וָאוֹם עֶרֶךְ הָאָם נִיסִים נַעֲשִׂין דִּי גְּרוֹסְקִיִּים פּוּן זַיְינֶעסְוָעלְן נָאר וָועגִין הקב"ה. פּוּן דֶּעסְטְוֶועגִין אִיז עֶר גִּישְׁטְרַאפְט גִיוָואךְן. דֶּעך מֶענְטְש וָואם נֶעמְט זַאך זִיךְ אֲרוֹסְקִיִּים אוּן כַּיְינִים נִיס וָועגִין הקב"ה. וָויבְּ עֶר גֶעוִינִיס גִּישְׁטְרַאפְט וִירְדְן. אוּן מַאֲכְט פִּרְדֶם וָואם זִיא הָם נִיס גֶּמַכְּטְן צוּ דִיידִין שֶׁלְעֶכְטֶם אוֹיף מִשָּׁה. אוּן זִיא הָם נָאר גִּירְדִם מִיט אִיר בְּרִידֶער. פּוּן דֶּעסְטְוֶועגִין אִיז זִיא גִּישְׁטְרַאפְט גִיוָואךְן. דֶּעך מֶענְטְש וָואם דֶּעם שֶׁלְעֶכְטֶם אוֹיף אַנְדֶּערְע כִּינְדֶּער אוּן עֶר דֶּעם דָּאם צְווִישְׁן מֶענְטְשְׁן וָועט עֶר נֶעווִינִס גִּישְׁטְרַאפְט וִועדְן:

דָּעם הוּז פּוּן דָּעם מֶלֶךְ שׁוּפֵט עֶר הָאט גִּימִישְׁפְּט דָּם פְּאלְק פּוּן דָּעם לַאנְד: (ו) וְיֶתֶר דִּבְרֵי עֻזִּיָּהוּ אִין דִּיא אִיבְּעֲרִיגְע זַאכְן פּוּן עֻזִּיָּהוּ אוּן אַלְץ וָואס עֶר הָאט גִּימַאכְט פַּאר וָואר זַיי שְׁטֶיְיעֶן גִּישְׁרִיבְּן אוֹף דָּעם בּוּךְ פּוּן דִּי צַיְיטוּנְג וָואס אִיז גְּווֹעזְן צוּ דִיא מַלְכִים פּוּן שֵׁבֶט יְהוּדָה: (ז) וַיִּשְׁכַּב עֻזִּיָּהוּ אוּם עֻזִּיָּהוּ הָאט זִיךְ גֶּלֵיגְט מִיט זַיְינֶע עֲלֶטֶערְן וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ אוּן זַיי הָאבֶּן אִים בַּאגְרָאבֶּן מִיט זַיְינֶע עֲלֶטֶערְן אוּן דֶּר שְׁמָאט פּוּן דָּוִד וַיִּמְלֹךְ יוֹתָם אוּן זַיין זוּן יוֹתָם הָאט גִּיקְרִינְגְט אוֹף זַיין אוֹרְט: (ח) בִּשְׁנַת שָׁלֹשִׁים וּשְׁמוֹנֶה אוּם

רש"י

למלכותו: (ה) ויגע ה' את המלך. מפורש בדברי הימים שנכנס להיכל להקטיר על המזבח הקטורת: בבית החפשית. עשה לו בית בבית הקברות כמה לחת חמר כמתים חפשי. כירוסלמי: (ח) בשנת שלשים ושמנה

חִלְתַּיִן וְהַמְנֵי שְׁנֵין
לְעֻזַּרְיָה מַלְכָּא שִׁבְטָא
דְּבֵית יְהוּדָה מְלַךְ
זְכַרְיָהוּ בַּר יָרָבְעָם עַל
יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁמְרוֹן שִׁתָּא
יַרְחִין: ט וַעֲבַד דְּבִישׁ
קֳדָם יְיָ כְּמָא דַּעֲבָדוּ
אֲבָהָתוֹהִי לָא סְטָא
מֵחוֹבֵי יָרָבְעָם בַּר נְבָט
דְּחַיֵּב יָת יִשְׂרָאֵל:
י וּמְרַד עֲלוֹהִי שַׁלֻּם בַּר
יָבֵשׁ וּמְחָנֵי קֳדָם עַמָּא
וְקַטְלֵיהּ וּמְלַךְ תְּחוֹתוֹהִי:
יא וּשְׁאָר פִּתְגָמֵי זְכַרְיָה
הָא אִינוּן כְּתִיבִין עַל
סִפַּר פִּתְגָמֵי יוֹמַיָּא
לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: יב הוּא
פִּתְגָמָא דְיָ דִּי מַלֵּיל עִם
יֵהוּא לְמֵימַר בְּנִין
דְּרִיעָאִין יְהֵבוּן לָךְ עַל
כּוּרְסֵי מַלְכוּתָא דְיִשְׂרָאֵל
דְּבַר־יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר אֶל־יֵהוּא לֵאמֹר
בְּנֵי רְבִיעִים יֵשְׁבוּ לְךָ עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל

ת"א כמי הכתיב (פרוייס מז):

שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה לַעֲזַרְיָהוּ מֶלֶךְ
יְהוּדָה מָלָךְ זְכַרְיָהוּ בֶן־יָרָבְעָם עַל־
יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁמְרוֹן שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים:
ט וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ
אֲבֹתָיו לֹא סָר מֵחַטֹּאוֹת יָרָבְעָם בֶּן־
נְבָט אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל:
י וַיִּקְשֹׁר עָלָיו שַׁלֻּם בֶּן־יָבֵשׁ וַיַּכֵּהוּ קִבְלָ־
עָם וַיְמִתֵהוּ וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו: יא וְיֶתֶר
דִּבְרֵי זְכַרְיָה הִנָּם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר
דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: יב הוּא
דְּבַר־יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר אֶל־יֵהוּא לֵאמֹר

רש"י

טלא ואו

שנה לעזריהו מלך יהודה מלך זכריהו. לפי מכלן ים ללמוד שמלך עזריה משמת יומם מלך ישראל ט"ו שנה כהיי למניה לכון שלם לפ עמד על שמת שלם ומלך שלם שלח עמד על כשנת ע"ו לירבעם כן יומם וירבעם מלך מרבעים ותחת כמלא שמת ירבעם כשנת כ"ו לעוזיה והילך הוא חומר כשנת ל"ח שלח ע"כ עוזיהו וירבעם מלכו כחחת שלח שירבעם מלך כחיי לכון יהוחס ג' שנים לכך הוא חומר וירבעם יחב על כסאו שיחב ככר ועוזיה עמד משמת יומם ומלך ירבעם מלכות שלמה וכסדר עולם רחיתי שירבעם מלך כחיי לכון שנה וחיני יודע לפ שכוש המופרים הוא שחיני יכול לייחב כשנת שלשים ושמנה לעזריה מלך זכריה שלח בעניו זה: (י) ויכהו קבל עם. ומחכי קדם עמח. לעיני העם: (יב) ויהי כן. לפ שהיתה כדחי מלכותו ליממך כ"כ שלח

רלב"ג

עליו קצר בימותם מעת פר מאחרי ה' ויעם לנים ומן המליכו כל עם יהודה לפ עזריה ומלך בחיי י"ח שנה והטה הגמעון על זה הוא ממנו הוא בנה לפ לילת ויכיהו ליהודה מחר שכב המלך עם מבותיו וזה לעולות קלת כי מלך בחיי לכון ח"ז שנה כשהמליכוהו בחיי לכון:

מנחה שי

פעור כי כל הלים אחר הלך לחרי כ על פעור: (י) קבל עם. מקבלים שפיים הוה שלח לחת לגל דל"ת כחב בפיוק וכאחרים כתן אחי מלוס וכן אחיהם יוכפן

מצורת דוד

קדמה מלכות ירבעם למלכות עזריה שלש שנים מה שמלך בחיי מכיו ולכלה שנת מ"ו שנו כל"ת לעזריה ומן מלך זכריה: (יב) הוא דבר ה', מוכח על המקרא שלפני פניו שנאמר וימלוך תחתיו והוא דבר ה' וגו': ויהי כן. כי מלכו יהוחנו ויוחס וירבעם וזכריה ושפכם

פירוש ע"ט

אכט אוג דְּרִייְסִיגְסְטֶן יָאר צוּא עֲזַרְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה
מַלְךְ זְכַרְיָהוּ הָט גִיקִינְגְט זְכַרְיָהוּ בֶּן יָרָבְעָם אִיבֶּר דִי
יִשְׂרָאֵל אוּנ שׁוֹמְרוֹן זֶעקְס חֳדָשִׁים: (ט) וַיַּעַשׂ הָרַע אוּנ
עָר הָט גִיטוּן דָאס וָום בֵּייִ אִיז אִין גָאטֶס אוֹגֶן כַּאֲשֶׁר
אוּ וִוי זַיינֶע עֲלְטֶערֶן הָאבֶּן גְטָאן אִיז אָר עָר הָט גִיט
אָפּ גְקֶעהְרְט פּוּן דִי זִינְד פּוּן יָרָבְעָם בֶּן נְבָט וָום עָר
הָט גְמַאכְט זִינְדִינֶן דִי יִשְׂרָאֵל: (י) וַיִּקְשֹׁר עָלָיו אוּנ עָר
הָט גִיקְנִיפְט אוֹף אִים שַׁלּוּם בֶּן יָבֵשׁ אַיין בּוּנְד וַיַּכֵּהוּ

וַיְהִי־בֶן: יג שַׁלּוּם בֶּן־יָבֵישׁ מָלַךְ בִּשְׁנַת
שְׁלֹשִׁים וָתֵשַׁע שָׁנָה לְעֻזִּיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה
וַיִּמְלֹךְ יֶרַח יָמִים בְּשֹׁמְרוֹן: יד וַיַּעַל מְנַחֵם
בֶּן־גָּדִי מִתִּרְצָה וַיָּבֹא שֹׁמְרוֹן וַיַּךְ אֶת־
שַׁלּוּם בֶּן־יָבֵישׁ בְּשֹׁמְרוֹן וַיְמִיתֵהוּ
וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו: טו וְיֶתֶר דִּבְרֵי שַׁלּוּם
וְקִשְׁרוֹ אֲשֶׁר קָשָׁר הִנָּם כְּתוּבִים עַל־
סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל:
טז אָז יַכֶּה מְנַחֵם אֶת־תִּפְסַח וְאֶת־כָּל־
אֲשֶׁר־בָּהּ וְאֶת־גְּבוּלֶיהָ מִתִּרְצָה כִּי לֹא
פָתַח וַיַּךְ אֶת כָּל־הָהָרוֹתֶיהָ בָּקַע:

וַהֲוָה בַּן: יג שַׁלּוּם בַּר
יָבֵישׁ מְלַךְ בְּשְׁנַת תְּלָתִין
וּתְשַׁע שְׁנִין לְעֻזִיָּה מַלְכָּא
שִׁבְטָא דְבֵית יְהוּדָה
וּמְלַךְ יַרְחַ יוֹמִין בְּשֹׁמְרוֹן:
יד וּסְלִיק מְנַחֵם בַּר גָּדִי
מִתִּרְצָה וַאֲתָא לְשֹׁמְרוֹן
וּמְחָא יַת שַׁלּוּם בַּר יָבֵשׁ
בְּשֹׁמְרוֹן וְקַטְלֵיהּ וּמְלַךְ
תְּחוֹתוֹהִי: טו וּשְׁאָר
פִּתְגָמֵי שַׁלּוּם וּמֵימְרֵיהּ
דִּי מְרַד הָא אִינוּן
כְּתִיבִין עַל סִפְרֵי פִּתְגָמֵי
יוֹמַיָּא לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל:
טז בְּבֵן מְחָא מְנַחֵם יַת
תִּפְסַח וְיַת כָּל דִּי בָהּ
וְיַת תְּחוֹמָהָא מִתִּרְצָה
אֲרֵי לָא פְתָחַת תַּרְעָהָא
לְאַשְׁלָמָא וּמְחָא יַת כָּל
מעדיתהא

רש"י

לקיים דבר מלך שנאמר כן יהיה דברי תשר יגל מפי וגו' (ישעיה כ"ה י"ח): (טז) כי לא פתח. שר העיר לא פתח לו את העיר לקבלו למלך עליהם: ההרותיה. את הנשים ההרות שבה בקע:

רד"ק

כלם ואילו היו טובים ארכה מלכותם עוד וכבר היתה מלכותם ראויה להפסק קודם זה מפני עונותם ולא מלך זכריה אותם ששה חדשים אלא לקיים דבר ה' בעבור שידעו העם כי אמת דבר הנביא ליהוא בשם ה' כשאמר לו בני רבעים ישבו לך על כסא ישראל: (טז) את תפסח ואת כל אשר בה. תפסח לא היתה בארץ ישראל אלא מעבר הנהר מארם וכן כתוב כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה ונראה כי היתה לגבול ארץ ישראל נכח תרצה ותרצה היתה מארץ ישראל בקוטו של מנחם וכנחם בא להלחם על תפסח וקרא לשלום אליה להיותה לו למס ולא פתח לו עם העיר וזהו שאמר כי לא פתח ויך והכה אותה ואת כל גבוליה מתרצה כלומר מגבול תרצה ואילך כל הנמצא בכל גבוליה תכה ועוד כי כל ההרות שבה בקע דרך נקמה וכזון: ההרותיה. בשתי ידיעות כמו בתוך האהלי:

מנחת שי

קדם עמית. וגם בספר יתן מסור עניו ליח ותיעון תרין מלין ולכל הנסחאות נקמן (טז) שלום בן יבש וגו' לעיל מלך יהודה. בספר לחד כ"י כתוב ל"ע ז"ל וכן בספר לחד נכתב כלומר ס"ת לעזריה וכן הוא בתרגום לכל בספרים לחריים כתוב לעזיה וכן דינו מכח המסורת שכתוב עם הכתובים עיה כאמרה רבתה הוא מיין וכן כתב מהרי"ח ז"ל לעזיהו הוא עזרי פעמים קורא לזהו עזריה ופעמים עזיה ועזיון מה שכתוב בדברי הימים ס' ו': (יד) ויך אתו שלום בן יבש יגש. במלכים ספרים מלא יו"ד וכן דינו על פי המסורת דכתוב שופטים נמצר כל החסרים ליו"ד וכל נמצא זה עמהם:

מצודת ציון

(יג) ירח. הדם על שהוא כמעט כמהלך חדש:

מצודת דוד

מזכרנו הענלוכה: (יג) בשנת שלשים ותשע. כי זכריה מלך כ"ו לעזיה וענין פסח תרצה ותחכיו מלך שלום וחוא כ"ו לעזיה: (טז) מתרצה. מעבר תכלה: כי לא פתח. על שלא פתח שר תפסח לת תפסח ולא פתח לו העיר ולא הכניסו לתוכה כח ולזה הכה את תפסח ואת גבוליה מעבר תכלה: בקע. פתח בעני סהריות להוליד ווילדותיהן:

פירוש ע"ט

אוף דֶר מְלוּכָה שְׁטִיל פוּן דִי יִשְׂרָאֵל. וַיְהִי בֶּן אוּנ עֶם
אִיז גְּרוֹעֶן אָזוֹ: (יג) שַׁלּוּם בֶּן יָבֵשׁ שַׁלּוּם בֶּן יָבֵשׁ הֵאמְט
גִּיקְרִיגְט אוּנ נַיין אוּנ דְרַייסִיגְסְטֶן יָאר צוּא עוּזִיָּה
מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ אוּף עֶר הָט גְּקְרִינְגְט אַחוֹרְשׁ טָעג
אוּנ שׁוֹמְרוֹן: (יד) וַיַּעַל מְנַחֵם אִיז אוּף גִּיגַאנְגֶן מְנַחֵם
בֶּן גָּדִי פוּן הִרְצָה וַיָּבֹא אִין אִיז גְּקוֹמֶן קֵיין שׁוֹמְרוֹן וַיַּךְ
אֶת שַׁלּוּם אִין הָט גִּישְׁלָאגִין דֶעם שַׁלּוּם בֶּן יָבֵשׁ אוּנ
שׁוֹמְרוֹן וַיְמִיתֵהוּ אִין הָט אִים גְּטִייט אִין הָט גְּקְרִינְגְט
אוּף נַיין אוֹרְט: (טז) וְיֶתֶר דִּבְרֵי שַׁלּוּם אִין דִי אִיבְּרִינְע
זַאכִין פוּן שַׁלּוּם וְקִשְׁרוֹ אוּנ זַיין קְנוּפּ וְוָאס עֶר הָאט

יז בִּשְׁנַת שְׁלֹשִׁים וְתִשַׁע שָׁנָה לַעֲזַרְיָה
מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ מְנַחֵם בֶּן־גָּדִי עַל־
יִשְׂרָאֵל עֶשֶׂר שָׁנִים בְּשֹׁמְרוֹן: יח וַיַּעַשׂ
הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לֹא־סָר מֵעַל חַטֹּאות
יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט אֲשֶׁר־הֶחֱטִיא אֶת־
יִשְׂרָאֵל כָּל־יָמָיו: יט בָּא פּוּל מֶלֶךְ־אַשּׁוּר
עַל־הָאָרֶץ וַיִּתֵּן מְנַחֵם לְפוּל אֶלֶף כִּכַּר־
כֶּסֶף לִהְיוֹת יָדָיו אִתּוֹ לְהַחֲזִיק הַמַּמְלָכָה
בְּיָדוֹ: כ וַיֹּצֵא מְנַחֵם אֶת־הַכֶּסֶף עַל־
יִשְׂרָאֵל עַל כָּל־גִּבּוֹרֵי הַחַיִל לָתֵת
לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר חֲמִשִּׁים שְׁקָלִים כֶּסֶף
לָאִישׁ אֶחָד וַיָּשָׁב מֶלֶךְ אַשּׁוּר וְלֹא־
עָמַד שָׁם בָּאָרֶץ: כא וְיֶתֶר דִּבְרֵי מְנַחֵם
וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלוֹא־הֵם כְּתוּבִים
עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל:
כב וַיִּשְׁכַּב מְנַחֵם עִם־אֲבֹתָיו וַיִּמְלֹךְ

יז בשנת תלתין ותשע שנין למלכותא דעזריה מלך יהודה מלך מנחם בר גדי על ישראל עשר שנין בשמרון: יח ועבד דביש קדם יי לא סטא מעל חובי ירבעם בר נבט דחטי ית ישראל כל יומוהי: יט אתא פול מלכא דאתור על ארעא ויהב מנחם לפול אלף ככרין דכסף לאשלמא ידוהי עמיה לאתקפא מלכיתא בידיה: כ ופרע מנחם ית כספא על ישראל ועל כל גברי חיליא למתן למלכא דאתור חמשין סלעין דכסף לגברא חד ותב מלכא דאתור ולא אנוח תמן בארעא: כא ושאר פתגמי מנחם וכל דעבד הלא אינון כתיבין על ספר פתגמי יומיא למלכי ישראל: כב ושכיב מנחם עם אבהתוהי ומלך פקחיה

ברית

(כ) ולא עמד שם בארץ. לא נתעכב שם אלא שב לו לארצו כיון שקבל תכסף ולא שברה מאויב אחר ויו"ת ולא אנוח תמן

מצודת ציון

(יט) ידיו. כח ידיו: להחזיק. מל' חזק:

מצודת דוד

(יז) בשנת שלשים ותשע. כ"ג למלכו נעשה ע"ש לעזריה כי שנים מלך בסוף ימי עזריה ומרגע אחד ימי יותם ובשנה הכאה בכלות כ"ש לעזריה בתחלת מ' מלך מנחם: עשר וגו'. ומקומעות היו: (יט) בא פול. כשגבר את פול ובקשים מנחם לתת לו מלך ככר כסף לעזור לו על המעוכב: (כ) ויוצא מנחם. הוליך את הכסף מושלמו והטילו על ישראל ומפרש שעל גבורי החיל הטיל על כל אחד ממשים שקל: ולא

פירוש ע"ט

צוא שְׁפַאלְטִין: (יז) בִּשְׁנַת שְׁלֹשִׁים וְתִשַׁע אוּן עַיִן אוּן
הַאנְט: (כ) וַיֹּצֵא מְנַחֵם אוּן גִּיבּוֹרֵי הַחַיִל אוּס גְּצוּנֶן דָּם
וִילְבֶּעֶר אוּיף דִּי יִשְׂרָאֵל אוּף אַלֵי שְׁטַארְקִי חֵילוֹת
יָתֵת לְמֶלֶךְ וגו' דָּס אִיטְלֶעכֶער מאן פּוּן זַיי זאל גֶעבֶּן
צוּם מֶלֶךְ אַשּׁוּר פּוּפְּצִיג שֶׁקֶלִים וִילְבֶּר וַיָּשָׁב הָט זִיךְ
אוּם גְּקֶעהְרְט דֶער מֶלֶךְ אַשּׁוּר אִין הָאט זִיךְ נִיט פַֿאר
זוּימְט דָאהְטֶן אִין לַאנְד: (כא) וְיֶתֶר דִּבְרֵי מְנַחֵם אִין דִּי
אִיבְּרִיגֶען זַאכֶן פּוּן מְנַחֵם אוּן וָוס עֶר הָט גְּטָאן הֶיוּט
הֵם בֵּיכֶער פַֿאר וָואר זַיי שְׁטֶיהֶן גִּישְׂרִיבֶּן אוּף דֶעם
בּוּךְ דִּי צַייטוּנְג וָואס אִיז גְּוֶוען צוּא פּוּל טְווִינְד
יִשְׂרָאֵל: (כב) וַיִּשְׁכַּב מְנַחֵם אוּן מְנַחֵם הָט זִיךְ גִּילֶייגְט
מִיט זַיינֶע עֶלְטֶערְן וַיִּמְלֹךְ פְּקַחְיָה אוּן פְּקַחְיָה זַיין זוּן
האט

פְּקַחְיָה בְנוֹ תַּחְתָּיו׃ כג בִּשְׁנַת חֲמִשִּׁים
שָׁנָה לַעֲזַרְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ פְּקַחְיָה
בֶּן־מְנַחֵם עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁמְרוֹן שְׁנָתָיִם׃
כד וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לֹא סָר
מֵחַטֹּאוֹת יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט אֲשֶׁר
הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל׃ כה וַיִּקְשֹׁר עָלָיו
פֶּקַח בֶּן־רְמַלְיָהוּ שָׁלִישׁוֹ וַיַּכֵּהוּ
בְשֹׁמְרוֹן בְּאַרְמון בֵּית־ *מֶלֶךְ אֶת־
אַרְגֹּב וְאֶת־הָאַרְיֵה וְעִמּוֹ חֲמִשִּׁים אִישׁ
מִבְּנֵי הַגִּלְעָדִים וַיְמִתֵהוּ וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו׃
כו וְיֶתֶר דִּבְרֵי פְקַחְיָה וְכֹל־אֲשֶׁר עָשָׂה
הִנָּם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים
לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃ כז בִּשְׁנַת חֲמִשִּׁים
וּשְׁתַּיִם שָׁנָה לַעֲזַרְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ׃

בְּרֵיהּ תְּחוֹתוֹהִי׃
כג בִּשְׁנַת חַמְשִׁין שְׁנִין
לַעֲזַרְיָה מַלְכָּא שִׁבְטָא
דְבֵית יְהוּדָה מְלַךְ
פְּקַחְיָה בַּר מְנַחֵם עַל
יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁמְרוֹן תַּרְתֵּין
שְׁנִין׃ כד וַעֲבַד דְּבִישׁ
קֳדָם יְיָ לָא סְטָא מֵחוֹבֵי
יָרָבְעָם בַּר נְבָט דְּחַיֵּיב
יַת יִשְׂרָאֵל׃ כה וּמְרַד
עֲלוֹהִי פֶּקַח בַּר רְמַלְיָהוּ
גִּבְּרֵיהּ וּמְחָהִי בְשֹׁמְרוֹן
בְּאִידְרוֹן בֵּית מַלְכָּא יַת
אַרְגֹּב וְיַת אַרְיֵא וְעַמֵּיהּ
חֲמִשִּׁין גֻּבְרָא מִבְּנֵי
גִלְעָדָאֵי וְקַטְלֵיהּ וּמְלַךְ
תְּחוֹתוֹהִי׃ כו וּשְׁאָר
פִּתְגָמֵי פֶּקַחְיָה וְכָל דִּי
עֲבַד הָא אִינּוּן כְּתִיבִין
עַל סִפְרָא דְּפִתְגָמֵי יוֹמַיָּא
לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל׃ כז בִּשְׁנַת
חֲמִשִּׁין וְתַרְתֵּין שְׁנִין
לַעֲזַרְיָה מַלְכָּא שִׁבְטָא
דבית

רד"ק

בארעא: (כה) בארמון בית מלך. כן כתיב וקרי המלך והענין אחד: את ארגב ואת האריה. עם ארגב ועם האריה ושני פלטין המסוכין למלכות בארמון הגדול מצר מגל המרגוב: ואת האריה. ים לומר סהיה מריה על זהב עומד כחומו

מנחת שי

(כה) בית המלך קרי:

מצודת ציון

(כה) שלישו. של מלו:

רש"י

מלא ואו המלך קרי

(כה) שלישו. נגבר עלו: את ארגוב ואת האריה. כל מרגוב לשון פלטין המסוכין וכל מרכוגין כלשון מרמי

רלב"ג

(כה) בארמון בית המלך את מרגב ואת האריה. מחשוב שמרגוב קרא המצודה על כל מבל מרגוב והאריה קרא גבור מהד

יקראוהו מריה על לד שהשלמה לגוד גבורתו. והנה קשר עליו פקח עם שני מלו השרים והיו עמו גם כן ממשים שים מבני גלעדים כי

מצודת דוד

(כה) שלישו. של מלו:

עבד. לא נתעצב: (כג) בשנת חמשים שנה. כי מחחם מלך בשנת מ' לעזריה ומלך י' שנים מקופשות ולכו סס כן במ"ם לעזריה

ובשנה הכאה מלך פקחיה והיל כ' לעזריה: שנתים. ומקופשות היו: (כה) בארמון. בהיכל של בית המלך: את ארגוב ואת האריה. עם המרגוב וגם האריה ולולי שקרא מרגוב על שהיה מוסל בקבל המרגוב והאריה ע"ש גבורתו ופקח התחבר ממשם ועוד היו עמו חמשים איש מבני הגלעדים: (כז) בשנת חמשים ושתים. כי פקחיה מלך כ' לעזריה ומלך

פירוש ע"ט

הט גיקינגט אוף זיין אורט: (כג) בשנת חמשים אונ
פופצונגסטן יאר צו עזריה מלך יהודה פקחיה הט
געקינוגט פקחיה בן מנחם איבער דיא ישראל אונ
שומרון שנתים צוויי יאר: (כד) ויעש הרע אונ עד הט
גטאן דמזום איז ביי אונ נאטם אוינן פאר עד הט
ניט אפ גקערט פון די זינד פון ירבעם בן נבט וום
עד הט גמאכט זיגדיגן דיא ישראל: (כה) ויקשר עליו
אונ עד האט גיקנופט אוף אים איין בוגד פקח בן
רמליהו זיין שטארקר ויכהו אונ הט אים גישלאגן
אונ שומרון אונ דעם פאליץ פון דעם מלך וום עד

הט

תרגום ע"ט

איז גישטאנן את ארגוב מיט דעם ארגוב ואת האריה
אונ מיט דעם אריה (דם ענגן צווייי גבורים וום זענן
גנוען מיט עהם) ושמו חמשים איש אין מיט אים ענין
גנוען פופציג מאן פון די בני גלעד וימיתהו אונ עד
הט אים גטייט אין האט גיקינגט אוף זיין אורט:
(כו) ויתר דברי פקחיה אין די איבריגע זאכן פון פקחיה
אונ אלין וום עד הט גטאן הבם כתובים נון ווי שטייגן
גשריבן אוף דעם בוך פון די ציטונג וום איז גוענן
צודי מלכי ישראל: (כז) בשנת חמשים ושתים אונ צווויי
אונ פופצונגסטן יאר צו עזריה מלך יהודה בגת

הט

פֶּקַח בֶּן־רְמַלְיָהוּ עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁמְרוֹן
עֶשְׂרִים שָׁנָה: כח וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה
לֹא סָר מִן־חַטֹּאוֹת יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט
אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל: כט בִּימֵי
פֶּקַח מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל בָּא תִּגְלַת פִּלְאֶסֶר
מֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיִּקַּח אֶת־עִיּוֹן וְאֶת־אָבֵל
בֵּית־מַעֲכָה וְאֶת־יָנוֹחָ וְאֶת־קֶדֶשׁ וְאֶת־
חָצוֹר וְאֶת־הַגִּלְעָד וְאֶת־הַגָּלִילָה כֹּל
אֶרֶץ נַפְתָּלִי וַיַּגְלֵם אַשּׁוּרָה: ל וַיִּקְשֹׁר־
קֶשֶׁר הוֹשֵׁעַ בֶּן־אֵלָה עַל־פֶּקַח בֶּן־
רְמַלְיָהוּ וַיַּכֵּהוּ וַיְמִיתֵהוּ וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו
בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים לְיוֹתָם בֶּן־עֻזִּיָּה: לא וְיֶתֶר
דִּבְרֵי פֶּקַח וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הִנָּם
כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי

דַּבְיָה יְהוּדָה מַלְכָּה פֶּקַח
בַּר רְמַלְיָהוּ עַל יִשְׂרָאֵל
בְּשֹׁמְרוֹן עַסְרִין שְׁנִין:
כח וַעֲבַד דְּבִישׁ קֳדָם יְיָ
לָא סְטָא מִן חוֹבֵי
יָרָבְעָם בַּר נְבָט דְּחַיַּב
יָת יִשְׂרָאֵל: כט בְּיוֹמֵי
פֶּקַח מַלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל
אֲתָא תִּגְלַת פִּלְאֶסֶר
מַלְכָּא דַּאֲתוּר וְשָׁבֵא
יָת עִיּוֹן וְיָת אָבֵל בַּיִת
מַעֲכָא וְיָת יָנוֹחַ וְיָת
קֶדֶשׁ וְיָת חָצוֹר וְיָת
גִּלְעָדָא וְיָת גְּלִילָא כֹּל
אַרְעָא שִׁבְטָא נַפְתָּלִי
וַאֲגְלְיוּנוּן לְאַתּוּר: ל וְקָרַד
מִירְדָא הוֹשֵׁעַ בַּר אֵלָה
עַל פֶּקַח בַּר רְמַלְיָהוּ
וּמְחָנֵי וְקַטְלֵיהּ וּמְלַךְ
תְּחוֹתוֹהִי בְּשַׁנַת עַסְרִין
לְיוֹתָם בַּר עֻזִּיָּה:
לא וּשְׁאָר פִּתְגָמֵי פֶּקַח
וְכֹל דִּי עֲבַד הָא אִינוּן
כְּתִיבִין עַל סִפְרָא פִּתְגָמֵי
יוֹמָיָא לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל:

בשנת

רש"י

תרמון: (ל) בשנת עשרים ליותם. היה לו לומר בשנת תרכא לחז' סדרי כל ימי מלכות יותם שם עשרה שנה חלק לפי שהיה לחז רצה רמה הכתוב לממותם ליותם בקצר ולא לחז כחייס כך הוא בסדר עולם:

רלב"ג

לבני גלעד היה מבל מרגיב לפי שם שמחשוב: (כט) ויקח אתם עיון ומם מבל בית מעכה ומם יומם ומם קדש. כתב זה היה לפני מם שמחשוב מה שזכר בספר ד"ם כי מגלת פלאסר מלך מחשור הגלה לראובני וגדי ולחלי שבט המנשי ויביאם לחלח וחבור והרי מדי ובכך גוזן ולפי שפלו המדיים היו מגרון שחור ממר כאה במקום ויגלם

מצודת דוד

בימים מקומעות וכלו כ"ח לעזריה וכשנה הכאה מלך פקח והיה כ"ב לעזריה: עשרים שנה. ומקיומות היו: (ל) בשנת עשרים ליותם. כי פקח מלך כ"ב לעזריה וכפוף הכאה הכאה הכאה מת עזריה והתחלת הכאה יותם כמו וימי מלכותו ט"ז שנה ופקח מלך כ' שנה וכפ שנה מחת ממלכות עזריה וט"ז ממלכות יותם ו"ת. בימים מחרי מות יותם וכלו ל"ב כ"ט מהתחלת מלכות יותם ובהתחלת השנה הכאה מלך פוטע והיה כ' להתחלת מלכות יותם ולפה הכתוב לממות שנות פוטע לימי יותם כלדיק בקבר ולא לימי

מצודת ציון

(כט) אבל בית מעכה. כן שם כתיב: חגלילה. מרן הגליל:

פירוש ע"ט

וְהַט נַעֲקִינְיֵט פֶּקַח בַּן רְמַלְיָהוּ אִיבָּר דִּי יִשְׂרָאֵל אוּן
שׁוֹמְרוֹן עֶשְׂרִים שָׁנָה צָוְואַנְצִיג יָאר: (כח) וַיַּעַשׂ הָרַע אוּן
עָר הָט גְטָאן דָם וָוס בֵּייז אִיז אוּן נָאכְט אוֹיגֶן לֹא
סָר עָר הָט נִיט אָפְּ גֶיקֶערְט פּוּן דִי זִינְד פּוּן יָרָבְעָם
בֶּן נְבָט וָוס עָר הָאט גֶימַאכְט זִינְדִיגֶן דִיא יִשְׂרָאֵל:
(כט) בִּימֵי פֶּקַח אִין דִיא טָעג פּוּן פֶּקַח דֶער מֶלֶךְ פּוּן
יִשְׂרָאֵל אִיז גְקוֹמֶן תִּגְלַת פִּלְאֶסֶר דֶר מֶלֶךְ פּוּן אַשּׁוּר
וַיִּקַּח אִין הָט צוּגְנוֹמֶן פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל דוּ שְׁטָאט עִיּוֹן
וְאָבֵל בֵּית מַעֲכָה וְיָנוֹחַ אוּן קֶדֶשׁ אוּן חָצוֹר אוּן גִּלְעָד אוּן גָּלִיל כֹּל דָּאם נַאפְטַי לַאנְד פּוּן
נַפְתָּלִי וַיַּגְלֵם אִין הָאם זַיי פָּאר טְרִיבֶּן קֵיין אַשּׁוּר:
(ל) וַיִּקְשֹׁר קֶשֶׁר אוּן עָר הָט גְקוּנְפְּט אַיין בּוּנְד הוֹשֵׁעַ
בֶּן אֵלָה אוֹיף פֶּקַח בֶּן רְמַלְיָהוּ וַיַּכֵּהוּ אִין הָאט אִים
גְשְׁלָאגֶן אִין הָט אִים גֶיטֹּיט אִין הָט גֶיקוּנְגְט אוֹף
זַיין אוֹרְט בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים אוּן צְוְואַנְצִיגְסְטֶן יָאר צוּא
יוֹתָם בֶּן עֻזִּיָּה: (לא) וְיֶתֶר דִּבְרֵי פֶּקַח אִין דִי אִיבֶּרְגֶעֶ

זאכען

יִשְׂרָאֵל׃ לכ בִּשְׁנַת שְׁתַּיִם לְפֶקַח בֶּן־ רְמַלְיָהוּ מָלַךְ יוֹתָם בֶּן־עֻזִּיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה׃ לג בֶּן־עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה הָיָה בְמָלְכוֹ וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ יְרוּשָׁא בַּת־ צָדוֹק׃ לד וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשָׂה עֻזִּיָּהוּ אָבִיו עָשָׂה׃ לה רַק הַבָּמוֹת לֹא סָרוּ עוֹד הָעָם מְזַבְּחִים וּמְקַטְּרִים בַּבָּמוֹת הוּא בָּנָה אֶת־שַׁעַר בֵּית־יְהוָה הָעֶלְיוֹן׃ לו וְיֶתֶר דִּבְרֵי יוֹתָם וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלוֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃ לז בַּיָּמִים הָהֵם הֵחֵל יְהוָה לְהַשְׁלִיחַ

כב בשנת תרתין לפקח בר רמליהו מלך יהודה׃ כג בר עשרין וחמש שנין הוה כד מלכה ושית עשרי שנין מלך בירושלם ושום אמיה ירושא בת צדוק׃ כה ועבד דכשר קדם יי ככל עובדוי אבוהי עבד׃ כה לחוד בטוותא לא עדת עד כען עמא מדבחין ומסקין בוסמיא על טוותא הוא בנא ית תרע בית מקדשא דיי עלאה׃ כו ושאר פתגמי יותם וכל די עבד הלא אינון כתיבין על ספר פתגמי יומיא למלכי דבית יהודה׃ כז ביומוי

רד"ק

דבר אחר שרצה הכתוב למנות ליותם בקבר ולא לאחז בחיים׃ (לג) בשנת שתים לפקח. בתחילת שתים ופקח מלך בשנת חמשים ושתים לעזריה ועזריה מת בסוף נ"ב ולו ומלך יותם הנה בשנת שתים לפקח מלך יותם׃ (לה) הוא בנה את שער בית ה' העליון. השער הזה היה בין בית ה' ובין בית המלך כמו שראינו בדבר ואש וירידו את המלך מבית ה' ויבואו דרך שער הרצים בית המלך ומה שאמר כי הוא בנה אותו הוסיף בו בניין או נפל ובנתו שהיי שלמה בנה שער בין ביתו ובית ה' כמו שאמר ועולתו אשר יעלה בית ה׃ (לז) בימים ההם החל ה'. אחר שמת יותם׃

רש"י

(לג) בימי' ההם. כסוף ימיו שליותם: להשליח. לגרות:

מנחת שי

מלגת׃ (לה) ומקטרים. הוה"פ כמאחיר כמו שכתבתי לעשלה׃

רל"ב"ג

פקח ומת עזריה כמנה סמיכה׃ (לז) בימים ההם החל ה'. להסלים ביהודה לגין. ר"ל לגרות ביהודה לו לבלתי וזה היה סיום למרי מות יותם כי בימי למז נתחברו מלכי המלכים על יהודה מפני כוח המלוי למז כמו שנתבאר בספר ד"ם והם הכה בם מכה גדולה ומאחר זה היו לרים על יהודה ולא יכלו להלחם כי חעל הם"י על יהודה ולא למנר להסמיחו׃

מצורת ציון

(לז) החל. סתחיל: להשליח. לגרות ולהסיר כמו הגי מעלים עלי (שמות ח)׃

מצורת דוד

למז כמו הרמעם במיים׃ (לג) בשנת שתים. כי פקח מלך שנת למז בימי עוזיה ויותם מלך כשנת הרמשם והיה בשנת כ' לפקח׃ (לג) ושש וגו'. ומקומעות היו׃ (לה) הוא בנה. ר"ל עשה עלין בנין נכבד וגדול ממה שהיה מלפנ' לו שנפל ועשהו מחדש ומולי זהו שקוראין שער ס' המדש (יכמיה ל"ו)׃ (לז) בימים ההם. ממרי מות יותם׃

פירוש ע"ט

רַעְבָּט פּוּן פֶּקַח אוּנ אַלֶץ וָוָס עֶר הָט גְטָאן הָעֶם כְּתִיבִים נוּן זַיי שְׁטַיֶיגֶן וְשְׁרִיבֶן אוֹף דֶעם בּוּךְ פּוּן דִי צַייטוּנְג וָאר אִיז עֶר אַלְט אוּנ זַיין קִינְדֶעְרְגִין וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אוּנ זֶעְכְצֶעהֶן יָאר הָט עֶר גֶיקִינְגְט אוּנ יְרוּשְׁלַיִם וָשֶׁם אִמּוֹ אִין דֶעֶר נָאמֶן פּוּן זַיין מוּטֶר אִיז גְוֶוען יְרוּשָׁא דוּ טָאכְטֶר פּוּן צָדוֹק׃ (לד) וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר אוּנ עֶר הָט גְטָאן דֶם וָוָס אִיז

(לג) בִּשְׁנַת שְׁתַּיִם לְפֶקַח בֶּן־רְמַלְיָהוּ מָלַךְ יוֹתָם בֶּן־עֻזִּיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה׃ בֶּן־עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה הָיָה בְמָלְכוֹ וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ יְרוּשָׁא בַּת־צָדוֹק׃ (לד) וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשָׂה עֻזִּיָּהוּ אָבִיו עָשָׂה׃ (לה) רַק הַבָּמוֹת לֹא סָרוּ עוֹד הָעָם מְזַבְּחִים וּמְקַטְּרִים בַּבָּמוֹת הוּא בָּנָה אֶת־שַׁעַר בֵּית־יְהוָה הָעֶלְיוֹן׃ (לו) וְיֶתֶר דִּבְרֵי יוֹתָם וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלוֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃ (לז) בַּיָּמִים הָהֵם הֵחֵל יְהוָה

בִּידוּדָה רְצִין מַלְכָּא דַּאֲרָם וְיָת פֶּקַח
בַּר רַמַלְיָהוּ: לח וְשׁוּכִיב
יוֹתָם עִם אֲבָהָתוֹהִי
וְאִתְקְבַר עִם אֲבָהָתוֹהִי
בְּקִרְיָא דְּדָוִד אֲבוּהִי
וּמְלַךְ אָחָז בְּרֵיהּ
תְּחוֹתוֹהִי: א בִּשְׁנַת
שְׁבַע עַסְרֵי שְׁנִין לְפֶקַח
בַּר רַמַלְיָהוּ מְלַךְ אָחָז
בַּר יוֹתָם מַלְכָּא שִׁבְטָא
דְּבֵית יְהוּדָה: ב בַּר
עֶשְׂרִין שְׁנִין אָחָז כַּד
מְלַךְ וְשִׁית עַסְרֵי שְׁנִין
מְלַךְ בִּירוּשְׁלֶם וְלָא עֲבַד
דְּכְשַׁר קֳדָם יְיָ אֱלָהֵיהּ
כְּדָוִד אֲבוּהִי: ג וְאָזַל
בְּאוֹרַח מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל
וְאַף יָת בְּרֵיהּ אַעְבַּר
בְּנוּרָא כְּתוֹעֲבַת עַמְמַיָּא
דַּהֲרִיךְ יְיָ יַתְהוֹן מִן קֳדָם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ד וּרְבַח
וְאַסִּיק בּוּסְמִין עַל
בָּמְתָא וְעַל רָמְתָא
ותחות

בִּיהוּדָה רְצִין מֶלֶךְ אֲרָם וְאֶת פֶּקַח בֶּן
רְמַלְיָהוּ: לח וַיִּשְׁכַּב יוֹתָם עִם־אֲבֹתָיו
וַיִּקָּבֵר עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד אָבִיו
וַיִּמְלֹךְ אָחָז בְּנוֹ תַּחְתָּיו: טז א בִּשְׁנַת
שְׁבַע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְפֶקַח בֶּן־רְמַלְיָהוּ
מָלַךְ אָחָז בֶּן־יוֹתָם מֶלֶךְ יְהוּדָה: ב בֶּן־
עֶשְׂרִים שָׁנָה אָחָז בְּמָלְכוֹ וְשֵׁשׁ־עֶשְׂרֵה
שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִַם וְלֹא־עָשָׂה הַיָּשָׁר
בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהָיו כְּדָוִד אָבִיו: ג וַיֵּלֶךְ
בְּדֶרֶךְ מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וְגַם אֶת־בְּנוֹ
הֶעֱבִיר בָּאֵשׁ כְּתֹעֲבוֹת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
הוֹרִישׁ יְהוָה אֹתָם מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
ד וַיִּזְבַּח וַיְקַטֵּר בַּבָּמוֹת וְעַל־הַגְּבָעוֹת

מצודת דוד

(לח) וישכב יותם עם אבותיו ויקבר עם אבותיו בעיר דוד אביו . כתבתים בתחילת כתב יד ונם כדפוס ישן בשמיטין ויקבר עם אבותיו ולא נזכרו

מז (ו) בשנת שבע עשרה . כי יותם מלך כב' לפקח וימי מלכותו ט"ז כנזכר ולכן כי"ז לפקח ולזו מלך להנ : (ב) ושש עשרה .

ומקושטות היו : (ג) והעביר באש . היינו עבודת המולך שמעבירין בנו בין שתי מדורות ממש :

מצודת ציון

מז (ג) ההריש . נ"ל :

לקוטי יקרים

פירוש ע"ט

דִּי רְאוּנְג טָעג הָאט גָאט אִן גִיהוּבֶן צוּ רֵייצֶן אוּנ
שִׁבְט יְהוּדָה רְצִין מֶלֶךְ אֲרָם אוּנ דֶעם פֶּקַח בֶּן
רְמַלְיָהוּ: (לח) וַיִּשְׁכַּב יוֹתָם אוּנ יוֹתָם הָט זִיךְ גְלֵיגְט
מִט זַיינֶע עֲלְטֶעֶרן וּיִרְדֶן בֵּאגְרָאבֶן
מִט זַיינֶע עֲלְטֶעֶרן אוּנ דֶעֶר שְׁטָאט פּוּן דָּוִד זַיין
עֲלְטֶעֶר פָאטֶער וַיִּמְלֹךְ אָחָז זוֹן אִין זַיין אָחָז הָאט
גִיקְרִיגְט אוֹף זַיין אוֹרט:

מז (א) בִּשְׁנַת שְׁבַע עֶשְׂרֵה אוּנ זִיבְצֶעטִין יָאר צוּ פֶּקַח
בֶּן רְמַלְיָהוּ מָלַךְ אָחָז הָאט גִיקְרִיגְט אָחָז בֶּן
יוֹתָם מֶלֶךְ יְהוּדָה: (ב) בֶּן עֶשְׂרִים צְוָואַנְצִיג יָאר אִיז
אָחָז אַלְט גְוָוען אוּנ זַיין קִינִיגְן שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אִין יְעְרוּשָׁלַיִם
יָאר הָט עֶר גִיקְרִיגְט אוּנ וְרוּשָׁלַיִם וְלֹא עָשָׂה אִין עֶר
הָט נִיט גִיטָאן דָס וָוָס אִיז רֶעכְט פָארְטִיג אִין דִיא
אוֹיגֶן פּוּן גָאט זַיין גָאט אַזוֹ וִוי דָוִד זַיין עֲלְטֶר פָאטֶר
הָט גִטאן: (ג) וַיֵּלֶךְ אִין עֶר אִיז גַאנְגֶן אוּנ דֶעם וְוֶעג
פּוּן דִיא מַלְכִים פּוּן יִשְׂרָאֵל וְגַם אוּנ אוֹךְ זַיין זוֹן הָאט עֶר אִיבֶּר גִיפִירְט אוּנ פַיִיעֶר תּוֹעֵבוֹת הַגּוֹיִם אַזוֹ וִויא
דָס אִיז וְוָארְדִיקְייט פּוּן דִי פְעלְקֶר וָוָס גָאט הָאט וִוי פָאר טְרִיבֶּן פּוּן פָּר דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל: (ד) וַיִּזְבַּח אִין

וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן׃ ה אָז יַעֲלֶה רְצִין
מֶלֶךְ־אֲרָם וּפֶקַח בֶּן־רְמַלְיָהוּ מֶלֶךְ־
יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם לַמִּלְחָמָה וַיָּצֻרוּ עַל־
אָחָז וְלֹא יָכְלוּ לְהִלָּחֵם׃ ו בָּעֵת הַהִוא
הֵשִׁיב רְצִין מֶלֶךְ־אֲרָם אֶת־אֵילַת
לַאֲרָם וַיְנַשֵּׁל אֶת־הַיְהוּדִים מֵאֵילוֹת
וַאֲרֹמִים בָּאוּ אֵילַת וַיֵּשְׁבוּ שָׁם עַד
הַיּוֹם הַזֶּה׃ ז וַיִּשְׁלַח אָחָז מַלְאָכִים אֶל־
תִּגְלַת פִּלְאֶסֶר מֶלֶךְ־אַשּׁוּר לֵאמֹר עַבְדְּךָ
וּבִנְךָ אֲנִי עֲלֵה וְהוֹשִׁעֵנִי מִכַּף מֶלֶךְ־
אֲרָם וּמִכַּף מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הַקּוֹמִים עָלָי׃
ח וַיִּקַּח אָחָז אֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־הַזָּהָב

ואדומים קרי

רד"ק

(ו) את אילת לארם. שכבר לקחה עזריה מלך יהודה: וינשל את היהודים מאילות. וזה אילת כי כן היתה נקראת אילת ואילות וכן בדברי הימים אילות ופי' וינשל כמו וגשל גוים רבים מפניך

מנחת שי

טז (ו) ואדומים. ואדומים קרי וכתוב תד מן ד' מלין כתיבין חיס וקריין דל"ת וס"מן נכתב כמס"ך ניתמיס סימן ל"ת:

מצודת ציון

(ה) ויצרו. מלשון מצור: (ו) וינשל. עיין בסלכם כמו וכשל גויס מזרים והסיכם ליהודם ועתה בא ולין והסיכה לארם: וינשל

לקוטי יקרים

הַיְיבָם אִים אָן צוּ שָׁרעקען דִי הַאלְץ וָואם וועל אִיךְ זָאגען פָּאר הקב"ה. קוּמט דָּער הָרָע אוּג זָאגט צוּא אִים פּוּן וַואנען וַוייסְטוּ אַז דִי תּוֹרָה אִיז אֱמֶת פּוּן וַואנען וַוייסְטוּ אַז עָם אִיז דָּא אַזָּן עֶרֶן מִיט אֲנִיחָם. וָעה פְּעלקער דִיעָן זַייעָרע עבודה זָרוֹת אוּג עָם אִיז וַיי גִיס. אַזוֹי אִיז גִיוּוֹרן בִּיי אַחָז אִין אֲנדֶערש הָאם עָר נָאר אֲפְּגִישׁעפְּעט אוּג הָאם גִיס גִיטָאהָן אִיבּעריגע פְּרוּמֶקיים אֲבָּער הקב"ה אִיז גִירוּפִין גִיוָואָרן אֲלֶטָיו. עָר הָאם גָּרִינְם צוּא הקב"ה נָאר גִיס וַויא דָּוִד הַמֶּלֶךְ. נָאךְ דֶּעם אִיז עָר גִעַנאנְגען אִין דֶּעם וָועג פּוּן דִיא כַּלִּי יִשְׂרָאֵל. צוּא דִיעָן דִיא קָלְבָּער, נָאךְ דֶּעם הָאם עָר גִיטָאהָן נָאךְ עֶרגֶער וַוי עָם שְׁטַייט אִין דִי פְּסוּקִים פּוּן מֶלֶךְ הָאבִין אוּג וְועגִין דִיא זוּנְה וְעָגען גֶעהַרֶגֶת גִיוָואָרן הִינֶדֶערִם צְוָואנְצִיג טוֹיזֶנְד יִידִין אִין אֵיין טָאג אוֹיסָער דִי וָאם וְעָגען בִּיבֶּעל וּמִיזְבּחוֹת גִיוָואָרן צִי אֲרָם דְּרִיבֶּער דָּארָף עֶרְעֶר יוד נֶעטָיסָר אֲבוֹיסָר עֶר וָאל פָּארְבַּאכֶּען דָּאם הָארָץ זַייעָ פָּאר דֶּעם פָּאר דֶּעם דָּער הָרָע אוּג וָאל גִיס חֲרָאפְּטִין וְועגִין אֲבֶּירָה וועגִם עֶר זַיין גִילִיכְּיִיךְ אוֹיף בֵּייֶדע וַיילְטִין:

פּוּן דֶּעם מֶלֶךְ אֲרָם אוּג פּוּן דֶּער הָאנְט פּוּן מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וָום זַיי זָענען אוֹיף גִישְׁמָאגען אוֹיף מִיר: (ח) וַיִּקַּח

אחז

וּתְחוֹת כָּל אִילָן עָבוֹת׃
ה בְּבֵן סְלִיק רְצִין מַלְכָּא
דַּאֲרָם וּפֶקַח בַּר רְמַלְיָהוּ
מַלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל לִירוּשְׁלֶם לְאַגָחָא
קְרָבָא וְצָרוּ עַל אָחָז וְלָא
יְכִילוּ לְאַגָחָא׃ ו בְּעִדָּנָא
הַהִיא אֲתִיב רְצִין מַלְכָּא
דַּאֲרָם יָת אֵילַת לַאֲרָם
וְתָרִיךְ יָת יְהוּדָאֵי
מֵאֵילַת וַאֲרָמָאֵי אֲתוֹ
לְאֵילַת וִיתִיבוּ תַּמָּן עַד
יוֹמָא הָדֵין׃ ז וּשְׁלַח אָחָז
אֲזַדִּין לְוָת תִּגְלַת פִּלְסֶר
מַלְכָּא דַּאֲתוּר לְמֵימָר
עַבְדָּךְ וּבְרָךְ אֲנָא סַק
וּפְרוֹקְנִי מִידָ מַלְכָּא
דַּאֲרָם וּמִידָ מַלְכָּא
דְיִשְׂרָאֵל דְּקָמוּ עָלָי׃
ח וּנְסֵיב אָחָז יָת כַּסְפָּא
וְיָת דַּהֲבָא דְּאִשְׁתְּכַח

בבית

פירוש ע"ט

עֵר הָט גְקוֹלִיט אִין הָט גִידֶ עְמָפְּט אוֹף דִי בָּמוֹת וְעַל הַגְּבָעוֹת אִין אוֹף דִי הוֹף אוּנְטֶר אַלֵי צְוַוייגֶן בֵּייְמֶר׃ (ד) אָז יַעֲלֶה רְצִין דֶּעְנְטָט כְּאל אִיז אוֹף גְּגַאנְגֶן רְצִין מֶלֶךְ אֲרָם אוּג פֶּקַח בֶּן רְמַלְיָה דֶּר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל קֶין יְרוּשָׁלַיִם צוּא מִלְחָמָה הָאלְטִין נִיצוּרוּ אִין הָאבִין בָּאלָעֶנְעֶרט אוֹיף אָחָז וְלֹא יְכְלוּ אוּג נִייא הָאבִין נִיט גְקֶנְעֶנט מִלְחָמָה הָאלְטֶן מִיט אִים: (ו) בָּעֵת הַהִיא אִין דֶּעֶר רָאוּנְגֶעֶר צִייט הָט אוּם גְקֶעֶרט רְצִין מֶלֶךְ אֲרָם דִּי שְׁטָאט אֵילַת צוּא אֲרָם וַיַּשֵּׁל אִין הָט פֶּר נְוֹאךְ דִי יְהוּדִים פּוּן אֵילוֹת וַאֲדוֹמִים בָּאוּ אִין דִּיא אֲדוֹמִים וָעֶנְן גְקוֹמֶן קֶין אֵילַת אִין הָאבֶן זִיךְ דָּארְטֶן בְּוֹעְצָט בִּיז אוּג דָּעם הַיְנְטִיגֶן טָאג: (ז) וַיִּשְׁלַח אָחָז מַלְאָכִים צוּ הַגְּלַת פִּלְסֶר מֶלֶךְ אַשּׁוּר לֵאמֹר צוּ וָאנֶן בִּבְרִיךְ דַּיין קְנֶעכְט אוּג דַּיין זוּן בִּין אִיךְ עֲלֵה וְהוֹשִׁיעֵנִי גַייא אוֹף אוּג הָעלְף מִיר פּוּן דֶּר הָאנְט (ח) וַיִּקַּח

בְּבֵית מַקְדַּשׁ אֱלָהָא דִּיי
וּבְאוֹצָרֵי בֵּית מַלְכָּא
וְשַׁדַּר לְמַלְכָּא דְּאַתּוּר
שׁוּחֲרָא: ס וְקַבֵּיל מִנֵּיהּ
מַלְכָּא דְּאַתּוּר וְסָלִיק
מַלְכָּא דְּאַתּוּר עַל דַּמֶּשֶׂק
וְאַחֲדַהּ וַאֲגָלֵי עַמָּא דִּי
בָהּ לְקִירְנָא וְיָת רְצִין
קְטַל: י וַאֲזַל מַלְכָּא אָחָז
לְקַדָּמוּת תִּגְלַת פִּלְאֶסֶר
מַלְכָּא דְּאַתּוּר לְדוּמְסֶק
וַחֲזָא יָת מַדְבְּחָא דִּי
בְדַמֶּשֶׂק וְשַׁדַּר מַלְכָּא
אָחָז לְוָת אוּרִיָּה כָּהֲנָא
יָת דְּמוּת מַדְבְּחָא וְיָת
טִיכּוֹסֵיהּ לְכָל עוֹבָדוֹהִי:
יא וּבְנָא אוּרִיָּה כָּהֲנָא יָת
מַדְבְּחָא כְּכָל דְּשַׁלַּח
מַלְכָּא אָחָז מִדַּמֶּשֶׂק כֵּן
עֲבַד אוּרִיָּה כָּהֲנָא עַד
דְּאָתָא מַלְכָּא אָחָז
מִדַּמֶּשֶׂק: יב וַאֲתָא מַלְכָּא
מִדַּמֶּשֶׂק וַחֲזָא מַלְכָּא יָת

מדבחא

בּוֹא הַמֶּלֶךְ אָחָז מִדַּמָּשֶׂק: יב וַיַּרְא
הַמֶּלֶךְ מִדַּמָּשֶׂק וַיַּרְא הַמֶּלֶךְ אֶת

בְּנִמְצָא בֵּית יְהוָה וּבְאֹצְרוֹת בֵּית
הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַח לְמֶלֶךְ־אַשּׁוּר שֹׁחַד:
ט וַיִּשְׁמַע אֵלָיו מֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיַּעַל מֶלֶךְ
אַשּׁוּר אֶל־דַּמֶּשֶׂק וַיִּתְפְּשֶׂהָ וַיִּגְלֶהָ
קִירָה וְאֶת־רְצִין הֵמִית: י וַיֵּלֶךְ הַמֶּלֶךְ
אָחָז לִקְרַאת תִּגְלַת פִּלְאֶסֶר מֶלֶךְ־
אַשּׁוּר דַּמֶּשֶׂק וַיַּרְא אֶת־הַמִּזְבַּח אֲשֶׁר
בְּדַמֶּשֶׂק וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אָחָז אֶל־אוּרִיָּה
הַכֹּהֵן אֶת־דְּמוּת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־תַּבְנִיתוֹ
לְכָל־מַעֲשֵׂהוּ: יא וַיִּבֶן אוּרִיָּה הַכֹּהֵן אֶת־
הַמִּזְבֵּחַ כְּכֹל אֲשֶׁר־שָׁלַח הַמֶּלֶךְ אָחָז
מִדַּמָּשֶׂק כֵּן עָשָׂה אוּרִיָּה הַכֹּהֵן עַד־

רש"י

טז (ט) ויגלה קירה. את העם אשר שם כי הגלה למדיכה שממה קיר: (יא) עד בוא. לפני בוא המלך

רלב"ג

כ"כ הקמיים עלי: (ט) ויגלה קירה. כ"כ שהגלה העם אשר בדמשק לא קיר: (יא) ויבן אוריה הכהן.כ"כ מוריים הכהן את המזבח כמוד שהיה בא המלך אחז מדמשק עד שהשלים את מלאכתו:

מצודת דוד

שהם נקחה ממניים ולפי שכבר אחז להחזיק למדוש ושה אחד שיהיה נשחט לפניו שהשם מגלה את קיר ויהיו מגלה ממנו כי שלו במקום מדוש: (ט) ויגלה. הגלה מכיים את קיר ויהיו מאחז מגלה: (י) אוריה הכהן. יחכן שהוא מאחז שהיה בהכהן ושלח דמות של הכהן לעשות מזבח כדמותו: לכל מעשהו. כ"ל את שכניים שליוים את דמות המזבח. כי יכלה בעיניו שכניו של הכהן בעבור שלא דמות המזבח בספר בחשבון שדומים: ספרטים שנו: (יא) ככל וגו'. שם הליוים שפלטים: עד בוא. שכם בוא המלך וגו': (יב) ויקרב. קרב של המזבח ושעלה עליו

מצודת ציון

ככיים (דברים ז'): (ח) בית ה'. בכיים ס':

רד"ק

תואר בפלם פוטים: (ט) ויגלה קירה. העם אשר בה הגלה אל קיר וקיר היתה מאשור הוא שאומר עמום הנביא וגלו עם ארם

מנחת שי

(י) דומסק. נכתב בוי"ו עם דגש במ"ם ונמסר עליו ניח מלמ"ד

פירוש ע"ט

אָחָז אוּ אָחָז הָט גְּנוּמָן דָּם זִילְבָּר אוּ נָאלְד וָם
אִיז וָואַרֶן גִיפִינְן אוּ נָאמֶט הוֹז אוּ אִין דִי אוֹצָרוֹת
פּוּן דֶעם הוֹז פּוּן דֶעם מֶלֶךְ יַשְׁלַח אִין הָט גִישׁוֹקְט
שׁוֹחַד צוּם מֶלֶךְ אַשּׁוּר: (ט) וַיִּשְׁמַע אֵלָיו הָט דֶר מֶלֶךְ
אַשּׁוּר אִים צוּ גֶהֶעֶרְט וַיַּעַל מֶלֶךְ אַשּׁוּר אוּ עָר אִיז אוֹף
גִיצַאגְט דֶעֶר מֶלֶךְ אַשּׁוּר קִיין דַּמֶּשֶׂק אִין הָאט
בַּאצְווִינְגְט וְיָא וַיִּגְלֶהָ אִין דִי לַייט וָום אוּ אִיר זֶעְגְן
גְוֶעזְן הָט עָר פַּר שְׁרוּבִּין אִין דָּר מְדִינָה קִיר וְאֶת רְצִין
אוּ דֶעם רְצִין הָט עָר גְטַייט: (י) וַיֵּלֶךְ הַמֶּלֶךְ אוּ דֶר
מֶלֶךְ אָחָז אִיז גְנַאנְגְן צוּ אַקְעגְן הִגְלַת פִּלְאֶסֶר

הַמִּזְבֵּחַ וַיִּקְרַב הַמֶּלֶךְ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעַל
עָלָיו׃ יג וַיַּקְטֵר אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־מִנְחָתוֹ
וַיַּסֵּךְ אֶת־נִסְכּוֹ וַיִּזְרֹק אֶת־דַּם־הַשְּׁלָמִים
אֲשֶׁר־לוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ׃ יד וְאֶת הַמִּזְבַּח
הַנְּחשֶׁת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה וַיִּקְרֵב מֵאֵת
פְּנֵי הַבַּיִת מִבֵּין הַמִּזְבֵּחַ וּמִבֵּין בֵּית
יְהוָה וַיִּתֵּן אֹתוֹ עַל־יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפוֹנָה׃
טו וַיְצַוֶּה הַמֶּלֶךְ אָחָז אֶת־אוּרִיָּה הַכֹּהֵן
לֵאמֹר עַל הַמִּזְבֵּחַ הַגָּדוֹל הַקְטֵר אֶת־
עֹלַת־הַבֹּקֶר וְאֶת־מִנְחַת הָעֶרֶב וְאֶת־

מַדְבְּחָא וְקָרֵיב מַלְכָּא
עַל מַדְבְּחָא וְאַסֵּיק
עֲלוֹהִי׃ יג וְאַסֵּיק יַת
עֲלָתֵיהּ וְיַת מִנְחָתֵיהּ
וְנַסֵּיךְ יַת נִסְכֵּיהּ וְזָרַק
יַת דַּם נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא
דִּי לֵיהּ עַל מַדְבְּחָא׃
יד וְיַת מַדְבְּחָא דִנְחָשָׁא
דִּי קֳדָם יְיָ וְקָרֵיב מִן
קֳדָם בֵּי תָא מִבֵּין
מַדְבְּחָא וּמִבֵּין בֵּית
מַקְדְּשָׁא דְיָ וְיָהֵב יָתֵיהּ
עַל צִידָא דְמַדְבְּחָא
צָפּוּנָא׃ טו וּפַקִּיד מַלְכָּא
אָחָז יַת אוּרִיָּה כָּהֲנָא
לְמֵימָר עַל מַדְבְּחָא רַבָּא
אַסֵּיק יַת עֲלַת צַפְרָא
וְיַת מִנְחַת רַמְשָׁא וְיַת
עֹלַת

רד"ק ויצוה קרי רש"י

קרימ אמר ה׳:(יג)ויקרב המלך על המזבח. פיעל יוצא זוה לבדו כן הקל ויצא ד"ל הקריב על המזבח קרבנותיו והעלה עולותיו או יהיה ויקרב פועל עומד כמשפטו ויהיה על המזבה כמו אל המזבח קרב הוא בעצמו אל המזבח והעלה עליו:(יד)את המזבח הנחשת אשר לפני ה׳. סמוך עם ה"א הידיעה וכמוהו המבלכי כנען והוא המזבה שעשה שלמה כמו שפירשתי בבנין הבית אמר שזה המזבח נתן אותו עם המזבח אשר לפני ה׳ ופירוש ויקרב מאת פני הבית הקריב זה המזבח ממזבח הנחשת שהיה בעזרה את פני הבית הקריב זה יותר לצד הבית ונתן אותו בין המזבה ובין בית ה׳ על ירך המזבח לצד צפון: (טו) ויצוהו המלך אחז. כתוב בריי"ו וק׳ בלא וי"ו והכתוב הוא כמו ותראהו את הילד ועוד אחד הוא הכתיב והקרי: על המזבח הגדול. זהו המזבה שעשה ואמר שיהיה הוא עקר ומזבח ה׳ כמפל לו

מדמסק: (יד) ואת מזבח הנחשת וגו׳ ויקרב וגו׳. ז"ל לומר מזבח הנחשת שעשה משה שהרי נגע. ולי נראה לומר מזבח לבניס שעשה שלמה וקראו (כד"ה ב׳ ו׳) מזבח הנחשת שהרי לפני ה׳ משכן. לקרבן מזוית לזווית שלא ה"ל הורסו והרי עומד עד שירדה בימי שלמה לא נסתלקה מעל המזבח עד שבא מנשה וסילקה שהוא הרס את המזבח כמו שמלינו בלובדת חלק. ואין לי לפרש מזבח זה שלא כפורות ומכוונות של נחשת שהיו נרקי מזבח והיו לפני המזבח הקודם וכשעשה אחז את המזבח לע"ג סילק את הכיור והקריבו לפני בית ה׳ מאת פני הבית שלא להפסיק בין המזבח שעשה ובין בית ה׳ ויתן אותו לפני מזבח הקודם לפניה ומלינו שפירשו רבותינו

לונמתו (במסכת שבת דף ל"ה) ויבאו ויעמדו לפני מזבח הנחשת (יחזקאל ט׳ ב׳) מזבח הנחשת מי הוה אמר לפס

מנחת שי רלב"ג

(טו) ויצוהו ויצוה קרי: ואת עלת המלך. בספרים מדוייקים כתוב"ו בפשיטות: (יד) ואת המזבח הנחשת אשר לפני ה׳. כ"ל בזה המזבח שעשה שלמה כ"ל מזבח הנחשת שעשה משה שהרי נגע ולמה מהלכתו שלא יפסיק דבר בינו ובין ההיכל הנה הוא לפי המעידו ומקום ההיכל לו כי העמידו בלד מזבח הנחשת בלפונו וקלת מזבח הנחשת הפסיק בינו לבין ההיכל: (טו) המזבה הגדול. כי את מזבח הקדם עשהו מבלי שלמה: עולת הבקר. הוא תמיד של בקר: מנחת הערב. זה תמיד של בין הערבים: לבקר. לדרשו

מצודת דוד

עולותיו: (יד) ואת המזבח. מזבח הקדם שם עם מזבח הנחושת וגו׳ שעשה שלמה כ"ל מזבח הנחושת שעשה משה שהרי נגע ומפני שהיה מעכב מבין ההיכל ומבין בית ה׳ כי מקומו היה במזבח לפנות היה ומפני שמשה לפעמים לפנות לפני המזבח ומבין בית ה׳ ומבין בית ה׳ ומבין ההיכל ומבין בית ה׳ ומבין ההיכל ומבין בית ה׳ ומבין ההיכל

עֹלַת הַמֶּלֶךְ וְאֶת מְנָחָתוֹ וְאֵת עֹלַת כָּל
עַם הָאָרֶץ וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם וְכָל דַּם
עֹלָה וְכָל דַּם זָבַח עָלָיו תִּזֹר�ק וּמִזְבַּח
הַנְּחֹשֶׁת יִהְיֶה לִי לְבַקֵּר: טז וַיַּעַשׂ
אוּרִיָּה הַכֹּהֵן כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה הַמֶּלֶךְ
אָחָז: יז וַיְקַצֵּץ הַמֶּלֶךְ אָחָז אֶת
הַמִּסְגְּרוֹת הַמְּכֹנוֹת וַיָּסַר מֵעֲלֵיהֶם
וְאֶת הַכִּיֹּר וְאֶת הַיָּם הוֹרִד מֵעַל הַבָּקָר
הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר תַּחְתָּיו וַיִּתֵּן אֹתוֹ עַל
מִרְצֶפֶת אֲבָנִים: יח וְאֶת מוֹסַךְ

תרגום

עֲלַת מַלְכָּא וְיָת מִנְחָתֵיהּ
וְיָת עֲלַת כָּל עַמָּא
דְּאַרְעָא וּמִנְחָתְהוֹן
וְנִסְכֵּיהוֹן וְכָל דַּם עֲלָתָא
וְכָל דַּם נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא
עֲלוֹהִי תִּזּוֹרוּק וּמַדְבְּחָא
דְּנְחָשָׁא יְהֵי לִי לְבָקְרָא:
טז וַעֲבַד אוּרִיָּה כָּהֲנָא
כְּכֹל דְּפַקִּיד מַלְכָּא אָחָז:
יז וְקַצִּין מַלְכָּא אָחָז יָת
גַּדְנֵי בְּסֵיסְיָא וְאַעֲדֵי
מִנְּהוֹן יָת כִּיוֹרָא וְיָת יַמָּא
אֲחֵית מֵעַל תּוֹרֵי
דְּנְחָשָׁא דְּתַחְוֹתוֹהִי וְיַהֲב
יָתֵיהּ עַל רַצְפַת אַבְנָיָא:
יח וְיָת טִיקוּם שַׁבָּתָא דִּי
בְנָי

רש"י

את קרי מוסך קרי

התהילו מתקוס בתומרין שירס לפני הרי כתן לכלי שיר
על נחושת קרלו מזבח: (טו) לבקר. לפרקיס לכשיעלה
בלבו לבקרו: (יז) את המסגרות המכונות. מיעטכלות
מהמיכות עשויות עליהם כמו שנאמר וזה מעשה המכונות
מסגרות לסס: (יח) מוסך השבת. גג לחבל עשוי לנל

רד"ק

ווהו שאמר יהיה לי לבקר כלומר לפעמים כשארצה לבקרו
ולהתעלות עליו: (יז) את המסגרות המכונות. ממיך עם ה"א
הידיעה כמו המובחה הנחשת ופירוש קצץ המסגרות המכונות
שהיו סוגרות הכיורו' בתוכן: וקצץ איהן כסגרות והסיר הכיורו'
וכן הים הוריד מעל הבקר הנחשת וגתן אותו על מרצפת אבני'
וכן הכיור נתן על מרצפה אבנים ובאברו את הכיור הוא שם
כלל כי עשרת כיורות היו ואחר שאמר המסגרות המכונות
ידענו כי על הכיורות אמר כן כי אם אבר על כיור אחד לבדו לא היה אומר המכונות כי אם חמכונה וכל זה שעשה לא עשה
אלא דרך בזיון והכעסה כמו שעשה מן המובח ג"כ וכמו שכבה את הנרות וכמו שסגר דלתות בית ה' כדי שלא יבנם שם אדם
להקריב ועשה בזיונות בכל פנה בירושלם כמו שאומר בד"ה ומחחלה שם המובח שעשה לפני מובח ה' ועשה אותו עקר
ומובח ה' טפל לו וכאשר הבעים עיד השחיות בלי בית האלהים וסגר הדלתות שלא יבנם שם: אשר החתיה. זכר הים
בלשון נקבה ובשאר מקומות לשון זכר: מרצפת אבנים. כמו רצפת בהט ושש וקרקע ההיכל לא היה מרצפת אבנים כי אם
מצופה זהב היה מרוקע על נסרים של ארז אלא מרצפת אבנים ר"ל שהוא עשה להם מרצפת אבנים במקום המכונות:
(יח) ואת מיסך השבת. כתיב ביו"ד ונקרי בוי"ו ואחד הוא ושרשו יסך מענין סכך שנים שרשים וענין אחד וי"ת מיקום

מנחת שי

כמולם לפי מה שפרש הכ"י מעניינו ולפי מאלם שעל השמש יותר מזה
כמולות כלפוניות: (יז) והסיר קלו ממנו כמוזה כמו שפר בכל
מזבח כגדול כי מולי היה יותר גדול בשיעור לו מפני בהיים שלם
מתכבח יותר נכבד: ומוכה המכה יהיה לי לבקר. כ"ל כי לבעמים מלהם יהיה לי לבקר: (יז) את המסגרות המכונות.
כ"ל המסגרות מסגרות המכונות והסיר מהם הכיור ושמד הכיור מלהם כמו וכן עבה לכל הכיורות אשר שם ויהיו הסיסי מעל
בניס העשר הבקר מבר המחתי וכן מיקום על לשלם מבניס: (יח) ואת מוסך השבת אשר בנו בבית. היה כמו אהל לעמוד שם מבמר היולח
עד העבב: ואת מבוא המלך המילונה בחוץ בית ה'. הנה מפני ירלחנו ממלך אשור שיר מהן ויהיו עכשיו בניה ה'

מצודת דוד

בעת מן הבתים שיעלה על לבו להקריב עליו: (יז) ויקצץ. כדת
את המסגרות של המכונות והסה הכלכוזון ומחילות המכונות אשר
מתחת לכיורות המוזב כמ"ש בעבה בלמה: את הכיור. מכל מכונה
סביב את הכיור הכהון עליו: מעל הבקר הנחושת. כי שלמה
העמיד את הים על י"ב בקר נתכת כמ"ש והוא הסיר מהבקרי'
הסה ונתנו על לשלם מבניס: (יח) ואת מוסך השבת. גם כוונד את מוסך הבבא וגו' והוא היה בין מבוך ממעל לבבא מהמיו מהמי

פירוש

די עולות פון נאר דעם פאלק פון דעם לאנד וכנותם
אין זייערי מנחות אוג זייער גיסונג וכל דם שלה אוג
נאר דם בליט פון די עולות אוג נאר דם בליט פון
די זבחים נאלסו אוף אים שפרענגן ומובח הנחשת
אוג דר קיפערער מוזט נאל זיין צו מיר צו פארשטן
צו צייטן וויס ווען איך וועל חשק האבן צו מקריב
זיין אוף אים: (טז) ויעש אוריה הכהן גמאן
אזו ווי אלין וום דר מלך אחז הט גשאפט: (יז) ויקצץ

את המסגרות המכונות

גבועט

אֲשֶׁר־בָּנוּ בַבַּיִת וְאֶת־מְבוֹא הַמֶּלֶךְ
הַחִיצוֹנָה הֵסֵב בֵּית יְהוָה מִפְּנֵי מֶלֶךְ
אַשּׁוּר: יח וְיֶתֶר דִּבְרֵי אָחָז אֲשֶׁר עָשָׂה
הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי
הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה: כ וַיִּשְׁכַּב אָחָז
עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד
וַיִּמְלֹךְ חִזְקִיָּהוּ בְנוֹ תַּחְתָּיו: יז א בִּשְׁנַת
שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה לְאָחָז מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ

בְּנוֹ בְּבֵיתָא וְיָת מַעֲלָנָא
דְּמַלְכָּא בְּרָאָה אַסְחַר
לְבֵית מַקְדְּשָׁא דַּיְיָ מִן
קֳדָם מַלְכָּא דַּאֲתוּר:
יח וּשְׁאָר פִּתְגָמֵי אָחָז
דַּעֲבַד הֲלָא אִינּוּן
כְּתִיבִין עַל סִפְרָא דְּפִתְגָמֵי
יוֹמַיָּא לְמַלְכֵי דְּבֵית
יְהוּדָה: כ וּשְׁכִיב אָחָז
עִם אֲבָהָתוֹהִי וְאִתְקְבַר
עִם אֲבָהָתוֹהִי בְּקִרְוָא
דְּדָוִד וּמְלַךְ חִזְקִיָּהוּ
בְּרֵיהּ תְּחוֹתוֹהִי:
א בִּשְׁנַת תַּרְתֵּי עַסְרֵי
לְאָחָז מְלָךְ שְׁבָמָא דְּבֵית
יְהוּדָה

מלעיל

רש"י

רד"ק

לצפת התיתו כעורה כיוס הסבת: ואת מבוא המלך. שהיה כלה כו מכיתו לבית ה' דרך החוץ הסב לותו במקום הנעמ מפני מלך אשור שלח אחז ויחמוד לותן הכלי' ועם את המבוא הסב שמא יעמוד להכנס כהנעמ:

יז (א) בשנת שתים עשרה לאחז וגו'. לפי שפסר לומר במלך הוסע בשנת שתים עשרה להזה בהרי בשנת ד' לאחז הרג את פקח ומלך תחתיו וכשהתחיל בשנות פקח תמלוא כן עם ח"ח לומר בלא מלך חלא ב' שנים בחרי מלך משנת ד' לאחז עד שנת ו' להזקיהו שלכלכה שמרון הרי יותר מע"ז שנה ומה תלמוד לומר ט' שנים משמרד במלך אשור כך שנויה בסדר עולם. ולפי שפסר לומר בשנת י"ב לאחז התחיל למרוד בח"ב המלא את שני מרדו המע שנים בימי אחז ושם שנים בימי הזקיהו הרי י"ח וכלן הוה לומר השע לא הוזכר שנת י"ב לאחז אלא לענין מקרא של אחריו עליו עלה שלמנשסר וגו' שבשנת י"ב לאחז עלה סנחריב על הוסע והגלה לתוותו בשעבר הירדן. וכך שנינו בסדר עולם ומקרא כתוב (כד"ה ח' ה' כ"ו) ויער אלהי ישראל את רוח פול מלך אשור ויגלם לרחובני ולגדי ולח' פירם בחיוה זמן וכלן פירש בשנת י"ב לאחז היה. אלא גליות נלו עשרת השבטים בשנת עבריס לפקח כמו שכתוב למעלה בח' תגלת פלאסר מלך אשור ויקח את עיון ואת דן וגו' וכל ארץ נפתלי

דרך בית ה': (ב) ויקבר עם אבותיו בעיר דוד. אחר בשפר ד"ה כי לא הביאוהו לקברי מלכי ישראל: (ו) בשנת שתים עשרה להזה. ידענו כי יהושע מלך עד שנת שם עם להזקיהו וכיון שנת ט' להושע כמו שכתוב בשנה שלשית להושע וכפי שכבר ידענו כי אחז מלך בשנת י"ז למלכת פקח בן רמליהו ומלך עד שנת ב' להושע הרי י"ט שנה ומלך יותם אחר אחז ט"ז שנה הרי ל"ה שנה ומלך פקח ב' שנים הרי ל"ז שנה ומלך שלום חדש אחד הרי ל"ח שנה ומלך מנחם י' שנים הרי מ"ח שנה ומלך פקחיה ב' שנים הרי נ' שנה ומלך פקח ב' שנים הרי נ"ב שנה ומלך הושע ט' שנים הרי ס"א שנה ומלך אחז ט"ז שנה הרי ע"ז שנה ומלך חזקיהו כ"ט שנה הרי ת"ה שנה ומלך מנשה נ"ה שנה הרי תק"ח שנה ומלך אמון ב' שנים הרי תק"י שנה ומלך יאשיהו ל"א שנה הרי תקמ"א שנה ומלך יהואחז ג' חדשים הרי תקמ"א שנה ומלך יהויקים י"א שנה הרי תקנ"ב שנה ומלך יכניה ג' חדשים ועשרת ימים הרי תקנ"ב שנה ומלך צדקיה י"א שנה הרי תקס"ד שנה ומלך גדליה ב' חדשים הרי תקס"ה שנה ומלך יהויכין ל"ז שנה הרי תקע"ב שנה ומלך אויל מרודך י"ב שנה הרי תקפ"ד שנה ומלך בלשצר ג' שנים הרי תקפ"ז שנה ומלך דריוש ב' שנים הרי תקפ"ט שנה ומלך כורש ג' שנים הרי תקצ"ב שנה ומלך אחשורוש ל"ג שנים הרי תקצ"ה שנה ומלך דריוש ל"א שנה הרי תקפ"ו שנה ומלך אחשורוש ל"ג שנים הרי תקצ"ה שנה ומלך דריוש ל"א שנה הרי תקפ"ו שנה ומלך ארתחשסתא מ' שנים הרי תקצ"ו

יְהוּדָה מִלְּפָנָיו הוֹשֵׁעַ בֶּן־אֵלָה בְּשֹׁמְרוֹן עַל־יִשְׂרָאֵל
תִּשַׁע שָׁנִים: ג וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה
רַק לֹא כְּמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנָיו:
ג עָלָיו עָלָה שַׁלְמַנְאֶסֶר מֶלֶךְ אַשּׁוּר
וַיְהִי־לוֹ הוֹשֵׁעַ עֶבֶד וַיָּשֶׁב לוֹ מִנְחָה:
ד וַיִּמְצָא מֶלֶךְ־אַשּׁוּר בְּהוֹשֵׁעַ קֶשֶׁר
אֲשֶׁר שָׁלַח מַלְאָכִים אֶל־סוֹא מֶלֶךְ־
מִצְרַיִם וְלֹא־הֶעֱלָה מִנְחָה לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר
כְּשָׁנָה בְשָׁנָה וַיַּעַצְרֵהוּ מֶלֶךְ אַשּׁוּר

יְהוּדָה מַלְכָּא הוֹשֵׁעַ בַּר
אֵלָה בְּשׁוּמְרוֹן עַל
יִשְׂרָאֵל תְּשַׁע שְׁנִין:
ב וַעֲבַר דְּבִישׁ קֳדָם יְיָ
לְחוֹד לָא כְּמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל
דַּהֲווֹ קַדְמוֹהִי: ג עֲלוֹהִי
סְלִיק שַׁלְמַנְאֶסֶר מַלְכָּא
דַּאֲתוּר וַהֲוָה לֵיהּ הוֹשֵׁעַ
עַבְדָּא נָאֵתִיב לֵיהּ
תֻּקְרוֹבְתָּא: ד וְאַשְׁכַּח
מַלְכָּא דַּאֲתוּר בְּהוֹשֵׁעַ
מֵירְדָא דִּי שְׁלַח אוֹנְדִין
לְוָת סוֹא מַלְכָּא דְמִצְרַיִם
וְלָא אַסִּיק תֻּקְרוֹבְתָּא
לְמַלְכָּא דַּאֲתוּר כְּשַׁנָא
בְשָׁנָא וַאֲחַדִיהּ מַלְכָּא

ראתור

ג"א רק לא כמלכי ישראל. עיין פת:

רש"י

יגלם משורה וזה היה שנת החרבת לחזו שהה שמנה שנים ומנה למעלה ואמ' בסדר עולם שנה למדרי אבל הוא מלך משנת ארבע לאחז עד שנת שש לחזקיהו ובשנת י"ב לאחז שהיא שנת שמנה להושע מרד במלך אשור ומשנה שמרד בה עד סוף מלכיהם ט' שנים: (ב) רק לא כמלכי ישראל אשר היו לפניו. אמרו שהעביר כל איתן פרדיסאות שהושיב ירבעם בן נבט על התחומין שלא לעלות ירושלם ואמר כי בם"ו באב ביטל אינן פרדיסאות לפיכך היו ישראל עושין י"ם בם"ו באב: למעלה ואמ' בסדר עולם שנה למדרי אבל הוא מלך משנת ארבע לאחז עד שנת שש לחזקיהו ובשנת י"ב לאחז שהיא שנת שמנה להושע מרד במלך אשור ומשנה שמרד בה עד סוף מלכיהם ט' שנים: (ב) רק לא כמלכי ישראל אשר היו לפניו. אמרו שהעביר כל איתן פרדיסאות שהושיב ירבעם בן נבט על התחומין שלא לעלות ירושלם ואמר כי בם"ו באב ביטל אינן פרדיסאות לפיכך היו ישראל עושין י"ם בם"ו באב:

רד"ק

יגלם משורה וזה היה שנת החרבת לחזו שהה שמנה שנים ומנה עליהם שנת י"ב לאחז והגלם לרחוקי ולנדי וכשרחה הוסע כן הלה מרד בו ושלח מלאכים אל סוא מלך מצרים שהה שמנה שנים וכא וגר על שומרון וגלכדה לקן שלש שנים וגלו כולן וזהו שנאמר (כישעיה ט' ז') כעת הרחמן הקל חרלה זבולון וחרלה נפתלי הקל חף כשניה שלח הגלה שלח שני השבטים. אבל החתרין הכניד טיחט את הכל כזה שמכבד את הבית ומכל מקום לפי ההשכון שכתב כאן את מנין שני מרדו תשע שנים לא מרד בו עד שנת י"ב לאחז שהרי אחז מלך שם עשרה שלם שנים על אחז היה המרד ושם שנים ניתוי חזקיהו: (ב) רק לא כמלכי ישראל. שניטל פרדיסאות שיעשו מימי ירבעם על הדרכים לשמור שלא יעלו ישראל לרגל וזה כעלן לפי שגלו ענלי הזהב ככר כשתי גליות רשעונה ויקח את עיון ואת דן הגלה ענל שכתן. וכשניה כשגלו ראובן וגד וחצי שבט מנשה ענל שכניות אל לקייס מה שנאמר גם זאת יוכל (למעלה י' ו') ולפי שכשלו פרדיסאות והם ממעטו מלעלות לרגל לפיכך נתתם גזר דיסס לגליות כימיו שעד עכשיו תלו הקלקלה כמלכיהם ועתה לא היה כמו לתלות. וזהו שנאמר הוסע בן אחרי (שם ה' ג') כי עתה הזונית תפריס נעמת ישראל עתה גליות רעתכם:

רשב"ג

ומרד בו כמו שזכר ונאמר זה ממשך במלכותו במרדו תבע שנים: (ד) ויעלהו מלך אשור ויחסרהו בית כלא. מחשוב שהיה זה מחל עכשיו שהוא שמרון ויהי עליו וכפוף הענין לכך שומרון והוא שלח למלך מלכים לעזרתו קף לא הטעה לו הקשה כמו

מצודת דוד

מלך אחז ומ"ש כאן כאשר שחים עשרה כ"ל אחר שעבר י"ב למלכו וכתלמ' י"ג מלך הוסע בשלמי ומרד במלך אשור: (ב) רק לא כמלכי. מה"ל שבשל השומרים שהושיב ירבעם לבל יעלו לירושלים כדגלים נתן ומזר וכתן: (ד) ויפצא. נודע למלך אשור כי הושע רוצה בזה ושלח למלך מלכים לעזרתו קף לא הטעה לו הקשה כמו

פירוש ע"ט

מֶלֶךְ יְהוּדָה מִלְּפָנָיו הוֹשֵׁעַ הַאִם גִּיקִינְיָט הוֹשֵׁעַ בֶּן
אֵלָה אוֹג שׁוֹמְרוֹן אִיבָּר דִּי יִשְׂרָאֵל נַיִן יָאר: (ב) וַיַּעַשׂ
הֵרַע עֶר הָט גְּטָאן דָם וִום בֵּייו אִיז אוֹג נָאטָם אוֹיגָן
רַק נַיִיעֶרָט נִיט אָזוֹ וִוי דִיא מְלָכִים פוֹן יִשְׂרָאֵל וִום
זָענֶן גְּוֶוען פֹּר אִים (רש"י שְׁרַייבְט דָער הוֹשֵׁעַ בֶּן
אֵלָה הָט מְבַטֵּל גְּוֶוען דִי שׁוֹמְרִים וִום זָענֶן גְּזֶעסֶן
אוֹף דִי וָועגִין צוּ הִיטֶן דִי יִשְׂרָאֵל וְאלִין נִיט עוֹלֶה
רֶגֶל זַיִן קֵיין יְרוּשָׁלַיִם הָט עֶר זַיי מְבַטֵּל גְּוֶוען וַיִיל
דִי צְוַוויי גִיבִּירְגִי קֶעלְבֶּר וִום זָענֶן גְּוֶוועזֶן אוֹג בֵּית
אֵל אוֹג אֵין דָן זָענֶן שׁוֹן פֹּר טְרוּבֶּן גְּוָוארֶן וַיִיל
עֶר הָט מְבַטֵּל גְּוֶוען דִי שׁוֹמְרִים אִין דִי יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן
פָּארְט נִיט גְּוָואלְט עוֹלֶה רֶגֶל זַיִן קֵיין יְרוּשָׁלַיִם

וַיַּאַסְרֵהוּ בֵּית כֶּלֶא׃ ה וַיַּעַל מֶלֶךְ־אַשּׁוּר
בְּכָל־הָאָרֶץ וַיַּעַל שֹׁמְרוֹן וַיָּצַר עָלֶיהָ
שָׁלֹשׁ שָׁנִים׃ ו בִּשְׁנַת הַתְּשִׁיעִית
לְהוֹשֵׁעַ לָכַד מֶלֶךְ־אַשּׁוּר אֶת־שֹׁמְרוֹן
וַיַּגֶל אֶת־יִשְׂרָאֵל אַשּׁוּרָה וַיֹּשֶׁב אוֹתָם
בַּחְלַח וּבְחָבוֹר נְהַר גּוֹזָן וְעָרֵי מָדָי׃
ז וַיְהִי כִּי־חָטְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה
אֱלֹהֵיהֶם הַמַּעֲלֶה אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
מִתַּחַת יַד פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וַיִּירְאוּ
אֱלֹהִים אֲחֵרִים׃ ח וַיֵּלְכוּ בְּחֻקּוֹת הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

דַּאֲתוּר וְאַסְרִיהּ בְּבֵית אֲסִירֵי׃ ה וְסָלִיק מַלְכָּא דַּאֲתוּר בְּכָל אַרְעָא וְסָלִיק לְשֹׁמְרוֹן וְצָר עֲלָהּ תְּלַת שְׁנִין׃ ו בְּשָׁתָּא תְּשִׁיעָתָא לְהוֹשֵׁעַ כְּבַשׁ מַלְכָּא דַּאֲתוּר יָת שֹׁמְרוֹן וַאֲגְלֵי יָת יִשְׂרָאֵל לַאֲתוּר וְאוֹתִיב יָתְהוֹן בְּחַלַּח וּבְחָבוֹר נְהַר גּוֹזָן וְקִרְוֵי מָדָי׃ ז וַהֲוָה כַד חָבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ אֱלָהְהוֹן דְּאַסֵּיק יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם מִתְּחוֹת יַד פַּרְעֹה מַלְכָּא דְמִצְרַיִם וּדְחִילוּ מָטַעוֹת עַמְמַיָּא׃ ח וַאֲזָלוּ בִּגְזֵירַת עַמְמַיָּא דְּתָרִיךְ יְיָ מִן קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

רש"י

(ו) בשנת התשיעית. למרדו של הושע: ויגל את ישראל. ויגלה את ישראל וזה שעור כל תיכה שפעל שלה כה"ק כגון פה כגם גלה זכה רבה כזכות לתת כרשם התיכה וע"ו ו"ד שם המלה מוסבת על הפועל תהת היו"ד נקודה בחיר"ק כגון ויבן שם מזבח (כדהתיב י"ב ח') ויפן וירד משה (שמות ל"ב ט"ו) ויגל יהודה מעל אדמתו (לקמן כה כא) ותלך ותזן גם היא (ירמיה ג' ה') וירב העם ויעלמו מלך (שמות ה' כ') ושם הוא מדבר בלשון מפעיל תהת היו"ד נקודה כשגו"ל כגון ויפן ויבן זכה אל זכה (שופטים ט"ו ד') ויגל את ישראל מעל אדמתה (להכת) ויזן את יוסבי ירושלים (ד"ה ב' כ"ו ח"י) וירב בנת יהודה תעניה ותניה (לויכה ב' ה'):

מנחת שי

לן (ו) ויגל וגם ישראל לשון עבר. ויו"ד כשגול וכך כתב רש"י כלן ובתיכה ב' כתב שהוא בלילי וים שם ע"ם בכתוב ויגל מלך בבל את ישראל בשנים

מצודת ציון

עניו תפיסה כמו אסר כלוא לנקיש (ירמיה ל"ב): (ה) ויצר. מלכון מצור: (ו) ויגל. מלכון גלות: ויושב. מלכון ישיבה: (ח) הורוש. גירש:

רלב"ג

(ה) ומלכי ישראל אסר עמו. כ"ל ובחקוק מלכי ישראל אסר עמו כמו שיכתוב בן נכון ומביניו כי בכל הלכו ישראל בחקוקיהם ושזכו

מצודת דוד

בכל שהם ושנם: ויעצרהו. כי לו כאסר עודע לו היה סוסע עמו ועלהו מלכות לאלהו ומסרו בבית הכלא: (ה) בכל הארץ. בכל חלק ישראל לבדות את הכל: (ו) בשנת התשיעית. משע שמלך משלשו ולא מלך ח"ב כל שנעת הכתוב כי הלא מסרו בבית הכלא עד לא

מלה על שמרון ולה עליה ג' שנים ומ"ש למעלה מלך הוסע שנים כ"ל מהתחלת מלכותו עד הגלות היה משע שנים): נהר גוזן. כ"ל בחלח ובחבור הנזכרים על נהר גוזן: (ז) ויהי כי חטאו וגו'. כ"ל הגלות הזה היתה על שחטאו כ"י כי עד לא מלך הושע היו קלת מנושים כי המלכים החטיאום ולא הניחום לעלות לירושלים לבל הוסע בעל המומרים ומתן הכהרים ועכ"ז לא עלו לירושלים ועבדו בגלי הזכה ח"ב החעה לשם יחשב: (ח) ומלכי ישראל. מלת בחוקות נוספת במקום שתים וכלו תמר ובחוקות מלכי ישראל אסר עשו

פירוש ע"ט

אוף גְּבַראכְט אַיין מְהָנָה צוּם מֶלֶךְ אַשּׁוּר אַזוֹ וְויא אוּג דִי מְדִינוֹת חַלַּח אוּג חָבוֹר נְהַר גּוֹזָן וָאוּם זַייא אַלְיי יָאר וַיַּעְצְרֵהוּ הָט אִים דֶר מֶלֶךְ אַשּׁוּר אוֹף גְּהַאלְטֶן שְׁטֵיעֶן בַּייא דֶעם טַייךְ גּוֹזָן וָעֲרֵי מָדַי אוּג אִין דִיא בַּיי זֵיךְ וַיַּאַסְרֵהוּ אִין הָט אִים גִיבִינְדֶן אוּג אַיין הֶפִיקֶה שְׁטָעט פּוּן מָדַי הָט עָר זֵיי בֶּעֶזֶצְט׃ (ז) וַיְהִי כִּי חָטְאוּ הוֹ: (ה) וַיַּעַל מֶלֶךְ אַשּׁוּר אוּג דֶר מֶלֶךְ אַשּׁוּר אִיז אוֹף אוּם עָם אִיז גַּנְעֶן אַז דִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן גְּוֶונְדִינְגְט גְּנַאנְגֶן אִין דֶעם גַּאנְצֶן לַאנְד וַיַּעַל שׁוֹמְרוֹן אוּג אִיז אוֹף זוּ נָאט זַייעֶר נָאט חַמַּעְלָה וָואם עָר הָאט זַייא אוֹף גִּיגַאנְגֶן קֶיין שׁוֹמְרוֹן אוּג הָט בֶּלֶעגִירְט אוֹף אִיהְר דָּרַייי יָאר׃ (ו) בִּשְׁנַת הַתְּשִׁיעִית אוּג נַיינְטֶן יָאר זוּ דֶר מְרִירָה פּוּן הוֹשֵׁעַ לָכַד מֶלֶךְ אַשּׁוּר הָאט בֶּצְווינְגֶן דֶעם דֶר מֶלֶךְ אַשּׁוּר דוּ שָׁמָאט שׁוֹמְרוֹן וַיַּגֶל אוּג הָט פַּר טְרִיבֶּן דִי יִשְׂרָאֵל קֶיין אַשּׁוּר וַיּוֹשֶׁב אִיהְם אוּג הָט זַיי בֶּזֶעצְט הָט זַיי פַּר טְרִיבֶּן פּוּן פַּר דִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל אוּג

וּמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עָשׂוּ׃ ס וַיִּתְהַפְּאוּ
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא־כֵן עַל־
יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּבְנוּ לָהֶם בָּמוֹת בְּכָל־
עָרֵיהֶם מִמִּגְדַּל נוֹצְרִים עַד־עִיר מִבְצָר׃
י וַיַּצֵּבוּ לָהֶם מַצֵּבוֹת וַאֲשֵׁרִים עַל כָּל־
גִּבְעָה גְבֹהָה וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן׃
יא וַיְקַטְּרוּ־שָׁם בְּכָל־בָּמוֹת כַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־
הָגְלָה יְהוָה מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲשׂוּ דְּבָרִים
רָעִים לְהַכְעִיס אֶת־יְהוָה׃ יב וַיַּעַבְדוּ
הַגִּלֻּלִים אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם לֹא
תַּעֲשׂוּ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה׃ יג וַיָּעֵד יְהוָה

ומלכי ישראל אשר עשו׃ (ט) ויתהפאו בני ישראל דברים אשר
לא כן על ה׳ אלהיהם . בדברי רז״ל מה אמרו אמרו חכמוד
הזה אינו רואה ואינו שומע והוי לשון ויתהפאו שהפתירוהו
תירגומא מהבורא כמו שאמר יחזקאל העביא שהיו אומרים אין
ה׳ רואה אותנו עזב ה׳ את הארץ וכן אבר ישעיהו ויאמרו מי
רואני ומי יודענו ובא אל״ף ויתהפאו התורת ה״א לת״ד הפעל

רש״י

(ט) ויתחפאו . נדמו . פתרונו לפי ענינו : מגדל נוצרים . שמיגו עשוי תלך להתעמיד גופה לנצור . ככל בית נכוח העמידו עבודת גילולים : עד עיר מבצר . כמו מקנן ועד גדול : (יג) ויעד ה׳ . התרה בהם : נביאי כל

רד״ק

מלכי ישראל אשר עשו : (ט) ויתחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על ה׳ אלהיהם . בדברי רז״ל מה אמרו אמרו חכמוד הזה אינו רואה ואינו שומע והוי לשון ויתחפאו שהפתירוהו תירגומא מהבורא כמו שאמר יחזקאל העביא שהיו אומרים אין ה׳ רואה אותנו עזב ה׳ את הארץ וכן אבר ישעיהו ויאמרו מי רואני ומי יודענו ובא אל״ף ויתחפאו התורת ה״א לת״ד הפעל

בן חפה עצי ברושים כי ענין אחר ושרש אחר הם : אשר לא כן . אשר לא טוב : ממגדל נוצרים עד עיר מבצר . ממגדל שעומדים בו השומרים וי״ת ממגדל תקיף עד קרוין כריכין : (יג) ויעד ה׳ . מבנין הפעיל מנחי העי״ן ענינו ההתראה ע״י

רלב״ג

לת כרית ה׳ : (ט) ויתפלו בני ישראל דברים אשר לא כן על ה׳ אלהיהם . הנה ויתפלו הוא מענין תפוי וכסוי והכלון זו בכם כמו נעלם ומכוסה מעד ה׳ דברים אשר לא היים כן כ״ל שהיים נעלמים ממנו והמעל בהם מכסו אמין הם״ מבין לל מעכיסם ובהוא שיוכ לת התגן ומזה היו עובדים גלגל בשמים וכו׳ עובדין הפעולות המגומות בהם כמו שקדם מעניים עד שכתר לנו בעות בכל עריהם מתקטן עד הגדול והכה הקטן הוי מגדל נוצרים כ״ל מגדל שומרים שבאשר יהיו לאדם דגות וכרמים זה אחר זה יבנה מגדל בתוכם לשמור פירותיהם ולהגלם בם וגם במגדל הגות כמו בזמה ולה הפשיך להם זה אבל מתוך לעיל להם מלכות והמרים על כל נעבה גבוהה ותחת כל עץ רענן וזה לנו בספר מוסיף הכתוב שלוה לבדו ובמקום אחד נכר בשני הם״ לבדו כמו שיבאר במקומו : (יא) כגויים אשר הגלה ה׳ מפניהם . לת שלוה נתנו אל נכם שאלו הפעולות המגומות לה הועיל לגוים אשר הגלה ה׳ מפניהם לך היו סכה שהקליפה תוהם אחרן : (יג) ויעד ה׳ . ביאשאל וביהודה ביד כל נביאים כל חוזה . כ״ל ביד כל נביאים וכל חוזה וידעה שהתוזה היו יותר בלם מהנביא

מנחת שי

מצודת דוד

לע״ג : (ט) ויתחפאו . ממנו בסתר על ה׳ דברים שאינם לשוב להאמין כי בחכמי בדיעתו והבנתהו וכמ״ש כי אומרים אין ה׳ רואה אותנו עזב ה׳ את הארץ (יחזקאל ח׳) ונאמר הוי המעמיקים מה׳ לסתיר עצה וגו׳ (ישעיה כ״ט) : ממגדל נוצרים . לף ממגדל שעומדים בו הלופים וקורמם מוליכים כי ע״י כשמרים כני העיר עד עיר מבצר . כ״ל בכל מקום מקטן מגדל עד מלכות חוזה : (י) ותחת כל עץ רענן . על מלכות חוזה : (יג) ויעד ה׳ . התרה בהם ועל כי הדבר

מצודת ציון

(ט) ויתחפאו . מלשון מסוי וכסוי וכ״ל הסתירו בדבר המכוסה : כן . לשוני והגון כמו וגם כן יכין לבדר כן(שופטי׳ יג):(יב) הגלולים מלשון

פירוש ע״ם

אוג אין דיא גֶזֶעץ פון די מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וָואס הָאבֶן גֶמאכְט צוּ דִי אִפּ גֶעטָעער׃ (ט) וַיִּתְחַפְּאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

לקוטי יקרים

(יב) וַיַּעַד ה׳ בְּיִשְׂרָאֵל וּבִיהוּדָה וגו׳ . רַבִּי אוּג רַבּ נָתָן קַרְיַנָּן. רַבִּי זָאגְט הקב״ה הֵם גֶעשְׂטָקִים צוּ דִי יִידִין אַיין נָבִיא אִין דֶעד

די בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָאבֶן אוס גְטְראכְט זַאכֶען וָום איז ניט רֶעכְט אוף נָאט וַיִיעֶר גָאט וַיִיבְּנוּ לָהֶם אוג זַיי הָאבֶן זִיךְ גְבוּעָט בָּמוֹת אִין אַלֶע וַיִיעֶרי שְׂטֶעט מִמִּגְדַּל נוֹצְרִים וָום דִי הִיסֶער שְׂטַיִיגֶן דָאכֶטֶען בְּיז אוג דִי פֶעסְטִי שְׂטֶעט׃ (י) וַיַּצִּיבוּ לָהֶם אוג זַיי הָאבֶן זִיךְ אוף גְשְׂטָעלְט בַּשְׂמָאנְדֶן אִין לְיִנְדֶן בַּיימֶער עַל כָּל גִּבְעָה אוף אִיטְלֶעכֶי הוֹיכֶע הוֹיף אוג אוּנְטֶער אִיטְלִיכֶן צְוַוייגֶעדִיגֶן בוּים׃ (יא) וַיְקַטְּרוּ שָׁם אוג זַיי הָאבֶן דָאכְטֶען גְדֶעמְפְט אוף אַלֶע בָּמוֹת גַּנוּם אַזוֹ וויִי דִיא פֶעלְקֶר וום נָאט הָט פֶר טְרִיבֶן פון פֶר זַיי וַיַּעֲשׂוּ אוג זַיי הָאבֶן גְטָאן בֶּייזי זַאכֶן צוּ דֶר צֶערְנֶן מִיט זַיי נָאט׃ (יב) וַיַּעַבְדוּ הַגִּלּוּלִים אוג זַיי הָאבֶן גְדִינְט דִי אִפּ גֶעטֶער אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם גְּנָאנְט צוּ זַיי לֹא תַּעֲשׂוּ אִיהֶר זָאלְט ניט טָאן דוּ דָאזִינֶע עִנְיָן׃ (יג) וַיָּעַד ה׳ אוג נָאט

בְּיִשְׂרָאֵל וּבִיהוּדָה בְּיַד כָּל־נְבִיאוֹ כָּל־
חוֹזֶה לֵאמֹר שׁוּבוּ מִדַּרְכֵיכֶם הָרָעִים
וְשִׁמְרוּ מִצְוֹתַי חֻקּוֹתַי כְּכָל־הַתּוֹרָה
אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם וַאֲשֶׁר
שָׁלַחְתִּי אֲלֵיכֶם בְּיַד עֲבָדַי הַנְּבִיאִים׃
יד וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּקְשׁוּ אֶת־עָרְפָּם כְּעֹרֶף
אֲבוֹתָם אֲשֶׁר לֹא הֶאֱמִינוּ בַּיהוָה
אֱלֹהֵיהֶם׃ טו וַיִּמְאָסוּ אֶת־חֻקָּיו וְאֶת־
בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר כָּרַת אֶת־אֲבוֹתָם וְאֶת
עֵדוֹתָיו אֲשֶׁר הֵעִיד בָּם וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵי

בישראל וביהודה ביד כל נביאו כל חוזה לאמר שובו מדרכיכם הרעים ושמרו מצותי חקותי ככל־התורה אשר צויתי את־אבתיכם ואשר שלחתי אליכם ביד עבדי הנביאים׃ יד ולא שמעו ויקשו את־ערפם כערף אבותם אשר לא האמינו ביהוה אלהיהם׃ טו וימאסו את־חקיו ואת־

ר"ק

נביאי קרי ב' מעשים במלה אחת

עדים וכן העד העיד בנו האיש העידותי בכם היום: ביד כל נביאו כל חוזה. כתוב בו"ו ר"ל ביד כל מי שהיה נביאו לא נביאי השקר וקרי נביאי והוא כמו נביאים וכן חלוני שקופים כמו חלונים אנשי מחוקה כמו אנשים וענינו שהעיד בהם ביד כל חוזה ונביא. ובדרש ביד כל נביאו כמה נביאים העידותי בהם אחד בשחרית ואחד בין הערבים נביאו כתיב:

מנחת ש׳

הגלילים מפר וחי"ו (יג) כל עניניו. נכוחי קרי ויש בו דרש בספרקחק׳ עיין לקוט ובד"ק ובלי יקר: ובמדו מלוחי מקוחי. ים ספרים שכתוב ומקוחי בוא"ו בתחלת המלה ובסוף הכתב הוה כי נמסר עליו ג' ושומרוהו עקב אחר שמע מנחמם וגו'. שם שבו שכוזבו דמלכים ל' ס': ועד ל'. וכן הוא בלח וה"ו בתחלה בספרים כמוני יד מדוייקים ודפוסים קדמונים. עוד בחיזה ספרים מפר וה"ו שבתחלתם

רלב"ג

חוזה. נכוחי כל חזון ים חוזה שהוא שם דבר כמו ועם שחוזה כי הכניף יקלף נכוח לפיכך נקרא חוזה כמו שהוא שם דבר כמו כמלכם לפי שהוא מדבר בו ומלכם המוזכר יקלף כמאכם ס' כמלכם לגי מתודע בחלום לפיכך נקרא חוזה כמו שהוא שם דבר כ' כמלכם וכן למעלה מהמלום: (יד) כאלף כמוהם לפי שהוא שם דבר לפ' מלכיהם. כמצילהם לפי שהיה מתכוסה מלפ' מלכיהם: (טו) וימאסו את חקיו ואת בריתו אשר כרת את אבותם ואת עדותיו אשר העיד בם וילכו אחרי

מצורת ציון

גלל ולילה וכם סע"ג: (יד) ערפם. הוא לשוני הלשון: (טו) כהם. סבעל מע"ב הוא כי הוא הלתי לה' לבדו: ואשר שלחתי. שמרו לשון שלחתי ועתה: ויקשו את ערפם. לשון מכאן הכתוב כלילו כמקשה העוסק מכלי יוכלו להזהיר לשמור כשורף אברהם. סס עוזבי הענל במדבר: (טו) אשר כרת. על קיום התורה: ואת עדותיו. מלשון בהתראות שהתראם בהם ולא היו מזהירים להם: ויהבלו. נעשו כעלי הבל ולשון הבל ולשון לע"ג: ואחרי.

מצודת דוד

לשמרות בעני עדיה שמר לשון ויעד: כל נביאי. כל נביאים ולשון הוספת כיאר שמר כל הוזה כי הוא נביא: ושמרו. שמרו שמר שלחתי וגו': (יד) ויקשו את ערפם. לשון מכאן הכתוב כלילו מקשה העוסק מכלי יוכלו להזהיר לשמור כשורף אברהם. סס עוזבי הענל במדבר: (טו) אשר כרת. על קיום התורה: ואת עדותיו. מלשון בהתראות שהתראם בהם ולא היו מזהירים להם: ויהבלו. נעשו כעלי הבל ולשון לע"ג: ואחרי.

פירוש ע"ט

הֲם מְהָרָה נְגוֹעַן אוּג דִּי יִשְׂרָאֵל אוּג אֵין שֶׁבֶט יְהוּדָה
בְּיַד דּוֹרֵךְ אֲלֵי נְבִיאִים וָאוֹם טוֹהֵן וָעֵהֵן אִיכָּעֶכְט
וָעֲהוּנְג פּוּן נְבִיאוֹת לֵאמֹר צוּא וָאנֶן שׁוּבוּ קֶעֶרְט זִיךְ
אוּם פּוּן אִיעֶרֶי בֵּייזֶע וָועגֶן וְשִׁמְרוּ אוּג הִיט מֵייגֶע
מִצְוֹת אוּג מֵייגֶע־גֶזֶעץ בְּכָל הַתּוֹרָה אֲזוֹ וִוי נָאר רָאם
לֶעֶרְנוּנְג וָואם אִיךְ הָאבּ גֵיבָּאטֶן אֵייעֶרֵי עֶלְטֶערִין
וַאֲשֶׁר שָׁלַחְתִּי אוּג וָום אִיךְ הָאבּ גְשׁוּקְט צוּ אַיִיךְ דּוֹרֵךְ
מֵייגֶע קְנֶעכְט דִּי נְבִיאִים: (יד) וְלֹא שָׁמְעוּ אוּג זֵייא
הָאבֶּן גִיט צוּ גֶהָערְט וַיַּקְשׁוּ אִין הָאבֶּן הָארְט גְמַאכְט
זֵייעֶר אַקֶן אָזוֹ וִוי דֶר אַקֶן פּוּן זֵייעֶרִי עֶלְטֶערֶן וָום
זֵייא הָאבִין גִיט גִיגְלַייבְט אוּג נָאט זֵייעֶר נָאט:
(טו) וַיִּמְאֲסוּ אֶת חֻקָּיו אוּג זֵי הָאבֶּן מְמַאם גְוָועזֶן זֵייעֶר
גְוָועזֶן אוּג זַיִן בְּרִית וָום עֶר הָט פַּר שְׁנִיטֶן מִיט זֵייעֶרִי עֶלְטֶערֶן וְאֶת עֵדוּתָיו אוּג זֵייגֶי הַתְרָאוֹת
וָום עֶר הָט כִּיהָרָה גוֹוָען זֵי הֶלְכוּ אוּג זֵי זָענֶן גְנַאנְגֶן נָאךְ נַאכִישְׁקֵייט אוּג זָענֶן פֶּעֶר נַארוֹשְׁט גְוָוארֶן

ואחרי

הַהֶבֶל וַיֶּהְבְּלוּ וְאַחֲרֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
סְבִיבוֹתָם אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתָם לְבִלְתִּי
עֲשׂוֹת כָּהֶם׃ טז וַיַּעַזְבוּ אֶת־כָּל־מִצְוֹת
יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם מַסֵּכָה
שְׁנֵים עֲגָלִים וַיַּעֲשׂוּ אֲשֵׁרָה וַיִּשְׁתַּחֲווּ
לְכָל־צְבָא הַשָּׁמַיִם וַיַּעַבְדוּ אֶת־הַבָּעַל׃
יז וַיַּעֲבִירוּ אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנוֹתֵיהֶם
בָּאֵשׁ וַיִּקְסְמוּ קְסָמִים וַיְנַחֲשׁוּ וַיִּתְמַכְּרוּ
לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ׃
יח וַיִּתְאַנַּף יְהוָה מְאֹד בְּיִשְׂרָאֵל וַיְסִרֵם
מֵעַל פָּנָיו לֹא נִשְׁאַר רַק שֵׁבֶט יְהוּדָה

טַעֲנָתָא נַהֲווֹ לְמֶעְבַּד
יִבְתַר עֲמְמַיָּא דִי
בְסַחֲרָנֵיהוֹן דִי פְקִיד יְיָ
יַתְהוֹן בְּדִי לָא
לְמֶעְבַּד כְּוָתָהוֹן׃
טז וּשְׁבָקוּ יָת כָּל
פִּקּוּדַיָּא דִי יְיָ אֱלָהֲהוֹן
וַעֲבָדוּ לְהוֹן מַתָּכָא תַּרְעִין
עֻגְלִין וַעֲבָדוּ אֲשֵׁירְתָּא
וּסְגִידוּ לְכָל חֵילֵי שְׁמַיָּא
וּפְלָחוּ יָת בְּעָלָא׃
יז וְאַעֲבָרוּ יָת בְּנֵיהוֹן וְיָת
בְּנָתֵיהוֹן בְּנוּרָא וְקִסְמוּ
קְסָמִין וּנְחִישׁוּ וְחָשִׁיבוּ
לְמֶעְבַּד דְּבִישׁ קֳדָם יְיָ
לְאַרְגָּזָא יָתֵהּ׃
יח וְרָגַז יְיָ לַחֲדָא מִן קֳדָם
לְיִשְׂרָאֵל וְאַנְלִיגוּן
מֵאַרְעָא בֵּית שְׁכִנְתֵּיהּ
לָא אִשְׁתְּאַר לְחוֹד
שִׁבְטָא דְּבֵית יְהוּדָה
בלחודוהי

רש"י

עמיהו מזה: (מז) שני עגלים. כנגד לא וכן: את הבעל. ע"ג שמשה כעל:(יז)ויתמכרו. מכרו עצמן לכך:(יח)ויסרם

רלב"ג

עדות למצם נכונות וקבץ גם כן מה שכתיב כאן כ"י בתוקף גם כאמר ואת כאלה שעבדו על כניסתו יכוונו לנשא אלו הקללות עד

מנחת שי

אלא כאמריקים מלא וכן נאזי אי אפשרים דבשם מלוגות יאמר: (מ) שנים.

קמץ בז"ק שני קרי רד"ק

(יז) ויתמכרו. כבר פירשנו בפסוק יען התמכרך וגו': (יח) רק שבט יהודה לבדו. ושבט בניהו ממפל לו ונבלל עמהו:

מצודת דוד

מוסב על וילכו לומר שהלכו אחרי דרך העמים וגו': (עז) ועישיו להם בשכה וגו'. ילכו לעשות כמעשיהם: (יז) ויעבירו בני באש. הוא עבודת המולך: ויתמכרו. כ"ל שהמירו לעשות כרע בעיני ה' מכרו עצמם לכך: (יח) ויתאנף ה'. וכפשוט כל זמן שהמלך ס': מעל פניו. ר"ל מארצו: לא נשאר. כמלכים

מצודת ציון

כמו כס:(עז) מסכה. ענין יליקת מתכת כמו הפסל נסך מכס (ישעיה מ'):(יז) ויקסמו וגו' וינחשו. ענין כפוף ומיומן:(יח) ויתאנף.

פירוש ע"ט

וְאַחֲרֵי הַגּוֹיִם אֵין נָאֶה דִי פָּעֲלִקָר וּם זָעֶנֶן גְּוֹעֶן אַרוּם
זַיי זָעֶנֶן זַיי גִינַאנְגֶן אֲשֶׁר צִוָּה ה' וָואם נָאט הָט זַייא
גְשַׁאפְט זַיי נָאלֶן נִיט טָאן אָזוֹ וִוי זַיי׃ (עז) וַיַּעַזְבוּ אוֹנ
זַיי הָאבֶּן פָּאר לָאזט אַלֶי מִצְוֹת פּוּן נָאט וַיַּעֲשׂוּ אֵין
הָאבֶּן זִיךְ גִימַאכְט אֵין גִיסוֹנְג צְוַוייא גִילָדֶענֶע
קָעלְבֶּר. אִיינֶם אוֹנ בֵּית אֵל אוֹנ אִיינֶם אוֹנ דָן וַיַּעֲשׂוּ
אֲשֵׁירָה אוֹנ זַיי הָאבֶּן גְמַאכְט אֵין לִינְדֶן בּוֹם וִישְׁתַּחֲווּ
זַייא הָאבֶּן זִיךְ גְבּוּקְט צוּא אַלֶי חֵילוֹת פּוּן הִימֶל
וַיַּעַבְדוּ אֵין הָאבֶּן גִידִינְט דִי אָפּ נָאט בָּעַל׃ (יז) וַיַּעֲבִירוּ
אוֹנ זַיי הָאבֶּן גְמַאכְט אִיבֶּער פּוּרְן זַייֶערֶי זוּהָן אוֹנ
זַייֶערֶי טָעכְטֶר אִין פַיְיעֶר וַיְקַסְּמוּ אוֹנ זַיי הָאבֶּן גִישׁוּפְט
גְבּרוּכְט אוֹנ הָאבֶּן גְבִישׁוּפְט וַיְנַחֲשׁוּ אוֹנ זַיי הָאבֶּן
זִיךְ פֶר קוֹפְט צוּ טָאן דָאם וָום אִיז בַּייו אוֹנ גְאטָם
אוֹנְן צוּ דֶר צֶעֶרְנֶן אִים דֶער מִיט׃ (יח) וַיִּתְאַנַּף ה' אוֹנ דֶרוּם הָט נָאט זַייֶער גְצֶעֶרְנְט אִין דִי יִשְׂרָאֵל וַיְסִירֵם
אוֹנ הָט זַיי אָפּ גְטָאן פּוּן פַּר זַיין פָּנִים (כְּלוֹמַר פּוּן אָפְדֶעם לַאנְד וָואם זַיין שְׁבִינָה רֵיעֶט דָארְטֶן) לֹא נִשְׁאַר

לְבַדּוֹ: יט גַּם־יְהוּדָה לֹא שָׁמַר אֶת־מִצְוֹת
יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיֵּלְכוּ בְּחֻקּוֹת יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר עָשׂוּ: כ וַיִּמְאַס יְהוָה בְּכָל־זֶרַע
יִשְׂרָאֵל וַיְעַנֵּם וַיִּתְּנֵם בְּיַד שֹׁסִים עַד
אֲשֶׁר הִשְׁלִיכָם מִפָּנָיו: כא כִּי־קָרַע
יִשְׂרָאֵל מֵעַל בֵּית דָּוִד וַיַּמְלִיכוּ אֶת־
יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט וַיַּדַּח יָרָבְעָם אֶת־
יִשְׂרָאֵל מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְהֶחֱטִיאָם חַטָּאָה
גְדוֹלָה: כב וַיֵּלְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל־
חַטֹּאות יָרָבְעָם אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא־סָרוּ
מִמֶּנָּה: כג עַד אֲשֶׁר־הֵסִיר יְהוָה אֶת־
יִשְׂרָאֵל מֵעַל פָּנָיו כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד כָּל־

בְּיָהוּדָה: יט גַּם יְהוּדָה לָא נְטָרוּ יָת
יְהוָה לָא נְטָרוּ יָת
פִּקּוּדַיָּא דַיְיָ אֱלָהֲהוֹן
וְאַזְלוּ בְּגִיזֵרַת יִשְׂרָאֵל
דַּעֲבָדוּ: כ וְקָרַן יְיָ בְּכָל
זַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל וְעַנִּינוּן
וּמְסָרִינוּן בִּידָא בָּזוֹזִין עַד
דְּאַגְלִינוּן מֵאַתַר בֵּית
שְׁכִינְתֵּיהּ: כא אֲרֵי
אִתְפְּלִיגוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל
עַל דְּבֵית יְהוָדָה
וְאַמְלִיכוּ יָת יָרָבְעָם בַּר
נְבָט וְאַטְעֵי יָרָבְעָם יָת
יִשְׂרָאֵל מִבָּתַר פּוּלְחָנָא
דַיְיָ וְחַיְבִינוּן חוֹבָא
רַבָּא: כב וַאֲזַלוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּכָל חוֹבֵי
יָרָבְעָם דַּעֲבַד לָא סְטוּ
מִנָּהּ: כג עַד דְּאַגְלֵי יְיָ
יָת יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא בֵּית
שְׁכִינְתֵּיהּ כְּמָא דְמַלֵּיל
בְּיַד

ת"א ודח יכעם . פהדרין קכ :

רד"ק

(כא) וידא . כן כתיב וקרי וידח והכתוב פי' מן המנדים ליום

מנחת שי

שני קרי: (כא) וידח . וידח קרי: (כג) ויגל ישראל מעל אדמתו . היו"ד במילת וידח נכתב רפ"י ז"ל ומכוונת שלנו סופי מלים נמשך ויגל ד' וסימן יהודה מעל אדמתו והבנו הסוף ירמיה. ויגל בשתיים דברי הימים . ויגל לאשור למובל (לעיל י"ז). ומלי דמו כהו ויגל לת בשתיים דברי הימים מעותק הוה דכתיב בספרי נביאים ובל"ל ויגל ישראל מעל אדמתו כהויית בספרי נביאים כמ"ש כ"ה:

לת יכעם כן נכע . ממר זה כי ישראל המליכוהו מעצמם לף על פי שכבר יישר הש"י על ידי נביאיו ומלוכה בית דוד ומלוכה בית דוד נהנה לכך יכעם נכע ולו היו סולחים כי נניח לף היה כותב בו כמו שמלוהו בשמואל שלף על פי שמשבח למלך ממר הש"י לשמואל כי נחם כי המליכו כ"ש כזה שלא נמשח: וידח כתוב וידח קרי והכתי' הוא משיון ידו גודל וכלילון

מצודת ציון

לף ומימה כמו ומפיסם כם (מ"ג ת') : (כ) ויענם . מלשון עימוי : שוסים . בזזים כמו והמט סוסיס (ש"ב כ"ג) :

מצודת דוד

(יט) גם יהודה . כ"ל לף שגם יהודה לא שמר וגו' : אשר עשו . החוקים שחר עבו ישראל : (כ) ויתאם . כ"ל עכ"ז לא מלם שמר לך כיסראל : מפניו . מחלל : (כא) כי קרע ישראל . כ"ל וזהו בשעול

שמר כל ישראל התחילו בעבירה כי הם מעצמם קבעו ועבדו ממלכות בית דוד ופי' ה' לא נתלו: וידח ירבעם . וזה היתה סיבה שהדחים ירבעם בעגלי זהבה כי כלותו שמלכו במלכות בית דוד חשם בן גם בו יעבדו כאשר יבואו לירושלים ולזה עשה העגלים למעט מלכות לירושלים כמ"ש במ"ע לא תעבד להם ולא תשתחוה להם היו בזה לא כלכל זה : (כב) לא סרו ממנה . לף אחר שכבטל הוכיח את השומעים עכ"ז לף סרו ממנה מדעת עלמם : (כג) עד אשר . כ"כ השביעו ה' מעל פניו : עד היום הזה . כ"ל והנה עם עד היום הזה גלה מזמן בבית הסני כמו יהודה. ולכל זה מוזר למעלה ליתן טעם מדוע תכה לף ה' כיסר' ועליהן הסדרן לף יהודה וגלה דרך ג' להם. ומתר לפי שע"י כל ישראל בלה מתמילה החלקה ולכסוף לקנו מעלמם מבלי מבריח ולזה הכה עם וגלה לוקם ומבלי מזלם בבית הסני מכל מנשי יהודה לף בלה החלקה על ידם כ"ל ע"י המלכים המבריחים ובסוף המבריחים מתנו עליון בדרך ה' ולזה

פירוש ע"ת

עַם אִין נִיט אִיבֶּר גְּבְלִיבֶּן אוּן דָּעם לַאנְד נָאר שֵׁבֶט
יְהוּדָה אַלֵּיין: (יט) גַּם יְהוּדָה אוּן שֵׁבֶט יְהוּדָה הָט אוֹךְ
נִיט גִיהוּט דִיא מִצְוֹת פּוּן גָאט זַיֶיעֶר גָאט וַיֶלְכוּ אוּן
זַיי זָענֶן גְנָאנְגֶן אִין דִי גְזֶעץ פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל פּוּן דִיא
יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן זַיי נֶמַאכְט: (כ) וַיִּמְאַס ה' אוּן גָאט הָט
מֶמאֵם גְזוֹרְן אִין אַלֵי קִינְדֶר פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל וַיְעַנֵּם אוּן
הָט זַיי נְפַיינוּבְט אוּן הָט זַיי גְגֶעבֶּן אוּן דֶעֶר הָאנְט
פּוּן דִי רוֹבֶּערְס עַד אֲשֶׁר הִשְׁלִיכָם בֵּיו עֶר הָט זַיי אֲוֶועק
גְוָוארְפֶן פּוּן פַּר נַיִן פָּנִים: (כא) כִּי קָרַע יִשְׂרָאֵל דָעֶן

רש"י

מעל פניו . סגלו עם הוסיף בן חלה : (כג) ויגל ישראל .

רלב"ג

וכמונות בתכלית וסיו עוזבים הכוהנים הכלמות סהיו מגיעים להם על ידי נביא : (כ) ויעצם ויתנם . ביד סוסים ה' ביד סוסים . זכר זה כי בכך עשה הש"י בהדגים כמו שזכר בתורה והוא בכבד עשה ישראל בדשב ובשה שהמה לו ולמחר זה נתנם ביד הויכים היו סולגים חוקם ולמחר זה הבליעם מעל פניו והגלה חוקם אל מקן מחרת : (כא) וימליכו

מנחת שי

לת יכעם כן נכע . ממר זה כי ישראל המליכוהו מעצמם לף על פי שכבר יישר הש"י על ידי נביאיו ומלוכה בית דוד ומלוכה בית דוד נהנה לכך יכעם נכע ולו היו סולחים כי נניח לף היה כותב בו כמו שמלוהו בשמואל שלף על פי שמשבח למלך ממר הש"י לשמואל כי נחם כי המליכו כ"ש כזה שלא נמשח: וידח כתוב וידח קרי והכתי' הוא משיון ידו גודל וכלילון

מצודת ציון

לף ומימה כמו ומפיסם כם (מ"ג ת') : (כ) ויענם . מלשון עימוי : שוסים . בזזים כמו והמט סוסיס (ש"ב כ"ג) :

מצודת דוד

(יט) גם יהודה . כ"ל לף שגם יהודה לא שמר וגו' : אשר עשו . החוקים שחר עבו ישראל : (כ) ויתאם . כ"ל עכ"ז לא מלם שמר לך כיסראל : מפניו . מחלל : (כא) כי קרע ישראל . כ"ל וזהו בשעול

פירוש ע"ת

עַם אִין נִיט אִיבֶּר גְּבְלִיבֶּן אוּן דָּעם לַאנְד נָאר שֵׁבֶט
יְהוּדָה אַלֵּיין: (יט) גַּם יְהוּדָה הָט אוּן
נִיט גִיהוּט דִיא מִצְוֹת פּוּן גָאט זַיֶיעֶר גָאט וַיֶלְכוּ אוּן
זַיי זָענֶן גְנָאנְגֶן אִין דִי גְזֶעץ פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל פּוּן דִיא
יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן זַיי נֶמַאכְט: (כ) וַיִּמְאַס ה' אוּן גָאט הָט
מֶמאֵם גְזוֹרְן אִין אַלֵי קִינְדֶר פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל וַיְעַנֵּם אוּן
הָט זַיי נְפַיינוּבְט אוּן הָט זַיי גְגֶעבֶּן אוּן דֶעֶר הָאנְט
פּוּן דִי רוֹבֶּערְס עַד אֲשֶׁר הִשְׁלִיכָם בֵּיו עֶר הָט זַיי אֲוֶועק
גְוָוארְפֶן פּוּן פַּר נַיִן פָּנִים: (כא) כִּי קָרַע יִשְׂרָאֵל דָעֶן

עַבְדָּיו הַנְּבִיאִים וַיִּגֶל יִשְׂרָאֵל מֵעַל
אַדְמָתוֹ אַשּׁוּרָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: כג וַיָּבֵא
מֶלֶךְ־אַשּׁוּר מִבָּבֶל וּמִכּוּתָה וּמֵעַוָּא
וּמֵחֲמָת וּ*סְפַרְוַיִם וַיֹּשֶׁב בְּעָרֵי שֹׁמְרוֹן
תַּחַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְשׁוּ אֶת־שֹׁמְרוֹן
וַיֵּשְׁבוּ בְּעָרֶיהָ: כד וַיְהִי בִּתְחִלַּת שִׁבְתָּם
שָׁם לֹא יָרְאוּ אֶת־יְהוָה וַיְשַׁלַּח יְהוָה
בָּהֶם אֶת־הָאֲרָיוֹת וַיְהִיוּ הֹרְגִים בָּהֶם:
כה וַיֹּאמְרוּ לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר לֵאמֹר הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר הִגְלִיתָ וַתּוֹשֶׁב בְּעָרֵי שֹׁמְרוֹן לֹא
יָדְעוּ אֶת־מִשְׁפַּט אֱלֹהֵי הָאָרֶץ וַיְשַׁלַּח־
בָּם אֶת־הָאֲרָיוֹת וְהִנָּם מְמִתִים אוֹתָם
כַּאֲשֶׁר אֵינָם יֹדְעִים אֶת־מִשְׁפַּט אֱלֹהֵי

תרגום

בְּיַד כָּל עַבְדּוֹהִי נְבִיָּיא
וּגְלוֹ יִשְׂרָאֵל מֵעַל
אַרְעֵהוֹן לְאַתּוּר עַד יוֹמָא
הָדֵין: כג וַאֲיְתֵי מַלְכָּא
דְּאַתּוּר מִבָּבֶל וּמִכּוּתָה
וּמֵעַוָּא וּמֵחֲמָת
וּמִסְפַּרְוָיִם וְאוֹתִיב
בְּקִירְוֵי שֹׁמְרוֹן חֲלַף בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וִירִיתוּ יָת
שֹׁמְרוֹן וְיָתִיבוּ
בְּקִירְוָתָא: כד וַהֲוָה
בְּשֵׁרְיוּת לְמֵיתְבְּהוֹן
תַּמָּן לָא הֲווֹ דַחֲלִין מִן
קֳדָם יְיָ וְגָרֵי יְיָ בְּהוֹן יָת
אַרְיָוָתָא וַהֲווֹ קְטָלִין
בְּהוֹן: כה וְאֶמְרוּ לְמַלְכָּא
דְּאַתּוּר לְמֵימָר עַמְמַיָּא
דַּאֲגְלֵיתָא וְאוֹתַבְתָּא
בְּקִירְוֵי שֹׁמְרוֹן לָא הֲווֹ
יָדְעִין יָת דִּין אֱלָהָא
דַּאֲרָעָא וְגָרֵי בָּהוֹן יָת
אַרְיָוָתָא וְהָא אינוּן
קְטָלִין יָתְהוֹן בְּדִלֵּית
אִינּוּן יָדְעִין יָת דִּין
אֱלָהָא

רש"י

ומספרוים קרי

זה נקוד בחירק כהוא לשון גלה וחינו לשון הגלה: (כה) לא יראו את ה'. תע"ס שהמינים עובדי גלוליהם הם ירחיקם

רד"ק

רע שונאיכם מנריכם ופי' הרחיק מאחרי ה' את ישראל ותקרי ירחו: (כד) ויושב בערי שמרון. ולא אמר בשמרון ובעריה לכן אמר וירשו את שמרון וישבו בעריה כי שמרון תחריבה מלך אשור עד היסוד כמו שניבא עליהם מיכה המורשתי ושמתי שמרון לעי השדה למטעי כרם: (כו) אשר הגליתי. הניעותי ושלחתי כי פעמים יאמר לשון גלות זולת השבי וכן וינלם מנחת

רלב"ג

כו ויכליך וכן כונת הקרי מסכמת לזה הענין כי הכתב' מתיחסת מאד אל השלמה: (כד) ויבא מלך אשור מבבל. כ"ל בהגיע הנושי בבל ומעוה וחמת. כבל הספרים שוא ומעוא בתל"ך ומסור מליה ליש בתל"ך וקשה בעיני כי בתיאורי המקנה כתוב למערבה כיצ ומלמיחתי בתל"ך: וספרוים. ומספרוים קרי: וירבו את שמרון. כי"ד בהיותן

מנחת שי

(כד) ומעוא וחמת. כבל הספרים שוא ומעוא בתל"ך ומסור מליה ליש בתל"ך וקשה בעיני כי בתיאורי המקנה כתוב למערבה כיצ ומלמיחתי בתל"ך: וספרוים. ומספרוים קרי: וירבו את שמרון. כי"ד בהיותן

מצודת דוד

עדיין לא נתמלא סתם (ולפ שהי שגלו הזמי בזמים הבני כי לא ידעו בהעלם נסתם שלמל כי תמיד התקנה לא כתם על ידם כדכך בכתם

מצודת ציון

מ"י יסגלל: (כד) בערי שומרון. בהערים שהמוכים לשומרון: (כו) ויאמרו. עבדי המלך: אשר הגלית. מבבל ומכותה וגו': את משפט. תוק המלכים הקובן בהארץ הזאת: וישלח. ולזה שלח בהם אריות בעוד שלהם לא היה יודעים משפט וגו' אבל כאשר ידעו לא שלח בהם עוד (ולפ כי מאז ביו בהלהם לא ידעו משפט כ' ע"ז לא הקפיד על הע"ג כ"פ בהיותם בהארץ הקודם ולא בהרץ

פירוש ע"ט

דִּי יִשְׂרָאֵל פּוּן פַּר זַיִן פָּנִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אַוּ וִוי עָר הָט אִיר זָעֶנֶן גְּוָעֶן: (כה) וַיְהִי בְּתְחִלַּת שִׁבְתָּם אוּן עֶם אִיז גְּרֶעְטֶר דּוּרְף אֶלֶע זַייְנֶע קְנֶעכְט דִּי נְבִיאִים: וַיִּגֶל יִשְׂרָאֵל גְּוָעֶן אִין דֶעם הֵייב פּוּן זַייֶער וּוֹצִינְג דָאנְטֶן לֹא אוּן דָער יִשְׂרָאֵל אִיז וָואנְדֶן פָּאר טְרִיבֶן פּוּן אִפּ זַיין לַאנְד קֵיין אַשּׁוּר בִּיו אוּן דָעם הֵייטִיגֶען טָאג: (כד) וַיָּבֵא מֶלֶךְ אַשּׁוּר אוּן דָר מֶלֶךְ אַשּׁוּר הָט גְּבְרַאכְט מֶענְטְשֶׁן פּוּן בָּבֶל אוּן פּוּן כּוּתָה אוּן פּוּן עַוָּא אוּן פּוּן חֲמָת אוּן פּוּן סְפַרְוַיִם זַיי שֶׁט בְּוֹעֶצְט אוּן דִי שְׁטֶעט פּוּן שׁוֹמְרוֹן אוֹף דֶעם אוֹרְט פּוּן דִיא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִירְשׁוּ אוּן זַיי הָאבֶן גְּיִרְשִׁיט דוּ שְׁטֶאט שׁוֹמְרוֹן אוּן זָעֶנֶן גְּוָעֶן אוּן אִירֶע שְׁטֶעט וּוֹם אַרוּם

הָאָרֶץ׃ כי וַיַּצַּו מֶלֶךְ־אַשּׁוּר לֵאמֹר הוֹלִיכוּ שָׁמָּה אֶחָד מֵהַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר הִגְלִיתֶם מִשָּׁם וְיֵלְכוּ וְיֵשְׁבוּ שָׁם וְיֹרֵם אֶת־מִשְׁפַּט אֱלֹהֵי הָאָרֶץ׃ כח וַיָּבֹא אֶחָד מֵהַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר הִגְלוּ מִשֹּׁמְרוֹן וַיֵּשֶׁב בְּבֵית־אֵל וַיְהִי מוֹרֶה אֹתָם אֵיךְ יִרְאוּ אֶת־יְהוָה׃ כט וַיִּהְיוּ עֹשִׂים גּוֹי גּוֹי אֱלֹהָיו וְיִנִּיחוּ ו בְּבֵית הַבָּמוֹת אֲשֶׁר עָשׂוּ

אֱלָהָא דַּאַרְעָא׃ כי וּפְקִיד מַלְכָּא דַּאֲתוּר לְמֵימַר אוֹבִילוּ לְתַמָּן חַד מִכָּהֲנַיָּא דְּאַגְלְיתִינוּן מִתַּמָּן וְיִזְלוֹן וְיִתְבוּן תַּמָּן וְיֵלְפוּן יָת דִּין אֱלָהָא דַּאַרְעָא׃ כח וַאֲתָא חַד מִכָּהֲנַיָּא דְּאַגְלְיאוּ מִשֹּׁמְרוֹן וִיתֵיב בְּבֵית אֵל וַהֲוָה מַלֵּיף יָתְהוֹן אֵכְדֵין יִדְחֲלוּן מִן קֳדָם יְיָ׃ כט וַהֲווֹ עָבְדִין עַמָּא עַמָּא טַעֲוָתֵיהוֹן וְאַתִּירוּ בְּבֵית בָּמָתָא דַּעֲבָדוּ שמרונאי

רש"י

מפניו וקרו ליה מלאך ה' כענין שנאמר ומלאך ה' קרא אל הגר (בראשית טז ז) וחלו לא ירחוקו כי אמרו חלו הימה כו ירחה לא נתן עמו לגלות: (כט) אשר עשו השומרונים.

רד"ק

(כז) אחד מהכהנים. שהם בודאי התורה: (כח) איך יראו את ה'. הודה אותם שאע"פ שהם עובדים איש אלהיו יהיה לבם אל כי ישראל אע"פ שהיו עובדים העגלים לא היו עושים אלא לאותם אמצעיים ביניהם ובין האל כי כן היתה דעת האומות בזמן ההוא שעל כל פנים היה צריך אמצעי להתקרב אליו לעבדו וישראל מצאתהו דעות האומות אם כן מה בין ישראל ובין האומות ר"א כי האומות כשהיו עובדו' איש את אלהיו אמר כי ישראל אע"פ שהיו עובדים העגלים לא יעזבו אלא להיותם אמצעיים ולעבדם ולעבודה ההיא אמרו כי הישר בעיני האלהים יעשה הטוב עם לא היה להם לב ומבר' כי אם על הנעבד והיו חושבים כי הוא המטיב והמריע וישראל לא כן אלא כלם היו יודעים ומאמינים שהאל יתברך הוא אלהי האלהים אלא שהיו טועי' אחרי דעות האומות לפי שהיו נבדלים מכל שאר האומות כשהיו רואים ההצלחה לאומות העולם היו סוברים כי אלהיהם האמצעיים היו גורמים להם ההצלחה ההוא היו אומרים ויכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם ואעשה כן גם אני כמ"ש אתו כי אלהי מלכי ארם הם בעזרים אותם לזה אובח ויעזרוני אפילו הרשעים שבהם היו דורשים את ה' כי ירבעם אמר חל נא את פני ה' אלהיך כי כוונתו כי הוא המטיב והמריע ולא אמר כי יבושת ידו היה מקרה וכשחלה בנו שלח אשתו לדרוש את ה' מאתיה השילוני ואחאב נסכם עת אליהו ברבר נביאי הבעל ותרד לדברי הנביא שאמר לו והיתה נפשו ומבוהות אליו חרד וקרע את בגדיו ויצם ושכב בשק ויתהלך אמר ה' קרא ה' לשלשת המלכים האלה לתת אותם ביד ביהא יראת השם זאת היתה בלבם כי מאת האל יתברך המוב והרע אע"פ שהיו בהם קצת כופרים שהיו אומרים לא ייטיב ה' ולא ירע והיו אומרים מי ראונו ומי יודענו אותם היו מעטים ודעת אחרת היתה בלבם והיו אומרים בסתר כמו שאמר ויתפאו בני ישראל ואותם היו מאמינים שהשוב ורע אינו בכוונה מכוון לא אל ולא באחד כן הנעבדים אבל המאמינים בע"ג והעובדים אותה היו רבים ואותם היתה דעתם לאל יתב' אלא שהיו עובדים ע"י אמצעי ויראת אלהים זאת לא היתה אתם כי האל צוה אותם לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב ר"ל שתהשבו שיהיו אמצעיים ביני וביניכם ובזה היו מוסיף ההולכים בחקות הגוים בדברים אחרים רבים שנעשם האל יתברך לפיכך הקיאה אותם הארץ כמו שאמר להם ה' יתברך ולא תלכו בחקות הגוים ולא תקיא הארץ אתכם ומפני מה היו נענשים הגוים האלה אשר באו בשמרון ולא היו נענשים בארצם כי ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות ולא תסבול הארץ התועבות ההם כמו שאמר הכתוב ואלהי נכר הארץ לפיכך אמר ויורם את משפט אלהי הארץ ונאמר כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם וזה הכהן הבא להורות אלת הגוים בשמרון אם יאמר להם שלא יהיו עובדים ע"ג כלל לא היו מאמינים כי הוא דבר שנדלו בו כל האומות מקדם והוא צלה כמו מושכל ראשון אך אמר להם שיהיו עובדים את אלהיהם כמו שהיו עובדים ובלבד שיתהא כוונת האל בלבם כי אלה אלהים לא ירעי ולא ייטיבו כ"א ברצון האל אלא שעובדים אותם לחיות אמצעיים ביניהם ובין הבו"א והודה אותם ג"כ שישמרו ויתרעבה הנדולות בפטנת הנוף כמשכב זכור ומשכב בהמה ומשכב הקרובות כמו שאמר הכתוב כי את כל התיעבות האל נשו אנשי הארץ אשר לפניכם ותטמא הארץ ונזו את משפט אלהי הארץ ונזו יראת ה' שיראו ממנו ויתנו לו הכח כי הוא אל על כל אלהים ויוהרו מהשומאית האלה בעבור יראתו והזהרתו שלא יעשו בארץ החיא יותר משאר הארצות: (כט) אשר עשו השמרונים. זה ישראל שהיו בשומרון ובאותם בתי הבמות שעשו הם הניחו אלו הגוים אלהיהם גוי גוי בעריהם אשר

מנחת שי

(כח) ליד ירושלם עם כ'. כספרים מדוייקים ותפוסים ישנים כמו שהן וכמתרגמי

יו שם במכתביהם והוא היה מורה הגוים ההלו לוץ ימהנו לפי מעשי התורה והם עושים עם זה גוי גוי מלאכתו עשה בשמרון ע"ג שלהם בבית הבמות אשר עשו השומרוני'. ויקרו יראים את ה' ועשו להם מקלקים כהני במות כמו שעשה ירבעם והזכיר הכתובים מן הכלוכוב ידמה כי הלהו הבמות היו מקריבים לשם יתפלה כמו שהיה הענין קודם לסור הבמות

מצודת דוד

(כז) וילכו וישבו שם. מוזר על הע"ג מבלי ומלוכה וגו' (כח) גוי גוי אלהיו. כל חומה עשה לעצמו ע"ג שעבד כולם ולא היה הכהן מעכיבם מבע"ג ומכהן יודמה מפני שהיה מלכי הגוים

פירוש ע"ט

נָאשֶׁר וַוייִ֫ל זַיי וַוייַ֫כְן נִיט דָעם מִשְׁפָּט פּוּן דָעם גָאט דָעם לַאנְד: (כח) וַיָּבֹא אֶחָד מֵהַכֹּהֲנִים אוּנ עֶם אִיז גְקוּמֶן פּוּן דָעם לַאנְד: (כז) וַיְצַו מֶלֶךְ אַשּׁוּר הֶט גִשְׁאפְט דָר מֶלֶךְ אַשּׁוּר צוּ זָאגֶן הוֹלִיכוּ שָׁמָּה פִּירְט אַהִין אֵיינֶם פּוּן שׁוֹמְרוֹן וַיֵּשֶׁב אִין הָאט זִיךְ בַּיזֶעצְט אוּנ בֵּית אֵל וַיְהִי מוֹרֶה אוּנ עֶר הָט זַיי גְלֶעֶרְנְט וַוי אַזוֹ זַיי זָאלֶן מוֹרָא הָאבֶן פָאר נָאט: (כט) וַיִּהְיוּ עֹשִׂים אוּנ זַיִיא הָאבֶן גְמַאכְט אִיטְלִיכְעם פָאלְק זַיין אֶפּ נָאט (וואס זַיִיא

שֹׁמְרוֹנִים גּוֹי גּוֹ בְּעָרֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם
יוֹשְׁבִים שָׁם: ל וַאֲנְשֵׁי בָבֶל עָשׂוּ אֶת־
סֻכּוֹת בְּנוֹת וַאֲנְשֵׁי־כוּת עָשׂוּ אֶת־נֵרְגַל
וַאֲנְשֵׁי חֲמָת עָשׂוּ אֶת־אַשִׁימָא:
לא וְעַוִּאִי עָשׂוּ נִבְחַז וְאֶת־תַּרְתָּק
וְהַסְפַרְוִים שָׂרְפִים אֶת־בְּנֵיהֶם בָּאֵשׁ
לְאַדְרַמֶּלֶךְ וַעֲנַמֶּלֶךְ אֱלָהֵי סְפַרְוָיִם:
לב וַיִּהְיוּ יְרֵאִים אֶת־יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם
מִקְצוֹתָם כֹּהֲנֵי בָמוֹת וַיִּהְיוּ עֹשִׂים לָהֶם
בְּבֵית הַבָּמוֹת: לג אֶת־יְהוָה הָיוּ יְרֵאִים

טעותהון

ת"א כוּתָא נָגוּ . סוּכְּתָהֵן פֵּג (ע"ג מִג) : וְנִבְחַז . (נֵס) : מְקָלוּסָם . קוּזִינָן פד :

רש"י זין רבתי אלהי קרי ספרוים קרי רד"ק

יזרעאל כְּעוֹדֵם שָׁם : גּוֹי גּוֹי אֱלֹהָיו . לְמוּמָה וּלְמוּמָה ע"ג שֶׁהָיוּ עוֹבְדִים בְּכוּתָא לְפִי כֹּחַ עִמָּהֶן כֵּן כָּל גּוֹיִי הָעִיר מֵאֵי הוֹרִיסָם כְּמַהֲרִיב שָׁם בְּעֵרֵי יִזְרְעֶאל : (ל) סְכוֹת בְּנוֹת . דְּמוּת תַּרְנְגוֹל עִם אֲפְרוֹחִיהָ : נֶרְגַל . דְּמוּת תַּרְנְגוֹל : אַשִׁימָא . דְּמוּת תֵּיס וְכֵן קְרוֹיִין כָּלְבּוֹן כָּל לוּמָה וּלוּמָה וְכֵן פֵּירְשׁוּ רְכוּתִינוּ בְּסַנְהֶדְרִין : (לא) נִבְחַז . דְּמוּת כֶּלֶב : תַּרְתָּק . דְּמוּת סוּס : לְאַדְרַמֶּלֶךְ . דְּמוּת פֶּרֶד : וַעֲנַמֶּלֶךְ . דְּמוּת תְּמוּר : לְאַדְרַמֶּלֶךְ . דְּמוּת פֶּרֶד : וַעֲנַמֶּלֶךְ . דְּמוּת צְמַר וְהוּא כְּמוֹ שׁוּמָם, וּבִירוּשַׁלְמִי אֲשִׁימָא . אֵיכָרָא כְּמוֹ הַהִיא בְּאֵיל הָאָשָׁם : (לג) נִבְחַז . בְּזִין וְיֵשׁ סְפָרִים כְּתוּב בְּנִין וְאֵינוֹ כ"א בְּזִין וְשָׁוָה הוּא בִּסְפָרִים . וְרַבִּי נִבְחַז הוּא כֶּלֶב וְהוּא מִלָּה מוּרְכֶּבֶת נִיכַּח חֵז נִרְאֶה מִן לֹא יְכֹלוּ לִנְבוֹחַ חֵז לְשׁוֹן מַרְאֶה שֶׁמַּרְאֶה שִׁנְיוֹ : תַּרְתָּק . פֵּירְשׁוּ בּוֹ צוּרַת חָמוֹר : לְאַדְרַמֶּלֶךְ וַעֲנַמֶּלֶךְ . אַדְרַמֶּלֶךְ הוּא הַפֶּרֶד וְנִקְרָא כֵּן דְּאַדֶּר לְיָה לְבָאדֶרְיָה בְּתוּרְגְּמָנָיו פִּי' שֶׁנִּרְאֶה לְרֹב כֹּל מִשְׁאוֹתָיו . אַדֶּר כְּטוֹדְרִי תּוּרְגְּמָנָא . וְעַנַמֶּלֶךְ זֶה הַסּוּס דְּעַנִי לֵיהּ לְמִרְיָה בְּקִרְבָא וּבִירוּשַׁלְמִי אַדְרַמֶּלֶךְ וַעֲנַמֶּלֶךְ זֶה מִינוֹ וְשׁוּמוֹ הוּא הַנִּקְרָא בְּלָשׁוֹן לַע"ז סָאנְ וְיִרְדוֹ הוּא וּפְסִיעוֹתָיו הוּא שֶׁלּוֹ . וְהַרְנוּם שֶׁאֵל וַיִּבָּא שֶׁלּוֹ שֶׁאֵלוּ בְּשָׂרָא וְאַיְיתוּ פִּסְיוֹנִין : (לב) וַיִּהְיוּ עוֹשִׂים לָהֶם . הַכֹּהֲנִים, הָיוּ עוֹשִׂים לָהֶם עֲבוֹדָתָם וְקָרְבְּנוֹתֵיהֶם בְּבָמוֹת :

מנחת שי

(לג) עם נכתב . בְּמַקְלִיפִים כָּם פֵּירוּשׁ הַכְּרִיעַ כְּתוּב עִם הַנִּכְתָּב . וְכֵן דֶּרֶךְ לְתָרְגֵם בְּמִקְרָא לע"ז וְהָעַמִּים עִם נִכְתָּב . כְּתַב כְּלֵךְ מְצֻיָּן וְיֵשׁ בְּסְפָרִים כְּתוּב בְּנִין וְשָׁוָה בְּסְפָרִים וְאֵינוֹ כ"א בְּזִין וְשָׁוָה בְּסְפָרִים וְהַקְּרוֹבִים בְּדִקְדּוּק כְּתוּב בְּזִין וְאֵין בְּזִין בְּמִקְרָא אֶלָּא ב' וְהַרְבֵּה

וְאֶת־אֱלֹהֵיהֶם הָיוּ עֹבְדִים כְּמִשְׁפַּט
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־הִגְלוּ אֹתָם מִשָּׁם: לד עַד
הַיּוֹם הַזֶּה הֵם עֹשִׂים כַּמִּשְׁפָּטִים
הָרִאשֹׁנִים אֵינָם יְרֵאִים אֶת־יְהוָה
וְאֵינָם עֹשִׂים כְּחֻקָּתָם וּכְמִשְׁפָּטָם
וְכַתּוֹרָה וְכַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
בְּנֵי יַעֲקֹב אֲשֶׁר־שָׂם שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל:
לה וַיִּכְרֹת יְהוָה אִתָּם בְּרִית וַיְצַוֵּם לֵאמֹר
לֹא תִירְאוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְלֹא־

טַעֲוָתְהוֹן הֲווֹ פָּלְחִין
כְּנִימוּסֵי עַמְמַיָּא
דַּאֲגְלִיאוּ יָתְהוֹן מֵתַמָּן:
לד עַד יוֹמָא הָדֵין
אִינוּן עָבְדִין כְּנִימוּסֵי
קַדְמָאֵי לֵיתֵינוּן דָּחֲלִין
מִן קֳדָם יְיָ וְלֵיתֵינוּן
עָבְדִין כִּגְזֵירָתְהוֹן
וְכִדְחֵי לֵהוֹן וּכְאוֹרַיְתָא
וּכְתַפְקִידְתָּא דְּפַקִּיד יְיָ
יָת בְּנֵי יַעֲקֹב דְּשַׁוִּי
שְׁמֵיהּ יִשְׂרָאֵל: לה וְגָזַר
יְיָ עִמְּהוֹן קְיָם וּפַקְּדִינוּן
לְמֵימָר לָא תְדַחֲלוּן
לְטַעֲוָת עַמְמַיָּא וְלָא

תסגדון

רש"י

סוס: (לג) כמשפט הגוים אשר הגלו אותם משם. אותם עכו"ם שהושיבם הגויה תחת בני ישראל שגלו מארצם והולכו לגלות (לד) אינם יראים את ה'. ירמה שלימה כמשפט ישראל ואף על פי כן מתגיירו מירמת האריות לפי שלא ירמתם את ה' ירמה שלימה (כמשפט ישראל) כמו במפרש והולך מחיוב עוסקים בתורה ומצות אבל עובד כוכבים את בני יעקב ואינו עושה כהוגן וכמשפט שהי' עליהם לעשות משנתגיירו אלא כמו שהורה הכהן שהי' מן המגרונים שהיו עו"ג: (לה) ויברת ה' אתם ברית. כשנתן להם תורה בהר סיני:

רד"ק

(לג) כמשפט הגוים אשר הגלו אותם משם. כמשפט ישר' שגלה משומרון כן היו עושים אלה הגוים שהיו יראים את ה' ועובדים אלהים אחרים כמו שפירשנו או יהיה פירושו כמשפט הגוים גויי ארצותם אשר באו משם ויהיה מעבר אל אלהיהם היו עובדי' לא אל ה' היו יראים כלו' כן היו עושים ועובדים אלהיהם כפו שהיה משפטם בארצם:(לד) עד היום הזה.לפי' הא' יהיה פי' עד היום הזה הם עושים על ישראל פי' ישראל אשר גלו לא שבו בגלותם מדרכם הרעה ועד היום הזה עושים במקום אשר גלו שם כמשפטי' הראשוני' שהיו עושים בשכרון אנפם יראים את ה' שלא לעבוד ע"ג כי גם שם עובדים ע"ג בגלותם ולא יראו את ה' כי היראה היא לעבוד את ה' לבדו כמו שאמר להם יהושע ועתה יראו את ה' ועבדו אותו בתמים ובאמ' והסירו את אלהים אשר עבדו אבותיכם בעבר הנהר ובמצרים וכן אמר להם שמואל אך יראו את ה' ועבדתם אותו באמת ואינם עושים כחקים וכמשפטי' רק כחקות הגוים וכמשפטיהם ואינם עושים כתורה וכמצות אשר צוה ה' את בני יעקב ושם שאומר אשר שם שמו ישראל כי אז כשאמר יעקב לבניו הסירו את אלהי הנכר אשר בתוככם והטהרו והחליפו שמלותיכם אז נראה אליו ה' ואבר לו ישראל יהי שמך ולפי' אחרון יהיה פי' אינם יראים את ה' על הגוים אע"פ שאמר את ה' היו יראים לא היו יראים את ה' בלב שלם כי אם מפחד האריות לפיכך קראו אותם גרי אריו' ואמר כמשפטים הראשונים היו עושים פי' כמשפטי' הראשוני' שהיו עושי' בארצם כן היו עושי' כחקות' וכמשפט' וכתור' אשר צוה ה' שהיה עליהם לקבל הכל כיון שנתניירו ולא קבלו והיה להם לקבל התורה כתורה וכמצוה אשר צוה ה' את בני יעקב וכל הענין וכיון שראו הגוים האלה כי ישראל גלו משם לפי שלא עשו כתורה וכמצוה אשר צוה ה' אותם היה להם ללמוד ולעשות כתורה וכמצוה ולא עשו כן והפי' הראשון נכון בעיני:

רלב"ג

(לג) כמשפט הגוים אשר הגלו אותם משם. כ"ל שהם היו ג"כ עובדים להם יתעלה ומוכדים ע"ג ולזה אמר להם מליכו עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים שם כ' הוא המלכים כמו שאמר

מצודת דוד

(לג) ואת אלהיהם. ע"ג שלהם: כמשפט וגו'. כל אחד עבד את הע"ג כמלכו אשר הגלה אותם: (לד) כמשפטים הראשונים. כפי מה שהוכיח הכתוב בעת נתיישבו שמה: אינם יראים וגו'. ירמה שלמה כ"ל מפחד האריות: ואינם וגו'. אינם עושים כתוקם וכמשפט הכלוי להם בשעת שהתגיירו: וכתורה וגו' אינם עושים כתוקה וגו' וכמו שיש סכן יעשו כמו"ל ונתיישבו:

פירוש ע"ט

אוּן וַיְיַעֲרֵי אַף נָעמֶר הָאבֶן זַיי פָּארט גִידוּנְט כְּמִשְׁפַּט
הַגוֹיִם אַזוֹ וַוי דָער סֶדֶר פּוּן דִי פֶעלְקֶר וָוָס זַיי הָאבֶן
זַיי פַּר טְרִיבֶן פּוּן דָארְטֶן: (לד) עַד הַיוֹם הַזֶּה בֵּיז אִין
דָעם הַיינְטִיגֶן טָאג טוּהֶן זַיי אַזוֹ וַוי וַיְיַעֲרֵי עֶרְשְׁטֵי
שְׁטַיְיגֶערְס אֵינָם יְרֵאִים זַיי הָאבֶן נִיט מוֹרָא פַּר גָאט
וְאֵינָם עוֹשִׂים אוּן זַיי טוּהֶן נִיט אַזוֹ וַוי וַיְיַעֲרֵי מִשְׁפָּטִים
וְכַתּוֹרָה וְכַמִּצְוָה אוּן אוֹךְ נִיט אַזוֹ וַוי דָם לֶעֶרְנוּנְג אִיבֶּ
קַיין פַּרְעְמְדֵי אַף נָעמֶר וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה אוּן אִיר זָאלְט

תִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם וְלֹא תַעַבְדוּם וְלֹא
תִזְבְּחוּ לָהֶם: לי כִּי ואִם־אֶת־יְהוָה אֲשֶׁר
הֶעֱלָה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכֹחַ
גָּדוֹל וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה אֹתוֹ תִירָאוּ וְלוֹ
תִשְׁתַּחֲווּ וְלוֹ תִזְבָּחוּ: לי וְאֶת־הַחֻקִּים
וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה
אֲשֶׁר כָּתַב לָכֶם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת כָּל־
הַיָּמִים וְלֹא תִירְאוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים:
לח וְהַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּרַתִּי אִתְּכֶם לֹא
תִשְׁכָּחוּ וְלֹא תִירְאוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים:
לט כִּי אִם־אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תִּירָאוּ
וְהוּא יַצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד כָּל־אֹיְבֵיכֶם:
מ וְלֹא שָׁמְעוּ כִּי אִם־כְּמִשְׁפָּטָם הָרִאשׁוֹן
הֵם עֹשִׂים: מא וַיְהִיוּ ׀ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה

תסגדון להון ולא
תפלחנון ולא תדבחון
להון: לי אלהין קדם
יי דאסיק ית כון מארעא
דמצרים בחיל רב
ובדרע מרמם יהיה
תדחלון וקדמוהי
תסגדון ועל מדבחיה
תדבחון: לי ית קיימיא
ית דיניא ואורייתא
ופקודיא דכתב לכון
תטרון למעבד כל
יומיא ולא תדחלון
לטעות עממיא: לח
ולא תהנשון
תדחלון לטעות עממיא:
לט אלהין מן קדם יי
אלהכון תדחלון והוא
ישיזיב יתכון מיד כל
בעלי דבביכון: מ ולא
קבילו אלהין
קדמיהון קדמאי
אינון עבדין: מא והוו
עממיא האילין דחלין
מן

רד"ק

(מ) כי אם כמשפטם הראשון. לא שמעו בניאים המוכיחים אותם והם עושים אחר התוכחה כמו לפני התוכחה:

רלב"ג

(לז) תשמרון לעשות כל הימים. זה לומר שהתורה נתנה שתהיה מצות ה' כל הימים לא שיהיה מצות ה' שלא היו עובדים עבודה אלילית היו יכולים עם ה' שלא היו יכולים עם כ' לא היו עובדים ע"ז ולזה לא יתכנו לנביאים ממחייב כי הנביא ממחייב הם כמו שהיה בתחלת הגלות: (מ) ולא שמעו כי אם כמשפטם הראשון. כתב הכ"ג כהם לא הבינוהו

מצודת דוד

סמ"ג הם נתגיירו וידעו מהמזכות ההם ויהי מהרהור לבות מזבחי לבות זבחיהם מעשה: (מ) ולא שמעו. אחר הכ"ג כהם לא הבינוהו על כל הדברים האלה לפי כי נתגיירו כי לא היו מוכיח כמשפט הראשון לעבוד עבודת מוכיח כמשפט הראשון לעבוד עבודת מעו: (מא) ויהיו הגוים.

פירוש ע"ט

זיך ניט בייקען צו ויי ולא תעבדום אוג איר זאלט נייא
ניט רייגן ולא תזבחו אוג איר זאלט ניט קולן צו ויי
קיין קרבנות: (לז) כי אם את ה' נייערט פר דעם נאט
וואס ער האט אייך אוף גבראכט פון דעם לאנד
מצרים מיט גרוס כח אוג מיט אין אוס גשטרעקטי
ארום אתו תירוא פר אים זאלט איר מורא האבן ולו
תשתחוו אוג צו אים זאלט איהר זיך בייקען אוג צוא
אים זאלט איר קולין קרבנות: (לח) ואת החוקים אוג
די גזעץ אוג די משפטים אוג דס׳ערנוג אוג דס
גיבאט וואס ער האט גשריבן צו אייך תשמרון זאלט
איר היטן צו טאן אלי טעג ולא תיראו אוג איהר זאלט
האבן נייא גטאן: (מא) ויהיו הגוים אוג דיא דאזיגע

פעלקר

יְרֵאִים אֶת־יְהוָה וְאֶת־פְּסִילֵיהֶם הָיוּ
עֹבְדִים גַּם־בְּנֵיהֶם ו וּבְנֵי בְנֵיהֶם כַּאֲשֶׁר
עָשׂוּ אֲבֹתָם הֵם עֹשִׂים עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃
יח א וַיְהִי בִּשְׁנַת שָׁלֹשׁ לְהוֹשֵׁעַ בֶּן־אֵלָה
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מָלַךְ חִזְקִיָּה בֶּן־אָחָז מֶלֶךְ
יְהוּדָה׃ ב בֶּן־עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה הָיָה
בְמָלְכוֹ וְעֶשְׂרִים וְתֵשַׁע שָׁנָה מָלַךְ
בִּירוּשָׁלִַם וְשֵׁם אִמּוֹ אֲבִי בַת־זְכַרְיָה׃
ג וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה כְּכֹל אֲשֶׁר־
עָשָׂה דָּוִד אָבִיו׃ ד הוּא הֵסִיר אֶת־
הַבָּמוֹת וְשִׁבַּר אֶת־הַמַּצֵּבֹת וְכָרַת
אֶת־הָאֲשֵׁרָה וְכִתַּת נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת

מִן קֳדָם יְיָ וְיָת
צְלֶמָנֵיהוֹן הֲוֹוּ פַּלְחִין
אַף בְּנֵיהוֹן וּבְנֵי בְנֵיהוֹן
כְּמָא דַּעֲבָדוּ אֲבָהָתְהוֹן
אִינוּן עָבְדִין עַד יוֹמָא
הָדֵין׃ א וַהֲוָה בְּשַׁנַת
תְּלַת לְהוֹשֵׁעַ בַּר אֵלָה
מַלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל מְלַךְ
חִזְקִיָּה בַּר אָחָז מַלְכָּא
שַׁבְטָא דְבֵית יְהוּדָה׃
ב בַּר עַסְרִין וַחֲמֵשׁ שְׁנִין
הֲוָה כַּד מְלַךְ וְעַסְרִין
וְתֵשַׁע שְׁנִין מְלַךְ
בִּירוּשְׁלֵם וְשׁוּם אִמֵּיהּ
אֲבִי בַּת זְכַרְיָה׃
ג וַעֲבַד דְכַשַׁר קֳדָם יְיָ
כְּכֹל דַּעֲבַד דָּוִד אֲבוֹהִי׃
ד הוּא אַעְדֵי יָת בָּמָתָא
וְתָבַר יָת קָמָתָא וְקַץ
יָת אֲשֵׁירְתָא וּפְקִיק יָת
חַוְיָא

ת"א נחש הנחושתא. ע"ג מד חוליו ד (דמתי כב ע"ג מב):

רד"ק

(ה) ויהי בשנת שלש להושע בן אלה. שנת שלש למרדו כמו שפי': (ד) וכתת נחש הנהשת. יש מרז"ל שאמרו שוחק חזור לרוח כי היה אמו' בהנא' ומהם אמרו כי לא היה אסור בהנאה כי משה עשה אותו שנא' עשה לך שרף משלך שהעובדים אותו לא היו יכולי' לאומרו כי אין אדם אומר דבר שאינו שלו ובדין הוא נמי דכתותי לא הוה צרי' אלא כיון דחזא חזקיה דקא טעו ישראל בתרי' עבד וכתתו: כי עד הימי' ההמה היו בני ישר' מקטירים לו. מעת שהרעו מלכי יהודה ומעו ישראל אחר ע"ג עד הימי' ההמ' שבלך חזקיהו היו בני ישראל מקטירים לו כיון שמצאו כתוב

רש"י

יח (א) בשנת שלש. למרדו מל הוסע: (ד) ויקרא לו

מנחת שי

יח (ד) וכתת נחש הנחושת. כשברים לחריים כתובי יד וכתת לח נחש והשברוהו מפיניהו שנשברה ופסיק ים תורה. ולא רציתי כן בשאר ספרים. ולדבריהם יש לתמוה מהמסורת הלח כתיב לח נחש וגשמעיניה מן הדה דכמהכא דכתי נשבר כימו י"ש פסוקים בספר מלכים דכתיב בהו לח לח לח ודין חד מהנון שנשבר מינה דהל לח זה שכתב דהי ולאו הכי הוו לכו ד' לח בפסוקא בדין והוה לן למימניהו בהדי ט"ו פסוקים דלית בהו כלו לח לח לח לח ושימנוהו במסרת דבתרי:

כלו כיצו מלכי יהודה סרמשומים: ושבר לח המצבות. כי כתוב למעלה כי הסיר את הבמות ואת המצבות כמו שמשמיע שהיה הסנין בלילו התלמוד: היו בני ישראל מקטירים לו. הנה הבמו שהיה לוקח הסוכה מדבנה הלבנים מפני שהשמש משמש

מצודת ציון

יח (ד) וכתת. טנין כתיסה כמו וכתתו המכתש (שם ג):

סמך עד סיום הזה: יח (ו) בשנת שלש. ר"ל אחר שעבר שלש שנים להושע ומלך חזקיה ו' שנים ומלך מנשה נ"ה שנה ומלך אמון ב' שנים ומלך יאשיה ל"א שנה ומלך יהויקים י"א שנה ומלך יהויכין ג' חדשים ומלך צדקיה י"א שנה הרי ס"ב שנה ומלך נבוכדנצר ביום החריב את ירושלים ד' למלכו מעלמו כי הושע מלך מעלמו ד' שנים ולפיכך ביום החריב את ירושלים ד' למלכו ומלך ס"ב שנה הרי ס"ו שנה ומלך אויל מרודך שנתו ומלך בלשצר שנתו ומלך דריוש שנתו ומלך כורש שנתו ומלך אחשורוש ב' שנים ומלך דריוש ב' שנים ומלך ארתחשסתא מ' שנה ומלך דריוש ל"א שנה ומלך ארתחשסתא מ' שנה ומלך דריוש י"ט

חֲוָא דְנַחְשָׁא דַעֲבַד
משֶׁה אֲרֵי עַד יוֹמָיָא
הָאִינוּן הֲווּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מַסָּקִין בּוּכְמִין לֵיהּ וַהֲווּ
קָרֵן לֵיהּ נְחוּשְׁתָּן :
ה בְּמֵימְרָא דַיְיָ אֱלָהָא
ד יִשְׂרָאֵל אִתְרְחִיץ
וּבָתְרוֹהִי לָא הֲוָה
כְּוָתֵיהּ בְּכָל מַלְכֵי
דְּבֵית יְהוּדָה וּדְהֲווֹ
קֳדָמוֹהִי : ו וְאִדְבֵּק
בְּדַחֲלְתָא דַיְיָ לָא כְּטָא
מִבָּתַר פּוּלְחָנֵיהּ וּנְטַר
פִּקּוּדוֹהִי דְּפַקֵּיד יְיָ יָת
מֹשֶׁה : ז וַהֲוָה מֵימְרָא
דַיְיָ בְּסַעֲדֵיהּ בְּכֹל
אַתַר דְּפָנַח מַצְלַח
וּמְרִיד בְּמַלְכָּא דַאֲתּוּר
וְלָא פָלְחַיה : ח הוּא
נְקַטַל יָת פְּלִשְׁתָּאֵי

חִוָּיא דְנַחְשָׁא מֹשֶׁה כִּי עַד־הַיָּמִים הָהֵמָּה
הָיוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מְקַטְּרִים לוֹ וַיִּקְרָא־לוֹ
נְחֻשְׁתָּן׃ ה בַּיהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל בָּטָח
וְאַחֲרָיו לֹא־הָיָה כָמֹהוּ בְּכֹל מַלְכֵי
יְהוּדָה וַאֲשֶׁר הָיוּ לְפָנָיו׃ ו וַיִּדְבַּק בַּיהוָה
לֹא־סָר מֵאַחֲרָיו וַיִּשְׁמֹר מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר־
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ ז וַיְהִי יְהוָה עִמּוֹ
בְּכֹל אֲשֶׁר־יֵצֵא יַשְׂכִּיל וַיִּמְרֹד בְּמֶלֶךְ־
אַשּׁוּר וְלֹא עֲבָדוֹ׃ ח הוּא הִכָּה אֶת־
פְּלִשְׁתִּים עַד־עַזָּה וְאֶת־גְּבוּלֶיהָ

רש"י

נחשתן. לגון כזיון כלומר מה לזרך כזה לזיגו מלא נקם נקמות : (ז) **וישכיל.** יצליח :

רד"ק

כשבני שלא מצאו כשמלכו שחיו עובדין ומקטרין לזה הנחש והיו מניחים אותו לזכרון הנס וחזקיהו ראה לבער אותו כשביעד הע"ג כי ביבי אביו היו עובדי' לו כמו ל"ע אע"פ שהטובים היו זוכרים בו הנסאטר טוב לבער אהוו וישבח הנס פלהניהו ויסבו בני ישראל חיום או מחר אחריו ורבותינו ז"ל אמרו אפשר בא אסא ולא בערו בא יהושפט ולא בערו והלא כל עבודת גלולים שבארץ יהודה אסא ויהושפט ביערום אלא מקום הניחו לו אבותיו לתתגדר בו : ויקרא לו נחשתן . דרך בזיון כלופר אינו אלא נחשת מה כח יש בו להרע ולהטיב בעת שכתהו קרא לו כן אסר לחם לישראל איך יעלה בלב אדם כי זה יועיל כי אינו אלא נחשת ותיספת הנו"ן להקטיני כיו"ד האמינון וי"ו נו"ן אישון שבתון וי"ת והוי קרן ליה נהישתן כלומר ישראל שהיו עובדים אותו היו קורין אותו נחשתן : (ה) ואשר היו לפניו . ר"ל חוץ מדוד ושלמה אבל בשאר מלכי יהודה אשר היו לפניו אע"פ שהיו בהם מלכי' מיבים והם אסא ויהושפט ויהואש כל ימי יהוידע ועזיהו ויותם ואחז היה בהם שעשׂ הישר בעיני ה' כמזהו שהרי אמר עליו ככל אשר עשה דוד אביו : (ז) ישכיל . יצליח : ויסרוד במלך אשור . לפי שאחז אביו היי עובדו אמר כי מרד בו ולא עבדו שבשנה באל לבדו : (ח) מגדל נוצרים עד עיר מבצר . ממגדל

רלב"ג

ומיום כל הכתוב ולפה לומרו והנה קדם לו הזקיק בהכת פלהן כלומ' ימלי מלהן כלומם הלומה כם כי הם מם מיום מהכתם לפהכת : (ה) בכל מלכי יהודה ובכל היו לפניו . הנה הוי"ן אחר בשלש ובכל מוכיח הפי"ת אחר בשלש בכל ובלמן בו בכל מלכי יהודה ובכל' היו לפניו ולומם שמר זה כי לפיו דוד לא היה כמוהו כי הוא עשה וזה לא עשה הר עכא היפר בעיני ה' : (ו) וידבק בה' לא סר מאחריו . היפ בדבקות בה' הוא בהפצם ובהליפם בדבקיו ומצוו לא סר מאחריו לשמור מצותיו אשר צוה משה אל בני ישראל : (ז) וה' היה עמו . זה היפ מהפ"י נמול לו על ישכיל : בכל אשר יצא ישכיל . כ"ל בכל אשר יצא יצליח : וימרד במלך אשור ולא עבדו . לפי שאחיו אחז עשה עצמו עבד לו כשמעיו עבדך ובנך אני זכר כי הוא מלך במלך אשור ועיין במרד הוא מלא עבדו : (ח) ממגדל נוצרים עד עיר מבצר . כ"ל כלא כשלך בכפ מקום שלא הוכה קודם עד עיר מבצר ועד גדול והיותר קטן הוא ממגדל המוצרים כ"ל כשומרים שעושים מהון לעיר לשמור פיהות הגדה

מצורת דוד

הנו"ן כי כן דרך המקרא וכן המשיון אמרך (במדבר כ' י"ג) : (ז) ישכיל . יצליח כי המצליח נכשה הוא להשכיות כלו עושה מעשיו בהכשל : (ח) ממגדל נוצרים . מן המגדל שהשופים עומדים

פירוש

ע"ט

אִין הַט צוּ שְׁמוֹקֶן דֶעם קִיפְּעֶרְנוּם שְׁלַאנְג וּוָם מֹשֶׁה
הַט גֶמַאכְט כִּי עַד הַיָּמִים דֶען בִּיו אוּנ דִי דְאזִיגֶע מְטַנֶּג
הָאבֶּן דִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גֶרֶעטְפֶּט צוּ אִים גְלֵייךְ וּוִיא
צוּ אַיין אֶפּ נָאמְ בַּיקֶנֶט לוֹ אוּנ עֶר הַט גֶרִיפֶּן צוּא אִים
נְחוּשְׁתָּן פּוּן גְשִׁפֶּעט וְעֶנֶן (בְּלוֹמֶר וויא קֶנֶן עֶר
חֶעלְפֶּן עֶר אִיז דָאךְ נָאר אַיין קִיפְּעֶרנֶר שְׁלַאנְג נִיט
אַיין נָאמְ אַזוֹ וּוִי אִיר מֵיינְט): (ה) בַּה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אוּנ
נָאמְ דֶר נָאמְ פּוּן דִי יִשְׂרָאֶל הַט חִזְקִיָּה פֶּר וְיכֶעֶרט
וְאַחֲרָיו אוּנ נָאךְ אִיז נִיט גְנוֹעזִין אַזוֹ וּוִיא עֶר צְווִישֶׁן
אַלֶּי מַלְכִים פּוּן שֶׁבֶט יְהוּדָה נַאשֶׁר הָיוּ לְפָנָיו אִין
(ח) הוּא הִכָּה עֶר הַט גְשְׁלַאנְגֶרְט פְּלִשְׁתִּים בִּיו עַזָּה אוּנ

רד"ק

ורא' אותו זחי היו חושבי' כי טוב להיו' אמצעי ולעבוד אותר והיה טוגח מיסות משה זה הנחש לזכרון הנס כמו צנצנת המן ואמא ויהושפט שלא בערוהו כאשר שאר הע"ב

כשבני שלא מצאו כשמלכו שחיו עובדין ומקטרין לזה הנחש והיו מניחים אותו לזכרון הנס וחזקיהו ראה לבער אותו כשביעד הע"ג כי ביבי אביו היו עובדי' לו כמו ל"ע אע"פ שהטובים היו זוכרים בו הנסאטר טוב לבער אהוו וישבח הנס פלהניהו ויסבו בני ישראל חיום או מחר אחריו ורבותינו ז"ל אמרו אפשר בא אסא ולא בערו בא יהושפט ולא בערו והלא כל עבודת גלולים שבארץ יהודה אסא ויהושפט ביערום אלא מקום הניחו לו אבותיו לתתגדר בו : ויקרא לו נחשתן . דרך בזיון כלופר אינו אלא נחשת מה כח יש בו להרע ולהטיב בעת שכתהו קרא לו כן אסר לחם לישראל איך יעלה בלב אדם כי זה יועיל כי אינו אלא נחשת ותיספת הנו"ן להקטיני כיו"ד האמינון וי"ו נו"ן אישון שבתון וי"ת והוי קרן ליה נהישתן כלומר ישראל שהיו עובדים אותו היו קורין אותו נחשתן . ר"ל חוץ מדוד ושלמה אבל בשאר מלכי יהודה אשר היו לפניו אע"פ שהיו בהם מלכי' מיבים והם אסא ויהושפט ויהואש כל ימי יהוידע ועזיהו ויותם ואחז היה בהם שעשׂ הישר בעיני ה' כמזהו שהרי אמר עליו ככל אשר עשה דוד אביו : (ז) ישכיל . יצליח : ויסרוד במלך אשור . לפי שאחז אביו היי עובדו אמר כי מרד בו ולא עבדו שבשנה באל לבדו : (ח) מגדל נוצרים עד עיר מבצר . ממגדל

מִמִּגְדַּל נוֹצְרִים עַד־עִיר מִבְצָר׃ ט וַיְהִי
בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית לַמֶּלֶךְ חִזְקִיָּהוּ הִיא
הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית לְהוֹשֵׁעַ בֶּן־אֵלָה
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל עָלָה שַׁלְמַנאֶסֶר מֶלֶךְ־
אַשּׁוּר עַל־שֹׁמְרוֹן וַיָּצַר עָלֶיהָ׃ י וַיִּלְכְּדָהּ
מִקְצֵה שָׁלֹשׁ שָׁנִים בִּשְׁנַת־שֵׁשׁ
לְחִזְקִיָּהוּ הִיא שְׁנַת־תֵּשַׁע לְהוֹשֵׁעַ מֶלֶךְ־
יִשְׂרָאֵל נִלְכְּדָה שֹׁמְרוֹן׃ יא וַיֶּגֶל מֶלֶךְ־
אַשּׁוּר אֶת־יִשְׂרָאֵל אַשּׁוּרָה וַיַּנְחֵם
בַּחֲלַח וּבְחָבוֹר נְהַר גּוֹזָן וְעָרֵי מָדָי׃
יב עַל וּ אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה
אֱלֹהֵיהֶם וַיַּעַבְרוּ אֶת־בְּרִיתוֹ אֵת כָּל־
אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וְלֹא שָׁמְעוּ

עַד עֲזֵה וְעַד תְּחוּמָהּא
מִמְגְּדַל תְּקוֹף עַד
קִרְיָוִין פְּרִיזִין׃ ט וַהֲוָה
בְּשַׁתָּא רְבִיעָיְתָא
לְמַלְכָּא חִזְקִיָּה הִיא
שַׁתָּא שְׁבִיעָיְתָא לְהוֹשֵׁעַ
בַּר אֵלָה מַלְכָּא
דְיִשְׂרָאֵל סְלִיק
שַׁלְמַנְאֶסֶר מַלְכָּא
דַאֲתוּר עַל שֹׁמְרוֹן וְצַר
עֲלָהּ׃ י וְכַבְּשׁוּהָ מִסּוֹף
תְּלַת שְׁנִין בְּשַׁתָּא שִׁית
לְחִזְקִיָּהוּ הִיא שַׁתָּא
תְּשַׁע לְהוֹשֵׁעַ מַלְכָּא
דְיִשְׂרָאֵל אִתְכְּבִישַׁת
שֹׁמְרוֹן׃ יא וַאֲגְלִי מַלְכָּא
דַאֲתוּר יָת יִשְׂרָאֵל
לַאֲתוּר וְאַשְׁרִינוּן בְּחַלַּח
וּבְחָבוֹר נְהַר גּוֹזָן
וְקִרְוֵי מָדָי׃ יב עַל
דְּלָא קַבִּילוּ לְמֵימַר דַּיְי
אֱלָהְהוֹן וַעֲבָדוּ יָת
קְיָמַיָּא יָת כָּל דְּפַקֵּד
מֹשֶׁה עַבְדָּא דַיְי וְלָא
קַבִּילוּ

ת״א פֵּירוּשׁ מְתֻרְגָּם. (יא) בְּחַלַּח וּבְחָבוֹר. יִכָּתְבוּ יָת קְיָמַיָּא עַל:

רד״ק

שעומדים בו השומרי׳ וי״ת ממגדל הקוף עד קרון כריזין׃ (י) מקצה שלש שנים. מתחלת שנה שלישית וכמוהו מקץ שבע שנים תשלחו איש את עבדו וכן מקץ שבע שנים תשמטה להשמטת קרקע לשלוח עבדי׳ כי הוא עלה בשנ׳ הרביעית להוקיהו היא שנת שביעית להושע ולכדה בשנת שש להוקיהו היא שנת תשע להושע אין כאן כי אם שתי שנים והר״א מקצה שלש א״כ פירושו מתחלת שלש ור״ת מסוף תלת שנין וא״כ לדידיה בשנה חדשית ובשנה השביעית ר״ל בתחלת השנה הרביעי׳ והשביעית׃ (יא) וינל מלך אשור. מבנין הפעיל כי היא כלו בפנוי ובתשלומו ויגלהו׃

מנחת שי

(יא) וינחם בחלח. בספרים מדוייקים הה״א בסוף למעלה׃

מצודת ציון

(ג) ויצר. מלכון מלוי׳: (יא) וינחם. כמיתם׃

מצודת דוד

עליו וכ״ל מקטן ועד גדול׃ (ב) היא השנה השביעית להושע. כי חזקיהו מלך בד׳ למושע׃ עלה שלמנאסר. עם עסקר למצר למעלה מזה לספר סוף כמותו עם בעלה שלמנאסר וגו׳ ואפר מסוף על יכבסך ויגל לא יכבסך ויגל פד סוף הענין הכה זה לא היה ככה ידיו כ״ף על חסד לא בשמו בקול ה׳ וגו׳ שהרי בימי חזקיה עלה מסוף על יוכליח וספו תמו בלילות ה׳: (י) מקצה שלש שנים. כי לה עליה בחלת ד׳ וכבשה בסוף ו׳: (יב) על אשר לא שמעו וגו׳. ולפ ככה יפה: את בריתו. התורה שפר נתן בכרות׃

פירוש ע״ט

אירע גמארקן מִמִּגְדַּל נוֹצְרִים פון דעם טירעם ום די
היטערס שטייגן אוף אים ביו די פעסטע שטעט׃
(ט) וַיְהִי בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית אוג עם איז גזעהן אוג פערדרן
יאר צום מלך חזקיה הִיא הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית דם איז דם
זיבעטע יאר צו דער מרידה פון הושע בֶּן אֵלָה מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל עָלָה שַׁלְמַנְאֶסֶר איז אוף גגאנגן שַׁלְמַנְאֶסֶר דר
מלך פון אשור אוף שומרון אוג הט בלעגערט אוף
איר׃ (י) וַיִּלְכְּדָהּ אין הט ניא בצווינגן פון סוף דריא
יאר צום בלעגירונג מִקְצֵה שָׁלֹשׁ אוג ועקסטן יאר צו
חזקיה הִיא שְׁנַת תֵּשַׁע דם איז דאם ניינטי יאר צו דר
מרידה פון הושע מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל נִלְכְּדָה שומרון איז
גטאן׃ (יג) וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה אוג אין פערצטן יאר צום

וְלֹא עָשׂוּ׃ יג וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה
לַמֶּלֶךְ חִזְקִיָּהוּ עָלָה סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ־
אַשּׁוּר עַל כָּל־עָרֵי יְהוּדָה הַבְּצֻרוֹת
וַיִּתְפְּשֵׂם׃ יד וַיִּשְׁלַח חִזְקִיָּה מֶלֶךְ־יְהוּדָה
אֶל־מֶלֶךְ־אַשּׁוּר ׀ לָכִישָׁה ׀ לֵאמֹר ׀
חָטָאתִי שׁוּב מֵעָלָי אֵת אֲשֶׁר־תִּתֵּן
עָלַי אֶשָּׂא וַיָּשֶׁת מֶלֶךְ־אַשּׁוּר עַל־חִזְקִיָּהוּ
מֶלֶךְ־יְהוּדָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת כִּכַּר־כֶּסֶף
וּשְׁלֹשִׁים כִּכַּר זָהָב׃ טו וַיִּתֵּן חִזְקִיָּהוּ אֶת־
כָּל־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בֵּית־יְהוָה
וּבְאֹצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ׃ טז בָּעֵת הַהִיא
קִצַּץ חִזְקִיָּהוּ אֶת־דַּלְתוֹת הֵיכַל יְהוָה

קַבִּילוּ לְמֵימְרֵיהּ וְלָא
עֲבָדוּ רְעוּתֵיהּ׃
יג וּבְאַרְבַּע עַשְׂרֵי שְׁנִין
לְמַלְכָּא חִזְקִיָּה סְלִיק
סַנְחֵרִיב מַלְכָּא דַּאֲתוּר
עַל כָּל קִרְוָיָא דְּבֵית
יְהוּדָה כְּרִיכְתָּא
וְאַחֲדִינוּן׃ יד וּשְׁלַח
חִזְקִיָּה מַלְכָּא שְׁבָטָא
דְּבֵית יְהוּדָה לְנָת
מַלְכָּא דַּאֲתוּר לְלָכִישׁ
לְמֵימָר חָבִית אִסְתַּלַק
מִנִּי יָת דְּתַרְמֵי עֲלַי
אֲקַבֵּל וּרְמָא מַלְכָּא
דַּאֲתוּר עַל חִזְקִיָּה
מַלְכָּא שְׁבָטָא דְּבֵית
יְהוּדָה תְּלַת מְאָה
כִּכְּרִין דְּכַסְפָּא וּתְלָתִין
כִּכְּרִין דְּדַהֲבָא׃
טו וְיָהַב חִזְקִיָּה יָת כָּל
כַּסְפָּא דְּאִשְׁתְּכַח בֵּית
מַקְדְּשָׁא דְּיָ וּבְגֻנְזֵי
בֵּית מַלְכָּא׃ טז בְּעִדָּנָא
הַהִיא קַלִּיף חִזְקִיָּה יָת

רש"י

(טז) קציץ. את הדלתות שהיו שם וכסן: ואת האוטנות. תרגום יותנן יית סקיפיות הסקופות:

(יג) ויתפשם. מה שאמר בדברי הימים ויאמר לבקע אליו פירוש אמר לבקעם ובקעם וכן להרגו בערמה והרגו לשכב את בת יעקב ושכב כי תחל לונות תוכיח בדברי הימים: (יד) וישלח חזקי'. אחר שתפש ערי יהודה הבצורות ושם פניו ירושלם כמו שאמר בדברי הימים ופנה למלחמם על ירושלם שלח לו חזקיה אל לכיש שהי' שם מלך אשור והיא מערי יהוד' וישלח לו חטאתי שוב מעלי כלו' חטאתי שמרדתי בך ולא עבדתיך שוב מעלי ואת אשר תגזר עלי אתן ושב לו בפע"ם התי' אחר שנתן לו כמה שהטיל עליו שלש מאות ככר כסף ושלשים ככר זהב לאחר זמן שב לו לארץ יהוד' לאחר ששפך מלית לו שנת בשנ' מה שהטיל עליו כמו שאמר לו רבשקה על מי בטחת כי מרד' בי ובא עד לכיש ומשם שלח מלאכיו עם קצת חיילותיו לירושל' ודבר מה שדבר ולא קבלו אותן הדברים ושב לו רבשקה עם חיילותיו ואמר כי אז השליכו עמו שבכ' ושיעתו ועליה' נאמר לא תאמרון קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר ומצורבשקה כי נסע מלכיש ובא ונלחם על לבנה ישב באה לו שמוע כי תרהקה מלך כוש יצא להלחם עמו וגסיג פיש ומשם שלח מלאכים אל חזקיהו פעם שניה והתחדיהו כי בשובו מכלחמת כוש יבא עם חיילותיו על ירושלם והלך לו ונלחם על כוש ומלך מצרים ועם כל השבי ההוא בא לו לירושלם והנה על העיר ובלילה ההיא יצא מלאך ה' ויכה במחנה אשור ויצאי ישראל ובזו כל הבזה ההיא ועל זה אמר נתתי כפרך מצרים כוש וסבא ההתיך וגן נאמר יגיע מצרים וסחר כוש וסבאים אנשי מדה עליך יעברו ולך יהיו וגו' יאמרם שנצלו מן המלחמה שבו לדת ישראל כמי שאמר אך בך אל ואין עוד אפס אלהים ועליהם נאמר והיו חמש ערים בארץ מצרים מדברות שפה כנען ונשבעות לה' צבאות וכל איתה הפר' בארתי כל הענין הזה כאחד לפי שאינו מבואר כלו במקום אחד לא בזה הספר ולא בישעיה ולא בר"ה: את אשר תתן עלי אשא. תעניש אשר תתן עלי אשא ואשאנו: (טז) קצין חזקיהו את

רלב"ג

והכתוים הסר סביהו: (טז) קלן מוקים לת דלתות היכל ה'. כ"ל

מצודת דוד

(יד)וחזחאתי. נמצ אמרתני קן: את אשר תתן ונו'.כ"ל כעומס הסר כבוד עלי לכלכל ולסבול: וישם. כמ שלו שוכם כתם מלוה ונו': (טז)קצין. קלף ליסוד הוכב מן הדלתות ומן מפתני הכתים: אשר צפה

פירוש ע"ט

מֶלֶךְ חִזְקִיָּהוּ עָלָה סַנְחֵרִיב אִיז אוֹיף גִיגַאנְגַן סַגְחֵרִיב
מֶלֶךְ אַשּׁוּר אוֹיף אַלֶּי כֶּעסְטֶע שְׁטֶעט פּוּן יְהוּדָה
וַיִּתְפְּשֵׂם אוּן טָם זַיי בֵּצְוואוּנְגַן׃ (יד) וַיִּשְׁלַח חִזְקִיָּה הָאט
גֶּשׁוּקט חִזְקִיָּהוּ דָר מֶלֶךְ פּוּן יְהוּדָה צוּם מֶלֶךְ אַשּׁוּר
קַיין לָכִישׁ צוּ זָאגֶן חָטָאתִי אִיךְ הָאבּ גְוונְדִיגְט
מִיר דָּעם וָוס אִיךְ הָאבּ מוֹרד גְוואוֹרֶן אִין דִיר שׁוּב מֵעָלָי
קֶעהר זִיךְ אַוועק פּוּן אֶפּ מִיר אֶת אֲשֶׁר תִּתֵּן וָוס דוּ
וועסְט מִיר אוֹיךְ אוֹפְלֶעגֶן וֶועל אִיךְ דִיר גֶעבֶּן אוּן
נֶאטָם נַיי אִיךְ זָאל דִיר גֶעבֶּן וֶועל אִיךְ

רד"ק

(טז) קציץ. את הדלתות שהיו שם וכסן: ואת האוטנות. תרגום יותנן יית סקיפיות הסקופות:

מנחת שי

(יג) ובלשון עברים כמה וגו'. תירוסים לעיים יב בין פרסה זו לחברתה שבעיסיפו

מצודת ציון

(יג) הבצורות. עלי מגדר: ויתפשם. לכדם: (טו) בית ה'. בכלים כ': (טז) קצין. קלף וקלף: האוטנות. מפתני הפתים וכתי"ו סקופות:

האומנית

וְאֶת־הָאֲמָנוֹת אֲשֶׁר צִפָּה חִזְקִיָּה מֶלֶךְ
יְהוּדָה וַיִּתְּנֵם לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר׃ יז וַיִּשְׁלַח
מֶלֶךְ־אַשּׁוּר אֶת־תַּרְתָּן וְאֶת־רַב־סָרִיס וְ
וְאֶת־רַבְשָׁקֵה מִן־לָכִישׁ אֶל־הַמֶּלֶךְ
חִזְקִיָּהוּ בְּחֵיל כָּבֵד יְרוּשָׁלִַם וַיַּעֲלוּ וַיָּבֹאוּ
יְרוּשָׁלִַם וַיַּעֲלוּ וַיָּבֹאוּ וַיַּעֲמֹדוּ בְּתְעָלַת
הַבְּרֵכָה הָעֶלְיוֹנָה אֲשֶׁר בְּמְסִלַּת שְׂדֵה
כוֹבֵס׃ יח וַיִּקְרְאוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיֵּצֵא אֲלֵהֶם
אֶלְיָקִים בֶּן־חִלְקִיָּהוּ אֲשֶׁר עַל־הַבָּיִת

דשי היכלא ויית סקופיא חזקיה מלך שבטא דבית יהודה ויהבינון למלכא דאתור׃ יו ושלח מלכא דאתור ית תרתן ויית רב סרים ויית רבשקה מן לכיש לות מלכא חזקיה במשרין סגיאין לירושלם ופליקו ואתו לירושלם ופליקו ואתו וקמו במיזיקת בריכתא עליתא די בכיבש חקל משטח קצריא׃ יח וקרו למלכא ונפק לותהון אליקים בר חלקיה דמנא על

רד"ק

דלתות ההיכל . קלף הזהב מעליהם כי הדלתות היו מצופות זהב והזהב הוא שלקח וכת"י קלף : ואת האומנות . ת"י וית סקופיא והרגם את מפתן הבית סקוף בית מקדשא והאסקופות האלה אשר צפה חזקיהו הזהב אפשר כי הזהב אשר עליהם מבנין שלמה הוסר או נפסד וחזקיהו צפה אותו זהב ועתה כשנצטרך לוזהב להת למלך אשר קלף אותו הזהב : (יז) את תרתן ואת רב סרים ואת רבשקה . ובישעיה אפר רבשקה לבדו נראה כי הוא היה עיקר השליחות והשנים מפלים לו וכן נראה

רש"י

(יז) את תרתן ואת רב סרים . למדנו מסדר עולם שלש נמו שלמתם ימד מלא רבשקה לבדו כמו שכתב כאן (ישעיה ל"ו כ') ותרתן ורב סרים נמו בשליחות שנייה כשבאו רבשקה נלחם על לבנה ולבנה היא מארץ ישראל כמו שנאמר במלכי כנען מלך לבנה אחד ואמרו רז"ל כי רבשקה ישראל מומר היה ואם אברו מפני שהיה מדבר יהודית הרבה בני אדם ימצאו מדברים בלשון עם אחר והנה אליקים ושבנא היו אומרים אלינו בלשון ארמי אולי קבלה היתה בידם : בחיל כבד . בחיל עם כבד : בתעלת הברכה העליונה . חבריכה חיצ חריץ בנוי באבנים ובסיד ומתכנסין שם מי גשמים או מושכין שם מים מן המעין ובבריכה הזאת היו מכונסין המים ויש בבריכה הזאת נקב ויסתכו אותו עד זמן שירצו להוציא מים מן הבריכה והתעלה היא חפירה סמוכה לבריכה ומוציאי' כי מן הבריכ' לתעלה בזמן שירצו להשקות או לכבס בגדים : אשר במסלת שדה כובס . המסלה היא הדרך שמתקנים אותה באבנים כדי שיוכלו ללכת בה ביכות הגשמים ועיקר הלשון הוא לשון הרמה סענין סלו לרוכב בערבות שענינו רוממות והמקום הזה היה בזה השדה והוא מורם ומתוקן באבנים ועל המקום הזה היו עומדים מכבסי הבגדים בתי התעלה ובשדה היו שומחים הבגדים לשטש וכת"י שדה כובס חקל משטח קצריא : (יח) ויקראו אל המלך . קראו לאשר על החומה או לאשר מצאו בשדה כובס שיאמרו למלך שיצא לדבר עמם ויצאו אליהם במצות המלך אליקים ושבנא ויואח : אליקים בן חלקיהו אשר

מנחת שי

ומנו במכורת שם : (יז) שדה כובס . כתב בעל המכורות ג' ל' מלא וחד מסר ולא פירש למה נכתב כאלו ונכתב כ"א מלאתי חבל מאחז על יפעיה פימן ל"ו ובשני ספרים כ"א זה נכתב וכמ"ג אלנו כתיבתם כמוב ג' מלאים וכמוהם למה שנמצא כאן במקרא בשנים ג' חד חסר :

שדה כובס . היא הדרך הנמ לבדה הכובסים מאר שם ישמחו כגדיהם

מצודת ציון

(יז) כבד . ענין רבוי : בתעלת הברכה . הכבכה היא מקוה בעוי בתחילת ובסוף ושם מתכנסים המים והמעלה היא החפירה הסמוך לה ובעת הצורך ממשיכים לה ממים המים מן הבריכה וכן אל קלס

לנגבם : (יח) אל המלך . קראו אל המלך לגמת מליהם : על הבית . ממונה על בית המלך : המזכיר . הממונה על ספר הזכרונות :

פירוש ע"ט

הָאוּמָנוּת אוּן דְּם גְּאַלְד פּוּן דִּי שְׁוּוּעֶלְן וָאוּם חִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה הָט בֶּדֶעְקְט הַיֶּנֶם אִין הָט זַיי גֶּגֶעבֶן צוּם מֶלֶךְ אַשּׁוּר: (יז) אוּן פּוּן דֶּעסְט וֶועגֶן וַישְׁלַח מֶלֶךְ אַשּׁוּר הָט גְּשׁוּקְט דֶּר מֶלֶךְ אַשּׁוּר דֶּעם תַּרְתָּן אוּן רַב סָרִיס אוּן רַבְשָׁקֵה פּוּן לָכִישׁ אֶל דֶּעם מֶלֶךְ חִזְקִיָּהוּ בְּחֵיל כָּבֵד מִיט אַיין שְׁווֶער חֵיל קֶיין יְרוּשָׁלַיִם וַיַּעֲלוּ אוּן זַיי וָעֶנֶן אוֹף גֶּגאַנְגֶן אוּן וָעֶנֶן גְּקוּמֶן קֶיין יְרוּשָׁלַיִם וַיַּעֲלוּ אִיז זַיי וָעֶנֶן אוֹף גֶּגאַנְגֶן אִין וָעֶנֶן גְּקוּמֶן אִין שָׁבְנָה דֶּר סוֹפֵר וְיוֹאָח אוּן יוֹאָח בֶּן אָסָף דֶּער דָּעֶר מאנער

רלב"ג

לקחת מכס סחכ לסבר סס מלכות ממנו : ולא הלומות . סס עמודים מלופים זסב לו מסקופו' הסעל התחזוקות והטעיות : (יז) בתעלת הברכה העליונה . הכבכה הוא מרין בנוי מוכיים בו מים וסיס מלא המים תעלה כ"ל מסיסה מכבס יסקשמו בו: כמסלת שדה כובס . סיא הדרך הנמ לבדה הכובסים מאר שם ישמחו כגדיהם

מצודת דוד

חזקיה. כי ככר היה נפסד הלפוי בעשה שלמה : (יז) וישלח מלך אשור . ובמכתב שם עליו המיכם כי מכ"ז עלה עליו : בתעלת. בתעלה המשכת מהבריכה העליונה שאר היא במסילה הסולך אל השדה שמכבסים שם את הבגדים ושומחים שמה מול השמש

ממונה על בית המלך : המזכיר . הממונה על ספר הזכרונות :

וְשָׁבְנָה הַסֹּפֵר וְיוֹאָח בֶּן־אָסָף הַמַּזְכִּיר׃
יט וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם רַבְשָׁקֵה אִמְרוּ־נָא
אֶל־חִזְקִיָּהוּ כֹּה־אָמַר הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל
מֶלֶךְ אַשּׁוּר מָה הַבִּטָּחוֹן הַזֶּה אֲשֶׁר
בָּטָחְתָּ׃ כ אָמַרְתָּ אַךְ־דְּבַר שְׂפָתַיִם
עֵצָה וּגְבוּרָה לַמִּלְחָמָה עַתָּה עַל־מִי
בָטַחְתָּ כִּי מָרַדְתָּ בִּי׃ כא עַתָּה הִנֵּה
בָטַחְתָּ לְךָ עַל־מִשְׁעֶנֶת הַקָּנֶה הָרָצוּץ

בֵּיתָא וְשָׁבְנָא סָפְרָא
וְיוֹאָח בַּר אָסָף דְּמָמְנָא
עַל דָּכְרָנַיָּא׃ יט וַאֲמַר
לְהוֹן רַבְשָׁקֵה אֱמְרוּ
כְעַן לְחִזְקִיָּה כְּדֵין
אֲמַר מַלְכָּא דַּרְבְּהָנָא
מַלְכָּא דְּאַתּוּר מָא
רוּחֲצָנָא הָדֵין
דְּאִתְרַחֵיצְתָּא׃ כ אֲמַרְתָּ
בְּרַם בְּמִלַּל סְפָוֵן
בְּמֵילַךְ וְגִבּוּרָה אֲעָבִיד
קְרָבָא כְּעַן עַל מַן
אִתְרַחֵיצְתָּא אֲרֵי
מְרֵירְתָּא בִּי׃ כא כְּעַן
הָא אִתְרַחֵיצְתָּא לָךְ
עַל סְמָךְ קַנְיָא רָעִיעָא

כהכיסנין שוטרין כו נגדים וכן תרגם יונתן הקל משמע קלריו׃ (יח) המזכיר. ליזכר ומפעם כח לפני המלך רמזון סיפסקו רמזון׃ (כ) אמרת אך דבר שפתים וגו׳. ממרת עד הנה (לח) לעבוד למלך תשור לך דכר שפתים היה כל זמן שלא יצא ממקומו לבוא עליך לא הוערכת לעשה וגבורה לכל עכשיו שיצאת וכח עשה וגבורה לחתה לריך למלחמה הזאת כתה תשור על מי בטחת׃ (כא) ובא בכפו. כבחדש נסמך על משענת קנה רצון שנשבר כידו כאין רמצי הקרומיות

על הבית. וכן אמר בישעיה בואת השרשה אבל בפרשת שנאמרה על שבנא נאמר לך באל הסוכן הזה על שבנא אשר על הבית ונבא עליו שיחדפנו מהשרתה שהיה בה שתיה על הבית ויתננה לאליקים בן חלקיהו ולא נוכל לומר כי קודם המעשה הזה מירד שבנא ונתנו שררתו לאליקים ומפני זה אמר אליקים אשר על הבית כי אלו היו המלאכים הראשונים אשר באו ממלך אשור לירושלם ושבנא יצא אליהם עם אליקים ואמרו לרבשקה דבר נא אל עבדיך ארמית כי שומעים אנחנו ונאמר ויבא אליקים ושבנא הסופר ויואח קרועי בגדים נראה כי עדיין לא מרד אלא בשוב רבשקה אומר שמרד ובסרר עולם אומר כשהלך לכוש שמף שבנא ומיעתו והלך לכוש ובדברי רז"ל כשבא סנחריב וצר על ירושלם כתב שבנא כת׳ והשליכו עם החץ שירד למחנ׳ אשור והיה כתוב בו שבנא וסיעתו השליטו חזקיהו וסיעתו לא השליטו וכאשר יצא עם סיעתו בא נבריאל וסגר דלתות העיר בפני סיעתו כשבא אצל סנחריב אמר לו היכן סיעתך אשר להם תחזו בהם נקבוהו בקביו ותלאוהו בזנבי הסוסים והיו מגררים אותו על הקוצים ועל הברקנים וזה אינו כדברי בעל סדר עולם שאמר ששמך שבנא וסיעתי יאשפר כי קודם למרד מעת שבא מלך אשור על ערי יהודה אבד נסתר ולא היה מראה עצמו וכן במעשה הזה שבא קרוע בגדים היה מראה הוא עצמו עצב ולבו לא נכון והגביא נלה דעתו לחזקיהו והודידו משקידותו וגשאר סופר והפקיד אליקים על הבית׃ (כ) אמרת אך דבר שפתים. חשבת להגיד בדבר שפתים בלימר בתפלה אין זה כי אם עצה וגבורה צריך אדם למלחמה כך פירש אדוני אבי ז"ל והחכם רבי אברהם ב"ע פי׳ אמרת לאנשיך כי יש לך עצה וגבורה והוא דבר שפתים והשעם כי נבוחתך חו׳ בדבור לבד ו"ת ברם בטלל סיפיו בטילך וגבירה אבידך קרבא׃ כי מרדת בי. שלא נתן מה שהשיל עליו שנה בשנה׃ (כא) הרצוץ. שהיא רצוץ בראשו

רלב"ג

המלך׃ (יט) ויאמר לאליהם רבשקה. פע"פ שבאו אחרים עמהו והם תרגמן וכל שרים לא דבר אלו הלבלים כי הם רבשקה ולזה לא זכר זולתו כזה הכלליות וכספר ובשרים ודומה כי אחר שנתן חזקיה את כל הכסף המגיע לאותיות ס' וכאותיות המלך למלך אשור שלח כל למבול בו ולא נתן לו מדי כאם כשנא זה הסם הכבד שכם עליו: מה הבטחון הזה אשר בטחת. כי אחרת כי ולא קיימת מה שאמרת לי בסייעי עלמס

מצודת דוד

(יט) מה הבטחון וגו׳. לשון מה בשחוק כמו בעטורים מרדם כי לכל השעם לי לומר אחלוך לו מין מהרהם ואחר אמר בסוף דבריו: (כ) אמרת. אתה חושב בלבך כדבר בשפתים בעלמה ועשים בעצה ובגבורה בעלמה

לא כן כוונתי כי יש לך עצה וגבורה: עתה. כעולה והלוך הוא גם עלה מלרגמוסים ומיימס כן ס"ע עלמי בשעת ביתן כך בגבורה: (כא) עתה הנה בטחת. כעולה וכן כך בגבורה

הַזֶּה עַל־מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִסְמֹךְ אִישׁ עָלָיו
וּבָא בְכַפּוֹ וּנְקָבָהּ כֵּן פַּרְעֹה מֶלֶךְ־
מִצְרַיִם לְכָל־הַבֹּטְחִים עָלָיו׃ כב וְכִי־
תֹאמְרוּן אֵלַי אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בָּטָחְנוּ
הֲלוֹא־הוּא אֲשֶׁר הֵסִיר חִזְקִיָּהוּ אֶת־
בָּמֹתָיו וְאֶת־מִזְבְּחֹתָיו וַיֹּאמֶר לִיהוּדָה
וְלִירוּשָׁלַם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה תִּשְׁתַּחֲווּ
בִּירוּשָׁלִָם׃ כג וְעַתָּה הִתְעָרַב נָא אֶת־
אֲדֹנִי אֶת־מֶלֶךְ אַשּׁוּר וְאֶתְּנָה לְךָ
אַלְפַּיִם סוּסִים אִם־תּוּכַל לָתֶת לְךָ
רֹכְבִים עֲלֵיהֶם׃ כד וְאֵיךְ תָּשִׁיב אֵת פְּנֵי

הדין על מצרים דאם
יסתמיך גברא עלוהי
ויעול בידיה ויבועניה
כן פרעה מלכא
דמצרים לכל
דמהתחצין עלוהי׃
כב ואוי תימרון לי
על ימימרא דיי אלהנא
אתרחיצנא הלא הוא
דאעדי חזקיה ית
במותוהי וית מדבחותוהי
ואמר ליהודה
ולירושלם קדם
מדבחא הדין תסגדון
בירושלם׃ כג וכען
אתערב כען עם רבוני
עם מלכא דאתור
ואיתן לך הדין אלפין
סוסוון אם תכול למנאה
לך רכיבין עלויהון׃
כד ואיכדין אנת מדמי

רד״ק

ואותם קסמין נכנסין בכף האדם בחשען עליו׃ (כג) הלא הוא אשר הסיר. כלו׳ כשהסיר חזקיהו ונתץ המזבחות הוא עשה כי אם לכבודו ולהנאתו כדי שיבואו כלם לירושלם כי המובחר׳ בכל מקום לשם ה׳ היו וחזקיהו הסירם ונתנצן איך תחשבו כי ה׳ יעזור אותנו ואיך הבטחו עליו׃ ליהודה ולירושלם. כתרגומו לאנשי יהודה וליושבי ירושלם׃ (כג) התערב נא. הבטח עמי בערבון בזה הדבר אם תוכל לעשותו׃ רוכבים עליהם. רוכבים

רש״י

ונוקבין את כפו׃ (כב) הלא הוא אשר הסיר חזקיהו וגו׳. יש ללמוד מכאן דרכשקרה ירמיהו מומר היה שהיה מודה שהקב״ה חלוה חלה שרגזו לע״ג׃ (כג) התערב נא. התפלר עליו ביה בערבון על מנת שם תוכל ליתן לך רוכבים על אלפים סוסים׃ התערב. (גויי״ר בלע״ז)׃ (כד) ואיך השיב את פני פחת אחד עברי אדוני.

שהרי כל הקטן שבהם שר על אלפים הים ואתה היך תשיב מכאן על רחבי גייסות מתה ומטוים

מנחת שי

(כג) שם במתיו. במקום פרשים במותיו מלא ולית׃

רלב״ג

מבשמע בקבה הכלון כי לפ די בשי שפשר לאדם להשען בו שכל (פא) זיק לעשות להשענו בו כי הקבה הלעון יכיב בשפו ונקבה כי כן

פרשם מלך מלרים לכל הסוסים עליו וכי מחמתן הכי הלם׳ תלטיהו בשמתו בידילו הלך הוא שבר הסיר חזקיהו את במותיו ואת מזבחותיו ואת מזבחותיו שהר היו מקריבים שם לה׳ ויאמר ליהודה ולירושלם לפני המזבח הזה תשתחוו ולפי המזבח הזה יעזרהו ואיך יעזרהו ואם כיוצרו להקריב במותיו ומזבחותיו׃ (כג) ועתה התערב נא את מלך אדני את מלך אשור. ל״ל תן נא ערבון בלה שמלוה בי ואתה לך אלפים סוסים אם תוכל לתת לך רוכבים עליהם והם אמר אנא ישלחו לחזקיה אלפים סוסים ויבקש על סוסים׃ (כד) ואיך תשיב את פני פחת אחד עבדי אדוני. כל זה אמר ליהו ולהלעג בחזקיה׃ יאמר אמרך הוא ומחנה

מצודת ציון

כמו הכזבות תכזיבם (עמוס ד׳)׃ ונקבה. מלשון נקב ומוך׃ (כג) התערב. מלשון ערבון ומשכון כי כשנתנים למלוים בדבר

מצודת דוד

הקסמין והקבומים כשפו ונוקבין בחוזק בשעת שפשך בכף יוד לנשוא׃ (כד) הלוא הוא. כלומר זה הוא אשר הסיר חזקיה את במותיו הסר היו בכל המקום ואמר ליהודה שרק במזבח השומד הוא לה׳ ועתה התערב נא. התחייב עלמך עם אדוני שם תוכל למלחמה עם אלפים סוסים׃ (כד) ואיך תשיב. לתת לך. לתת מלכותך׃ (כה) התערב׳ עם פי פחת וגו׳ כלומר שם פחת הקטן שבהם ממונה הוא על אלפי׃

פירוש ע״ט

לְךָ נוּן יְעַצְתָּ הָאסְטָ וְיךְ פַּר זִיבְּעֶרְט אוֹף דֶר אוּנְטֶר
לֶעהֶנוּנְג פוּן דֶעם רֶאזִינֶן צוּ בְּרֶאכְטִינֶעם שְׁטֶעקִין
עַל מִצְרַיִם אוֹף דֶעם זֶאלְבִּיגֶן וּם וֶועֶן אַיין מֶענְטְש
טוּט זִיךְ אַן לֶעהֶנִין אוֹף דֶעם צוּ בְּרֶאכְטִינֶעם שְׁטֶעקִין
מִיט זַיין הַאנְד וּבֹא בְּכַפּוֹ טוּט קוּמֶן דִי שְׁפִּיצֶען פּוּן
דֶעם שְׁטֶעקִין אוּן זַיין הַאנְד אוּן טוּט זִיא לֶעבִּירִן
כֵּן פַּרְעֹה אַזוֹ אִיז פַּרְעה דֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם צוּ אַלֶי דִיא
וּם כֹּאר זִיבְּעֶרִין זִיךְ אוֹף אִים׃ (כב) וְכִי תֹאמְרוּן אַיִן
וֶועֶן אִיר וֶועט זָאגֶן צוּ מִיר אֶל׳ ח׳ אוֹף נָאט אוּנְזֶר
נָאט הָאבֶּן מִיר זִיךְ פַּר זִיבְּעֶרְט הָלוֹא הוּא כַּר וְואר עֶר

כלומר

פַּחַת אֶחָד עַבְדֵי אֲדֹנִי הַקְּטַנִּים וַתִּבְטַח
לְךָ עַל־מִצְרַיִם לָרֶכֶב וְלַפָּרָשִׁים׃
כה עַתָּה הַמִּבַּלְעֲדֵי יְהוָה עָלִיתִי עַל־
הַמָּקוֹם הַזֶּה לְהַשְׁחִתוֹ יְהוָה אָמַר אֵלַי
עֲלֵה עַל־הָאָרֶץ הַזֹּאת וְהַשְׁחִיתָהּ׃
כו וַיֹּאמֶר אֶלְיָקִים בֶּן־חִלְקִיָּהוּ וְשֶׁבְנָה
וְיוֹאָח אֶל־רַבְשָׁקֵה דַּבֶּר־נָא אֶל־
עֲבָדֶיךָ אֲרָמִית כִּי שֹׁמְעִים אֲנָחְנוּ וְאַל־
תְּדַבֵּר עִמָּנוּ יְהוּדִית בְּאָזְנֵי הָעָם אֲשֶׁר
עַל־הַחֹמָה׃ כז וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם רַבְשָׁקֵה
הַעַל אֲדֹנֶיךָ וְאֵלֶיךָ שְׁלָחַנִי אֲדֹנִי לְדַבֵּר

לַאֲתָבָא יַת אַפֵּי חַד
מִשְׁלְטוֹנֵי עַבְדֵי רַבּוֹנִי
וְעַיְרָא וְאִתְרְחִיצַת לָךְ
עַל מִצְרָאֵי לְרָתִיכִין
וּלְפָרְשִׁין׃ כה כְּעַן הֲבַר
מִמֵּימְרָא דַּיְי סְלִיקִית
עַל אַתְרָא הָדֵין לְחַבָּלֵיהּ יְיָ אֲמַר לִי סַק
לְאַתְרָא הָדֵין וְחַבְּלִינֵהּ׃
כו וַאֲמַר אֶלְיָקִים בַּר
חִלְקִיָּה וְשֶׁבְנָה וְיוֹאָח
לְרַבְשָׁקֵה מַלֵּל כְּעַן עִם
עַבְדָךְ אֲרָמִית אֲרֵי
שָׁמְעִין אֲנַחְנָא וְלָא
תְמַלֵּיל עִמָּנָא יְהוּדִית
קֳדָם עַמָּא דְּעַל שׁוּרָא׃
כז וַאֲמַר לְהוֹן רַבְשָׁקֵה
הַעַל רִבּוֹנָךְ וְעַלָּךְ
שְׁלָחַנִי רִבּוֹנִי לְמֵמַלָּא
יה

ת"א המבלעדי. מהדרין נד׃

רש"י

וחמשה חלף שנפלו עם סנחריב הקטן שבהם אחר על חלפים
הים שמעו׃ (כה) המבלעדי ה'. וכי מלך ברשות בחתי
כבר נתבטח ישעיה (ז י"ז) כימי אשר סר אפרים מעל יהודה ה' עליך
ועל עמך וגו' את מלך אשור. והשחיתה. את זו הוסיף
משלו׃ (כו) כי שומעים אנחנו. אנו כני פלטין ומכירין

רלב"ג

מהגודל בחין לאור לשמיעה להבי' פני שחת שהוא מעבדיו
הקטנים שם כי אחד מעבדיו הקטנים גדול מאד עד שחין לאור להביט
פניו ולשמיעה על מלכים לרכב ולפרשים שיוזכרו כמלחמ' כענד מלך
אשור׃ (כה) עתה המבלעדי ה'. ואמר זה כלומו יאמר לין מבטח
על ה' שילוין הזה אמר אלי שאעלה על המקו להשחיתה׃
(כו) בלשון העם אשר על החומה. ואמרו זה כי לא היו רוצים שישמע אל העומדים
החומה׃ (כז) העל אדוניך ואליך. כ"ל העם בפיכול אדוניך ובפיכולך בלחני אל מלך אשור׃ ולאכול את עמיהם
עמכם. כלומו אמר בשם ישעיה יבא אליכם אחיל אל מלך אשור ואת אלנו שומעין(ישעיה מ')
ואעה נומר בשן יעבא לירושלים׃ (כו) ארמית. בלשון מרומים
כי שומעים. כי מבינים מאמרו׃ יהודית. בלשון יהודים׃ באזני העם. בשביהם בשהם שומעים כי הכל מכירים בו ובלומר
שהם מין מהדבר לפרסם דברי מלשעה בפני העון העם׃ (כז) העל אדוניך. כי קל מל אדוניך ואליך מלאני אדוני לדבר דברי: לאביל.

מצודת דוד

ותבטח. מ"ב בוודאי כל בטחונך בבוש ובפרשים על מלכים אשר
הוא קטן לגון׃ (כה) המבלעדי"ה". וכי מבלי גזירת שמקום
ה' אמר. כאל ניבא ישעיה יבא ואת אלנו שומעין(ישעיה מ') ופעה נומר שבן יעבא לירושלים׃ (כו) ארמית. בלשון מרומים
כי שומעים. כי מבינים מאמרו׃ יהודית. בלשון יהודים׃ באזני העם. בשביהם בשהם שומעים כי הכל מכירים בו ובלומר
שהם מין מהדבר לפרסם דברי מלשעה בפני העון העם׃ (כז) העל אדוניך. כי קל מל אדוניך ואליך מלאני אדוני לדבר דברי: לאביל.

מצודת ציון

מם וכ"ש מתייב עלינו בשמון בשם לא יכיל בדברינו הדבר הוא שכ"ש
עוסן ערכון להיות בטוח ומקיים׃ (כד) פחת. שנין שרשה
(כה) המבלעדי. שנינו כמו זולת׃ (כז) העל. כמו אמל׃ הורידם.

פירוש ע"ט

וּבְלוּמַר וְוי אַז וְוֶעסְטֶע קְעָנְען מְלָחְמָה הָאלְטֶן מִיט
אַיין הָאר) פּוּן דִי קִלֵּייגִי קְנֶעכְט פּוּן מַאן הָאלְטֶן בַּיי הַבְטָחָה
לְךָ אוּנ דִי פֶּאר זִיכְערְשָׁפְט זִיךְ אוֹף מִצְרַיִם צוּא רַייטֶן
וְוָעגְן אוּנ צוּ רַייטֶן׃ (כה) עַתָּה הַיינְט הַמְבַלְעֲדֵי ה' בִּין
אִיךְ דֶען אָן נָאטְם וויל עֶן אוֹף גִינַאנְגֶן אוֹף דָעם
דָאזִיגֶן אוֹרט צוּ פֶּר וֶארְבֶּן עִם ה' אֲפֶּר אַי נָאט הָט
גֶזָאגְט צוּ מִיר גֶיי אוֹף אוֹף דָעם דָאזִיגֶן לַאנְד אוּנ
פֶּר וֶארְבֶּ וְיא׃ (כו) וַיֹּאמֶר אֶלְיָקִים הָט גֶזָאגְט אֶלְיָקִים
בֶּן חִלְקִיָּהוּ אוּנ שֶׁבְנָה אוּנ יוֹאָח צוּ רַבְשָׁקֵה רֶבֶּר נָא

אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הֲלֹא עַל־הָאֲנָשִׁים
הַיֹּשְׁבִים עַל־הַחֹמָה לֶאֱכֹל אֶת־
חַרְיֵהֶם וְלִשְׁתּוֹת אֶת־שֵׁינֵיהֶם עִמָּכֶם׃
כה וַיַּעֲמֹד רַבְשָׁקֵה וַיִּקְרָא בְקוֹל־גָּדוֹל
יְהוּדִית וַיְדַבֵּר וַיֹּאמֶר שִׁמְעוּ דְּבַר־
הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל מֶלֶךְ אַשּׁוּר׃ כו כֹּה אָמַר
הַמֶּלֶךְ אַל־יַשִּׁיא לָכֶם חִזְקִיָּהוּ כִּי־לֹא
יוּכַל לְהַצִּיל אֶתְכֶם מִיָּדוֹ׃ כט וְאַל־יַבְטַח
אֶתְכֶם חִזְקִיָּהוּ אֶל־יְהוָה לֵאמֹר הַצֵּל
יַצִּילֵנוּ יְהוָה וְלֹא תִנָּתֵן אֶת־הָעִיר הַזֹּאת
בְּיַד מֶלֶךְ אַשּׁוּר׃ ל אַל תִּשְׁמְעוּ אֶל־
חִזְקִיָּהוּ כִּי כֹה אָמַר מֶלֶךְ אַשּׁוּר עֲשׂוּ

ית כָּל פְּהֻגְמַיָּא הָאִלֵּין
הֲלָא עַל גַּבְרַיָּא
דְּיָתְבִין עַל שׁוּרָא
לְמֵיכַל יַת מְפַקָּתְהוֹן
וּלְמִשְׁתֵּי יַת מֵימֵי
רַגְלֵיהוֹן עִמְּכוֹן׃
כה וְקָם רַבְשָׁקֵה וּקְרָא
בְּקָל רַב יְהוּדִית וּמַלֵּיל
וַאֲמַר שְׁמָעוּ פִּתְגָמָא
דְּמַלְכָּא רַבָּתָא מַלְכָּא
דְּאָתּוּר׃ כו כְּדֵין אֲמַר
מַלְכָּא לָא יַטְעֵי יַתְכוֹן
חִזְקִיָּה אֲרֵי לָא יְכִיל
לְשֵׁיזְבָא יַתְכוֹן מִן יְדֵיהּ׃
כט וְלָא יַרְחֵיץ יַתְכוֹן
חִזְקִיָּה עַל מֵימְרָא דְיָ
לְמֵימַר שֵׁיזָבָא
יְשֵׁיזְבִנָּא יְיָ וְלָא
תִתְמְסַר קִרְתָּא הָדָא
בִּידָ מַלְכָּא דְאָתּוּר׃
לא לָא תְקַבְּלוּן מִן
חִזְקִיָּה אֲרֵי כְּדֵין אֲמַר
מַלְכָּא דְאָתּוּר עֲבִידוּ

עמי

רש"י

נלמון מרמי וכמאר למוות ואל תדבר אלינו יהודית אכל העם מכירין בו ואין אנו רוצים שישמעו: (כו) לאכול את צואתם. כרעב המצור: חוריהם. ריעי היולת דרך קור פי הטבעת. וכיוצאין פירשו לכמותם לבון נאה צואתם: שיניהם. לו הם או לבון גלל שבא על ידי לעשות השיניים: (לא) עשו אתי ברכה. שחילת שלום כמו ויברך יעקב את פרעה (כרתיות מנחת שי

רלב"ג

מי רגליהם והיו השכחן: (לג) עבו אתי ברכה ולמו. כ"ל שם מהיו אתי להשלים עמי ולשלח אני עמו ברכה כי לו הוכולו לעבוד האדמה

רד"ק

צואתם קרי מימי רגליהם

כן כתיב וקרי מימי רגליהם הכתוב הוא רמז להתחנויות וכן בדברי רז"ל המקנח בדבר שהאור שולט בו שיניו נושרות וענין לאכול את צואת' שהושבי' להיות במצור עד שיאכלו צואת'

ויקרוהו לפי האור דלעיל: (כה) היושבים על החומה. בספרים מדוייקים מפר ותי"ו מרוחים. ולפיכך קרי ושינו מה שכתוב בישעיה ל"ו: שֵׁינֵיהֶם. מימי רגליהם וקרי ושתכלי הכתיב אמר על שתי הפעמים

שבק' פתח

כתיב לף על פי שהיה לו לכתוב הלא מים היה ושינו מה שכתוב בישעיה ל"ו כמו שפירשתי בשאלה: (כט) אל יבא לכם חזקיהו. בספרי כדאמרי בפרשה מלא יניח לכם בספרים כתובי יד דמיכים יבאים הכי וכן מלמדני מכתובים כ"י כי' מנחם חבר ומשכחון לו יבא לכם חזקיהו למלכים וניביאו חבר. ודל"ת. והויב כי. מלים ב"ת מלא. ואל יבאוה עליכו מלים ל"ה כתיב הר מלא וקריא כ' יולין: לאכול לחמם. כספרים שכתוב בהם מידי הם בכני כגל לגל לכני לחן שהרבה מלחי מחסרים בישעיה כתיב ומקרא כתוב מ' י ד ו: כי לא יוכל להציל לכם. (כ"ל) מי יוכל להקן לח חבר מוהו הסופרים והמדקדקים מימים קדמוניות ע"ג שבקריאתם בני משוערינו לכן הנני יוסיף בשבילו לח בכם הוא הפלה ואלה ולבדם חסמת חכמיו וביניה נכוכיו תסמחר והנה לחנינו מעכבים בעוונים כחפלה המלוכה ואין הנו מלוחים לח בחכיהו לחלה חפלו. בכלבת ספרים יפנים מבדוקים כתוב מ' י ד ו וכן מלאתי בס"ל מדוייק כ"י מספרד וכספר ואחר כ"י וכתב בספרים מ' י ד ו ומכתב מבחוץ כ"ל מידי. ובספר אחר כתוב מ' י ד ו בנו"ן וכקוד חיכר ואין בידי להכריע כי בספרים אחרים כתוב מ' י ד ו וכן בפרובנס מן יודיה. כ' יגיה הכותב מלפל ותהכך עיני עורים בהלוה: (ו) ולח תכון חתרועיר ביחת. בספרים כ"י ודפוסים יבנים כתוב ח"ם בעיר:

מצודת ציון

מנסון חוד וקנה וכ"ל כוזה היולפת מקנה כי הטבעת: שיניהם. הוא מ"ר והוא קרוב מלי מקן:(כו) ישיא. מלין מסמה ופתוי כמו הנחם מסיחני(דברים ג'):(לג) ברכה. ענינו מנחה ותבורת שלום כמו

מצודת דוד

להזהירם כי יבאו במצור ומעקת הרעבון ומלחון יוכרחו לאכול זוחה ולשתות מי רגלים: עמכם. כ"ל גם הם גם אתם: (כה) וידבר ויאמר. כפל לדברי לחזקה: (לג) עשו אתי ברכה. כ"ל עמו עמי

פירוש ע"ט

דָּאוֹיְגְעַרְייֶד הֵיא עַל הָאֲנָשִׁים בָּאר וָואר צוא דִי בַּאנֶן
וָום זִיצֶן אוֹף דֶר מָאוּיר וָום זִיי וָענֶן אֶן גֶּבְרַיִים מֶאכּוֹל
צוּ עֶסֶן זַייעֶר אוֹים נַאנֶג אוּג צוּא מְרִינֶקֶן זַייעֶרֶי
הַשָּׁחְנָה מִיט אַייךְ מַחֲטָה דָעם הִינְגָעֶר פּוּן דָעם
בֶּלֶעֶרוּנְג צוּ זַיי הָאט מִיךְ מֵיין הַאר גִּשִׁיקְט צוּא
רֵייֶדן דִי דָאוֹיְגְעַרְייֶד דְרוּם וָועל אִיךְ רֵייֶדְנְזַיי וָאלֶן
אוֹף פֶּר שְׁטַיין׃ (כח) וַיַּעֲמֹד רַבְשָׁקֵה אוּג רַבְשָׁקֵה הָט
זִיךְ גִּשְׁטֶעלְט אוּג הָט גִּירוּפֶן מִיט אַיין גְרוֹם קוֹל אוֹף
יוּדִישׁ וַיְדַבֵּר אִין הָט גִּיעֶרט אִין הָט נְאנֶט שְׁמְעוּ דְּבַר
הַמֶּלֶךְ הָעֶרְט צוּ דִי רֵייֶד פּוּן דָעם גְּרוֹסֶן מֶלֶךְ דֶר מֶלֶךְ
אַשּׁוּר וַיֹּאמֶר כֹּה אָמַר דֶר מֶלֶךְ גְּרוֹסֶן אַשּׁוּר
(לא) אַל תִּשְׁמְעוּ אִיר נָאלְט נִיט צוּ הָעֶרֶן צוּ חִזְקִיָּהוּ
כִּי כֹה אָמַר דֶּרֶן אוּג הָאט גְּנָאנְט דֶר מֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיַּשׁ

מאכט

אֹתִי בְּרָכָה וּצְאוּ אֵלַי וְאִכְלוּ אִישׁ־גַּפְנוֹ
וְאִישׁ תְּאֵנָתוֹ וּשְׁתוּ אִישׁ מֵי־בֹרוֹ :
לב עַד־בֹּאִי וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ
כְּאַרְצְכֶם אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ אֶרֶץ לֶחֶם
וּכְרָמִים אֶרֶץ זֵית יְצְהָר וּדְבַשׁ וְחְיוּ
וְלֹא תָמֻתוּ וְאַל־תִּשְׁמְעוּ אֶל־חִזְקִיָּהוּ
כִּי־יַסֶּית אֶתְכֶם לֵאמֹר יְהוָה יַצִּילֵנוּ :
לג הַהַצֵּל הִצִּילוּ אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם אִישׁ אֶת־
אַרְצוֹ מִיַּד מֶלֶךְ אַשּׁוּר : לד אַיֵּה אֱלֹהֵי

עִמִּי שְׁלָמָא וּפוּקוּ לְוָתִי וְאָכְלוּ גְּבַר פֵּרֵי גוּפְנֵיהּ וּגְבַר פֵּרֵי תֵינוֹתֵי וּשְׁתוּ גְּבַר מֵי גוּבְיֵהּ :
לב עַד מֵיתִי וְאֶדְבַּר יַתְכוֹן לְאַרְעָא טָבָא כְּאַרְעֲכוֹן אַרְעָא עִבּוּר נַחְמַר אַרְעָא חַקְלִין וְבַרְמִין אַרְעָא דְּזֵיתָהָא עָבְדִין מִשְׁחָא וְהֵיא עַבְדָא דְּבַשׁ וְחֵיוִין וְלָא תְּמוּתוּן וְלָא תְּקַבְּלוּן מִן חִזְקִיָּה אֲרֵי יַטְעֵי יַתְכוֹן לְמֵימַר יְיָ יְשֵׁיזְבִנָּא : לג הֲשֵׁיזְבִנָּא
שֵׁיזִיבָא דַּחֲלַת עַמְמַיָּא גְּבַר יָת אַרְעֵיהּ מִיַּד מַלְכָּא דַּאֲתוּר : לד אַן

מ"ז ז') : (לב) אל ארץ כארצכם . כן דרכי להעביר את המומות ממדינה למדינה כדי שלא יוסיפו עוד לחטוא ולומר אל תרע עוד כאשר עשית בכל הגוים אשר הכית לפתותם כמו שלמדתי אותם מארצ'ומישבן אחרים תחתיהן כדי שיהיו כלם נכבשים תחתיו וכן עשה יוסף באנשי מצרים ואת העם העביר אותו לערים : ארץ לחם וכרמים . אמר זה אחר שאמר ארץ דגן ותירוש כי אפשר שהדגן והתירוש יבואו לה מעיירות אחרות לרוב כמו שאמר בצור לפיכך אמר ארץ לחם ועושה להם ריש בה כרמים וכת"י ארע' חקלין וכרמין ארע' דזיתה' עבדין מישחא והיא עבדא דבש : כי יסית אתכם . הרגיש המור' הגם בסיפת דוד וכן בדגש הסיתוך ויכלו

וכן הוסיף יהונתן בציירא עמכון : (לב) ברכה . ר"ל פשרה ושלום וכת"י שלמא : איש מי בורו . הבורות שהם תוצת לעיר בגנותו : (לג) עד בואי ולקחתי אתכם . כי כן עשה בכל הגוים אשר כבש היה מגלה אותם מארצ'ומישבן אחרים תחתיהן כדי שיהיו כלם נכבשים תחתיו וכן עשה יוסף באנשי מצרים ואת העם

העביר אותו לערים : ארץ לחם וכרמים . אמר זה אחר שאמר ארץ דגן ותירוש כי אפשר שהדגן והתירוש יבואו לה מעיירות אחרות לרוב כמו שאמר בצור לפיכך אמר ארץ לחם ועושה להם ריש בה כרמים וכת"י ארע' חקלין וכרמין ארע' דזיתה' עבדין מישחא והיא עבדא דבש : כי יסית אתכם .

(לב) ומיו ולא תמותו . כמלכים כפירוש המורה מלא ו"ו לך כפי כמכותם דאמו

ולכלכל פרנסה : (לב) ולקחתי אתכם אל ארץ כמלכם . ר"ל וכהגתי אתכם אל ארץ טובה כמו מלכם ומשל זה לכם לבטח שלא יזקוק אם אינה מותם לארץ אחרת כמו בשפה מעורבת בבשים והנה היה מניע ומנהגל המומות הזה הדבר כדי שלא יוכלו למרוד בו ולזה היה מבחיק

בלוש לחם תבוקת בלוש : ואכלו וגו' . ל"ל לא תהיו עוד בלוחים בקוץ הצער מבלי לאכל ולשקוט פירות המלוכות ולשתות מי כסומות: (לג) הצל הצילו . הקה אתכם מצה להוליך אל ארץ טובה כמלכם כי כל היה דבקו להעביר אם המומות בכבשם מאלכם לארץ אחרת : וחיו . מבנ"ל אם תעמדו כמכד : כי יסית . מסב יסית : (לג) איש וגו' .

(לב) עד בואי ולקחתי אתכם אל ארץ כארצכם וגו' . רבי שמעון בן יוחאי אומר השקרה אינו גיורין אנאר עד שם נים נעוויקט ווי אזוי ער זאל איבערדיידין פון די יודין . לעשל איינער איז נעאנגען נעטען אנדיים קם ער צו איר ניזאגט דיין פאשער איז אבניר אזוי איך בין אבניר דיין פאטער גים דיר עסן פיש אוג פלייש אוג ניטא שפייזין אוג איך ווע? דיר אויך נעבין פיש אוג פלייש אוג נושא שפייזין . דיין פאשער גים דיר מרינקען ווין אוג איך ווע? דיר אויך נעבין מרינקען ווין . אוג ס אלץ ווטש איר גים איבער דיידין זיא זאל ווילין דעם שידוך . ווייל זיא ווטש זאגן ום ווע? איך האבין בי דיר בעשער ווי איך האב בי מיין פאשער . נאר אזוי קלן ווין אייגער זאגט צוא אאשה דיין פאשער איז ארעם אוג איך בין ריך . דיין פאשער גים דיר עסין קארטאפלעם מרבעם איך ווע? דיר נעבין עסן פיש אוג פלייש ווין . בי דיין פאשער פארבעסו אין אפראמסין נאגין בי מיר ווענסמו פארן אין אפאוואו אזוי . קלן ווין זיא זאל ווילין דעם שידוך . רבשקה ואומ זאגין צו די יודין איך ווע? אויך נעבין אבי סערע לאנד ווי אייער לאנד איז קלן ווין ער ניאלם די יודין איבערדיידעם . אבער צו ער זאגט צו די יודין איך ווע? אייך נעבין אזוי אלאנד ווי אייער לאנד איז . צו ווי ס נאלין די יודין ווילין ארוים ווין פון ווייער לאנד :

פון ער האנד פון דעם מלך אשור : (לד) איה אלהי חמת וגו' אין ד' נאט פון חמת אוג פון ארפד דם ווי זענען

מאכט מיט מיר שלום ויצאו אונ נייט ארום צו מיר ואכלו אין עסט איטלעכר מאן זיין שמאק אונ איטלעכר מאן זיין פיינגן בוים ושתו אונ טרינקט איטלעכר מאן דו ואסר פון זיין ברונע : (לב) עד באי ביו איך ווע? קומן אונ ווע? אייך נעמן צו אזו איין לאנד וויא אייער לאנד איז דען אזו איז מיין שטויער דם איך פירה איבר איטלעכם פאלק פון זיין לאנד אונ אין אנדער (לאנד) ארץ דגן איין לאנד ום איז אונ אים קארן אונ ווייין ארץ איין לאנד פון ברוט אונ ווין גערטנר ארץ איין לאנד ום אונ עם איז אייל בירטן ום מאכן בוטל אונ האניק איז דא אונ דעם לאנד ויחיו אונ איהר ווע? לעבן אונ ווע? נים שמארבן ואל השביעו אין איר ואלט ניט צו הערן צו חזקיהו כי יסית דם ער ווע? אייך אן רעדן צוא זאגן ה' יצילנו נאט ווע? אונז מציל יין : (לג) הצל הצילו אוב מציל האבן וייא דען גוון דו אפ נעטר פון די פעלקער איש איטלעכר זיין לאנד כיד

חֲמָת וְאַרְפָּד אַיֵּה אֱלֹהֵי סְפַרְוַיִם הֵנַע
וְעִוָּה כִּי־הִצִּילוּ אֶת־שֹׁמְרוֹן מִיָּדִי׃ לה מִי
בְכָל־אֱלֹהֵי הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר־הִצִּילוּ אֶת־
אַרְצָם מִיָּדִי כִּי־יַצִּיל יְהוָה אֶת־יְרוּשָׁלַם
מִיָּדִי׃ לו וְהֶחֱרִישׁוּ הָעָם וְלֹא־עָנוּ אֹתוֹ
דָּבָר כִּי־מִצְוַת הַמֶּלֶךְ הָיָה לֵאמֹר לֹא
תַעֲנֵהוּ׃ לז וַיָּבֹא אֶלְיָקִים בֶּן־חִלְקִיָּהוּ
אֲשֶׁר־עַל־הַבַּיִת וְשֶׁבְנָא הַסֹּפֵר וְיוֹאָח
בֶּן־אָסָף הַמַּזְכִּיר אֶל־חִזְקִיָּהוּ קְרוּעֵי
בְגָדִים וַיַּגִּדוּ לוֹ אֶת דִּבְרֵי רַבְשָׁקֵה׃
יט א וַיְהִי כְּשָׁמְעַ הַמֶּלֶךְ חִזְקִיָּהוּ וַיִּקְרַע

דַּחֲלַת חֲמָת וְאַרְפָּד אַיְן
דַּחֲלַת סְפַרְוַיִם הֲלָא
מְלֵטִילוּנוּן וְאַנְלֵיאוּנוּן
אֲרֵי שֵׁיזְבוּ יַת שֹׁמְרוֹן מִן
יְדִי׃ לה מַן בְּכָל דַּחֲלַת
מְדִינָתָא דְשֵׁיזִבוּ יַת
אַרְעָהוֹן מִן יְדִי אֲרֵי
יְשֵׁיזֵיב יְיָ יַת יְרוּשְׁלֵם מִן
יְדִי׃ לו וּשְׁהִיקוּ עַמָּא
וְלָא אֲתִיבוּ וְיָתֵיהּ
פִּתְגָמָא אֲרֵי תְפֵקְדַת
מַלְכָּא הֵיא לְמֵימַר לָא
תְתִיבִנֵּיהּ׃ לז וַאֲתָא
אֶלְיָקִים בַּר חִלְקִיָּה
דְמִמְנָא עַל בֵּיתָא
וְשֶׁבְנָא סָפְרָא וְיוֹאָה בַּר
אָסָף דְמַמְנָא עַל דָּכְרָנַיָּא
לְוָת חִזְקִיָּהוּ מְבוּזְעִין
לְבוּשֵׁיהוֹן וְחַוִּיאוּ לֵיהּ
יַת פִּתְגָמֵי רַבְשָׁקֵה׃
א וַהֲוָה כַּד שְׁמַע מַלְכָּא
חִזְקִיָּה וּבְזַע יַת
לְבוּשׁוֹהִי

ת"א

ויהי כשמוע. (מ"ק נג):

רד"ק

לך: (לד) הנה ועוה. שמות מדינו' או שמות אלהים אחרי' ולדעת יונתן פירושו הנע ועוה אהם מארצם שהרג' הלא מלטילונן ואנליאונן: כי הצילו את שומרון מידי. בהמיה וכי ה' אלהיכם שאתם בוטחי' בו הצילו את שומרון מידי שתחשבו שיציל את ירושל' מידי וכן הוא אומר בישעיה וכי הצילו ברי"ו שידמה ענין המיהה וי"מ וכי הצילו העגלים את שמרון מידי: (לו) קרועי בגדים. רז"ל פי' כי בעבור ששמעו ברב' השם קרעו בגדיהם ומכאן מזה הפ' כי כל השומע ברכת ה' חייב לקרוע ואותו קרע אינו מתאחה לעולם ואינו חייב לקרוע אלא א"כ שומע הגדוף מישר' והם שקרעו ששמעו מרבשקה לפי שקבלה היתה בידם כי רבשקה ישראל טובה היה ומה חירוף אמר רבשקה שקרעו בגדיהם כששמעו שאמר מי בכל אלהי הארצו' אשר הצילו את ארצם מידי כי יציל ה' את ירושל' מידי אין לך גידוף גדול מזה שהשוה בורא הכל לאלהי עץ ואבן והסיר היכולת מהבורא וכן האל יתׂ' השב לו דבריו לחירוף וגידוף ואמר עליו את מי חרפת וגדפת ואמר ביד מלאכיך חרפת ה': (ז) ויקרע את בגדיו. על מה שהגידו

מנחה שי

לחזות מכך בלא נחשב זה עם ז' מלאים כפרד מקו: (לו) ויהי הלקים וגו' ויגידו לו בדברי רבשקה. לי מבשחת נפלי דבשוב בהו לו ו ם דברי. הם הגיעה דמיומתי מלי למערבאי כתיב ויגידו לו דברי וכן מלאתי נספרי המזויירים ובלתחך מהם נשמע בלשון יפה מכך תת:

רש"י

דגן ותירוש. זו תפריקי: (לד) הנע ועוה. מוהם מלך אשור החריבם והגלם: כי הצילו את שומרון. והשומרונים היו עובדים את אלהי ארם שהיו שכיניהם: (לו) קרועי

רלב"ג

לוחה מעוזיהם והיה מקרב לוחם אליו ואל עמו: (לד) חמת מרפד ספרויים הנע ועוה. הם שמות מדינות ועיר ע"ז מ"ם מהר זה ואלך לעיר ספרויים הנע ועוה: כי הצילו את שומרון מידי. הנה קלל זאת המחשבה בהתאלון קלל הכוזבת וכשופו קלל המגלה והללון זו היום אלהי המת ומרפד המם הצילו ממת ומרפד מידי היה אלהי ספרויים הנע ועוה המם הצילו אלו המלילים מבד הם הכל ואין כח מועיל ואל זה קדמו בגדיהם הכשומעי' דבריו מפני זה בתקף

מצודת ציון

(לד) הנע. מלכות נע: ועוה. מל' מוות ועקוש: (לו) והחרישו. שתקו:

מצודת דוד

ל' כל כלוה עם מלכו: (לד) הנע ועוה. הנעשה ממקומו: והעקומים: כי הצילו. וכי אלהי שומרון הצילו את שומרון מידי: (לז) קרועי

בגדים. על שמעו דברי רבשקה המחרף ומגדף כליפי מעל להדמותו לאלהי עמי הללוה:

פירוש ע"ט

זָעגָען דִי שְׁטָעט פוּן אֲרָם אַיהֶ וְוִי אִיז דָעָר נָאט פוּן
סְפָרְוַיִם הֲנַע וְעִוָּה דָר מֶלֶךְ אַשׁוּר הָט זַיי פַּר וָואגִילְט
אִין פַּר טְרִיבֶּן כִּי הִצִּילוּ הָאבֶּן זַייא דֶען מְצִיל גְוָועזֶן
שׁוֹמְרוֹן פוּן מַיין הָאנְט (דִי שׁוֹמְרוֹנִים הָאבֶּן גְדוּנְט
דוּ אָפְּ גְעטָעָר פוּן אָרָם דָם זַיי וְעָגָען גְוָועזֶן זַייעֲרִי
שְׁכֵנִים): (לה) מִי בְכָל אֱלֹהֵי הָאֲרָצוֹת וְועָר אִיז צְווִישֶׁן
אַלִי אָפְּ גְעטָעָר פוּן דִי לָענְדָער וָום זַיי הָאבֶּן מְצִיל
גְוָועזֶן גְוָועזֶן וַיי הָאבֶּן גְהָערְט דָם רַבְשָׁקֵה הָט גְלָעסְטָערְט נָאט וַיצִּיל לו
נָאט זָאל מַצִּיל זַיין יְרוּשָׁלַיִם פוּן מַיין הָאנְט: (לו) וְהֶחֱרִישׁוּ הָעָם הָט דָם פָּאלְק גִישְׁוויגְן אִין הָאבֶּן

דָּאס גִיט אוֹיךְ פִּין אֶרֶם אַיהֶ וְוִי אִיז דָעָר נָאט פוּן
אִיז גְוועזֶן דָאס גִיבָּאט הָט זַיי פַּר וָואגִילְט
לא תַּעֲנֵהוּ אִיר זָאלְט אִים גִיט עָנְטְפָּעָרְן: (לו) וַיָּבֹא
אֶלְיָקִים אִיז גְקוּמֶן בֶּן חִלְקִיָּה וָואס אִיז גְוועזֶן
סוֹפֵר אוּן יוֹאָח בֶּן אָסָף דָר דָר מַאכְט צוּ וְאגְן
חִזְקִיָּהוּ קְרוּעֵי מִים צוּ רִיסְעָנֶי קְלֵיידֶר וַיי הָאבֶּן
גְהָערְט דָם רַבְשָׁקֵה הָט גְלָעסְטָערְט נָאט וַיצִּידוּ לו
אוּן זַיי הָאבֶּן אִים גְזָאגְט דִי רַייד פוּן רַבְשָׁקֵה:
יט (א) וַיְהִי כְּשָׁמְעַ אִין עָם אִיז גְוועזֶן וויא דָער מֶלֶךְ
חִזְקִיָּהוּ

אֶת־בְּגָדָיו וַיִּתְכַּס בַּשָּׂק וַיָּבֹא בֵּית
יְהוָה׃ ב וַיִּשְׁלַח אֶת־אֶלְיָקִים אֲשֶׁר־
עַל־הַבַּיִת וְשֶׁבְנָא הַסֹּפֵר וְאֶת זִקְנֵי
הַכֹּהֲנִים מִתְכַּסִּים בַּשָּׂקִים אֶל־יְשַׁעְיָהוּ
הַנָּבִיא בֶּן־אָמוֹץ׃ ג וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה
אָמַר חִזְקִיָּהוּ יוֹם־צָרָה וְתוֹכֵחָה וְנָאָצָה
הַיּוֹם הַזֶּה כִּי־בָאוּ בָנִים עַד־מַשְׁבֵּר
וְכֹחַ אֵין לַיּוֹלֵדָה׃ ד אוּלַי יִשְׁמַע יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֶת ו כָּל־דִּבְרֵי רַבְשָׁקֵה אֲשֶׁר
שְׁלָחוֹ מֶלֶךְ־אַשּׁוּר ו אֲדֹנָיו לְחָרֵף
אֱלֹהִים חַי וְהוֹכִיחַ בַּדְּבָרִים אֲשֶׁר

לְבוּשׁוֹהִי וְאִתְכַּסִּי בְּמַקָּא
וְעַל לְבִית מַקְדְּשָׁא דְיָ׃
ב וּשְׁלַח יַת אֶלְיָקִים דִּי
מְמָנָא עַל בֵּיתָא וְשֶׁבְנָא
סַפְּרָא וְסָבֵי כָהֲנַיָּא כַּד
מְכַסְיָן מַקָּא לְוָת יְשַׁעְיָהוּ
נְבִיָּא בַּר אָמוֹץ׃ ג וַאֲמָרוּ
לֵיהּ כְּדֵנָן אֲמַר חִזְקִיָּהוּ
יוֹם עָקָא וְחִיסּוּדִין
וְנִיאוּפָא יוֹמָא הָדֵין אֲרֵי
אֶתְקִיפְתְּנָא עָקָא דְּאִתְּתָא
דְיָתְבָא עַל מַתְבְּרָא
וְחֵילָ לֵית לָהּ לְמֵילַד׃
ד מָאנִים שְׁמִיעַ קֳדָם יְיָ
אֱלָהָךְ יַת כָּל פִּתְגָמֵי
רַבְשָׁקֵי דְּשַׁלְחֵיהּ מַלְכָּא
דָּאַתּוּר רְבוֹנֵיהּ לְחָסָּרָא
עָמָא דַיְיָ קַיָּמָא וְיַעֲבִיד
פּוּרְעָנוּתָא עַל כָּל
פִּתְגָמַיָּא דִּשְׁמָעִין
קַדְמוֹהִי

רש"י

בגדים. על שמעוגידופי הכס: (ג) **ותוכחה**, שהרשעים מתווכחין ומרתין פניס לדבריהס לחמר לו הכת והגבורה: **בנים**. יכרחל: **עד משבר**. עד לרס הדומה לחסה יוצאת על מסכר ויתן כה כת לילד: **משבר**. סס מוסג מלה הכורעת לילד:(ד) **והוכיח**. מיספרוכי"ר כלע"ז הרמה לצאת ואם אין כח ליולד לחזק עצמ' להוליד הולד תנה היא בהתוק תבליה בלי תקוה למנוחה כן הצרה גדול' עליהו ואין לנו כח לצאת מכנה אם לא יעזרנו האל: **ללידה**. שם תואר ות"י הפסד כן ארי אקיפנ' עקא כאתתא דיתב' על מהבר' וחיל לית לה למילד: (ד) **לחרף אלהים חי**. כמו שאו' כי יציל את ירושל' כידי וי"ת לחסד' עבא דה' קיימ': **והוכיח בדברים**.

רד"ק

לו שחירוף וגידוף דבשקה חש"י שמו: ויתכס בשק. לענו' עצמו שירחם האל עליו ועל העם: (ג) **יום צרה וגו'**. תוכחה שרבשקה הוכיחנו בדברי הפחד וחרפנו אי פי' שהאל מוכיח אותנו על עונותינו. ונאצ', שנאץ רבשקה האל וי"ת יום עקא ותיסודין וניאוצא: באו בני' עד **משבר**. המשיל הצרה לאשה אשר יאחוה חבלית ובא תבן עד המשבר ותו' הרח' מקום יציאת הולד כי אז חבליה יותר קשים כשהולד קרוב לצאת ואם אין כח ליולד, לחזק עצמ' להוליד הולד תנה היא בהתוק חבליה בלי תקוה למנוחה כן הצרה גדול' עליהו ואין לנו כח לצאת מכנה אם לא יעזרנו האל: **ללידה**. שם תואר ות"י הפסד כן ארי אקיפנ' עקא כאתתא דיתב' על מהבר' וחיל לית לה למילד: (ד) **לחרף אלהים חי**. כמו שאו' כי יציל את ירושל' בידי וי"ת לחסד' עבא דה' קיימ': **והוכיח בדברים**.

מנחת שי

יט (ג) ונאצת הספר. בהרבה מדוייקים חסר ות"ו ומילת ספיקתן מספר בשמואל ב' פימן ע' סופר הכופר כל הנביאים חסר כו' מן ב' מלחים

רלב"ג

ונקף לכבקש הס"י והמלך קרע בגדיו ומתכס בשק לשבר עלמו כדי בידהם הס"י עליו ובלה בית ה' להתפלל שם: (ג) **יום צרה**. ותוכחה הוא יום לרס תוקה מאשי מה שבגד מלך לשמוע להשתית לחם ירושל' עד שמרוב הצרות הנה המלוכות הכושמו' לגדת אין לכן כח ללדת ות"פ שבאו בנים עד משבר והוא המקום מהרחס שיסיס בו כולד בעת לילחו וגיעו מרחס וחוס ג"כ

מצודת דוד

כמצודת ציון

יט (ג) **ותוכחה**. הפויב התוכת להשתתף בהלשתו ומומר ידי כמו: ונאצה, מענין קם ה' כדברי תריב: כי באו בנים. דימה כני הדור למהם הכולעת לגדת בניס ואינהם על המשבר ואין בם כח לסולד הבניס: (ד) **אולי ישמע ה'**. הלואי יהין לב לכמוע: והוכיח. הפעוכת בדבריס כמהר שמע ס': ונשאת. לשון מהלה לה': השארית הנמצאה, שהיה

פירוש ע"ט

חִזְקִיָּהוּ הָאַט עִם גִּיהֶעִרְט וְיִקְבֵּ֫ד הָאַט עָר צוּא רִיסָּעַן
זַיִּנֶע קְלֵיידֶער וְיִתְּכַּס אוֹג הָט זִיךְ בְּרֶעקְט מִיט אַיין
אִין דֶם שְׁטַארְקְוִיט) כִּי בָאוּ בָנִים דָּעֲרָן דִי קְרֵיעֲדְ יְשָׁרֵאל
וְעָנָן גְּקוּמֶן אוֹג נָאטְם הוֹ: (ב) וַיִּשְׁלַח אֶת
אֶלְיָקִים אוֹג עָר הָאט גְּשִׁיקְט דֶעם אֶלְיָקִים וָואם אִיז
גְּוֶעזֶן קְמוּנֶה אוֹף דֶעם הוֹז אוֹג שֶׁבְנָא דֶר שְׁרַייבֶּר
אוֹג דִי עֶלְטֶסְטֶע פוּן דִי כֹּהֲנִים מִתְכַּסִּים בְּרֶעקְט מִיט
זָעק אֶל יְשַׁעְיָהוּ צוּ יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא דֶר זוֹן פוּן אָמוֹץ:
(ג) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה אָמַר כּאָס אִיז דָּאס וָואס
דִיין נָאט הֶערֶן גָּאר דִי רֵייד פוּן רַבְשָׁקֵה אֲשֶׁר שְׁלָחוֹ
וּם דֶער מֶלֶךְ אַשּׁוּר זַיין הֶער הָט אִים גְּשִׁיקְט לְחָרֵף
צוּ פֶּערְשְׁפּוֹטֶן דֶעם לֶעבְּדִיגֶן גָּאט וְהוֹכִיחַ אוֹג עָר הָט
בַּוֶוערְט מִיט רֵייד (פָּלוּמֶר עָר הָאט גְּיוּוִיזֶן אַז עָר

שְׁמַע יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְנָשָׂאתָ תְּפִלָּה
בְּעַד הַשְּׁאֵרִית הַנִּמְצָאָה: ה וַיָּבֹאוּ
עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ חִזְקִיָּהוּ אֶל־יְשַׁעְיָהוּ:
ו וַיֹּאמֶר לָהֶם יְשַׁעְיָהוּ כֹּה תֹאמְרוּן אֶל־
אֲדֹנֵיכֶם כֹּה אָמַר יְהוָה אַל־תִּירָא
מִפְּנֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ אֲשֶׁר
גִּדְּפוּ נַעֲרֵי מֶלֶךְ־אַשּׁוּר אֹתִי: ז הִנֵּנִי נֹתֵן
בּוֹ רוּחַ וְשָׁמַע שְׁמוּעָה וְשָׁב לְאַרְצוֹ
וְהִפַּלְתִּיו בַּחֶרֶב בְּאַרְצוֹ: ח וַיָּשָׁב
רַבְשָׁקֵה וַיִּמְצָא אֶת־מֶלֶךְ אַשּׁוּר נִלְחָם
עַל־לִבְנָה כִּי שָׁמַע כִּי נָסַע מִלָּכִישׁ:

קַדְמוֹהִי יְיָ אֱלָהָךְ
וְתִתְחַנַּן בְּצַלּוֹ עַל שְׁאָרָא
תְּרִין דְּאִשְׁתְּאָר: ה וַאֲתוֹ
עַבְדֵי מַלְכָּא חִזְקִיָּהוּ
לְוָת יְשַׁעְיָהוּ: ו וַאֲמַר
לְהוֹן יְשַׁעְיָהוּ כְּדֵנָן
תֵּימְרוּן לְרִבּוֹנְכוֹן כְּדֵנָן
אֲמַר יְיָ לָא תִדְחַל מִן
קֳדָם פִּתְגָמַיָּא דִשְׁמַעְתָּ
דְּחַיְּסִידוּ עוּלֵימֵי מַלְכָּא
דְּאַתּוּר קֳדָמָי: ז הָא אֲנָא
יָהִיב בֵּיהּ רוּחָא וְיִשְׁמַע
בְּסוּרָא וְיָתוּב לְאַרְעֵיהּ
וְאַפֵּלְנֵיהּ בְּחַרְבָּא
בְּאַרְעֵיהּ: ח וְתָבַר רַבְשָׁקֵה
וְאַשְׁכַּח יָת מַלְכָּא
דְּאַתּוּר מַגֵּיחַ קְרָבָא עַל
לָבְנָה אֲרֵי שְׁמַע אֲרֵי
נטל

רד"ק

רבשקה הוביח בדברי גדופין או פירושו האל יוביח בדברים אשר שמע וכן ת"י ויכביד פורענותא על כל פתגמי' דשמעין קדמוהי: (ו) נעדי. עבדי כי השערת יקר' נער והם רבשקה והבירוני: (ז) רוח. רצון: ושמע שמועה. זהו ששמע שמלך כוש יצא להלחם' אתו: ושב לארצו. כי כלך כוש יצא לארץ כלך אשור להלחם' בארצו כעיד שהיה מלך אשור בארץ ישראל ואני אתן בו רוח וישוב לארצו להלחם עם מלך כוש ויניח מלחמ' הערי הזאת ואח"כ אפילנו בחרב בארצו וזה היה אחר ששב מלחמ' כוש לירושל' ונגף מחנהו על ידי המלאך ושב לארצו ישם נפל בחרב בכי שלתוב אבל נבואת המגפה לא אמר להם ישעיה בפי' ואין לשאול טעם למעשה האל ית' כי ח' נורא עלילו' למה לא נגפו או אלא עד שהלך להלחם עם

מנחת שי

ולים דין כגוזייכו: (ו) הנני נתן בו רוח. דמלכים חסר דיעביד מלת:

מצודת ציון

תחל אמת ס' תלסק: (ו) נעדי מלך תכוב. עבדי מלך תשור ומשכחית: (ז) הנני נותן בו רוח. כ"ל כעין כן: ושמע שמועה ושב להלחם. הנה השמועה היתה שמע על תרהקה מלך כוש שיבא להלחם אתו ולולי שהיתה כ"י מסס כדי שילמוד שהמלוכה בזמן הזה ויבינו לעיר מה שילמדן להם מהמזון מהון ולהלן זה יבוא להלן תחר היום המגפה בחילו ושם בחילו יסוד בחיבה כי בניו יסכנוהו ושם

מצודת דוד

ילחם כי בעניי (ב"ב ט"ו): והוביח. נחוכים: (ו) גדפו. חרפו: (ז) רוח. לשון כעין על תחר יהיה שמע הכוח לשלח (ישעיה ל'): פירוש

הָט מַצְלִיחַ גְּוִיעִין אוּ אֲלִי עֲרָטֶר וְוִי עֲר אִיז גְּנַאנְגֶן
אֲשֶׁר שָׁמַע וְוָם נָאט הָט גֶּהֶערְט דִי רֵייד וְנָשָׂאתָ תְּפִלָּה
אוּנ דוּא זָאלְטֶט בָּעטֶן פּוּן וָועגֶן דֶּעם
אִיבֶּעֶר בָּלַיבִּיג פּוּן יִשְׂרָאֵל וָום וָועֶרט גִּיפִּינֶן אוּנ
יְרוּשָׁלַיִם: (ה) וַיָּבֹאוּ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ חִזְקִיָּהוּ צוּ יְשַׁעְיָהוּ: (ו) וַיֹּאמֶר לָהֶם הָט
יְשַׁעְיָהוּ גְּנָאנְט צוּ זֵיי כֹּה תֹאמְרוּן אַזוֹ זָאלְט אִיר זָאגֶן
צוּ אַיְיעֶר הֵער כֹּה אָמַר ה' אַזוֹ הָט גָּאט גְּנָאגְט אַל תִּירָא
דוּ זָאלְסְט קֵיין מוֹרָא נִיט הָאבֶּן פַּר דִי רֵייד וָום דוּ
הָאסְט גֶּהֶערְט אֲשֶׁר־גִּדְּפוּ וָום דִי יוּנְגֶן פּוּן דֶּעם מֶלֶךְ
אַשּׁוּר הָאבֶּן מִיךְ גֶּלֶעסְטֶערְט: (ז) הִנֵּנִי נֹתֵן נון אִיךְ
וָועל גָּעבֶּן אוּנ אִים אֵיין וּוִילֶן וְשָׁמַע אוּנ עֶר וָועט

רש"י

פנים לדבריו שהללוק בכל תסר הלך: (ז) ושמע שמועה. ויעלה מעליכם וכב לחרגו ולא מחמת השמועה אלא לאחר זמן יבוב לחרגו בבושת פנים והפלתיו בם בחרב. ומה היו השמועה ויאמרו לל תרהקה למת שילל תרהקה להלחם עמו ועלה מעל ירושלם והלך לכוש ונלחם עם תרהקה ופוט ומלרים עמהו ונלחם ונטל חמדת מוללותיהם וכן לירושלים וגפל בם כוח שחמר ישעיה (מ"ם י"ל) יגיע מלרים וסחר

רלב"ג

יום תוכחת ונלחם כי תוכיח בבבקה בדברי מלחמה וחרוף ונדוף בהם"א לא יילל תם יכזבו מיד מלך האוב וזה תמרו תחר זה זוכרים בדברי

מצודת ציון

ילחם כ' בעניי (ב"ב ט"ו): והוביח. נחוכים: (ו) גדפו. חרפו: (ז) רוח. לשון כעין על תחר יהיה שמע הכוח לשלח (ישעיה ל'): פירוש

הָט מַצְלִיחַ גְּוִיעִין אוּ אֲלִי עֲרָטֶר וְוִי עֲר אִיז גְּנַאנְגֶן
אֲשֶׁר שָׁמַע וְוָם נָאט הָט גֶּהֶערְט דִי רֵייד וְנָשָׂאתָ תְּפִלָּה
אוּנ דוּא זָאלְטֶט בָּעטֶן פּוּן וָועגֶן דֶּעם
אִיבֶּעֶר בָּלַיבִּיג פּוּן יִשְׂרָאֵל וָום וָועֶרט גִּיפִּינֶן אוּנ
יְרוּשָׁלַיִם: (ה) וַיָּבֹאוּ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ חִזְקִיָּהוּ צוּ יְשַׁעְיָהוּ: (ו) וַיֹּאמֶר לָהֶם הָט
יְשַׁעְיָהוּ גְּנָאנְט צוּ זֵיי כֹּה תֹאמְרוּן אַזוֹ זָאלְט אִיר זָאגֶן
צוּ אַיְיעֶר הֵער כֹּה אָמַר ה' אַזוֹ הָט גָּאט גְּנָאגְט אַל תִּירָא
דוּ זָאלְסְט קֵיין מוֹרָא נִיט הָאבֶּן פַּר דִי רֵייד וָום דוּ
הָאסְט גֶּהֶערְט אֲשֶׁר־גִּדְּפוּ וָום דִי יוּנְגֶן פּוּן דֶּעם מֶלֶךְ
אַשּׁוּר הָאבֶּן מִיךְ גֶּלֶעסְטֶערְט: (ז) הִנֵּנִי נֹתֵן נון אִיךְ
וָועל גָּעבֶּן אוּנ אִים אֵיין וּוִילֶן וְשָׁמַע אוּנ עֶר וָועט

אשור

ט וַיִּשְׁמַע אֶל־תִּרְהָקָה מֶלֶךְ־כּוּשׁ לֵאמֹר
הִנֵּה יָצָא לְהִלָּחֶם אִתָּךְ וַיִּשְׁלַח
מַלְאָכִים אֶל־חִזְקִיָּהוּ לֵאמֹר׃ י כֹּה
תֹאמְרוּן אֶל־חִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה
לֵאמֹר אַל־יַשִּׁאֲךָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אַתָּה
בֹטֵחַ בּוֹ לֵאמֹר לֹא תִנָּתֵן יְרוּשָׁלַם בְּיַד
מֶלֶךְ אַשּׁוּר׃ יא הִנֵּה אַתָּה שָׁמַעְתָּ אֵת
אֲשֶׁר עָשׂוּ מַלְכֵי אַשּׁוּר לְכָל־הָאֲרָצוֹת
לְהַחֲרִימָם וְאַתָּה תִּנָּצֵל׃ יב הַהִצִּילוּ
אֹתָם אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר שִׁחֲתוּ אֹבוֹתָי
אֶת־גּוֹזָן וְאֶת־חָרָן וְרֶצֶף וּבְנֵי־עֵדֶן
אֲשֶׁר בִּתְלַאשָּׁר׃ יג אַיּוֹ מֶלֶךְ־חֲמָת
וּמֶלֶךְ אַרְפָּד וּמֶלֶךְ לָעִיר סְפַרְוַיִם הֵנַע

נְטַל מַלְכִּישׁ׃ ט וּשְׁמַע
עַל תַּרְהָקָה מַלְכָּא דְּכוּשׁ
לְמֵימַר הָא נְפַק לְאַגָּחָא
קְרָבָא עִמָּךְ וְתַב וּשְׁלַח
אוֹנְדְּרִין לְוָת חִזְקִיָּה
לְמֵימַר׃ י כִּדְנַן תֵּימְרוּן
לְחִזְקִיָּה מַלְכָּא דִּיהוּדָה שְׁבָטָא
דָּבִית יְהוּדָה לְמֵימַר לָא
יַטְעִינָךְ אֱלָהָךְ דְּאַתְּ
רָחִיץ בֵּיהּ לְמֵימַר לָא
תִתְמְסַר יְרוּשְׁלֵם בִּיַד
מַלְכָּא דְּאָתוּר׃ יא הָא
אַתְּ שְׁמַעְתָּא יָת דַּעֲבָדוּ
מַלְכֵי דְּאָתוּר לְכָל
מְדִינָתָא לְנַטָּרוּתְהוֹן
וְאַתְּ מְדַמֵּי לְאִשְׁתֵּיזָבָא׃
יב הַשֵׁיזְבָא יָתְהוֹן דַּחֲלַת
עַמְמַיָּא דְּחַבִּילוּ אֲבָהָתַי
יָת גּוֹזָן וְיָת חָרָן וְיָת רֶצֶף
וּבְנֵי עֲדֶן דִּבְתַלְסָר׃
יג אָן מַלְכָּא דַּחֲמָת
וּמַלְכָּא דְּאַרְפָּד וּמַלְכָּא
דְּלַקְרְתָּא סְפַרְוַיִם הֵא
טַלְטִילוּנִין

רש"י

כוש וגו' עליך יעבורו וגו' : (ט) וישב וישלח מלאכים . להודיע שחזר בו מלא להלחם עם כוש ולקצור כחן : (יב) עדן . עם מדינה : (יג) הנע ועוה . חותן מלך אשור : לירושלם עמו להתפחד ירשבי ירושלם עוד : (יג) איו מלך חמת . על האלהים אם' איכר לא יוכלו להציל ארצות עובדיהם הם

רד"ק

מלך כוש ואח"כ שב לירושלם והשעם הנראה לנו בזה כדי שיהיה להם לישראל בזה כוש ומצרים ועוד שיראו כוש ומצרים הנפלאות שעשה לאותביו ולדורשי שמו כי מלך אשור נצח אותם וכל הארצות בבש ובירושלי' נגף בלא חרב ובלא חנית והאל נתן בלב מלך אשור להביא חיל מלך כוש ומצרים

רלב"ג

כשנקף שב אל מדוניו מתחי עשותו שלימותו ומלא מלך אשור נלחם אל חזקיה נאמר שהיתה שב מיכרחל כי עם כח הלוי מלך כוש להלחם עמו ומשם שב

מצודת דוד

שמועת תרהקה מלך כוש : וישב לארצו . סוף הדבר יהיה שיבוא להלחם עמם ובלשון שמיעה מלת תוחו במקרא : (ט) וישמע אל תרהקה . כ"ל קבל דבריו ועלה גם הוא לקרותו למלחמה : וישב . שלח עוד מלאכים להודיע שלימו משחלק לעמוד כ"א על מנת לשוב : (יא) ואתה . וכי אתה תעלה בתמיה : (יב) ההצילו . וכי מלכי העמים הצילו את עמיהם : (יג) לעיר ספרוים . נשי שמיהם גדולה

מצורת ציון

(י) ישיאך . יסית ויפתה אותך :

פירוש ע"ט

גיט אן ריידן דיין נאט וום די פר זיך ערמט דיך אונ
אים לאסן צו זאגן לא תנתן עם ועט נים גלעבן ווערן
ירושלים אונ דער האנט כון דעם מלך אשור :
(יא) הנה אתה שמעת נון דוא האסט נהערט דם ווס
זיי האבן גטאן די מלכים פון אשור צו אלי לענדר
להחרימם צו פר ווימטן זיי ואתה הנצל אונ דו קלערסט
או ועסט ניצל ווערין : (יב) ההצילו אותם האבן זייא
דען מציל גוועזן זיי די אפ געטר פון די פעלקר ום
מיינ עלטרן האבן זיי פר ראדבן את גוזן דו שמאט
גוזן אונ חרן אונ רצף אונ דיא מענטשין פון דעם
לאנד עדן ום וואונן אין תלאשר : (יג) איו מלך חמת
וויא איו דר מלך פון חמת אונ דר מלך פון ארפד

וְעָוֹנָה׃ יד וַיִּקַּח חִזְקִיָּהוּ אֶת־הַסְּפָרִים מִיַּד הַמַּלְאָכִים וַיִּקְרָאֵם וַיַּעַל בֵּית יְהוָה וַיִּפְרְשֵׂהוּ חִזְקִיָּהוּ לִפְנֵי יְהוָה׃ טו וַיִּתְפַּלֵּל חִזְקִיָּהוּ לִפְנֵי יְהוָה וַיֹּאמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יֹשֵׁב הַכְּרֻבִים אַתָּה־הוּא הָאֱלֹהִים לְבַדְּךָ לְכֹל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת־ הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ׃ טז הַטֵּה יְהוָה | אָזְנְךָ וּשְׁמָע פְּקַח יְהוָה עֵינֶיךָ וּרְאֵה וּשְׁמַע אֶת דִּבְרֵי סַנְחֵרִיב אֲשֶׁר שָׁלַח לְחָרֵף אֱלֹהִים חָי׃ יז אָמְנָם יְהוָה הֶחֳרִיבוּ מַלְכֵי אַשּׁוּר אֶת־הַגּוֹיִם וְאֶת־ אַרְצָם׃ יח וְנָתְנוּ אֶת־אֱלֹהֵיהֶם בָּאֵשׁ כִּי

מַיְתִילוּנוּן וַאֲגַלְיָאוּנוּן׃ יד וּנְסִיב חִזְקִיָּהוּ יָת אִגַּרְתָּא מִידָּ אֲזַדְּיָא וְקָרִינָן וּסְלִיק לְבֵית מַקְדְּשָׁא דַיְיָ וּפְרַסְיָנָן חִזְקִיָּהוּ קֳדָם יְיָ׃ טו וְצַלֵּי חִזְקִיָּהוּ קֳדָם יְיָ וַאֲמַר יְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל דְּשָׁכְנַתֵּיהּ שַׁרְיָא עַיְלָ מִן כְּרוּבְיָא אַתְּ הוּא יְיָ וְלֵית בַּר מִנָּךְ לְכֹל מַלְכָוָת צַרְעָא אַתְּ עֲבַדְתָּא יָת שְׁמַיָּא וְיָת אַרְעָא׃ טז גְּלֵי קֳדָמָךְ יְיָ וְדוֹן וּשְׁמַע קֳדָמָהִי וְאִתְפְּרַע וְקַבֵּיל פּוּרְעָנוּתָא עַל כָּל פִּתְגָמֵי דְסַנְחֵרִיב דְּשַׁלְּחֵיהּ לְחַחְדָּא עֲמָא דַיְיָ קַיְמָא׃ יז בְּקוּשְׁטָא יְיָ אֲחַרִיבוּ מַלְכֵי אַתּוּר יָת עַמְמַיָּא וְיָת אַרְעָהוֹן׃ יח וּמוֹקְדִין יָת טַעֲוָתְהוֹן

בנורא

רש"י

(יז) אמנם. לשון הוה שהחריבו מלכי אשור את העמים ונתנו את אלהיהם כאש:

רד"ק קמחי בן י"ק

המלכים איך הם שלא עכבו לפני כלם ואבר עם ספריהם לעיר שהיתה גדולה מכלם: (יד) ויפרשהו. אחר שהספרו׳ או כל ס׳ מהם ואדוני אבי ז"ל פי׳ ויפרשהו על הספר שבו היו׳ נדות האלהים: (טז) אשר שלחו. שלח הכדבר החירוף:

מנחת שי

(טז) כתה כי לשון נמשך. והלא׳ מתחיל ובלא׳ סופים הכי׳ בשוה לכנוי ובמקצתם בשוה ופתח ושוא ובמקצתם בפתח בלא על פנוק קום כיון ובמקצתם ושופטים כי על נכנה שכיך: ובשוא שם הכי׳ סגולתיב׳. בשופט ישן בשוה שם על דבני וכן בספר ס׳ כי׳ היה בשוה בתחלה ס׳ ה׳ הכי׳ ואחר כך הושיף בסופר מלא כי׳ וכן מחזקים על כל פתגמי פלוס בכל אחר בספרים הין כלן מלא כל הין הוא בספר ישעיה כמו במזר במפורש שם וכן בשבועים מדשום ישן בשוה על פתגמי: תחר שלחו. כפ"א כי׳ שעה הכופר הכוון אחת לשלחו והין בספר כתה בכתוב ס ל ח ו כמו שפירשנו במפרשים ובישעיה בכתוב ס ל ח ו וזכו גם כן לחתי מתחלפים שים בין שני הספרים:

מצודת ציון

(טז) פקח. פתח כמו פקחא את עיני (זכריה י"ב):

מצודת דוד

(יז) אמנם. לשון הוה: (יח) ונתנו. כי כמנהג שלח הכלים הכלם: ויפרשהו. פרש כל אחד ואחד: (טו) הכרובים. ככתוב למטה מזה כה אמר ה׳ אלהי ישראל יושב הכרובים. ופרש רש"י כי הכרובים היו על הארון. ואין כן דעת רבותינו ז"ל כמ"ש בחגיגה (דף יג:) ובמנחות (דף צט:) ובמדרש (ילקוט תהלים רמז תתצ"ב) שהכרובים היו כצורת פני הילד ולא היו פניהם זה כנגד זה אלא כלפי הבית ופניהם היו כלפי פנים כמו שכתוב (שמות כה) ופניהם איש אל אחיו. ועל כן אמרו שם במדרש שהיו פניהם כלפי הבית ולא היו פניהם כלפי הארון. ואין לומר שהיו פניהם כלפי הארון שהרי הארון היה בקדש הקדשים ולא היה נראה כלל. ועוד דכתיב בהיכלו אלו המלאכים ואלו אמר זה אל זה דכתיב (ישעיה ו) וקרא זה אל זה. ועוד דכתיב (יחזקאל מא) ופני אדם אל הגזית ופני אדם אל הפתח. ועוד דכתיב (שם י) ופני האחד פני כרוב. ועוד דכתיב (שם מא) ופני כרוב ופני אריה. ועוד דכתיב (שם א) ופניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה. ועוד דכתיב (שם י) ופני הכרובים נשאו. ועוד דכתיב (שם מא) ופני כרוב תמר

לֹא אֱלֹהִים הֵמָּה כִּי אִם־מַעֲשֵׂה יְדֵי־ אָדָם עֵץ וָאֶבֶן וַיְאַבְּדוּם׃ יט וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הוֹשִׁיעֵנוּ נָא מִיָּדוֹ וְיֵדְעוּ כָּל־ מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ כִּי אַתָּה יְהוָה אֱלֹהִים לְבַדֶּךָ׃ כ וַיִּשְׁלַח יְשַׁעְיָהוּ בֶן־אָמוֹץ אֶל־ חִזְקִיָּהוּ לֵאמֹר כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִתְפַּלָּלְתָּ אֵלַי אֶל־ סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ־אַשּׁוּר שָׁמָעְתִּי׃ כא זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה עָלָיו בָּזָה לְךָ לָעֲגָה לְךָ בְּתוּלַת בַּת־־צִיּוֹן אַחֲרֶיךָ רֹאשׁ הֵנִיעָה בַּת יְרוּשָׁלִָם׃ כב אֶת־מִי חֵרַפְתָּ וְגִדַּפְתָּ וְעַל־מִי הֵרַמוֹתָ קוֹל וַתִּשָּׂא מָרוֹם עֵינֶיךָ עַל־קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל׃ כג בְּיַד מַלְאָכֶיךָ חֵרַפְתָּ אֲדֹנָי וַתֹּאמֶר

בְּנוֹרָא אֵרֵי לָא טַעֲנִין דְּאִית בְּהוֹן עָרוֹךְ אִינוּן אֱלָהִין עוֹבַר יְדֵי אֲנָשָׁא אָעָא וְאַבְנָא וְאַבְרוּנוּן׃ יט וּכְעַן יְיָ אֱלָהָנָא פְּרוֹקְנָא כְעַן מִן יְדֵיהּ וְיִדְּעוּן כָּל מַלְכָוָת אַרְעָא אֲרֵי אַתְּ יְיָ אֱלָהִים לְחֵית בַּר מִנָּךְ׃ כ וּשְׁלַח יְשַׁעְיָהוּ בַר אָמוֹץ לָוָת חִזְקִיָּהוּ לְמֵימַר כִּדְנַן אֲמַר יְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל דִּבְעֵיתָא מִנִּי עַל סַנְחֵרִיב מַלְכָּא דְאַתּוּר שְׁמִיעַ קֳדָמָי׃ כא דֵּין פִּתְגָמָא דִי נְזַר יְיָ עֲלוֹהִי מְבַסְרָא לָךְ מְעַיְקָא עֲלָךְ מַלְכוּת כְּנִשְׁתָּא דְצִיּוֹן הֲתָרֵךְ רֵישֵׁיהוֹן כְּיִדִּין עָמָא דִירוּשְׁלֵם׃ כב יַת מַן חֲסֵדְתָּא וְעַל מַן אַתְרַבְרַבְתָּא וְקָדֵם מַן אֲרֵימְתָּא קָלָא וּנְקֵיפְתָּא לָרוּמָא עֵינָךְ אֲמַרְתְּ מִלִּין דְּלָא כַשְׁרִין קֳדָם קַדִּישָׁא דְיִשְׂרָאֵל׃ כג בִּידָא מַלְאָכָיךְ חֲסֵדְתָּא וַאֲמַרְתְּ

(כ)אל סנחריב. בעכור סנחריב:(כא)בזה לך.פועל עבר בנחיתיזין והו׳ מלרע שלא כבמהבזרוב: בתולת בת ציון. מלכות כנישתא ירושלם: בת ירושלם. עמא דירושלם ופי׳ בתולת כבתולה שלא נכבשה:וכן בס״מ שווב׳ בתול׳ על עם ועל עדה והוא ענייננו:(כב)על

(כא) בזה לך לעגה לך. כ״ל סימן מכזה ומלעגת על דרכיך ומיום שהחריבו אותה לא היה עזרה בכותל כמו שבחר ולכן גם הטיל בה מלאך כי מלאך זה מאנ׳ להודיעו שהיא נלכדה שהיתה מלוי מהבנין ומ״ם בכבד היו יושבי׳ מבפנים מלא מים כמו בקדם: (כב) וחמצת מבזה עיניך על קדוש ישראל. כ״ל הוא הגדל. לעבוד מלך עד שסכסיך גידל לבבך לחלף ולגד׳ מי שהוא מחלים הרומתו. וכוח קדוש ישראל: (כג) הכה ביד מלאכיך חרפת ה׳ ואמרת כי בכוחך ולב רשעך עליית לבכוח מלוס כלים ומס המקומות המוקים סבמויס בסבים:

מצודת דוד

מלכים ולוס כמלכיזס: (כ) אל סנחריב. בעבור דבלי סנחריב: (כא) עליו. על סנחריב: בזה לך. בת ליון תבזה לוזך בלעגה עליך. וקללס בתולס על כי לא נלכבה עדיין מעולם לעבול בה עם:

פירוש

וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הוֹשִׁיעֵנוּ נָא מִיָּדוֹ וְיֵדְעוּ כָּל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ כִּי אַתָּה יְהוָה אֱלֹהִים לְבַדֶּךָ׃ (יט) וַיִּשְׁלַח אוֹתָנוּ נוֹן פּוֹן יַיִן הָאַנְט וַיְיַדְּעוּ אוֹתָנוּ אֶלְעָ קִינְגְרֵייכֶן פּוֹן דֶעם גַאנְצֶן דָּם דִּי אֶלְיֶין בּוֹטֶט אַיין גָאט אוֹן אַיין הֵאר׃ (כ) וַיִּשְׁלַח יְשַׁעְיָהוּ בֶן אָמוֹץ צוּ חִזְקִיָּהוּ צוּ זָאגֶן כֹּה אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִתְפַּלָּלְתָּ אֵלַי צוּ מִיר פּוֹן וֶועגֶן סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר שָׁמָעְתִּי הֵאב אִיךְ (כא) זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עָלָיו בָּזָה לְךָ לָעֲגָה לְךָ בְּתוּלַת בַּת־צִיּוֹן אַחֲרֶיךָ רֹאשׁ הֵנִיעָה בַּת יְרוּשָׁלִָם׃ דִּיזֶע אִיז דָּאס וָואוֹרְט וָואס גָאט הָאט גֶערֶט נָאט דָעם פּוֹן יְשַׁעְיָהוּ גֶעזָאגְט צוּ חִזְקִיָּהוּ אוּן אִים גֶעזָאגְט אוֹף אִים בָּזָה לְךָ וְיו אִיז פֶּרְאכְט צוּ דִיר אוּן אוּם גֶשְׁפּאט צוּא דִיר דוּא שְׁטָאט צִיוֹן אַחֲרֶיךָ נָאךְ דִיר (כֹּלוֹמַר נָאךְ דֵיין מַפָּלָה) וְוֶעט שָׁאקְלִין מִיט אִיר קָאפּ דוּ שְׁטָאט יְרוּשָׁלִַם׃ (כב) אֶת מִי חֵרַפְתָּ וְוֶעמֶן הָאסְטוּ גֶשְׁעֶנְט אוּן גֶלֶעסְטֶרְט וַי מִי אוּן וְוֶעמֶן הָאסְטוּ אוֹף גֶהוֹבֶן אַיין קוֹל וַתִּשָּׂא אַיין דוּ הָאסְט אוֹף גֶהוֹבֶן צוּם הֵימֶל דַיינֶי אוֹגֶן אוּן הָאסְט גֶרֶעֶט נִיט רֶעכְטֶעֲרֵייט עַל קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אוֹף דָעם מַיילִיגֶן גָאט

בְּרֶכֶב רִכְבִּי אֲנִי עָלִיתִי מְרוֹם הָרִים
יַרְכְּתֵי לְבָנוֹן וְאַכְרֹת קוֹמַת אֲרָזָיו
מִבְחַר בְּרֹשָׁיו וְאָבוֹאָה מְלוֹן קְצָתֹה
יַעַר כַּרְמְלוֹ: כה אֲנִי קָרְתִּי וְשָׁתִיתִי מַיִם
זָרִים וְאַחֲרֵב בְּכַף פְּעָמַי כָּל יְאֹרֵי

בְּקַנְיוּאוֹת רְתִיכֵי אֲנָא
סַלֵּיקִית לְתֻקְפִי בְּרֵיהוֹן
אַף אֵיחוֹד בֵּית
מַקְדְּשֵׁהוֹן וַאֲקַטּוֹל שָׁפֵר
גְּבָרַיְהוֹן מִבְּחַר
שַׁלְטוֹנֵיהוֹן וַאַכְבִּישׁ
קַרְנַת תּוֹקְפֵיהוֹן וֶאֱשֵׁיצִי
סַנֵּי מַשְׁרְיָתְהוֹן: כה אֲנָא
הֲוֵיתִי חָפֵיר גּוּבִין וְשָׁתֵי
מַיִן נוּכְרָאִין וּמְפַחֵית
בְּפָרְסַת רַגְלַי עַמָּא דְעַמִּי

ת"א כיד מלאכיך . סנחריב לד : מלון קנו . שם : לחי קרמי . שם : ברב קדי קצו קדי מצור

רד"ק

קדוש ישראל . כמו אל קדוש וכן כתוב בישעיה : (כג) מרום הרי,ארץ ישר' שהיא גבוה' מכל הארצות והמשיל' ללבנון לפי שהלבנון הוא יער עצים בארץ ישראל נקרא כן ולפי שהמשיל גדולי ישראל שריו וגבוריו לברושים וארזים הכשיל הארץ ללבנון ר"ל עליהי על הארץ וכבשתי אותה ועתה אבא לירושלם ולפי שהיא טובה ונכבדת מכל הארץ קרא' מלון קיצו יער כרמלו כי הכרמל הוא טובמן חיזר וכי הכרמל הוא מקום זרע ואילני פירות ויער לבנון הוא אילני סרק ומה שקראה מלון בעבור בית המקדש שבה שהוא משכן האל ומלונו ובישעיה מרום קיצו והענין אחד כי בית המקדש במקום גבוה בהר המוריה ומה שאמר קצו כאילו היתה ירושלם קץ כל ארץ ישראל לפי שכבש כל ארץ ישראל זולתי ירושלם לבדה מלון קצו שאין לו עוד על הדרך ובא עד קצו ואין עוזר לו ור"ת סליקי לתקוף כרכיהון וגו' ובדברי רז"ל כתיב מלון קצו וכתיב מרום קצו אמר אותו רשע בתחילה אחריב דירה של מטה ואח"כ אחריב דירה של מעלה : מבחר . בחול' בישעי' מבחר בפתח הענין אחד : (כד) אני קרתי . באתי עד המקור כלו' חפשתי אחר מקור המי' כי לא היו מספיקין לי מרוב חיילותי המים הנמצאים על הארץ וזהו שאמר ואחריב בכף פעמי כל יאורי מצור וקראם זרים לפי שלא היו יהודים ונראים לבני אדם ועל הדרך הזה ת"י הפסוק אנא הויתי חפיר גובין וגו' כבעבור ויש בפרשים יאורי מציר כמו מצרים לפי שהוא נהר

רש"י

(כג) מרום הרים . הר הגית : ירכתי לבנון . כית המקדש שמלבנין עוזות : ואברית קומת ארזיו . לת שמוק עד שחריבנו : קצו . סיפו : יער כרמלו . מליאת חרלו ויופי הדרו : (כד) אני קרתי ושתיתי מים זרים . כלומר התהלתי ככל מעשי ונמרתי כוח הכורה בור ומוצא מים זרים ושותה . מים נובעים קורא זרים לפי שעד הנה לא הכירו כהם:ואחריב בכף פעמי . שם נרתי על עיר הבוטח' כמהרותי' הכתתי עליה ניסות רבות שהוכיחו ויתוריה בתחיתם ותחיית כהמתם ומרמס רגליהם: ואחריב . לשון

מנחת שי

(כג) כיד מלאכיך חיפם | תחני . ים פסוק בין חיפם לסם להרחיק החיבור כן הוא בפסיקתא דנביאים ובספרים מדוייקים וכן הוא תכהי דיפשיה : בדיבך רבבי . בנרב ק' : מכחור כרכיו . לחיים כחולם וביפעיה מ כ ת ר בפתח ופימנטן לחני בסריכון (פי' חמלא לקמן כ' ג') וכן בישעיה מבחור ג' ומלא הדין דמכחים וחכהו ובל עיר מ כ ח ו ר דהתי סיפקא סימן ג' : מלון קצה . קלו ק' ועין מה שכתוב בישעיה סימן ל"ז ג (כד) כל יאורי מצור . פליגי בפרי כ"י חם

רלב"ג

יכלמי לבנון . סם קצוה יער הלבנון וכל זה משל לאדם יתגאל בחיל גבוה מכל האילנות וכיה מתפאר על כלכם כוה כחן יכלמו ולזה אמר יכלמי כי יובשם כיתם כאשלגא ולא קם לוחה וכמה מתפאר שיכלות קומת מרוזם אבר באשלגא היער ובמקום הגדול יותר עממו יהיה קלה מרוזם וכיובשים האלמות והבריות אז מעשיות יותר חזקות: ואחריב מלון קלו . וביבשיה כחוב מרום קלו והכם קלת מלון קלו

בית המקדש כי הוא קן וסוף המעלות והרוממות אשר בתון יתגאל ולזה לומר יתגאל ואחר כך יחריב יער כמשלו אבר לבנון אבר מגדל סיחות ונמתים לגוה כמ שהוא בישעיה: (כד) אני קרתי ושתיתי מים זרים . ר"ל לא היה פלא אם שתיתי מים המוכנים לבחותם אבל אני הפרתי והוללתי מים זרים אבר לא עלה על לב מים שיוכל לשתות ממם מים וזה אבל למקומו שבאמת שהיה מזקים שלא עלה בלב מים שיוכל לכבשם וכמו שהתבוננתי ואבחנתי על היותרים אבר בעבי המלוי וכם שהיה מזקים שלא יתכן לכבשם כי אם בכניית המלוי עליהם ואפשר שיתמל למול שבאר אבר אני קרתי ושתיתי בעבור מזקים שבאמת המעשות כמו שמזכר בספר ד"ה וכאמור שלמעלן יותר נכון לפי שהמבוא :

מצודת ציון

(כג) כרכלו . מקו' שדות וכרמי' מבוצרים קרוי כרמל: (כד) קרתי. חפרתי אבר מקור ומוצא המים וכן מלשון יקרום עורלי כמו (מבני ל') שפוך חפרתי אבר נאצו אבר מגדל סיחות ונמתים לגוה כם כני יהוכלים: (כד) אני קרתי ושתיתי מים זרים . ר"ל לא היה פלא אם שתיתי מים המוכנים לבחותם אבל אני הפרתי והוללתי מים זרים אבר לא עלה על לב אים שיוכל לשתות ממם מים וזה אבל למקומו שבאמת שהיה מזקים שלא עלה בלב אים שיוכל לכבשם וכמו שהתבוננתי על היותרים אבר בעבי המלוי וכם שהיה מזקים שלא יתכן לכבשם כי אם בכניית המלוי עליהם ואפשר שיתמל למול שבאר אבר אני קרתי ושתיתי בעבור מזקים שבאמת המעשות כמו שמזכר בספר ד"ה וכאמור שלמעלן יותר נכון לפי שהמבוא :

מצודת דוד

(כג) מרום הרים . זה הר הגית : ירכתי לבנון . כסוף יער הלבנון מקום המרוזם הגבוהים : קומת ארזיו . ר"ל הבריות והגבוהים : מלון קצו . הוא הפ"מ שהוא מלון ומשכן הבריות והוא הקץ מכל הדברים המתמדים אשר בעולם : יער כרמלו . ר"ל מעיר שבתו ובוכר מזקן : (כד) אני קרתי ושתיתי מים . ר"ל מעיר הלחמי מצור בכף פעמי . כלומר כחתי להלחם בעיר הבטוחה בחזק

כֹּל מֵי נַהֲרִין עַמִּיקִין :
כה הֲלָא שְׁמַיְתָא
מִלְקַדְמִין מָה דַּעֲבַדְיָת
לְפַרְעֹה מַלְכָּא דְּמִצְרַיִם
הֲלָא עַל דְּשַׁלִּיט בְּהוֹן
וְאַף עֲלָךְ אִתְנַבְּיוּ נְבִיֵּי
יִשְׂרָאֵל וְלָא הַבְרָא וְדָא
חֵזְוָא קֳדָמַי מִיּוֹמֵי קַדְמָם
לְמֶעְבַּד לָךְ אַף
אַתַּקְנִיתָא כְּעַן אַיְתַיְתָךְ
וְדָא הֲוַת לָךְ לְמִסְקְלָא עַל

מָצוֹר : כה הֲלֹא־שָׁמַעְתָּ לְמֵרָחוֹק אֲתָהּ
עָשִׂיתִי לְמִימֵי קֶדֶם וַיְצַרְתִּיהָ עַתָּה
הֲבִיאֹתִיהָ וּתְהִי לְהַשּׁוֹת גַּלִּים נְצִים
עָרִים בְּצָרוֹת : כו וְיֹשְׁבֵיהֶן קִצְרֵי־יָד
חַתּוּ וַיֵּבֹשׁוּ הָיוּ עֵשֶׂב שָׂדֶה וְיֶרֶק דֶּשֶׁא

להשאות קרי
חציר

דַּהֲוָאָה קֳדָמָךְ כְּאִתְרַגּוּשַׁת נַלִּין דְּיִשְׁחוּ קִירְוִין כְּרֵיבַן : כו וַיָּתְבֵיהוֹן אִתְקְצַר
חֵילֵיהוֹן אִתְבְּרוּ וּבְהִיתוּ הֲווֹ כְּעִשְׂבָּ דְּחַקְלָא וְכִירוּק דְּתְאָה כְּעִשְׂבָּ אֲגָרָא דְּיִשְׁלוֹק עַד דְּלָא

רש"י

הוה כן דרכי תמיד : (כה) הלא שמעת למרחוק . למה תתפלא ותתגדל כזאת לא מלך היית כי שמעת למרחוק על ידי הנביאים שנתתי על העובדי כוכבים להביאך עליהם כענין שנאמר הוי אשור שבט אפי (ישעיה י' ה') : למימי קדם . מכנסרב השולח עליה מהמצבה שנאמר (ישעיה כ"ו ל"ג) כי ערוך מתפתל תפתה גם הוא למלך הוכן זה סנחריב שנערף כאחד ניהם' שנ' (שם ל"ז ל"ח) ויהי הוא משתחוה בית נסרך אלהיו . והיה כמה שגזרתי עליך : והיה . ניחתה על נזרתי להשאות ערים בצורות להיות גלגים נצים לגלי לחמה שנאמרו כאן ירקות עשבה מהריכון כגזרתי: להשאות. לשון אחר גלמודה : (כו) ויושביהן קצרי יד . כח שמלי התבתי את כחן לפניך ולין הגבורה שלך לין שתה נגור מכל

הנוסות הלמ"ד והה"א כפני הסרון האלף : גלים נצים ערים בצורות . להשאות ערים בצורות להיות גלים נצים וכו' : נצים

רל"ב

(כה) הלא שמעת למרחוק . ר"ל על מה מתפלר על הלקוחיך כמלחמת הלז כאמת כי למקום קודמתי מלא סדבריס שהלכתיך על כל הגוים ע"י עבדי הכבריאים וזה לפום כי מזה עשיתי כמו שאמר ישעיה מי פעל ועשה קורא הדורות מלכא ר"ל אמי שיקרא הדורות מלכם ויודע מהשעתיד להיות הוא מתוייב ביותר הוה הפועל כי עלי זה לריך יתכן בידע הוא מה שעשה אולכי הלכיה מלא הם היה הזולת הכוח מהכת מזה כזה ויהיה הפועל מסודר מהמודיע זה עתם כיוהו לא מהאמרת כי היינו הלשון כזה וכבר הלכנו בהאמר כזה לכתבון מספר מלכמת ס' וכספר ישעיה : למימי קדם ויליהיה . ר"ל כי מימי קדם השבתיה והמיתים והוא מענין ולימי כאל כלם והנם עתה הלכתיה בימי מלכי מזרוחתי זאת האהבה שהבאתי ועשיתי אותה להשלו ולהחריב עד שיהיו עריס בלורת גלגים הרבים ופניהי יושבי הערים קלרי יד כלילו הין לכח מה שלה הבאו מ מלכים הכח לא היה להם כח להלחם כלילו הם עשב שדה וילק דשא שהינו זה ממקומו כשורשתו מזה ומזו מליל הגדוע שהוא יותר נקל להכרת

מצודת דוד

ונהלל : מצור . עניו חזק והוא מלשון לוד : (כה) להשות . מלשון שלים להשמין כמו שמא שלוה ומשומה (משל ל') : גלים . הוא כשנין חל : נצים . שלמים כענין הגלו הכמוסים (ב"ה ז') : (כו) חתו .

מצודת ציון

ונהלל : מצור . עניו חזק והוא מלשון לוד : (כה) להשות . מלשון שלים להשמין כמו שמא שלוה ומשומה (משל ל') : גלים . הוא כשנין חל : נצים . שלמים כענין הגלו הכמוסים (ב"ה ז') : (כו) חתו .

מנחת שי

חסר הוא לו מלא ועניין מה שכתוב בזכריה י' : (כה) פתה הביאתיך . עניין ב"ג הוא ביאתיה ל"ל ובמשמעם ספרים ניז דמלכים הכי"ת בחיוק והלי"ך בחולם ולוכח למיכתב עליהן : ותהי להשות גלים נלים . במקום ספרים כן כתוב בספרים להשות ובחולן להשמות : קרי וזה שעות נאמר הוא כי אותו על ישעיה כתוב להשמות כמו שכתב בחילופים שבהלכו שם וכ"כ ר' מנחם בלקרטין וגו' בעמיד וא"א ז"ל פי' כן אותה שעיהיו ירושלם וכן אמר ויוצרה מרחוק לא ראיתם אמר כי מימים קדמונים אני עשיתיה ועתה הביאותיה בחטיה אמר הביאותיה עתה שתהי להשות גלים נלים ערים ושיהיו יושביהם קצרי יד וחתו ובשו ושיהיו כעשב השדה : להשות . שרשו שוה ומשפטו בתשלומו להשאת כמו שכתוב בישעיה ונשתנו

רד"ק

גדול אמר כן על דרך ההפלגה : (כה) הלא שמעת כמרחוק אמר לו הקב"ה הלא שמעת מזמן רחוק הנזרה שגזרתי על האומות להחריבם אתה הנזרה עתה הביאותיה משמלכו סלכי אשור הבאתי הנזר' על ידם ועל ידך על האומה ועל ישראל אני הוא שגזרתי שיהיו ערים בצורות לגלים נצים ויהיו יושבי הערים קצרי יד ויהיו כעשב השדה ירק דשא וכיוהר חלוש מהם והוא חציר גגות שלא היה כח ביושבי הערים להלחם כנגדך והכל היה מאתי ואני גזרתי ואמרתי ע"י נביאי מרם שהיהה הנזרה ואיך תתפאר על מה שעשיתי אני וכן אמר עליו הנביא ז"ל היתפאר הגרזן על החוצב בו וי"ת כן הלא שמעת כלקדמין וגו' בעמיד וא"א ז"ל פי' כן אותה עשיתי ירושלם וכן אמר ויוצרה מרחוק לא ראיתם אמר כי מימים קדמונים אני עשיתיה ועתה הביאותיה בחטיה אמר הביאותיה עתה שתהי להשות גלים נצים ערים ושיהיו יושביהם קצרי יד וחתו ובשו ושיהיו כעשב השדה : להשות . שרשו שוה ומשפטו בתשלומו להשאת כמו שכתוב בישעיה ונשתנו

רש"י

אין לך מלך שלא נלחם עמי ונפל חלליו ואני עומד ומתגבר עליהם ומכלה אותם : (כו) ויושביהן . ישראל שהיו בידם : קלרי יד . כלי נשק שלהם : חתו . מלשון (ישעיה ל"א) מפני חרב נדדו : ויבשו . מלשון (שם ל"ג) יבשו קוצים במו אש : עשב שדה . כחציר הנגדל על הגגות שהוא

פירוש ע"ט

פחז) : (כה) הֲלוֹא שָׁמַעְתָּ פאר וואר דוא האסט דאך
גֶּהָעֶרט פון לאנג אן דורך מיינע נביאים אותה עשיתי
דאס איך האב דוא גזירה גמאכט איך נאך דיך
ברענגן אוף די אומות או ווי עם שמייט (הוי אשור
שבט אפי) אשור איז די ריט פון מיין צארן דם מיט
אים ווען איך שטראפן די אומות למימי קדם אין
פון די ערשטע טעג אן וואם די ועלט איז אוז נייַ
בישאפן גווארן ויצרתיה האב איך בשאפן איין
פורעגיות אוף די אומות עתה הביאותיה הייגט האב

הין

חָצִיר נַגּוֹת וּשְׁדֵפָה לִפְנֵי קָמָה׃ כט וְשִׁבְתְּךָ וְצֵאתְךָ וּבֹאֲךָ יָדָעְתִּי וְאֶת הִתְרַגִּזְךָ אֵלָי׃ כח יַעַן הִתְרַגִּזְךָ אֵלַי וְשַׁאֲנַנְךָ עָלָה בְאָזְנָי וְשַׂמְתִּי חַחִי בְּאַפֶּךָ וּמִתְגִּי בִּשְׂפָתֶיךָ וַהֲשִׁבֹתִיךָ בָּדֶרֶךְ אֲשֶׁר־בָּאתָ בָּהּ׃ כט וְזֶה־לְּךָ הָאוֹת אָכוֹל הַשָּׁנָה סָפִיחַ וּבַשָּׁנָה

מְטָא לְמֶהֱוֵי שִׁבְלִין׃ כט וּמִיתְבָךְ בְּעֵיטָה וּמִיפְקָךְ לְאַנְחָא קֳדָמָא וּמִיתָךְ לַאֲרָעָא דְיִשְׂרָאֵל גְּלֵי קֳדָמַי וְיָת דְאַרְגִיזְתָא קֳדָמַי גְּלֵי׃ כח חֲלַף דְאַרְגִיזְתָא עַל מֵימְרִי וְאִתְרַגְשׁוּתָךְ סְלֵיקַת קֳדָמַי וַאֲשַׁוֵי שִׁירִין בְּלִיסְתָךְ וְחַכִּים בְּסִפְוָתָךְ וַאֲתֵיב יָתָךְ בְּאוֹרְחָא דַאֲתֵיתָא בָהּ׃ כט וְדֵין לָךְ אָתָא אֲכוֹל בְּשַׁתָּא חֲדָא פִּתְיָן

רש"י

רד"ק

חרבים מן עריך הצינה׃ (כו) ושדפה לפני קמה. הנשב שהכה השדפון טרם היותו קמה כלומר שלא הספיק להיותה קטה ולחיות׳ נגמר בשולו והוכח בירמיהו ובישעיה ושדמה בס"ם והוא כמו בס"א כי הפ"ם והפ"א מתחלפות בכמה אחד׃ (כז) ושבתך וצאתך ובאך. שבתך בארצך וצאתך מארצך ובואך הנה הגלוי וידוע לפני׃ ואת התרגזך אלי. נ"כ ידעתי שהקצפת אלי ודברת בי כדבר באלהי עין יאבן וי"ת שבתך ויתיבך בעיצה׃ (כח) ושאננך. כמו ושאנך וכפל הנו"ן להפלגה השאנן כן כתבו רבי יונה וכן הו׳ דעתי ודעת יונתן שתרגם ואיהרגשיתך סליקת לקדמי ויש לפרשו כמשמעו בעבור כי התרגזו היה בעבור שהיה שלו שקט ושאנן׃ ושמתי חחי באפך. הוא הברזל כמין מהט וראשו כפוף נוקב אף הדג ולחיו ומעלין אותו מן המים יכן ובתוך תקוב לחיו ונתתי חחי׃ בלחיך׃ ומתגי בשפתיך. המתג הוא הברזל שמשימין בפה הבהמה להנחינה וכת"י חמם בספותך והרגם ורסן מתג. ומ׳ דמצי ר"ל אני ארא לך שאתה ברשותי ואנהיג אותך לכיוון שארצ׳ כמו שפנחיג האד׳ הבהמ׳ ומושכ׳ למקו׳ שירצ׳ וכמו שהדייג מושך הדג אליו כן חמים בהחבול׳ : בדרך אשר באת בה. כמו אשר תבא בה כי עתה ע״י מלאכים שלח הברים והוא זלך להלחם עם מלך כוש אלא אחר המלחמה שב לירושל׳ ועל אותו חדרך אמר שתחזיר לשוב ולבוא לירושלים כי באותו הדרך שיבא ישוב לארצו אחד שיגוף פחנתו׃ (כט) וזה לך האות. אמר לחזקיהו זה שאעשרלך בנבוא׳ הראשונ׳ ושמע

מנחת שי

מבשם שהם׃ (כח) ושאננך. פתלקה בספרים כלי ודפוסים קדמוניים מין ושאונה בקמץ וכן תכלו ויבשיעה וכם נוסח מתפוסת וכיון דקולוסים הם יפלו שניהם

שמכדת הכל ידעתי טרם היותו וגם ידעתי התרגזך אלי. ר"ל היותך מרגיז אלי. ר"ל היותך מרגיז לירוק ממך ולפי שהכעל עלה בחזוני ואזכור אותו מעלה עד בתוכת שלו אומר אליך הנה שמתי חחי בחוך אפך ומתגי בשפתיך ואחזיר אותך בדרך אשר באת בה כלומר שתחזור לארצך ולא תשוב לירושלים כי באותו הדרך שבא בו ישוב לארצו ולפי שהכעל עלה בחזוני ואזכור אותו מעלה עד בתוכת שלו אומר אליך הנה שמתי חחי בחוך אפך ומתגי בשפתיך ואחזיר אותך בדרך אשר באת בה כלומר שתחזור לארצך ולא תשוב לירושלים כי באותו הדרך שבא בו ישוב לארצו אחד שיגוף פחנתו׃ (כט) וזה לך האות. אמר לחזקיהו זה שאעשרלך בנבוא׳ הראשונ׳ ושמע

רלב"ג

וכמו העשב הסרוף טרם הגיעו לכיוום קמה׃ (כז) ושבתך ולשתך ובאך ידעתי. כ"ל שבתך בשלך ולשתך למלחמה ובאך לעיירות שלכם׃ ואת התרגזך אלי. כ"ל היותך מרגיז אלי׃ (כח) ושאננך. הוא מלשון שקט ושאנן׃ חחי באפך. הוא השעות הכובשים בפי הבהמה שעשקיים רעים למושכה ע״י וכן ומתגי בשפתיך (משלי כ"ו)׃ (כט) אכול. פשה׃ ספיח. הוא הלומח מהגדלים הנופל

מצודת ציון

בשדמה׃ ושדפה. מלשון שדפון יקרון (מ"ב ח׳) והוא לקות הקמה׃ (כז) התרגזך. ענין תנועת הדעת המתיחות וכן כרגז ממלכות (ישעיה כ"ג)׃ (כח) ושאננך. הוא מלשון שקט ושאנן׃ חחי באפך. הוא השעות הכובשים בפי הבהמה שעשקיים רעים למושכה ע״י וכן ומתגי בשפתיך (משלי כ"ו)׃ (כט) אכול. פשה׃ ספיח. הוא הלומח מהגדלים הנופל

מצודת דוד

הלא נאמר׃ ושדפה. כשכלים השכדפים קרא נאמר בשולש לפוף לכלל קמה כי לו המה מלשים עד לאמר וכ"ל הוא הוא המתים ומהלים לפניך כח הסודרי כוכבי׳ ולא כתה בשולש יחד׃ (כז) ושבתך. ת״י ומיתבך בעלמך׃ ואת התרגזך. ולפי שהתרגזך ידעתי׃ (כח) אלי. כתה אלי׃ והשיבותיך. כת״כ לשיב אותך׃ (כט) וזה לך האות. על מה שהזקיה יבכר הנה שתבושה שהיה לפניו לא לשום

ע"ט

פירוש

וְיוּ עֶשֶׂב שֶׁהֵה זַיי וְעָנָן גְּוֹעָן גְּלַיְיךְ וְוִיא דָם גְּרָאוּ פּוֹן דָעם פָּעֶלְד וְיִרְקֵשָׁא אוּן וְוִיא דָם גְּרִינָע גְּרָאוּ חֲצִיר גְּוֹת אָוּן וְוִי דָם גְּרָאוּ פּוֹן דִי דָעכְער וָוָם וָוערְט זַיְךְ כַּר דָאכְט וְיִשְׂרָפָה אוּן אָוּן וְוִי דָם גְּרָאוּ פּוֹן וָוערְט זַיְךְ גִינָאנָגָן אִין זַאנְגָן וָוָם וָוערָן אוּם גְשָׂלָאגָן אַיידָר אוּן אָוּן וְוִי וָוערָן הָארְט צוּ זַיין שְׁטִיינְעָרִיגע הְבוּאָה׃ (כז) יְשִׁבְתְּךָ אִין זַיין זִיצָן אוּן דָער עָצָה אוּן זַיין אִין זַיין דָר מִלְחָמָה אוּן זַיין קוּמָען אוּף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יְדַעְתִּי וָוייס אִיךְ וְאוּל דָען פּוּן מִיר אוּן וְוִיל דִיךְ וְאֶת הִתְרַגִּזְךָ אוּן דִיין דָער עָצְרוּנְגִּנְג אַקְעָגָן מִיר וָוייס אִיךְ וְוָאס דוּ וָוילְסְט זַיְךְ דָער אוּם קֶעֶרֶן אִין דָם וָוערָן וָואס דוּ בּוּסְט גְקוּמָן אִין אִיר׃ (כט) (אוֹת דָם זָאגְט דָוִד נָבִיא צוּ חִזְקִיָּה) וְזֶה לְּךָ

האות

וּבַשָּׁנָה הַשְּׁנִית תָּנִיב סָחִישׁ וּבַשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית זִרְעוּ
וְקִצְרוּ וְנִטְעוּ כְרָמִים וְאִכְלוּ פִּרְיָם׃
לְ וְיָסְפָה פְּלֵיטַת בֵּית־יְהוּדָה הַנִּשְׁאָרָה
שֹׁרֶשׁ לְמַטָּה וְעָשָׂה פְרִי לְמָעְלָה׃ לא כִּי
מִירוּשָׁלַם תֵּצֵא שְׁאֵרִית וּפְלֵיטָה מֵהַר
צִיּוֹן קִנְאַת יְהוָה צְבָאוֹת תַּעֲשֶׂה־זֹּאת׃
לב לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֶל־מֶלֶךְ אַשּׁוּר

לא

תרגום

וּבְשַׁתָּא תִּנְיָנֵי תֵּיכוֹל אִבִּין סָחִישׁ וּבְשַׁתָּא תְּלִיתָאָה זְרוֹעוּ וְחָצְדוּ וְצוֹבוּ כְרָמִין וְאָכְלוּ אִבְּיהוֹן׃ וְיוֹסְפִין כִּשֵׁיזְבָא דְבֵית יְהוּדָה דְּאִשְׁתָּאַרוּן כְּאִילָן דִּי מְשַׁלַּח שׁוֹרְשׁוֹהִי לְרַע וּמַרְמִים נוֹפֵיהּ לְעֵילָּא׃ לא אֲרֵי מִירוּשְׁלֶם יִפְּקוּן שְׁאַר צַדִּיקַיָּא וְשֵׁיזְבָה מִטּוּרָא אוֹרַיְתָא מִטּוּרָא דְצִיּוֹן כְּמִיכְמְרָא דְקָיֵם בְּמִלַּת יְיָ צְבָאוֹת תַּעֲבֵד דָּא׃ לב לָכֵן כֹּה אָמַר יְיָ

רש"י
צבאות קרי ולא כתיב

רד"ק

שבוע' ושב לארצו וכן עשה שהרי ראית ששלח מלאכיו ישב לארצ' להלחם עם מלך כוש ובזה האות שנתאמת אצלך דברי תדע כי גם נבואה זאת תהיה אמת בזה לך לענה לך בתולת בת ציון לא יבא מלך אשור אל העיר הזאת שיכבוש אותה ועיר אני אומר שתאבלו השנה ספיח כי אותה השנה לא זרעו מפני חיל מלך אשור ואבלו תספיחים אם כן מה אמר להם הנביא כי יודעים היו שיאכלו הספיחים אחר שלא זרעו לא היה להם קציר אחר אלא אמר להם הנביא שיתברך להם ההבואה שבשדות ויספיקו להם אותם הספיחי' כל השנה ההיא ובשנה השנית ג"כ לא תצטרכו לזרוע כי האבלו הסחיש והיא היוצא מהנספח ובשנה הג' תזרעו ותקצרו בשלום כי לא יהיה לכם אחד מאויב וחשבו כרמים ואכלו פרים בחשקם ובכמהה, ובכדר עולם באחר עשר ביבל עלה סנחריב בשנת הרביעי' בשביע וכן הוא אומר אכול השנה ספיח שעלה בשדם הפסח ולא יכלו לזרוע ויאכלו הספיחים ובשנה השנית שחיש שנדשו לגיונות את האילנות ובשנה השלישית זרעו מלמד שלא נשתייר בשבוע אלא שנת אחת: (ל) שרש למטה. ת"י כאילן דיו משלח שרשוהי לרע ובדים נופיה לעילא: (לא) כי מירושלים תצא שאירית. יפקון שאר צדיקיא ושיזבת מקיימי אוריתיא מבורא דציון: קנאת ה' צבאות. קרי

רלב"ג

כיל אמר וזה אמר הנביא להזקיק וזה כדבר מבר תכלה מסנחריב מישיב בדרך אשר בא בה ולא יבא אל ירושלים יהיה לך חות על ייעוד אמר במיעוד שופך הבי"ת והוא הטעם שלמה מספיקים מאר בשדות מספיקים כלומר על הבטח: ובשנת השנים מאכלו אתם. והם ספיחים. ובשנה השלישית זרעו מלמד שעם הכמעה שעם לא היה כן מה זה שלא יצמחו ולא יקצרו: (ל) ו[illegible] ישמחל ולזין אלך מהם לעבוד אתם ובשחרב בשופן שמעשה פרי למעלה

מצודת דוד

על הבטחה לאמת כי הנה הנעזרות שמביאו ובקולקו הזכעים ונדפו מחישות והקב"ה מצילן בלבל אחל' בשנה הרביעי בספיקי האדמה: ובשנה השנית סחיש. לולי היתה שנת השמיטה וסיו ספוקים בשביעית ובשנה השלישית זרעו. ולא הספיקו עוד ללקח הכדה מעמד הגוים: (ל) שורש למטה. כ"ל יהיו ממולאים בכל עוד בהלוין הנעזב במקום לשוב מעשיהם בוכש לעשם ומדבה נעשה פרי למעלה: (לא) כי מירושלים וגו'. כ"ל יכולים חיים בשארית להמלט מיד סנחריב וכן ופליטה

פירוש ע"ם

הָאוּת אוֹג דָּם וּוֹם סַנְחֵרִיב וְוָעט דָּא פַּאלָן דָּם וְוָעט
זַיִן צוּ דִיר אֵין צַייכֶן אַז דוּא הַבְטָחָה וְוָם אִיךְ בִּין דִיר
מַבְטִיחַ דָּם אִיהַר וְוָעט נִיט שְׁטַארְבָּן וְוָעט וְועלֶען
קוּמֶן דָּאס אִיר הָט מוֹרָא אִיר וְוָעט שְׁטַארְבָּן פַּאר
הוּנְגָּער וְוייל סַנְחֵרִיב הָט חָרוֹב גֶימַאכְט דָם לַאנְד
אוֹג הָט פַּר שְׁנִיטֶן אַלֶע בֵּייטֶער זָאג אִיךְ אַיִךְ אִיר
וְוָעט נִיט שְׁטַארְבָּן פַּר הוּנְגָּער אָבוֹל הַשָּׁנָה דָּעָן אִיהַר
וְוָעט דָם יָאר עֶסֶן דָם וויידֶער זָאקסוֹנְג פּוּן דֶעם
פָּעלְד וּבַשָּׁנָה הַשֵּׁנִית אוֹג אִין דֶעם אֶנְדֶערֶן יָאר וְוָעט
אִיר עֶסֶן דָם וּוֹם פּוּן דִי אֶפְּ גֶשְׁנִיטֶענֶע בֵּייבֶּר וּוֹם
וְוָעט וויידֶער שֶׁפְּרֶאנְגֶן וּבַשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית אוֹג אִין דֶעם
דְּרִיטֶן יָאר זְרוּ וְוָעט זַיי אוֹג שְׁנַייט וְעסֶט כְּרָמִים אוֹג
פֶּלַאנְצֶט וויין גֶּערְטֶנֶער אוֹג עֶסֶט זַייעֶרי פֵּירוֹת
(אוֹג אַז דוּ וְוָעסְט זָאהֶן דָם מַייֶּנע רַייד וְעֶנֶן מְקוּמִים
גְוָואלֶן אוֹג דָער מַפָּלָה פּוּן סַנְחֵרִיב וְוָעט דָם זַיין

צוּ דִיר אֵין צַייכֶן אַז דוּא הַבְטָחָה וְוָם אִיךְ בִּין דִיר
מַבְטִיחַ דָּם אִיהַר וְוָעט נִיט שְׁטַארְבָּן וְוָאם וְועלֶען
קוּמֶן דָּאס אִיר הָט מוֹרָא אִיר וְוָעט שְׁטַארְבָּן פַּאר
הוּנְגָּער וְוייל סַנְחֵרִיב הָט חָרוֹב גֶימַאכְט דָם לַאנְד
אוֹג הָט פַּר שְׁנִיטֶן אַלֶע בֵּייטֶער זָאג אִיךְ אַיִךְ אִיר
וְוָעט נִיט שְׁטַארְבָּן פַּר הוּנְגָּער אָבוֹל הַשָּׁנָה דָּעָן אִיהַר
וְוָעט דָם יָאר עֶסֶן דָם וויידֶער זָאקסוֹנְג פּוּן דֶעם
פָּעלְד וּבַשָּׁנָה הַשֵּׁנִית אוֹג אִין דֶעם אֶנְדֶערֶן יָאר וְוָעט
אִיר עֶסֶן דָם וּוֹם פּוּן דִי אֶפְּ גֶשְׁנִיטֶענֶע בֵּייבֶּר וּוֹם
וְוָעט וויידֶער שֶׁפְּרֶאנְגֶן וּבַשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית אוֹג אִין דֶעם
דְּרִיטֶן יָאר זְרוּ וְוָעט זַיי אוֹג שְׁנַייט וְעסֶט כְּרָמִים אוֹג
פֶּלַאנְצֶט וויין גֶּערְטֶנֶער אוֹג עֶסֶט זַייעֶרי פֵּירוֹת
(אוֹג אַז דוּ וְוָעסְט זָאהֶן דָם מַייֶּנע רַייד וְעֶנֶן מְקוּמִים
גְוָואלֶן אוֹג דָער מַפָּלָה פּוּן סַנְחֵרִיב וְוָעט דָם זַיין

לֹא יָבֹא אֶל־הָעִיר הַזֹּאת וְלֹא־יוֹרֶה
שָׁם חֵץ וְלֹא־יְקַדְּמֶנָּה מָגֵן וְלֹא־יִשְׁפֹּךְ:
עָלֶיהָ סֹלְלָה: לג בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־יָבֹא בָּהּ
יָשׁוּב וְאֶל־הָעִיר הַזֹּאת לֹא יָבֹא נְאֻם־
יְהוָה: לד וְגַנּוֹתִי אֶל־הָעִיר הַזֹּאת
לְהוֹשִׁיעָהּ לְמַעֲנִי וּלְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי:
לה וַיְהִי בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיֵּצֵא | מַלְאַךְ

לָא יֵיתֵי לְמַדְבְּרָא דָּאַתְוָר לָא יַעֲבֵד
לְקַרְתָּא הָדָא וְלָא
יַקְשִׁיטוּן תַּמָּן גִּיר וְלָא
יְקַדְּמִינָהּ בְּתָרִיסִין וְלָא
יַצְבְּרוּן עֲלָהּ מַלְוָתָא:
לג בְּאוֹרְחָא דְּאָתָא בָּהּ
יְתוּב וּלְקַרְתָּא הָדָא לָא
יֵעוֹל אֲמַר יְ׳ | לד וַאֲגֵן
עַל קַרְתָּא הָדָא לְמִפְרְקַהּ
בְּדִיל מֵימְרִי וּבְדִיל דָּוִד
עַבְדִּי: לה וַהֲוָה בְּלֵילְיָא
הַהוּא וּנְפַק מַלְאֲכָא
דְּיוּ

רד"ק

ולא כתיב שקנא האל לשמר לפי שחירף ונדף בלך אשור ביר מלאכיו וי"ת במימרא דה' צבאו' תתעביד דא: (לג) לא יבא אל העיר הזאת. שיכבשנה כי אל העיר בא עם מחנהו מחרץ לירושלם ושם נגף מחנהו או פי' לא יבא לא יכנס תוך העיר וכן תרגום יונתן לא יעול לקרתא הדא: ולא יקדמנה מגן. חפר בי"ת השמוש במגן כי בעלי המיגנים באים ראשונו' אל העיר כשנלחמים עליה וכת"י לא יקדמנה בתריסין: ולא ישפוך עליה סוללה. כתרגומו ולא יצבר עלה סליתא. וסליתא הוא תל עפר מדברי רבותינו ז"ל מוליא בנצא והוא שצוברין עפר לעשות תל ולחנכבית כנגד חומת העיר ללכוד העיר וכן אמר וייצבור עפר ויולכדה: (לד) ויהי בלילה ההוא. היות שחזר מלך אשור על ירושלם עם כחנהו וכם כל חשבי באותה הלילה יצא מלאך ה' והכה במחנה אשור ורבותינו ז"ל אמרו כי ליל פסח היתה ועוד אמרו כי לפני תפלתו של סנחריב הלה חזקיהו' שלישי להליך חיתה תפלתו של סנחריב ואותה הלילה אמרו ישר' שירה שב' השיר יהיה לכם כליל התקדש חג ואברו מאה ושמנים אלף שהכה במחנה אשור כולם היו קשורים כתרים בראשיהם וכדבריה' נראה בדברי הימים שנאבר ויבחר כל גבורי חיל ינגיר ושר במחנה מלך אשור וכן מה שנא' בישעיה במשכניו רזון ואמרו כי מכתם היתה שריפ' נשמה וגוף ותחת

מנחת שי

רל"ב"ג

יעשה זה סנ"י לנקמתו על החיזקיהו בחלף תומו מלך מכור וחע"פ שמין ישלחו למוין לזה הכתוב: (לג) ולא יקדמנה מגן. לפי שהזכיסים המומות מקדמים לפניהם מגן וזה הוא תחתיו ומוכיר' המומם בכלים ולכפות חמר לא יקדמנה מגן ולא ישפוך עליה סוללה להכיל המומם ומזה מלי כלי במצלילין זו תכנים גדולות מהר להכיל המומם במזוק לו יכלם במעמו ולא יקדמנה מגן ולא יקדמנה חיל מגן וירים מסך המומם בחמתו ומפלטו בריחים מהרלין זו ומהלנו הם בריחם:

מצודת ציון

ספיחים לו ספיחי המיגנים ואין לו דומה: (לג) יורה. יחלין: ולא יקדמנה. לא יעלה לפניו כי המיגנים של לפני העיר קדם וכן ממה מקדם ס' (מיכה ז'): סללה. הוא לכוד העפר שמוליכין מול העיר ועולים הם למלחמה וכן יעשו על ירושלים סוללה (ירמיה ו') : (לד) וגנותי. מלשון הגנה:

מצודת דוד

מהר ליון וכפל הדבר כמ"כ: קנאת ה'. כי יקנא לשמו שהוא מקנא לכבודו: (לג) יבא. למעני: (לד) למעני. למען כבוד שמי: (לה) ויצא מלאך

לקוטי יקרים

(לה) ויצא מלאך ה' וגו' בפרקה אשור וגו'. די נפרא יומא רבא אליעזר דשר זוהן פון רבי יוסי הגלילי ואמא הקב"ה האמא נעמאם צום בלאך נברי"אל איז דיין מעסער ועאם מען שני דם כיס אים הבויהו שארף. הם דער בלאך נברי"אל ניאמא רבונו של עולם דיין מעסער איז געשארפט ניין ודאי פון די צייט ועאם דו האמסט די ויעלם בשמים. רבי שמעון בן יוחאי ואמא דיא צייט איז גיוען קפה ועען תבואה ועהרט צייטיג האם הקב"ה ניאמם צום בלאך נברי"אל ניען דו ועסמא ארמאניין אוף דיא ועלם פערטיג באזען די תבואה ואלסמו בי איין ועגא זיין בי די בחנה פון אשור זיי פארלכנדין. רבי יצחק ואמא הקב"ה הם זיי געפיהם די אויקרן האבין זיי גיהערט דעם נעואנג ועאם דיא חיות האבין גזונגען אין היכלי אוב פון נרוים זיקקיים זענען אנטשלאפין ניימארן אוב עם זענען ארוים זיערע נשמות

ועגין אין פון ועוגן דוד מיין קנעכט: (לה) ויהי בלילה ההוא אוב עס איז גוועז אין דער אוינגער נאכט עום בחריב האט זיך אוב נקערט פון כוש אוב אי נאהענט גוועז פון ירושלים איז ארי"ם ניינאנגן איין

יְהוָה הַיָּךְ בְּמַחֲנֵה אַשּׁוּר מֵאָה שְׁמוֹנִים
וַחֲמִשָּׁה אֶלֶף וַיַּשְׁכִּימוּ בַבֹּקֶר וְהִנֵּה
כֻלָּם פְּגָרִים מֵתִים: לוּ וַיִּסַּע וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב
סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ־אַשּׁוּר וַיֵּשֶׁב בְּנִינְוֵה:
לז וַיְהִי הוּא מִשְׁתַּחֲוֶה בֵּית | נִסְרֹךְ
אֱלֹהָיו וְאַדְרַמֶּלֶךְ וְשַׂרְאֶצֶר הִכֻּהוּ
בַּחֶרֶב וְהֵמָּה נִמְלְטוּ אֶרֶץ אֲרָרָט וַיִּמְלֹךְ
אֵסַר־חַדֹּן בְּנוֹ תַּחְתָּיו: כ א בַּיָּמִים
הָהֵם חָלָה חִזְקִיָּהוּ לָמוּת וַיָּבֹא אֵלָיו
יְשַׁעְיָהוּ בֶן־אָמוֹץ הַנָּבִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו

דִּי וּקְטַל בְּמַשְׁרִיַת אַהוּרָאָה מְאָה וְתַמְנִין וְחַמְשָׁא אַלְפִין וְאַקְדִימוּ בְצַפְרָא וְהָא כֻלְּהוֹן פָּגְרִין מְיָתִין: לו וּנְטַל וַאֲזַל וְתָב סַנְחֵרִיב מַלְכָּא דְאַהוּר וִיתִיב בְּנִינְוֵה: לז וַהֲוָה הוּא סָגִיד בֵּית גַּפְרוֹהִי טַעֲנַת יְיָ וְאַרְמַלֶּךְ וְשַׂרְאֶצֶר בְּנוֹהִי קְטָלוּהִי בְּחַרְבָּא וְאִינוּן אִשְׁתֵּיזִבוּ לְאַרְעָא קַרְדּוּ וּמְלַךְ אֲסַרְחַדּוֹן בְּרֵיהּ תְּחוֹתֵיהִי: א בְּיוֹמַיָּא הָאִינוּן מְרַע חִזְקִיָּהוּ לְמָמֵת וַאֲתָא לְוָתֵיהּ יְשַׁעְיָה בַּר אָמוֹץ נְבִיָּא וַאֲמַר לֵיהּ כְּדֵין אמר

ת"א כיומיא הכם.כגוונא ד כ"ב קמץ:

בנין קרי ולא כתיב

רש"י

לירוסלים: מאה שמונים וחמשה אלף. כולם רחמי נייסות: (לו) וישב בנינוה. היה רחק לחרן משור: (לז) בית נסרוך אלהיו. עסר מתיבתו של מ: בחרב. שמעו מזוה שאמר לשנחרב לפניו מס יכילוהו שלח יהרגוהו ברני המלכות שמתו בניסס על ידו:

כ (א) בימים ההם. שלשה ימים לפני מפלתו של סנחריב: חלה חזקיהו. ווים שליסי כשעלה בית ה' יוס

רלב"ג

שייעד לו הנביא: (ה) בימים ההם חלה חזקיה למות. משמוש כי אמר הקב"ה קדוש היה זה ולא הבלה אמנה שאמר שתמוך ואתה אינך מבלה

וְאַדַרְמֶלֶךְ (מלכים ב' יט) הכתוב כתב ולא כתוב ע"פ המסורת ולפי הנראה בזה הוא לפי שהוא שם לבן מלא אחיו מתחלת לשונו

מצודת דוד

ה' . שלחה שלשה ימים וגם ליזוליס יהי' שלח ה' ורפ' :
וישכימו בבוקר. בשחרית והמעט שכר כשכרו מיום: (לו) בנינוה. בנינויה.
סיח רשב למלכות שכוב: (ה) בית נסרוך. עסר מתיבתו של מ

פירוש ע"ט

מַלְאָךְ פּוּן נָאט אִין הָט גֶשְׁלָאגֶן אוּן הֶעֶר מִחֲנֶה פּוּן אַשּׁוּר אוּן דִי הוּנְדֶעֶרְט אוּן פִּינְף אוּן אַכְצִיג טוֹזִינְד מַאן וְדִי אַלֶע זֶענֶן גְוועזֶן עֶלְטְצִי אִיבֶּעֶר חַיִל הֶעֶר קֶלֶעְנְצְטֶער פּוּן זַיי אִיז גְוועזֶן אֵין הַאר אִיבֶּיג צְוְוַיי טוּזִינְד(לו)וַיַּשְׁכִּימוּ בַּבֹּקֶר אוּן סַנְחֵרִיב מִיט דֶעם בֵּיסְל חַיִל וְוָאס אִיז אִיבֶּעֶר גְּבְלִיבֶּן זֶענֶן גִישְׁטַארְבֶּן אוּן הֶעֶר פֶּרֶיא נַהֲנָה כֵּיפּ אוּן נוּן זַיי זֶענֶן אַלֶע טוֹטֶע גְוועזֶן: (לז)וַיְהִי הוּא מִשְׁתַּחֲוֶה בֵּית נִסְרֹךְ אֱלֹהָיו וְאַדַרְמֶלֶךְ וְשַׂרְאֶצֶר הִכֻּהוּ בַּחֶרֶב וְהֵמָּה נִמְלְטוּ אֶרֶץ אֲרָרָט וַיִּמְלֹךְ אֵסַר־חַדֹּן בְּנוֹ תַּחְתָּיו: כ (א) בַּיָּמִים הָהֵם אוּן דִי דָאזִיגֶע טָעג (דָס אִיז גְוועזֶן חִזְקִיָּהוּ אוּז חִזְקָיָה קְרַאנְק גֶן אֶרֶן צוּ שְׁטֶארְבֶּן וַיָּבֹא אֵלָיו יְשַׁעְיָהוּ אִיז גְקוּמֶן צוּ אִים יְשַׁעְיָהוּ בֶּן אָמוֹץ דֶר נָבִיא וַיֹּאמֶר אוּן נָאטְס וֶואר צוּ אִים כה אָמַר ה' אַז

האט

כה אָמַר יְהוָה צַו לְבֵיתֶךָ כִּי מֵת אַתָּה
וְלֹא תִחְיֶה: ב וַיַּסֵּב אֶת פָּנָיו אֶל הַקִּיר
וַיִּתְפַּלֵּל אֶל יְהוָה לֵאמֹר: ג אָנָּה יְהוָה
זְכָר נָא אֵת אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ
בֶּאֱמֶת וּבְלֵבָב שָׁלֵם וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ
עָשִׂיתִי וַיֵּבְךְּ חִזְקִיָּהוּ בְּכִי גָדוֹל: ד וַיְהִי
יְשַׁעְיָהוּ לֹא יָצָא הָעִיר הַתִּיכֹנָה וּדְבַר-
יְהוָה הָיָה אֵלָיו לֵאמֹר: ה שׁוּב וְאָמַרְתָּ
אֶל חִזְקִיָּהוּ נְגִיד עַמִּי כֹּה אָמַר יְהוָה
אֱלֹהֵי דָוִד אָבִיךָ שָׁמַעְתִּי אֶת תְּפִלָּתֶךָ
רָאִיתִי אֶת דִּמְעָתֶךָ הִנְנִי רֹפֵא לָךְ
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי תַּעֲלֶה בֵּית יְהוָה:

אֲמַר יְיָ פְּקִיד עַל אֱנָשׁ
בֵּיתָךְ אֲרֵי כְאִית אַתְּ
וְלָא תֵיחֵי מִמַּרְעָךְ:
ב וְאַסְחַר יָת אַפּוֹהִי
לָכוֹתֶל בֵּית מַקְדְּשָׁא
וְצַלֵּי קֳדָם יְיָ לְמֵימָר:
ג קֳבֵל בְּעוּתִי יְיָ אַדְכַּר
כְּעַן יָת דְּפָלְחִית קֳדָמָךְ
בִּקְשׁוֹט וּבְלִבָּב שְׁלִים
וְדַתַקִּין קֳדָמָךְ עֲבַדִית
וּבְכָא חִזְקִיָּה בְּכִיָּא
סַגִּיאָה: ד וַהֲוָה יְשַׁעְיָה
לָא נְפַק לְדָרְתָא
מְצַיְעָאָה וּפִתְגָמָא נְבוּאָה
מִן קֳדָם יְיָ הֲוָה עֲמֵיהּ
לְמֵימָר: ה תּוּב וְתֵימַר
לְחִזְקִיָּה מַלְכָּא דְעַמִּי
כִּדְנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהֵיהּ
דְּדָוִד אֲבוּךְ שְׁמִיעַ קֳדָמַי
צְלוֹתָךְ נְלִיָּא קֳדָמַי
דְּמָעָתָךְ הָא אֲנָא מַסֵּי
לָךְ בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה
תִּיסַק לְבֵית מַקְדְּשָׁא

דיו

ה"א ויכב . כדמות י': זמר נח . כס : ותמוט כעיניך. סנהדרין קד : ויהי ישעיהו . פרוזין כד : חצר קדי

רד"ק

ולא תחיה לעולם הבא מאי שעבא דלא עסקת בפריה ורביה ואמת היא כי בניו ניכרו אחר חליו שנ' בן שתי' עשרה שנה מנשה במלכו (ב) אל הקיר. כדי לבוין לבו בתפלתו כי היה התפלל בלבו לפי המה האלמקצר ויש שהרי לא היה אלא בן ל"ט שנים כשחלה חלי זה ו"ת אל הקיר לכותל בית מקדשו : (ג) התהלכתי לפניך . וה עבודת הלב ואחר כך זכר המעשה : והטוב בעיניך עשיתי . כמו שהעיר עליו הכתוב ויעש חישר בעיני ה' ככל אשר עשה דוד אביו ואומר מצותיו אשר צוה ה' את משה . ובדרש יחסוב בעיניך עשיתי שבנו ספר רפואות שעשה שלמה והיו חגם ביטחים בו ולא היו דורשים את ה' בלבם: (ד) לא יצא העיר התיכונה . העיר כתיב וחצר קרי ובדברי רז"ל כתב העי' וקרינן חצר מבאן שהסרטיא של מלכים בעיירות ביהודה ובמקום אחר אמר בירושלמי כתיב העיר לומר מהר הקב"ה להודיע רפואתו בשרם יצא קול הבשרה

מנחת שי

כ (ג) תמה ה' . חד מן ו' כתיבין ב"ק (נאמן בשבועה ובב"ק כ"י בכתי עשקים ובכולהו כתיבי בשרים ובכולהו קריין בשרים) ובכולם שלם . וכתיבים סימן ל"ת ובלבם שלם וסימן לתי בשרים ובכולהו קריין בשרים ובכולהו כתיבי בשרים ובכולהו קריין בשרים ובכולהו כתיבי בשרים ובכולהו קריין בשרים ובכולהו כתיב

ו וְהוֹסַפְתִּי עַל־יָמֶיךָ חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה
וּמִכַּף מֶלֶךְ־אַשּׁוּר אַצִּילְךָ וְאֶת הָעִיר
הַזֹּאת וְגַנּוֹתִי עַל־הָעִיר הַזֹּאת לְמַעֲנִי
וּלְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי׃ ז וַיֹּאמֶר יְשַׁעְיָהוּ קְחוּ
דְבֶלֶת תְּאֵנִים וַיִּקְחוּ וַיָּשִׂימוּ עַל־הַשְּׁחִין
וַיְחִי׃ ח וַיֹּאמֶר חִזְקִיָּהוּ אֶל־יְשַׁעְיָהוּ מָה
אוֹת כִּי־יִרְפָּא יְהוָה לִי וְעָלִיתִי בַיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי בֵּית יְהוָה׃ ט וַיֹּאמֶר יְשַׁעְיָהוּ
זֶה־לְּךָ הָאוֹת מֵאֵת יְהוָה כִּי יַעֲשֶׂה

ת"א וכוסכתי על ימיך . ישעיה מט יג׃ : ורגזתי . בדברות יח׃ כי יעבד . עקידה בשר יג׃

רש"י

עליו מיתה כדאיתא לירושל׳:(ו)ומכף מלך אשור אצילך. למדנו שלפני מפלתו של סנחריב הלה : (ז) דבלת תאנים. כשהם לחים קרויין תמיס וכשנדרסים בעיגול קרוין דבלה: וישימו על השחין ויחי . וגם כתוך גם שהרי לף כבר חי כמאתם מתן עליו דבלה נסרפ והקב"ה נתן בדבר המתהכל

רד"ק

בעיר שנקנסה עליו מיתה: (ו) והוספתי על ימיך . שהיו קצובים לך ובזה מחלוקת בדברי רז"ל ר"א בישלו הוסיפו לו כי יציו הקצובים חיו יותר ולעונשין חיו מחסרין לו ויש אומרים תוספת עשו לו על הקצובים לו ובספר שמואל בספר׳ כי אם יי׳ יגפנו פירשנו זה הענין : ומכף מלך אשור אצילך . זה ראיה כי קור׳ בספרו של סנחריב חלה הזקיה: (ז) דבלת התאנים . ברבו רז"ל והלא אם אתה נותן שרף של תאנים על הבשר מיד הבשר בהתחבל אלא גם בתוך גם כיוצא בדבר ויורהו ה׳ עין עין מר חיה כך הוא דרכו של הקב"ה במר הוא מיבשים את הבר: (ח) מה אות . שאל אות לפי שאמר לו הנזר׳ כפילה כי מת אתה ולא תחיה חשב כי מת שאמר לו ישעיה הנני רופא לך לא אמר אלא לנחמו לפי שרא׳ אותו שבכה בכי נדול ואף על פי שראה שנתרפא השחין לא חשב שנתרפא עד שיתחזק ויובל לעלות בית יי׳ כי אפש׳ שישוב השחין עדיין או שלא סר החולי ממנו :

רלב"ג

(ז) קחו דבלת תמים. ידוע כי כב"י כשיבשה מיוחסים יקרה להם קלת מכוח כשמבד זה ביחים בהם יותר מעט מהזהום מלל בעבע וכמו כן הוא קחת דבלת תמים כי מע"פ מלין הו כה בשבות זה סבה הו קלת מבול בכפוסת סמורסות ובכובול : (ח) ויאמר חזקיהו אל ישעיהו מה אות כי ירפא ה׳ לי . לשון בחדש בלא היה זה מיעוט המיכה לחזקיהו שם בקב לות בזה וזה שבבר הודיעו ישעיה כי בזולת בב"י היתה ביומות ושבה כבשבים להוסיף על ימיו ממש עבדה בבר חילו היה בנלוי ר"ל שם יהיה חזקיהו כאחד מבבלומות ביתבן בחדבן הו

מצודת דוד

מלוס על עניני דיבך : (ה) בה אות . כ"ל מה מעד יבבר לאות גדול וכפלה כאבר יכפלמי ס׳ מבל מפלוס בחלי ומפלה ביום הבלעדי לל בית ס׳ : (ו) זה לך האות בארת ה׳. במקום מפלתו ממר לחת לך לות על הדבר הזה אבר תעלה ביום סג׳ לביא כ׳ : הלך הצל עשר מעלות. מעלות היו עשויים מוב המחר לבחון בהם בעות היום כי כל בעה יהי הלל מעלה אחת ובאל זו בחיה לות יבחל יותר ממ בילך הלל בשבלכו לפנים עבר מעלות פחלוס ובבעב אחד (ויהיה הלך כמו בשקדח) או אם תחזיר

מצודת ציון

שחה : (ד) התיכונה . המלמעית : (ו) דבלת התאנים . כמ התאנים הנדבקים יחד : השחין . מין נגע בגופה על יהד וקן לבחין פוהה מהמצועות (במות ע׳) : ויחי . מעין רפואה כמו עד חיותה (יחוקאל ט׳) : (ח) בה אות . מלת מה יורה על נודל הדבר ובהיכוה כמו מה לזיר ממך (תהלים ח׳) : אות . מופת :

פירוש ע"ט

אום פֶּסַח : (ו) וְהוֹסַפְתִּי עַל יָמֶיךָ אוג אִיךְ וָיעל טָעֶרָ
אוף דַיינָע טָעג פּוּפְצְעָהַן וָאר וּבְנֵה מֶלֶךְ אַשּׁוּר אוג
פּוּן דֶער הַאנְד פּוּן דֶער קֶעלֶךְ אַשּׁוּר וָועל אִיךְ דִיךְ
מַצִּיל זַיין אוג דִי דָאזִיגֶע שְׂטָאט וְגוֹנוֹתִי אוג אִיךְ וָועל
מָגֵן זַיין אוֹף דֶר דָאזִיגֶער שְׂטָאט פּוּן מַיינֶט וָועגֶן
אוג פּוּן וֶועגֶן דָּוִד מַיין קְנֶעכְט : (ז) וַיֹּאמֶר יְשַׁעְיָהוּ אוג
יְשַׁעְיָהוּ הָט גְּנוּמְט גְּרֶעסְטֶענִי פֵיגֶן וּיקְחוּ
הָאבֶּן זַיי גְּנוּמֶן אוג גְּטָאן אוֹף דָעם גְּרֵיזֶר
וַיְחִי אוג עָם פֶר הֵיילְט גְּוָואָרֶן (אוג דָם אִיז גְּוֶוען
אַיין גָּם אוג דָעם אֲנֶעגֶען גָּם וָעָן מֶען לֵיינְט אַיין
פֵיג אוֹף זַיין דְּיִיש אַזוֹ זַיי דָעם פֶּר שְׂטִינְקְען
אִימְלִיכֶע שְׂעָה נַיי דֶר שְׂאטֶן אַראָפּ אַיין מָרֶעפּ

יְהוָה אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר הָלֹךְ׃ הַצֵּל
עֲשֶׂר מַעֲלוֹת אִם־יָשׁוּב עֶשֶׂר מַעֲלוֹת׃
י וַיֹּאמֶר יְחִזְקִיָּהוּ נָקֵל לַצֵּל לִנְטוֹת עֶשֶׂר
מַעֲלוֹת לֹא כִי יָשׁוּב הַצֵּל אֲחֹרַנִּית
עֶשֶׂר מַעֲלוֹת׃ יא וַיִּקְרָא יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא
אֶל־יְהוָה וַיָּשֶׁב אֶת־הַצֵּל בַּמַּעֲלוֹת
אֲשֶׁר יָרְדָה בְּמַעֲלוֹת אָחָז אֲחֹרַנִּית׃

יי יַת פִּתְגָמָא דְמַלֵּיל
הַיְקָהּ טוֹלָא עֲסַר שְׁעִין
אִם יְהוֹב עֲסַר שְׁעִין׃
י וַאֲמַר חִזְקְיָה קַלִּילָא
דָּא דְיַקָּהּ טוֹלָא עֲסַר
שְׁעִין בְּרַם נִסָּא יְהוֹב
טוֹלָא לְאֲחוֹרוֹהִי עֲסַר
שְׁעִין׃ יא וְצַלִּי יְשַׁעְיָה
נְבִיָּא קֳדָם יְיָ וַאֲתִיב יַת
טוֹלָא בְּצוּרַת אֶבֶן
שַׁעֲיָא דְנַחֲתַת בְּמַסְקָנָא
דְאָחָז

ת"א הלך לאחוריהם . סם : פס לוס . (סנהדרין ג) :

רד"ק

(ט) הלך הצל . כמו ילך שאל לו באיזה אות יבחר אם ילך הצל לפנים עשר מעלות ברגע אחד או ישוב אחורנית עשר מעלות ואמר חזקיהו נקל לצל לנטות עשר מעלות כי הגלגל במרוצתו יהיה נקל האות שימהר ברוצתו יותר ממנהגו אבל האות יהיה יותר חזק אם ישוב אחורנית מכחלכו :(יא)במעלות אשר ירדה . אשר ירד' השמש והלך הצל עשרה מעלות ושב חשמש אחורנית והיה הצל במעלה הראשונה : במעלות אחז . כי זוא בנה אותם המעלות , ובדרש אשר ירדה במעלות אחז כי במות אחז נתקצר היום ונטה הצל עשר מעלות וירדה השמש עשר מעלות טרם זמנו כדי שלא יספדוהו לפי שהיה רשע ואותם עשר מעלות שירדה לאחז חזר' אחורנית לחזקיה לאות וי"ת וצלי ישעיה נביאה קדם יי ואתיב ית טולא בצורת

רש"י

לתוך דבר שנתהבל ומתרפה : (ט) הלך הצל עשר מעלות אם ישוב עשר מעלות . הרי זה מקרי קלר כבר ירד הלל למעלות העשוי' לשעות היום כמו (תורלי"ן כלע"ז) שעושין התכשים לבחון שעות היום הפן תתה שימתין במקום שהוא עם כדי שהלך עשר שעות או ישוב למעלה עשר מעלות ויהא נראה כאילו הוא שחרית: (י) ויאמר יחזקיהו נקל לצל לנטות עשר מעלות . דבר קל הוא לגנות במקומו ושוטה ושומל עשר מעלות לאיזו דבר הגיכר כ"כ לא כן הלא שוב הלל ויהיה הדבר תימה שרשו שפנה היום לערוב ומוזר להיות בוקר : (יא) אשר ירדה במעלות אחז . יום שמת אחז נתקלר היום ומיכר הלל לירד עשר מעלות כדי שלא יהא נספד ואותן עשר שעות מזרו עבריו לחזקיהו :

רלב"ג

כמו הסבגמה ולזה לפ היה כומך כזה חזקיהו שם לפ שיתן לו זמן שכזלת תגלי נקו לו הכבם יתכרך זלת המלכה : (ט) הלך הלל עשר מעלות שם ישוב עשר מעלות . כ"ל שם יכוב ללכת עשר מעלות מחיות כדרך שיהיו מסבים מעלות : (י) ויאמר חזקיהו נקל הלל לנטות עשר מעלות . הנה זה הספיק קצה מאד בפילוגו וזה כי ידוע כי טיהת הלל תהי' מלה תעיפת השמש ולפי תניעת השמש מעט מעט יהי הלל מעט מעט וזה מבואר, בעלמנו בהיות העניו כן מה זה שאמר חזקיהו נקל הלל לנטות עשר מעלות לית מכר חזקיהו נקל מה שהוא מסתופת בעלה מאד לא יהיו כמותו בקילות לפילוו למשה שכר לא קם כמותו לכל הלהלות והמופתים שכר עשה כי המופתים ההם היו למשה סדר הלו הדברים המפלים והלו יותר נפלא לתן סימור מה שיתחזק בו שכר הנביאים העלויים וכהיות העניו כן הנה יהיה זה המאמר מהזקים בתלות ומסלות ולית לחוי שיתחשוב זה עליו טם שנמנעו הגלגלים מדליו ולזה לאמרנו שלא היה זה המופת בתעות השמש בעלמו, יקבה מה שאמר בספר דברי הימים על מלולי שרי בבל שבאו לדרוש המופת שכר היה בתלן כי ידמה מזה המקום שזה המופת היה על שינוי הגלגל מהלכיו עשר מעלות : (י) נקל לצל לנטות . הפלה זה שיעשה הלל בתכיוים הוא נקל מול הוה החזק הלל כי בעטיות הלל בתכיוים הלה תלך בגעל בהמה שתהלכו ולך יתכר לילכת בתדוקף ולין הפלה שיכר כ"כ ולזה יבוב הלל לתוכיים כי הפלה הזה יותר חזק וקשה: (יא) ויקרא וגו' . לעשות הפלה לשר כתר חזקיה : בתעלות אחז . כ"ל זה הפלה שעשה בתעלות שכר עשה לתז וכשם שב הלל לתוכיים עשר תעלות . וכ"ל לתזו שכב לללוך בהשבון שתירדה לגדם בתעלות היום שעתה לתז לקלר לת היום להעניש

דְּאָחֵז שְׁמְשָׁא לַאֲחוֹרוֹהִי עֲשַׂר מַעֲלוֹת׃ יט בְּעֶדְנָא הַהִיא שְׁלַח בְּרַאדַךְ בַּלְאָדָן בֶּן־בַּלְאָדָן מַלְכָּא דְּבָבֶל אִגְּרִן וְקִרְבְּנִין לָוָת חִזְקִיָּה אֲרֵי שְׁמַע אֲרֵי אִתְמְרַע חִזְקִיָּה׃ כ וְקִבֵּל מִנְּהוֹן חִזְקִיָּה וְאַחֲוִנּוּן יָת כָּל בֵּית גְּנוּזוֹהִי יָת כְּסַפָּא וְיָת דַּהֲבָא וְיָת בּוּסְמָנַיָּא וְיָת מִשְׁחָא טָבָא וְיָת בֵּית מָנוֹהִי וְיָת כָּל

ה״א בלאדן. סנהדרין לו׃

ר״ש״י

(יב) כי שמע כי חלה. ועד לאותו היום לא היה מלך הולה וחזק ואיך שמע למוד היה להכיל בשלש שעות ביום ויכן עד תשע כיון שהזר נגלל ממה לחזקיהו ניער כתפו ששות ומלך שתות שהרית בקש להרוג את עבדיו אומר מתם הנתתם לוהי ליכן יום ולילה אמרו נגלל ממה חזר אמר להם מי הזעירו אמרו לו אלהיו של חזקיה כדאיתא בסנהדרין: (יג) בית נכתו. בית גנזי כשמיו כמו נכלות וצרי ולוט (בראשית ל״ז כ״ה): ואת שמן הטוב. יש פותרין שמן המשחה ויש פותרים שמן אפרסמון (בלסמון) שהוא מצוי בא״י כאומר (ביחזקאל כ״ז י״ז) יהודה וישראל המה

נכתו קרי רד״ק

אבן שניא דנחתת במסקנא דאהנו שמשא לאחורוהי עשר שעין ר״ל בטלולות חיתה אבן מסומנת לדעת שעות היום: (יב) בראדך. ובישעיה מראדך כתיב בם״ם ואחד הוא כי הם מסורא אחד ובלאדן הוא שם כנוי נמסך לאביו שהיה שמו בלאדן והה מלך אשרחדון כי סנחריב כלך בבל היה וכן בימי מנשה נאמר בדברי הימים ויבא עליה׳ את שרי הצבא אשר למלך אשור ותו׳ ויוליכוהו בבלה: כי שמע כי חלה. לא היה עיקר שליחותו על חלויו אלא על המופת שנעשה לו על חליו וכן הוא בדברי הימים לדרוש המופת אשר היה בארץ: (יג) וישמע עליהם. כמו אליהם ועל כמו אל ורבים כמותר כמו ויולך אלקנה הרמתה על ביתו כמו אל ביתו ומה שאמר וישמע נ״א שהם בקשו ממנו להראותם נכתתו וישמע אליהם ועשה כן וכת״י וקבילי מנהון וכיוצא וישמח עליהם: את כל בית נכתו. כל בית חמדתו כלומר כל הדברי׳ שהיו לו ואחר כך פרש מה הם הדברים

רלב״ג

(יב) בעת ההיא שלח ברודך בלאדן. לשון שקדם כי מע״ם שהיה סמוך לחדש מוכל בכבל כמו שיזלוה ממנה בתמר כמה שקדם ויבא מלך אשור מבבל והם היה שם מלך ויהי תקף בתחריב ויהיה נותן לו מס ואמנם הבבלים היו מתנגדים עם כל המלכים שהיה כובש מהם והסיבה לפי דעתי בשביל ההגלה שהגלה לאלכי אשור עד בבל ובוודאי עלך בבל וכחזקיה במלכות הזה ובחכך התלבות לו ולכבו ולכן כמו עד שבעים בבבל: ספרים ומנחה אל חזקיהו. ספר ספר בספר ד״ה כי רבים היו מבלים מנחה לה׳ וכילבלים ומגדנות לחזקיה ויהיה זה כן מפני מה בשמעו מהשגחה בעבור ה׳ בחיל מלך אשור לאבוד אז ידעו כל ממלכות הארץ כי ה׳ הוא האלהים ולזה ספר זה עם מה שפור זה במפורש אבל בשביל שבקשו מה שבקשו מה שבקשו מעטו ולעזר להם כל מפר שהלו הסיבה מה שהיה קטן הוא קטון ומחולחין ולחל זה פרש בספר מלכים ושמע עליהם חזקיהו. ר״ל ויהי שומע אליהם ועשה להם כל אשר חפצו ולהראותם את כל בית נכתה כסף וזהב ובשמים ובגד המשך ובית כלי נכתה כסף וזהב ובשמים ובגד המשך ובית כלי נכתה כסף וזהב ובשמים ובגד המשך ובית כלי

אֲשֶׁר נִמְצָא בְּאוֹצְרֹתָיו לֹא־הָיָה דָבָר
אֲשֶׁר לֹא־הֶרְאָם חִזְקִיָּהוּ בְּבֵיתוֹ וּבְכָל־
מֶמְשַׁלְתּוֹ׃ יד וַיָּבֹא יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא אֶל־
הַמֶּלֶךְ חִזְקִיָּהוּ וַיֹּאמֶר אֵלָיו מָה־אָמְרוּ
הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה וּמֵאַיִן יָבֹאוּ אֵלֶיךָ
וַיֹּאמֶר חִזְקִיָּהוּ מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה בָּאוּ
מִבָּבֶל׃ טו וַיֹּאמֶר מָה רָאוּ בְּבֵיתֶךָ
וַיֹּאמֶר חִזְקִיָּהוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר בְּבֵיתִי
רָאוּ לֹא־הָיָה דָבָר אֲשֶׁר לֹא־הֶרְאִיתִם
בְּאֹצְרֹתָי׃ טז וַיֹּאמֶר יְשַׁעְיָהוּ אֶל־חִזְקִיָּהוּ
שְׁמַע דְּבַר־יְהוָה׃ יז הִנֵּה יָמִים בָּאִים

דְּאִשְׁתְּכַח בְּגִנְזוֹהִי לָא
הֲוָה מִדַּעַם דְּלָא אַחֲזִינוּן
חִזְקָה בְּבֵיתֵיהּ וּבְכָל
שׁוּלְטָנֵיהּ׃ יד וַאֲתָא
יְשַׁעְיָה נְבִיָּא לְוָת מַלְכָּא
חִזְקָה וַאֲמַר לֵיהּ מָה
אֲמָרוּ לָךְ גַּבְרַיָּא הָאִלֵּין
וּמִנָּן אֲתוֹ לְוָתָךְ וַאֲמַר
חִזְקָה מִמְּתָקָא רְחִיקָא
אֲתוֹ לְוָתִי מִבָּבֶל׃
טו וַאֲמַר מָה חֲזוֹ בְּבֵיתָךְ
וַאֲמַר חִזְקָה יַת כָּל דִּי
בְּבֵיתִי חֲזוֹ לָא הֲוָה
מִדַּעַם דִּי לָא אַחֲוֵיתִינוּן
בְּגִנְזַי׃ טז וַאֲמַר יְשַׁעְיָהוּ
לְחִזְקָה קַבֵּל פִּתְגָמָא
דְיָ׃ יז הָא יוֹמַיָּא אָתָן

ויתנטיל

בְּאֹצְרָתַי׃ טז וַיֹּאמֶר יְשַׁעְיָהוּ אֶל־חִזְקִיָּהוּ
שְׁמַע דְּבַר־יְהוָה׃ יז הִנֵּה יָמִים בָּאִים

רד"ק

ואמרו כי לפיכך נקרא ירחיה. והיה רע בעיני ה' כי חרא' להם בית מקדש כי נתנא' בבא אליו השלוחים מארץ רחוקה וכי היה מצליח בכל דרכיו וכן אומר בדברי הימים כי נכה לבו ואבר בשלוחים האלה שבאו לכבודו והיה לו לומ' שבאו לכבוד האל כי לדרוש המופת באו וכן אומר בדברי הימים וכן במליצי שרי בבל המשולחים עליו לדרוש המופת אשר היה בארץ וזבוז

המומר לחבי תנכי (כרחמים ד' ח') היה לו לומר רבוו על שלום הלמ כל הנסתרות גליות לך כדחיתת בתגומת. כלעם

מנחת שי

ובדעום יבן יב הערה. מהילוף הגז בגל אחד מפרשים אין בכם. מלם כל בן הוא ספ' שביעית: (יד) ויבא ישעיהו הנביא אל המלך חזקיהו. בפ"ת נכתב: בלהו

רלב"ג

רש"י

רוכלין בחטי מיות ופגג ורמיתי בם' יוסיפין פגג הוא חפרסמון וגדל בירושלם ועל שם הריח נקרא יריחו: לא היה דבר. את האהרן והלוחות וספר התורה: (יד) מארץ רחוקה באו. זה אחד מהלשם שבדקן הקב"ה ומלאן עביט על מים עטורים. קין. יחזקיהו. וכלעם. קין לץ ידעתי

מצורת ציון

(יד) ובאין. מהיכן מקום:

מצודת דוד

עליהם. יתכן בהקבו להרחות לכם את כל בית נכאו ושמע מליכם

לקוטי יקרים

פירוש ע"ט

הייַנער פון זַיינֶע שַׁלִּים אוּנ אַלֶּין וָואם איז נָאכְן גָעפִּינען אוּנ זַיינֶע אוֹצָרוֹת לא הָיָה דָּבָר עָם איז ניט גָעוֶוען אַיין זאַך וָום חִזְקִיָּהוּ הָט זַיי ניט גָעוַוַיזען אוּנ זַיין הויז אוּנ אַין זַיין גַאנְצֶן גֶעוָואלְטִיגקַיים: (יד) וַיָּבֹא יְשַׁעְיָהוּ אִיז אַין זַיין גַאנְצֶן גֶעוָואלְטִיגקַיים: (יד) וַיָּבֹא חִזְקִיָּהוּ יַיאַגֶּר אַלַי אוּנ הָט גֶזוּכְט צוא אִים מָה אָמְרוּ וָואם הָאבֶּן גֶזוּכְט דִי דַאוּנֶע מַאנֶּען וּמֵאַיִן יָבֹאוּ אוּנ פון וָואנֶען זֶענֶען זַיי גֶקוֹמֶן צוּ דִיר יַיאַגֶּר חִזְקִיָּהוּ הָט חִזְקִיָּהוּ גָאנְצְט גֶאנְצְט מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה בָּאוּ פון אַיין נַייט לַאנְד זֶענֶען זַיי גֶקוֹמֶן פון בָּבֶל: (טו) וַיֹּאמֶר הָט יְשַׁעְיָהוּ גָאנְצְט מָה רָאוּ וָואם הָאבֶּן זַיי גֶזֶעהֶן אוּנ דַיין הויז יַיאַגֶּר חִזְקִיָּהוּ הָט חִזְקִיָּהוּ גָאנְצְט אֵת כָּל אֲשֶׁר בְּבֵיתִי אַלֶּין וָום אוּנ מַיין הויז איז הָאבֶּן זַיי גֶזֶעהֶן לֵא הָיָה דָבָר עָם איז ניט גָעוַוַיזען אוּנ אוֹצָרוֹת: (טז) וַיֹּאמֶר יְשַׁעְיָהוּ הָאט גָאנְצְט אִין אַיין נַייט וָואם איך הָאב זַיי ניט גָעוַוַיזען נָאכְט: (יז) הִנֵּה יָמִים בָּאִים נוּן עָם וָועט קוּמֶען טָעג

וְנִשָּׂא׀ כָּל־אֲשֶׁר בְּבֵיתֶךָ וַאֲשֶׁר אָצְרוּ
אֲבֹתֶיךָ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה בָּבֶלָה לֹא־יִוָּתֵר
דָּבָר אָמַר יְהוָה׃ יח וּמִבָּנֶיךָ אֲשֶׁר יֵצְאוּ
מִמְּךָ אֲשֶׁר תּוֹלִיד יִקָּחוּ וְהָיוּ סָרִיסִים
בְּהֵיכַל מֶלֶךְ בָּבֶל׃ יט וַיֹּאמֶר חִזְקִיָּהוּ
אֶל־יְשַׁעְיָהוּ טוֹב דְּבַר־יְהוָה אֲשֶׁר
דִּבַּרְתָּ וַיֹּאמֶר הֲלוֹא אִם־שָׁלוֹם וֶאֱמֶת
יִהְיֶה בְּיָמָי׃ כ וְיֶתֶר דִּבְרֵי חִזְקִיָּהוּ וְכָל־
גְּבוּרָתוֹ וַאֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־הַבְּרֵכָה וְאֶת־
הַתְּעָלָה וַיָּבֵא אֶת־הַמַּיִם הָעִירָה הֲלוֹא־

תרגום

וְיִתְנַטְּלוּן כָּל דִּי בְּבֵיתָךְ
וְדִנְגְזוּ אֲבָהָתָךְ עַד יוֹמָא
הָדֵין וְיִתּוּב לְבָבֶל לָא
יִשְׁתְּאַר מִדַּעַם אֲמַר יְיָ׃
יח וּמִבְּנָךְ דִּי יִפְּקוּן מִנָּךְ
דְּתוֹלִיד וְדַבְּרוּ וְיהוֹן
רַבְרְבִין בְּהֵי כְּלָא
דְּמַלְכָּא דְּבָבֶל׃ יט וַאֲמַר
חִזְקִיָּה לִישַׁעְיָהוּ תַּקִּין
פִּתְגָמָא דִּי דְמַלֵּילְתָּא
וַאֲמַר הֲלָא אִם שְׁלָם
וּקְשׁוֹט יְהֵי בְּיוֹמָי׃
כ וּשְׁאָר פִּתְגָמֵי חִזְקִיָּה
וְכָל גְּבוּרְתֵּיהּ וְדַעֲבַד
יָת בְּרֵיכְתָא וְיָת
מְזִיקְתָא וְאַיְתֵי יָת מַיָּא
לְקִרְתָּא הֲלָא אִינּוּן
כְּתִיבִין
תולדות אהרן

מלכים ב כ

(יח) ומבניך . הגלי׳ מיכאל ועוזיאל : (יט) טוב דבר ה׳ . מלמד שכיוסה עליהם והתפלש על שלמנו : (יז) לא יותר דבר . מלמד שכינוי אמר אשר עשה את הברכה וגו׳ . כדכרי הימים :

רש״י

מלמד לו המקום (במדבר כ״ג ט׳) מי התכוסה העלה עפר היה לו לומר כ׳ העלים אתה ידעת כמו שנאמר (יחזקאל ל״ז ג׳) ותוח הכיר כנחוה בלשון כן לפיר מלך מוחכ שלה חלי הרכה מבקשים ים לי חזקיהו היה לו להסיר לעפיה אתה נביאו של מקום ואתה בוחל בחלי התחיל הזקיה מתגאה ואמר מאחר רחוקה כאו חלי לכך נעשם ועל שמאה עליהם והתפלש על שלמנו : (יז) לא יותר דבר . מלה כנגד מלה לא היה דבר : (יח) ומבניך . הגלי׳ מיכאל ועוזיאל : (יט) טוב דבר ה׳ . מאחר שכימי יהיה שלום : (כ) ואשר עשה את הברכה וגו׳ . כדכרי הימים :

יקחו קרי פתח באותנח רד״ק

האלהים לנסותו לדעת כל אשר בלבבו:(יח) אשר תוליד יקחו. יקח כתיב וקרי יקחו ואמרו זה הנביאל הנניה מישאל ועזריה: והיו סריסים . מחלקת בדברי רז״ל מהם אמרו סריסי׳ ממש ומהם אמרו שנשתתרס ע״ב ביטיהם כלופר שהכירו הכל שאין בה ממש וי״ת דברבין כמו שרים ועל דניאל חנניה מישאל ועזריה אמר שהם היו בחילבי פלך בבל ונאמר עליה׳ מנכי

מצודת דוד

וכרכם: (יז) ונשא . יהיה נכא ונלקח : ואשר אצרו . מלמד שעתן כאוצר : לא יותר דבר . מכל מלמד כלילה : (יח)ומבניך . כמ דניאל חנניה מישאל ועזריה : אשר יצאו ממך אשר תוליד . כעל הדכר פעמים וכלא בדרך המקרא : (יט) טוב דבר ה׳ . טוב הדבר בעיני ופיכרו דכרו ומאחר הלוא כמ יהיה כימי וכ׳ ללמד לו הכטחתו ג׳ ס׳ יגלי מוסב כמה שיהיה מאחרי מותי : (כ) את המים . מוליך מי גיחון מהיותם מחון לעיר הניא העילה :

מנחת שי

יט פסוים בכתוב יפעיה : (יח) וקד׳ . יקחו קרי :

מצודת ציון

(יח) סריסים . סרים ומשוחים : (כ) הברכה . כנין מקנים על מקיפת המים : התעלה . הפילה למים :

פירוש ע״ט

אוג דַּיִן הוּ אִין וַאֲשֶׁר אָבְרוּ אוּן וָם דַיְינְג עָלְטֶעֶרְן
הָאבֶן בַּהַאלְטִין בִּיו אוּג דֶּעם הַיְינְטִיגֶן טאג וָועט
עָם וָועֶרְן אוֹועק גְטראגֶן קֵיין בָּבֶל לֹא יִוָּתֵר דָּבָר עָם
וָועט נִיט אִיבְּעֶר בְּלִיבֶּן אִין זַאךְ אַפֵּר ה׳ הָט גֶאזאט
גְוואגְט׃ (יח) וּמִבָּנֶיךָ אוג פִּין דַיְינֶע קִינְדֶער וָום וָועלֶן
אֲרוֹם גַיין פּוּן דִיר וָואס דוּ וָועסְט מַאכֶן גְווינֶען זָאלֶן
וָועלֶן זַייא גְנוּמֶן וָועֶרְן הֶיוּ סָרִיסִים אוּג זַיי וָועלֶן זַיין
הָעֶרְן אִין דֶעם פַּאלַיץ פּוּן דֶעם מֶלֶךְ בָּבֶל׃
(יט) וַיֹּאמֶר חִזְקִיָּהוּ הָאט חִזְקִיָּהוּ גְוואגְט צוּ יְשַׁעְיָהוּ
טוּב דְּבַר ה׳ עָם אִיז נִיט דִּיא רַייד פּוּן גָאט וָואס רוּא
הָאסְט גְרֶעט זַייאֶר אוּג עֶר הָט גְוואגְט הֲלוֹא אִם שָׁלוֹם
פֶּאר וָואר אוּב שָׁלוֹם אוּג אֱמֶת וָועט זַיין אוּג מַיינֶע
טָעג׃ (כ) וְיֶתֶר דִּבְרֵי חִזְקִיָּהוּ אוּג דִּיא אִיבְּרֶעגֶע נַאכֶּן פּוּן
עֶר הָט גְמַאכְט דֶעם טַייךְ אוּן דֶעם גְרָאבְּן אִיר הָט
אֶרְיין

הֲם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים
לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃ כא וַיִּשְׁכַּב חִזְקִיָּהוּ עִם־
אֲבֹתָיו וַיִּמְלֹךְ מְנַשֶּׁה בְנוֹ תַּחְתָּיו׃
כא א בֶּן־שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה מְנַשֶּׁה
בְּמָלְכוֹ וַחֲמִשִּׁים וְחָמֵשׁ שָׁנָה מָלַךְ׃
בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ חֶפְצִי־בָהּ׃ ב וַיַּעַשׂ
הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כְּתוֹעֲבֹת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
הוֹרִישׁ יְהוָה מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ג וַיָּשָׁב
וַיִּבֶן אֶת־הַבָּמוֹת אֲשֶׁר אִבַּד חִזְקִיָּהוּ
אָבִיו וַיָּקֶם מִזְבְּחֹת לַבַּעַל וַיַּעַשׂ אֲשֵׁרָה
כַּאֲשֶׁר עָשָׂה אַחְאָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
וַיִּשְׁתַּחוּ לְכָל־צְבָא הַשָּׁמַיִם וַיַּעֲבֹד
אֹתָם׃ ד וּבָנָה מִזְבְּחֹת בְּבֵית יְהוָה
אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה בִּירוּשָׁלִַם אָשִׂים אֶת־

פְּתִיבִין עַל סְפַר פִּתְגָמֵי
יוֹמַיָא לְמַלְכֵי דָבִית
יְהוּדָה׃ כא וּשְׁכִיב
חִזְקִיָּהוּ עִם אֲבָהָתּוֹהִי
וּמְלַךְ מְנַשֶּׁה בְּרֵיהּ
תְּחוֹתּוֹהִי׃ א בַּר תְּרֵיסַר
עַסְרֵי שְׁנִין מְנַשֶּׁה כַּד
מְלַךְ וְחַמְשִׁין וְחַמֵשׁ
שְׁנִין מְלַךְ בִּירוּשְׁלֵם
וְשׁוּם אִמֵּיהּ חֶפְצִי בָהּ׃
ב וַעֲבַד דְּבִישׁ קֳדָם יְיָ
כְּתוֹעֲבַת עַמְמַיָא דְּתָרִיךְ
יְיָ מִן קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
ג וְתָב וּבְנָא יַת בָּמָתָא
דְּאַבֵּיד חִזְקִיָּהוּ אֲבוּהִי
וַאֲקִים אֲגוּרִין לְבַעְלָא
וַעֲבַד אֲשֵׁירָתָא כְּמָא
דַּעֲבַד אַחְאָב מַלְכָּא
דְּיִשְׂרָאֵל וּסְגִיד לְכָל
חֵילֵי שְׁמַיָא וּפְלַח
לְהוֹן׃ ד וּבְנָא אֲגוּרִין
בְּבֵית מַקְדְּשָׁא דְיְיָ
דַּאֲמַר יְיָ בִּירוּשְׁלֵם
אשרי

ת"א מכוס . שם קנ :

רד"ק

יהודה והם היו מזרע המלוכה כי כן אמר נבוכדנצר לבקש מזרע המלוכה ומן הפרתמים ז (ג) כאשר עשה אחאב . כי הוא החל לעשות אשרה במלכי ישראל כי עד שמלך אחאב לא ראינו לאחד מן המלכים שעשו אשרה אלא שהיו הולכי בחטאת

מנחת שי

כא (ג) ויקם מזבחות לבעל . כתלה זו ותבדותיה שבספרך רבו בתלונים בספרים הם כם תפרים וה"ו לו מלתים ומעיקר כמו שמלתתי כס"ם כ"י שזה ויכן ויכוס ת זבחות שבספרך תפרים ועל לנו מסר ב' תפרים ובעגין וכל תורייתק כוזיים מכר . ויכי לימפר בפנים במסגרת רבתא לחכל

מצודת ציון

כא (כ) הוריש . גילש : (ג) צבא השמים . כוכבים ומזלות :

לקוטי יקרים

גְּרוּיִם אִיז דָּעֶר שְׁבָר פּוּן מְצָרִים , אַז הקב"ה הָאט גִּיגֶעבִּין אַזוֹי פִּיל שְׁכָר צוּ גְּבוֹיכְרָנֶצַר פַּאר דְּרֵיי תְּרִים וָואס עֶר אִיז גֶעֶלאפֶן פּוּן זַיין כָּבוֹד וָועגִין , אַז דִּי יִהְדִין מִיטֶען אַזוֹי פִּיל מְצוֹת אוּן מַעֲשִׂים טוֹבִים וָועגִין דָּעם כָּבוֹד פּוּן הקב"ה וָועט זַייעֶר שְׂכַר זַיין גְּרוֹיס אֶן אַשְׁיעוּר אַז אוֹיךְ דִּי וָועלְט קֶען נָאר נִים גֶעבִּין אֲמִיתְּשִׁין אַזוֹי פִּיל שְׂכַר דְּרִיבֶּער זָאגְט דִּי גמרא שְׂכַר מְצוֹת אִיז נִיטָא אוֹיף דֶּער וָועלְט , נָאר אַלֶין וָועט הקב"ה בְּצַאהְלִין צוּ עוֹלָם הַבָּא :

מצודת דוד

כא (ד) אשר אמר וגו' . כתלו המקרא קוכל עליו לומר כלו נס

פירוש ע"ט

אַרְיֶין הַלָּא הֵם כְּתוּבִים פַּר וָואר זַיי שְׁטַייגֶען גֶּשְׁרִיבֶּן אוֹף דֶּעם בּוּךְ פּוּן דִּי צַייטוּנְג וָום אִיז גְּוֶוען צוּא דִּיא מְלָכִים פּוּן שֵׁבֶט יְהוּדָה : (כא) וַיִּשְׁכַּב חִזְקִיָּהוּ אוּן חִזְקִיָּה הָט וִיךְ גְּלֵייגְט מִיט זַייגֶע עֲלֶטֶרן בֶּיימְלוּךְ מְנַשֶּׁה אוּן מְנַשֶּׁה זַיין זוּן הָט נִקִינִיגְט אוֹף זַיין אוֹרְט :

כא (א) בֶּן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה צֻוועלְיךְ יָאר אִיז מְנַשֶּׁה אַלְט גְּוֶוען אוּן זַיין קִינִיגְן וַחֲמִשִּׁים וָחֲמֵשׁ אִין פִּינְעךְ אוּן פּוּפְצִיג יָאר הָט עֶר גִּקִינִיגְט אִין יְרוּשָׁלַיִם וְשֵׁם אִמּוֹ אוּן דֶּר נָאמֶען פּוּן זַיין מוּטֶער אִיז גְּוֶוען חֶפְצִי בָהּ : (כ) וַיַּעַשׂ הָרַע אוּן עֶר הָט גְּטָאן דֶּאם וָום בֵּייז אִיז אוּן נָאכְּטֶם אוֹיךְ גְּוֶוען אִיז גְּוֶוארְן וַיַּרְדִּיקְייט פּוּן דִּי פֶּעלְקֶר וָום נָאט הָט זֵי פֶּר טְרִיבֶּען פּוּן פַּאר דִּיא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : (ג) וַיָּשָׁב וַיִּבֶן אוּן עֶר הָאט זִיךְ גְּקֶעהְרְט אוּן הָאט גִּיבּוֹעט דִּי בָּמוֹת וָואס זַיין פָאטֶער חִזְקִיָּה הָאט גְּמַאכְט פֶּר לִירֶען וַיָּקֶם אוּן עֶר הָט אוֹף גְּשִׂטֶעלְט מִזְבְּחוֹת צוּ דֶּר בַּעַל וַיַּעַשׂ אֲשֵׁרָה אוּן עֶר הָאט גְּמַאכְט אַיין לִינְדֶען בּוּם אַזוֹ וִוי אַחְאָב דֶּער מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הָאט גְּטָאן וַיִּשְׁתַּחוּ אוּן עֶר הָאט זִיךְ גְּבִּיקְט צוּ אַלֶי חֵיָילוֹת פּוּן דֶּעם הִימֶל אוּן הָט זֵיא גִּדִינְט : (ד) וּבָנָה מִזְבְּחוֹת אוּן עֶר הָט גְּבוֹעט מִזְבְּחוֹת אוּן גָאטֶם הוּיז אֲשֶׁר אָמַר ה' דָּאם נָאט הָאט גְּזָאגְט

שְׁמִי׃ ה וַיִּבֶן מִזְבְּחוֹת לְכָל־צְבָא
הַשָּׁמַיִם בִּשְׁתֵּי חַצְרוֹת בֵּית־יְהוָה׃
ו וְהֶעֱבִיר אֶת־בְּנוֹ בָּאֵשׁ וְעוֹנֵן וְנִחֵשׁ
וְעָשָׂה אוֹב וְיִדְּעֹנִים הִרְבָּה לַעֲשׂוֹת
הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיס׃ ז וַיָּשֶׂם אֶת־
פֶּסֶל הָאֲשֵׁרָה אֲשֶׁר עָשָׂה בַּבַּיִת אֲשֶׁר
אָמַר יְהוָה אֶל־דָּוִד וְאֶל־שְׁלֹמֹה בְּנוֹ
בַּבַּיִת הַזֶּה וּבִירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בָּחַרְתִּי
מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אָשִׂים אֶת־שְׁמִי
לְעוֹלָם׃ ח וְלֹא אֹסִיף לְהָנִיד רֶגֶל
יִשְׂרָאֵל מִן־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתִּי
לַאֲבוֹתָם רַק אִם־יִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל
אֲשֶׁר צִוִּיתִים וּלְכָל־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה
אֹתָם עַבְדִּי מֹשֶׁה׃ ט וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּתְעֵם

אַשְׁרֵי יַת שְׁכִינְתִּי׃
ה וּבְנָא אֲגוּרִין לְכָל
חֵילֵי שְׁמַיָּא בְּתַרְתֵּין
דָּרָתָא דְּבֵית מַקְדְּשָׁא
דְּיָי׃ ו וַעֲבַר יַת בְּרֵיהּ
בְּנוּרָא וְעָנַן וְנַחֵישׁ
נַעֲבַד בִּידִין וְכַהֲרוּ אַסְגֵּי
לְמֶעְבַּד דְּבִישׁ קֳדָם יְיָ
לְאַרְגָּזָא קֳדָמוֹהִי׃
ז וְשַׁוִּי יַת צְלַם אֲשֵׁירְתָא
דַּעֲבַד בְּבֵיתָא דַּאֲמַר
יְיָ לְדָוִד וּלְשְׁלֹמֹה בְּרֵיהּ
בְּבֵיתָא הָדֵין וּבִירוּשְׁלֵם
דְּאִיתְרְעֵיתִי מִכֹּל
שִׁבְטַיָּא דְיִשְׂרָאֵל אַשְׁרֵי
יַת שְׁכִנְתִּי לְעָלַם׃
ח וְלָא אוֹסִיף לְמַלְטָלָא
יַת יִשְׂרָאֵל כֵּן אַרְעָא
דְּיַהֲבִית לַאֲבָהָתְהוֹן
לְחוֹד אִם יִטְרוֹן לְמֶעְבַּד
כְּכֹל תַּפְקִידָתָא
דְּפַקֵּידְתִּינוּן וּלְכָל
אוֹרַיְתָא דְּפַקֵּיד יָתְהוֹן
עַבְדִּי מֹשֶׁה׃ ט וְלָא
קַבִּילוּ וְאִטְעִינוּן מְנַשֶּׁה
לְמֶעְבַּד

רד"ק

ירבעם: (ו) לעשו הרע בעיני ה' להכעיס. אמרו שהילק האש הפליגה שהיתה בכוזבה מעת שירד שם בימי שלמה עמד הוא ופלקה וזה המעש' הי' להכעיס: (ח) ולא אוסיף להניד. אמר אוסיף כי כשהיו חוטאי' היה משלים בהם ארוביה' והיו מנידי' כמו (ש"ב כ' י"ט) ומפי אמתורגמ' לאהרגת קדמוהי כן דרך התרגום בכל מלת נ כ ב ע ש מאחר כנוד המקום ברוך הוא: (ט) להכיד רגל ישראל. רלחיתי מי שמסתכל הם כמוב הם רגל וכן נרמה מהתרגום ולחין כפף מוניח מידי ודלתי כל הסמניח

מצודת דוד

פסה כלם ס' ממר כי שמה יסכון והוא פס שמה מזמומת להתכלכה: בירושלים. בבית המומד ביכוסלים: אשים את שמי. כ"ל לחכיה

מצודת ציון

(ח) להניד. מל' נדידה: (ט) ויתעם. מל' תועה.

פירוש ע"ט

אוּנ דָּעם הוּיז וָואם שְׁמַיים אוּנ יְרוּשָׁלַיִם וָועל אִיהְ
הָט גְמַאכְט דָם בִּילְד פוּן דָר לִינְדָען בּוּים וָום עָר הָט
נְמַאכְט בַּבִּית אוּנ דָעם הוּיז וָום נָאמ הָט גְנָאמְט צוּ
דָּוִד אוּנ צוּ שְׁלֹמֹה זַיין זוּן בַּבִּית הַזֶּה אוּנ דָעם דָאזִיגֶן
הוּז אוּנ אִין יְרוּשָׁלַיִם וָום אִיהְ הָאב זִי אוֹס דָר וַויְלְט
מַיין פוּן אַלֶּי שְׁבָטִים פוּן יִשְׂרָאֵל אָשִׂים וָועל אִיהְ
מַאכָן רִיגֶען מַיין נָאמָן דָארְטֶן בִּיז אַיבִּיג׃ (ח) ולא
אוֹסִיף אוּנ אִיהְ וָועל נִיט מֶעהְרִין צוּ מַאכָן פַּר וָואנְדְלִין
דִי פִּים פוּן דִי יִשְׂרָאֵל מִן הָאֲדָמָה פוּן אֶפֶּ דָר עֶרד וָום
אִיהְ הָאב גְגֶעבָּן צוּא וַייעֲרִי עֶלְטֶערָן רַק אִם יִשְׁמְרוּ
נַייעֶרְט אוֹב זַיי וָועלָן הִיטֶען צוּא טָאן אַזוֹ וִוי אַלֶּץ
אִיהְ הָאב זַייא גְשָׁאפְט וּנְכִי הַתּוֹרָה אוּנ צוּ נָאר דָם

לֶערנונג

מְנַשֶּׁה לַעֲשׂוֹת אֶת־הָרַע מִן־הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר הִשְׁמִיד יְהוָה מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
וַיְדַבֵּר יְהוָה בְּיַד־עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים
לֵאמֹר׃ יא יַעַן אֲשֶׁר עָשָׂה מְנַשֶּׁה מֶלֶךְ־
יְהוּדָה הַתֹּעֵבוֹת הָאֵלֶּה הֵרַע מִכֹּל
אֲשֶׁר־עָשׂוּ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר לְפָנָיו וַיַּחֲטִא
גַּם־אֶת־יְהוּדָה בְּגִלּוּלָיו׃ יב לָכֵן כֹּה־אָמַר
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי מֵבִיא רָעָה
עַל־יְרוּשָׁלַ͏ִם וִיהוּדָה אֲשֶׁר כָּל־שֹׁמְעָיו
תְּצַלֶּנָה שְׁתֵּי אָזְנָיו׃ יג וְנָטִיתִי עַל־
יְרוּשָׁלַ͏ִם אֶת־קַו שֹׁמְרוֹן וְאֶת־מִשְׁקֹלֶת
בֵּית אַחְאָב וּמָחִיתִי אֶת־יְרוּשָׁלַ͏ִם׃

קמץ בז"ק שמעה קרי רש"י

רד"ק

ומנלי' אותם מארצם אע"פ שלא גלו גלות שלימ' לפני דוד :
(י) וידב' ה' ביד עבדיו הנביאי'. בסדר עולם יואל נחום וחבקוק
נתנבאו בימי מנשה ולפי שלא היה מנשה כשר לא נקראו
על שמו : (יב) כל שבעיו . כתי' וקרי שמעה והקרי בעבור כי
רעה לשון נקבה והכתי' על העניין : תצלנה שתי אזניו . שרשו
צלל מבנין נפעל מפעלי הכפל בעניין לקול צללו שפתי והוא ענין תנודת הרעשה (מנדימנ"ם בלע"ז) : (יג) את קו שומרון .
קו החרבן על דרך ונטיתי עליה קו תהו ואבני בהו וכן ת"י ואנוד על ירושלם את חוט חורבן שמרון ויות מחקולת צרות

סנחת שי

כתובים בלא מלא חת : (יא) בתעבותיו הלזה . הד מן ט' כתיבין הן מספר ו"ח
קדמאה ומלא ותי' בתרתה כמו שנמצא בכתי ספרים ריש סימן ט"ז וכתוב שהי
אחתי מוא : (יב) שמעיו . שמעה קרי ונקלה שהן נרמז להיות בחילופי מקבל

סויר כמו שמשמש שומרון כיד מלך אסור : ופת משקול' בית אחאב . סוף מדת המשקל שהיה בימי אחאב היה ידוע ומפורסם

מצורת ציון

(יב) תצלנה . ענין תמוהות הכפעמ כמו נלנו שפתי (תהלים נ) :
(יג) קו . חבל : ומחית . מל' מחיה ומחיקה וכ"ל מקנה : הצלחת .

מצודת דוד

שמעו כי מנשה הקטנה חוזה לעשות הרע מיד ויחר מן הפמים וכו':
(י) וידבר ה' . ולכן דבר ה' וכו' : (יב) תצלנה . כ"ל מאזניו תכפעד
ותחמוע מגודל המכלה : (יג) קו שומרון . כ"ל כדרך שכתוב אחר

יעטה קו לנישכר ולמשוות הכנין כ"כ הכתוב אחר מבוא לרעת שמרון : ואת משקולת . היא ה"טופלת הקטנה שהיא בקו
ולמכניך למעט : ומחיתי . מקום חזוה מכל אחר כמו שמקמין חזוה על פיס אחר הקזוה שלא תתעוה כן

פירוש ע"ט

לַעֲרִנוּנְג וּם מֹשֶׁה מִיין קְנֶעכְט הָט זַיי גְּשַׁאפְט׃ אוּנ עָר הָט גְּמַאכְט זִינְדִיגֶן דָאס פְאלְק פּוּן יְהוּדָה
(מ) וְלֹא שָׁמְעוּ אוּנ זַייא הָאבֶּן אֲבֶר גִיט צוּא גֶהָערְט וְיַתְעֵם מְנַשֶּׁה אוּנ מַנְשֶׁה הָט זַייא גְמַאכְט פַּר עָרֶען
צוּא טָאן דָאס פּוּן דִיא פֶּעלְקֶער וְוָאס גָאט הָט זַיי פַּר טִילְגְט פּוּן פָאר דִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
(י) וַיְדַבֵּר ה' אֵין גָאט הָט גָרֶעט דוּרְךְ זַייגִי קְנֶעכְט דִי נְבִיאִים צוּ זָאגֶן (דִיא גְּבִיאִים זָעגֶן גְוִוען יוֹאל אֵין
נָחוּם אֵין חֲבַקּוּק): (יא) יַעַן אֲשֶׁר עָשָׂה דְרוּם וָם מְנַשֶּׁה מֶלֶךְ יְהוּדָה הָט גְטָאן דִי דָאזִיגִי אוּם וְוֶעלְכֶע גִיט
הֵרַע עָר הָט גְטָאן בֶּיי זַיין פּוּן אַלִי מַעֲשִׂים וָם דִי וַיַּחֲטִיא אָמוֹרִים הָאבֶּן גְטָאן וָם זָעגֶן גְוִוען פַּר אִים וַיַּחֲטִיא
גַּם אֶת יְהוּדָה הָט אוּנ גְמַאכְט זִינְדִיגֶן דָאס פְאלְק פּוּן יְהוּדָה בִּגְלוּלָיו׃ יב לָכֵן כֹּה אָמַר
(יב) לְכֵן אוּנ דְרוּם הָאבֶּן גְטָאן אוּנ גְרֶעט דִי גְלִיכֶע זַאכֶן אוּנ גְרֶעט אִיבֶּל אוּנ וְוֶעט אוּנ וְוֶעט אִיבֶּר
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי מֵבִיא רָעָה דִי גַאנְצֶע וֶועלְט אוּנ אַלֶע מֶענְשֶׁן וְוֶעלֶן דָאס הֶערֶן דָאס וְוֶעט
עַל יְרוּשָׁלַ͏ִם וִיהוּדָה אֲשֶׁר כָּל־שֹׁמְעָיו אִיבֶּר זַייגֶן גַאנְצֶע לַאנְד גְרֶעט אוּנ גְרוֹיס אוּנ שְׁרֶעקְלִיךְ
תְּצַלֶּנָה שְׁתֵּי אָזְנָיו׃ יג וְנָטִיתִי עַל־ וְוֶעט אִיבֶּר יְרוּשָׁלַ͏ִם אוּנ אִיבֶּר דָאס הוּז יְהוּדָה וְוָאס גְטָאן
יְרוּשָׁלַ͏ִם אֶת קַו שֹׁמְרוֹן וְאֶת מִשְׁקֹלֶת וְוֶעט וְוֶערְדִיגֶן אוּנ אִיךְ וְוֶעל אוּם וְוִישְׁעֶן דִי אַלֶע וְוָאס
בֵּית אַחְאָב וּמָחִיתִי אֶת־יְרוּשָׁלַ͏ִם׃ אִיךְ וְוֶעל אוּם וְוִישְׁעֶן אוּנ וְוִישְׁעֶן אַיין יֶעדֶר מֶענְש וְוָאס

תרגום

וְיַתְעֵם מְנַשֶּׁה לְמֶעְבַּד יַת דְּבִישׁ מִן עַמְמַיָּא דְּשֵׁיצֵי יְיָ מִן קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ י וּמַלֵּל יְיָ בְּיַד עַבְדּוֹהִי נְבִיָּא לְמֵימָר׃ יא חֲלַף דַּעֲבַד מְנַשֶּׁה מַלְכָּא דִּיהוּדָה יַת תּוֹעֲבָתָא הָאִלֵּין אֲבַאֵישׁ מִכֹּל דַּעֲבָדוּ אֱמוֹרָאֵי דֶּקַדְמוֹהִי וְחַיֵּב אַף יַת דְּבִית יְהוּדָה בְּפוּלְחָן מַעֲוָתֵיהּ׃ יב בְּבֵן כִּדְנַן אֲמַר יְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל הָא אֲנָא מֵיתֵי בִישְׁתָּא עַל יְרוּשְׁלֵם וְיהוּדָה דְּכָל דְּיִשְׁמְעִינֵיהּ יְצַלֵּין תְּרֵין אוּדְנוֹהִי׃ יג וְאָגוֹד עַל יְרוּשְׁלֵם יַת חוּט חוּרְבָּן שֹׁמְרוֹן וְיַת מַתְקוֹלֶת צְרוֹת בֵּית אַחְאָב וְאֶמְחֵי יַת יְרוּשְׁלֵם

ער

כַּאֲשֶׁר־יִמְחֶה אֶת־הַצַּלַּחַת מָחֹה וְהָפַךְ:
עַל־פָּנֶיהָ: יד וְנָטַשְׁתִּי אֶת שְׁאֵרִית
נַחֲלָתִי וּנְתַתִּים בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וְהָיוּ לְבַז
וְלִמְשִׁסָּה לְכָל־אֹיְבֵיהֶם: טו יַעַן אֲשֶׁר
עָשׂוּ אֶת־הָרַע בְּעֵינַי וַיִּהְיוּ מַכְעִסִים
אֹתִי מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר יָצְאוּ אֲבוֹתָם
מִמִּצְרַיִם וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה: טז וְגַם דָּם נָקִי
שָׁפַךְ מְנַשֶּׁה הַרְבֵּה מְאֹד עַד אֲשֶׁר־
מִלֵּא אֶת־יְרוּשָׁלַם פֶּה לְפֶה לְבַד
מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יְהוּדָה

יְרוּשְׁלֵם בְּמָא דְּמִתְמְחֵיָא
בְּלוּחֵיהָא מִתְמְחֵיָא
וּמְהַהְפְּכָא עַל אַפּוֹהָא:
יד וְאֶרְטוֹשׁ יַת שְׁאָרָא
דַּאֲחַסַנְתִּי וְאֶמְסְרִינוּן
בְּיַד בַּעֲלֵי דְבָבֵיהוֹן
וִיהוֹן לָבַז וּלְהֶבֵר לְכָל
סַנָּאֵיהוֹן: טו חֲלַף דַּעֲבָדוּ
יַת דְּבִישׁ קֳדָמַי וַהֲווֹ
מְרָגְזִין קֳדָמַי מִן יוֹמָא
דְּנָפְקוּ אֲבָהָתְהוֹן
מִמְצְרַיִם וְעַד יוֹמָא
הָדֵין: טז וְאַף דַּם זַכַּאי
דַּאֲשַׁד מְנַשֶּׁה סַגִּי לַחֲדָא
עַד דִּי מַלֵּא יַת יְרוּשְׁלֵם
סִיפָא בְּסִיפָא כַּר
מֵחוּבוֹהִי דְּחַב יַת דְּבֵית
יְהוּדָה

ת"א וגם דם נקי . יומא ט נג סנהדרין קג קיג(צה קח):

רש"י

כאשר ימחה את הצלחת. כאשר ימחה הכתוב הומה קומרין כה טופרת לכוין כזו את התומה: ימחה את הצלחה. יקנח את הקערה:

ואח"כ הפכה על פניו כי כן דרך המקנח הקערה שהופך אותה אח"כ על פניה כדי שלא תתמלא כן ימחה ירושלם ויגקת אותה מאנשיה ואח"כ יתריבנה: (טז) הרבה מאד. יש מרו"ל שהרגו בן שהרג ישעיהו:

מנחת שי

(יד) ונטשתי את שמדים מהלחי. כמה קרפ מלכות יהודה שמדים נפלו כי הוה נבדו בשתי מתחלת הש"י שמוש עם יכחיל כי השתר הגלה מלך אשור: (טז) וגם דם נקי שפך מנשה. ידמה שהוא היה הוכח על פי נביא השבים לעבוד ע"ג והכעיסים המיכחי' מוש' כמו שעשתה ליזבל שהרג לח נכיאי ה':

רלב"ג

למחה והכלונו וכן למאר ביכול מיושלים יומשיו: ומחיתי. והכיתי: כלשון שמחה להם הלחמה, כ"ל כמו כיכה היה מהקערה מלאה מכשיל שבהכזבו לאיזה שמרים נפלאו כי הוא יגדו בשתי מתחלת הש"י שמוש עם יכחיל כי השתר הגלה מלך אשור: (טז) וגם דם נקי שפך מנשה. ידמה שהוא היה הוכח על פי נביא השבים לעבוד ע"ג והכעיסים המיכחי' מוש' כמו שעשתה ליזבל שהרג לח נכיאי ה':

מצודת דוד

יסיח הוא הקנות של יהודים כי לאחר שתתרוקן מכל חפיים נהפכת ומכסה: (יד) שאירית נחלתי. כי אחר שבעבי יכחיל כבר הגלו: (טו) ועד היום הזה. ולכן עתה נתמלא הסאה: (טז) עד אשר מלא. כי בכלות כעס שהקל מכפה בשפיכת דם לעדו ממנו ובאמנו גם המה ויהסה העון למנשה לפי שהיה סמוכה: פה לפה.

פירוש ע"ט

עָר וּוִישְׁט זִי אוֹס אוּנ דָּר נָאךְ קֶעֶרְט עָר זִי אוֹם אוֹף
אֵיהָר פָּנִים (כְּלוֹמַר אוֹ וְועָלְ אִיךְ מַאן צוּ יְרוּשָׁלַיִם
דָּם אִיךְ וְועָלְ זִיא אוֹס לֵיירִינְן פּוּן מָענְטְשֶׁן אוּנ אִיךְ
וָועָלְ זִי מַאכֶן וּוִיסְט): (יד) וְנָטַשְׁתִּי אִין אִיךְ וְועָלְ פַּר
שְׁפְּרֵייטֶן דָּם אִיבֶּר בָּלַייבּוּנְג פּוּן זַיין נַחֲלָה וּנְתַתִּים
אוּנ וְועָלְ זֵיי גֶעבֶּן אוּנ דֶּר הַאנְט פּוּן זַייעֲרֵי פַיינְט
וְהָיוּ לְבַז אוּנ זֵיי וְועֶלֶן זַיין צוּ אֵיין רוּיבּוּנְג אוּנ צוּ אֵיין
צוּ טֶרֶעטוּנְג צוּ אַלֵי זַייעֲרֵי פַיינְט: (טו) יַעַן אֲשֶׁר עָשׂוּ
דָּרוּם וְוִיל זִי הָאבֶּן גְטָאן דָם וְוִיס בַּייז אִיז אִין מַיינֶע
אוֹגֶן וְהִיוּ מַכְעִיסִים אוֹתִי מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר יָצְאוּ אֲבוֹתָם
דָּעם טָאג אָן וְוִם זַייעֲרֵי עֶלְטֶערְן זֵענֶן אֵרוֹס גֶענַאנְגֶן
פּוּן מִצְרַיִם וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה: (טז) וְגַם דַּם נָקִי שָׁפַךְ מְנַשֶּׁה
דָּם נְקִי אוּנ אוֹךְ רֵיין בְּלוּט הָט מְנַשֶּׁה פַּר גָּאסֶן זַיי עֶר
פִּיל עַר אֶשֶׁר מִלֵּא בִּיז עֶר הָט דֶּר פּוֹלְס יְרוּשָׁלַיִם פּוּן
אֵיין

אַצְלָם וְואס טוֹיזֶנְד מֶענְטְשֶׁן הָאבֶּן אִים גֶיהַרֶגְט. אוּנ אֲלֶע מָאל וְואס מְנַשֶּׁה גֶהַרֶגְט דִיא טוֹיזֶענְד מֶענְטְשֶׁן, בִּיז עֶר הָאט פִּיהְל גֶעמַאכְט בַּאגֶן יְרוּשָׁלַיִם מִים בְּלוּם:

לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: יז וְיֶתֶר דִּבְרֵי
מְנַשֶּׁה וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר
חָטָא הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי
הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה: יח וַיִּשְׁכַּב מְנַשֶּׁה
עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר בְּגַן־בֵּיתוֹ בְּגַן־עֻזָּא
וַיִּמְלֹךְ אָמוֹן בְּנוֹ תַּחְתָּיו: יט בֶּן־עֶשְׂרִים
וּשְׁתַּיִם שָׁנָה אָמוֹן בְּמָלְכוֹ וּשְׁתַּיִם
שָׁנִים מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ
מְשֻׁלֶּמֶת בַּת־חָרוּץ מִן־יָטְבָה: כ וַיַּעַשׂ
הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר עָשָׂה מְנַשֶּׁה
אָבִיו: כא וַיֵּלֶךְ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־הָלַךְ
אָבִיו וַיַּעֲבֹד אֶת־הַגִּלּוּלִים אֲשֶׁר־עָבַד
אָבִיו וַיִּשְׁתַּחוּ לָהֶם: כב וַיַּעֲזֹב אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֵי אֲבֹתָיו וְלֹא הָלַךְ בְּדֶרֶךְ יְהוָה:
כג וַיִּקְשְׁרוּ עַבְדֵי־אָמוֹן עָלָיו וַיְמִתוּ אֶת־
מלכא

יְהוּדָה לְמֶעְבַּד דְּבִישׁ
קֳדָם יְיָ: יז וּשְׁאָר
פִּתְגָמֵי מְנַשֶּׁה וְכָל־דַּעֲבַד
וְחוֹבוֹהִי דְּחָב הֲלָא
אִינוּן כְּתִיבִין עַל סִפְרָא
פִּתְגָמֵי יוֹמַיָּא לְמַלְכֵי
דְּבֵית יְהוּדָה: יח וּשְׁכִיב
מְנַשֶּׁה עִם אֲבָהָתוֹהִי
וְאִתְקְבַר בְּגַן בֵּיתֵיהּ
בְּגַן עֻזָּא וּמְלַךְ אָמוֹן
בְּרֵיהּ תְּחוֹתוֹהִי: יט בַּר
עֶסְרִין וְתַרְתֵּין שְׁנִין אָמוֹן
כַּד מְלַךְ וְתַרְתֵּין שְׁנִין
מְלַךְ בִּירוּשְׁלֵם וְשׁוּם
אִמֵּיהּ מְשֻׁלֶּמֶת בַּת חָרוּץ
מִן יָטְבָה: כ וַעֲבַד
דְּבִישׁ קֳדָם יְיָ כְּמָא
דַּעֲבַד מְנַשֶּׁה אֲבוּהִי:
כא וַאֲזַל בְּכָל אוֹרְחָא
דַּהֲלִיךְ אֲבוּהִי וּפָלַח
יָת טַעֲוָתָא דְּפָלַח
אֲבוּהִי וּסְגִיד לְהוֹן:
כב וּשְׁבַק יָת פּוּלְחָנָא דַּיְיָ
אֱלָהָא דַּאֲבָהָתוֹהִי וְלָא
הַלִיךְ בְּאוֹרְחָא דְּתַקָּנָא
קֳדָם יְיָ: כג וּמָרְדוּ עַבְדֵי
אָמוֹן עֲלוֹהִי וְקַטְלוּ יָת

מלכא

מנחת שי

לחד כפי"ן וכן נכון לפי המסורת דרים שמוחל: (י) הלֹא הם כתובים. כספרים מדפים מהדפוס ונלח ונח"י והוא טעות כי הין זה מן י"ו מלחים שמעמד במסורת חוץ ספר לתגון ממלכים וכן כספרים כ"י ודפוסים ישנים חסר: (יט) ישנה. כ"י"ד בקמץ חטוף כמדוייקים כ"י ודפוסים ראשונים ובדפוסים מדפים כ"ו במחלוף ומושגים הם: (כה) הגלולים. ס"ם כתוב הגלגלים:

רלב"ג

(כב) ויעזוב אם ס' מלכי מצרים ולא הלך בדרך ס'. כ"ל שכבר נפרד

מצודת ציון

(ימשים מא): (יח) בגן עזא. כך שם הגן: (כג) ויקשרו. ענין מרד:

מצודת דוד

כ"ל מסעד לשעבר: בעיני ה'. שכין סמדם למקום: (יח) בגן ביתו.

פירוש ע"ס

אַלָּט גְּוֹעַן אִין זַיין קִינִיגֶן וִשְׁתַּיִם שָׁנִים אוּנְ צְוַוִיי יָאר
הָט עֶר גִיקִינוּגְט אִין יְרוּשָׁלַיִם וְשֵׁם אִמּוֹ אוּנְ דֶר נָאמֶן
פּוּן זַיין מוּטֶר אִיז גְּוֹעַן מְשׁוּלֶּמֶת בַּת חָרוּץ פּוּן דֶר
שְׁמָאט יָטְבָה: (כ) וַיַּעַשׂ הָרַע אוּנְ עֶר הָט גְּטָאן דָּאס
וְוָס בֵּייו אִיז אוּנְ נָאכְּט אוֹנָן כַּאֲשֶׁר עָשָׂה אֲזוֹ וְוִי מְנַשֶּׁה
זַיין פָאטֶר הָאט גְּטָאן: (כא) וַיֵּלֶךְ בְּכָל הַדֶּרֶךְ אוּנְ אִיז
גְּנַאנְגֶן אִין נָאר דֶעם וְועג וְוָס זַיין פָאטֶר אִיז גְּנַאנְגֶן
וַיַּעֲבֹד אוּנְ הָט גִידוּנְטִדִי אָפְּ גֶעטֶער וָוָס זַיין פָאטֶר
הָט גִידוּנְט וַיִּשְׁתַּחוּ לָהֶם אוּנְ הָט זִיךְ גִיבּוּקְט צוּ זֵיי:
(כב) וַיַּעֲזֹב אֶת ה' אוּנְ עֶר הָט פֶּאר לָאזְט נָאט דֶעם
נָאט פּוּן זַיינֶע עֲלֶטֶערְן וְלֹא הָלַךְ אוּנְ אִיז נִיט גְּנַאנְגֶן
אוּנְ גָאטְס וְועג: (כג) וַיִּקְשְׁרוּ הָאבֶּן דִיא קְנֶעכְט פּוּן
אָמוֹן גְּמַאכְט צַיין בּוּנְד אוֹף אִים וַיְמִיתוּ אוּנְ הָאבֶּן

גְּטוֹיט

הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ : כד וַיִּזְּךְ עַם־הָאָרֶץ אֶת
כָּל־הַקֹּשְׁרִים עַל־הַמֶּלֶךְ אָמוֹן וַיְמִלִּיכוּ
עַם־הָאָרֶץ אֶת־יֹאשִׁיָּהוּ בְנוֹ תַּחְתָּיו :
כה וְיֶתֶר דִּבְרֵי אָמוֹן אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־
הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים
לְמַלְכֵי יְהוּדָה : כו וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּקִבְרָתוֹ
בְּגַן־עֻזָּא וַיִּמְלֹךְ יֹאשִׁיָּהוּ בְנוֹ תַּחְתָּיו :
כב א בֶּן־שְׁמֹנֶה שָׁנָה יֹאשִׁיָּהוּ בְּמָלְכוֹ
וּשְׁלֹשִׁים וְאַחַת שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם
וְשֵׁם אִמּוֹ יְדִידָה בַּת־עֲדָיָה מִבָּצְקַת :
ב וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה וַיֵּלֶךְ בְּכָל־
דֶּרֶךְ דָּוִד אָבִיו וְלֹא־סָר יָמִין וּשְׂמֹאול :
ג וַיְהִי בִּשְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ
יֹאשִׁיָּהוּ שָׁלַח הַמֶּלֶךְ אֶת־שָׁפָן בֶּן־
אֲצַלְיָהוּ בֶּן־מְשֻׁלָּם הַסֹּפֵר בֵּית יְהוָה

מַלְכָּא בְּבַיְתֵיהּ : כד וּקְטַל עַמָּא דְאַרְעָא
יָת כָּל דְּמְרְדוּ עַל מַלְכָּא
אָמוֹן וְאַמְלִיכוּ עַמָּא
דְאַרְעָא יָת יאשִׁיָהוּ
בְּרֵיהּ תְּחוֹתוֹהִי :
כה וּשְׁאָר פִּתְגָמֵי אָמוֹן
וְכָל דַּעֲבַד הֲלָא אִינּוּן
כְּתִיבִין עַל סִפְרָא דְּפִתְגָמֵי
יוֹמַיָּא לְמַלְכֵי יְהוּדָה :
כו וּקְבַר יָתֵיהּ בְּקֶבוּרְתֵּיהּ
בְּגִנַּת עֻזָּא וּמְלַךְ
יאשִׁיָהוּ בְרֵיהּ תְּחוֹתוֹהִי :
א בַּר תְּמַנְיָ שְׁנִין יאשִׁיָהוּ
כַּד מְלַךְ וּתְלָתִין וְחַדָּא
שְׁנִין מְלַךְ בִּירוּשְׁלֶם
וְשׁוּם אִמֵּיהּ יְדִידָה בַּת
עֲדָיָה מִבָּצְקַת : ב וְעָבַד
דְּכָשַׁר קֳדָם יְיָ וַאֲזַל בְּכָל
אוֹרַח דָּוִד אֲבוּהִי וְלָא
סְטָא לְיָמִינָא וְלִסְמָלָא :
ג וַהֲוָה בְּתַמְנֵי עַסְרֵי
שְׁנִין לְמַלְכָּא יאשִׁיָהוּ
שְׁלַח מַלְכָּא יָת שָׁפָן בַּר
אֲצַלְיָה בַּר מְשֻׁלָּם סַפְרָא
לְבֵית מַקְדְּשָׁא דַיְ

לְמֵימַר

מצודת דוד

כהגן סהיה לו בביתו : (כו) בקבורתו . הפך כתיב לשמו בקמיץ :

פירוש ע"ט

גְּמִיט דֶם מֶלֶךְ אוּנ זַיין הוּז : (כד) וַיַּךְ עַם הָאָרֶץ אוּנ
דָם פְּאלְק פוּן דֶם לַאנְד הָט דָּר שְׁלָאגִין דִי אַלֶע
וָוס הָאבֶּן זִיךְ גֶּמַאכְט אֵיין בּוּנְד אוֹף דֶם מֶלֶךְ
אָמוֹן וַיַּמְלִיכוּ אוּנ דָם פְּאלְק פוּן דֶם לַאנְד הָאבֶּן
גְּמַאכְט קִינִיגְן יאשִׁיָהוּ זַיין זוֹן אוֹף זַיין אוֹרְט :
(כה) וְיֶתֶר דִּבְרֵי אָמוֹן הֲלֹא אוּנ דִי אִיבְּרֶעגִי זַאכֶן פוּן אָמוֹן
וָוס עֶר הָט גֶּטָאן הֲלֹא הֵם כְּתוּבִים פָּר וָואר זַיי שְׁטֵיין
גֶּשְׁרִיבֶּן אוֹף דֶם בּוּךְ פוּן דִי צַייטוּנְג וָוס אִיז גְּוֶועזֶן
צוּ דִי מַלְכֵי פוּן שֶׁבָט יְהוּדָה : (כו) וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ אוּנ
עֶר הָט אִים בְּאגְרָאבֶּן אוּנ זַיין קֶבֶר אוּנ דֶם גָּארְטֶן
פוּן עֻזָּא וַיִּמְלֹךְ יאשִׁיָהוּ אוּנ זַיין זוֹן הָאט
גְּקִינִיגְט אוֹף זַיין אוֹרְט :

מנחת שי

(כה) ויתר דברי אמון וגו' . ס"ק ל"ג הם כתובים . כמדויקים חסר ו"ת וכן ויסף מהשפח שבחברי למעלה : **כב** (ג) מבקצת . רכ"ת בקמ"ץ חטוף והקו"ף בשוא

רל"ב"ג

תכל יכל מדרך ס' : (ב) ויך בכל דרך דוד מכיו ולא סר ימין ושמאל .
ר"ל שלא בשלחה לו מולדה הנכוחים ימין כך לבבך ותכונע מפני כ'
הין הכלון כוה בחצוי ימניה קודם זה לן הכלון בו שבעת במעו
לת הכעש הוסת מסר מגזרה מלת ס' עץ ירושלים המחלל מכ"ם לתהן
לת מסר עוזותו הכשמוים כי קודם זה לא היה יודע הכעש שנגוד עליהם לך היה עושה היסך כעיני ה' ולזה לא היה מבשיע לו להסיר
הדון לף ה' ממנו מכל היה יסלק לעשם לפ' כדי ביסוף לו דבקות בה"י מיעצה כשבחה ואלעזו בה מזה הכעש הגזור מלת הם"י וזה ממש
שהשהלל יתעלה להביא ישראל לעשם לפ' כדי ביסוף מהם זה הכעש ולכעבר בשלשום לת כל הנעשה לע"ג :

מצודת דוד

כהגן שהיה לו בביתו : (כו) בקבורתו . הפך כתיב לעמו בקמיץ :

פירוש ע"ט

כב (א) בֶּן שְׁמוֹנֶה שָׁנָה אַבְּט יָאר אִיז יאשִׁיָהוּ אַלְט
גְּוֶועזֶן אוּנ זַיין קִינִיגְן וּשְׁלֹשִׁים וְאַחַת אוּנ אַיין
אוּנ דְרַייסִיג יאר הָט עֶר גְּקִינִיגְט אוּנ יְרוּשָׁלַיִם וְשֵׁם
אמו אוּנ דער נאמן פוּן זַיין מוּטֶר אִיז גְּוֶועזֶן יְדִידָה
בַּת עֲדָיָה פוּן דָער שְׁטָאט בָּצְקַת : (ב) וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר
אוּנ עֶר הָט גֶּטָאן דָאס וָוס אִיז רֶעכְט פָּארְטִיג אוּנ
גָאטְס אוֹנְן וַיֵּלֶךְ אוּנ אִיז גֶּגַאנְגֶן אוּנ גָאר דָעם וְעג
פוּן דָּוִד זַיין עֶלְטֶער פָאטֶר וְלֹא סָר אוּנ הָט נִיט אֶפּ
גְּקֶעהְרְט אוֹף דֶר רֶעכְטֶר נַייט אוּנ אוֹף דֶר לִינְקֶער
זַייט פוּן דֶעם וֶועג : (ג) וַיְהִי בִּשְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה אוּנ אִין
גְּוֶועזֶן אוּנ אַבְּצָטֶן יאר צוּם מֶלֶךְ יאשִׁיָהוּ שָׁלַח הָט
דר מֶלֶךְ גְּשִׁיקְט דָעם שָׁפָן דָר זוֹן פוּן אֲצַלְיָהוּ דָר

זוֹן

לֵאמֹר׃ ד עֲלֵה אֶל־חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְיִתֻּם אֶת־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵּית יְהוָה אֲשֶׁר אָסְפוּ שֹׁמְרֵי הַסַּף מֵאֵת הָעָם׃ ה וְיִתְּנֻהוּ עַל־יַד עֹשֵׂי הַמְּלָאכָה הַמְפֻקָּדִים בְּבֵית יְהוָה וְיִתְּנוּ אֹתוֹ לְעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר בְּבֵית יְהוָה לְחַזֵּק אֶת־בֶּדֶק הַבָּיִת׃ ו לֶחָרָשִׁים וְלַבֹּנִים וְלַגֹּדְרִים וְלִקְנוֹת עֵצִים וְאַבְנֵי מַחְצֵב לְחַזֵּק אֶת־הַבָּיִת׃ ז אַךְ לֹא־ יֵחָשֵׁב אִתָּם הַכֶּסֶף הַנִּתָּן עַל־יָדָם כִּי בֶאֱמוּנָה הֵם עֹשִׂים׃ ח וַיֹּאמֶר חִלְקִיָּהוּ

לְמֵימָר׃ ד סַק לְוָת חַלְקִיָּה כָּהֲנָא רַבָּא וְיִמְנֵי יָת כַּסְפָּא דְאִתְעַל בְּבֵית מַקְדְּשָׁא דִּי כְנָשׁוּ אֲמַרְכְּלֵיָא מִן עַמָּא׃ ה וְיִתְּנִנֵּיהּ עַל יְדֵי עַבְדֵי עֲבִידְתָּא דְמִמַּנִּן בְּבֵית מַקְדְּשָׁא דִּי וְיִתְּנִנּוּן וְיֶהֱוֹן לְעָבְדֵי עֲבִידְתָּא דִּבְבֵית מַקְדְּשָׁא דִּי לְתַקָּפָא יָת בֵּדָק בֵּיתָא׃ ו לְנַגָּרַיָּא וּלְאַרְכְּלֵיָא וּלְאַרְגּוּבְלֵיָא וּלְמִזְבַּן אָעִין וְאַבְנִין פְּסִילָן לְתַקָּפָא יָת בֵּיתָא׃ ז בְּרַם לָא מִתְחַשַּׁב עִמְּהוֹן כַּסְפָּא דְמִתְיְהִב עַל יְדֵיהוֹן אֲרֵי בְּהֵימְנוּתָא אִינּוּן עָבְדִין׃ ח וַאֲמַר חִלְקִיָּה כָּהֲנָא רַבָּא

ויתנהו קרי בית קרי. וישלי׳ כלומר לגבותו ויתנוהו לעושי המלאכה. כי היה צריך הבית חזוק ובנין לפי שנתרפו כיסי יהואש שחוק בדק הבית עד היום

מנחת שי

ופכרכה כפנים כקמ"ץ:(ה) ויתנו. ויגבהו קרי: נכנים. בית קרי: לחזק בדק הבית. כדוב ספרי דיפתח כתוב לחזק בדק בית ובן מ' לתקפא יח בדיקא וכדוב הספרים כי אבשני ניכל מלת בית וגם כדפום יכן ומלת נשיב בדק חזק ובדק תיעוכה:

רד"ק

(ד) ויתם את הכסף. וישלי׳ כלומר לגבותו ויתנוהו לעושי המלאכה. כי היה צריך הבית חזוק ובנין לפי שנתרפו כיסי יהואש שחוק בדק הבית עד היום ההוא שהיו רכ"ד שנה ובס"ע מאתים ושמנה עשרה: שומרי הסף. שומרי כלי בית המקדש וי"ת אסרכלי' והם הגזברי׳ וכבר פירשנו כל הענין הזה בברכ יהואש: (ה) ויתנהו.

רלב"ג

(ד) ויתם את הכסף המובא בית ה'. ידמה שהיה הכסף נתון בארון כמו שהיה הענין בימי יהואש המלך ומן זכר דומה למה שזכר בזה המקום ואמר ויתם הכסף כ"ל ויכלה וזה יהיה בשעה את הכסף ויתנהו אל עושי המלאכה שיחזקו בית ה'. (ה) ויתנהו.

מצודת ציון

כב (ד) ויתם. מל' תם והשלמה: שומרי הסף. הם הסוברים: (ה) על יד. ביד: בדק הבית. לשון בנין ע"ש שמודקים וממסמרים למלא מקום שנשבר והרעוע: (ו) ואבני מחצב. מאבנים שנלקחים ממקום גדלם:

מצודת דוד

כב (ד) ויתם את הכסף. כ"ל לתפך כל הכסף כשלימות: (ה) עושי המלאכה. הם המומנים הגדולים שמקבלים מדרז"ל מלכלכין וכו' ממונים ככית ה' ומחתת יד הם כוחים המומנים הפועלים כפי מה שיזכו מהם: ויתנו. וכפ יתנו את הכסף למומנים הפועלים בעכרן: (ו) לחרשים. הם כוחי העליה כתמונה הכללה: לבונים. הם הכונים העליה בקירות הבית: ולגודרים. הם הכונים קירות הבתים והמקרא והגודלים הם הגולילים גדל כתים מלא הכתים וזולתו ומהכסף

לקוטי יקרים

כב ד וַיֹּאמֶר חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וגו' סֵפֶר הַתּוֹרָה מָצָאתִי וגו'. חִלְקִיָּהוּ דֶּרֶךְ כֹּהֵן גָּדוֹל הָאָמוּר נֶעְשׂוּעִין אַסֵּפֶר תּוֹרָה הֵם עֶרֶךְ נֶעֱבִין דִּי סֵפֶר הַתּוֹרָה צוּ שֶׁכָּל הַסּוֹפֵר אוֹ שֶׁכָּל הָאוֹם נִיעֲבִין דִּי סֵפֶר הַתּוֹרָה צוּם טֶלֶךְ, דַּאַרְפִּין קִיר וִויסֶען פַּאר וְוָם הָאוֹם דֶּרֶר כֹּהֵן גָּדוֹל גִּים נִיעֲבִין דִּיא סֵפֶר תּוֹרָה צוּם טֶלֶךְ נַאר עֶר הָאוֹם זִיא נִיעֲבִין צוּ שֶׁכָּל, צְוֵויי־סְתּוּם וָאוֹם אִיז נִיוֶוען סִיא דִּי סֵפֶר תּוֹרָה דֶּרֶר וָואוֶנדֶר, אִיז דֶּרֶן בֵּיי אַלֶּע יוּדִין אוֹנ בֵּיי דִּי מַלְכִים אוֹנ בֵּיי דֶּם נָבִיא יְרֶמְיָה. קֶיין סֵפֶר תּוֹרָה נִיוֶוען, נַאר דִּי גמרא זָאגְט דֶּרֶר טֶלֶךְ מְנַשֶּׁה הָאוֹם צוּ וָאטֶען גֶעגֶעבֶּען אֶלֶע סִפְרֵי תּוֹרוֹת

וְם זִיי זָעְנִין גִּיוָעצְט אוֹנ נָאטֶם הוּז וַיִּתְּנוּ אוֹתוֹ אוֹנ זִיי זָאלֶען גֶעבֶּן דֶם זִילְבֶּר צוּ דִי פוֹעֲלִים וָואם מִיעֶן דִּי מְלָאכָה וָם אוֹנ נָאטֶם הוּז לְחַזֵּק שֶׁטַארְקֶן דֶּרֶר בַּיִת פַּר דִי שֶׁפַּאלְטֶן פוּן דֶּרֶם הוּז: (ו) דֶם זִילְבֶּר וָאלֶן זִיי גָּעבֶּן לֶחָרָשִׁים וַלְבּוֹנִים צוּ דִי מֵיינְטֶערְם אוֹנ צוּ דִי מָאוּרֶם וּלְקְנוֹת עֵצִים אוֹנ צוּ קוּפֶּען דֶּר פַּאר הָאלְץ אוֹנ אוֹם גְּהָאקְטֶי שְׁטֵיינֶער לְחַזֵּק אֶת הַבַּיִת צוּ שְׁטַארְקֶן דֶם הוּז: (ז) אַךְ לֹא יֵחָשֵׁב אִתָּם זִיי עֶרֶם עָם אִיז גֶּנֶעבֶּן גְּווֹארֶן מִיט זִיי דֶם זִילְבֶּער וָם אִיז גֶּנֶעבֶּן גְּווֹארֶן דּוּרְך זִיי־עֶרֶי הֶעֶנֶם כִּי בֶּאֱמוּנָה הֵם עוֹשִׂים וָואוֹרוּם זִיי הָאבֶּען עִם נֶטָאן מִיט אֱמוּנָה: (ח) וַיֹּאמֶר חִלְקִיָּהוּ הַט גְּנָאנְט חִלְקִיָּהוּ דֶּר כֹּהֵן גָּדוֹל

הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עַל־שָׁפָן הַסֹּפֵר סֵפֶר
הַתּוֹרָה מָצָאתִי בְּבֵית יְהוָה וַיִּתֵּן
חִלְקִיָּהוּ אֶת־הַסֵּפֶר אֶל־שָׁפָן וַיִּקְרָאֵהוּ׃
ט וַיָּבֹא שָׁפָן הַסֹּפֵר אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיָּשֶׁב
אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּבָר וַיֹּאמֶר הַתֶּיכוּ עֲבָדֶיךָ
אֶת־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בַבַּיִת וַיִּתְּנֻהוּ עַל־
יַד עֹשֵׂי הַמְּלָאכָה הַמְפֻקָּדִים בֵּית
יְהוָה׃ י וַיַּגֶּד שָׁפָן הַסֹּפֵר לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר

דְּבָא לְשָׁפָן סַפְּרָא סַפְרָא
דְּאוֹרַיְתָא אַשְׁכַּחְתִּיהּ
בְּבֵית מַקְדְּשָׁא דַּיְי וִיהַב
חִלְקִיָּה יָת סִפְרָא לְשָׁפָן
וְקַרְיֵהּ׃ ט וַאֲתָא שָׁפָן
סַפְרָא לְמַלְכָּא וַאֲתֵיב
יָת מִלְּתָא פְּתְגָמָא וַאֲמַר
מְקִיסוֹ עַבְדָךְ יָת כַּסְפָּא
דְּאִשְׁתְּכַח בְּבֵי ה׳ וְהַבוּהִי עַל יְדֵי עָבְדֵי
עֲבִידְתָּא דְמַמְנָן בְּבֵית
מַקְדְּשָׁא דַּיְי׃ י וְחַוִי
שָׁפָן סַפְרָא לְמַלְכָּא
לְמֵימַר

ת"א ספר התורה. בקדוש מנ ע׳ פח׃ ויקללהו. סוטה לח׃

רש"י

כב (ח) **ספר התורה מצאתי.** טמון תחת הנדוך מהממונו סם כשברף תחן לת התיכה׃

רד"ק

כתיב וקרי ויתנוהו חבת׳ אומר על הלקוחו וה"א הכניי על המגב׳ והקרי ויתניהו על שומרי חסף שיתנוהו הכסף וההי"א ויו"ו הבניי על הכסף׃ המיפקדים בית ה׳, כמי בבית׃ (ה) על

שפן הסופר. כמו אל שפן וכן וילך אלקנה הרשתה על ביתו כמו אל ביתו׃ ספר "התורה" מצאתי בבית ה׳. דרשו כי אחז שרף את "התורה" והממונו בפניו ספר תורה אחת והמציאוהו תחת הנדבך ועכשיו מצא חלק׳ ספר התורה הזה ודחוק הוא זה שחזקיהו שבא אחריו שרבין תורי בישראל איך לא היציאו וכמה ספרי תורי הגיח חזקיהו בביתי׳ אלא מנשה מלך יכין רב שהרי מלך ס"ה שנה ושמה הרע בעיני ה׳ בתועבות הגוים ובנה מיבחית לע"ג בבית ה׳ והוא השביח התורי מישראל ואין פונה אליה כי כלם היו פונים אל האלהים אחרים ואל תקות הגוים ובנ"ה שנה נשתכחה התורי ועכשיו כאשר צוה יאשיהו לחפש בית ה׳ לכל אשר ימצא שם בדק והלוציא הכסף המובא בית ה׳ והיה חלקיהו מחפש בבית ה׳ ובבית קה"ק ברבויר מצא ס"ת שהיה מונח בקלומו מצד הארון וכן הוא אומר בר"ה ובהביאם את הכסף המובא בית ה׳ מצא חלקיהו הכהן את ספר התורת ה׳ ופתח וקראו ויתנו את הספר אל סופר הכלך שיביאוהו אל הכלך שיקרא בו ויראה איך שבחי התורה המונעת כל המעשים הרעים שהיו נעשים בישראל ואם תאבר והרי מנשה עשה תשובה כס"ש בדברי הימים בשהגלה אותו שרי מלך אשור והליכוהו בבל אמר ובהצר לו חל׳ את פני ה׳ ויכנע מאד ויתפלל אליו ויעתר לו וישיבהו ירושל׳ וידע מנשה כי ה׳ הוא האלהים ויאמר שחסיר את אלהי הנכר ואת הסכל בבית ה׳ ויאמר ליהודה לעבוד את ה׳ א"כ תיאך לא התורי את התורי׳ לישנ׳ ולא קרא בת ואיך היה אצל חלקיה ואצל אחרים חדוש רברי התורה אשר כי הגלו׳ שגלה מנשה היה בזקנותו ואחר עשה תשובה לא תארוך ימים כ"כ אלא שידע ישמע כי ע"ג רע בעיני ה׳ כמו שתיארנו כי הנביאים בידי בישעי והל"ג בעי בשעשה תשובה

רלב"ג

סהוס היו ג"כ קיונן עליהם ומכני מהלך ולא יחבד לת מוסי המלחים הממונים בבית ה׳ לכסף כי בלמונם לם מוסים וכבר כתבנו הסבה בזה בענין יואש וכבר כתבנו התועלת המגיעות מזה הספור בבר נכתב שם ולזה לא נכתב למעוחם זה המקום׃ (ח) ויאמר חלקיהו הכהן הגדול על שפן הסופר. זה וכר כי הכהן הגדול היה לחם על שפן הסופר בזה המעי שהיו מוסרי לחיו בידיהם ולזה היה יחביה השעל כלו בהוצאת הכסף להכן הגדול ולזה הצר ויתן לת הכסף בידי עשי המלאכה. (ט) ויחשיבו על יד עושי המלאכה. והיה לם זכר למו לחמר זה כי יבטן בחם בזכר בתן הספור ושוד בכבר לחצר לחר"ו ויהן חלקיה לת הספר לל שפן: כתיבו עבדיך לת הכסף. לי

מצודת דוד

כי ידוע היו בעושים בחמונה ולזה נבחרו לזו׃ (ח) ספר התורה מצאתי. יתכן בשל כי לחז לרם לת התורה כמ"ש רז"ל לזה שהרי כהנים בן יכלם יהו ועם בספר התורה כתונה מלד לחלון לבר כתב משם מבי כ׳. ולקחו הס"ת והיה בידו ובשעתו מצאו ולחתר מזה חשבו לחתריה ולל מלחמה ובשעתו היה כל"ג מחשם לחתר הכסף המונח ולחתרי בדקו בבית מלחה ולחז"ל בחלקה בשחיתה מגולגלת בפרכה מוכתמת ושיה המחלת לדף יולך ה׳. לוחך לחת מלכך על כי מחז משחו לחתריה ולל מלחמה לחתר כמבכר סבר התורה היתה מלחתיה בבית ה׳: ויתן וגו׳. כ"ל הבאה לו בהעלה כתוב בחתלת לדף כי לחז לחלוח ולחז לבחריה לת חשם: ויקראהו. לבחיות חשבונות לחולים בהולחה:

פירוש ע"ט

צו שָׁפָן דָּר שְׂרֵיבֶר אֵין סֵפֶר הַתּוֹרָה הָאֵב
אִיךְ גִיפִינְעֶן אוּן נָאטָם הוּ וַיִּתֵּן חִלְקִיָּהוּ אוּן חִלְקִיָּהוּ
הָט גְגעבֶן דֶעם סֵפֶר צוּא שָׁפָן אוּן שָׁפָן דֶער שְׂרֵיבֶר
אִים גְלֵיעֶנְט׃ (ט) וַיָּבֹא שָׁפָן אוּן שָׁפָן דֶער שְׂרֵיבֶר
אִיז גְקוֹמֶן צוּ דֶעם מֶלֶךְ אוּן הָט אוּם גְקֶעֶרְט דֶעם
מֶלֶךְ אֵיין עֶנְטפֶער נַיאֶר אוּן הָט גְוָאטָם הִיסִי עֲבָדֶיךָ
דִיינֶע קְנֶעכְט הָאבֶן אִיבֶּר גְצַיילְט דֶם זִילבֶער וָוס
אִיז וָואכֶן גִיפִינְגֶן אוּן נָאטָם הוּ וַיִּתְּנֻהוּ הָאבֶן עֶם
גְגעבֶן אוּן דִי הֶעֶנֶר פוּן דִי וָום טוּהֶן דִיא מְלָאכָה
הַמְפֻקָּדִים וְאֵם זַיי וָועֶנֶן מְמוּנִים אוּן נָאטָם הוּ׃ (י) וַיַּגֶּד שָׁפָן אוּן שָׁפָן הַסּוֹפֵר הָט גְוָאטָם צוּם מֶלֶךְ
לֵאמֹר

סֵפֶר נָתַן לִי חִלְקִיָּה הַכֹּהֵן וַיִּקְרָאֵהוּ
שָׁפָן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ׃ יא וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ
הַמֶּלֶךְ אֶת־דִּבְרֵי סֵפֶר הַתּוֹרָה וַיִּקְרַע
אֶת־בְּגָדָיו׃ יב וַיְצַו הַמֶּלֶךְ אֶת־חִלְקִיָּהוּ
הַכֹּהֵן וְאֶת־אֲחִיקָם בֶּן־שָׁפָן וְאֶת־
עַכְבּוֹר בֶּן־מִיכָיְהוּ וְאֶת וְשָׁפָן הַסֹּפֵר
וְאֶת עַשָׂיָה עֶבֶד־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר׃ יג לְכוּ
דִרְשׁוּ אֶת־יְהוָה בַּעֲדִי וּבְעַד־הָעָם
וּבְעַד כָּל־יְהוּדָה עַל־דִּבְרֵי הַסֵּפֶר
הַנִּמְצָא הַזֶּה כִּי־גְדוֹלָה חֲמַת יְהוָה

לְמִימְרָ֗ סִפְרָא֙ יְהִ֣יב לִ֣י
חִלְקִיָּ֔ה כַּהֲנָ֖א וּקְרָהִ֑י
שָׁפָ֣ן קֳדָ֔ם מַלְכָּ֖א ׃
יא וַהֲוָ֕ה כַּד֙ שְׁמַ֣ע מַלְכָּ֔א
יַת֙ פִּתְגָמֵ֣י סִפְרָ֔א
דְּאוֹרַיְתָ֖א וּבְזַ֣ע יַת֙
לְבוּשׁוֹהִ֑י ׃ יב וּפַקֵּ֣יד
מַלְכָּ֗א יַת֙ חִלְקִיָּ֣ה כַּהֲנָ֔א
וְיַת֙ אֲחִיקָ֣ם בַּר־שָׁפָ֔ן וְיַת֙
עַכְבּ֣וֹר בַּר־מִיכָ֔יָה וְיַת֙
שָׁפָ֣ן סַפְרָ֔א וְיַת֙ עֲשָׂיָ֔ה
עַבְדָּ֖א דְּמַלְכָּ֥א לְמֵימָֽר ׃
יג אֲזִ֣ילוּ תְבַעוּ֩ מִן־קֳדָ֨ם
יְיָ֜ עֲלַ֗י וְעַל֙ עַמָּ֔א וְעַל֙
כָּל֙ דְּבֵ֣ית יְהוּדָ֔ה עַל֙
פִּתְגָמֵ֣י סִפְרָ֔א דְּאִשְׁתְּכַ֖ח
הָדֵ֑ין אֲרֵ֣י סַגִּיאָ֗ה
חֵימְתָא

רד"ק

ולא נתן אללבו לחפש בספ' התור' ויאשיהו היה קטן בימי מנש' בן שש שני' ולא למד תור' עדיין ואמון אביו היה רשע ואחז בדרכי אביו הרעים שנדל בהם ובשוב מנשה מרשעו לא הכין הוא את לבבו כמו שכתוב ולא נכנע מלפני ה' כהכנע מנשה אביו ובימי זה היה חדוש אצלם ספר התור' אבל לבה שמצינו בסדר עולם ובדברי רז"ל כי בשנת כ"ב למנשה גלה ואח"כ עשה תשובה וסמכו זה למה שכתוב ויעש אשרה כאשר עשה אחאב וכמה מלך אחאב כ"ב ר"ל כי מנשה הרע כאחאב ואחאב עשה הרע כ"ב שנה כל ימי מלכותו ומנשה עשה הרע נ"ב כ"ב שנה הנה ל"ג שנים היה מנשה בתשובה והוא רחוק ואיך היה זה שעבד ל"ג שנים בתשובה רוב ימי מלכותו ולא דרש ספר התורה זה רחוק מאד : (יא) ויהי כשמוע המלך. אמרו כי בצאו הספר נגלל בפרשת תוכחות יולך ה' אותך ואת מלכך וגו' כי שם נרמז ענין גלות שומרון וגלות יהודה עם מלך יהודה כמו שבארנו שם ואולם חלקיה קרא זה אל שפן לסבב שיקראהו שפן אל מלך ויקח עצה להסיר ממנו זה הרע לפי מה שאשער : (יב) ואת עכבור . ובדברי הימים ואת עבדון ושני שמות היו לו וכמוהו רבים : (יג) נצתה בנו כמו

רש"י

(יג) דרשו את ה' בעדי . רמה כתוב יולך ה' אותך ואת

מנחת שי

תמוהים : (יב) ויצו המלך וגו' חלקיה הכהן ואת אחיקם בן שפן . בכל הספרים כתוב ת ל ק י ה וכן ת"ל . ובשמואל בב' הכתובים כתוב ויצו המלך את חלקיהו וכן ת"ל . וכמ"ש הקרי חלקיהו הכהן כ' ושמן שהם אל חלקיהו . ויתמר חלקיהו

נשוא שומרון וגו' יהודה עם מלך יהודה כמו שבארנו שם ואולי מלקיה קדם זה אל שפן לכבד שיקראהו שפן אל המלך ויקח עצה

מצודת ציון

(יג) נצתה . מלי כלאם והבערה :

מצודת דוד

(י) ספר נתן לי. כ"ל נתן לי ספר כנאמר בשמיה מנוללת בדף הזה : ויקראהו. בדרך הספור:(יא) ויקרע וגו'. בעבור שחלבש כי גס הוא

לקוטי יקרים

נָעִשְׂעֶנְען דִי סֵפֶר תּוֹרָה , אוּן אִיצְט הָאט חִלְקִיָּהוּ נָעִשְׂעֶנְען דִי סֵפֶר תּוֹרָה , אִין נְיוֹעֶן בֵּי אִים אֲנְרוֹיסְט שָׁפָּחָה , דְּרֵיבֶּער הָאט חִלְקִיָּהוּ גִיזָאגְט סֵפֶר הַתּוֹרָה מֻצָּאתִי , הַתּוֹרָה מִים אַה' , דִי סֵפֶר תּוֹרָה , וְאוֹם בֵּיגִן זוּכְט הָאבּ אִיךְ נָעִשְׂעֶנְען , אוּן וַוייל דִי סֵפֶר תּוֹרָה אִיז נְיוֹעֶן הֵיילִיגֶער פּוּן אַלֶּע סִפְרֵי תּוֹרוֹת וָאוּרִים וְתֻמִּים רַבִּינוּ אֶלְיָן בִּים זַיינֶע הַייליגְע הֶעמְד הָאט זִי יִשְׁתַּדְּלוּ , דְּרֵיבֶּער אַז בֵּיגִן הָאט דִיא סֵפֶר תּוֹרָה נָעִשְׂעֶנְען אִיז נְיוֹעֶן אַנְרוֹיסְט שִׂמְחָה , נָאר דִי שִׂמְחָה אִיז נְיוֹעֶן פַּארְכִּישִׁים מִים מְרוֹיעֶרְקִיים , וְוָאוּרִים בַּאלְד זִיי בֵּיגִן הָאם נָעִשְׂעֶנְעט דִי סֵפֶר תּוֹרָה הָאם מֵעַן נָעִשְׂעֶנְען דֶּם פְּסִיק יוֹדֵעַ ה' אוֹרְחָה וְאֵת בַּלְּבָבָהּ נָאכּ , הקב"ה וְוִיסְט אַוֶּעק פִּירֶען דֶּרְ מִיט דֵיין מֶלֶךְ צוּ אֲשׁוּר אֲפָאלְק וְאוֹם דִי קֵינְטֶם זַיי נִיט נָאוּ וְוִי עֶם שְׁטֵייט וַיִּשְׁכַּח דִי הוֹבָהּ , דָּאם הָאם חִלְקִיָּהוּ נִים גִיזָאגְט בְּרֶעְנְען צִים מֶלֶךְ , נָאר וַוייל שָׁפָן הָאט נָעדַארְפְט קוּיקֶען צוּם מֶלֶךְ עֶנְפָערְען אִים וְוִיעֶנְען דָּעם נָעלְט , הָאט

דָּעם עֲשִׂיָּה דֶּער קְנֶעכְט פּוּן דָּעם מֶלֶךְ זֵיאבּר צוּא נָאנְעְן: (יג) לְכוּ דִרְשׁוּ נִייט פָּארְשְׁטֵט דִי נְבִיאִים פּוּן נָאט בַּעֲדִי פּוּן מַיינֶט וְוָעגֶן אוּן פּוּן וְוָעגֶן דָּעְם פָּאלְק אוּן פּוּן וְוָעגֶן נָאנְץ שַׁבָּט יְהוּדָה עַל דִּבְרֵי פּוּן וְוָעגֶן

אֲשֶׁר־הִיא נִצְּתָה בָנוּ עַל אֲשֶׁר לֹא־
שָׁמְעוּ אֲבֹתֵינוּ עַל־דִּבְרֵי הַסֵּפֶר הַזֶּה
לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַכָּתוּב עָלֵינוּ: יד וַתֵּלֶךְ
חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן וַאֲחִיקָם וַעַכְבּוֹר וְשָׁפָן
וַעֲשָׂיָה אֶל־חֻלְדָּה הַנְּבִיאָה אֵשֶׁת |
שַׁלֻּם בֶּן־תִּקְוָה בֶּן־חַרְחַס שֹׁמֵר
הַבְּגָדִים וְהִיא יֹשֶׁבֶת בִּירוּשָׁלַם
בַּמִּשְׁנֶה וַיְדַבְּרוּ אֵלֶיהָ: טו וַתֹּאמֶר
אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
אִמְרוּ לָאִישׁ אֲשֶׁר־שָׁלַח אֶתְכֶם אֵלָי:

חֵימְתָא דַיְ דְּהִיא
דְלִיקַת בְּנָא עַל דְּלָא
קַבִּילוּ אֲבָהָתָנָא
לְפִתְגָמֵי סִפְרָא הָדֵין
לְמֶעְבַּד כְּכָל דִּכְתִיב
עָלָנָא: יד וַאֲזַל חִלְקִיָּה
כָּהֲנָא וַאֲחִיקָם וַעַכְבּוֹר
וְשָׁפָן וַעֲשָׂיָה לְוָת חֻלְדָּה
נְבִיְתָא אִנְתַּת שַׁלֻּם בַּר
תִּקְוָה בַּר חַרְחַס נָטַר
לְבוּשָׁיָא וְהִיא יַתְבָא
בִּירוּשְׁלֵם בְּבֵית
אוּלְפָנָא וּמַלִּילוּ עִמָּהּ:
טו וַאֲמָרַת לְהוֹן כִּדְנַן
אֲמַר יְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל
אֱמַרוּ לְגַבְרָא דְשַׁלַח

יתבון
ת"א כן הקוף . סופס לח :

רש"י

מלכך: (יד) אל חולדה. חמרו רבותיו לפי שהחסה מרחמת יותר מן החיים לכך לא שלח אל ירמיהו. ויש חומרים ירמיהו לא היה שם שהלך להחזיר עטרת השבטים: במשנה. בבית חולפנא שער יש בעזרה שנמי שער חולדה במסכת מדות. ויש שפותרים במשנה חוץ להומה בין כ' החומות שהיו משנה לעיר: (במשנה. היתה מלמדה התורה שכ"פ לזקנים שכדור והיו היו המשנה הג"ה דר"ע) : (במשנה. מחלה הדברים עד לעיני כל ישראל וכן כל הדברים הנכתבים בתורה דרשה ברבים וגלתה העומדים והגליות הנכתבים לשובדים על סודו ורמזי התורה) (סוד מיסרי'):

רד"ק

הנני מציית בך איש מדליק: על דברי הספר. כמו אל: (יד) אל חולדה הנביאה. אמרו במדרש כי מבני בניה של רחב היתה ולמה הלכו אל חולדה ולא הלכו אל ירמיו יש מרבותי' ז"ל שאמרו מפני שהנשי' וכהנני' וכהם אמרו כי ירמיה לא היה שם כי הלך להחזיר עשרת השבטים ואמרו כי ירמיה היה אז נביא שהרי תחלת נבואתו היתה בי"ג שנה ליאשיה ווה הענין היה בשנת י"ח אלא שלא היה שם בירושלם אז כשנבזאו התורה אולי היה בענתות או במקום אחר וחולדה היתה יושבת בירושלים לפיכך שלח אליה ואמרו רבותי' ז"ל כי שלשה

רלב"ג

להסיר ממנו זה הכעס לפי מה שהסבר: (יג) לפקח כמו על אשר לא ממנו מצותיו. כ"ל נכעבה כמו: (יד) וכיון יוכבת בירושלם במשנה. תרגום יונתן במשנה בבית המדרש:

במקלת מפרים במ"ם תחל בחוב מדוייקים במס"ך וכן כתב רד"ק . במשנה . כדפוסים תדפיס כמו"ן פנילי ובוכנים כתבו"ל וכן כ"י כתבו"ל :

מנחת שי

הכהן . וילו המלך את . וילך חלקיהו הכהן . וילו המלך הזעיק הפיכתה כ"כ . וכלי קדש דמסיר מפורשת בלשון המצויה וילו המלך את . על היות הכתוב כלי"ם כ' ליד חיתמר וקראי תהרוני כולהון בתיבון בכוונת הכתוב הכל וילו המלך את העם אשר נמצא בבית יהוה וכל אנשי יהודה וכל יושבי ירושלים ואת הכהנים והנביא וכל העם למקטן ועד גדול וכל הדברים אשר נמצא בספר הברית הזה אשר נמצא בבית יהוה . כדפוסים תדפיס כמו"ן פנילי ובוכנים כתבו"ל וכן כ"י כתבו"ל :

מצודת דוד

סדף מסכר מהכלים בהוח לשום מסכר גדולה ממת ה' וכו': לעשות. מסכר כולם לעבוח כל הכתוב בתחילת הדף הסמוך: (יח) אל חולדה. מכ"ל מפני שהנשים רחמניות הן הלכו אליה שסיח תתפלל בעדם.

פירוש ע"מ

דִּי רְיֵיד פּוּן דֶעם דָאזִיגֶן סֵפֶר וָם אִיז וָואַרְן גֶעפִּינֶן
כִּי נְדוֹלָה דֶעֶן וִיא אִיז גְרוֹס דֶער צָארִין פּוּן נָאט וָם
בַּאתָּד פּוּן דִי סֵפֶר תּוֹרָה, דֶער פֶּלֶךְ וָאל נִיט דֶער שֶׁראקִין וָיסִין,
וִיא אִיז וָואַרְן אֶן גְצִינֶדֶן אוּנ אוּנְז עַל אֲשֶׁר פּוּן וֶועגֶן
פְּרֶעֶר הָאט אִיר נִיטְאם צוּם פֶלֶךְ וֶועגֶן דֶם גֶעלֶט אוּנ אַז אִיר הָם
וָואם אוּנְזֶערִי עֶלְטֶערְן הָאבֶּן נִיט צוּא גֶהֶערְט אוּנ
שוּין גֶעשְׁמוּעְסְט בִּיט דֶעם פֶלֶךְ הָאם אִיר אִים נִיטְאם פּוּן דִי סֵפֶר
גְפָאלֶגְט צוּא דִי רְיֵיד פּוּן דֶעם תּוֹרָה אוּנ וָואם אִיז נִיטְגֶן אִיף גֶעבְּיטֶשׁ, דָאם
תּוֹרָה אוּנ פּוּן דֶעם פָּסוּק וָואם אִיז נִיטְגֶן אִיף גֶעבְּיטֶשׁ, דָאם
דְרוֹם זָענִין מִיר וְועֶרְט צוּ טוּן אַזוֹ וויא עֶם שְׁטֵייט
נְשִׁרְיבֶּן אוֹף אוּנְז: (יד) וַיֵּלֶךְ חִלְקִיָּהוּ אִיז גִינַאנְגִין חִלְקִיָּהוּ דֶר כֹּהֵן אוּנ אֲחִיקָם אוּנ עַכְבּוֹר אוּנ שָׁפָן אוּנ
עַשָׂיָה אֶל חוּלְדָה צוּ חוּלְדָה דִי נְבִיאָה (אִין דְרוֹם זָענֶן נִיט גִינַאנְגֶן צוּ אִיר נִיט צוּ יִרְמְיָה וָואם אִין אִשָּׁה
אִיז מִיין דֶער בַּארוּמְגֶער פּוּן אִין מַאנְזְבֶּל אֵשֶׁת שַׁלּוּם דָם וַויב פּוּן שַׁלּוּם בֶּן תִּקְוָה בֶּן חַרְחַס שׁוֹמֵר הַבְּגָדִים
דֶר הִיסְטֶער פּוּן קְלֵיידֶר פּוּן דֶעם מֶלֶךְ וְהִיא יוֹשֶׁבֶת אוּנ זִי אִיז גְזֶעסֶן אוּנ יְרוּשָׁלַיִם אוּנ דֶער עֶרְטֶן קַאמְט וָם
אִיז גְוֶוען אִין דֶער עִזְרָה וַיְדַבְּרוּ אֵלֶיהָ אוּנ זִייא הָאבֶּן גִירֶעט צוּ אִירְהָר דִי רְיֵיד פּוּן דֶעם מֶלֶךְ: (טו) וַתֹּאמֶר
אֲלֵיהֶם כֹּה זִי גִינַאנְגְט צוּ זַיי כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אִמְרוּ לְאִישׁ וָאנְט פּוּן יִשְׂרָאֵל אֶמְרוּ לְאִישׁ וָאנְט זִיא דֶעם

יט כֹּה אָמַר יְהוָה הִנֵּנִי מֵבִיא רָעָה אֶל־
הַמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל־יֹשְׁבָיו אֵת כָּל־דִּבְרֵי
הַסֵּפֶר אֲשֶׁר קָרָא מֶלֶךְ יְהוּדָה: יז תַּחַת
אֲשֶׁר עֲזָבוּנִי וַיְקַטְּרוּ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים
לְמַעַן הַכְעִסֵנִי בְּכֹל מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם
וְנִצְתָּה חֲמָתִי בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְלֹא תִכְבֶּה:
יח וְאֶל־מֶלֶךְ יְהוּדָה הַשֹּׁלֵחַ אֶתְכֶם
לִדְרֹשׁ אֶת־יְהוָה כֹּה תֹאמְרוּ אֵלָיו
כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַדְּבָרִים
אֲשֶׁר שָׁמָעְתָּ: יט יַעַן רַךְ־לְבָבְךָ וַתִּכָּנַע
מִפְּנֵי יְהוָה בְּשָׁמְעֲךָ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי עַל־
הַמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל־יֹשְׁבָיו לִהְיוֹת לְשַׁמָּה
וְלִקְלָלָה וַתִּקְרַע אֶת־בְּגָדֶיךָ וַתִּבְךְּ
לְפָנָי וְגַם אָנֹכִי שָׁמַעְתִּי נְאֻם־יְהוָה:

מז כְּדָנָה אֲמַר יְיָ הָא אֲנָא מַיְתֵי
בִישָׁתָא עַל אַתְרָא הָדֵין
וְעַל יַתְבוֹהִי יַת כָּל
פִּתְגָמֵי סִפְרָא דְקָרָא
מַלְכָּא שִׁבְטָא דְבֵית
יְהוּדָה: יז חֲלַף דְּשָׁבְקוּ
פּוּלְחָנִי וַאֲסִיקוּ בּוּסְמִין
לְסָעוֹת עַמְמַיָּא בְּדִיל
לְאַרְגָּזָא קֳדָמַי בְּכֹל
עוֹבָדֵי יְדֵיהוֹן וְיִדְלַק
רוּגְזִי בְּאַתְרָא הָדֵין וְלָא
יִטְפֵי: יח וּלְמַלְכָּא שִׁבְטָא
דְבֵית יְהוּדָה דְשָׁלַח
יָתְכוֹן לְמִתְבַּע אוּלַפָּן מִן
קֳדָם יְיָ כְּדֵנָן תֵּמְרוּן
לֵיהּ כְּדֵנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהָא
דְיִשְׂרָאֵל פִּתְגָמָא דִי
שְׁמַעְתָּא: יט חֲלַף דְּרַע
לִבָּךְ וְאִתְכְּנַעְתָּא מִן
קֳדָם יְיָ בְּמִשְׁמָעָךְ
דְּגָזַרִית עַל אַתְרָא הָדֵין
וְעַל יַתְבוֹהִי לְמֶהֱוֵי
לְצָדוּ וּלְלוּטָא וּבְוַעֲתָא
וְתִ לְבוּשָׁךְ וּבְכֵיתָא
קֳדָמַי וַאֲפִ קֳדָמַי שְׁמִיעַ
אֲמַר

ת"א לית על דכתי . סוגיה לית :

רד"ק

גביאים נתנבאו בימי יאשיהו והם ירמיהו וצפניה חולדה כי ירמיה היה מתנבא בשוק' וצפניה בבתי כנסיות וחולדה אל הנשים : בן חרחס . בסס"ך : במשנ' . כתרגו' בבית אולפנא :

מצורת ציון

(יז) תכבה , מל' כבוי : (יט) רך לבבך , הוא הסיפוק מקצה הלב : ותכנע , מל' הכנעה : לשמה . מלשון בזיון :

מצודת דוד

(יז)חננו מביא.כ"ל כאשר הזה לא המקרא בא כ"ף מה' וכאלו אמר ככתי מביא כעשה וגו' : אשר קרא . מכאן ואל לקרוא לפניו : (יח)ואל מלך יהודה . כ"ל דבר הנוגע אל האיש עצמו : חדברים אשר שמעת . כ"ל אף שהגזירה נגזרה כאשר שמעת לא תהיה כלילה עמהם : (יט) בשמעך אשר דברתי . כ"ל בעת השמעך כדברי הנאום הזה אשר שמעת מפי : ולקללה . מי שיקלל את אחרו יחשב הקללה כאלו נאמר בישראל כאן :

פירוש ע"ט

מַאן וּם הָט אַייךְ גִּשִׁיקְט צוּ מִיר : (טז) כֹּה אָמַר ה'
אַוּ הָט נָאט גָּזָאגְט הִנֵּנִי מֵבִיא נזן אִיךְ וְועל בְּרֶעְנְגֶן
בַּיי אוֹף דֶעם רְאוּיגֶן אוֹרְט אוּנ אוֹף זַיינֶע וִיצֶר אֶת
כָּל דִּבְרֵי נָאר דִיא רַייד פּוּן דֶעם סֵפֶר וָאם דֶער מֶלֶךְ
יְהוּדָה הָט גְלַייעֶנְט: (יז) תַּחַת אֲשֶׁר עֲזָבוּנִי דַּ וַיילְ וָום
זַיי הָאבֶּן מִיךְ פֶּר לָאוּט אוּנ הָאבֶּן גְּדִעמְפְּט צוּא
פְּרֶעמְדֶע אֶפּ גְעטֶער לְמַעַן הַכְעִיסֵנִי פּוּן וֶועגֶן זַיי נָאלֶן
מִיךְ דֶר צֶערְנֶן מִיט אַלי מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם פּוּן זַייעֶרע הֶענְט
וְנִצְתָּה חֲמָתִי אוּנ מַיין צָארְן וֶועט וָועְרְן אָן גְעצִינְדְן
אִין דֶעם רְאוּיגֶן אוֹרְט אוּנ וֶועט נִיט וָועְרְן פֶּר
לָאשֶׁן : (יח) וְאֶל מֶלֶךְ יְהוּדָה אוּנ צוּ דֶעם מֶלֶךְ יְהוּדָה
וָום הָאט אַייךְ גִּשִׁיקְט צוּ פְאַרְשְׁטֶן נָאט פוּן הָאמְרוּ

כ לָכֵן הִנְנִי אֹסִפְךָ עַל־אֲבֹתֶיךָ וְנֶאֱסַפְתָּ
אֶל־קִבְרֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם וְלֹא־תִרְאֶינָה
עֵינֶיךָ בְּכָל הָרָעָה אֲשֶׁר־אֲנִי מֵבִיא
עַל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיָּשִׁבוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ:
דָּבָר: כג א וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיַּאַסְפוּ
אֵלָיו כָּל־זִקְנֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלִָם: ב וַיַּעַל
הַמֶּלֶךְ בֵּית־יְהוָה וְכָל־אִישׁ יְהוּדָה
וְכֹל־יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִַם אִתּוֹ וְהַכֹּהֲנִים
וְהַנְּבִיאִים וְכָל־הָעָם לְמִקָּטֹן וְעַד־גָּדוֹל
וַיִּקְרָא בְאָזְנֵיהֶם אֶת־כָּל־דִּבְרֵי סֵפֶר
הַבְּרִית הַנִּמְצָא בְּבֵית יְהוָה: ג וַיַּעֲמֹד
הַמֶּלֶךְ עַל־הָעַמּוּד וַיִּכְרֹת אֶת־הַבְּרִית
לִפְנֵי יְהוָה לָלֶכֶת אַחַר יְהוָה וְלִשְׁמֹר

אֲמַר יְיָ: כ בְּכֵן הָא אֲנָא
כְּנִישׁ לָךְ לְוָת אֲבָהָתָךְ
וְתִתְכְּנֵישׁ לְקִבְרָךְ
בְּשָׁלָם וְלָא יֶחֱזוֹן עֵינָךְ
בְּכָל בִּישְׁתָּא דִי אֲנָא
מַיְתֵי עַל אַתְרָא הָדֵין
וַאֲתִיבוּ יַת מַלְכָּא
פְּתָגָמָא: א וּשְׁלַח מַלְכָּא
וּכְנִישׁוּ לְוָתֵיהּ כָּל סָבֵי
יְהוּדָה וִירוּשְׁלֶם:
ב וּסְלִיק מַלְכָּא לְבֵית
מַקְדְּשָׁא דַיְיָ וְכָל אֱנָשׁ
יְהוּדָה וְיָתְבֵי יְרוּשְׁלֶם
עִמֵּיהּ וְכָהֲנַיָּא וְכִסְפָּרַיָּא
וְכָל עַמָּא לְמִזְעֵרָא וְעַד
רַבָּא וּקְרָא קֳדָמֵיהוֹן יַת
כָּל פִּתְגָמֵי סִפְרָא
דִקְיָמָא דְאִשְׁתְּכַח בְּבֵית
מַקְדְּשָׁא דַיְיָ: ג וְקָם
מַלְכָּא עַל אַסְטְוָנָא וְגָזַר
יַת קְיָמָא קֳדָם יְיָ לְמֵהָךְ
בָּתַר פּוּלְחָנָא דַיְיָ
וּלְמִטַּר

תולדות אהרן

(כ) ונאספת אל קבורותיך בשלום. ומהו השלום ולא תראינה עיניך כחורבן הבית:

כג (ג) על העמוד. מקום מעמד המלך נכה"מ:

אשר אני מביא אל המקו' הזה: קבריותיך. ר"ל קברות אבותיך: (ג) והכתני' והנביאי'. ת"י ובהנייא וספריא דהנם הנביאי' ספרי כוותר תלמידים לפי שלא היו שם נביאים אחרים שהרי הסלוק שלחה אל חולדה מלמד שלא היו שם נביאי' אחרי' וכן הנם שופט ונביא דיין וסופר ונוכל לפרש נביאים כמשמעו כי ירמיה וצפניה בן כושי היו נביאים בזמן ההוא ואירמיה בן עמיטל אשר שיניה נביא ג"כ בזמן ההוא ולא היו בירושל' בעת שמצא חלקי' הכהן את ספר התורה ועתה כאשר שלח המלך לאסוף איש יהוד' באוג"ב לירושל': (ג) על העמוד. כתרגומו על אסטונא וכבר פי' למעלה בדבר יהואש

(כ) אסופך. עיין מ"ש בשמואל ב' ט"ו וכהכיה כפנים לפי שלא מת מלכו:

(כ) אל קבריותיך. ולא תקבל פתקן הטובדי גלולים: בשלום. פס כי אם באותנטה ע"מ להכעיס לו לכלום על כי לא רצה בהרעה שהיה עד יהושיבו. מלקיש והפליו:

כג (ג) ספר הברית. ספור התוכחות המתוריס בכרכות: הנמצא בבית ה'. והו על כי בספר ההוא מלאו התוכחות גלולה בפרוסתו ולקך היה בהוכח בידו משם המקובלת ומפי ה' ומשה מיכות עצומות להמליך את העם לשוב לה': (ג) על העמיד. על המקום

פירוש ע"ט

נְטָאן אֵין דַּיִין קֶבֶר בְּיוֹם שָׁלוֹם וְלָא תְּרָאֶינָה אוֹג דַּייְנֵי
אוֹרְגֵן וְעֵילִין גִּיט וְעֵהֶן אֵין גְּאֵר דָּעֶם בֵּייוֹ וְוֹם אֵיךְ
וְוֶעל בְּרֶענְגֶן אוֹף דָּעֶם רָאוּגֶן אוֹרְט וַיְשִׁיבוּ אוֹג זַייא
הָאבֶּען אוֹם נְקֵעְרְט צוּ דָּעם מֶלֶךְ אֵיין עֶנְטְפֶּעָר:
כג (א) וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ הָט דֶּר מֶלֶךְ גִּשִׁיקְט וַיַּאַסְפוּ אֵלָיו
אוֹג זַייא הָאבֶּן אַיין גְּוַאמָלְט צוּא אִים אַלֵי
זְקֵנֵי יְהוּדָה אֵין יְרוּשָׁלִָם: (ב) וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ הָט אִיז
אוֹף גְּגַאנְגֶן דֶּעֶר מֶלֶךְ אוֹג גְּאַמְט הוֹז וְכָל אִישׁ יְהוּדָה

קראם והלא שפן קראם אלא מכאן לשומע כעונה: (כ) אספך. בחיר"ק בשקל אויבך ויבא ג"כ בכמיל על משקל אצרך בבמן: על אבותיך. כמו אל: ונאספת אל קבריותיך בשלום. והלא כתי' וירד המורים למלך יאשיהו מהו בשלום שלא חרב ב"ה בימיו וכן הוא מפרש והולך ולא תראינה עיניך בכל הרעה

מִצְוֹתָ֔יו וְאֶת־עֵדוֹתָ֖יו וְאֶת־חֻקָּתָ֑יו
בְּכָל־לֵבָב֙ וּבְכָל־נֶ֔פֶשׁ לְהָקִ֕ים אֶת־דִּבְרֵ֥י
הַבְּרִ֖ית הַזֹּ֣את הַכְּתוּבִ֑ים עַל־הַסֵּ֣פֶר
הַזֶּ֔ה וַיַּעֲמֹ֖ד כָּל־הָעָ֥ם בַּבְּרִֽית׃ ד וַיְצַ֣ו
הַמֶּ֡לֶךְ אֶת־חִלְקִיָּ֣הוּ הַכֹּהֵן֩ הַגָּד֨וֹל
וְאֶת־כֹּהֲנֵ֜י הַמִּשְׁנֶ֗ה וְאֶת־שֹׁמְרֵ֤י הַסַּף֙
לְהוֹצִ֣יא מֵֽהֵיכַל֮ יְהוָה֒ אֶת־כָּל־הַכֵּלִ֗ים
הָֽעֲשׂוּיִם֙ לַבַּ֣עַל וְלָאֲשֵׁרָ֔ה וּלְכֹ֖ל צְבָ֣א
הַשָּׁמָ֑יִם וַיִּשְׂרְפֵ֣ם מִח֔וּץ לִֽירוּשָׁלַ֖͏ִם
בְּשַׁדְמ֣וֹת קִדְר֔וֹן וְנָשָׂ֥א אֶת־עֲפָרָ֖ם
בֵּֽית־אֵֽל׃ ה וְהִשְׁבִּ֣ית אֶת־הַכְּמָרִ֗ים

וְנָטַ֫רוּ֥ פִּקּוּדוֹהִ֡י וְיָת
סָהֲדָוָתוֹהִ֩י וְיָת קְיָמוֹהִ֨י
בְּכָל־לֵ֜בָּא וּבְכָל־נַפְשָׁ֗א לְקַיָּמָ֤א יָת פִּתְגָמֵי קְיָמָא
הָדֵין דִּכְתִיבִין עַל סִפְרָא
הָדֵין וְקַבִּילוּ כָּל עַמָּא
עֲלֵיהוֹן קְיָמָֽא׃ ד וּפַקֵּיד
מַלְכָּא יָת חִלְקִיָּהוּ
כָּהֲנָא רַבָּא וְיָת סָגַן
כָּהֲנַיָּא וְיָת אֲמַרְכְּלַיָּא
לְאַפָּקָא מֵהֵיכְלָא דַיְיָ יָת
כָּל מָנָיָא דַּעֲבִידִין
לְבַעְלָא וְלַאֲשֵׁירְתָּא
וּלְכָל חֵילֵי שְׁמַיָּא
וְאוֹקִיד יָתְהוֹן מִבָּרָא
לְיְרוּשְׁלֵם בְּמֵישַׁר קִדְרוֹן
וְאוֹבִיל יָת עַפְרֵהוֹן לְבֵית
אֵ֑ל׃ ה וּבְטֵיל יָת כּוּמְרַיָּא

די

רד"ק

ובדברי הימים ויעמוד המלך על עמדו כלומר במקום שהיה רגיל לעמוד שם : עדותיו . בהגעת הוי"ו : ויעמוד כל העם בברית . עמדו והתחזקו בפיהם ובלבם בברית וכן היעמוד לבך אם תתחזקנה ידיך וה"ו וקבילו כל עמא עליהון קימא : (ד) ואת כהני המשנה . שהיו שניים להכהן גדול וכת"י ית סגן כהניא : שומרי הסף . פירשנוהו : להוציא מהיכל ה' . והלא מנשה הוציא הכל כשעשה תשובה כמו שאומר בד"ה ויסר את אלהי הנכר ואת הפסל מבית ה' וגו' , אלא שאמנון החזירם שם ובשנת שתים עשרה למלכו החל לשהר ולהעביר את חשקוצים כמו שאומר בד"ח אבל לא כלה עד שנת שמנה עשרה אחר שבצא הספר כמו שאמר הנה : בשדמות קדרון . כתרגומו במישר קדרון . כי שם היה עיקר הע"ג שהיה שם הנגל ומצא אותו המקום שהיה בו הנגל והמזבח ונשא עפר שריפת הבעל והאשרי וכליהם ששרף בירושלם חשדמו' קדרון נשא את עפרם שם : (ה) והשבית את הכמרי' . האנשי' העובדים לפני הבעל נקראין כמרי' וכן תרגם הכהנים

רש"י

(ד) ואת כהני המשנה . סגני כהונה שהם ממונים להכניס גדולים : שומרי הסף . למרכלים הממונים על כל ארכי הכית ומפתחות העזרה כילם : בשדמות קדרון . במיזר קדרון : ונשא את עפרם בית אל . על

מנחת שי

כג (ג) ואת עדותיו . כהגיעם הוי"ו ד"ק וכמוהם עדותיו כ' מפקין וה"ו בגיעת וסימנך ואמרת את משמרת . ויעמידו את מקיו . ויעמד המלך על העמוד דמלכים . והכי דד"ם מפני מאי קשרתם כן מלתתי במקרות כ"י ובפסוקה שבדפוס במלכים ח' ג' גם זו לעמת זו עדותיו כ' בגיעת וסימן כמוך ואחתוך ותילים סימן ל"ט ומס חמס כנגד חמס :

מצורת ציון

כג (ד) שומרי הסף . המוציאים : בשדמות קדרון . בפיסוק כמקום לנחל קדרון : (ה) והשבית . מעין בטול : הכמרים .

סיס מקום טומאה כי שעניך כה ירבעם עגל הזהב : (ה) והשבית וגו' . ויקטר וגו' . ביטל כמכרים מאכ שעמידו מלכי יהודה לפיום

מצורת דוד

שעיומד למלך לעמוד בו : להקים . לקיים את דברי התורה הכתובה בספר : ויעמוד וגו' . ר"ל קבלו עליהם : (ד) כהני המשנה . הכהנים שהמה ממיים לו לסגן ומשנה מלכותה : בית אל . כי שם

פירוש

ע"ט

אין חָד פּוּרְנָה בְּרִית נְוָעִין פַּר נְאוֹת לְלֶכֶת צוּ גַיִין נָאֵךְ
נָאוֹתָם דּוּנְתָם וְלִשְׁמוֹר אִין צוּ הִישָׁן זַיְינָע מִצְוֹת אוּ
זַיְינָע הַתְּאוֹת אִי זַיְינָע גִיזֶעץ בְּכָל בֵּב מִיט דָעם
נָאנְצֶן הַאַרְצֶן אוּ מִיט דָעם נָאנְצֶן נֶפֶשׁ לְהָקִים צוּא
מְקַיֵּם זַיִן דִי רֵייד פּוּן דֶר דָאזִיגֶער תּוֹרָה וּם זִיא
אִיז גִיוֶעבֶן מִיט אַיִין בְּרִיתוֹת בְּרִית הַכְּתוּבִים וָואם
זַיי שְׁטַיי‌ֶן גִשְׁרִיבֶּן אוֹף דָעם דָאזִיגֶן סֵפֶר וַיַּעֲמוֹד
אִין נָאר דָם פָאלְק אִיז גִיבְּלִיבֶּן שְׁטַיין אִין דָעם
בְּרִיתוֹת בְּרִית (כְּלוֹמַר זַיי הָאבֶּן מְקַבֵּל גְוָעזֶן אוֹף
זִיךְ דָעם בְּרִיתוֹת בְּרִית) : (ד) וַיְצַו הַמֶּלֶךְ אִין דֶר מֶלֶךְ
חָט גִישאפְט דָעם חִלְקִיָּהוּ כֹּהֵן גָּדוֹל וְאֶת כֹּהֲנֵי אִין

נְוָעִין

אֲשֶׁר נָתְנוּ מַלְכֵי יְהוּדָה וַיְקַטֵּר בַּבָּמוֹת
בְּעָרֵי יְהוּדָה וּמִסְבִּיבֹת יְרוּשָׁלִָם וְאֶת־
הַמְקַטְּרִים לַבַּעַל לַשֶּׁמֶשׁ וְלַיָּרֵחַ
וְלַמַּזָּלוֹת וּלְכֹל צְבָא הַשָּׁמָיִם: ה וַיֹּצֵא
אֶת־הָאֲשֵׁרָה מִבֵּית יְהוָה מִחוּץ
לִירוּשָׁלִַם אֶל־נַחַל קִדְרוֹן וַיִּשְׂרְף אֹתָהּ
בְּנַחַל קִדְרוֹן וַיִּדֹק לֶעָפָר וַיִּשְׁלֵךְ אֶת־
עֲפָרָהּ עַל־קִבְרֵי בְּנֵי הָעָם: ו וַיִּתֹּץ אֶת־
בָּתֵּי הַקְּדֵשִׁים אֲשֶׁר בְּבֵית יְהוָה אֲשֶׁר
הַנָּשִׁים אֹרְגוֹת שָׁם בָּתִּים לָאֲשֵׁרָה:

דִּי יְהָבוּ מַלְכֵיָא דְּבֵית
יְהוּדָה וְאַסִּיקוּ בּוֹסְמִין
עַל בָּמְתָא בְּקִרְוֵי
דְּבֵית יְהוּדָה וּבְסַחֲרֵי
יְרוּשְׁלֶם וְיָת דְּאַסִּיקוּ
בּוֹסְמִין לְבַעְלָא
וּלְשִׁמְשָׁא וּלְסִיהֲרָא
וּלְמַזָּלָתָא וּלְכָל חֵילֵי
שְׁמַיָּא: ו וְאַפֵּיק יָת
אֲשֵׁירְתָא מִבֵּית יְיָ
דֵּיבָר לְיְרוּשְׁלֶם
לְמֵישַׁר קִדְרוֹן וְאוֹקִיד
יָתָהּ בְּנַחֲלָא דְקִדְרוֹן
וְאַדֶּקָהּ לְעַפְרָא וּרְמָאִית
עַפְרָהּ לְקִבְרֵי בְּנֵי נַלְיָא:
ו וְתָרַע יָת בָּתֵּי קַדִּישֵׁא
דִּי בְּבֵית
מַקְדְּשָׁא דְיָ דִּי נְשַׁיָּא
מְחַיְנִין תַּמָּן מְכוֹלִין

ת"א על קצר. שנת פג שהגדין מז:

רש"י

מקום טמא טמא טמא את המזבח שעשה ירבעם וטרף עליו את כהני הבמות: (ה) ויקטר בבמות. ולותן שקטרו בכמות בערי יהודה: (ו) את בתי הקדשים. בתי הזמה:

רד"ק

שהם עובדים ע"ג כוכבריא ומה שאמר שם הכמרי' עם הכהני' ושניהם עובדי ע"ג אלא שמשתנין בלבושיהם כי הכמרים הם לובשים שחורים לפיכך נקראו כמרי' מענין עורני כתגיר כמרו ואומר כי הכמרים האלה נתני אותם מלכי יהודה לזו העבודה ויאשיה בטל הע"ג ובטל העובדים מעבודתם והחזירם למוטב:

ויקטר בבמות. ויקטר כל אחד מהמלכים וכת"י ואסיקו בוסמין על במת': ומסבי. כמי ובמכיבי: ואת המקטרים. פירוש והשבית ג"כ את המקטרים לבעל לשמש ולירח: (ו) על קבר בני העם. העם שהיו שעבדים להם בחייהם השליך עפר חשריפה על קבריהן לבזיונם כלו' ראו מה שחייתם עובדים בחייכם כדי שיוסרו חחיים וכן אומר בדברי הימים ויזרוק על פני הקברים הזובחים להם והוא חכר הנסמך קברי הזובחים להם כמו העם המלחמה וי"ת לקברי גליא ונליא שם ע"ג וכן בדברי רבותינו ז"ל בית גליא קורין לה בית כריא: (ז) ויתץ את בתי הקדשים. ת"י ית בתי קדשא שעותא והענין מירה עליו אשר הנשים אורגות שם בהים לאשרה אבל גם קדש היה בארץ ויעבור את הקדשים מן הארץ הדגם כמשפטנו נפקה ברא כי אם היה הקדשים זה ענין זמה מה ענין בבית ה' אבל האשרה שעשה מנשה בבית ה' עשה שם בתים לנשים שיאורגו יריעות לכבוד האשרה: בתים לאשרה. יריעות היו אורגות שם והיריעות היו בתים לאשרה כמו בתים לבדים אפשר שהיו אותן יריעות תלויות סביב האשרה והיה לאשרה בית ומקום וי"ת די נשיא מחין תמן מכוכין לאשירתא ופי' בעל הערוך כמו

רלב"ג

כל אחד מסם במות בערי יהודה ומסבי ירושלם והמבית ג"כ המקטרים לבעל ולשמש ולירח ולמזלות ולכל צבא השמים וידמה בכלל החיזוק לנוסחה ולכל העבודה ההוא שהיו עובדים לע"ג: (ו) וישלך את עפרה על קבר כני העם. ר"ל על קבר העם שהיו עובדים ע"ג ומזה המקום נלמדנו שבכל מקום שהלה בחם היו מוחל שהאלה היה גו להשמר מזה שמא יהנו מקברי העם ומעלתו נראין מעש': (ז) ויתץ את בתי הקדשים אשר בבית ה'. לפשר כי עם החזק בעבודות המגונות ההם החזיקו בזמה ובתועבות שהיו עושים בתי הגויים וידמה כי מעבודה קלה להסרות היה שיהיו עם מוכנים למהר מגונה והנשים היו לוינות עם בתים נעבור האשרה והיו עובדים יריעות יהיו מתילה ובית נלחים נעבוד האשרה הפשוטה המגונה וכבר זכר שכל הסרה קלה מסוף המשלים המגונים שהיו מהם

מצודת דוד

מקטרים בבמות בערי יהודה ובסביבות ירושלים: ואת המקטרים וגו'. גם אותם הכמרים: (ו) בנחל קדרון. סמוך להכמל: וידק לעפר. שיפה עד שיהיה דק כעפר: בני העם. לותם שהיו מעבדים להם במיתים ופשר לנזותם: (ז) בתי הקדשים. שעשויה לעבודת האשרה: בתים. ר"ל יריעות לתלות שהיה

מצודת ציון

שם בכמי עו"ג שהעבדים בהוריס וכן וכמריו עליו ינילו (הושע י): (ז) ויתץ. מל' נתילה: הקדשים. דבר המוגדל מן הכתדם ולפי

פירוש ע"ט

(ו) וַיֹּצֵא אֶת הָאֲשֵׁרָה אוֹג עֵר הָט נַמַאכְט אוֹג בֵּית
אֵל אִין הָט פֵּר בְּרֶענְט אוֹף אִים דִּי כֹּהֲנִים פוּן דִּיא
בָּמוֹת: (ה) וְהִשְׁבִּית אֶת הַכְּמָרִים אוֹג עֵר הָאט פֵּאר
שְׁטָעֶרְט דִּי כּוֹמְרִים וָום דִּי מְלָכִים פוּן יְהוּדָה הָאבֶּן
זֵי גִינְעבֶּן אוֹג נִיעֲטֶט וַיַּקְטֵר בַּבָּמוֹת אוֹג וַיֵּיא הָאבֶּן
גֶּרֶעמְפְּט אוֹף דִּי בָּמוֹת אוֹג דִּי שְׁטֶעט פוּן יְהוּדָה
אוֹג אֲרוּם יְרוּשָׁלַיִם וְאֶת הַמְקַטְּרִים אוֹג דִּי וָום הָאבֶּן
גֶּרֶעמְפְּט צוּ בַּעַל אוֹג צוּ דֶּר זוֹן אוֹג
צוּ דֶּר לְבָנָה אוֹג צוּ דִּי מַזָּלוֹת אוֹג צוּ אַלֵּי הֵילֶר
פוּן דֶּם הִימֶל דֶּם הָאט עֵר אוֹף פֵּאר שְׁטֶעֶרְט:

הַיּוֹר

ח וַיָּבֵא אֶת־כָּל־הַכֹּהֲנִים מֵעָרֵי יְהוּדָה
וַיְטַמֵּא אֶת־הַבָּמוֹת אֲשֶׁר קִטְּרוּ־שָׁמָּה
הַכֹּהֲנִים מִגֶּבַע עַד־בְּאֵר שָׁבַע וְנָתַץ
אֶת־בָּמוֹת הַשְּׁעָרִים אֲשֶׁר־פֶּתַח שַׁעַר
יְהוֹשֻׁעַ שַׂר־הָעִיר אֲשֶׁר־עַל־שְׂמֹאול*
אִישׁ בְּשַׁעַר הָעִיר׃ ט אַךְ לֹא יַעֲלוּ כֹהֲנֵי
הַבָּמוֹת אֶל־מִזְבַּח יְהוָה בִּירוּשָׁלִַם כִּי
אִם־אָכְלוּ מַצּוֹת בְּתוֹךְ אֲחֵיהֶם׃ י וְטִמֵּא

וְאַיְתִי יָת כָּל כָּהֲנַיָּא מִקִּירְוָיָא
דְּבֵית יְהוּדָה וְסָאֵיב יָת בָּמָתָא דְּאַסִּיקוּ בּוֹסְמִין
תַּמָּן כָּהֲנַיָּא מִגֶּבַע עַד
בְּאֵר שָׁבַע וְתָבַר יָת
בָּמַת תַּרְעָיָא דִּי לָקֳדָם
יְהוֹשֻׁעַ רַב קִרְתָּא
דִּי עַל שְׂמָאלָא גַּבָּרָא
בְּמֵיעָלַיהּ תְּרַע קִרְתָּא׃
ט בְּרַם לָא סַלְקִין כָּהֲנַיָּא
פּוּלְחָנֵי בְּמָתָא לְדָבְחָא
עַל מַדְבְּחָא דַּיְיָ
בִּירוּשְׁלֵם אֶלָּהֵין אָכְלוּ
פַּטִּיר בְּגוֹ אֲחֵיהוֹן׃
י וְאָסֵיב יָת תּוֹפֶת דִּי

בחילת

ת"א לְךָ לֹא יִעֲלוּ. מְמוּמִים קט׃ טלא ואו

רד"ק

מכילתא שהם מדות: (ח) ויבא את כל הכהנים. אלה הכהנים הירמוזרע אהרן ותרגם אותם יונתן כומריא לפי שנעשו כומרים לע"ג והביא אותם לירושלים והחזירם בתשובה: ויטמא. שם אותם מקום טומאה להשליך שם נבלות וכל טומאה להרחיק הע"ג מלב העם: אשר פתח שער. כפו ואשר פתח השער וכמוהו שמש ירחו ופי' נתץ את במות השערים והבמה אשר היתה פתח שער יהושע שר העיר גם כן נתץ אולי היתה גדולה משאר הבמות לפיכך זכר אותה לבדה: אשר על שמאל איש בשער העיר. כלומר הבא איש בשער העיר היתה ואת הבמה לשמאלו וכן ת"י בכיעליה תרע קרתא: (ט) כי אם אכלו מצות. פירשו רבותינו ז"ל הרי הם כבעלי מומין חולקין ואוכלין אבל לא מקריבין ומה שאומר מצות פי' מנחות שהיו נאפות מצות והוא הדין לכל חקרשים: (י) ומבמא את התופת. שם מקום שהיו מעבירין שם בניהם למולך היה שם המקום תופת ואמרו כי נקרא כן כי היו מרקדים ומכים בתופים בשעת העבודה כדי שלא ישמע האב צעקת בנו כשהיו מעבירין אותו באש וינהם לבו עליו ויקחהו מידם והמקום הזה היה גיא שהיה לאדם הנקרא הנם ונקרא גי הנם וגי בן הנם והכתיב בזה בני הנם והקרי בן הנם כי לבני הנם היה זה הגיא או לאחד מהם ומטמא

רש"י

אורגות שם בהים. ירעיות: (ט) לא יעלו. הכהנים מקטירו בבמות לעכו"ם לפי יעלו עוד למזבח על מזבח ה': כי אם אכלו מצות. כלומר כי אם כדבר זה לפי יעלו מהקומתם שמותרין לאכול מקדשים הרי הם כבעלי מומין ואוכלין אבל לא מקריבין: אכלו מצות. ממחות

רלב"ג

מקדושים מעודכי ע"ג להתנסג בהם: (ח) ויבא את כל הכהנים מערי יהודה. ככר כתב בספר יחזקאל כי הכהנים בני לוים הם שבט לפי עדנו ע"ג לפי שהיה הכהנים מפוזרים בכל ישראל ולכן הזכיר מהם הבמות בשמות בהם דבר טומאה: (ט) לפי לא יעלו כהני הבמות.

מצודת ציון

כעבור הטומאה והפיסוד נקרא בלשון קודש וכן תקדש המלחמה בתמוז: ויטמא. הסליך שם נבלות וכדומה: בגבע. הבמות שהיו שם נבלות ומקדש: בשער פתח. כמו ופתח בפתח וגו' ולפי פשוטה גדולה מכולם זכרה לעצמה: שמאל איש. בצדו של איש: (ט) אך לא יעלו. שם שהחזיקם למוסד מ"ע לפי כיוצא לעבוד במזבח ה': אכלו מצות. משיכי מאכם מלות ומ"ם לשהר קדשים: בתוך אחיהם.

מצודת דוד

ולוגמתו בפיוס לבדים (שמות כ"ט): (ח) ויבא וגו'. הכהנים מזבח שהיו שם נבלות כמו שהיו מעשים לעכו"ם שהיו מקטירים בהם לשדים כמו שעשו ירבעם בבמות שעשה: (ט) אך לא יעלו. שם שהחזיקם לעבוד במזבח ה': אכלו מצות. משיכי מאכם מלות ומ"ם לשהר קדשים: בתוך אחיהם.

לקוטי יקרים

(י) וְטִמֵּא אֶת הַתֹּפֶת אֲשֶׁר בְּנֵי בֶן הִנֹּם וגו'. דָּער מִדְרַשׁ זָאגְט אוֹיסְעֶר דִּי שְׁמָאם יְרוּשָׁלַיִם אִיז גְּיוֹרְעֶן דִּי עֲבוֹדָה זָרָה כּוֹלֶךְ, דָּאס אִיז גְּיוֹרְעֶן אֲצָלָם פַּאר אִים זֶעֶנְען גְּיוֹרְעֶן זִיבֶּען צִיטְרִין נִשְׁמוּבִיזִין, אוּן דָּער צֶלֶם אִיז גֶּעשְׁמַאנְען אִין דִּי יִיבְּעְרְשְׁטֶע שְׁטוּב דָּער מֶעְנְטְשִׁין וָואס הָאס גֶּעבְּרֶעְנְגְט אֲקְרְבָּן מָעהְר הָס מָען אִים גִּיטְפִּינְט דִּי עֶרְשְׁטֶע שְׁטוּב, אוּן דָּער מֶעְנְטְש וָואס הָט גִּיבְּרֶעְנְגְט אֲקְרְבָּן פַּאר אִים גִּיטְפִּינְט דִּי צְוֵויטֶע שְׁטוּב אוֹיךְ, אוּן דָּער מֶעְנְטְש וָואס הָאט גֶּעבְּרֶעְנְגְט אֲקְרְבָּן פַּאר אִים גִּיטְפִּינְט דִּי דְּרִיטֶע שְׁטוּב אוֹיךְ, אוּן דָּער מֶעְנְטְש וָואס הָאט גִּיבְּרֶעְנְגְט אֲקְרְבָּן אַ אַיְיל. אוֹדֶער נָאךְ אַזָּכֶר וָואס אִיז אֶלְטֶער פּוּן דְּרֵייצֶעהְן חֳדָשִׁים, הָאט מָען פַּאר אִים גִּיטְפִּינְט דִּי פִּערְטֶע שְׁטוּב אוֹיךְ אוּן אַז מָען הָאט גֶּעבְּרֶעְנְגְט אֲקְרְבָּן אַ קַאלְב הָאט מָען פַּאר אִים גִּיטְפִּינְט דִּי פִּינְפְטֶע שְׁטוּב יַעֲלוּ גִייעֶרְט דִּי כֹּהֲנִים וָוס הָאבֶּן בְּדוּנְט אוֹף דִּי בָּמוֹת זִיי מְאהְרִין נִיט אוֹף גַייֶען צוּ בְּדִינֶען אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ פּוּן נָאט אוּן יְרוּשָׁלַיִם כִּי אִם גַייֶערְט זִיא מַעגְנִין עֶסְן מַצּוֹת פּוּן מִנְחוֹת אוּן אוֹךְ אַנְדֶערִי קָדָשִׁים צְווִישֶׁן זַייֶערִי בְּרִידֶער דִּיא כֹּהֲנִים אֲבֶר נִיט מַקְרִיב זַיִן קָרְבָּנוֹת׃ (י) וְטִמֵּא אֶת הַתֹּפֶת אוּן עֶר הָאט טְמֵאת גְּוָוען

דאם

אֶת־הַתֹּפֶת אֲשֶׁר בְּגֵי בְנֵי־הִנֹּם לְבִלְתִּי
לְהַעֲבִיר אִישׁ אֶת־בְּנוֹ וְאֶת־בִּתּוֹ בָּאֵשׁ
לַמֹּלֶךְ: יא וַיִּשְׁבֹּת אֶת־הַסּוּסִים אֲשֶׁר
נָתְנוּ מַלְכֵי יְהוּדָה לַשֶּׁמֶשׁ מִבֹּא בֵּית־
יְהוָה אֶל־לִשְׁכַּת נְתַן־הַמֶּלֶךְ הַפָּרְוָרִים
אֲשֶׁר בַּפַּרְוָרִים וְאֶת־מַרְכְּבוֹת הַשֶּׁמֶשׁ
שָׂרַף בָּאֵשׁ: יב וְאֶת־הַמִּזְבְּחוֹת אֲשֶׁר

בְּחֵילָה בַּר הִנּוֹם בְּדִיל דְּלָא לְאַעְבָּרָא גְּבַר יַת בְּרֵיהּ וְיַת בְּרַתֵּיהּ בְּנוּרָא לְמוֹלֶךְ: יא וּבְטַל יַת סוּסְוָתָא דְיָהֲבוּ מַלְכֵי יְהוּדָה לְשִׁמְשָׁא מֵעֲלָנָא דְּבֵית מַקְדְּשָׁא דֵּיי לְלִשְׁכַּת נְתַן מַלָּךְ נוּכְרָאֵי וְיַת רְתִיכֵי שְׁמְשָׁא אוֹקִיד בְּנוּרָא: יב וְיַת אֲגוּרַיָּא דִּי

רש"י

וה"ה להל הקדשים: (י) התופת. הוא המולך ועל שם שהיו הכהנים מקיזין כתופים שלא ישמע האב את בתו כשהוא נכוה בידי הגורה על עכו"ם מולך קרלוהו תופת: (יא) את הסוסים. לותם המשתחוים לחמה היו להם סוסי מוכנים לנחת לקראת החמה בבקר: נתן מלך. פותחין לו חמשה שור פותחין לו ששה וכן מי שהיה מקריב בנו פותחין לו שבעה והיו פניו של ענל וידיו פשוטות כאדם שפותח ידיו לקבל מחבירו והיו מכוקין אותו באש והכומרים נושלין את התינוק ונותנין תוך ידיו של מולך והתינוק מוציא נפשו ולמה נקרא תפת והם היה שהיו מנהגין בהופים שלא ישמע אביו קול הנער וירחם עליו ויחזור בו הגם שהיה התינוק בוכה וקול נהמותיו עולה. דבר אחר הגם שהיו הכומרים אומרים הגה לך יערב לך יחבסם לך: (יא) וישבת את הסוסים. ובגל ג"כ זה המעשה שהיו עושים מלכי יהודה שהיו עובדים לשמש ונתנו שם סוסים שהיו מיכנים לזאת העבודה שהיו רוכבים עליהם ההולכים לקראת השמש בבקר בזרחה והיו הולכים לקראתו ממקום שהיה מבוא בית ה' עד לשכת נתן מלך והוא שאמר מבוא בית ה' אל לשכת נתן מלך ובוא הוא שם כמו מבוא וכן תרגם ממעלנא דבית מקדשא דה': לשכת נתן מלך והפרים. כמשמעו וכה"י נוזאה ובכר פירשנו זה הענין בפסוק ויתן לה המלך פרס אחד: אשר בפרורים. פירוש

רד"ק

בן קרי

יאשיהו אותו המקום כלומר שם אותו מקום מוטאה להשליך שם גבלות וכל טומאה שלא יעלה עוד על לב איש להעביר עוד את בנו ואת בתו באש למולך ומעשה המולך פירשו בדרש אמרו רז"ל אע"פ שהיו כל בתי ע"ג בירושלים המולך היה הרע לירושלים והיה עשוי צלם חלול נתון לפנים משבעה קונקנים וכל מי שמקריב טלא פותחין לו אחד מהם תורין ובני יונה פותחין לו שנים כבש פותחין לו ג' איל פותחין לו ד' ענל פותחין לו חמשה שור פותחין לו ששה וכן מי שהיה מקריב בנו פותחין לו שבעה והיו פניו של ענל וידיו פשוטות כאדם שפותח ידיו לקבל מחבירו והיו מכוקין אותו באש והכומרים נושלין את התינוק ונותנין תוך ידיו של מולך והתינוק מוציא נפשו ולמה נקרא תפת והם היה שהיו מנהגין בהופים שלא ישמע אביו קול הנער וירחם עליו ויחזור בו הגם שהיה התינוק בוכה וקול נהמותיו עולה. דבר אחר הגם שהיו הכומרים אומרים הגה לך יערב לך יחבסם לך: (יא) וישבת את הסוסים. ובגל ג"כ זה המעשה שהיו עושים מלכי יהודה שהיו עובדים לשמש ונתנו שם סוסים שהיו מיכנים לזאת העבודה שהיו רוכבים עליהם ההולכים לקראת השמש בבקר בזרחה והיו הולכים לקראתו ממקום שהיה מבוא בית ה' עד לשכת נתן מלך והוא שאמר מבוא בית ה' אל לשכת נתן מלך ובוא הוא שם כמו מבוא וכן תרגם ממעלנא דבית מקדשא דה': לשכת נתן מלך והפרים. כמשמעו וכה"י נוזאה ובכר פירשנו זה הענין בפסוק ויתן לה המלך פרס אחד: אשר בפרורים. פירוש

רלב"ג

הכומרים מעבירים אותו בין שני האשים: (יא) וישבת את הסוסים. הגה מלכי יהודה נתנו לשמש סוסים מיוחדים שהיו רוכבים בהם ממנוחת בית ה' אל לשכת נתן המלך להיות שר על המנגנים וידמה שהלשכה ההיא עומדת לכבוד מה לשמש והגה הם היו סוללים מבוא ה' לפאת המזרח אל הלשכה ההיא להשתחוות לשמש ספר מה שמוזכר בפסוק ולפי סדרם שיהיה קדם הקדשים לפאת

מנחת שי

(י) בני בני. בן קרי: (יא) בפרורים. כי"ב וכן הוא בתרגום ירושלמי

מצודת דוד

כ"ל נקמו חלק בין הכהנים והיו ס"ב כשבעלי מומין שאינם עומדים ומולקין: (י) את התופת. היה המקום שהיו מעבירים שם בניהם למולך ונקרא כן ע"ש שהיו מכים בתופים לבל ישמע קול בכיתם הכן בשמחה כשלח יהי המזמורים ובכל יכוונו בתמיו: לבלתי להעביר. כ"ל שמת המקום ההוא לבל יעלה עוד על לב אדם להעביר שם למולך: (יא) לשמש. כי מלכי יהודה היו מיחדים סוסים לעבודת השמש לרכוב בהם לקראתו בבוקר ממקום שבאים מה לבית ה' אל

מצודת ציון

(דברים כג): (יא) וישבת. ענין כמול: נתן מלך. כך שמו: בפרורים. ישמשו מגרשות (ימזקלא כו) תרגום יולשלמי פרוזים

פירוש ע"ט

דְּאַרְתָּא הוֹפֶת וְאִם אִיהּ גְּוֹוְעָן אוֹן דֶּעם טָאל בֶּן הִנּוֹם לְבִלְתִּי לְהַעֲבִיר פּוּן וְוֶעגֶן דֶם קִיין מַאן נָאל שׁוּן מַיין נִיט מַאכֶן אִיבֶּר פִּירֶעגְן זִין זוֹן אוֹן זַיין טָאכְטֶר אוֹן פֶיְעֶר צוּא דֶער אֶפּ נָאט מוֹלֶךְ וְאִין דֶעם אַרְט הוֹפֶת אִיז גִישְׁטַאנְדִין דִי עֲבוֹדָה זָרָה מוֹלֶךְ אִין וַוֶעג אַיינֶער הַט מֶקְרִיב גְּוֹוֶעגְן זַיין קִינְד צוּ דֶר אֶפּ גָאט מוֹלֶךְ הַט מֶען אָן גִהוֹיבֶן צוּ פוּיקֶעגְן בְּדֵי דֶער פָּאטֶר נִיט הֶערֶען דָאם גִשְׁרַייא פּוּן זַיין קִינְד וּוִיא עֶר וְוִערְט פַּר בְּרֶענְט אוֹן דִי הֶעצֶר פּוּן דֶער אֶפּ גָאט מוֹלֶךְ דְרוּם רוֹפְט מֶען דֶם אַרְט הוֹפֶת): (יא) וַיַּשְׁבֹּת

את הסוסים אוֹן עֶר הַט פַּאר שְׁטָעלְט דִּי פֶּערְד וָאם דִי מְלָכִים פּוּן יְהוּדָה הָאבֶן גִגעבֶן צוּ דֶער זוֹן (דָעם דִי מְלָכִים וָוִם הָאבֶן זִיךְ גִבּוּקְט צוּ דֶר זוֹן דִי הָאבֶן גִהאט אֶן גִבְּרַייטְע פֶּערְד זַיי זָאלֶען אַרוֹס רַייטֶן אוֹף זַיי אוֹן דֶער פְּרִיא אַקֶענֶען דֶער זוֹן צוּ בִּיקֶען זִיךְ צוּ דֶערקֶאמֶר פּוּן נָהַן מֶלֶךְ דֶער הֶאר וָאם אִיז גְּזֶעצְט גְּוֹוֶען אִיבֶּר דִי פְלֶעץ וָוִם זֶעגֶען אַרוֹם דֶר שְׁטָאט וְאֶת מַרְכְּבוֹת אוֹן דִי רַיים וָוֶעגֶן וָוִם מֶען פְלֶעגְט אוֹן זַיי רַייטֶן אַקֶענֶען דֶער זוֹן הַט עֶר פַּר בְּרֶענְט אוֹן פַיְעֶר: (יב) וְאֶת הַמִּזְבְּחוֹת אוֹן דִי מִזְבְּחוֹת וָוִם זֶעגֶען גְּוֹוֶעגֶן אוֹף

דעם

עַל־הַגַּג עֲלִיַּת אָחָז אֲשֶׁר־עָשׂוּ | מַלְכֵי
יְהוּדָה וְאֶת־הַמִּזְבְּחוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה
מְנַשֶּׁה בִּשְׁתֵּי חַצְרוֹת בֵּית־יְהוָה נָתַץ
הַמֶּלֶךְ וַיָּרֶץ מִשָּׁם וְהִשְׁלִיךְ אֶת־עֲפָרָם
אֶל־נַחַל קִדְרוֹן׃ יג וְאֶת־הַבָּמוֹת אֲשֶׁר |
עַל־פְּנֵי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר מִימִין לְהַר־
הַמַּשְׁחִית אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ־
יִשְׂרָאֵל לְעַשְׁתֹּרֶת | שִׁקֻּץ צִידנִים
וְלִכְמוֹשׁ שִׁקֻּץ מוֹאָב וּלְמִלְכֹּם תּוֹעֲבַת
בְּנֵי־עַמּוֹן טִמֵּא הַמֶּלֶךְ׃ יד וַיְשַׁבֵּר אֶת־
הַמַּצֵּבוֹת וַיְכָרֹת אֶת־הָאֲשֵׁרִים וַיְמַלְּא

דִּי עַל אֲגַר עִלַּית אָחָז
דַּעֲבַדוּ מַלְכֵיָא דְּבֵית
יְהוּדָה וְיָת אֲגוֹרֵיָא
דַּעֲבַד מְנַשֶּׁה בְּתַרְתֵּין
דָּרָת בֵּית מַקְדְּשָׁא דַּיְיָ
תָּרַע מַלְכָּא וְאַרְחֵיק
מִתַּמָּן וּרְמָא יָת עַפְרְהוֹן
לְנַחֲלָא דְקִדְרוֹן : יג וְיָת
בָּמָתָא דִּי עַל אַפֵּי
יְרוּשְׁלֵם דְּמִדְרוֹם לְטוּר
נְיָתָיָא דִּי בְנָא שְׁלֹמֹה
מַלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל
לְעַשְׁתָּרוֹת שִׁקּוּץ
צִידוֹנָאֵי וְלִכְמוֹשׁ שִׁקּוּץ
מוֹאָבָאֵי וּלְמַלְכֹּום
רִיחוּק בְּנֵי עַמּוֹן סָאִיב
מַלְכָּא : יד וְתַבַּר יָת
קָמָתָא וְקַץ יָת אֲשֵׁירְתָּא
ומלא

הולדות אהרן

עלית אחז . סנהדרין קג : ותם כבמות . שבת נו :

רד"ק

מנרשי הערים ותרגום ירעשר מנרשות יוצען פרורים ובדברי רז"ל בבל וכל פרורהא.ונתן מלך זה היה פקיד על מנרשי העיר: מרכבות השמש . מרכבות הסוסים שהיו הולכים בהם לקראת השמש: (יב) הגג עלית אחז . חסר הנסמך הגג גג עלית אחז וכן הארון חברית תארון ארון חברית וסמך גג העליה לאחז אולי הוא בנה אותו לזאת העבודה : וירץ משם . מן חקל והוא פעל יוצא כלומר הריצם משם ויש לפרשו ענין שבר ונתיצת כמו כי בך ארוץ גדוד לדעת רבים ואפשר שיהיה שרשו רצץ ויתיו לו חברים רבים בעניני ות"י ופלינון מתסן ר"ל בישרים משם נ"א וארחיק מתמן : (יג) להר המשחית . הר הזיתים ונקרא הר המשחה ולגנאי ספני חע"נ שהיה שם קראו הר חמשחית וכן תרגם יונתן למור זיתיא : אשר בנה שלמה . והיאך לא ביערו אותם אמא ויהושפט שביערו כל ע"ג אשר היתה בארץ ישראל לפניהם ע"ג בערו אבל הבמות לא בערו כי היו אז מקריבים עליהם לאל כי בכלם נאמר וחבמות לא סרו עוד העם מזבחים ומקטרים בבמות ויאשיהו נתץ ג"כ הבמות כיון שנעשו מתחלה לע"ג או כדי שלא יקריבו עליהם אפילו לשם שמים שכיון שהיה בית המקדש קיים אסורות היו הבמות לפיכך כתוב עליו לא היה לפניו מלך אשר שב אל ה' בכל

מנחה שי

וכגמרא דילן ומ"ר כמו שפירוש המעתיק ערבוב : (יב) ותם מהמצות תמר על כנה . הוא"ו בגעיא כ"ם : (יג) ותם הבמות אשר על פני . הוא"ו בגעיא כ"ם : להר המשחית . בסוף פרק בתרא כתוב בספרי כנמלת להר המשחית ופ' בתרא כתוב בספרים שהוא מהפרשיות וכן בפירוש ר"י כתוב להר המשחית ופ' בספרים שהוא מהמשחה מקרא ג"כ הר הזיתים וכנהו בלשון המעתיק וכן בגמרא פסחים שהוא מהמשחה מקרא ג"כ הר הזיתים וכנהו בלשון המעתיק וכן בגמרי מפני כוון ע"ג שכנו כו : שקץ לידונים . בספרים מדוייקים מלא כ' יודי"ן

מצודת ציון

ובדברי"ל בבל וכל פרורהא (כתובות נד) : (יב) נתץ . שבר וכתש :

מצודת דוד

(נסמך) : וירץ משם . סולימס משם במרולפה וכמהירות : (יג) להר המשחית . הוא הר המשחה ונעשה שעשוע"ז כנהו לגנאי : אשר

פירוש ע"ט

דָּעם דָאהּ פּוּן דָעם בּוּרִם פּוּן אָחָז אֶשׁ עָשׂוּ וָוָם דִּי
מַלְכִים פּוּן יְהוּדָה הָאבָּן וַיי גְמַאכְט וְאֶת הַמִּזְבְּחוֹת אוּנ
דִּי מִזְבְּחוֹת וָוָם מְנַשֶּׁה הָט גְמַאכְט אוּנ בֵּיידִי הַיְיף
פּוּן נָאכְּט הוּז נָתַץ הַמֶּלֶךְ הָט דָר מֶלֶךְ צוּ שְׁטוֹסָן וַיֶּרֶץ
מִשָּׁם אוּנ הָט וַיי אוּס גִיבָּראכִין פּוּן דָארָטָן וְהִשְׁלִיךְ
אוּנ הָט גְוָוארְפָן וַיי עָר אַש אוּנ דָעם טָאל קִדְרוֹן
(יג) וְאֶת הַבָּמוֹת אוּנ דִיא בָּמוֹת וָואס זָענָן גְוָוען פָאר
יְרוּשָׁלַיִם אֲשֶׁר מִימִין וָוס זָענָן גְוָוען פּוּן דָר רֶעכְטֶר
זַיט צוּ דָעם בֶּארְג מַשְׁחִית אֲשֶׁר בָּנָה וָוס שְׁלֹמֹה דָר
אוּנטֶר גְשָׁנִיטָן דִי לִינְדֶן בֵּייגֶר וַיימָלֹא אוּנ עָר הָאט
דָעָר פוּלט וַייעָרי עָרְטָעָר מִיט מָענְטְשָׁן בֵּיינָעָר :

וגם

רש"י

כך שמו : אשר בפרורים . לפי ידעתי מה הם : (יב) וירץ משם . וכערפ משם : (יג) להר המשחית . הר הזיתים הוא הר המשחה וכיון שהזכיר את שמו ע"י עכו"ם טימא שמו

רל"ב"נ

מעכר כמו שבארנו בכתובים בפרקי המורה : ותם מלכות המעכ שנה בסם . ר"ל המלכות שבר לסוסים המוכנים : (יב) על גג עלי' אחז . שפל עליית אחז . בשתי חצרות . של הכהנים ושל

מצודת ציון

ישלמ"ה : וירץ משם . סולימס משם במרולפה וכמהירות : (יג) להר המשחית . הוא הר המשחה ונעשה שעשוע"ז כנהו לגנאי : אשר

אֶת־מְקוֹמָם עַצְמוֹת אָדָם׃ טו וְגַם אֶת־
הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר בְּבֵית־אֵל הַבָּמָה אֲשֶׁר
עָשָׂה יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט אֲשֶׁר הֶחֱטִיא
אֶת־יִשְׂרָאֵל גַּם אֶת־הַמִּזְבֵּחַ הַהוּא
וְאֶת־הַבָּמָה נָתָץ וַיִּשְׂרֹף אֶת־הַבָּמָה
הֵדֵק לֶעָפָר וְשָׂרַף אֲשֵׁרָה׃ טז וַיִּפֶן
יֹאשִׁיָּהוּ וַיַּרְא אֶת־הַקְּבָרִים אֲשֶׁר־שָׁם
בָּהָר וַיִּשְׁלַח וַיִּקַּח אֶת־הָעֲצָמוֹת מִן
הַקְּבָרִים וַיִּשְׂרֹף עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיְטַמְּאֵהוּ
כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר קָרָא אִישׁ הָאֱלֹהִים
אֲשֶׁר קָרָא אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה׃
יז וַיֹּאמֶר מָה הַצִּיּוֹן הַלָּז אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה

וּמְלָא יַת אַתְרֵיהוֹן גַּרְמֵי
אֲנָשָׁא׃ טו וְאַף יַת אֲנוֹרָא
דִּי בְבֵית אֵל בָּמְתָא
דְּעָבַד יָרָבְעָם בַּר נְבָט
דְּחַיֵּב יַת יִשְׂרָאֵל אַף יַת
אֲנוֹרָא הַהִיא וְיָת בָּמְתָא
תָּרַע וְאוֹקִיד יַת בָּמְתָא
אַדְקָהּ לְעַפְרָא וְאוֹקִיד
אֲשֵׁירְתָא׃ טז וְאִתְפְּנֵי
יֹאשִׁיָּהוּ וַחֲזָא יַת קִבְרַיָּא
דְּתַמָּן בְּטוּרָא וּשְׁלַח
וְנָסִיב יַת גַּרְמַיָּא מִן
קִבְרַיָּא וְאוֹקִיד עַל
אֲנוֹרָא וְסָאֲבֵיהּ
כְּפִתְגָמָא דְיָ דְמַלֵּיל
גַּבְיָא דְיָ דְאִתְגַּלִּי יַת
פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין׃ יז וַאֲמַר
מָה צִיּוֹנָא הָדֵין דִּי אֲנָא
חָזֵי

ת"א מה הציון הלז . מגלה יד עכרין לו :

רש"י

לגנאי : (יז) מה הציון הלז . רמה קבר מלדו ח' על' קמצוני' ומרולי' ולדו ח' הדסים וכשמים ותמה עליו ואמר לבבו ובבל נפשו ובבל מאודו כי הסלכים אשר היו לפניו לא הסירו הבמות אע"פ שהיו מלכים טובים : (יד) עצמות אדם . עצמות עובדי ע"ג שהיה מיוצא אותם מקבריהם וגותנם בכקום האשרות והמצבות לבזיון ישרפם שם : (יז) מה הציון הלז . נראה כי הנביא הזקן צוה לבניו שישימו על הקבר ציון גדול שיהא ניכר בין הציונים האחרים כי ידע כי תתקיים נבואת הנביא כמו שאבר כי היה יהיה הדבר והנביא אמר מה שיעשה יאשיהו שיוציא העצמות מקבריהם וישרפו אותם לפיכך צוה להם שיהיה ציון אותו הקבר ניכר בין האחרים כי עצמות נביא האמת ידע שלא יוציאו מקברו לפיכך שאל יאשיהו מה הציון הלז . ובדרש ראיה שצדו אחד עלה בו תרולים וקמשונים וצדו אחד עלה בו הדסים ועשבי בשמים לפיכך המה ושאל מה הציון הלז ותיה זה כי צדיק ורשע היו נקברים בו נביא אמת ונביא השקר : ויאמרו אליו אנשי העיר . קבלה היתה בידם כי מעת שנקבר שם הנביא עד הזמן ההוא יותר משלש מאות והמשים שנה אלא קבלה היתה בידם בן מפי אב : הקבר איש האלהים . חסר הנסמך חקבר קבר איש האלהים וכן הארון הברית : על המזבח בית אל . בא בת"א הידיעה עם הסמוך שלא כמנהג וכמותו הלשכות הקדש היתה האר"ג והדומים להם שכתבנו

רד"ק

לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו כי הסלכים אשר היו לפניו לא הסירו הבמות אע"פ שהיו מלכים טובים : (יד) עצמות אדם . עצמות עובדי ע"ג שהיה מיוצא אותם מקבריהם וגותנם בכקום

רכב"ג

שם : (טז) ויקח את העלמות מן הקברים.זה לשון שלא היה מצוי הסלכים ומלכו עלמותו עלמות הכהן לפי שהיה מכהן לפני ע"ג : (יז) מה הציון הלז . כבר היו עלמותו נכרסים כי היה מכהני ע"ג : (יז) מה הציון הלז.

מצורת דוד

בנה שלמה . ר"ל הניח לנכות : (יד) עצמות אדם . כי סולית מהקברים עלמות הכהנים : (טו) וגם את המזבח אשר בבית אל . עם שכית אל לא היתה מלכן אלא הכהן אשר עשה להעמיד שה העכודה : והמזבח . כמו והכמה והוא הכהן אשר עשה להעמיד שה העכודה : הרק לעפר . להיות קק קק דומה לעפר : (טז) כהר . אל בית אל : וישרוף . כי היו עובדי כוכבים : אשר קרא . מלי כימי ירבעם קלא ולתוספות ביאור אמר שוב אשר קרא הדבר הזה קלה : (יז) מה הציון . לשם הדבים הסלכים

מצורת ציון

(יז) הציון . הוא סימן שנעמד שת וכן וכבה ללנו ליון (יחזקאל לט) :

פירוש ע"ט

(טו) וְגַם אֶת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר אוֹךְ דָּעם מִזְבֵּחַ וָוס אִיז גְּוָוען אַרוֹס גָעמָן דִי בֵּייגָער פוּן דִי קְבָרִים וַיִּשְׂרֹף אִין הָט אוּן בֵּית אֵל הַבָּמָה דִי בָּמָה וָוס יָרָבְעָם בֶּן נְבָט הָאט זַיי פֶּר בְּרָענְט דִי לִינְדָעָן בּוּם : גַּמָאכְט אֲשֶׁר הֶחֱטִיא וָוס עֶר הָט גְמַאכְט וִינְדָעָן דִי יִשְׂרָאֵל דָעם דָאזִיגָן מִזְבֵּחַ אוּן דִי בָּמָה הָט עֶר אוֹךְ דֶר גָעמַאכְט מִטַמָא גְוָוען כְּדִבַּר ה' אֲוֹ וָוִי דִי רֶייד פוּן נָאט וָואס צוּ שְׁטוֹכָן וַיִּשְׂרוֹף אוּן הָט פֶּר בְּרָענְט דוּ בָּמָה נָאנְץ גָעריפֶן אֲשֶׁר קָרָא וָוס עֶר הָט דִין צוּ אֵשׁ וְשָׂרַף אוּן הָט פֶּר בְּרָענְט דִי לִינְדָעָן בּוּם : (יז) וַיֹּאמֶר אוּן יֹאשִׁיָּהוּ הָט גְּוָוען מָה הַצִּיּוֹן הַיְוָוס אִיז דֶר דָאזִיגָער צַייכֶן וָוס אִיךְ זֶעה דָעָן עֶר הָט גְעזֶהֶן אִין קֶבֶר וָואס אוֹךְ אִים אִיז גְמַאכְט זַייעֶר אַגְרוֹסֶר צִיוֹן וַוי מָעָן מַאכְט אוֹךְ אַיין צַדִיק) וַיֹּאמְרוּ הָאבָּן דִי מַאנְן פוּן דֶר שְׁטָאט

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אַנְשֵׁי הָעִיר חֶלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר לְאִישׁ־
הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־בָּא מִיהוּדָה וַיִּקְרָא
אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עַל
הַמִּזְבֵּחַ בֵּית־אֵל׃ יח וַיֹּאמֶר הַנִּיחוּ לוֹ
אִישׁ אַל־יָנַע עַצְמֹתָיו וַיְמַלְּטוּ עַצְמֹתָיו
אֶת עַצְמוֹת הַנָּבִיא אֲשֶׁר־בָּא
מִשֹּׁמְרוֹן׃ יט וְגַם אֵת־כָּל־בָּתֵּי הַבָּמוֹת
אֲשֶׁר | בְּעָרֵי שֹׁמְרוֹן אֲשֶׁר עָשׂוּ מַלְכֵי
יִשְׂרָאֵל לְהַכְעִיס הֵסִיר יֹאשִׁיָּהוּ וַיַּעַשׂ
לָהֶם כְּכָל־הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר עָשָׂה
בְּבֵית־אֵל׃ כ וַיִּזְבַּח אֶת־כָּל־כֹּהֲנֵי
הַבָּמוֹת אֲשֶׁר־שָׁם עַל־הַמִּזְבְּחוֹת
וַיִּשְׂרֹף אֶת־עַצְמוֹת אָדָם עֲלֵיהֶם וַיָּשָׁב
יְרוּשָׁלִָם׃ כא וַיְצַו הַמֶּלֶךְ אֶת־כָּל־הָעָם

חַיֵּי וַאֲמַרוּ לֵיהּ אֲנָשֵׁי
קַרְתָּא קְבָרָא דְנָבִיָּא דְיָ
דַאֲתָא מִשֹּׁמְרוֹן דְיָהוּדָה
וְאַתְנַבִּי יָת פִּתְגָמַיָּא
הָאִלֵּין דַּעֲבַדְתָּא עַל
אֱגוּרֵיָא כְּבֵית אֵל׃
יח וַאֲמַר שְׁבוֹקוּ מְנִיָּה
אֱנָשׁ לָא יְנִיד גַּרְמוֹהִי
וְשֵׁיזִבוּ גַּרְמוֹהִי (עִמּ) יָת
נַרְמֵי נְבִיָּא שְׁקָרָא דַאֲתָא
מִשֹּׁמְרוֹן׃ יט וְאַף יָת כָּל
בָּתֵּי בָּקְתָא דִי בְקִירְוֵי
שֹׁמְרוֹן דִי עֲבָדוּ מַלְכֵי
יִשְׂרָאֵל לְאַרְגָּזָא פָּלֵי
יאשִׁיָּהוּ וַעֲבַד לְהוֹן כְּכָל
עֲבִידָא דַעֲבַד בְּבֵית אֵלָ׃
כ וּנְכָסַיָּא יָת כָּל כּוּמְרֵי
בָּמְתָא דִי תַמָּן עַל
אֱגוּרַיָּא וְאוֹקִיד יָת גַּרְמֵי
אֲנָשָׁא עֲלֵיהוֹן וְתָב
לִירוּשְׁלֵם׃ כא וּפַקֵּיד
מַלְכָּא יָת כָּל עַמָּא
לְמֵימַר

רד"ק

בספר מכלול: (יח) וימלטו. כי בקבר אחד היו עצמותיו אצל עצמות הנביא אשר בא משומרון היא הנביא הקטן נביא השקר ובבית אל היה יושב או אבל משומרון בא שם כמו שפירשנו למעלה בסקומו: (יט) אשר בערי שומרון. והלא הכותים היו יושבים בשמרון וישראל גלו מהם אלא הבמות היו עדיין קיימים וגם שארית נשארה בארץ אחר גלות ישראל כמיורים בארץ זעיר שם וזעיר שם והיו עובדים ע"ג עדיין כמו שאמר

רש"י

מה זה והסיכו: הקבר איש האלהים. וכניח הקבר שלה לכניו סיקברוהו אללו: (יט) אשר בערי שמרון. שהי' יאשיהו מלך על כל ישר' מה שחזרו מעברת הבבעים על ידי ירמיהו:

רל"ב ג

כמה כמו כעין על קבר לים המלכים להכיהו והכעין ההוא נקרא ציון ובמל יתמיה מה לציון כלו: (כ) ויזבח לם על כהני הבמות משכר לכר שם על המזבחות. ידמה בעדין נשמרו שם קלת יבמלו כמו שמכר למכר זה ובדין היו מחזיקים בהשמתם ושיו שם ככני במות ויתמיה זכת

מצודת ציון

הלו. הזה: (יח) ינע. מלשון תמוטה:

מצודת דוד

על מי הוא: הקבר. זה הקבר הוא שלו לים המלכים וגו': (יח) וימלטו עצמותיו. כשכור הוא שלא יגיעו עצמות לים המלכים הקדיל מקחת נחמר שם: (כ) אשר שם. לף שכבר גלו משומרון עכ"ז המעט שכר כשארו עבדו עכומ"ז כשלו:

פירוש ע"ט

גְּוָאגְט צוּ אִים הֶקְבֶּר אִישׁ הָאֱלֹהִים דָם אִיז אֵיין קֶבֶר פּוּן
אֵיין גֶעטְלֶעגֶן מַאנְוִים אִיז גְקוּמֶן פּוּן יְהוּדָה אִין
הָט גָעריפֶן דִי דְאוִיגִי זַאכֶן וָוס דִי הָאסְט גִיטוּהָן אוֹף
דֶעם מִזְבֵּחַ וָוס אוֹג בֵּית אֵל׃ (יח) זַיאגְט הָט יאשִׁיהוּ
גְּוָאגְט הֲנִיחוּ לוֹ לְאִישׁ אִים צוּ רִיה קֵיין מַאן זָאל נִיט
רוּהְרִין זַיינֶע בֵּיינֶער זַיינֶע עֲצָמוֹתָיו אִין זַיינֶע בֵּיינֶער
הָאבֶּן גְּמַאכְט אֲנֶטְרוּנֶן דִי בֵּיינֶער פּוּן דֶעם נְבִיא
שֶׁקֶר וָואם אִיז גְקוּמֶן פּוּן שׁוֹמְרוֹן (עֵה) אִין מַלְכִים א
קַאפִּיטֵיל יג): (יט) וְגַם אֵת כָּל בָּתֵּי הַבָּמוֹת אוֹג אוֹךְ
אַלֶּה הֵיזֶער פּוּן דִיא בְּמוֹת וָוס זָענֶן גְוֶעזֶן אוֹג דִי
הַמֶּלֶךְ אִין דֶר מֶלֶךְ הָט גִישַׁאפְט נָאר דֶם פַּאלֶק לְאַמֵּר

לְמֵימַר עֲבִידוּ פִסְחָא
קֳדָם יְיָ אֱלָהְכוֹן כְּמָא
דִכְתִיב עַל סִפְרָא
דִקְיָמָא הָדֵין: כב אֲרֵי
לָא אִתְעֲבִיד כְּפִסְחָא
הָדֵין כְּיוֹמֵי נְגִידַיָא
דְדָנוּ יַת יִשְׂרָאֵל וְכָל
יוֹמֵי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל
וּמַלְכֵי דְבֵית יְהוּדָה:
כג אֱלָהֵין בְּתַמְנֵי עַסְרֵי
שְׁנִין לְמַלְכָא יאשִׁיָהוּ
אִתְעֲבַד פִּסְחָא הָדֵין
קֳדָם יְיָ בִּירוּשְׁלֵם:
כד וְאַף יַת בִּידִין וְיַת
זָכוּרוּ וְיַת צַלְמָנַיָא וְיַת
טעותא

לֵאמֹר עֲשׂוּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם
כַּכָּתוּב עַל סֵפֶר הַבְּרִית הַזֶּה: כב כִּי לֹא
נַעֲשָׂה כַּפֶּסַח הַזֶּה מִימֵי הַשֹּׁפְטִים
אֲשֶׁר שָׁפְטוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְכֹל יְמֵי מַלְכֵי
יִשְׂרָאֵל וּמַלְכֵי יְהוּדָה: כג כִּי אִם־
בִּשְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָהוּ
נַעֲשָׂה הַפֶּסַח הַזֶּה לַיהוָה בִּירוּשָׁלִָם:
כד וְגַם אֶת־הָאֹבוֹת וְאֶת־הַיִּדְּעֹנִים
וְאֶת־הַתְּרָפִים וְאֶת־הַגִּלֻּלִים וְאֵת כָּל־

רש"י

(כב) לא נעשה כפסח הזה. לא מתקבלו רוב עם ככל פסח כמו שמתקבלו זה: מימי השופטים. מימי שמואל כתוב (בד"ה ב' ל"ה י"ח) לפי בתף שמואל החזיר ישראל למוטב וקבלם המלפתה. ד"ר לא נעש' כפסח הזה לה' בירושלים לכל מכמלנו מלכי ישראל ומלכי יהודה לא עשו פסח כל ישראל בירושלים לפי שמלכה המלכות לעניס מירעגם והיו הולכים לעגל שכבית לל ובכן עד עכשיו שנלו עשרת השבטים והחזירם ירמיהו ומלך עליהם יאשיהו וכלו כולם לירושלים:(כד)התרפים. גורות שמכרו ע"ו כשפים והעושה אותן לריך לכזון שעה ג' כשעה ושעה ג' רחויה לכך:

רד"ק

ויזבח את כל כהני הבמות אשר שם וכן אמר בדברי הימים כי מאפרים ומנשה היה שם שארית ביסי יאשיהו וכן ביסי חזקיהו היה שארת בארץ מזבולון ומאשר ומשמעון ואפרים ומנשה ורבותינו ז"ל אמרו כי ירמיהו החזיר מעשרת השבטים ומלך עליהם יאשיהו: (כב) כי לא נעשה כפסח הזה. תכלית הספור הוא זה כי מלת כי נותן טעם למה שקדם וכן כי נתן ה' בידינו את כל הארץ ר"ל כי עשו הפסח כמו שציוה אותם יאשיהו ונתקבצו כולם לירושלם וארך הספור הוא כמו שכתוב בדברי הימים וסוף הספור כי לא נעשה כפסח הזה: מימי השופטים. ובד"ה כתיב מיסי שמואל הנביא וטן אחד היא כי שמואל ביסי השופטים היה וביסיו החלה המלוכה בישראל ומה שאמר כי לא נעשה כפסח הזה שהיו כל ישראל בלב אחד לעבוד את ה' וכן אמר בשמואל ויגלו כל בית ישראל אחרי ה' ואמר ויסירו בני ישראל את הבעלים ואת העשתרות ויעבדו את השם לבדו גם פסח שעשה חזקיהו רבים מישראל שלא היו שם ולא עוד אלא שהיו מלעיבים ברצים שהיו שולח חזקיהו ואף אותם שהיו בירושלים רבים היו מטמאים ואכלו את הפסח בסומאה: (כד) ואת התרפים. כתרגומו צלמניא והם

רלב"ג

מוסף מלת המוקדמות ומכף על המוקדמות מלעית מדם: (כב) כי לא נעשה כפסח הזה מימי השופטים. ר"ל מימי ימי השופטים שהוא שמואל כי בימיו עשו ג"כ כל ישראל מל ה' ובימי שאול ודוד היו ישראל בעמת בהפך כוונת התורה פע"פ שהיו מיוחדות ובימי שלמה בתחלתו ג"כ הכשרו ובשנת כמות עב"ג ובימי חזקיהו לא עשו ג"כ כל ישראל מל ה' אך קלה שבקלה היו מלעיגים לדברי חזקיהו אך בימי יאשיהו נזדמן הכשר שבו כל ישראל מל ה' והיה זכר לפסח העשה לו לפי שמתחלת הפסח אלא לכלל ממנו ישראל ודומה כי כוונת הכתוב לכך היה לב כל ישראל לע"י אך אחר זה חטאו בפסח גם בימי יאשיהו וזה ממר כי בשנת עשרה שנה למלך יאשיהו נעשה הפסח

מצודת דוד

(כב) כי לא נעשה. ר"ל עם כנס נפשיו עכו פסח"מ הוכלה לומר לעשות בכתוב היה לב כל ישראל לע"י אך אחר זה חטאו בפסח גם בימי יאשיהו וזה ממר כי בשנת עשרה שנה למלך יאשיהו נעשה הפסח

מצודת ציון

(כד) התרפים. הם העבויים בלומת מדם ומנידים עפיהם ע"י

מימי השופטים וכד"ה נאמר מימי שמואל כי שמואל היה סוף השופטים: וכל ימי מלכי ישראל. מוסב על לא נעשה נאמר בלא נעשה

פירוש ע"ט

צוּ זְאַגְן עֲשׂוּ פֶּסַח מַאכְט אַיְין קָרְבָּן פֶּסַח צוּא גָאט
אַיְינֶר גָאט בַּפְּתוּב אַזוֹ וְוִי עָם שְׁטֵייט גִישְׁרִיבֶּן אוֹף
דֶעם דָאזִיגֶן סֵפֶר הַבְּרִית: (כב) כִּי לֹא נַעֲשָׂה דָעֶן עָם
אִיז נִים גְמַאכְט גְוּוארֶן אַזוֹ וְוִי דֶר דָאזִיגֶר קָרְבָּן
פֶּסַח אַזוֹ וְוִי הַיינְט בִּימֵי הַשּׁוֹפְטִים פוּן דִי טֶעג אָן פוּן
דִי שׁוֹפְטִים וּם הָאבֶּן גְמִשְׁפָּט דִי יִשְׂרָאֵל דָם מְיוּנְט
אוּן יְדֵעוֹנִים וְאֶת הַתְּרָפִים אוּן דִי בּוּלֶדֶער דָם מְיוּנְט
גִימַאכְטוּ צוּרוֹת וָם רַיירֶן דוּרְךְ בִּישׁוּף וְאֶת הַגִּלּוּלִים
אוּן דִי אֶפְּ גֶעטֶער אוּן אַלֶע אוֹם וְוֶעלְכֶע עֲבוֹדַת
פּוּכָבִים וּמַזָּלוֹת וְואם זֶעֶן וָוארֶן גְוֶעזֶן אוּן לֵאמֹר

הַמְשַׁקְּצִים אֲשֶׁר נִרְאוּ בְּאֶרֶץ יְהוּדָה
וּבִירוּשָׁלִַם בְּעֵר יאֹשִׁיָּהוּ לְמַעַן הָקִים
אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַכְּתֻבִים עַל־
הַסֵּפֶר אֲשֶׁר מָצָא חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן בֵּית
יְהוָה׃ כה וְכָמֹהוּ לֹא־הָיָה לְפָנָיו מֶלֶךְ
אֲשֶׁר־שָׁב אֶל־יְהוָה בְּכָל־לְבָבוֹ וּבְכָל־
נַפְשׁוֹ וּבְכָל־מְאֹדוֹ כְּכֹל תּוֹרַת מֹשֶׁה
וְאַחֲרָיו לֹא־קָם כָּמֹהוּ׃ כו אַךְ ׀ לֹא־שָׁב
יְהוָה מֵחֲרוֹן אַפּוֹ הַגָּדוֹל אֲשֶׁר־חָרָה
אַפּוֹ בִּיהוּדָה עַל כָּל־הַכְּעָסִים אֲשֶׁר
הִכְעִיסוֹ מְנַשֶּׁה׃ כז וַיֹּאמֶר יְהוָה גַּם אֶת־
יְהוּדָה אָסִיר מֵעַל פָּנַי כַּאֲשֶׁר הֵסַרְתִּי

מַעֲוָתָא וְיָת כָּל שִׁקּוּצַיָּא
דְּאִתְחֲזִיאוּ בְּאַרְעָא
דְּבֵית יְהוּדָה וּבִירוּשְׁלֶם
כְּלֵי יאֹשִׁיָּהוּ בְּדִיל
לְקַיָּמָא יָת פִּתְגָמֵי
אוֹרַיְתָא דִּכְתִיבִין עַל
סִפְרָא דְּאַשְׁכַּח חִלְקִיָּה
כָּהֲנָא בְּבֵית מַקְדְּשָׁא
דַּיְיָ׃ כה וּכְוָתֵיהּ לָא הֲוָה
קֳדָמוֹהִי מַלְכָּא דְּתָב
לְפוּלְחָנָא דַיְיָ בְּכָל לִבֵּיהּ
וּבְכָל נַפְשֵׁיהּ וּבְכָל
נְכָסוֹהִי בְּכֹל אוֹרַיְתָא
דְּמֹשֶׁה וּבָתְרוֹהִי לָא קָם
כְּוָתֵיהּ׃ כו בְּרַם לָא תָב
יְיָ מִתְּקוֹף רוּגְזֵיהּ רַבָּא
דְּתְקֵף רוּגְזֵיהּ בִּדְבֵית
יְהוּדָה עַל כָּל אַרְגָּזוֹתָא
דִּי אַרְגִּיז קֳדָמוֹהִי
מְנַשֶּׁה׃ כז וַאֲמַר יְיָ אַף
יָת דְּבֵית יְהוּדָה אַגְלֵי
מֵאַרְעָא בֵּית שְׁכִנְתִּי

כמא

ת"א וכמוהו לא היה . שכמו כן :

רד"ק

צלמים עשויים לדעת העתידות וכבר פירשנוהו עוד בספר שמואל : (כה) אשר שב אל ה' . שחרר לדברי תורה ועשה ככל הכתוב בה והסיר הבמות לא השאיר אחד ולא הקריבו בימיו כי אם בבה"מ לבדו והכלבים אשר לפניו אף על פי שהיו בהם טובים לא הסירו הבמות כמו שאמר עוד העם מזבחים ומקטרים בבמות ונמצא באמא דברי' אשר לא כן שנשען על מלך ארם והוציא כספ וזהב מאוצרות בית ה' ושלח לו ונאמר וגם בחליו לא דרש את ה' ויהושפט ג"כ היה עוזר למלכי

מנחת שי

(כד) מלקיהו הכהן כיון ה' . ככל הספרים כתוב כיון לה בציון :

הקנינים היה כז לנוכ מקמן לעצוד הש"י ולוקץ הכלון בעלה יהיה יהיכוהו בעלה יהיה הש"י ולא יהיה בעלה הש"י כי כבר מזכר בדברי סיעים כי מקטיוהו הכל לעצוד הש"י אך לא בעד בשלמות המלוים ממעלכותו והיו מוציאים עדיין ישראל בהם הש"י ומעמי לתוהו הכתוב בספר הסוכה סיכה מסכא נמי בגלא יקיים מה התוכח ויעבור על בזית הש"י המעמיד בכל עוז לסביב ישראל לעבודתו ובעד מלוים שעמו ישראל

מצודת ציון

כישוף : בער . פנה מן הסדר : הקים . מלי קיום : בית ה' . בציון ה' : (כה) באחדו . עבדו כמו ובכל מאדך (דברים ו) :

מצודת דוד

בשסח הזה כל ימי מלכי ישראל ושם דוד ושל' בשלמה על כל ישראל : (כד) על הספר . כ"ל בעבור הספר הזה מלא חלקיה כי הספר הזה היתה סיכה לכל זה : (כה) וכמהו לא חיה לפניו . ומה שכתוב כאן וגם אחריו לא קם כמוהו הוא בדבר המתוכח לא היה ולא יהיה אחריו ולא אחר לפניו ומה שכתוב בספר שמואל ומלכים לא היה כמוהו מלבד כל זה בדבר שהסיר הבמות ומנע' בתמיד ויש שמתרץ שהוא לשון מגזרת כמוהו לא היה אין ערוך אליו כלומר לא היה אין ערוך אליו לעשות כל מה שעשה ולא עוד אלא שהוא עשה הכל בדבר המתוכח לא היה ולא יהיה אחריו ולא אחר לפני

אֶת־יִשְׂרָאֵל וְהַסִרֹתִי אֶת־הָעִיר הַזֹּאת
אֲשֶׁר־בָּחַרְתִּי אֶת־יְרוּשָׁלַם וְאֶת־הַבַּיִת
אֲשֶׁר אָמַרְתִּי יִהְיֶה שְׁמִי שָׁם׃ כח וְיֶתֶר
דִּבְרֵי יֹאשִׁיָּהוּ וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־
הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים
לְמַלְכֵי יְהוּדָה׃ כט בְּיָמָיו עָלָה פַרְעֹה
נְכֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם עַל־מֶלֶךְ אַשּׁוּר עַל־
נְהַר־פְּרָת וַיֵּלֶךְ הַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ לִקְרָאתוֹ
וַיְמִיתֵהוּ בְמִגִדּוֹ כִּרְאֹתוֹ אֹתוֹ׃ ל וַיִּרְכְּבֻהוּ
עֲבָדָיו מֵת מְמִגִדּוֹ וַיְבִאֻהוּ יְרוּשָׁלַם
וַיְקַבְּרֻהוּ בְּקִבְרָתוֹ וַיִּקַּח עַם־הָאָרֶץ

כְּנָא דַּאֲגְלֵיתִי יָת
יִשְׂרָאֵל וַאֲרַחֵיק יָת
קִרְתָּא הָדָא דְּאִתְרְעֵיתִי
בִּירוּשְׁלֶם וּבְבֵיתָא
דַּאֲמַרִית יְהֵי שְׁמִי תַּמָּן׃
כח וּשְׁאָר פִּתְגָמֵי יאשִׁיָּהוּ
וְכָל דִּי עֲבַד הֲלָא אִינוּן
כְּתִיבִין עַל סְפַר פִּתְגָמֵי
יוֹמִין לְמַלְכֵי דְּבֵית
יְהוּדָה׃ כט בְּיוֹמוֹהִי
סְלִיק פַּרְעֹה חֲגִירָא
מַלְכָּא דְּמִצְרַיִם עַל
מַלְכָּא דְּאָתוּר עַל נְהַר
פְּרָת וַאֲזַל מַלְכָּא
יאשִׁיָּהוּ לְקֳדָמוֹתֵיהּ
וְקַטְלֵיהּ בְּמְגִדּוֹ כַּד חֲזָא
יָתֵיהּ׃ ל וְאַחֲתוּהִי
עַבְדּוֹהִי כַּד מִית מְמְגִדּוֹ
וְאַיְתִיאוּהִי לִירוּשְׁלֶם
וְקַבְּרוּהִי בְּקִבְרוֹהִי

וּדְבַר עַמָּא דְּאַרְעָא יַת
יהואחז

רד"ק

(כט) פרעה נכה . כתרגומו פרעה חגירא שהיה נכה רגלים : ויולד המלך יאשיהו לקראתו . להלחם אתו לפי שהיה עובר נינווה בכרכמיש על פרת והוא היה הולך להלחם על מלך אשור שבשב כרכמיש ממלך ארם ושלח לו מה לי ולך מלך ישראל לא עליך אנה היום כי אל בית מלחמתי כמו שכתוב בדברי הימים ולא שמע אל דברי פרעה נכה ואמרי רבותינו ז"ל מאי דרש יאשיהו וחרב לא העבור בארצכם אפילו חרב של שלום ביון שהיו עושין רצונו של מקום והוא לא היה ידע שכל דורו עובדי ע"ג היו אלא שהיו עושין בסתר שהרי בימי יאשיהו היה ירמיהו נוכיח כי בספר ירמיה יהודה: ויפיתהו במגידו כראותו אותו . בכ"ף בבקעת מגידו היתה המלחמה כמו שאומר בדברי הימים ופי' כראותו אותו כשראה אותו שדעתו להלחם עמו שהחרה בו וראה אותו לבוש כלי מלחמה כמו שאומר בדברי הימים כי להלחם בו התחפש ונענש יאשיהו לפי שלא שמע ישאיהו אליו כי מפי אלהים היה אומר לו כמו שאומר בדברי הימים ולא שמע אל דבר נכה כי ירמיהו ההנבא בזה וכן אמרו ז"ל כי אלהים האמר ביאשיהו קדש ומהם אמרו כי חדל לך מאלהים אשר עמי ע"ב ובעור פרעה שם נלחם בכרכמיש על פרת לקח הש"י נקמת יאשיהו ממנו שצר שם ימים רבים עד השנה הרביעית ליהויקים בן יאשיהו ובא עליו נבוכדנצר והוא שהתנבא ירמיהו למצרים על חיל פרעה נכה מלך מצרים אשר היה על נהר פרת בכרכמיש אשר הכה נבוכדנצר מלך בבל ובו' ואומר והיה היום ו' הוא לה' צבאות יום נקמה להנקם מצריו הוא נקמת המלך יאשיהו : (ל) בקבורתו . בקברות הבלכים כמו שאומר בדברי הימים בקברות אבותיו ומה שאבר בקבורתו אפשר שהוא ברח לו

מנחת שי

(כט) נכה . בכ"ף וכן במסורת כרכ"ת ליה חסר ו"ו מלא . כי הין הנשר (במדבר מ"ד י"ח) : (ל) ויביאהו ירושלם . בס"ם חסר יו"ד לתת הכ"ף וכן הוא במקום השניות ובעזרן מה שתני עתיד לבוא ביתרמים סימן כי"ו בס"ד :

רלב"ג

ואל ימרו יכוונו על ע"ג מיכאל ולא יוסיפו לחטוא עוד : (ג) ויקח עם הארץ את יהואחז בן יאשיהו וימליכהו תחת אביו . דמסר מתחלה למותו מפני שהתנהגות בהיותה בין העמים ודומה מפני זה כי הוא לא היה יהואחז הכשיל ובכל יתכלכל זה ממה שזכר כי בן עשרים ושלש שנה מלך כי מס שלשה חדשים ומלך מהיות יהויקים ושיה בן עשרים וחמש שנה יהויקים ממלכו וזה לומר שבשר היה גדול ממנו כמו שתי שנים ובכל ממנו בספר ד"ה כלי יתכלכלו ובכל בם כי הכשל יחמן לפני יהויקים בסליחי שנים ובכל בהר ר' מחרחם בן עזנה ע"ה כי שנים הוא יהואחז כי כתוב בירמיהו כי כה אמר ה' אל שלום בן יאשיהו מלך יהודה המולך תחת יאשיהו אביו יצא ממקום הזה לא ישוב עוד והנה ממנו מלך יהויקים וכמו שהמשיכה מלך לנקיה ולא מלך יהוכן ונם הוא שכחול מלך בבל המלך הסיר בעיניו ולמנם הנה זכר בספר ד"ה כי הכשל יחמן לפי מה שהמשוה להודיע שבשר עשו יהואחז הקטן מהכשים לך המליכוהו בהיותו

מצודת ציון

(כט) נכה . מ"י מגוהץ וכוף מעטן שבילה וכן בן נכה רגליו (ב"ב

מצודת דוד

(כט) לקראתו . למעטו עלכת דרך לכלו : כראותו אותו . כ"ל כהלחמו עמו וכמו ויתמלט פיום (לעיל י"ל) כב"ל נלחמו פניום בפניום והוא לשיים המלחמה : (ל) בקברתו . תשב כלם לשלמו כמויו :

פירוש ע"ט

שְׁמָאט יְרוּשָׁלַיִם וְאֶת הַבַּיִת אוּנ דָם הוֹ וֹם אִיךְ הָאבּ
נַאנְט מַיִן נאמֶן וְוָעט דָארְטֶן זַיִן (בְּלוֹמֶר מַיִן
שְׁכִינָה וְוָעט דָארְטֶן זַיִן) : (כח) וְיֶתֶר דִּבְרֵי יאשִׁיָּהוּ
אוּנ דִי אִיבְּרִגֶע זַאכֶן פּוּן יאשִׁיָּהוּ אוּנ אַלֶּץ וָוָם עֶר
הָט גָטָאן הֲלוֹא הֵם כְּתוּבִים כָּף וָואר זַיי שְׁטֵיין גְשְׁרִיבֶּן
אוֹף דֶעם בּוּךְ פּוּן דִי צֵייטוּנג וָוָס אִיז גְוֶוען צוּא דִי
מַלְכִים פּוּן שָׁבָט יְהוּדָה : (כט) בְּיָמָיו עָלָה פַּרְעֹה אִין

(כט) פרעה נכה . כתרגומו פרעה חגירא שהיה נכה רגלים : ויולד המלך יאשיהו לקראתו . להלחם אתו לפי שהיה עובר נינווה בכרכמיש על פרת והוא היה הולך להלחם על מלך אשור שבשב כרכמיש ממלך ארם ושלח לו מה לי ולך מלך ישראל לא עליך אנה היום כי אל בית מלחמתי כמו שכתוב בדברי הימים ולא שמע אל דברי פרעה נכה ואמרי רבותינו ז"ל מאי דרש יאשיהו וחרב לא העבור בארצכם אפילו חרב של שלום ביון שהיו עושין רצונו של מקום והוא לא היה ידע שכל דורו עובדי ע"ג היו אלא שהיו עושין בסתר שהרי בימי יאשיהו היה ירמיהו נוכיח כי בספר ירמיה יהודה: ויפיתהו במגידו כראותו אותו . בכ"ף בבקעת מגידו היתה המלחמה כמו שאומר בדברי הימים ופי' כראותו אותו כשראה אותו שדעתו להלחם עמו שהחרה בו וראה אותו לבוש כלי

רלב"ג

ואל ימרו יכוונו על ע"ג מיכאל ולא יוסיפו לחטוא עוד : (ג) ויקח עם הארץ את יהואחז בן יאשיהו וימליכהו תחת אביו . דמסר מתחלה למותו מפני שהתנהגות בהיותה בין העמים ודומה מפני זה כי הוא לא היה יהואחז הכשיל ובכל יתכלכל זה ממה שזכר כי בן עשרים ושלש שנה מלך כי מס שלשה חדשים ומלך מהיות יהויקים ושיה בן עשרים וחמש שנה יהויקים ממלכו וזה לומר שבשר היה גדול ממנו כמו שתי שנים ובכל ממנו בספר ד"ה כלי יתכלכלו ובכל בם כי הכשל יחמן לפני יהויקים בסליחי שנים ובכל בהר ר' מחרחם בן עזנה ע"ה כי שנים הוא יהואחז כי כתוב בירמיהו כי כה אמר ה' אל שלום בן יאשיהו מלך יהודה המולך תחת יאשיהו אביו יצא ממקום הזה לא ישוב עוד והנה ממנו מלך יהויקים וכמו שהמשיכה מלך לנקיה ולא מלך יהוכן ונם הוא שכחול מלך בבל המלך הסיר בעיניו ולמנם הנה זכר בספר ד"ה כי הכשל יחמן לפי מה שהמשוה להודיע שבשר עשו יהואחז הקטן מהכשים לך המליכוהו בהיותו

מצודת ציון

(כט) נכה . מ"י מגוהץ וכוף מעטן שבילה וכן בן נכה רגליו (ב"ב

מצודת דוד

(כט) לקראתו . למעטו עלכת דרך להלחם : כראותו אותו . כ"ל כהלחמו עמו וכמו ויתמלט פיום (לעיל י"ל) כב"ל נלחמו פניום בפניום והוא לשיים המלחמה : (ל) בקברתו . תשב כלם לשלמו כמויו :

פירוש ע"ט

שְׁמָאט יְרוּשָׁלַיִם וְאֶת הַבַּיִת אוּנ דָם הוֹ וֹם אִיךְ הָאבּ
נַאנְט מַיִן נאמֶן וְוָעט דָארְטֶן זַיִן (בְּלוֹמֶר מַיִן
שְׁכִינָה וְוָעט דָארְטֶן רֵיעֶן) : (כח) וְיֶתֶר דִּבְרֵי יאשִׁיָּהוּ
אוּנ דִי אִיבְּרִגֶע זַאכֶן פּוּן יאשִׁיָּהוּ אוּנ אַלֶּץ וָוָם עֶר
הָט גָטָאן הֲלוֹא הֵם כְּתוּבִים כָּף וָואר זַיי שְׁטֵיין גְשְׁרִיבֶּן
אוֹף דֶעם בּוּךְ פּוּן דִי צֵייטוּנג וָוָס אִיז גְוֶוען צוּא דִי
מַלְכִים פּוּן שָׁבָט יְהוּדָה : (כט) בְּיָמָיו עָלָה פַּרְעֹה אִין

אֶת־יְהוֹאָחָז בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ וַיַּמְלִיכוּ אֹתוֹ
וַיַּמְלִיכֻהוּ אֹתוֹ תַּחַת אָבִיו: לא בֶּן־עֶשְׂרִים
וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה יְהוֹאָחָז בְּמָלְכוֹ וּשְׁלֹשָׁה
חֳדָשִׁים מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ
חֲמוּטַל בַּת־יִרְמְיָהוּ מִלִּבְנָה: לב וַיַּעַשׂ
הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשׂוּ
אֲבֹתָיו: לג וַיַּאַסְרֵהוּ פַרְעֹה נְכֹה בְּרִבְלָה
בְּאֶרֶץ חֲמָת בְּמָלְכוֹ בִּירוּשָׁלִָם וַיִּתֵּן־
עָנֶשׁ עַל־הָאָרֶץ מֵאָה כִכַּר־כֶּסֶף וְכִכַּר

יְהוֹאָחָז בַּר יאשִׁיָהוּ
וּמַשָּׁחוּ יְהֵיהּ וְאַמְלִיכוּ
יָתֵיהּ תְּחוֹת אֲבוּהִי:
לא בַּר עַסְרִין וּתְלַת
שְׁנִין יְהוֹאָחָז כַּד מְלַךְ
וּתְלָתָא יַרְחִין מָלַךְ
בִּירוּשְׁלֶם וְשׁוּם אִמֵּיהּ
חֲמוּטַל בַּת יִרְמְיָהוּ מִן
לִבְנָה: לב וַעֲבַד דְּבִישׁ
קֳדָם יְיָ כְּכֹל דַּעֲבָדוּ
אֲבָהָתוֹהִי: לג וַאֲסָרֵיהּ
פַּרְעֹה חֲגִירָא בְּרִבְלָה
בְּאַרְעָא דַּחֲמָת
מִלְמְלָךְ בִּירוּשְׁלֶם
וּרְמָא מַגְבִּיתָא עַל עַמָּא
דְּאַרְעָא מְאָה כִּפְרֵי
כַסְפָּא וְכִפְרָא דַּהֲבָא:

ואמליך

רש"י

(ל) וימשחו . לא היה ראוי למשיחה למלוך מפני שהיו יהויקים מהיו גדול ממנו שהיו שנים ממנו :

קבורה בחייו : וימשחו אותו . מפני מה משחו אותו והלא אין מושחין מלך בן מלך ולא משחו שלמה אלא מפני מחלקתו של אדוניהו הראשת יהואש מפני מחלוקתו של עתליה ויהואחז ג'כ משחו מפני מחלוקתו של יהויקים שהיה גדול ממנו שתי שנים ומשחו יהואחז אע"פ שהיה קטן ממנו מפני שהיה מבלא מקום אבותיו ויהויקים לא היה ממלא מקום אבותיו כך פירשו ר"ל ויהויקים שהיה גדול מיהואחז שתי שנים ראו מתפטקים שנאמר בן עשרים ושלש שנה יהואחז במלכו וכתיב בן עשרים וחמש יהויקים במלכו ולא מלך יהואחז אלא שלשה חדשים והנה מצאנו בדברי הימים ובני ישאיהו הבכור ויחזן השני יהויקים השלישי צדקיהו הרביעי שלום והנה לא נזכר שם יהואחז והם אמרו כי יהוחנן הוא יהואחז וקראו בכור שהי' בכור למלכו' ושלום הוא צדקיהו ואמר השלישי צדקיהו שהיה שלישי לבני ישאיהו ואמר עליו הרביעי שלום שהיה רביעי למלכות ישאיהו וקראו שלום שישלמה מלכות בית דוד בימיו ואני פרשתי בר"ה כי שלום הוא יהויקין ובזכרו בן הבן בספר הבנים רבי' כמוהו בסמ' והחכם רבי אברהם בן עזרא כתב כי יהוחן היה בכור ולא מלך ושלום הוא יהואחז והנה יהואחז היה בסות אביו בן כ"ג וצדקיה שהיה גדול מכהן בן כ"ה ויהויקים בן כ"ה והנה במלוך צדקיהו לפי זה החשבון היה בן ל"ה והכתוב אומר בן כ"א צדקיהו במלכו אלא שהמליכו יאשיהו אביו בחייו שלש שנים לפני מותו וכשמת יאשיהו לא רצו העם במלכותו והמליכו את יהואחז שהוא שלום והוא שאמר ויקח עם הארץ את יהואחז בן יאשיהו וימשחו אותו ויכליכו אותו תחת אביו נראה כי בחזקת המליכוהו והביא ראיה ממה שכתוב בירמיה בראשית מכלכת יהויקים וגו' ואומר עשה לך מוסרות ומוטות וגו' ביד המלאכים הבאים ירושלם אל צדקיהו מלך יהודה היאך היה צדקיהו מלך בראשית מכלכת יהויקים אלא שהיה נודע בנוים כי יאשיה המליך צדקיהו בחייו אלא שלא רצו בו עם הארץ אתי מות אבי ואנחנו בפרש זה הענין בספ' ירמיה ע"ה : (לג) ויאסרהו פרעה נכה . נראה כי יהואחז בחלכו חשב לנקום נקמת אביו בפרעה נכה ויהלך ושש בארץ מצרים והכה בהם מכה גדולה ובשובו פגע בו פרעה בארץ חמת ולכדו ואסרו ושלחו שאמר יחזקאל וילמד למרוף פרוף אדם אכל כי מה ענין ויאסרהו מבלי שיקדם לו ענין שנלחם עמו או עלה על ארצו ולא פרעה התנצל ליאשיהו ואמ"ר לו לא עליך אתה היום שכן נראה הענין כמו שפירשנו ומשל יחזקאל מהיה עליו : במלך בירושלם . כן כתיב רוצה לומר ביעד מלכו בירושלם מעם הזמן הזה לקחו ויקרי ממלוך שהסירו מהממלוכה לפי שהחל להלחם עמו והוא לא פשע במיתת אביו לפי דעתו כי הוא לא היה בא להלחם עמו ואע"פ כן נקטתו ממנו כמו שכתוב והמלך פרעה נכה את אחיו בדי שיהיו לו עבד וידע כי מידו הוא מולך : וככר זהב . כמשמעו ככר א' זהב וי"ת וככרי דהבא ר"ל ככרים ולא זכר כמה :

מנחת שי

(לג) במלך . ממלך קרי :

רלב"ג

כמשך לפמולות המנוחות משך היו פרעה מועדות מליהם ולזה משך מליהם מהעת מה שנמשך כי לולי היה יוחנן לוחמו ממשכה ימשיכו :

לחיו : (לב) ככל משך עשו מאבותיו . כ"ל מאבותיו משך עשו הרע בעיני ה' כמו ממו ומשכם והדומים להם : (לג) ויתן עונש על הממן . כ"ל פיתנו זה הסם מדי שכה בכסה והוא המליך להם את מליקים :

מצודת ציון

ד) : על נהר . פסוק לנכה : (לג) ויאסרהו. קבלו :

מצודת דוד

(לב) אבותיו. מעשה ומחון:(לג) במלוך. להסירו ממלוך בימי:ויתן

פירוש ע"ט

הַיֵּד פּוּן מֶנְיַדוּ יְרוּשָׁלַיִם אוּנ הָאבֶן אִים
בְּאַרְאבֶּן אִין זַיין קֶבֶר נַיקְסְט עֶם הֶאֶרְץ אוּנ דֶם פְאלְק
פּוּן דָעם לַאנְד הָט גֶענוֹמֶן דָעם יְהוֹאָחָז דֶר זוֹן פּוּן
יאשִׁיָהוּ נַיְמְשְׁחוּ אוֹתוֹ אוּנ הָאבֶן אִים גֶמַאלְבְט וַיַמְלִיכוּ
אוֹתוֹ אוּנ הָאבֶן אִים גְמַאכְט קִינִיגִין אוֹף דָעם אוֹרְט
פּוּן זַיין פָאטֶער: (לא) בֶּן עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ דְרַייא אוּנ
צְוְוואנְצִיג יָאהְר אִיז יְהוֹאָחָז אַלְט גְוֶוען אִין זַיין
קִינִיגִין וּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים אוּנ דְרַייא חֳדָשִׁים הָאט עֶר
גֶעקִינִוגְט אוּנ יְרוּשָׁלַיִם יֶשׁ אִמּוֹ אוּנ דֶער נָאמֶן פּוּן

נַיין מוּטֶער אִיז גְוֶוען חֲמוּטַל דוּ מָאכְטֶר פּוּן יִרְמְיָהוּ
פּוּן דֶער שְׁטָאט לִבְנָה: (לב) וַיַּעַשׂ הֶרַע אוּנ גָאטְם אוּגֶן עֶר הָט
גְטָאן דָם וָוָס בֵּייַ אִיז אוּנ נָאטְם אוּגֶן כְּכֹל אֲזוֹ וָויא
אֲלֶץ וָוָס זַיינֶע עֶלְטֶרְן מַעֲשֶׂה אוּנ אָכְטוּן הָאבֶן גְטָאן:
(לג) וַיַּאַסְרֵהוּ פַּרְעֹה הָט אִים דֶר הוּנְקֶרְדִינְגֶער פַּרְעָה
גִיבּוּנְדֶן אִין דֶער שְׁטָאט רִבְלָה אוּנ לַאנְד חֲמָת
מִמְּלוֹךְ בִּירוּשָׁלַיִם דָם עֶר נָאל גִיט קִינִיגִן אוּנ יְרוּשָׁלַיִם
וַיִּתֵּן עוֹנֶשׁ אוּנ עֶר הָט גְגֶעבֶּן אַיין שְׁטְרָאף אוֹף דָעם
לַאנְד הוּנְדֶרְט צֶנְטְנֶער וִילְבֶר אוּנ אִין צֶענְטְנֶער

גאלר

לי וְאֶמְלִיךְ פַּרְעֹה חֶגְיְרָא
יַת אֶלְיָקִים בַּר יאשִׁיָהוּ
תַּחוֹת יאשִׁיָהוּ אֲבוּהִי
וְשָׁוֵי יַת שְׁמֵיהּ יְהוֹיָקִים
וְיַת יְהוֹאָחָז דְּבַר וַאֲחָא
לְמַצְרַיִם וּמִית תַּמָּן :
לה וְכַסְפָּא וְדַהֲבָא יְהַב
יְהוֹיָקִים לְפַרְעֹה בְּרַם
דְּמָא מַגְבִּיהָא עַל עַמָּא
דְּאַרְעָא לְמִתַּן יַת כַּסְפָּא
עַל מֵימְרָא דְּפַרְעֹה גְּבַר
כַּד חֵזִי סָקִים יַת כַּסְפָּא
וְיַת דַּהֲבָא מִן עַמָּא
דְּאַרְעָא לְמִתַּן לְפַרְעֹה
חֶגְיְרָא : לו בַּר עֶסְרִין
וְחַמֵּשׁ שְׁנִין יְהוֹיָקִים כַּד
מְלַךְ וַחֲדָא עַסְרֵי שְׁנִין
מְלַךְ בִּירוּשְׁלֵם וְשׁוּם
אִמֵּיהּ זְבוּדָה בַת פְּדָיָה
מִן רוּמָה : לז וַעֲבַד
דְּבִישׁ קֳדָם יְיָ כְּכֹל
דַּעֲבָדוּ אֲבָהָתוֹהִי :
א בְּיוֹמוֹהִי סָלִיק
נְבוּכַדְנֶאצַר מַלְכָּא
דבבל

מנחת שי

(לז) זבודה . זבודה קרי בוזו"ת עם הפא בלגים בדלי"ת :

(לה) איש כערכו . כפי עמרו : (לז) ויעב את שמו יהויקים . השע' כדי שידבה שברשותו הוא והמליכה לו מאתו כי השם לא כיאסו : (לח) אך תערוך . כתרגו'

ברם רמא כגבייתא על עמא דארעא : איש כערכו . גבר כד חזי כל אחד כמו שהיה ראוי לתת לו לפי כמוגו : נגש את הכסף ואת הזהב את עם הארץ . נגש את עם הארץ לתת את הכסף ואת הזהב : (לז) ובזבדה . כתוב ביו"ד וקרי זבודה בוי"ו עם הדגש : (לז) אבותיו . אבון ומנשה :

מצודת דוד

עונש . על סמעליהו לפני יהויקים סמיו הגדול ממנו מאכר לו מספיק המלוכה : (לה) אך הערין . לא לקח הכסף כפי מאכר יכר כמיגיו לך לקח מכ"ש כפי ערך עכמו : על פי פרעה . מה שמאכר פרעה כעבור המעם : איש כערכו נגש . כחזק יד וכבפים נגש מכ"ש כפי מלכו : (לו) בן עשרים וחמש . כי היה נדול כ' כניס מיהומקו מתיו :

מצודת ציון

(לד) ויסב . ויסבכ : (לה) נגש . דחק וכפס :

פירוש ע"ט

נַאלַר דֶר פַּרְעוֹם זַיי הָאבֶּן אִים גְמַאכְט קִינִיגֶען פַּר
יְהוֹיָקִים: (לה) וַיהֶב פַּרְעֹה אוּנ דֶר הוֹנְקִידִינֶר פַּרְעֹה
הָט גְמַאכְט קִינִיגֶן דֶעם אֶלְיָקִים דֶר זוֹן פוֹן יאשִׁיָהוּ
תַּחַת יאשִׁיָהוּ אוֹנְטֶר פוֹן יאשִׁיָהוּ זַיין פְּאטֶער
וַיסֵּב אֶת שְׁמוֹ אוּנ הָט אַוֶועק גֶעוֶונְדִילְט זַיין נָאמֶן צוּ
רוֹפֶן אִים יְהוֹיָקִים וְאֶת יְהוֹאָחָז הָט
עֶר גֶענוֹמֶען אוּנ הָט אִים גְבְּראכְט קִיין מִצְרַיִם וַיָּבֹא
שָׁם אוּנ עֶר אִיז דָארְטֶן גְשטָארְבֶּן : (לה) וְהַכֶּסֶף וְהַזָּהָב
אוּנ דֶם זִילְבֶּער אוּנ דֶם גָאלְד הָט יְהוֹיָקִים גֶענֶעבֶּן
צוּ פַּרְעֹה אֲבֶּר עֶר הָט גְשאצְט דִי מָאנֶן
פוֹן דֶעם לַאנְד לְטֵת צוּ גֶעבֶּן דֶם זִילְבֶּר דוּרְךְ דִי רַייד
פוֹן פַּרְעֹה אִישׁ כְּעֶרְכּוֹ אִיטְלֶעכֶן מַאן נָאךְ זַיין שַׁאצוּנְג

יְהוֹיָקִים

וַיְהִי־לוֹ יְהוֹיָקִים עֶבֶד שָׁלֹשׁ שָׁנִים
וְיָשָׁב וַיִּמְרָד־בּוֹ׃ ב וַיְשַׁלַּח יְהוָה ו בּוֹ
אֶת־גְּדוּדֵי כַשְׂדִּים וְאֶת־גְּדוּדֵי אֲרָם
וְאֶת ו גְּדוּדֵי מוֹאָב וְאֶת גְּדוּדֵי בְנֵי־עַמּוֹן
וַיְשַׁלְּחֵם בִּיהוּדָה לְהַאֲבִידוֹ כִּדְבַר
יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים׃
ג אַךְ ו עַל־פִּי יְהוָה הָיְתָה בִיהוּדָה
לְהָסִיר מֵעַל פָּנָיו בְּחַטֹּאת מְנַשֶּׁה כְּכֹל
אֲשֶׁר עָשָׂה׃ ד וְגַם דַּם־הַנָּקִי אֲשֶׁר
שָׁפָךְ וַיְמַלֵּא אֶת־יְרוּשָׁלַם דָּם נָקִי

תרגום

דְּבִגְלָל וַהֲוָה לֵיהּ
יְהוֹיָקִים עַבְדָּא תְּלַת
שְׁנִין וְתָב וּמְרִיד בֵּיהּ׃
ב וְגָרֵי יְיָ בֵּיהּ יָת
מַשְׁרִיַת בַּסְרָאֵי וְיָת
מַשְׁרִיַת אֲרָם וְיָת
מַשְׁרִיַת מוֹאָב וְיָת
מַשְׁרִיַת בְּנֵי עַמּוֹן
וְגָרִינוּן בִּדְבִית יְהוּדָה
לְאוּבָדֵיהוֹן כְּפִתְגָמָא
דְּיָי דְּי מַלֵּיל בְּיַד
עַבְדּוֹהִי נְבִיָא׃ ג בְּרַם
עַל דַּאֲרַגִּיזוּ קֳדָם יְיָ
הֲוַת דָּא בִּדְבִית יְהוּדָה
לְאַנְהָרוּתְהוֹן מֵאַרְעָא
בֵּית שְׁכִנְתֵּיהּ בְּחוֹבֵי
מְנַשֶּׁה כְּכֹל דַּעֲבַד׃
ד וְאַף דַּם זַכַּאי דַּאֲשַׁד
וּמְלֵא יַת יְרוּשְׁלֵם חוֹבַת
דַּם זַכַּאי הֲוַת רַעְוָא

רש"י

כד (ג) אך על פי ה' היתה. כל הרעה הבאה ביהודה

רד"ק קמץ בז"ק

(א) ויהי לו יהויקים עבד שלש שנים. הנה מצאנו כי נבוכדנצר מלך בשנה הרביעית ליהויקים כי כן כתיב בירמיהו הדבר אשר היה אל ירמיהו שעל כל עם יהודה בשנה הרביעית ליהויקי' בן יאשיהו מלך יהודה היא השנה הראשונה לנבוכדנצר מלך בבל ובדניאל אומר בשנת שלש למלכות יהויקים בא נבוכדנצר ונו' ויתן ה' בידו את יהויקים מלך יהודה ומקצ' כלי בית האלהים ויביאם ארץ שנער יהנה אמר כי יהויקים הגלה בבל וכן אומר בדברי הימים להוליכו בבלה וירמיה נתנבא עליו שהוב וחשלך מהלאה לשערי ירושלם נראה כי בדרך מת ואמר כי בשנת שלש למלכו' יהויקים שהמליכו פרעה נכה ובסוף ג' שנים ליהויקים בהחלת שנה רביעית לו התנבא ירמיהו שיבא נבוכדנצר על ירושלים ובא בשנה ההיא ויצר עליה ולכדה ולקח את יהויקים והוליכו בבל כמו שאומר בספר דניאל והשיבו לירושלם ועמד בירושלם שלש שנים באמונתו עם מלך בבל ומרד בו זהו שאמר ויהי לו יהויקים עבד שלש שנים וישב וימרד בו וזהו שאמר וישב כי כבר לקחו יהוליכו בבל ואחר כך שב ומרד בו והנה היו לו במלכותו ז' שנים או יותר כי לא ידענו כמה היה בבבל פרש שובו לירושלם כי אם נאמר כי בשנה ההיא שהוליכו בבל השיבו לירושלם ועמד שלש שנים באמונתו ומרד הנה עברו שבע שנים ממלכותו ונשארו ד' שנים ממלכותו א"ב לא באו גדודי כשדים לירושלם עד סוף ארבע שנים אלו ועמד במרדו ד' שנים ישבע שעברו הרי י"א שנה שמלך יהויקים ואם נאמר שהיה שם בבבל יותר נוכל לומר כי עד ד' שנים היה שם ובשובו לירושל' עברו ח' שנים ממלכותו ונשארו שלש שנים ממלכותו ואותן שלש עמד באמונתו עם מלך בבל והיה לו עבד ובסוף שלש שנים שהיה שנת י"א לו מרד ובאו גדודי כשדים ולכדוהו וסחבו אותו ובדרך מת ולא נקבר והיתה נבלתו מושלכת לחורב ביום ולקרח בלילי' ובסדר עולם אומר וכן בדברי רבותינו ז"ל כי בשנה הראשונה שמלך נבוכדנצר כבש נינוה שניה כבש יהויקים והוא השנה החמישית ליהויקים והיה לו עבד ועמד שלש שנים שחרי שמנה שנים שמלך ארבע קודם מלכות נבוכדנצר ושנה שנכבש בירי ושלש שנים שהיה לו עבד הרי שמנה שנים שמרד בו ולבסוף ג' שנים למרדו בא נבוכדנצר וכבשו פעם שניה וזהו שאומר בדניאל בשנת שלש חרי י"א ליהויקים ושמנה למלכות נבוכדנצר ואותה שנה שמינית המליך יהויכין ומלך ג' חדשים והגלהו עם החרש והמסגר וזהו שאמר גלו בשנת שבע גלו בשמנה ושבע לכבוש יהויקים שהיה שמנה למלכות נבוכדנצר שהרי שנה א' מלך קודם כבוש יהויקים: (ב) ואת גדודי ארם ואת גדודי מואב ואת גדודי בני עמון. כלם באו בשליחות נבוכדנצר הרשע שנתן ה' בלבם לבא להאבידו לפי שעשה הרע בעיני ה' וזהו שאמר וישלח ה' ברוללא אבה האל יח' להאריך לו עוד לפיכך אמ' וישלח ה' בו: (ג) אך על פי ה' היתה ביהודה. כלומר קודם מלכות יהויקים היתה תגזירה על פי ה' שרבר ביד עבדיו הנביאי' בחטאת מנשה כי לולי חטאותיו שרבו היה סולח לחטאי' הבאי' אחריו אך בחטאתיו נגזרה הגזירה להחריב

מצודת ציון

כד (ב) גדודי. חילי לבא:

מצודת דוד

כד (ב) וישב. לחדי שלשם שנים: (ג) וישלח ה'. הטיל לב גדודי כשדים וגו' לכוש עליו למלחמה: וישלחם. לפי

שמזמו הדברים לכן מזר ומאר ויכלמה וכן דרך המקרא: (ג) אך על פי ה'. לשם נומר לפ שנבו העכו"ם בעונם יש לך דבר ב' תיתם: בחטאת מנשה. בעבור שמחזו בחטאת מנשה לעבות הוס: (ד) וגם דם הנקי. גם דם הנקי גלה הדבר: אשר שפך. כ"ל על שהקיל מנשה בשפיכת דם נמדו בעם גם הם בשפוך דם ס"ל מלא הוס את הדם לעשות את כולם לולמים: ולא אבה.

פירוש ע"ט

יְהוֹיָקִים גּוּעָן צוּ אִים אַיִן קְנֶעְכְט דְּרַיי יָאר יַעֲשָׂב
אוּנ הָט זִיךְ אוּם גִיקְעָרְט אוּנ הָט מוֹרֶד גִיוָען אוּנ
אִים: (ב) וַיְשַׁלַּח ה' אוּנ נָאט הָאט אֵן גְרֵייצְט אוּנ
יְהוֹיָקִים דִי חַיְילוֹת פּוּן כְּשְׂדִּים אוּנ דִי חַיְילוֹת פּוּן
אֲרָם אִין מוֹאָב אוּנ דִי חַיְילוֹת פּוּן דִי
בְּנֵי עַמּוֹן וַיְשַׁלְּחֵם אִין עֶר הָט זַיי אֵן גְרֵייצְט אוּנ דָעם
שׁוּלְט יְהוּדָה צוּ מַאכֶן פַּר לִירֶען אִים כִּדְבַר ה' אֲוֹ
וַוי דִי רַייד פּוּן נָאט וָם עֶר הָט גִרֶעט דוּרְךְ זַיינֶע
קְנֶעכְט דִי נְבִיאִים: (ג) אַךְ עַל פִּי ה' זַיי עֶרְשְׁט דוּרְךְ
דִי רַייד פּוּן נָאט וָם עֶר הָט גִרֶעט אִיז גוּעָן גִאר דָם בֵּייז אוּנ יְהוּדָה
(דוּרְךְ דִי דָאזִיגֶע חַיָלוֹת) לְהָסִיר כְּדֵי עֶר זָאל זַיי אֶפּ
טָאן פּוּן פַּר זַיין פָּנִים בְּחַטֹּאת מְנַשֶּׁה פּוּן וָועגֶן וָאם
זַיי הָאבֶן גִטָאן דִי זוּנְד פּוּן מְנַשֶּׁה כְּכֹל אֲוֹ וַוי אַלֶץ
וָום עֶר הָאט גִטָאן: (ד) וְגַם דַּם הַנָּקִי אוּנ אוֹךְ אִיבֶּעֶר

דעם

וְלֹא־אָבָה יְהוָה לְסְלֹחַ: ה וַיֶּתֶר דִּבְרֵי
יְהוֹיָקִים וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם
כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי
יְהוּדָה: ו וַיִּשְׁכַּב יְהוֹיָקִים עִם־אֲבֹתָיו
וַיִּמְלֹךְ יְהוֹיָכִין בְּנוֹ תַּחְתָּיו: ז וְלֹא־
הֹסִיף עוֹד מֶלֶךְ מִצְרַיִם לָצֵאת מֵאַרְצוֹ
כִּי־לָקַח מֶלֶךְ בָּבֶל מִנַּחַל מִצְרַיִם עַד־
נְהַר פְּרָת כֹּל אֲשֶׁר הָיְתָה לְמֶלֶךְ
מִצְרָיִם: ח בֶּן־שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה

וְלָא־אָבָה יְיָ דְּלָא לְמִשְׁבַּק:
ה וּשְׁאַר פִּתְגָמֵי יְהוֹיָקִים
וְכָל דִּי עֲבַד הֲלָא אִינּוּן
כְּתִיבִין עַל סִפְרָא דְּפִתְגָמֵי
יוֹמַיָּא לְמַלְכֵי דְבֵית
יְהוּדָה: ו וּשְׁכִיב
יְהוֹיָקִים עִם אֲבָהָתוֹהִי
וּמְלַךְ יְהוֹיָכִין בְּרֵיהּ
תְּחוֹתוֹהִי: ז וְלָא אוֹסִיף
עוֹד מַלְכָּא דְמִצְרַיִם
לְמִפַּק מֵאַרְעֵיהּ אֲרֵי
נְסִיב מַלְכָּא דְבָבֶל
מִנַּחַל מִצְרַיִם עַד נְהַר
פְּרָת כֹּל דַּהֲוָה לְמַלְכָּא
דְמִצְרָיִם: ח כַּר תַּמְנֵי
עסרי

רש"י

על ידי הגדודים החלה: (ו) וישכב יהויקים. לפי על מעשו כי חמרו נבוכדנאצר בכחומתים להוליכו כבלה והיו מגררין לחותו ומת בידם כמו שנאמר (ירמיה כ"ב י"ט) קבורת חמור יקבר סחוב והשלך (ובדברי הימים כ' ל"ו ו') כתיב באסרו נבוכדנאצר להוליכו כבלה:(ז) לצאת מארצו. לעזור ליהויקים: כי לקח מלך בבל וגו'. שנלחמו במלחמ' שכתוב בירמיהו ויעלך מלך צדקיהו וגו' וחיל פרעה יצא ממצרים וישמעו הכשדי' הצרים על ירושל' את שמעם ויעלו מעל ירושלם וכמוהו ולא יספו עוד גדודי ארם לבא בארץ ישראל ר"ל בזמן ההוא אבל אה"כ באו כמו שכתוב: (ח) בן

רד"ק

ירושלם: (ה) למלכי יהודה'. ושם כתיב בספתם והעבתיו אשר עשית והנמצא עליו הנם כתובים על ספר מלכי ישראל ויהודה ואם אמר על זה הס' אין כאן כתוב דבר ממעשיו אלא בספתם ויעש הרע ותנראה כי על ספר ירמיהו אמר כי שם בספר תועבותיו בפרשת הוי בונה ביתו: (ו) וישכב יהויקים עם אבותיו. רוצת לומר שמת אבל לא נקבר עם אבותיו שחרי לא נקבר כלל כמו שכתוב אלא בא על דרך ויאסף על עמיו: (ז) ולא הוסיף עוד מלך מצרים. פי' באותו הזמן עד שמלך צדקיהו ואז יצא כפו

לעז

(ד) ונא מכס ה' לסלוח. ר"ל כי לפי ע"פ שעשה מנשה תשובה לא מכס ה' לסלוח בפיכתו הדם הנקי וידמה שנכנס בידי ה' מכס

מצורת דוד

לזה לפ' כלה ה' לסלוח כי היו מוזהים בראשו מנשה ולפ' בפיכת הדם: (ו) עם אבותיו. ר"ל קמת עם אבותיו ולא נקבר עמהם

פירוש ע"ט

דָּעִם רֵיין בְּלוּט וּם עֶר הָט פַּר נָאסְן וַיַּמְלֵא אוּג הָט דָּר פוּלְט יְרוּשָׁלַיִם מִיט רֵיין בְּלוּט דְּרוּם וְיֹא אָבָה ה' הָט נָאט נִט גְוּואלְט צוּ פַּר גָעבֶּן עָם: (ה) וַיֶּתֶר דִּבְרֵי יְהוֹיָקִים אוּג דִּי אִיבֶּרְגֶעֶ נָאכֶן פוּן יְהוֹיָקִים אוּג אַלֶ"ץ וָוָס עֶר הָט גָטָאן הֲלֹא הֵם כְּתוּבִים פַּר וָואר וַיי שְׁטֵייעֶן גְשְׁרִיבֶּן אוֹף דֶעם בּוּךְ פוּן דִּי צַייטוּנְג וָוָס אִיז גְוּועֶן צוּ דִּי מַלְכֵי פוּן שֵׁבָט יְהוּדָה: (ו) וַיִּשְׁכַּב יְהוֹיָקִים פוּן זִיךְ גְלַייגְט מִיט זַיינֶע עֶלְטֶערן כְּלוֹמַר עֶר אִיז גְשְׁטָארְבֶּן וְנְבוּכַדְנֶצַּר הָט אִים גְבוּנְדֶן אוּג קַיְיטֶן צוּ פִּירֶען אִים קֵין בָּבֶל אִיז עֶר גְשְׁטָארְבֶּן אוּג זַיי עֶרְי הָעֶנְט וַיְמְלֹךְ יְהוֹיָכִין וַיין זוֹן הָאט נָעֶנְקְנוּגְט אוֹף וַיין אוֹרְט: (ז) וְלֹא הוֹסִיף עוֹד אֵין דָּר מֶלֶךְ מִצְרַיִם הָט שׁוּן נִט גְמֶעֶרְט צוּ אַרֹ"ם נַיין פוּן נַיין לַאנְד צוּא הֶעלְפֶּין דֶעם יְהוֹיָקִים כִּי נָמָקח וָואהְרוּם דָּר מֶלֶךְ בָּבֶל הָט צוּ גְנוּמֶן נַיין לַאנְד פוּן דֶעם טַייךְ פוּן מִצְרַיִם בִּיז אוּג טַייךְ פְּרָה כֹּל אֲשֶׁר הָיְתָה נָואם עֶס אִיז גְוּועֶן צוּא דֶעם מֶלֶךְ מִצְרַיִם: (ח) בֶּן שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה אַכְטְצֶען יָאר אִיז יְהוֹיָכִין אַלְט גְוּועֶן אוּג זַיין קִינִיגְעֶן וּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וְדְבֵרֵי חֳדָשִׁים הָאט

זיין

יְהוֹיָכִין בְּמָלְכוֹ וּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים מָלַךְ
בִּירוּשָׁלִַם וְשֵׁם אִמּוֹ נְחֻשְׁתָּא בַּת־
אֶלְנָתָן מִירוּשָׁלִָם: ט וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי
יְהוָה כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשָׂה אָבִיו: י בָּעֵת
הַהִיא עָלָה עַבְדֵי נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ־
בָּבֶל יְרוּשָׁלִַם וַתָּבֹא הָעִיר בַּמָּצוֹר:
יא וַיָּבֹא נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל עַל־
הָעִיר וַעֲבָדָיו צָרִים עָלֶיהָ: יב וַיֵּצֵא
יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ־יְהוּדָה עַל־מֶלֶךְ בָּבֶל הוּא
וְאִמּוֹ וַעֲבָדָיו וְשָׂרָיו וְסָרִיסָיו וַיִּקַּח אֹתוֹ
מֶלֶךְ בָּבֶל בִּשְׁנַת שְׁמֹנָה לְמָלְכוֹ:
יג וַיּוֹצֵא מִשָּׁם אֶת־כָּל־אֹצְרוֹת בֵּית

עַסְרֵי שְׁנִין יְהוֹיָכִין בַּד
מַלַּךְ וּתְלָתָא יַרְחִין מַלַּךְ
בִּירוּשְׁלֵם וְשׁוּם אִמֵּיהּ
נְחֻשְׁתָּא בַּת אֶלְנָתָן
מִירוּשְׁלֵם: ט וַעֲבַד
דְּבִישׁ קֳדָם יְיָ כְּכֹל
דַּעֲבַד אֲבוּהִי: י בְּעִדְנָא
הַהִיא סְלִיקוּ עַבְדֵי
נְבוּכַדְנֶאצַּר מַלְכָּא
דְּבָבֶל לִירוּשְׁלֵם וְאִתְּצֵי
קִרְיְתָא בְּצִירָא: יא וַאֲתָא
נְבוּכַדְנֶאצַּר מַלְכָּא
דְּבָבֶל עַל קִרְיְתָא
וְעַבְדּוֹהִי צָיְרִין עָלַהּ:
יב וּנְפַק יְהוֹיָכִין מַלְכָּא
שִׁבְטָא דְּבֵית יְהוּדָה עַל
מַלְכָּא דְּבָבֶל הוּא
וְאִמֵּיהּ וְעַבְדּוֹהִי
וְרַבְרְבוֹהִי וְגַבָּרוֹהִי
וּדְבַר יָתֵיהּ מַלְכָּא
דְּבָבֶל בְּשַׁתַּת תְּמָנֵי
לְמַמְלְכֵיהּ: יג וְאַפֵּיק
מִתַּמָּן יָת כָּל אוֹצָרֵי
בֵּית

רד"ק עלו קרי

שמונה עשרה שנה יהויכין במלכו, ובדברי הימים בן שמנה שנים יהויכין במלכו ושלישה חדשים ועשרת ימים מלך בירושלים אפשר כי יהויקים אביו המליכו בשנה ראשונ' שמלך הוא שימלוך תחתיו אחד מותו אולי היו לו בנים אחרים ועוד כי ראה שמלכותו תלוי' ביד אחרים לא ידע אם יסורהו מהמלוכה כמו שעשו לאחיו יהמליך בניו יהויכין שימלוך תחתיו אחריו והיה או יהויכין בן שמנה שנים ועתה כשמת אביו ומלך הוא היה בן י"ח שנה ומלך ג' חדשי' ולא תשיש כאן לכתוב עשרה ימים חיתרים ובספר שולם י"ח של מלך נבוכדנצר שמנה משנתתם גזר דין לגליות: (י) בעת ההוא. כמו שאומר בדברי הימים ולתשובת השנה שלה המלך: עלו עבדי נבוכדנצר. כתיב עלה וקרי עלו כי הוא עלה אחר כן ומצא צרי על העיר וקרי עלו כי עבדיו עלו בהחלה: (יב) ויצא יהויכין. יצא אל מלך בבל שיעשיר ברצונו והוא לקחו ולמה הכעירו מהמלוכה אמרו השב מלך בבל שיהיה טורד יהויכין כמי שהיה אביו טורד אחר מכלבא בישא גורא מבא לא נפוק לציכך העבירו והמליך הדחי תחתיו: וישריו וסריסיו. ת"י ורברבנוהי וגבריהי: בשנת שמנה למלכו. בתחלת ח' שהרי יהויקים מלך י"א שנה ונבוכדנצר מלך בשנה

מנחת שי

כד (י) בעת ההוא עלה. (יב) ויצא יהויכין מלך יהודה אל מלך בבל. דהימים יכן כתוב לפי שעדיין כוח בי בבל אלה ספרי הדפוס וגם בכ"י כתוב על פלך תמים בספר כי כתוב עליו בעלין למלך כ"פ במשמע ומה כ"פ בעלין בקריאתה וזה מללים לך במ"ג שלו בדפוס לא נמצא זה שמתם והמכתב כי המשיחה להיות למלך על ישמעאל דה"ה פיתון ירח ויפתחאל דבדפוסא שבי עדיפא ועלה סמכינן דמשמה תחריני לישמעאל ח' על מלך ודין תד

מצודת דוד

סם יהויקים: (י) ותבוא העיר במצור. כמו כתיבה כרקום לכתבה וכן יכניה נלוך (דכרים כ"ו) ונקראתה כן מ"ש כי העיר נכתב כה כמה במלוך ובמלוך: (יא) צרים עליה. מסבבים עליה לכלך להשבר:

פירוש

זַיִן מוּטָער אִיז גֶעוָארְט נְחוּשְׁתָּא דוּ טָאכְטֶער פוּן אֶלְנָתָן פוּן יְרוּשָׁלַיִם: (ט) וַיַּעַשׂ הָרַע אוּן עָר הָאט גֶטָאן דֶם וָוָס זֵייז אִיז אוּן נָאכְט אוֹנְן כְּכֹל אֲוָו וַויא אֲלַיִן וָוָס זַיין פָאטֶער הָט גְטָאן: (י) בָּעֵת הַהִיא אוּן דֶר רַאוּנְעָר צֵייט וָעֶנען אוֹף גְנָאנְגֶן דִי קְנֶעכְט פוּן נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל קֵיין יְרוּשָׁלַיִם וַתָּבֹא אוּן דִיא שְׁטָאט אִיז גִיקוּמֶן אוּן בֶאלֶעגֶערְט: (יא) וַיָּבֹא נְבוּכַדְנֶאצַּר אוּן נְבוּכַדְנֶאצַּר דֶער מֶלֶךְ פוּן בָּבֶל אִיז גִיקוּמֶן אוֹף דֶער שְׁטָאט וּדְבָרָיו אוּן זַיינֶע קְנֶעכְט

מלך

יְהוּדָה וְאוֹצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיְקַצֵּץ אֶת־
כָּל־כְּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר עָשָׂה שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ־
יִשְׂרָאֵל בְּהֵיכַל יְהוָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה: יד וְהִגְלָה אֶת־כָּל־יְרוּשָׁלַם וְאֶת־
כָּל־הַשָּׂרִים וְאֶת ו כָּל־גִּבּוֹרֵי הַחַיִל
עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים גּוֹלָה וְכָל־הֶחָרָשׁ
וְהַמַּסְגֵּר לֹא נִשְׁאַר זוּלַת דַּלַּת עַם־
הָאָרֶץ: טו וַיֹּגֶל אֶת־יְהוֹיָכִין בָּבֶלָה וְאֶת־
אֵם הַמֶּלֶךְ וְאֶת־נְשֵׁי הַמֶּלֶךְ וְאֶת־
סָרִיסָיו וְאֵת אֵילֵי הָאָרֶץ הוֹלִיךְ גּוֹלָה
מִירוּשָׁלַם בָּבֶלָה: טז וְאֵת כָּל־אַנְשֵׁי

בֵּית מַקְדְּשָׁא דְיָ וְיָה
אוֹצָרֵי בֵית מַלְכָּא
וְקַצְיֵץ יָת כָּל מָנֵי דַהֲבָא
דַּעֲבַד שְׁלֹמֹה מַלְכָּא
דְיִשְׂרָאֵל בְּהֵיכְלָא דְיָ
כְּמָא דִי מַלֵּיל יְיָ:
יד וְאַגְלֵי יָת כָּל
יְרוּשְׁלֶם וְיָת כָּל רַבְרְבַיָּא
וְיָת כָּל גִּבָּרֵי חֵילָא
עַסְרָא אַלְפִין בְּגָלוּתָא
וְכָל אוּמָנַיָּא וְהַרְעָיָא לָא
אִשְׁתְּאַר אֱלָהֵין חַשִׁיכֵי
עַמָּא דְאַרְעָא: טו וְאַגְלֵי
יָת יְהוֹיָכִין לְבָבֶל וְיָת
אִמָּא דְמַלְכָּא וְיָת נְשֵׁי
דְמַלְכָּא וְיָת רַבְרְבָנוֹהִי
וְיָת רַבְרְבֵי אַרְעָא אוֹבִיל
בְּגָלוּתָא מִירוּשְׁלֶם
לְבָבֶל: טז וְיָת כָּל גִּבָּרֵי
חֵילָא

ת"א והחרש והמסגר . גיטין פח סנהדרין נא נזיר יט ומכילתא):

עשרת קרי אילי קרי

רש"י

עַל מֶלֶךְ בָּבֶל. לעשות לו כרצונו ולא למלחמה: (יד) החרש והמסגר. תרגום יונתן לומניא ותרעיא ורבוזיהון ממרו חכמים גדולים בתורה שכשחמד פותח הכל סותקין כמו שכתוב (ישעיה מ"ח ל') החריבו חלי מיים. מסגר הכל יוכבין לפניו ולמדין היאנו כמו שנאמר (ישעיה כ"ב) ופתח ואין סוגר וסגר ואין פותח: (טו) ואת אילי הארץ. אלו חורי יהודה וכעיקר ולדיקים היו שליסס הכתוב לומר (ירמיה כ"ד ה') כתאלי הטובות האלה כן אכיר את

רלב"ג

כנוכדנאצר מלך בבל שעבדו לו ז' שניס שלמות: (יד) וכל החרש והמסגר. הם האומנים והבונים ומומרי החומה ומוגרים פתאומי: (טו) ואת אילי הארץ. ר"ל שרי הארץ: (טז) ואת כל אנשי החיל

מצודת דוד

יהויכין כי בשני למלוכתו והיה כ' ליהויכין כשם את יהויקים כראשונה והושיבו לשבל ונקבל על עלמו לישות לו לעבד ושמזירו ועשבו ג' שנים ומרד בו ושבבו בנים בשנת ג' למעבדו הוא ס"אמור בד"ה כ' (ו) ובזה השנה מלך יהויכין ונגלו אתו ג' אלפים: (יג) ויקצץ. כלם ונקב את הזהב שבכלים: (יד) עשרת אלפים. וכימיהו נאמר יהודים בכלמ אלפים וכ"ג וכ"ל מבני יהודה היה המספון הגמור וכאותה היו מבני בנימין ושאר השבטים שעזבו הבר התנוכרו בירושלים וזהו שאמר למעט שבעת אלפים וכולם יחד כמה מעטת אלפים ולפ מבב למאמר עוד מותן כל"ג המאמר כירמיה: וכל החרש והמסגר. הם האומנים ובומני הפעזים לשר מגדו מוסם בעשם וכן ת"י:

מנחת שי

מיניהו עיין לקמן בכילוי סיפורה: (יד) ואת כל הסרים הוא"ו בגניה נפ"ם: עבדה. פעמים קרי: (עז) חולי. אילי קרי:

מצודת ציון

(יד) זולת. רק: (טו) אילי. הם הסרים הגדולים והמזקים כי הוא

פירוש ע"ט

מֶלֶךְ וַיַּקְצֵץ אוּג הָט אָף נַהַאקְט אַלַי גִילְדַעֲנִי כְּלִים
וָום שְׁלֹמֶה דֶר מֶלֶךְ פּוּן יִשְׂרָאֵל הָאט נְמַאכְט אוּג
נָאטֶם הֵיכָל כְּאֶשׁ אָזוֹ וִוי נָאט הָט גֶרֶעט: (יד) וְהִגְלָה
אוּג עֶר הָט פַּר טְרֵיבֶן נָאנְץ יְרוּשָׁלַיִם אִין אַלַי הָארְן
אוּג אַלַי שְׁטָארְקִי חַיְלַת לַיְיט צָעהָן טוּזֶינְד פַּאר
טְרוּבְּיֶנְג וְכָל הֶחָרָשׁ אוּג אַלַי מַיְינְסְטֶעֶרְם אוּג אַלַי
שְׁלוֹסָעֶרְם לֵיְיט אֶשׁאר עֶם אִיז נִיט אִיבֶּר גְבְלִיבֶן נאר
אֶרֶעמִי פָאלְק פּוּן דֶעם לַאנְד: (טו) וַיֹּגֶל אֶת יְהוֹיָכִין

דַּחַיִל שִׁבְעַת אַלְפִים וְהַחָרָשׁ וְהַמַּסְגֵּר
אֶלֶף הַכֹּל גִּבּוֹרִים עֹשֵׂי מִלְחָמָה
וַיְבִיאֵם מֶלֶךְ־בָּבֶל גּוֹלָה בָּבֶלָה׃
יז וַיַּמְלֶךְ מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־מַתַּנְיָה דֹדוֹ
תַּחְתָּיו וַיַּסֵּב אֶת־שְׁמוֹ צִדְקִיָּהוּ׃ יח בֶּן
עֶשְׂרִים וְאַחַת שָׁנָה צִדְקִיָּהוּ בְּמָלְכוֹ
וְאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם
וְשֵׁם אִמּוֹ חֲמִיטַל בַּת־יִרְמְיָהוּ מִלִּבְנָה׃
יט וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כְּכֹל אֲשֶׁר־
עָשָׂה יְהוֹיָקִים׃ כ כִּי וּ עַל־אַף יְהוָה

חַיְלָא שַׁבְעָא אַלְפִין וְאוּמָנַיָּא וְתַרְעָיָא אַלְפִין
פּוּלְחָנָן גְּבָרִין נַבְרֵי עָבְדֵי קְרָבָא וְאִתַּיְגוֹנָן
מַלְּכָא דְּבָבֶל גְּלוּתָא
לְבָבֶל׃ יז וְאַמְלִיךְ
מַלְכָּא דְּבָבֶל יָת מַתַּנְיָה
אַח אֲבוּהִי תְּחוֹתוֹהִי
וְשַׁוִּי יָת שְׁמֵיהּ צִדְקִיָּהוּ׃
יח בַּר עֶסְרִין וְתַרְתֵּי
שְׁנִין צִדְקִיָּה כַּד מְלַךְ
וְחַדָּא עַסְרֵי שְׁנִין מְלַךְ
בִּירוּשְׁלֵם וְשׁוּם אִמֵּיהּ
חֲמוּטַל בַּת יִרְמְיָה מִן
לִבְנָה׃ יט וַעֲבַד דְּבִישׁ
קֳדָם יְיָ כְּכֹל דַּעֲבַד
יְהוֹיָקִים׃ כ אֲרֵי עַל

דארגיזו

ת"א ויסב ית שמו . ובויקרא יג בחיקים ה (בקלים יט פוטיה כב ובויקרא ז) : ויעש כרע . במדב' קג :

רש"י חמוטל קרי רד"ק

תוליך גולה . בגולה והוא שם בשקל שואה וכן כלי גולה : (טז)והחרש והמסגר' אלף . אלה אינם בכלל היו"ד אלפי' שזכר במספר של מעלה ובמדר"ע אלף הוא אומר ומתיכן החרש והמסגר' אלף היו כלומר שמכלל העשרת אלפים היו ואין דרך המקרא לכלול במספר ואחר כן לפרט אם לא לחרש על ענין הראשון וא"כ לבד אלה הראשונים היו : הכל גבורים עושי מלחמה . בסדר עולם וכי מה גבורה הם עושים בני אדם החולכי' בגולה דמה מלחמת עושין בני אדם האמורי' בזיקי' הנתוני' בשלשלאות של ברזל אלא גבורי' בגבורה של תורה וכן הוא אומר גבורי כח עושי דברו עושי מלחמה עושין מלחמ' של תור' וכן הוא אומר על כן יאמר בספר מלחמות ה' . חרש אחד מדבר והכל שותקין . כסגר שהכל יושבין לפניו ולמדין ממנו לקיים מה שנאמר' ופתח ואין סוגר וסגר ואין פותח : (יז) ויסב את שמו צדקיהו . השעם פי' למעלה ומה ששנה כ"כ שמו וקראו צדקיהו אומר בדרש אטר לו יה יצדיק עליך את הדין אם תמרוד בי : (יח) בן עשרים ואחת שנה צדקיהו . תיאך הוא זה והלא בן ל"ה שנה היה לפי חשבון של אחיו שהרי הבן השלישי ליאשיהו היה ויהויקים שהי' גדול ממנו נאמר בו בן כ"ה שנה יהויקים במלכו וי"א שנה מלך הרי ל"ח לצדקיהו וכבר כתבנו למעלה לדעת החכם ראב"ע כי הוא אומר שמלך ג' שנים בחיי אביו ואז היה בן כ"א וכל זה היה צריך לדעתו שאמר כי שלום הוא יתואהו הוא היה הקמן שבבני יאשיהו וכתיב בן כ"ב במלכו אבל דברי רז"ל שאמרו כי שלום הוא צדקיהו אין כאן קושיא כלל כי צדקיהו היה הקמן שבבני יאשיהו והיה במות אביו בן עשר שנים ועתה כשמלך בן אחד ועשרים אלא שרחוק והוא שוכר שני בנים בסדר והאחד איננו ולפירושנו כי שלום הוא יהויכין הנה צדקיהו היה הקמן שבבני יאשיהו ואין צריך כאן תיקון : (כ) כי על אף ה' . והוא טעם

מנחת שי

(יח) חמיטל . תצוטל קרי :

רלב"ג

שכשמת שבע למלכות נשתכלל סגלת שלשת חלפים ושבריס ושלשה וידמה שמה שמעד בספר יחמיה בשנת שבע כ"ל שנשבע לנבוכדנאצר שבע שנים ולזה למד כזה המקום בשנת שמנה ותוסף מספר הגבוהים ידמ' כמו שפי' כאיכו דוד קמתי כי בתהלים ספר כל גבורי חיל הגוליים מיהודה ובימימו ומחל כן פרש כזה המקום הגבורי' שהיו מעשה בימימו ובספר ימימ' פרש הגבורי' שהיו מעשה יהודה ולזה קראם יהודים : (כ) כי על אף ה' היתה בירושלם ויהודה עד השליכו אותם מעל פניו . כ"ל כי מחמת מעשיהם היה נעשה שיעלה עליהם נסים שימליכו עליהם אלו הרעים ולזה ג"כ היתה הסבה שעבד לנבוכדנאצר כמלך בבל כי אלו מרדו לא נתכרכם

מצודת ציון

מצודת דוד

ענין חוזק רב כמו יש לאל ידי (בראשית לא) : (יז) תחתיו . במקומו : (טז) הכל גבורים . על מנת שהיו יכולים לעמוד לא על המדה והמסגר : (כ) כי על אף . כי בעבור שהיתה אף ה' ביהודה ובירושלם ועליהם היתה הגלות

גדולה עד שהשליך אותם מעל פניו לזה הטעיר לב לדקים למרוד במלך בבל כדי להיות סיבה אל הגלות שלשלח מעל פניו :

פירוש ע"ט

דִּי אֲלֵיהֶן גִּבּוֹרִים וְאִם הָאבֶן נַקְעָנָט מִלְחָמָה
הָאֶלֶף וַיְבִיאֵם אוֹג דָּעַר מֶלֶךְ בָּבֶל הַטְנִי גְּבָרַאבָט
אִין גָּלוּת קְיִין בָּבֶל׃ (יז) וַיַּמְלֵךְ מֶלֶךְ בָּבֶל אוֹג דָּר מֶלֶךְ
בָּבֶל הַט נַמַאבָט קִינְיָן דָּעם מַתַּנְיָה דָּר פָּעטֶר פּוּן
יְהוֹיָכִין אוֹף זַיִין אוֹרט וַיַּסֵּב אִין הַט אַוֶועק גְרוּנְגָעלָט
זַיִין נָאמֶן צוּ רוּפֶן אִים צִדְקִיָּהוּ׃ (יח) בֶּן עֶשְׂרִים וְאַחַת
אִיין אוֹג צְוַואַנְצִיג יָאר אִיז צִדְקִיָּהוּ אַלְט גְּוָוען אוֹג
זַיין קִינְיָגִן וְאַחַת עֶשְׂרֵה אוֹג עֶלְף יָאר הַט עֶר גְּקִינְיגְט
אִין יְרוּשָׁלַיִם וָשֵׁם אִמּוֹ אוֹג דָּעֶר נָאמֶן פּוּן זַיין מוּטֶר
אִיז גְּוָוען חֲמוּטַל דִּי מָאכְטֶר פּוּן יִרְמְיָהוּ פּוּן לִבְנָה׃
(יט) וַיַּעַשׂ אוֹגְוָאר נָאט גִּיטוּן דָּאם וָום בֵּיזוּ אִיז אוֹג
נָאטֶם אוֹגֶן כְּכֹל אֲזוֹ וִוי אַלֶץ וָום יְהוֹיָקִים הַט גִּיטוּן׃
(כ) כִּי עַל אַף ה' דֶּעֶן וַויִל דֶּר צָארֶן פּוּן נָאטֶם אִיז גְּוָוען
אוֹג יְרוּשָׁלַיִם אוֹג אִין שַׁבָּט יְהוּדָה בִּיז הִשְׁלִיכוֹ בִּוּז עֶר

האט

הָיְתָה בִירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה עַד־הִשְׁלִכוֹ
אֹתָם מֵעַל פָּנָיו וַיִּמְרֹד צִדְקִיָּהוּ בְּמֶלֶךְ
בָּבֶל׃ כה א וַיְהִי בִּשְׁנַת הַתְּשִׁיעִית
לְמָלְכוֹ בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ
בָּא נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל הוּא וְכָל־
חֵילוֹ עַל־יְרוּשָׁלַם וַיַּחַן עָלֶיהָ וַיִּבְנוּ
עָלֶיהָ דָּיֵק סָבִיב׃ ב וַתָּבֹא הָעִיר
בַּמָּצוֹר עַד עַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ
צִדְקִיָּהוּ׃ ג בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ וַיְחֲזֶק
הָרָעָב בָּעִיר וְלֹא־הָיָה לֶחֶם לְעַם
הָאָרֶץ׃ ד וַתִּבָּקַע הָעִיר וְכָל־אַנְשֵׁי

דְּאַרְנִיזוּ קֳדָם יְיָ הֲוַת
בִּירוּשְׁלֶם וּבִיהוּדָה עַד
דַּאֲגַנֵי יַתְהוֹן מֵאַרְעָא
בֵּית שְׁבִנְתֵּיהּ וּמְרִיד
צִדְקִיָּהוּ בְּמַלְכָּא דְבָבֶל׃
א וַהֲוָה בְּשַׁתָּא
תְּשִׁיעָיְתָא לְמַלְכֵיהּ
בְּיַרְחָא עֲשִׂירָאָה
בְּעַשְׂרָא לְיַרְחָא אֲתָא
נְבוּכַדְנֶאצַּר מַלְכָּא
דְבָבֶל הוּא וְכָל
מַשְׁרְיָתֵיהּ עַל יְרוּשְׁלֶם
וּשְׁרָא עֲלָהּ וּבְנוֹ עֲלָהּ
כַּרְקוֹם סְחוֹר׃
ב וַעֲלַת קִרְתָּא בְּצִירָא
עַד חַדָּא עַשְׂרֵי שְׁנִין
לְמַלְכָּא צִדְקִיָּהוּ׃
ג בְּתִשְׁעָא לְיַרְחָא
וְתַקִּיף כְּפְנָא בְּקִרְתָּא
וְלָא הֲוָה מֵיכַל לְעַמָּא
דְאַרְעָא׃ ד וְאִתְרַעַת

רש"י

כה (א) **בשנת התשיעי' למלכו.** שׁל צדקיהו׃ לְמַה שֶׁאָמַר אַחַר כֵּן וַיִּמְרֹד. הֵאֵל יִת' שֵׁם בִּלְבּוֹ שֶׁיִּמְרוֹד בְּמֶלֶךְ בָּבֶל כִּדְי שֶׁיַּעֲנִישׁ אֶת בֶּלְטְשַׁנְאצַּר לְהַחֲרִיב הַכֹּל: הַיְתָה בִּירוּשָׁלַם.

רד"ק

חִסְלְמָה הִנִּשְׁאֲרָה הַיְתָה בִּירוּשָׁלַם עַל אֲפוֹ וְעַל חַמָּתוֹ בְּעָבְרוֹ הַמַּעֲשִׂי' רָעִי' שֶׁהוֹא עוֹשִׂים: (א) בִּשְׁנַת הַתְּשִׁיעִית לְמָלְכוּת צִדְקִיָּהוּ וְהִיא שְׁנַת י"ז לִנְבוּכַדְנֶצַּר: וַיִּבְנוּ עָלֶיהָ דָּיֵק. הוּא מִגְדַּל עֵץ שְׁבוּנִין נֶגֶד הָעִיר לְכַבֵּשׁ: (ג) בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ וַיֶּחֱזַק הַכָּעָב בָּעִיר. הָיָה לוֹ כְּאֹפֶל אֵלּוּ זֶה מִדֶּם וְחוֹלֶה כִּסְפֵּל יְמִימָה כְּמוֹ שֶׁזֶּה כָּיָה כָּהֶם הַכְּבִיּוֹתִי תַּחְשֹׁכְנָה לַחֹדֶשׁ: (ד) וְתִבָּקַע הָעִיר. כ"ל ע"י מִיל כַּשְּׂדִים: וְכָל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַלַּיְלָה רוֹצֶה לוֹ בְּרֹחוֹ

מנחת שי

(ב) עַד הַלֵּנוּ. כְּשִׁפְּרִים מַעֲשִׂים הַר"מ בְּפִתְרוֹן וְאֵין לָהֶם עֲלֵיהֶם כֵּן בְּמַכּוֹרֹת כ' ת' מִכָּאן וְאֵילַךְ מִלַּת זֶה הַחֹסֶר וּמִכָּאן לְסוֹף יְחֶסְרוּ מִלַּת זֶה וּכְתִיבָתָם בְּחִיסָּרוֹן:

כה (ה) וַיִּסַּע בְּעֵמֶק הַמְּעָרוֹת. כְּפִי"ל כְּתוֹב כְּתִיבָתָם וּמְסִיר עָלָיו כְּתִיב כְּתִיב לְמַחְתֶּה וְכֵן בְּמַסְמְרוֹתֶיהָ כִּי נִכְתָּב כֵּן בְּלֹא וּמְלוֹפֵי דִּיוֹן לְיִתְרוֹ וּפִי"ת כִּפְר לְיִתְרוֹ בְּחִיבּוּר וְכֵן בְּמַסְמְרוֹתֶיהָ כִּי נִכְתָּב כֵּן בְּלֹא וּמְלוֹפֵי דִּיוֹן לְיִתְרוֹ כְּתִיב בְּחִיבּוּר וְכֵן בְּמַחְתֶּה וְכֵן בְּמַסְמְרוֹתֶיהָ כִּי נִכְתָּב כֵּן בְּלֹא וּמְלוֹפֵי דִּיוֹן לְיִתְרוֹ

רלב"ג

יוּכְלִים וְלֹא גָּלוּ מִמֶּנּוּ לְהַזְהִירָם כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב לוֹ יְכַוְּנוּ: (ה) וַיִּכּוֹ עָלָיו דַּיֵּק סָבִיב. הוּא מִגְדַּל שְׁבוּנִין סָבִיב הָעִיר לְכָבְשָׁהּ: (ג) בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ וַיֶּחֱזַק הַכָּעָב בָּעִיר. הָיָה לוֹ כְּאֹפֶל אֵלּוּ זֶה מִדֶּם וְחוֹלֶה כִּסְפֵּל יְמִימָה כְּמוֹ שֶׁזֶּה כָּיָה כָּהֶם הַכְּבִיּוֹתִי תַּחְשֹׁכְנָה לַחֹדֶשׁ: (ד) וְתִבָּקַע הָעִיר. כ"ל ע"י מִיל כַּשְׂדִים: וְכָל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַלַּיְלָה רוֹצֶה לוֹ בְּרֹחוֹ

מצודת דוד

כה (ה) **למלכו.** לְמַלְכוּת לְדַקְיָה: **דיק.** הוּא מִגְדַּל הַכְּתוּב מוֹל הָעִיר לְלָכְדָהּ: (ג) **והבוא העיר במצור.** עַמְּדָה הָעִיר וְהִמְצוֹר לְהִלָּכֵד: (ד) **ותבקע העיר.** מִיל כ"ו בְּקָעוּ חוֹמַתָהּ וְכָלוּ

מצודת ציון

כה (ה) **ויתן.** עַל מְנִיָּה:

פֶּלַע

פירוש ע"ט

הָאט זַיי אוֹיעק גְוּואָרְפֶן פּוּן פָּאר זַיין פָּנִים. דְּרוּם
(ב) וַתָּבֹא הָעִיר בְּמָצוֹר אוּנ דוּ שְׁטָאט אִיז גְּיקוֹמֶן אִינ
בַּלָּעֲגֶערוּנְג בִּיז אוּנ עֶלְיְפְטֶן יָאהְר צוּא דֶעם מֶלֶךְ
צִדְקִיָּהוּ׃ (ג) בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ אוּנ דֶעם נַיְנְטֶן טָאג אִין
חוֹדֶשׁ (פּוּן דֶעם פֶּעְרְדִין חוֹדֶשׁ דָּם אִיז הַמּוּז) וַיֶּחֱזַק
הָרָעָב הָט זִיךְ גְּשָׁטַארְקְט דֶר הוּנְגֶער אוּנ שְׁטָאט וְוִא
הֶיְה לֶחֶם אוּנ עָם אִיז נִיט נְוּועָן קֵיין בְּרוֹט צוּא דֶעם
פֹּאלְק פּוּן דֶעם לַאנְד׃ (ד) וַתִּבָּקַע הָעִיר אוּנ דוּ מוֹער
פּוּן דֶער שְׁטָאט אִיז וְואָרֶן צוּ שְׁפַּאלְטֶן דּוּרְךְ דֶעם
חֵיל פּוּן נְבוּכַדְנֶאצַּר וְכָל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה אִין אֲלֵי מַלְחָמָה
מַאנְן פּוּן דֶר יִשְׂרָאֵל נַעֲנֶען אַנְטְלַאפֶן גְּוּואָרֶן בֵּיא

הַמִּלְחָמָה ו וַהַלַּיְלָה דֶּרֶךְ שַׁעַר ו בֵּין
הַחֹמֹתַיִם אֲשֶׁר עַל־גַּן הַמֶּלֶךְ וְכַשְׂדִּים
עַל־הָעִיר סָבִיב וַיֵּלֶךְ דֶּרֶךְ הָעֲרָבָה׃
ה וַיִּרְדְּפוּ חֵיל־כַּשְׂדִּים אַחַר הַמֶּלֶךְ
וַיַּשִּׂגוּ אֹתוֹ בְּעַרְבוֹת יְרֵחוֹ וְכָל־חֵילוֹ
נָפְצוּ מֵעָלָיו׃ ו וַיִּתְפְּשׂוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ
וַיַּעֲלוּ אֹתוֹ אֶל־מֶלֶךְ בָּבֶל רִבְלָתָה
וַיְדַבְּרוּ אִתּוֹ מִשְׁפָּט׃ ז וְאֶת־בְּנֵי צִדְקִיָּהוּ

קְרָבָא בְּלֵילְיָא בְּאוֹרַח
תַּרְעָא בֵּין שׁוּרַיָּא דִּי
עַל גִּינְתָא דְמַלְכָּא
וְכַסְדָאֵי שָׁרִין עַל קֶרְתָּא
קְחוֹר סְחוֹר וַאֲזַל בְּאוֹרַח
מֵישְׁרָא׃ ה וּרְדָפוּ
מִשְׂרִית כַּסְדָאֵי בָּתַר
מַלְכָּא וְאַדְבִּיקוּ יָתֵיהּ
בְּמֵישָׁרֵי יְרֵיחוֹ וְכָל
מַשְׂרְיָתֵיהּ אִתְבַּדְּרַת
מִנֵּיהּ׃ ו וַאֲחָדוּ יָת
מַלְכָּא וְאַסִּיקוּ יָתֵיהּ
לְוָת מַלְכָּא דְבָבֶל
לְרִבְלָת וּמַלִּילוּ עִמֵּיהּ
פִּתְגָמֵי דִינִין׃ ז וְיָת

ת"א ויעלו אתו . מפקדין מן :

רד"ק

בלילה ההיא וכן אמר בספר ירמיה וכל אנשי המלחמה ברחו ויצאו מן העיר בלילה: דרך שער בין החומותי' אשר על גן המלך. יצאו דרך השער שהיה בין שתי החומות בסתר שלא ירגישו בהם הכשדי': ויולך דרך הערבה. ויולך צדקיהו ואשר יצאו עמו. ובדרש בין החומותי' מערה היתה מבית צדקיהו ועד ערבות יריחו וברח לו דרך המערה הנקב"ה ויכן צבי שהלך על גג המערה ורדפו כשדים אחר הצבי וכשהגיעו לפתח המערה בערבות יריחו היה צדקי' יוצא וראהו ולכדוהו הוא שאמר יחזקאל ופרשתי רשתי עליו ונתפש במצודתי: (ו) אל מלך בבל רבלתה. והרי נבוכדנצר בא לירושלם כמו שכתוב בא נבוכדנצר מלך בבל וכל חילו על ירושלם אלא שארכו ימי המצור כמו שאומר יהלך לו נבוכדנצר בארץ חמת רבלתה והניח חילו במצור ובשכבשו ירושלם היה הוא ברבלתה והעלו את צדקיהו אליו. ובדרש לא עלה נבוכדנצר לירושלם אלא מת שאומר בא נבוכדנצר נבוזראדן הוא שעלה ודמות דיוקנו של נבוכדנצר היתה חקוקה לו במרכבתו והיתה' איימתו מוטלת עליו כאילו הוא עומד לפניו כמו שאומר בספר ירמיה עמד בפני מלך בבל בירושלם: וידברו אתו משפט. הוכיחו על

מנחת שי

במערה גדולה הוא ס"ה ומ"ש במלכים ג' י"ז: (ס) וירדפו חיל כשדים אחר המלך. כן כתוב לפי שהלכו בערבות יריחו. כרי"ם בליקוט וחסר יו"ד ובמקצת ספרים כוסיפו יו"ד. ולפי מה שכתוב שהן במסורת חסר דכלכלה כייל וכל תוכייחות דכוותיה. וכן כתב כרמ"ה ול"ל עבי פ' מעבר ליהודן יב תו פ' תקח חסר יו"ד דיים נתיים וכל תוכייחות דכותיה: (ו) וידברו אתו משפט. ובירמיה (ל"ב

ולזה כרב כניו ועוד עיני לדקיהו ויפקרהו כנחושתים ויתנוהו בבית הכלא עד יום מותו כמו שזכר בספר ירמיה:

מצודת ציון

(ס) נפצו. נתפזרו: (ו) ויתפשו. למו במזקס:

לילה: דרך שערו'. כדרך הסתר המומר בין שתי החומות אשר אצל גן המלך: וכדומם לפתח המערה מלמ' מם המלך יוסף ותפשוהו: (ו) רבלתה. כי בספרים יש רבלתה ובירמיה מחמת עכשיו ויכרתו ויאבדו ומן סעיף עכשיו ואילך: (ס) וירדפו. תרו"ל שנכנס דרך מערה ההולכת עד ערבות יריחו ולא עמדו למולם בשעה שיצאו מעצמם כי חשבו כי חכמי ירושלים הם מלוים כמעט

שְׁחַטוּ לְעֵינָיו וְאֶת־עֵינֵי צִדְקִיָּהוּ עִוֵּר
וַיַּאַסְרֵהוּ בַּנְחֻשְׁתַּיִם וַיְבִיאֵהוּ בָּבֶל׃
ח וּבַחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּשִׁבְעָה לַחֹדֶשׁ
הִיא שְׁנַת תְּשַׁע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ
נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל בָּא נְבוּזַרְאֲדָן
רַב־טַבָּחִים עֶבֶד מֶלֶךְ־בָּבֶל יְרוּשָׁלִָם׃
ט וַיִּשְׂרֹף אֶת־בֵּית יְהוָה וְאֶת־בֵּית
הַמֶּלֶךְ וְאֵת כָּל־בָּתֵּי יְרוּשָׁלִַם וְאֵת כָּל־
בֵּית גָּדוֹל שָׂרַף בָּאֵשׁ׃ י וְאֵת־חוֹמֹת

סחור רש״י

ת״א ואחוי אחמתי . פעמים כת מתחלפין לו : ושיקף . מגלה הן מתחלפין לו (מגילה כה) :

רד״ק

שמרד בו ועבר על שבועתו כמו שכתוב ונם במלך נבוכדנצר כרוד אשר השביעו באלהים : (ח) בשבעה לחדש. ובירמיה כתוב בעשור לחודש פי׳ רו״ל בשבעה בו נכנסו גוים להיכל ואכלו

משפט . מתווכח עמו על הכפופה : (ט) ואת כל בית גדול . כתי כנסיות שמגדלין כהן תורה ותפלה וכתי הכנסיות :

ושתו וקללוהו בו שמיני ותשיעי ובתשיעי שביך להשכח הציתו בו את האור והי׳ דולק והולך עד סוף עשירי : הוא שנת י״ט למלך נבוכדנצר . וכן כתוב בירמיה ובזה הפסוק הוא שנת י״ח אבל בסוף אמר בשנת י״ח לנבוכדנצר הגלה מירושל׳ נפש ח׳ מאות כמו שפי׳ בו׳ ובמ׳ סוף ג׳ ותחלת ח׳ וכן הוא שנת י״ח בסוף (י״ח) והתחלת י״ט ובהוציאו ז׳ אשרו גלו בי״ח בי״ח וחשבון א׳ הוא אלא י״ח למלכו׳ נביוכדנצר וי״ח לכבוש יהויכי׳ שהיה בשנה שניה לנבוכדנצר : (ט) ואת כל בית גדול . כל בית אדם גדול ר״ל בתי הגדולים וכן ת״י בתי רברבא :

רל״ב ג

(ח) ובחדש החמישי בשבעה לחדש . ובכך אמר בפסוק וכשנה שבעה לחדש וביום השבעה בחמלת המקדש היה בו׳ לחדש כי לז׳ בחדש בירושלים ושוף בחודשן היה בשבוע לחדש כי לז׳ בחדש היה המקדש: (ב) ושת

ט״ו) ובקרו לז׳ עיניו (שם ויאמר ט״ו) ולבסוף הם מפסי בחדשים ד״ה ויאסרהו בנחשתים ויביאהו בבבל ויאסרהו בנחשתים ויביאהו בבבל ויאסרהו בנחשתים ויביאהו בבבל

יְרוּשָׁלִַם סָבִיב נָתְצוּ כָּל־חֵיל כַּשְׂדִּים
אֲשֶׁר רַב־טַבָּחִים׃ יא וְאֶת יֶתֶר הָעָם
הַנִּשְׁאָרִים בָּעִיר וְאֶת־הַנֹּפְלִים אֲשֶׁר
נָפְלוּ עַל־הַמֶּלֶךְ בָּבֶל וְאֶת יֶתֶר הָהָמוֹן
הֶגְלָה נְבוּזַרְאֲדָן רַב־טַבָּחִים׃ יב וּמִדַּלַּת
הָאָרֶץ הִשְׁאִיר רַב־טַבָּחִים לְכֹרְמִים
וּלְ*גֹבְרִים׃ יג וְאֶת־עַמּוּדֵי הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר
בֵּית־יְהוָה וְאֶת־הַמְּכֹנוֹת וְאֶת־יָם
הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־בְּבֵית יְהוָה שִׁבְּרוּ
כַשְׂדִּים וַיִּשְׂאוּ אֶת־נְחשְׁתָּם בָּבֶלָה׃
יד וְאֶת־הַסִּירוֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־
הַמְזַמְּרוֹת וְאֶת־הַכַּפּוֹת וְאֶת כָּל־כְּלֵי

סְחוֹר סְחוֹר תָּרְעוּ בָּל
מַשְׁרְיָתָא דְּעַמָּא דְּכַשְׂדָּאֵי רַב
קְטוֹלָיָא׃ יא וְיָת שְׁאָר
עַמָּא דְּאִשְׁתְּאָרוּ בְּקַרְתָּא
וְיָת שְׁמִיעָיָא דְּאִשְׁתַּמָּעוּ
עַל מַלְכָּא דְּבָבֶל וְיָת
שְׁאָר הֲמוֹנָא אַגְלֵי
נְבוּזַרְאֲדָן רַב קְטוֹלָיָא׃
יב וּמֵחֲשִׁיבֵי עַמָּא
דְּאַרְעָא אֲשָׁאַר רַב
קְטוֹלָיָא לְמָהֲוֵי מַפְלְחִין
בַּחֲקָלִין וּבְכַרְמִין׃
יג וְיָת עֲמוּדֵי נְחָשָׁא
דִּבְבֵית מַקְדְּשָׁא דַיָי וְיָת
כְּסֵיסָיָא וְיָת יַמָּא
דִּנְחָשָׁא דִּי בְּבֵית
מַקְדְּשָׁא דַיָי תְּבָרוּ
כַּסְדָּאֵי וְאוֹבִילוּ יָת
נְחָשֵׁיהוֹן לְבָבֶל׃ יד וְיָת
דּוּדָיָא וְיָת מְגָרוּפָיָתָא
וְיָת מְנַמְּרָיָא וְיָת בָּזִיכָיָא
וְיָת כָּל מָנֵי נְחָשָׁא דְּהָוּו
מְשַׁמְּשִׁין

רד"ק

(י) אשר רב טבחים. אשר עם רב הטבחים וכן כתוב בירמיה אשר את רב טבחים: (יא) ואת הנופלים אשר נפלו. שיצאו אליו קודם ככוש הע"י ומסרו עצמם אליו וכמו אל הכשדים אתת נופל ות"י ויית שכיעיא דאשתמעו כלומר שסרו אל משמעותו: על המלך בבל. סמיך ה"א הידיעה כמו הארון הברי':

(יב) לכורמי' וליונבים. כורמים עובדי הכרמי' יונבים עובדי השדות וכן ת"י למהוי מפלחין בכרמין ובחקלין וכתוב ולגבי' בלא י' ס' הפעל ובדברי רבותינו ז"ל תני רב יוסף לכורמים אלו טלקני אפרסמון מעין גדי עד רמתא וליונבים אלו צדי חזון

מנחת שי

(י) אשר רב טבחים. נספר לתר כ"י כתוב אשר עם רב וגם בדפוס ישן מונטילפלס יש הגרסה מזה התיבות ותין כן בשאר הספרים: (יא) ואת יתר העם הנשארים וגו' ואת יתר הָהָמוֹן. וכפוף ירמיה כתוב לשון אמרן ומיתן כה לכם ערעיהון כתב ערעיתא תלת פירש ירמיה שמדבר מעניות החדרן נכתב ומדלות לשון ענים. ומצלים שם עשירים נכתב ומדלת לשון יחיד: (יב) ולגבים. וליונבים קרי ומפקלת ספרים כתיב ולגבים ותין ספרם בין קרי לכתיב ובמקום שכתב כתוב ולגבים כלומר יונבים כתוב למדכתי למדיתתי וליונבים קרי. וכתילופים שלנו בתין שכתבתי בתחלה היה דעת הר"ק שכתב זה בשם ובתוב ולגבים כלומר יונבים: (יג) ואת המכונות. כולו"ו בגעיא בס"ם: (יד) המזמרות. הס"ת ממוכה במתרגם והמ"ם דפס ומפקלת ספרים

מצודת ציון

(י) נתצו. שברו וכתתו: (יא) הנופלים. שהיו מעולמן למשוך עלמן ולכסון ביומם וכן על הכשדים שהם נופל (ירמיה לז): ההמון. שעם הרבה: (יב) לכורמים. לעבוד הכרמים: וליונבים. עניין בזוים כמו עשה הכחל הזה גבים גבים (לעיל ג') וי"ל לעבוד השדות כחפירות ובזוים או הוא כמו ליוקבים מל' יקב היין כי ניכ"ק מתחלף וכ"ל לדבוך ולסעשיך היין על היקב: (יג) בית ה'. בבית ס': המכונות. הם כלי ובסיסי הכיורות: ים. כעין גיגים גדולה עשוים לחמון בהם: (יד) הסירות הקדמות: היעים. המכבדות וסמגרפות עשוים לגרוף בהם הדשן: המזמרות. כלי

פירוש ע"ט

דָם חַיִל פּוּן דִּי כַּשְׂדִּים וָאם זְעַנְען גְּוָוען מִיט דֶם
עֶלְצָטֶן שֶׁעכְט מֵיינְטֶטֶר׃ (יא) וְאֵת יֶתֶר הָעָם אוּנ
דֶאם אִיבְּרֶיגֶע פָאלְק וָום וְעַנְען אִיבֶּר גִיבְלִיבֶּן אוּנ
שְׁמָאם וְאֵת הַנּוֹפְלִים אוּנ דִי צוּ פָאלִיר וָום הָאבֶּן זִיךְ
אוּנְטֶרְעֶר גֶּגעבֶּן צוּ דֶעם מֶלֶךְ בָּבֶל וְאֵת יֶתֶר הֶהָמוֹן אוּנ
דֶאם אִיבְּרִיגֶע פָאלְק הֶגְלָה נְבוּזַרְאֲדָן הָט פַּר טְרִיבֶּן
נְבִיזַרְאֲדָן רַב עֶלְצָטֶר שֶׁעכְט מֵיינְטֶטֶר׃ (יב) וּמִדַּלַּת
הָאָרֶץ אוּנ פּוּן דֶעם אַרוּמֶן פָאלְק פּוּן דֶעם לַאנְד הָט
בַּיְשְׁאוּ אִין הָאבֶּן גְּטְרָאגֶן זִיעֶר קִיפֶּעֶר. קִיין בָּבֶל׃
(יד) וְאֶת הַסִּירוֹת אוּנ דִי טָעפּ אוּנ דִי פְּלָעדִיר וְוִישֶׁען

רש"י

(יא) ואת הנופלים. שמעו לקול נבוכדנצר ויצאו אליו מן העיר כמו כלכתו אל מלך נפלו עליו ממכה וגו' (ל"ה ג' י"ב כ"ח): (יב) וליונבים. חופרי התרן לשון יקבים

הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־יִשְׁרְתוּ בָם לְקָחוּ׃
טו וְאֶת־הַמַּחְתֹּות וְאֶת־הַמִּזְרָקוֹת
אֲשֶׁר זָהָב זָהָב וַאֲשֶׁר־כֶּסֶף כֶּסֶף לָקַח
רַב־טַבָּחִים׃ טז הָעַמּוּדִים ו שְׁנַיִם הַיָּם
הָאֶחָד וְהַמְּכֹנוֹת אֲשֶׁר־עָשָׂה שְׁלֹמֹה
לְבֵית יְהוָה לֹא־הָיָה מִשְׁקָל לִנְחֹשֶׁת
כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה׃ יז שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה
אַמָּה קוֹמַת ו הָעַמּוּד הָאֶחָד וְכֹתֶרֶת
עָלָיו ו נְחֹשֶׁת וְקוֹמַת הַכֹּתֶרֶת שָׁלֹשׁ
אַמֹּה וּשְׂבָכָה וְרִמֹּנִים עַל־הַכֹּתֶרֶת
סָבִיב הַכֹּל נְחֹשֶׁת וְכָאֵלֶּה לָעַמּוּד
הַשֵּׁנִי עַל־הַשְּׂבָכָה׃ יח וַיִּקַּח רַב־טַבָּחִים
אֶת־שְׂרָיָה כֹּהֵן הָרֹאשׁ וְאֶת־צְפַנְיָהוּ
כֹּהֵן מִשְׁנֶה וְאֶת־שְׁלֹשֶׁת שֹׁמְרֵי הַסַּף׃

מְשַׁמְּשִׁין בְּהוֹן נְסִיבוּ׃
טו וְיָת מַחְתָּיָתָא וְיָת
מְזָרְקַיָּא דִּי דַהֲבָא
דַּהֲבָא וְדִי כַסְפָּא כַּסְפָּא
נְסִיב רַב קְטוֹלַיָּא׃
טז עַמּוּדַיָּא תְּרִין וְיַמָּא
חַד וּכְסִיסָיָא דַּעֲבַד
שְׁלֹמֹה לְבֵית מַקְדְּשָׁא
דַּיְיָ לָא הֲוָה מִתְקַל
לְנְחָשְׁתְּהוֹן דְּכָל מָנְיָא
הָאִלֵּין׃ יז תְּמָנֵי עַסְרֵי
אַמִּין רוּמְיֵהּ דַּעַמּוּדָא
חַד וְקְרוֹנֵהּ עֲלוֹהִי
דִּ נְחָשָׁא וְרוּמָא
דְּקְרוֹנְתְּהוֹן תְּלַת אַמִּין
וּסְרַגְתָּא וְרִמּוֹנַיָּא עַל
קְרוֹנְתְּהוֹן סָחוֹר סָחוֹר
כּוּלָּא נְחָשָׁא וּכְאִלֵּין
לְעַמּוּדָא תִּנְיָא עַל
סְרַגְתָּא׃ יח וּדְבַר רַב
קְטוֹלַיָּא יַת שְׂרָיָה כָּהֲנָא
רַבָּא וְיָת צְפַנְיָה כָּהֲנָא
כָּהֲנָיָא וְיָת תְּלָתָא
אַסְרְכְלַיָּא

ת"א שׁוֹמְרֵי הַסַּף . מְנַטְּפֵי כַּפּ :

רש"י

שֵׁם הַפְּרִיטוֹת בְּקַרְקַע׃ (יז) וְקוֹמַת הַכּוֹתֶרֶת שָׁלֹשׁ אַמּוֹת. וּבְתַלְמֵת הַסֵּפֶר (ז' ט"ז) הוּא אוֹמֵר חֲמֵשׁ אַמּוֹת וְשֵׁם יִכָּתְבוּ לְת הַמִּקְרָאוֹת׃ וּשְׂבָכָה. (כּוּפְיִיל בְּלַע"ז) כְּמִין

רלב"ג

בֵּיאוּר כָּל מַה שֶּׁזָּכַר כָּאן מִמְּקוֹם מִקְּנֵי הַכֵּלִים׃ (יח) שְׁלִישׁ כֹּהֵן כְּרֹאשׁ. הוּא כֹּהֵן גָּדוֹל׃ וְשֹׁמְרֵי הַסַּף. הֵם סְגָנֵי הַכֹּהֲנִים׃
וְשֵׁם שִׁבְעָה שׁוֹמְרֵי הַסַּף. הֵם שׁוֹמְרֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ׃

מצודת דוד

(יד) אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ בָם. הָעֲבוֹדִים לְעָמּוד וּלְשׁרֵת בָּהֶם כְּגוֹן מ"ש: (טו) אֲשֶׁר זָהָב זָהָב וְגוֹ'. לְפִי לְמַעְלָה כֵּן עַל זְהַב כֵּן עַל כֶּסֶף הָכֹל לָקַח׃ (יז) שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה אַמָּה וְגוֹ', כְּלוֹמַר כֵּיצַד נַעֲשֶׂה כְּמ"ש בְּסֵפֶר מְלָכִים וְאֵין לוֹנֵךְ ס"כ בְּהַמְּעוּט כָּאן וּבְאֵלֶּה. מִסֹּפֶר

מצודת ציון

זְמַר: תַּכְשִׁיטִים, כְּמוֹ זְמִירוֹת׃ (טו) הַמַּחְתּוֹת. כֵּלִים לְהַחְזִיק בָּהֶן הַגַּחֶלֶת׃ הַמִּזְרָקוֹת. הַסְּפָלִים׃ (יז) וְשִׂבְכָה. עֲבוֹדָה הָיָה לְכִסּוֹת׃ וְרִמּוֹנִים. עֲשׂוּי מְנֻקָּבִים׃ (יח) כֹּהֵן הָרֹאשׁ. זֶה כֹּהֵן גָּדוֹל׃ מִשְׁנֶה. שֵׁנִי לַכֹּהֵן גָּדוֹל׃ שֹׁמְרֵי הַסַּף. שׁוֹמְרֵי כְּלֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ׃

רד"ק

מְסוּלָּבִים רְצוּר עַד חִיפָּא׃ (יח) כֹּהֵן הָרֹאשׁ. כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁהוּא רֹאשׁ לְשְׁאָר הַכֹּהֲנִים׃ כֹּהֵן מִשְׁנֶה. שֵׁנִי לְכֹהֵן גָּדוֹל׃ וְהוּא הַסְּגָן וְכֵן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן סְגַן כֹּהֲנַיָּא׃ שֹׁמְרֵי הַסַּף. שׁוֹמְרֵי כְּלֵי בֵּית

פירוש ע"מ

אוּא דִּי גְּוַאנְג כֶּלִים אוּא דִּי לָעְפִּיל וָאת כָּל כְּלֵי הַנְּחֹשֶׁת
אִין אֲלֵי קִיפֶּעְרְנִי כֶּלִים וּם מֶעֶן הָט בְּדִינְט מִיט זַיי
פַּר גָּאט הָאבֶּן זַיי גֶּעְנוֹמֶן׃ (טו) וְאת הַמַּחְתּוֹת אִין דִּי
פִּייֶער פַּאנְגִין אוּא דִּי שְׁפֶּרֶעְנְג בֶּעקִין אֲשֶׁר זָהָב דָּם וּם
אִיז גְּוֶעֶן פּוּן גָּאלְד אוּא דָּם וּם אִיז גְּוֶעֶן פּוּן זִילְבֶּר
לָקַח הָט צוּ גֶּעְנוֹמֶן דֶּר רַב טַבָּחִים׃ (טז) הָעַמּוּדִים שְׁנַיִם
דִּי צְוֶוִיי זַיילֶן הַיָּם הָאֶחָד דֶּעם אַיינְיגֶם יַם וְהַמְּכוֹנוֹת אִין
דִּיא מְכוֹנוֹת וָם שְׁלֹמֹה הָט גְּמַאכְט צוּ נָאטָם הוּז
דָּם צֵילֶן הָאבֶּן וַיי צוּ גֶּעְנוֹמֶן לֹא הָיָה מִשְׁקָל עִם אִיז
גִּיט גְּוֶעֶן קֵיין גְּוַאג צוּ דֶּעם קִיפֶּעְר פּוּן דִּיא דְּאוּינְג

יט וּמִן־הָעִיר לָקַח סָרִיס אֶחָד אֲשֶׁר־הוּא
פָקִיד ׀ עַל־אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה וַחֲמִשָּׁה
אֲנָשִׁים מֵרֹאֵי פְנֵי־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־נִמְצְאוּ
בָּעִיר וְאֵת הַסֹּפֵר שַׂר הַצָּבָא הַמַּצְבֵּא
אֶת־עַם הָאָרֶץ וְשִׁשִּׁים אִישׁ מֵעַם
הָאָרֶץ הַנִּמְצָאִים בָּעִיר׃ כ וַיִּקַּח אֹתָם
נְבוּזַרְאֲדָן רַב־טַבָּחִים וַיּוֹלֶךְ אֹתָם עַל־
מֶלֶךְ בָּבֶל רִבְלָתָה׃ כא וַיַּךְ אֹתָם מֶלֶךְ
בָּבֶל וַיְמִיתֵם בְּרִבְלָה בְּאֶרֶץ חֲמָת וַיִּגֶל
יְהוּדָה מֵעַל אַדְמָתוֹ׃ כב וְהָעָם
הַנִּשְׁאָר בְּאֶרֶץ יְהוּדָה אֲשֶׁר הִשְׁאִיר
נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וַיַּפְקֵד עֲלֵיהֶם
אֶת־גְּדַלְיָהוּ בֶן־אֲחִיקָם בֶּן־שָׁפָן׃

ת"א ותמצא לגבוים . שם מקומות ו (סנהדרין יח) :

אֲמַרְכָּלָיָא : יט וּמִן
קַרְתָּא דְּבַר גַּוָּא חַד
דְּהוּא מְמַנָּא עַל גַּבְרֵי
עָבְדֵי קְרָבָא וְחַמְשָׁא
גַּבְרִין דָּחֲנִן אַפֵּי מַלְכָּא
דְּאִשְׁתְּכָחוּ בְּקַרְתָּא וְיָת
סַפְרָא רַב חֵילָא דְּכַנָּשׁ
יָת עַמָּא דְּאַרְעָא וְשִׁתִּין
גַּבְרָא מֵעַמָּא דְּאַרְעָא
דְּאִשְׁתְּכָחוּ בְּקַרְתָּא :
כ וּדְבַר יַתְהוֹן נְבוּזַרְאֲדָן
רַב קְטוֹלָיָא וְאוֹבֵיל
יַתְהוֹן לְוָת מַלְכָּא דְּבָבֶל
לְרִבְלָתָה : כא וּמְחָא
יַתְהוֹן מַלְכָּא דְּבָבֶל
וְקַטְלִינוּן בְּרִבְלָא
בְּאַרְעָא דַּחֲמָת וּגְלִי
דְּבֵית יְהוּדָה מֵעַל
אַרְעֲהוֹן : כב
דְּאִשְׁתְּאַר בְּאַרְעָא דְּבֵית
יְהוּדָה דְּאַשְׁאַר
נְבוּכַדְנֶאצַּר מַלְכָּא
דְּבָבֶל וּמִנִּי עֲלֵיהֶן יָת
גְּדַלְיָה בַּר אֲחִיקָם בַּר
שפן

רש"י

כוצע : וכאלה . רמוזים : (יט) הסופר שר הצבא . שהיה יודע מנין כל עיר ועיר כמה אנשים מוציא לגבות :

רד"ק

הנקדש : (יט) וכן חציר לקח . לפי שאלו שזכר היו מבית המקדש אמר וכן הציר לקח : סרים פמים כתרגומו גוזא : וחמישה אנשים מרואי פני המלך . וביומיהו אומר שבעה אנשים מראי פני המלך השנים לא היו גדולים כמו החמשה לפיכך לא מנאן כאן וברברי רבותינו ז"ל בתוב אחד

מנחת שי

רלב"ג

(יט) ואת הסופר שר הצבא . כ"ל ואת הסופר שהיה סופר שר הצבא והיה שר הצבא הוא הממונה את כל עם הארץ על פי הסופר :
(כ) ויולך אותם אל מלך בבל . כ"ל אל מלך בבל . ר"ל מצודת ציון

מצודת ציון

כמו וקח הסטבר(יחזקאל מ): (יט)סרים. שרי:פקיד. ממונה:המצבא. מלחמה לכח: (כ) על מלך . אל מלך : (כא) יפקד . מעניין מנוי

מצודת דוד

הממונים שהיו כאחד היו הסבלי : (יט) מראי פני המלך . כ"ל היושבים תמיד עם המלך ובידעתם לאחד מהם שבעה אנשים והכו לפני שבעים מהם לא היו חשובים כמו האחרים ולא כללם כאן עמהם :

אשר נמצאו בעיר . ולא ברחו ממנה כיון הסבלים : החפץ שר הצבא . הוא פקיד של שר הלחמה : המצבא . על פיו סולילה כל עיר

פירוש ע"ט

וָם עֲר אִיז גְּוָעזֶן דֶּער אַבֶּדְעֶרְעֶר כֹּהֵן נָאךְ דֶּעם כֹּהֵן
גָּדוֹל ׀ וְאֶת שִׁשָּׁה אֵין דִּי דֶּרַייא פְּלִים הִיטְעֶרְם פּוּן בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ : (יט) וּמִן הָעִיר אֵין פּוּן דֶּעֶר שְׁטָאט הָט עֶר
גְּנוֹמֶן אַיין הָאר וָם עֲר אִיז גְּוָעזֶן אַיין מְמוּנֶה אִיבֶּר
דִּיא מַאנְן פּוּן דֶּר מִלְחָמָה חֲמִשָּׁה אֲנָשִׁים אֵין פּוּנְעֶם
מָאנְן וָם פְּלֶעגְן אוֹטְ זֶעהֶן דֶּאס פְּנֵים פּוּן דֶּעם
מֶלֶךְ אֲשֶׁר נִמְצְאוּ וָם זֶעגְן גֶּעפִּינֶן גְּוָארֶן אֵין שְׁטָאט
וְאֶת הַסּוֹפֵר אֵין דֶּעם שָׂרִיבֶּער פּוּן דֶם הֶאר פּוּן דֶּעם
חֵיל הַמַּצְבֵּא וָם עֲר פְּלֶעגְט צֵיין נָאמֶן דֶם פְּאלְק פּוּן
דֶּעם לַאנְד צוּ דֶּעֶר מִלְחָמָה וְשִׁשִּׁים אִישׁ אוּנְ זֶעכְצִיג

כ וַיִּקַּח אֹתָם נְבוּזַרְאֲדָן רַב־טַבָּחִים וַיּוֹלֶךְ אֹתָם עַל־
מֶלֶךְ בָּבֶל רִבְלָתָה׃ כא וַיַּךְ אֹתָם מֶלֶךְ
בָּבֶל וַיְמִיתֵם בְּרִבְלָה בְּאֶרֶץ חֲמָת וַיִּגֶל
יְהוּדָה מֵעַל אַדְמָתוֹ׃ כב וְהָעָם
הַנִּשְׁאָר בְּאֶרֶץ יְהוּדָה אֲשֶׁר הִשְׁאִיר
נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וַיַּפְקֵד עֲלֵיהֶם
אֶת־גְּדַלְיָהוּ בֶן־אֲחִיקָם בֶּן־שָׁפָן׃

זייא

כג וַיִּשְׁמְעוּ כָל־שָׂרֵי הַחֲיָלִים הֵמָּה
וְהָאֲנָשִׁים כִּי־הִפְקִיד מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־
גְּדַלְיָהוּ וַיָּבֹאוּ אֵלֶיו גְּדַלְיָהוּ הַמִּצְפָּה
וְיִשְׁמָעֵאל בֶּן־נְתַנְיָה וְיוֹחָנָן בְּן־קָרֵחַ
וּשְׂרָיָה בֶן־תַּנְחֻמֶת הַנְּטֹפָתִי וְיַאֲזַנְיָהוּ
בֶּן־הַמַּעֲכָתִי הֵמָּה וַאֲנָשֵׁיהֶם: כד וַיִּשָּׁבַע
לָהֶם גְּדַלְיָהוּ וּלְאַנְשֵׁיהֶם וַיֹּאמֶר לָהֶם
אַל־תִּירְאוּ מֵעַבְדֵי הַכַּשְׂדִּים שְׁבוּ
בָאָרֶץ וְעִבְדוּ אֶת־מֶלֶךְ בָּבֶל וְיִטַב לָכֶם:
כה וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בָּא יִשְׁמָעֵאל
בֶּן־נְתַנְיָה בֶּן־אֱלִישָׁמָע מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה
וַעֲשָׂרָה אֲנָשִׁים אִתּוֹ וַיַּכּוּ אֶת־גְּדַלְיָהוּ
וַיָּמָת וְאֶת־הַיְּהוּדִים וְאֶת־הַכַּשְׂדִּים

שָׁקָן: כג וּשְׁמָעוּ כָּל
רַבְרְבֵי חֵילָוָתָא אִינּוּן
וְגַבְרַיָּהוֹן אֲרֵי מִנֵּי
עֲלֵיהֶן מַלְכָּא דְּבָבֶל
יָת גְּדַלְיָה וְאָתוּ לְוָת
גְּדַלְיָה לְמִצְפְּיָא
וְיִשְׁמָעֵאל בַּר נְתַנְיָה
וְיוֹחָנָן בַּר קָרֵחַ וְשָׂרְיָה
בַּר תַּנְחֻמֶת דְּמִנְטוֹפָה
וְיַאֲזַנְיָה בַּר מַעֲכָת
אִינּוּן וְגַבְרַיָּהוֹן:
כד וְקַיֵּם לְהוֹן גְּדַלְיָה
וּלְגַבְרַיָּהוֹן וְאֲמַר לְהוֹן
לָא תְּדְחֲלוּן מֵעַבְדֵי
כַּסְדָּאֵי תְּבוּ בְּאַרְעָא
וּפְלָחוּ יָת מַלְכָּא דְּבָבֶל
וְיֵיטַב לָכוֹן: כה וַהֲוָה
בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה אֲתָא
יִשְׁמָעֵאל בַּר נְתַנְיָה בַּר
אֱלִישָׁמָע מִזַּרְעָא
דְּמַלְכוּתָא וְעַסְקָא
גַּבְרִין עַמֵּיהּ וּמְחוֹ יָת
גְּדַלְיָה וּמִית יָת יְהוּדָאֵי
וְיָת

ת"א לא ידענו. (הוריות ח):

רש"י

(כג) כל שרי החילים. שילמו מן העיר להחכיח במלוחות ובציפרים ובלוריס ובשערים:

רד"ק

איפר חמשית וכתוב אחד אומר שבע. להביא שני סופרי הדיוינין: המצביא את עם הארץ. שכל פיו היו יוצאים העם לצבא:

מנחת שי

מצודת דוד

מצפה: לשלח במלחמה: מיכם הארץ. מהמכובדים שבהם מכר במלחמה בעיר ולא כבתו: (כג) האנשים. שכל היו עמהם: המצפה. מקום מוכשר בעיר ולא כבתו: (כד) וישבע להם. גדליהו עם ישמעאל וגו'. גם ישמעאל וגו' כתו לגליו עם אנשיהם: (כה) מזרע המלוכה. לפי שהיה מזרע המלוכה ולא לגדליה: ואת היהודים. גם היהודים והכשדים שהיו עם גדליה הרג ישמעאל ומשמיו:

פירוש ע"ט

זִי אִיֵּין הַאר דְּעִם גְּדַלְיָהוּ דְּרָזוּן פּוּן אֲחִיקָם בֶּן שָׁפָן:
(כג) וַיִּשְׁמְעוּ אוּנ זַיי הָאבֶּן גֶּהֶערְט אַלֵּי הַאר פּוּן דֶעם
חֵיל וּם וְעָנֶן גְּוֹועֶן בֵּהאלְטֶן הֶמֶה זַיִיא אוּנ דִי מַאנֶן
וָם וְעָנֶן גְּוֹועֶן מִים זַיי הָאבֶּן גֶּהֶערְט אַז דֶר
מֶלֶךְ בָּבֶל הָט גֶעזֶעצְט דֶעם גְּדַלְיָהוּ (פַּר אִיין עֶלְצְטֶין
אִין יְרוּשָׁלַיִם) וַיְבָאוּ זַיי גְּקוֹמֶן צוּא גְּדַלְיָהוּ קִיין
מִצְפָּה וְיִשְׁמָעֵאל בֶּן נְתַנְיָה אוּנ יִשְׁמָעֵאל בֶּן נְתַנְיָה אוּנ
יוֹחָנָן בֶּן קָרֵחַ אוּנ שְׂרָיָה בֶּן תַּנְחוּמֶת פּוּן דֶר שְׁפָאם
נְטוֹפָה אוּנ יַאֲזַנְיָהוּ בֶּן מַעֲכָתִי הֶמֶה זַיי אוּנ זַיי עֶרְי
מַאנֶן וְעָנֶן גִּיקוֹמֶן צוּ גְּדַלְיָהוּ: (כד) וַיִּשָּׁבַע לָהֶם הָט
גְּדַלְיָהוּ נִישְׁוואָרֶן צוּ זַיי אוּנ צוּא זַיי עֶרְי מַאנֶן וַיֹּאמֶר
מִים אוּם אוּנ מְצַפָּה הָאבֶּן זַיִיא אוֹךְ גִּישְׁלַאגֶן (אוּנ

דרום

אֲשֶׁר־הָיוּ אִתּוֹ בַּמִּצְפָּה׃ כו וַיָּקֻמוּ כָל־ הָעָם מִקָּטֹן וְעַד־גָּדוֹל וְשָׂרֵי הַחֲיָלִים וַיָּבֹאוּ מִצְרַיִם כִּי יָרְאוּ מִפְּנֵי כַשְׂדִּים׃ כז וַיְהִי בִּשְׁלֹשִׁים וְשִׁבַּע שָׁנָה לְגָלוּת יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ־יְהוּדָה בִּשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּעֶשְׂרִים וְשִׁבְעָה לַחֹדֶשׁ נָשָׂא אֱוִיל מְרֹדַךְ מֶלֶךְ בָּבֶל בִּשְׁנַת מָלְכוֹ אֶת־ רֹאשׁ יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ־יְהוּדָה מִבֵּית כָּלֶא׃ כח וַיְדַבֵּר אִתּוֹ טֹבוֹת וַיִּתֵּן אֶת־כִּסְאוֹ מֵעַל כִּסֵּא הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּבָבֶל׃ כט וְשִׁנֶּא אֶת בִּגְדֵי כִלְאוֹ וְאָכַל לֶחֶם

וַת כַּסְדָּאֵי דַּהֲוֹו עִמֵּיהּ בְּמִצְפָּיָא׃ כו וְקָמוּ כָל עַמָּא מִזְּעֵירָא וְעַד רַבָּא וְרַבָּנֵי חֵילָוָתָא וַאֲתוֹ לְמִצְרַיִם אֲרֵי דְּחִילוּ מִן קֳדָם כַּסְדָּאֵי׃ כז וַהֲוָה בְּתֵלְתִין וּשְׁבַע שְׁנִין לְגָלוּת יְהוֹיָכִין מַלְכָּא שִׁבְטָא דְּבֵית יְהוּדָה בְּתְרֵי עֲשַׂר יַרְחִין בְּעַשְׂרִין וְשִׁבְעָא לְיַרְחָא רַבִּי אֱוִיל מְרוֹדַךְ מַלְכָּא דְּבָבֶל בְּשִׁנַּת מַלְכֵּיהּ ית רֵישׁ יְהוֹיָכִין מַלְכָּא שִׁבְטָא דְּבֵית יְהוּדָה מִבֵּית אָסִירֵי׃ כח וּמַלֵּיל עִמֵּיהּ פִּתְגָמִין תַּקִּנִין וְיָהַב ית כּוּרְסְיֵיהּ עֵיל מִן כּוּרְסֵי מַלְכָּיָא דִּי עִמֵּיהּ בָּבֶל׃ כט וְשַׁנִּי ית לְבוּשֵׁי אֲסִירֵיהּ וְאָכִיל לַחְמָא תְּדִירָא

רד"ק

(כז) בעשרים ושבעה לחדש נשא אויל מרודך. שמת נבוכדנצר ומלך אויל מרודך בנו ובירמיה אומר בעשרים וחמשה פירשו רז"ל בכ"ח מת נבוכדנצר בכ"ו נקבר בכ"ז הוציאו אויל מרודך בנו מקברו כי פחד שמא ישוב עדיין כמו שעשה אחר שנשרף ודר עם החיו' והמית בן אחד שהמליכו תחתיו ובקצ' הנחאות בירש כתוב אויל מרידך הוא שהמליכו תחתיו וכששב נבוכדנצר ומצאו על כסאו נתנו בבית האסורי' ועכשיו פחד אויל מרודך אולי ישוב ויהרגהו והוציאו מקברו לראות אם מת בלא ספק לקיים עליו מ"ש ואתה השלכת מקברך כנצר נתעב:(כט) ושנא.

מנחת שי

ל"ל מ' המלכות וכו על כל לחד מכם נמכר מ': (כח) ושנא. נחלף (ודיומיה) בה"ל מפורש תיבים יו"ד ומכלול דף ק"י קנ"ד וכדרשים שם שם: ואכל לחם.

ובכבא שנא לגלות יהויכין. לפי שלו היתה הכבוד בלכותו מלכות אויל מרודך וכבר היה גלות יהויכין בשנה השמיני לנבוכדנצר למדנו מנבוכדנצר מלך מ"ד שנה. וכאן למד פה בכ"ז לחדש ובספר ירמיה בעשרים וחמשה וידענו כי בכ"ה לחדש היה זה המעשה ולא כלום עד עשרים ושבעה לחדש והכה למדנו דבוקומו ל"ל כי אויל מרודך לקח נשים מבנות מלכי בית יהודה ומהם הוליד בניו ומקברו לרעה מת כמו שכתוב ואתה השלכת מקברך כנצר נתעב וממנו היה יכול אויל מרודך ממנו כי כשנעבד נבוכדנצר והוסר ממנו מלכות אויל מרודך כי כן היה ולפי כלי ספק וכאשר שב לדעתו ועלה מוכך שמשו היה כאסורין ואולי קבלה היתה בידם: (כט) ואכל

מצורת ציון

(כז) נשא. הגיעה והביה: מבית כלא. מבית המאסר כמו ובבתי כלאים המכלו (יחזקאל מב): (כח) מעל. ממעל: (כט) ושנא. כמו ובכה בה"ת והוא מענין מלוף ותמורה: בלאו. מאסרו:

מצורת דוד

(כז) כי יראו. פן יאמרו הכבדים לאבר בעלתם נסכו גדליה פקיד המלך והכבדים לאבר עמו: (כז) בעשרים ושבעה. ובירמיה (נ"ב) כתיב בעשרים וחמשה כי בכ"ה מת נ"ב שנין וכ"ו נקבר והוליכוהו אויל מרודך בנו מקברו וגרכו בחוזק להודיע לכל שמת וכ"ז מלך ונשא

לת לחם יהויכין: מבית כלא. כ"ל מיד כשהוליכוהו מבית הכלא נשאו וגדלו: (כח) טובות. דבריס טובים ומחומים: מעל. עליון לכסאו מאר המלכים לאבר היו עמו: (כט) ושנא. היה משנה לת בגדיו לאבר יאבד כאן בבית הכלא להחליפם בחמבות: לחם. כל הפעודה קרויה ע"ש

פירוש ע"ט

דְּרוֹם פְּאַסְטִין מִיר נָאךְ רֹאשׁ הַשָּׁנָה צוֹם גְּדַלְיָה׃ (כו) וַיָּקוּמוּ כָל הָעָם אוֹנ וַיי זָיְנֶען אוֹף גְּשְׁטַאנֶען נָאר דָם פָאלְק פּוּן קְלֵיין בִּיז גְּרוֹס וְשָׂרֵי הַחֲיָלִים אִין דִי מָארְן פּוּן דָעם חֵיל וַיבֹאוּ אִין זָיְנֶען נָקוּמֶן קיין מִצְרַיִם כִּי יָרְאוּ וָוארוֹם זַיי הָאבֶּן מוֹרָא גִיהַאט פַּר דִי כַּשְׂדִּים׃ (כז) וַיְהִי בִּשְׁלֹשִׁים וָשֶׁבַע אוֹנ עָם אִיז גְּוֶוען אוֹנ וַיִּבָּעֲנִי אוֹנ דְּרַיי־סִיגְקְטֶן יָאר צוּ דָעם גָּלוּת פּוּן יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ יְהוּדָה בִּשְׁנֵים עָשָׂר אוֹנ צְוָועלִיפְטֶן חוֹדֶשׁ דָם אִיז צְוָדר בְּעֶשְׂרִים וְשִׁבְעָה צְוָואנְצִיגְסְטֶן טָאג אוֹנ חוֹדֶשׁ נָשָׂא אֱוִיל מְרֹדַךְ מֶלֶךְ בָּבֶל בִּשְׁנַת מָלְכוֹ אֶת רֹאשׁ יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ יְהוּדָה מִבֵּית כֶּלֶא׃ (כח) וַיְדַבֵּר אִתּוֹ טֹבוֹת אִין הָט פַּר עֲנֶדֶערְט דִי קְלֵיידֶר פּוּן זַיין גִּיפַענגְעניש

רש"י

(כו) נשא אויל מרודך. שמת נבוכדנצר ומלך אויל מרידך תחתיו: בעשרים ושבעה לחודש. (ירמיה נ"ב ל"ג) הוי אומר בעשרים וחמשה חלה בעשרים ושבעה הוציאו נבוכדנצר וקבר בעשרים וחמשה בעשרים ושבעה הוליאו אויל מרודך מקברו וגררוהו בשביל לבזול גזירותיו כמו שנ' ביושיה (סו' י"ל י"ט) ותהת המלכת מקברך כנצר נתעב וגו': (כח) וידבר אתו טובות. דברי נחומים:

רל"ב

(כו) כי יראו מפני כשדים. על שהמיתו הכשדים את יהויכין ומינה גדליה ומומת גדליה אבר מנה פחות מלך בכל על מחית הגולה: (כז) ויהי בשלשים וחמשה בעשרים וחמשה חלה בעשרים ושבעה הוציאו נבוכדנצר ומלך אויל מרודך בשנה שנשא את בת נבוכדנצר ומת בחדש ההוא ומלך אויל מרודך שנתיים ובשנה השלישית נתחכם עליו נבוכדנצר ונתפשר עמו ונתן לו את בתו לאשה ומלך אחריו

בְּקִרְבּוֹ הֵי כָּל יוֹמֵי חַיּוֹהִי: תָּמִיד לְפָנָיו כָּל־יְמֵי חַיָּיו: י וַאֲרַחְתּוֹ
ל וְשֵׁירוּתֵיהּ שַׁיְרוּת
הֲדִירָא מִתְיַהֲבָא לֵיהּ כֵּן אֲרֻחַת תָּמִיד נִתְּנָה־לּוֹ מֵאֵת הַמֶּלֶךְ:
קֳדָם מַלְכָּא פִּתְגָם יוֹם
בְּיוֹמֵיהּ כָּל יוֹמֵי חַיּוֹהִי: דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ כָּל יְמֵי חָיָו:

ת"א ותרגומו . סנהדרין מח (קדושין ג):

סכום פסוקי של ספר מלכים אלף וחמש מאות ושלשים וארבעה וסימנו **אשרי הנוי** אשר ה' אלהיו . ומדרישו שלשי' וחמשה וסימנו חן חן **לה** (ואצלנו פ"ו) וקאפיטולין שבספר ראשון כ"ב סימן **בך** יברך ישראל וספר שני כ"ח . סימן **כה** תברכו את בני ישראל . בין הכל ס"ו, והסימן **יזל** מים מדליו:

רד"ק

באל"ף במקו' ה"א ושל ירמיהו כתיב בה"א : לפניו . לא לפניו ועל שולחנו שהרי אומר ארוחת התמיד נתנה לו מאת המלך דבר יום ביומו : (ו) כל ימי חייו . ימי חייו של יהויכין ובדברי רז"ל רב ולוי חד אמר ימי חייו של אויל מרוך . וחד אמר ימי חייו של יהויכין ומסתברא כמאן דאמר ימי חייו של יהויכין שכשהקב"ה נותן שכר לצדיקים אינו נותנו' מחם אלא הולכת עמה' לגן עדן:

רלב"ג

לחם תמיד לפניו . לחשבון כי הוא היה מאוכלי שולחנו ועכ"ז היה שולחו לו מרוחם ומספיק לפרנסו כ"ב ולפשבר שהוא לא היה מאוכלי שולחנו ולשהי שהרי אומר ארוחת התמיד נתנה לו מאת המלך דבר יום ביומו : (ו) כל ימי חייו . לפשבר שבא לו יהויכין ולפשבר שבא לו סמוך לו : (ז) כל ימי חייו . לפשבר שבא לו יהויכין ולפשבר שבא לו מוהל מרודך ואין לנו הכרע זה ואין מלמדנו ספורים מדברי חויל מרודך ומקרהו כשיהיו במוקד לעמוד בזיכרון על זה מהם . סכם זה סוף מה שראינו שיסתדר על היותר נכוחת הפרשה שהגלנו בתורה זה המקום : ואולם התועלת המגיעות מהלו הספורים הנה הם מלו : הראשון למה שהודיענו בן יהוה הכבא בעיני ה' מלכי יהודה שמ"י עשיהם על היותי מהיון לעשות הכשרים על הפשר ולגמול טוב לצדיקים על לדקה ולזה אמר כי מפני שעשה יהוידע בן יהוה הכבא בעיני ה' הכה אף ה' ביהורם ויפקוד ביה מזמל מלך הכם ויבוד בנו עד שלח השליך מזמל ליהוידע כי הם מעשים פרטיים ועשהה לכל ועשהת מלשים רבני וזה גם כן ספר כי ההלהה שהיתה ליהוש בן יהוידע מלך הכם לא היתה כי הם מעשי כרית הם"י עם הקהל זה מוהל בריתו עם הקהל כמו שזכרנו בשמוהל . ומפני שהיה עשה הטוב עם מה שעזל בזה המקום על דרך סמוכת בשם שהוא ליוהש להקח קשת וחלים כי מהשהמה הדבקה לנביא בשעה זו שהשגחה ליהוידע בשעלתו וזה גם כן ספר כי הכף שמם מלכי גדודי מואל על מרן ישראל כי בזכותו היו נגולים מזה בחייו וזה גם כן ספר כי המלים בעשות היטב בעיני ה' הללית במלהמה והכה את הדום בגיא מלח י' אלפים ומן מז עבד לאלהי הדום והשתחוה להם וקטר להם כפל כיד לוזיבו הוא ויהודם עמו ונקבו עליו קבר בירושלים והמיתוהו וזה גם כן ספר שהמלהה שהיתה לירבעם בן יואש מלך ישראל היתה בעבור בניה הם עם שהכות שלח יאמהם שם ישראל בתוכחות ועשה ג"כ ספר כי מוזיב לעטרא מפני החטא שעשה בעצמו על המזבח להקטיר כמו שזכר בד"ה ובכאזה כתב עשה הישר בעיני ה' שלשי בעבור כי מלכותו מאד ובכל עניניו כמו שזכר בד"ה וזה גם כן ספר שהכיהו בן יהבעם לו מלך כי לא שם שאר הדשים והכת מפני עשותו הרע בעיני ה' ומפני חטא לזבותו וזה החיים לזבותו זה החוטן כי בדר ה' היה שיהוא בנים לבעים על כסא ישראל וזה גם כן ספר כי מפתח בן גדי מפני עשותו הרע בעיני ה' קשר עליו קשר בן כמליהו והכהו וזה גם כן ספר כי קשר מפני עשותו הרע בעיני ה' כמ עליו מלך לחזור ולקח הרכה מעריו והגלה יהויכיכה לשזור ומפני זה גם כן קשר עליו הושע בן אלה והכהו ולזה גם כן ספר כי מפני שעשה יותם הישר בעיני ה' בכל עם שבותיו קודם שיעלה ה' ביהודה לרין מלך לחם ופקח בן כמליהו וזה היה בעבור חטא העם כי עם יהודה היו משחיתים כמו שזכר בספר ד"ה וזה גם כן ספר פח ובד"ה כי מפני שעשה אמז הרע בעיני ה' והפליג שזה היה כמ עליו רע בלבו על יד לרין ופקח וזעלתם כמו שזכר בספר ד"ה וזה ג"כ ספר כי מפני שעשה הושע בן אלה הרע בעיני ה' ומפני המעשים שעשו מלכי יהודה בכללם היה כמ קן הכרמת יאהאל מעל הזמתם וזה עלה עליו מלך אשור ובחלים בדבר לכד שמרון וגלו את יאהאל אשור אחר זה כי זה היה מפני המעשים הנפלאים שהמידו בהם כל המלכים והעם וזה היה מאמו את הרע בעיני ה' וכל עבודתו אשר עשה הכל העיד בהם ומזהו ולא אבו מלותו לשמוע לדברי הנביאים העוזיקים לחוקם וזה היה רלוזים לזה הנפלא כמו שיעשה החוזה וזה גם כן ספר שהם"י שלח הלויות להמית שלח אשר בספר שהם"י שלח הלויות להמית שלח אשר בספר שהם"י שלח הלויות להמית שלח אשר ב

הכא בגוב על יהודה וירושלים כימיו לך נהי' כימי כניו וכבר אית על ידי דכתיב נכא בעמוד דאמת ישראל ולזה גם כן ספר מה שקדם מהדברים לגבי יהויקים כלם מפני שביחסם הרע בימיו ס' עד שכבר הכניע הש"י בחטאיהם יהודה וכימיהן מעט מעט והחזיק ירושלים וכיון המקדש יהי לכון שיבוא במהרה בימינו : חשני הוא להודיע שקף על פי שיהויקים חוטאים ל"ש הנה מדקדק ההסבמה כהם מלד החטוח הקדמוניים בחופן בלה ישמידם ולזה ספר כי מפני לחוח הש"י את לבן ישראל על יד הגוי הזה בחיי בחסבה בעבור שיכלה ב' בחיים לחם כי לח בחסיחר ליהוחחו עם כי חם מחי מספר הנה חכן הש"י חוחם ויחמחם ופנה חליהם למען בריחו חת חברהם חת יעקב והליל חוחם מכף הזולל וכזה כתבתי כי כמו שההסבמה המעלת המגיע מהסב לנכדו אין הייך כן בעניין ההסבמה הפרטיים מלד היה יוסף למחיים כזה ולזה כתבתי מן המחזה שלח יכלה שפע מן ההסבמים. השלישי לפרסם דבר המופתים המתחדשים על יד הכהיה כי כחמונחם קיים פית החיהה ולזה זכר מיני הנסוחיה והחלחמה שהתחדשה ליהוה עם הלחמו על חרם מפני מה שעם הנביח ידיו על יהי המלך שהיו על הקבה ומספר החיים שיהה חז כן היה מספר המלחמות בחללים כם ובכה חת חרם ובילך לו הגבי' שחם היה מכה מהחלים בחרן פעמים יותר היה מכה חרם פעמים יותר בחילו התבחר מזה שההללחה בפעם הש"י בעבור לו עד דלך מופת מהכניח מפני שומו ידיו על ידיו בהלחות ההם שהיה מעל להכלחת חרם ולזה גם כן ספר שהלחים שקבלו בפנינו בעלמות לליטב היה וקם על רגליו בעבור כבוד שליטב ולזה זה בחופת היה נפלה מחד ולזה ג"כ ספר מה שנעב הש"י המלך עוזיהו בלרעת בפעליהו על המזבח להקטיר ולזה גם כן ספר מה שבלה הש"י החריות להמית בחלחוזים עד שהכניעו לעבוד חת ה' בחופן מה ההתקדו קיבוב מה לעבודתו ולזה ג"כ ספר המופת שהבלה בשמה הש"י בעבור לו מלך חבור שיהה מתפלל על הש"י עד שבללה הכהוח חת חיל מלך חבור על יד מלחך ה' והוח שב לחרלו וכם שכב הש"י שכחובה בינו בחקב והנעורו כמו שיעיד ע"י יכיחו ולזה ג"כ ספר מה שהבה הש"י על דבר המופת הנ"ל בחזקת חת מלכו מחליו חבר היה לחזי לשימת לו ועיון המופת בשעה שהבאתיו הלל המחוברים י' מעלות : הרביעי הוא לפרסם קיום יעודי הכם יחבדך על יד כהיחו ולזה ספר בריב שעשה הלל לישראל כמו שיעיד הש"י לחליהו וזכר חליטב זה חייעוד לחזחל בעת מלך היה מלך ועתחליו מזה הספור שכן היה העניין בכוף כמו שיעיד חליטב ולזה זכר ג"כ שכבר יעיד חליטב שכם בעמים יבה יהוחם חת חרם וכבן היה העניין בכוף ולזה זכר גם כן מיבבחם בן יוחם שכוח הביב חת גבול ישראל מלכח מתח עד ים הערבה כמו שייעד הנביח ויוכ ולזה ג"כ ספר סביו ליהוח בניים רבעים על כסח ישראל כמו שייעד לו הש"י ספר יעד בניהו וספר ג"כ כוב הדעות שכתו לישראל שכבר יעיד לוחם מהיים לחתם ידבקם בחמרו וכבה ה' חת ישראל מחבר יעד הקטה בחיים וחתם חת ישראל מעל הלחמה הטובה ונחלחר ג"כ מוב הספור שבבא לכוכן והבשלים חליו גלו לחלוחה ולזה זה בחו כחוכב בחומר ימי לכוכן ולזה יעות ויבי מחיו מספר כמו שבילחנו שם ולזה ג"כ זכר שבבר הסיר הש"י חת ישראל מעל פניו כחבר דבר ביד כל עבדיו הנביחים ולזה ג"כ זכר שבבר יעיד הש"י בסחיריב שבבר יעשב שמוחה נפב לחרלו ויבוח בחבב בחרלו ומלכיהו לח יובלים ולח יוכב עם חן ולח הקימה חחן ולח יסיפו עליים סוללה וקיים העניין בכוף ולזה ג"כ זכר שבבר יעיד הכניח שיהיה ה' לחזקיה ויוסיף על ימיו ש"ו שנה וכן היה ולזה ג"כ זכר שבבר יעיד יבעיה לחזקיה בהיה כה ימים בלים וכבח חת כל חספר בבניהו ולחבר חלרו חבר בבלהמבניו חשר יוליד יהיו סריסים בהיכל מלך בבל וכן היה העניין בכוף ולזה ג"כ זכר מה שבבר הש"י ביד עבדיו הנביחים על חטא מנשה ביחיו חן כרעה על יהודה וירושלים מה שהחמת זה הספור שבבר לכה להעבה הסיה ולזה ג"כ ספר שבבר עשה יאשיהו מה שיעיד הכניח הנביח חולדה בהיכוח מה שיבוח על המזבח ההוח עלחות לפרסם החבישי הוא לחודיע שחין לחזי ביחסבר בריבם עם הלדיק ושיהו לחר המות ולזה ספר שבלחבר קבר חיש בקבר חליטב הכה מבף בעבע בעלותיו היה וקם על רגליו כי לח רלה הש"י שיהיה רבם נקבר אלל לדיק : הששי הוא לחודיע שחין לחזי לעשות הבניס על חטח החבות ולח החמות על הבניס ולזה ספר שבני הבניס לח היה כלכוח בספר חורת משה לח יומחו לחבות על בניס ובניס לח יומחו על החבות : השביעי הוא לחודיע שחין לחזי שיחבלה הלזה בדבר המלחמה ויעזל מדניס מפני לחזחו שבבר הללית במלחמה מה כי בבר לספר בעזלת במלחמה הזחת חש"ם בבבר הללית במלחמה החחית ולזה ספר כי חמליס בעזלר מדניס ליהוחש מפני מה שלח מהללחתו על החיוחיים במלחמה בל בידו הוח ויהוחה עמו ולזחת הספר ג"כ ספר מיני הנחזה שלחר יהוחש לחליהם שבבר לחבר לו שיפול הוח ויהוחה עמו וימבך בו מזה שבבר מיה חמליס לחחר יהוחש ע"ו שנה : השמיני הוא לחודיע שחין לחזי להתחבח

במעלות דבקו ולזה ספר מה שקדם מהדע ליהבחל בעבור שמידו מלליחים במלבים המלליחים לחבר היו מוחיבים לחם בי זה היה שבח המוכיח והנלות ולזה ספר שבבר מלח חלין לחבור בהוסף קבר ולזה לר על שומרון והבלה יבי מעל מדעתם ולזחת הספר ג"כ זכר כי חזקים בלהומו כי חלין לחבור חבס כל העניים הבלוחות לחבר ליהודה בלבע חלין ובבחו וזהו חמרו הנחבחו בוב חבר חתן עלי חבר ולזה ג"כ ספר כי כבר היו ישראל בספבה גדולה בימי חזקיה חלך יהודה חבני מנדו בחלך לחבור חלור לולח ס' בחיים לו ולזחת הספבה ג"כ זכר חבר יהויקים בנבוכדנלאר שהיה שבח חל שהגלה עם כל בימו וכבו יהויכין ועמו גלו היותר נכבדים שבירושלי' ולזחת הספבה ג"כ זכר חבר לזקיה בחלך בבל בחיים שבה לחחבן ולבעות חתן

א"ה, מראשית כואת הודענו (בסוף ספר שופטים ובפתיחתנו לשמואל) כי הפי' מהר"י קרא על ספרי יהושע שופטים ומלכים. לא ישוה עם פירושו על כל הנביאים כולם. כי פירושו באלו הספרים בדרך אחר יהלך עם פירוש"י בפירוש המקרא ובסגנון הלשון. ואין ביניהם בעצם הפי' כמלא נימא. ורק במקומות מועטים ישנם בם שנוים קלים אשר שם יהפרדו מעט זה מזה. ויען כי בראשית קרבנו אל מלאכתנו הנכבדה הזאת הי' כף כונתנו אך לעשות צדקה וחסד עם כל דורשי ה'. להבין להם מטעמים למען יתענגו על מי מנוחות פירושי המקראות היותר פשוטים קלים ונאותים. על כן לא יכולנו לעבור במעוף עין מעל הפי' הזה. מבלי הה מהודו גם על הספרים האלה. ולקמנו פנינים יקרים מתוך הפי'. את הדברים אשר יראו כי שונים הם מפירש"י. בפירושו או בסגנון לשונו. והצגנום יחד בסוף הספר. למען יהיו לאבני נזר להתנוסס לעיני כל מבין בתורת ה'. כי הלומדים אשר ידעו מאוד להוקיר כף הנה קל היוצא מפי אחד הראשונים ישמחו כעל כל הון על הגרגרים האלה. כי שרשם מספר קדמון אשר מחברו הוא עמוד התוך אשר כל בית ישראל נשען עליו. אכן מספר זה והלאה עד השלים כל הנביאים. תבא הפי' מהר"י קרא בטקום יתר המפורשים בפנים הספר. (כאשר בספר שמואל ונוסף עליו ספר ישעי' אשר שם ישתרע הפי' הזה מאוד. יש אשר יכיל על פסוק אחד דף אחד שלם ויש גם שנים) ויתענגו הלומדים כי ימצאו להם כר נרחב להגות בו—ואנחנו נקוה כי נפיק רצון טוב מאת כל הונה בם. כי ישימו על ראשנו כף יקר יהוד. על פעולתנו הרצויה והטובה מאוד. כן יחננו ה'. ויערב נא דברי הורתנו בפינו ובפי צאצאינו. ולא תטיש התורה מפינו ומפי זרעינו וזרע זרעינו עד עולם. אמן:

מהר"י מלכים א קרא

א (ט) עין רגל. ת"י קלרת הוף כוכם שמתקן כגדי למר ברגליו על ידי בעיטה. לכן נכוה שהיו שולן עליה לרחות למרחוק כשהיו זוהלין מן החיילות, וכן מצמעות התרנוס: (מ) כהלילים. קלימל"ם:

ג (ב) רק העם. נזוחו העיר הכתיב שדמה לבנות על ארבע למלכותו וגרס העם להקטיר בבמות:

ה (כ) כלדויים. שכניס לעור היו וממלתו (על) [שכ] חירם: (ל) שלשת אלפים ושלש מאות. היו ממוניס על מאה וחמשים שכל אחד ואחד ממונה על ארבעים וחמשה והשלש מאות שנוספים וכו' לכל יום לנו לפרש שני מקרואות האחרונים בממונים על כולם ולשלמה וכו' וספר מלכים מנה את נציבי הנגריס וכו':

ו (ו) כחודש זיו. יש תומרים הוא אייר וכו': (ח) וכלולים יעלו על התיכונה. תרג' מסעתא התלים הללו לף היו פתוחים לל החון חלף שלשה פתחים לכל אחד ואחד כך וכו' ולולים תרג' יוכ' מסיכתא וכו' והשולה בהם דומה לו כמקיף ועולה סביבות וכו': (ט) נסיס ועדרות בארזים. שתי וכו' ואני תומר שהם לבניס הלולים כמין חלי קנה חלול שעושין וכו': נסיס. לשון נוכחת דקניא. והם היו למעלה והעדרות למטה וכו': (עו) מביתה בעלעות ארזים. קירות וכו' שלי לפשר לטוח זהב על הלבנים כי אם על העלים ומסמרות: קירות הספון. תיקרת העלייה: בעלעות ברושים. הקנים לרקטן מליהלות הקרקעות: (עז) את עשרים אמה מירכתי הבית עשרים שהם מסוף ההיכל והלאה וחף הרלפה של דביר בכלל: (כא) [ברתוקות זהב]. לתלות בהן פרוכת דבכך. שהלולות שעשה לפתח הדביר לי לפשר לנעול שכן מהבניניו האחרון ויחריבו הבדיס על ידי גם ובולטין בפתח וקבע שרשרות ממזוזה למזוזה וקבע בהן פרוכת לנגיעות ורחין הבדיס בשני ידי החשה. כך אמר ר': (כג) עשר אמות קומתו. ורגליהם בקרקע עומדים וכו' סוכבים על החרון כולו לרך כנפים. ועל כדיו מקצתו נרחב הכנפים וכו' וכדיו נתונים מרכז נרחבו כדי וכו': (כז) ותגע בנף...הכרוב האחד בקיר המערב: וכנף הכרוב השני נוגעת בקיר. מזרחי: (לח) החיל. חילי הפתח וכך כמין חילים חלה וחלון וכן כל בנין יחזקאל שפות הפתחים קרוין חילים: (לח) בירח בול. הוא מרחשון שהעשב כלה בשדה ובולין וכו':

ז (ב) וכרותות ארזים. קורות וכו' והטור השני למול טור הרחשון ברוחב הבית וכן ארבעת הטורים לפכך הבית כרלפת הבית מטור הרחשון אל טור שעל הכרותות לדריסת הרגל היינו כני חדש כרגל הקרקע: (ג) על הלעיות. מחיצות וכו' קירוי הסיפון ארבעה ומחצה. נסרים היה הסיפון על טורים נסרים על ארבעה טורי עמודים ממחה עשר נסרים העור ממעל לרלפה עשה מהיצות כותל הבית כנגד כל טור ועור ארבעה כתלים הן הן לעות ולף הולרך הכתוב לפרש הרלפה והלעות שכל כך נתן הכריחות ג' העמודים להושיב עליהם רלפה ולעות: (ז) ואולם הכסא. עשה מלכותא דתרעא מעין מלכותא דרקיעא. וזהו שיסד הקדירי שופט לם ירלה מקבת בואולם הכסא: (ח) וכית יעשה לבת פרעה. לפנים מואולם הכסא. לומר ר' ולף מואולם הלבנין: (יב) ולחלר בית ה' הפנימית. כבר פירש ויבן את החלר הפנימית שלשה טורי גזית וגו' ולף מקבת לומר חלרו ואולם שבנה כענין זה כלל שלמה העזרה שהיתה כמותו:

י (עו) וכל מלכי הערב. תרגם יונתן ומלכי סומכוותא לשון ערובה. המלכים שהיו בערבותו וסומכים עליו. (כא) ומקוה. לסיפת סוחרי סיסים וכו'. ועוד רחיתי כיסודו של ר' מחיר שלוח החסיד ז"ל ומקוה לשון מיני מעשה חורג. לשון כלי קיוחוי. וכן וקירי עוכבים מתורגם וקוני לפי שהיו כלי פשתן כתים ממצרים כענין שנ' עוכדי פשתים שריקות ואורגים חורי ואומר שם ורקמה היה ממצרים ואומר תקוכות לשון מצרים:

יא (כז) וירם יד במלך. הוכיחו כדבריס:

יג (ל) ותיכם ידו. שם הקב"ה וכו' וכבכיל הלדיק יכשה ידו:

יד (י) מסתיין בקיר. ידע מדע תירגם יונתן. שיודע להשית מחשבה מקירות לבו:

מו (יג) כשנת שלש לחסף. מלך בעשף. שנת שלשים ושנית לחסף ולבעשף:

מז (ו) וגם כיד יהוה בן הגני. דבר ה' אל בעשף. שהרי שמלך שלשה בן בעשף גם זאת היה דבר ה' כיד יהוה וכו':

יז (ט) צרפתה. שם העיר. מעשים של צרפית. משל מעשה כאחד שנגב צרתיקו של רופא כשהוא יוצא נפגע בנו וחזר לגלו ואמר לו מדוע הרופא רפא את כני אמר לו לך והחזר הגרתק של מיני רפואות נתונים בו ותרפא את בנך כך אמר הקב״ה לאליהו התר נדרו של שלין המתים חייס תלת בעלים ואני מחיה בנה של צרפית.

כברכות ירושלמי: (יב) מעוג. כדי עוגה:

יח (כא) שתי הסעיפים. שתי מחשבות שחיכם מכחישים להכריע וכו': ולא עמו העם לותו דבר. שלא היו יודעין היאך להכחין: (לו) וידעו [וגו'] כי אתה ה'. ואני עבדך ובמחלחתי לבשרם לעתיד לבוא שלא יאמינו כי אם היום לא תענני: (מד) אסור ורד. אסור מרכבתיך ורד מן הכרמל לשוב פן יחזק אותך הגשמים בדרך:

מלכים ב

ב (ה) וינלוס. לא כריכה ממש אלא לוקח שקורין קולקולי״ד:

(י) אם תראה אותי לוקח מאחך. וכו' לאת לך יותר וכו': (יא) ויהי (כעלות) וגו' בגמ' כ' לאחזיה כן אחאב נגנו אליהו. ואיהו נראה עד שיכא מטיא. וכשיכא ונגנו שוב איהו נראה עד שיכא גוג, ועכשיו הוא כותב מעשה הלורות כולם כסדר:

ג (ז) נקד. רועה: (יג) אל כי קרע ה' וגו'. בכעו לא תמלל מובין בשעתא דא בעי רחמין עלנא אדרי זמין ה' וגו':

ד (ב) אסוף שמן. כדי וכו' ואלף שכתוכה יסוד נופל וכו' וכן אסורים ולעומים: (יג) מה לעשות לך. מה וכו' שבשבילו עשתה כל זה: (לט) וילקט ממנו. אלא בנדו. פר״ם פקועות כתרגן. פקועות שדה הן בלויין שם המות ומשם ר' מנחם שמשתי וילקט ממנו אלא בגדו פקועות שדה:

ה (ו) ונעמן שר צבא וגו'. נסים שאר שבשו שנעשו על ידי אלישע מסדר והולך: (כו) פר״ם. העת לך. רחוי היה לך מן תמיתת הדין לקנות נכסים בעת הזאת לולי דבר זה שעשית שנשבעת לשקר ועכשיו מיכן והילך זה יהיה שכרך ולרעת נעמן יהיה כו וכו':

ו (יג) אל גרס המעלות. על וכו' כשהאל יורד מעלה אחת היא השעה:

ז (ג) ותחסכ הרכב והסוסים. ויש בכם כחול לרוב:

יא (ה) השליחים מכם בחי שבת. המשמרות וכו' ומשמר הנכנס היה לריך להתחלק וכו': (יב) את הנזר ואת העדות. ספר תורה. וכבותיו לאמרו הנזר הוא הכתר של מלכם תועבת בני עמון שכל הרחוי למלכות הולמתו ואינו רחוי למלכות אינו הולמתו:

יב (ג) כל ימיו אשר הורהו יהויע הכהן. מכל משמרת יהויע. ואחרי מות יהויע וכו': (יב) ולנוים. הם אדריכלים תרגי וכו': (יג) ולנודרים. כוני החומה תלמידי האדריכלים: (יד) ספות כסף מזמרות. אף הן כלי שיר:

יד (ס) ותעבור היח השדה ותרמום וגו'. לפי שנתגאה אף וכו':

יז (לד) אינם יראים את ה'. יראה וכו' יראה עליהם כמו שמפרש והולך שאינם עושים כתורה וכמלוה אשר וכו':

יח (כב) הלא הוא אשר הסיר חזקיהו וגו'. הלא חזקיה הסיר את במותיו ואת מזבחותיו שלא היה מקום בארץ ישראל שלא היה שם מזבח לשם ה' והיו מקטרין עליו כומן הזה. וכן חזקיה והסיר את כולם. ולא השאיר לה' אלא מזבח אחד בלבד בעירו ירושלים. ואלהם שהעשים כל כך לאלהים היאם היך יעמוד לו בשעת דוחקו, וחזקיה לשם מלוה הסיר אותם שהרי משבחה הבית נאמרו הבמות. יש ללמוד מכאן וכו' שלא שדימהו בעבו״ם: (כג) התערב נת. התפאר. לשון ערבון על מנת וכו': (כז) תוריהם. ריש וכו' ורבותינו תיקנו לשון נאה וכו':

יט (כג) יער כרמילו, מלואת ארלו ויופי הכרמל: (כד) אני קרתי ושתיתי מים. התחלתי וכו' ומוליא מים קרים ושותה. מים נובעים קורח מים קרים, לפי וכו': ואחריב בכף פעמי. שם ארתי על העיר הוכשתי נהרותיה הבאתי וכו': (כה) אכול השבה ספיח. כשבה זו יאלו לכם ספוחים ותתפרנסו מהם: סהים. גדולי חילמות וכו':

כ (ח) (וימרחו) [ויסימי]. יחלקוה ל־בקה על השחין וגם וכו': (ט) הלך הלל עשר מעלות. הרי מקרח קלר וכו' לשעות היום כמין תורולונין שעושין המיום לההין וכו': (יג) ואת שמן הטוב. יש וכו' ויש פותרין שמן כל שמן שהיה בארץ ישראל מלוי שנאמר ביחזקאל וכו': לא היה דבר. את האדון והלוחות ובתר תורה:

כג (כד) התרפים. גלמים שמדברים וכו' והעשה אותם ארין לכון שעה אחת בשנה הרחויה לך:

כד (יד) החרם והמסגר. ת״י וכו' גדולים בתורה. חרש כשאחד מהן פותח וכו' חייס. מסגר. הכלוב:

נשלם ספר מלכים שבח למלך המלכים